

ZIORDITIK UZTARROZERAINO

Nafarroan, euskararen hegoaldeko mugetan barrena, 1983an

Euskalerriko Atlas Etnolinguistikoa oinarri

I. ATALA

INKESTAREN LEHEN ZATIA

Koldo Artola

ARANZADI

zientzia elkartea . sociedad de ciencias
society of sciences . société de sciences

KOLDO ARTOLA

Donostian, 1938an jaioa
 Aranzadiko Etnografi Saileko Kidea
 Euskaltzaindiko Ohorezko Kidea

Argitaraturiko lanak:

1975: *Erronkariko uskararen azken hatsak... eino're!* – FLV 25.

1980: *Erronkariko uskararen azken hatsak... oraino're!* – FLV 34.

1985: *Ezkabarteko euskara, Iruñeko udal dermioaren ondokoa, Celedonia Zenoz andrearen ahotan* (Aingeru Irigaray-ri omenaldiko liburuan) – Eusko Ikaskuntza.

1990: *Euskararen muga 1980. urtean* (Josu Tellabiderekkin batera) – FLV 56.

1991-2000: *Fidela Bernat anderea, euskal hiztun erronkariarra (I eta II)* – FLV 58 eta 85.

1992: *Hegoaldeko goi-nafarreraren azentua dela-eta (hurbiltze-saiakera)* – FLV 60.

2001: *Olaizko euskal eskuizkribuak* – FLV 88.

2002-2006: *Zaraitzuera aztertzeko ekarpen berriak* – FLV 91-99 eta 102.

2002-2007 eta 2010-2012: *Artzibarko aldaera deitu izanaren inguruan* – FLV 103-104 eta 112-114.

2008: *Milafranga: duzük adizki bitxiaren iraupena eta izan = ukan iragangaitzean* (Jean Haritschelhar-i omenaldiko liburuan) – Iker 21, Euskaltzaindia.

2012: *Euskararen azpibarietateak, Pedro de Yrizarren ekarpen berria* – Egan 1/2.

Talde-lanean:

1983-1990: *Euskal Herriko Atlas Etnolinguistikoa (I) eta (II)* – Aranzadiko Etnografi Mintegia.

Laguntzaile gisa:

1991-2002: Pedro de Yrizarren *Morfología del verbo auxiliar...* gaiari buruzko lanetan – Euskaltzaindia.

1997: Bernardo Estornes Lasaren *Diccionario español / Erronkariko uskararen hiztegia* izenburuko lanean – Nafarroako Gobernua.

Azala:

Antonia Anaut andere euskalduna Idoia Artola haurrarekin, 1974ko *Idoien Festa* hastear zela, Izaban.

SUPLEMENTO - GEHIGARRIA 34

ZIORDITIK UZTARROZERAINO

Nafarroan, euskararen hegoaldeko mugetan barrena,
1983an

1983 eta 1990ean argitara emaniko
Euskalerriko Atlas Etnolinguistikoa (EAEL) oinarri,
Marcel Cohenen inkestaren arabera

I. ATALA

INKESTAREN LEHEN ZATIA

Koldo Artola

Gomendatutako katalogo fitxa:

ARTOLA KORTAJARENA, Koldo

Ziorditik Uztarrozeraino: Nafarroan, euskararen hegoaldeko mugetan barrena, 1983an / Koldo Artola; [Lanaren irakurketa eta zuzenketa: Xabier Artola Malangre; Entzunezkoen moldaketa: Eunat Artola Malangre; Aholkularitza etnografikoa: Fermin Leizaola Calvo]. – Donostia: Aranzadi Zientzia Elkarte, 2014.

Edukia: 1. libk.: Inkestaren lehen zatia. – 295 or. -- 2. libk.: Inkestaren bigarren zatia. – or. 296-523. -- 3. libk.: Entzungaiak: 128 or.: ir. kol. + CD + map. tol. – (Munibe. Suplemento, ISSN 1698-3807; 34).

L.G. SS 1419-2014. ISBN 978-84-941323-9-1(O.C.)

Atarian: 1983 eta 1990ean argitara emaniko Euskalerriko Atlas Etnolinguistikoa (EAL) oinarri, Marcel Coheren inkestaren arabera.

1. Euskara – Nafarroa – XX. mendea

C.D.U. 811.361(460.16)“19”

O

Munibe zientzia aldizkaria 1949.urtean hasi zen argitaratzen. 1984. urteaz geroztik, bi sailetan banatuta dago. Bata, Munibe Antropologia-Arkeologia, 1132-2217 ISSN-duna; eta bestea, Munibe Natur Zientziak, 0214-7688 ISSN-duna. Biek hainbat Eranskin dituzte osagarri modura.

Zuzendu gutunak helbide honetara:

SOCIEDAD DE CIENCIAS ARANZADI ZIENTZIA ELKARTEA

Zorroagagaina 11 • 20014 Donostia

Tel. 943 466142 • Fax 943 455811

e-mail: idazkaritza@aranzadi.eus • www.aranzadi.eus

Lanaren irakurketa eta zuzenketa: Xabier Artola Malangre.
Entzunezkoen moldaketa: Eunat Artola Malangre.
Aholkularitza etnografikoa: Fermin Leizaola Calvo.

Maketazioa: TamTam S.L.
Inprimatzen du: Gráficas Lizarra, S.L.
Audio CD-en prestatzaileak: Sarbide S.A.

Testuak eta entzunezkoak, dela osorik dela zatika, edozein eratan kopiazea debekaturik dago, horretarako baimenik gabe.

ISBN 978-84-941323-9-1(O.C.)
ISBN 978-84-943123-0-4 (1. libk.)
L.G. 1419-2014

Antolatzaile Nagusia:

ARANZADI

zientzia elkarte . society of sciences
sociedad de ciencias . société de sciences

Ondoko herri eta udalek lagundu dute: Ziordia, Altsasu, Bakaiku, Dorrao, Etxarri-Aranatz, Arbizu, Uharte-Arakil, Murgindueta, Ihabar, Madotz, Egiarreta, Urritzola, Larunbe, Beorburu, Usi, Ziaurritz, Anotz, Olaitz, Ilurdotz, Inbuluzketa, Urniza, Aurizberri, Espotz, Arrieta, Azparren, Garralda, Aria, Hiriberri-Aezkoa, Garaioa, Abaurregaina, Eaurta, Espartza, Ezkaroze, Otsagi, Uztarroze.

Laguntzailea: BERRIA egunkaria

berria

Eskaintza:

*Zuri, emazte Mari Puyri
eta zeure guraso
Amador eta Marina maiteoi,
nire ahaleginetan
laguntzaile bikain
eta eskuzabalak
izan zinetenoi.*

HITZAURREA

Koldo Artola duela lau hamarkada luze ezagutu nuenetik, haren euskara eta euskalkietarako kezka berri izan nuen.

Handik urte batzuetara, 1974az geroztik zehazki, gerora Euskalerriko Atlas Etnolinguistikoa plazaratuko zuen talde teknikoan era eraginkorrean esku hartu zuen.

Egitasmo hura, Aranzadi Zientzi Elkarteko Etnologia Mintegitik zuzendu eta koordinatu genuena, 1974 urtean hasi eta 1990ean bukatu zen, orduan argitaratu baitzen bigarren eta azken zatia. Bi zatiotan 80 inkestek osaturiko hautaketa zetorren eta baita etnotestu-sail handia ere, Luis Luciano Bonaparte euskarologoak 1864an sailkatu zituen zazpi euskalkietatik aukeratuak.

Handik aurrera, Artolak urteak eman zituen Pedro de Irizar euskalariarekin elkarlanean, Iparraldeko, Pirinio aldeko eta goinafarrerari dagozkien ibarretako adizkiak biltzeko inkesta ugari eginez.

Lan dialektologiko hauek bultzatu zuten bera, antza, hainbat zertzelada pertsonal medio, nafar Pirinioko ekialdeko euskalkiez kezkatuta, egunotan desagerturiko erronkarieraren kasuan, esate baterako, aditua izatera iritsiz.

Koldo Artola, duela berrogei urte inguru, erronkarieraren azken lekukoengana hurbildu eta haiek inkestatzen hasi zen, ohikoa duen zehaztasunez, oraindik ez hain aspaldiko denbora hartan, gutxienez, Uztarrozen eta Iza-ban, bost bat *uskaldun* geratzen zirenean.

Gerora, bilketa- eta inkesta-lan nekagaitz horri jarraipena eman zion, handik mendebalderantz ere bai, Pirinio inguruko Zaraitzu, Aezkoa, Artzibar eta Erroibar bezalako ibarretan.

Gaur dakargitun lana, beraz, etengabeko ikerketa horren emaitza da. Bildu ere, lehenago, EAEL deritzana egitean erabili zen galdera-sortari emaniko erantzunak biltzen baitira bertan, bai-eta etnotestu-sorta ere, guztiak euskara mintzo den edota duela gutxi arte mintzatua izan den hegoaldeko lerroan, Arabarekin mugatzen duen Ziordian hasi, mendebaldean, eta nafar Pirinioko Uzterrazoraino, ekialdean.

Halakoetan, hegoaldeko muga hauetan zehar euskararen lekukotasunak, inoiz hondarreko gauza xumeak izan badira ere, biltzen saiatu da.

Adin handiko berriemaile egokiak –batzuk aski bazterturiko herrixka txikietakoak– bilatu eta inkestatzera-koan, lan honen egilearen zehaztasun eta iraunkortasuna sobera ezagunak zaizkidanez, jarraian, halakoak sailkatu, deskribatu eta zerrendatzeari ekingo diot, bereziki, bildu diren etnotestuei dagokienez.

Inkestei emaniko erantzunen balio handiaz gain, are balio eta interes handiagoa du, agian, hainbat gai ukitzen duen testu libreen bilketak.

Inkesta hauek, 57 herri euskaldunetan jaso eta 110 gaitan aditzera emanak, ondare ez-materialaren ja-kinduriaren erakusle dira eta hala idatziriko testuetan nola lanari atxiki zaion CD baten bidez jasoriko grabazioetan gauzatu da.

Material hauen balioa neurtezina da, bai haietatik asko errepikaezinak direlako –berriemaileak, damurik, gure artetik desagertzearekin batera, beren kultur ondare osoa desagertu delako–, bai duten hizkuntza eta euskalkien aldetiko balioengatik, bai, niri dagokidanez, batera biltzen duten aberastasun lexikografikoa eta etnografikoagatik.

Lan honetan antropologia kulturaleko gai asko bildu da, era honetan sailkatzen ausartu naizena:

- Nekazal munduko lanak eta zereginak
- Artzaintza, abeltzaintza eta feriak
- Jolasak eta kirolak
- Euskara
- Historia
- Ohiturak

Etnotestu-sortak era askotako gaiak hartzen ditu bere baitan, gehienetan adin handi samarreko lagunek kon-tatuak, zeintzuk jada iraganekoak diren bizitza-molde batzuen lekuko izan baitira, haietako batzuk gure eguno-tan ia-ia oroitzapen bat besterik ez direla gainera, nahiz beste batzuk, oraindik orain, bizirik mantentzen diren nekazaritza-munduko aski alderdi zabaletan.

Hauen artean, adibide gisa, honakoak nabarmentzen ditut:

- Elurraren gainean ibiltzeko landa-orrazien erabilera
- Galtzin-labeetako lanak
- Etxean landutako ogigintza
- Ehungintza-lanak
- Almadia bidez egindako zur-garraioa
- Lihoak eta errokatzeak eragin lanak

Halaber, horiek baino ezagunagoak zaizkigun kontu xume batzuk aurkituko ditugu, hala nola:

- Mendi aldean ikatza egiteko prestatu ohi den txondorra
- Baserrietako zerri-hilketa
- Arto-opilak eta talo-egintza
- Fruta-arbolen txertagintza

Jai eta erromerien sailean, honakoak nabarmen daitezke:

- San Juan eta Eguberrietako jaiak eta haien erritualak
- Azienda-bedeinkapenak eta ermitetarako erromeriak
- Inauteriak eta Orreagarako beilak
- Janzkera tradizionala

Artzaintza eta abeltzaintzari dagokienez, honakoak dira lanean bildu diren lekukotasun eta oroipenak:

- Kaikuaren eta beste lanabes batzuen erabilera era askotako gaztagintzan
- Azienda-feriak
- Ardien ile-moztea
- Ardien eritasunak
- Azienda larriaren ferragintza
- Erlezaintza tradizionala

Lanean, orobat, euskararen erabilerari buruzko aipamena ageri da, bai eta aspaldiko gudate karlistari buruzkoa ere. Bestalde, haur-jolasak zein herri-kirolak ageri dira, hala nola traineruak, karta-jokoak eta lasterketak.

Ohituren arloan, Artolak berriemaileengandik honako beste lekukotasun interesgarri hauek bildu ditu:

- Bizimoduak
- Ezkila-jotzeak
- Bizitzaren garai desberdinak
- Araoak
- Haur-kantak
- Ur osasungarridun iturriak
- Tximistak eta beren ondorio suntsitzaileak
- Saltzaile ibiltariak eta kinkaileroak
- Lapurren inguruko kontuak

Hauek dira, laburki esanda, lanera ekarritako testu aske eta aberatsetan ukitu diren gaiak.

Esandakoagatik guztiagatik, bada, lana gure euskalkien aspektuak ikertzeko baliagarria izateaz gainera, egileak ikertu dituen herrietako ohituren eta bizimoduen ezaugarrietan murgildu eta beretan sakontzeko ere lagungarria dela uste dut.

Eta, bukatzeko, zera besterik ez: eskerrik asko, Koldo

Donostia, 2012ko abenduaren 6a

Fermin Leizaola

Etnografoa. Aranzadi Zientzia Elkarte. Etnografía Saileko Zuzendaria.

AITZINSOLASA

Herrixka euskaldun ezezagun batera iritsi eta karrikan izaki bizidun baten bila dabilen ikertzaileari lehenik zakur bat eta ondotik herriko zakur gehienak zaunka hastea.

Arakilgo herri bateko hondarreko euskaldunarekin euskal datuak biltzean bozkariatzea.

Sanfermin garaian Iruñera joan beharrean gazte bat Odieta ibarreko adineko euskaldunez galdezka agertzean herritarrak zur eta lur gelditzea.

Gaskuera euskal datuen bila doan ikertzailea etxera sartzera utzi ez duen emazteki euskaldun horrek berak San Urbanoren ermitako erromeriaz galdezka doazen ikertzaile erdaldunak etxean hartzen ikustea.

Artzibarko bost laguneko herri koxkor eta ezkutu batean adineko euskaldun bat aurkitzea.

Irati ondoko bi laborari etxetarik mesedez ateratzeko eskatzea, hau da, etxetik kanporatzea.

Agure zaraitzuar euskaldun bati Anduña ibaiaren sailhetsean herriko euskal hiztun zaharrez galdegitean honek hamar metrora zubi ondoan zegoen goardia zibilari bertaratzeko eskatzea.

Deusetaz ezagutzen ez dugun laurogei urtetik goitiko gizon xiberutar bat, ezagutu orduko ez bat eta ez bi sekulako bizikizun intimoak kontatzen hastea... horiek guztiak ez dira hizkuntzalaritza.

Berebat, gaztangintza, Baigorriko neskaten mutil enganatzaileez diharduten kantu zaharrak, mendien eta bazkalekuen ustiapena, sendabelarrak, altxunbidea, kontrabandoa, eskualde batean eta gizarte zabalean euskararen errealitatearen oharrena oro har aztertzea ere... ez dira hizkuntzalaritza, baina gaude, hainbat lagun begiluzek honelakoak bizi izan gabe Euskal Dialektologiak ez zuela egin duen bidea egiten, zenbaiten ustez hondarreko mende laurden honetan batere aitzinatu ez bagara ere.

Datu-bilduma aipatzean Kandido Izagirre urretxuarra dugu gogoan 50 eta 60ko hamarkadetako Euskal Herrian eta baita adizkiek sorgindu zuten Pedro Irizar azkoitiarraren paradigmaren sorta luzea ere; 80korako eta ondoko garairako, berriz, Iñaki Gaminde bilbotarra izan daiteke protagonista galanta; ordea, bien bitartean beste datu-biltzaile bikain bat izan dugu euskaldunok.

70eko hamarkadakoak dira Koldo Artolaren dialektologiako lehen lanak, Erronkariko hondarreko euskaldunekin izan zuen harremanean oinarrituak, aspaldiko bizimoduaren berri dakarkigutenak; zinez irakurtzekoak dira argitaratu dituen Zaraitzuko elkarrizketak ere, alderdi etnografiko aberats ugari baitago horietan: galdu diren lanbideen errealitatearen berri dakarte. Pedro Irizarrentzat Baxenabarren, Lapurdin, Zuberoan, Gipuzkoan edo Nafarroa Garaian adizkien paradigmak bildu zituen Artolak; ez digute kulturaren berri ematen, baina euskal morfologia eza-gutzeko eta aztertzeko berebiziko balioa dute. Lan hauen guztien leialtasun, zorroztasun, kalitate eta oparotasunean ageri da donostiar honen obrari gerora egin zaion aitortzaren oinarria eta arrazoia.

80ko hamarkadan Arakilgo Ihabar edo Egiarretan, Gulibarko Zian eta Aginagan, Odietako Latasan, Auritzen, Artzibarko Zaraguetan, Zaraitzuko Otsagin edo Espartzan bertako euskaldun zaharrek euskalkiaz gain horrenbeste gauza ikasi genuen orduko ume mokoentzat, miresgarria da orain Koldo Artolaren Nafarroa Garaiko uzta, zinezko altxor ederra; hainbat eta hainbat eskualde eta ibarretan bildu dituen bandak ezin ordainduzko onura dira euskaldunontzat, nafar nahiz beste guztientzat. Euskalaritza aintzat hartzen ez duen Nafarroako kultura hegemoniko ofizialak Koldo Artolaren obrari seriozki so egin beharko lioke sariak ematean; izan ere, nonahiko gizarteetan aitorpen zabala duen ondare inmateriala, orain horrenbeste ibiltzen den hitza baliatuz, inkonsziente kolektiboen eratzaila sendo eta nabarmena da.

Ziordian eta Uztarrozen bezala, Izaban eta Artzibarko Arrietan ohiko euskara zaharra galdu da, baina zorionez, Koldo Artolak egun batez herri horietan eta inor gehiago ibili ez den leku zenbaitetan jardun zuen alor-lana edo landa-lana egiten, ate joka, han-hemenka galdezka, datu biltzen; Arakil, Gulibar, Ezkabarte, hego Esteribar edo Artzibarko euskara berari esker ezagutzen dugu.

Dialektologialariak anitz datu behar izaten baitu, Koldo Artola lan eder honen egileari zinez eskertu behar diogu horren opari besterenkoia, ibilbide biziki interesgarria eskaintzen duena: idiak gobernatu ezinik dabilen hamahiru urteko neskato lizarragarra; gurasoak siestan direla pilotan aritzera plazara ihesi doan mutiko madoztarra; Otsakarren eskusoinua "Infernuko sekretarioa" deitzen zutela; Iratin "pantanadak" nola egiten ziren; Uztarrozeko plazan nextakoak nola dantzatzeko ziren...

Ohiko euskal mintzamolde zenbait galdu ondotik, min hartzen dugu herri horietan inoiz euskara entzun genuenok, baina denborak eta garapenak beren legeak dituzte eta jende boteretsuek gizartean estigmatizatu dituzten ezaugarri zaharren galera ondorio ezaguna da hemen eta nonahi. Besterik da hizkuntzazko lanabes zaharrok, euskaldunok etorkizunean tresna eta jantzi linguistiko berriak egiteko gaitasunik eta sentiberatasunik izanen dugun, aspaldi geure-geureak eta euskaldun guztionak diren formen aukera berriak baliatuko ote ditugun...; nolanahi izanik ere, hori ez dagokio Koldo Artolari, donostiarrak ederki bete zuen zoriak bere garaian eskaini zion eginkizuna.

Lan garrantzitsu eta eder hau 2011n doa inprimategira; gure garai honetan hemengo filologia fakultateetako ikasle gazteek aski ongi menperatzen dituzte hizkuntzalaritzako adigai teknikoak, hizkuntzaren barne jokabidea argitzen dutenak, hondarreko urteetan Euskal Herrian sakon eta euskaraz aztertzen ari direnak:

F 2, espezifikatzailea, aditz inergatiboak, pare fonologiko minimoak, kategoria isilak, L 2, berranalisia, predikatu atelikoak, NZ estrakzioa, terminus post quem, datibo kanonikoak, pleonasmoa, sintaxiaren antisimetria, c-komandatzea, buru parametrotza, NZ mugida, pied-piping, fonologia post-lexikoa, opazitatea, uztardura, ultrazuzenketa, gramatikalizazioa, aditz estatiboak, aspektu lexikoa, pro-drop, aditz inakusatiboak...

Hizkuntza baten barreneko dialektoen arteko harremanarekin loturik den oro hizkuntzalaritzaren jakingarrien artean sartu ohi da; bestalde, dialektologia aztertzeko onuragarri da hizkuntzalaritza orokorraren inguruko hainbat ezagutzaren berri edukitzea; azken buruan, hizkuntzan gertatzen dena dialekto errealean gertatu da lehenik, edo beste alderdira esanik, dialektoetan gertatzen diren errealitateak hizkuntza jakin bati dagozkio eta ondorioz, baita hizkuntzalaritzaren hainbat eta hainbat alorri ere.

Baina dialektologian ez da morfosintaxian bezainbateko adostasunik lan egiteko moldeetan, ez Euskal Herrian ezta gainerako herrialdeetan ere; 2011n, Bonaparte hil zenetik 120 urte iraganik ere, 1991ko Donostiako Miramareko eta Bilboko Plaza Barriko biltzarretarik 20 urte joanik ere, Euskal Dialektologiak bere bidea urratu nahirik jarraitzen du oraindik.

Dialektologian alderatu behar dena sistemak direla argudiatu ohi da, ez direla ezaugarri soilak bere horretan erkatu behar. Euskal Herrian ere izan da hau esan duenik, sistema zer den erakutsi ez badu ere, bere metodoa aurkeztean ezaugarri konparagai bat bere arabera noiz den sistemaren atala eta noiz ez argi definitu ez badu ere. Orobat, alderaketaren nolakoaren eta ñabarduren mamuak eraginik, beste zenbaitek monografia hobetsi dute beren jardunerako. Aldiz, Koldo Artolak Ziorditik Uztarrozera herriz herri bildu hizkuntza-geografiako lanabesek ezin hobeki erakusten digute isoglosen grabitazioa nondik nora doan. Izan ere, dialektologian “zinez” jardun duten hainbat hizkuntzalarik defendatzen dutenez, monografiaren eredia hizkuntza-geografiaren irakatsiek aberasten dute gehienik.

Dialektologiaren ohiko jardun kualitatiboa jarraitu beharrean, eginkizun zientifikoa egungo tresneriaren eta teknologia berrien menpe utzi behar dela irizten diote hizkuntzalari zenbaitek: baizik eta, hizkuntzaren baitan eta dialektoetan badirela errealitate geolinguistikoko batzuk, mapak aztertzen eta interpretatzen direnean giza adimenetik eta giza ikusmenetik kanpo dautzanak, hizkuntza-mapen barrenean ezkutaturik edo estalgunean daudenak; diotenez, abstrakzio diatopiko horiek informatikak baizik ez ditzake ekar argitara. Arrazoi dukete beharbada, baina gisa guziz, Italiako Lecceko unibertsitateko Alberto A. Sobrerok dioen legez (1998), hizkuntzalaritzan informatika sobera baliatzeak inoiz alferkeria intelektuala eragin ohi du; izan ere, gure artean bada dioenik dialektologian multikonparazio sinkronikoa egiten duten autoreak baizik ez direla “oraingoak” eta “nazioartekoak”; iduri luke Sobrero, berriatuarra, erreizildarra edo larraintarra dela.

Euskal Herrian dialektologia nazioarteko erara eguneratzeko premia aipu da, baina jabetu beharko genuke, beste leku batzuetan galduxe dauden ohiko aldaki diatopikoei Euskal Herriko zenbait alderditan bizirik dirautela. Itsuak ere badaki soziolinguistika eta dialektologia harreman hertsian daudela eta euskararen alorrean bata nahiz bestea lantzea mesedegarri dela, baina horrezaz landa badaki ere, bata eta bestea, helburu, baldintza eta azterketa molde desberdineko jakintzagaiak direla, bata ez dela bestearen jarraipen naturala. Dialektologiatik soziolinguistikara jotzean, hizkuntzaren eta gizartearen egoerak baldintzatu duten aldaketa dago, eta ikerketaren jardun intelektualean ere aldaketa egon behar du: dialektologia eta soziolinguistika hizkuntzaren aldakortasun teorikoari loturik daude, baina bata eta bestea ez dira guztiz gauza bera, bata bestearen aurka ez dauden era berean.

Honelako saltsetan gabiltzanoi dagokigu Euskal Dialektologiak etorkizunean eraiki beharko lituzkeen bideak urratzea; hain segur, ez da bide bakar eta monolitiko bat izanen; egiazki, gainera, ez da hori komeni dena, helburu bat baino gehiagori bide bat baino haboro baitagokio, baina ez letorke gaizki dialektologian ere eredu eta metodoetan orain dugun baino batasun gehixeago bagenu.

Koldo Artolak beti agertu dituen apaltasuna eta lanerako zaletasuna ere ongi letozkiguke gainerako ikertzaileoi; 70eko hamarkadan Erronkarin euskara biltzen zebilen euskalkizale hau merezimendu osoz izendatu dute gerora ohorezko euskaltzain; berari eta beraren obrari orain egin diezaiogun omen eta ohorerik handiena, lan honetako lanabes hauek gure ikerketetan serioski baliatzea da.

Iñaki Camino

(dialektologialaria eta euskaltzain urgazlea)

AURKEZPENA

Lan hau 1983-1990 urteetako epean plazaratu zen EUSKALERRIKO ATLAS ETNOLINGUISTIKOA (*EAEL*) deritzonaren nolabaiteko alabatzen har daitekeela uste dugu, haren gehigarri moduko zerbait den aldetik. Dena den oraingo honek erakusten duen nondik norakoa bestelakoa da, ez baitu kontuan hartzen, orduko hark bezala, gure herriaren lur eremu luze-zabal osoa, egungo Nafarroaren mendebaldetik ekialderanzko norabidean osatuz joan garen herri-sorta esanguratsu bat baizik, ibilbide biziki interesgarria inondik ere.

EAEL hartara itzuli eta, han jasotzen diren ohar batzuk hona ekarri, oroitarazi nahi dugu ezen hura egiteko erabili zen inkesta Marcel Cohen hizkuntzalari ospetsuak 1950ean argitara eman zuen *Questionnaire Linguistique* izeneko galdera-sortan oinarritu zela, handik urte batzuetara, 1975ean hain zuzen, Aranzadi Etnografi Mintegi honetako zenbait lagunek –Fermin Leizaola eta Miren Egaña senar-emazteak zehazki– Pariseko “Musée de l’Homme”ko “Europa” Sailean eskuratu ondoren.

Inkesta 570 galderez osaturik badago ere, hauek, duten luzetasunari begira, hainbat eratakoak dira, zeren hitz soilekoez gainera –hauek dira gehienak– badira bi eta hiru hitzeko galderak ere, tartean 42 esaldi, motzak zein luze samarrak.

Galdera bakoitzak bere zenbakia darama eta, hari egokituriko erdal hitzari begira, gaztelania / frantsesa / ingelesa ordenean aurkeztu ditugu. Inkestan jasotzen diren gaiak, oro har, honakoak dira: giza-gorputza, gizon-emakumea eta taldea, abere, piztia eta hegaztiak, landareak, zeruak eta lurrak, eguraldia, eguneroko bizitza (gauzak, jakiak, ekintzak, lanak), tresnak, lanabesak, jantziak, zenbakiak, izenordeak, adberbioak (denbora, leku, -(e)ko adierazleak, etab.), izenlagunak, izen abstraktuak eta agurrak. Badira, era berean, 42 esaldi, arestian esan bezala.

EAEL delako hura egin zenean hartarako bildu inkestarik gehienak argitaratu gabe geratu ziren lekurik ezagatik. Izan ere, lehen zatia argitaratu orduko eginda zeuden 190 inkestetatik 80 baizik ez ziren plazaratu, gainerakoak aukerarik gabe geratuz eta hori gerora egingo ziren beste inkesta batzuk kontuan hartu ere gabe –tartean Nafarroan, euskararen hegoaldeko mugetan, bilduriko batzuk– orain, lan berri honetara ekarri nahi izan ditugunak.

Leizaola adiskideak egin zigun, aspaldi, lan hau gauzatzeko iradokizuna, geroztik, gauza bat edo beste agatik, denbora asko igaro bada ere. Hots, *EAEL*-erako inkestak biltzen hasi ziren aspaldiko denbora haie-tan izan genuen kezketariko bat euskararen hegoaldeko mugan –zeina, zoritxarrez, oso iparraldean dagoen– gure hizkuntza azkenekotan zegoen zenbait ibarretako agureen artean euskal hitzunik bilatzea izan zen eta, aha- legin horren ondorioz, halako batzuk aurkitu genituenez –inoren mintzamoldea higatu xamarra egonik ere–, ha- lakoei, 1979-88ko epean bereziki, lan honetara ekarri diren inkestarik gehienak –hogeita bat– bildu genizkien, kasu batean lagundurik izan ginela. Hauetaz gainera, garai hartan egin eta hona ekarri ditugun beste inkesta batzuk ere –zazpi– hainbat lagunek egin zituzten, haietako bitan guk lagunduta.

1995. urtean, harako iradokizun hura gauzatzea erabaki eta zenbait esparrutan, Sakana aldean bereziki, hutsune handiak genituela ikusiz –*EAEL* egin zenean ingurune hori beste biltzailek bete baitzuen–, inkesta berri batzuk egiteari ekin genion. Lanean hasi eta berehala, baina, alboan utzi behar izan genuen behin-behine-koz beste eginbehar batzuk tarteko zirela, harik-eta 2000. urtean bilketa-lanari bukaera eman genion arte. Azken aldi honetako zazpi inkestetarik sei inguru honetan egin genituen, Etxarri-Aranatzen bururaturikoa as- paldi hasita bazegoen ere, eta zazpigarrena inguru honetatik oso urrun, Zaraitzuko Eaurta herrian zehazki, leku hau biziki interesgarria iruditu baitzitzaigun, ibar honen ipar-mendebaldean, Aezkoarekiko mugan.

1995-2000ko epean, beraz, zazpi inkesta gehiago egin genituen, zeintzuek, lehen aipatu hogeita zortzi- rekin batera, hogeita hamabosteko kopurua egiten duten.

Inkesta-biltze honetan bi aldi desberdin dakusagu: lehenik 1977-86 bitartekoa eta, duela denbora gutxi, 1995-2000 bitartekoa. Noiz kokatu beraz, denborari dagokionez, inkeston emaitzak? zein urtetan? 2000. urtean kokatuko bagenitu egiari faltako genioke, urte honetan ezin bermatuko baitzatekeen lanean agertzen diren in- formatzaile guztiak bizirik egotea, haietako gehienak duela jada hogeitaz inguru edo gehiago, eta handik hona, jakina, hilik baitaude. Nola jokatu orduan? 1983 izan da aukeratu dugun urtea, orduan bizirik baitzeuden hemen agertzen diren informatzaileak oro, era honetan emaitzak orduko egoeraren isla –egoera kritiko eta muga-mu- gakoa kasu askotan– izan daitekeelako, inkesta batzuk beranduago egin baziren ere. Horra, bada, 1983 horren alde egin dugun hautua, azken urteotako informatzaileek aspaldiko urte hartan ere duela gutxi eman bezalako erantzun berberak emango baitzituzten.

Puntu honetara iritsirik, esan beharrean gara, ezen aipatu ditugun bi aldi horien artean, 1988an, Aezkoako Garaioan inkesta bat egin genuenean, hura mugarri suertatu zela, orduan hasi baikin laneko kuestionarioan ia garrantzirik ez duen aditza –logiko xamarra hau, neurri batean, kuestionarioan zehar gai etnografikoa linguistikoari aise gailentzen zaionez– ahalik eta gehien biltzen. Inkestan, izan ere, aditz trinko eta laguntzaileen artean 26-28 era baizik ez da ageri eta aurreneko, aspaldiko denboretan egindako inkestetan aditz-aukera guztiak biltzen kezkatu ez baginen ere –informatzaile batek, erantzutean, aditz baten era indefinitua eman edo honen alokutiboa eman, berdin-berdin jasotzen genuen aparteko zehaztasunik eskatu gabe–, Garaioako inkesta egitearekin bat, aukera desberdinak jasotzen hasi ginen. Joera hau oster, ahal bezain beste, behinolako erantzuleengana eraman genuen, haietako batzuegana itzuli baikin berariaz aditzari buruzko hainbat lan egitera.

Honetan guztian zerikusia izan zuen, jakina, eta gogotik diogu, 1983.az geroztik Pedro de Yrizar ikerle eta langile handia zenak aditzaren morfologiari buruz prestatu zituen lanetan gu geu haren laguntzaile suertatu izana, egiteko berri honetan murgildu ginenean, lan honetan informatzaile gisa agertzen den hainbat lagun lehendik ezagutu izana baliatu baikenuen azkoitiar suharrarentzako informazio eske joateko, oraingo lan honetan, neurri apal batean bada ere, baliatu duguna. Hala, hemengo informatzailerik gehienak Yrizarren *Morfología* lanetan ere informatzaile gisa agertu ziren¹, lan honetako bukaera aldean irakurri eta entzun ahal izango diren etnotestu batzuen emaila gisa agertuko diren bezala.

Hau izan daiteke, beraz, lan honen eta lehengo *EAEL*-en arteko desberdintasunen bat, hots, oraingo honetan aditzari garrantzi handiagoa ematen zaiola orduko hartan eman zitzaiona baino.

Beste bat izan daiteke galdera-erantzunak aurkezteko era; lan honetara dakartzagun inkestak 35 herritan bildurikoak baizik ez izatean –*EAEL*-en 80 aurkeztu ziren–, herriok, orrietako ezker aldean, zutabe bakar batean eman ahal izan ditugu, haien eskuin aldean bat, bi, hiru eta are lau erantzun emateko lekua izan dugula. Era honetan, zerturiko emaitza sobera loditzea ekiditen saiatu gara.

Azken desberdintasuna erantzunak agertzen diren orrien alboan ezein maparik sartu ez izana da, zerrenda osatzen duten herriek marra bat, lerro bat osatzen dutenez; hots, lehenagoko *EAEL*-en Euskal Herria bere osotasunean islatzen zela kontuan hartuz, mapak beharrezkoak ziren moduan, oraingo honetan ez dugu halakorik egiteko inolako premiarik ikusi.

Aurkeztzen dugun 35 puntuetako zerrendan ageri diren herri batzuen agerpena harrigarria iduri dakioke agian inori, pentsatzera hel bailiteke aipatu urteetan nekez aurki zitekeela halakoetan euskaraz aditzera emateko moduko lagunik, baina horrela gertatu zen. Oinarritzko bi lanabes erabili genuen haietako batzuk aurkitzeko: Louis-Lucien Bonaparteren 1863ko mapa, alde batetik, zeinaren laguntzaz, Nafarroan kasu honetarako, euskararen erabilera handiko esparruei erreparatu genien –orduko erabilera txikikoekin ez baitzen jada zer eginik– eta Aingeru Irigaray zenak, A. Apat-Echebarne goitizenez, 1974an argitara emaniko *Una geografía diacrónica del Euskara en Navarra* izenburuko liburuxka, bestetik, Aingeruk berak 1935ean eginiko ikerketen berri ematen duena, gure geroko bilaketa-saioan ezinbestekoa suertatu zitzaiguna.

Beste bitartekoren bat ere erabili genuen, hala nola hainbat jublatu-elkartetako kideen datuak, adibidez, gomendio on bat baliaturik aurrezki-entitate batek gure esku jarriak eta baita bospasei Agure-Egoitzatara egindako bisitak, horri guztiari geuk egin jarraipen tematua erantsi behar zaiola, ate askotan jo behar izan baikenuen informazio eske. Horrela bakarrik aurkitu ahal izan genituen, inoiz jada beren herrietatik kanpo, Iruñerrian bereziki, hemen agertuko diren lagun batzuk: Anozko anderea eta Ilurdozko, Espozko eta Arrietako gizonak, adibidez.

Inkestak, lanaren izenburutik ondoriozta daitekeenez, mendealdetik ekialderainoko norabidean aurkeztu nahi izan ditugu, inoiz euskalki baten baitan etenaldiren bat egin badugu ere, Larraungo Madotz herria Arakilgo zenbait herriren artean sartzean egin dugun kasuan bezala adibidez, edota, aipatu norabidean atzera eginez edo, Artzibarko Azparrendik jauzi egin eta Garraidaraino, Aezkoaren mendebaldeko sarreraren bila joan garenean, kasu.

Eta euskalkiak aipatzean, inkestarik gehienak egin genituenean jarraitu genion iritziari eutsi diogu orain ere, Bonaparteren sailkapena izan baitugu gogoan, bai orduan, bai ondoren, haren jarraitzaile Yrizarren lanetan –lehen aipatu aditzaren morfologiari buruzkoetan hain zuzen– esku hartu genuenean ere. Yrizarrek, gainera, azpibariatateak iradoki zituen, bere ikerketak ia bakarrik aditzean oinarritu bazituen ere.

¹ Hona lan hauen izenburuak: *Morfología del verbo auxiliar guipuzcoano* / *Morf. del v.a. altonavarro meridional* / *Morf. del v.a. altonavarro septentrional* / *Morf. del v.a. bajonavarro occidental* / *Morf. del v.a. bajonavarro oriental* / *Morf. del v.a. roncalés*.

Honi jarraiki, bada, lan honetako bost inkesta gipuzkeraz izango genituzke: Ziordia, Altsasu eta Bakaiku (Burunda), Dorrao (Ergoien) eta Etxarri-Aranatz; lau iparraldeko goinafarreraz: Arbizu, Uharte-Arakil, Murgindueta (azken hau Arakilen, gaur egun hutsik) eta Madotz (Larraun); hamasei hegoaldeko goinafarreraz: Ihabar, Egiarreta eta Urritzola (Arakil), Larunbe (Gulibar), Beorburu eta Usi (Txulapain), Ziaurritz (Odieta), Anotz (Ezkabarte), Olaitz (Olaibar), Ilurdotz eta Inbuluzketa (Esteribar), Urniza eta Aurizberri (Erroibar) eta Espotz, Arrieta eta Azparren (Artzibar); bost mendebaldeko behenafarreraz: Garralda, Aria, Hiriberri, Garaioa eta Abaurregaina (Aezkoa); lau ekialdeko behenafarreraz: Eaurta, Espartza, Ezkaroze eta Otsagi (Zaraitzu); eta bat erronkarieraz, Azkuez geroztik honela deitua, Bonapartek zubereraren azpieuskalkitzat jo bazuen ere: Uztarroze (Erronkariko ibarra edo, zaraitzuar auzo-lagunen bati aditu diogun moduan, *Kalles ballea*).

Hona zehazki, euskalkiei dagokienez, inkestak bilduak izan diren herriek zer-nolako sailkapenari erantzungo lioketen Bonaparteren arabera, bai-eta, bere kasuan, hartan oinarriturik Yizarrek egin zituen zehaztasunen arabera ere:

herria	euskalkia	azpieuskalkia	barietatea	azpibarietatea: Yizar
1. Ziordia	gipuzkera	Nafarroakoa	Burundakoa	Olazti-Ziordiakoa
2. Altsasu	gipuzkera	Nafarroakoa	Burundakoa	Altsasukoa
3. Bakaiku	gipuzkera	Nafarroakoa	Burundakoa	Bakaiku-Iturmendikoa
4. Dorrao	gipuzkera	Nafarroakoa	Burundakoa > Etxarrikoa	Dorraakoa
5. Etxarri-Aranatz	gipuzkera	Nafarroakoa	Etxarrikoa	berezkoa ²
6. Arbizu	iparraldeko goinafarrera	Arakilgoa	Uhartekoa	Arbizukoa
7. Uharte-Arakil	iparraldeko goinafarrera	Arakilgoa	Uhartekoa	berezkoa
8. Murgindueta	iparraldeko goinafarrera	Arakilgoa	Uhartekoa	Irañetakoa
9. Ihabar	hegoaldeko goinafarrera	ultrapamplonés	Oltzakoa	Ihabarkoa
10. Madotz	iparraldeko goinafarrera	Arakilgoa	Uhartekoa > Intzakoa	Hegoekialdeko Larraungoa
11. Egiarreta	hegoaldeko goinafarrera	ultrapamplonés	Oltzakoa	Arakilgoa
12. Urritzola	hegoaldeko goinafarrera	ultrapamplonés	Oltzakoa	Arakilgoa
13. Larunbe	hegoaldeko goinafarrera	ultrapamplonés	Gulikoa	berezkoa
14. Beorburu	hegoaldeko goinafarrera	ultrapamplonés	Gulikoa	Txulapaingoa
15. Usi	hegoaldeko goinafarrera	ultrapamplonés	Gulikoa	Txulapaingoa
16. Ziaurritz	hegoaldeko goinafarrera	cispamplonés	Olaibarkoa	
17. Anotz	hegoaldeko goinafarrera	cispamplonés	Olaibarkoa	
18. Olaitz	hegoaldeko goinafarrera	cispamplonés	Olaibarkoa	
19. Ilurdotz	hegoaldeko goinafarrera	cispamplonés	Artzekoa	Hego Artzekoa
20. Inbuluzketa	hegoaldeko goinafarrera	cispamplonés	Errokoa	Barne Esteribarkoa ³
21. Urniza	hegoaldeko goinafarrera	cispamplonés	Errokoa	Hego Errokoa
22. Aurizberri	hegoaldeko goinafarrera	cispamplonés	Errokoa	Aurizberrikoa
23. Espotz	hegoaldeko goinafarrera	cispamplonés	Artzekoa	Hego Artzekoa
24. Arrieta	hegoaldeko goinafarrera	cispamplonés	Artzekoa	Ipar Artzekoa
25. Azparren	hegoaldeko goinafarrera	cispamplonés	Artzekoa	Ipar Artzekoa
26. Garralda	mendebaldeko behenafarrera	Aezkoakoa	barietate bakarra	
27. Aria	mendebaldeko behenafarrera	Aezkoakoa	barietate bakarra	
28. Hiriberri-Aezkoa	mendebaldeko behenafarrera	Aezkoakoa	barietate bakarra	
29. Garaioa	mendebaldeko behenafarrera	Aezkoakoa	barietate bakarra	
30. Abaurregaina	mendebaldeko behenafarrera	Aezkoakoa	barietate bakarra	
31. Eaurta	ekialdeko behenafarrera	Zaraitzukoa	barietate bakarra	
32. Espartza	ekialdeko behenafarrera	Zaraitzukoa	barietate bakarra	
33. Ezkaroze	ekialdeko behenafarrera	Zaraitzukoa	barietate bakarra	
34. Otsagi	ekialdeko behenafarrera	Zaraitzukoa	barietate bakarra	
35. Uztarroze	zuberera > erronkaria	Erronkarikoa	Uztarrozekoa	berezkoa

²Yizarrek *subvariedad propia* deitu zuena, alegia.

³Yizarrek *Esteribar Central* deitu zuena, hain zuzen.

Herri hauen guztien artean Dorrao (Ergoien) eta Madotz (Larraun) dira, barietateen kokapenari dagokionez, Yrizarrek aldatu zituen bakarrak, hauen baitan, hala iruditu zitzaionean, hainbat azpibarietate finkatu eta ondoriozko zehaztasun batzuk egin bazituen ere. Bestelakoa da Uztarroze herriaren kasua, barietateei ez, baizik eta euskalkiari berari dagokiona; hau, izan ere, euskalki beregaintzat jo izan baitzen aspaldi, lehenago aipatu bezala.

Honekin ez ditugu ezertan gutxietsi nahi azken urteetan zenbait adituk –Iñaki Camino, Jose Luis Erdozia, Orreaga Ibarra, Koldo Zuazo...– Nafarroako euskalkien sailkapenari buruz egin duten zenbait gogoeta eta inoiz iradokitzen ere iritsi diren bestelako sailkapenak, sailkapen berriak, euskalkien gorabehera hauetaz duela denbora gutxi arteko usteak zeintzuk izan diren aipatu baizik. Guk, arrazoi honengatik agian eta inkestarik gehienak bilduak izan ziren denboretan lehenagoko uste horretakoak ginenez, sailkapenok egitera-koan lehenagoko moldeari eutsi diogu, behin-behinekoz bada ere.

HITZ GEHIGARRI BATZUK

Lehen esan bezala, inkesta 570 galderez osaturik egon arren, hauetako batzuk baztertu ditugu inkestok eginak izan diren esparruan ezezagun samarrak edo erabat ezohikoak direlako –‘taparrabos’ moduko hitzari eutsi diogu halere, galderak egitean ‘calzoncillos’ hitzak hura nolabait ordezkatu duelako– baina, aldi berean, inkestan agertzen ez diren hitz batzuk gehitu zaizkio multzo nagusiari. Era honetan, galdera-kopurua aise birrokatu da.

Cohenen inkestan agertzen ez diren hitz gutxi hauek galdetuak izan dira, inoiz, inkestako hitzen batek hala iradoki digunean. Hala, 79 zk.ko galdera –gast. ‘cebolla’– egitean, adibidez, aukera baliatu dugu inkestan aipatzen ez den ‘ajo’ moduko galdera egiteko, erantzuna ‘cebolla’ri emanikoaren alboan idatzi dugula. Koadroetako orrietan, hala, hitz gehigarri bezain urri hauek haien erreferenteak izan direnen ondoan idatzi ditugu, hitz bakoitza erreferentzia egiten zaionaren alboan, alegia.

INKESTAKO ESALDIEN ALDE ONAK ETA TXARRAK

Aipatu ere, inkestan galdera moduko 42 esaldi direla aipatu dugu. Honek, nondik behatzen zaion, alde txar bat duela jakinik, bere alde ona ere baduela uste dugu; hau da, alde txarra litzateke informatzaileek, erantzuna ematean, itzulpen bat egin behar izateko egoeran suertatu izana, eta hau halako gisan ezen, esaldiotan esaten dena berez eman balute, kasu askotan ez zuket esango esan zuten modu beretsuan; hots, beren luzetasunagatik zatika egin behar izan ziren galdera luzexka batzuen kasuetan bereziki, erantzunak behartu samarrak izan ziren, esaldiok dakarten alde txar hori, hain zuzen, horretan datzala. Alde ona, berriz, hainbeste herri desberdinetako informatzaileek galdera jakin eta zehatz batzuei nork bere mintzamolde naturalean erantzun behar izan zietenekoa da, haien hizkeren arteko erkaketarako, gramatikaren hainbat ikuspegitatik behatuz bereziki, jakigarria ez ezik aberasgarria ere izan daitekeena.

GRAMATIKAREN INGURUKO AIPAMEN LABURRA

Honi ekiterakoan errazena, agian, irakurlea EAEL-I-eko Hitzaurreko XIII, XV, XVII, XIX eta XXI orrietara bideratzea izan liteke, haietan luze eta zabal aipatzen zena errepikatu beharrik ez izateko, baina, egia esatera, lan hartako hainbat eta hainbat ohar gramatikal oraingoan soberan dagoela iruditzen zaigu, aldi honetan marrazten den eszenatokia, gure hizkuntzaren esparru guztia gabe, lerro zehatz batena izatean.

Lan hau, berez, galdeketa etnolinguistikoko bat oinarri harturik garatu eta burutu den lana izatean, ezin, inolaz ere, dialektologi azterketa bihurtu, gure mugak ezaguturik zaila litzaigukeena, gainera. Horrenbestez, bada, han-hor-hemenka zer iruzkindurik badagoela iruditu zaigunean, aldian-aldian, OHARRAK, GEHIGARRIAK ETA ZEHAZTASUNAK jasotzeko prestatu ditugun orrietan, geure iritziak ematen saiatu gara.

Halarik ere, bidean topo egindako zenbait arazori zer-nolako erantzuna eman diogun adierazteari kome-nigarri deritzogu.

Morfo-sintaxi kontuetan, aipatzeko moduko adibideak izan daitezke jarraikoak:

1) Izen-sintagma dela eta, bertan ‘bat’ zenbakia ageri denean, aldaera desberdinak dakuskigu. Izan ere, ohiko egituraz gainera, batzuetan adjektiboaren aurrean ikusiko dugu eta adjektiboa bera mugatu gabe zein mugaturik: Ziordia: egun bat ona / Dorrao: *mexu (maixu) bat ona* / Urritzola: *zulo at aundi - gizon bat ona - tzakur bat aundie - plater bana aundie* / Ziaurritz: *lan bat aundie* / Anotz: *zatar bat garbie* / Ilurdotz: *etxe bat*

aundie o txikie /Eskirotz: *ogi pusk'et aundie* /Arrieta: *eultz bat ederra - neska at ederra* /Abaurregaina: *plaza bat andia - biaje bat ederra - zuku bat ona* /Eaurta: *gutu (guti, pixka) bat garia* /Otsagi: *eskatera bat andi* /Uztarroze: *kazola bat andi, berz bat andi*.

2) Erlatibozko esaldietan erreferentearen kokapena deigarria da, inoiz aurrean eta are mugatu gabe agertzen baita: Madotz: *apeza esan dotena* /Ihabar: *apeza esan duune* /Urritzola: *dañu itten duztena* /Arrieta: *gure etxe sortuan* (Eaurtan, *ene sortu etxean*) /Abaurregaina: *ordu libre zituztenak* /Eaurta: *nausi erakutsi zadanak - fraile xiten zenari - nik sagarra eman dakotena apezari iuen onik* (baina *guk eman dakogun sagarra iuen onik*) - *sagar eman dakona da onik - etse saldu daukiena duk burdina - etsea saldu dabetena aixkidier duk anitz pollit* /Espartza: *laur fan drenak xunto* /Otsagi: *adin gaudenean - urte tugu-nekin* /Uztarroze: *garia erran duguna - txiki daudenak xöan tun /gizon xin zena atzo...*

3) Ekialdeko ibarretan, Zaraitzu aldean eta Uztarrozen zehazki, adjektiboa aditzaren ondoren kokatu ohi da, beti mugagabea, 244. eta 245. galderei emaniko erantzunetan ikus daitekeen bezala: *etxea da txikin /arboleak dra andi* (Zaraitzun) / *etsea dun ñotto /arbolak ditun andi* (Uztarrozen). Esamolde hauek ibar haue-tatik kanpo ezohikoak izan arren, noizean behin handik aski urrun ere, Bonapartek *ultrapamplonés* deitu zuen eremuko Txulapain, Gulibar eta Arakil izeneko ibarretan, agertu zaizkigu, halako joera erakusten duten esaldi batzuk bildu baititugu, hauetako ia guztietan adjektiboa mugaturik egonda ere.

Aditzari dagokionez, lehenago esan bezala, tratamendu desberdinak jasotzen saiatu gara. Honela, Ziorditik Aurizberriraino, oro har, zukakoak esan ohi zaizkion indefinitu edo neutroko adizkiak izateaz landa –‘zu-ka’ko zein ‘xuka’ko alokutiboa erabiltzen den Nafarroa Behereko zenbait lekutan halako erabilerari ‘eztabadaka’ esaten zaio– hikako batzuk ere bildu ahal izan ditugu. Aezkoan ere berdin, nahiz batzuetan eta haiek ‘xuka’ deitu arren alokutiborik sorrarazten ez duen era xumegarri bat duten, *zuk erran duzu* bat, adibidez, *xuk erran duxu* bihurtzen dutena, ohiki haurrekin eta zenbait agurerekin, zentzu goxagarrian antza, erabiltzen dena. Zaraitzu aldean ordea, badituzte, gainerako herrietan ez bezala, xukako eta zukako alokutiboak; Erronkariko ibarrean, azken hauek bakarrik.

Besterik da hitz egiteko garaian informatzaileek erakutsiriko joera. Hala, lanean ageri diren muturreko bi herrietan, adibide soil pare bat jartzegatik nolabait, Burundako Ziordikoak tokako tratamendua erabiltzeko ohitura zuen bitartean Erronkaribarko Uztarrozekoak nokakoa erabiltzen zuen, ez baitzen tokakoa ikastera ere iritsi.

Aditzaren erabilerarekin izan dugu, bestalde, gora-beheraren bat, inoiz pluralean eman beharreko erantzunak singularrean eman direnean, esaterako.

Bilduriko materialetan badugu, halaber, oso bestelako gauza izan arren, ergatiboaren marka galdurik agertzen den zenbait kasu. Akats hau, batzuetan, ulertzen erraza da, beren mintzamoldea higatuenik dute-nek, hots, doi-doi baizik hitz egiteko gauza ez diren lagunek erakutsi baitute.

Fonetikari dagokionez, lan honek bere baitan hartzen duen ibilbideari gagozkiola beti ere, ez dugu arazo handirik izan: ‘comer’ bezalako hitz bati, adibidez, *jan* eman baitzaio erantzuna Ziorditik Larunbe-Beorbururaino, *yan* Beorburutik Aurizberriraino, eta *xan* Aezkoatik Uztarrozeraino. Egia da, bai, Etxarri-Aranatzen eta inguruko hiru herritan ‘agua’ esateko *uts* antzeko zerbaite aditu dugula –geuk, agian hori baino egokiagoa delakoan, *už* idatzi duguna– eta inoiz, ekialdeko zenbait herritan bereziki, *i* eta *u* bokalen arteko soinu bat –*ũ* baten bidez aditzera emana– aditu dugula, baina halakoak salbuespen ttiki batzuk baizik ez dira, beste herri batzuetan aditu dugun *z*-ren ahoskera ahortzi gabe, jakina.

Hau, Uztarrozen bereziki, gaztelaniazkoaren oso antzekoa iruditu zaigu, beste zenbait herritan noiznahi aditu badugu ere. Eta zer esanik ez *z* hori instrumentala den kasuetan, orain *z* orain *s* aditu baitugu maiz hegoaldeko goi-nafarreraren esparruan, instrumental hau *s* den ustea oso zabaldurik egon arren eta, gainera, esparru hori beste zenbait lekutara, Sakana aldera adibidez, zabaldurik aurkitu dugula. Hau guztia dela-eta, ohar ugari egin dugu lanean zehar.

Hiato eta diptongoei behatuz, zenbait herritan *e* eta *o* bokalek mugatzailea hartzean *ea* eta *oa* moduko emaitzak ematen dituzten bitartean, bokalok beren horretan mantenduz, beste batzuetan *ia* eta *ua* gisako era diptongatuak gauzatzen dira –sarritan era erdi diptongatuak ere bai–. Azken kasu hauetarako *ẽ* eta *õ* moduko zeinuak erabili ditugu. Denetarik aurkituko dugu, beraz: *esnea*, *esnëa*, *esña*, edota *besoa*, *besõa*, *besua*, adibidez. Hego-Esteribar eta Aezkoa bitartean, halere, *bei* + *a* = *bea* dakusagu maiz, inoiz *beia*-rekin batera bada ere, eta baita, inguru beretsuan, *anaea* / *anea* ere.

⁴ Ziordian eta Dorraon aurkitu ditugun kasu bakanak dira hauek. Urritzolatik ekialderantz joera hau ohikoagoa da.

Besterik da zenbait herritan *i* eta *u* bokalek, bakarka zein beste hizkiren batekin silaba eratuz, ondorengo silaban aurki dezaketen *a* –hau ere bakarka doala, mugatzaile gisan, edota beste hizkiren batekin silaba eratuz– e bihurtzeko duten joera aparta. Uztarrozen *u + a = ia* da emaitza, baina batzuetan *ëa* eta inoiz edo behin *ea* ere aditu dugu.

Burundako Altsasun, mugatzaileak, zenbait kasutan bederen, itxura bat baino gehiago aurkez dezake, irudika litekeen honako garapenaren arabera: *andra + a = andrea > andria > andrie > andri*, adibidez. Larraungo hego-ekialdean kokatu Madotz herrian, berriz, mugatzailea mugagabeko hitzaren azken bokalari asimilaturik dakusagu maiz: *alkatee, begii, buruu...* esaterako. Zaraitzu aldean, *-a* bukaerako mugagabeko hitzari *-ra* atzizkia eransten zaio hura mugatzeko: *makila > makilara*, eta Uztarrozen azentuak erakusten du bata eta bestea zein diren: *eguátxa* 'río' dugu; *eguatxá* 'el río'.

Sakana aldean, *u* gehi *a = uba* dugu sarritan: *gauba* (Esteribartik Zaraitzuraino, biak barne, *ba: gaba*) eta baita *i* gehi *a = iya / iye* ere, gauza aski jakina denez. Sakana honetako zenbait herritan, gainera, *-n* bukaerako aditz zaharrek geroaldiko aspekturako genitiboa eratzean, batzuetan *-en* eta besteetan *-ko* hartzen dute, emaitza, lehen kasuan eta adibide bat jartze aldera, *faan* izan daitekeela: *fan > fanen > faen > faan*, antza, bokal arteko *n*-a erori osteko asimilazioa gertaturik. (Aezkoan azken urrats hau *faen > fain > fein* dugu, aipatu erorketaren ondoko diptongazioa gauzatu eta, azkenik, *ai > ei* bihurtu ondoren, *au* diptongoa ere, batzuetan, *ou* bihurtzen dene moduan). Bigarren kasuan, arestian esan bezala, *eonko, esanko, joanko, inko...* moduko adibideek darakusten *-ko* dugu, *-n* bati atxikirik egonagatik, ozendu gabe mantendua, horiekin batera, askotan, ozenak agertzen badira ere.

Beste zenbait arazo ere bada, baina aurkezpen hau sobera luzatu nahi ez-eta, irteten joaten diren neurrian zein bere une eta leku egokian azalduz joango gara, goraxeago aipatu bezala.

ZENBAIT ZEINUREN ESANAHIA

Lana prestatzean erabili ditugun zeinu batzuen esanahiaz hitz bat esan beharrean gara. Informatzailea erantzun bat ematean lagundurik izan denean, erantzunari * moduko izarño bat erantsi diogu. Erantzuna era zalantzati batez bildu denean, galdera-ikur bat erantsi diogu halakoari. Eta erantzuna desegokia dela iruditu zaigunean, galdera ikur haxe bi parentesiren artean sartu dugu: (?).

Hitzak era mugatu zein mugagabeen bildu direnean, biak ekarri dira hona, kakotx batek bereiziak: *burua, buru* edota *begia, begi*, kasu. Hitzok mugatzean emaitza desberdinak eskaini dituztenean, berriz, puntu batez bereizi dira: *burue. burua* edota *begie. begia*, adibidez.

Intonazio edo azentu-kontuez ere bi hitz esan nahi genuke: galderei emaniko erantzunak, hitz bakar edo bikunen kasuetan, eskuz bildu ohi genituen, gehien-gehienetan intonazioaren ideia emateko balio dezaketen era bateko (´) zein besteko (˘) tildeak markatuz, aurrenekoa indar handiagokoa bigarrena baino. Esaldien kasuetan, baina, erantzunak grabagailu baten bidez bildu genituen maiz.

Lanean zehar hitz batzuk errepikaturik agertzen dira; honela, 33 eta 35 zk.ko galderetan ditugun 'hombre' eta 'mujer' hitzak geroago, 236 eta 237 zk.koetan, berriro agertzen dira, baina kasu hauetan esaldi batzuen testuinguruetan, azentuerari buruzko balizko erkaketarako jakingarriak gerta daitezkeenak.

193 zk.ko galderan dugun 'ayer' hitza, arestian esanikoaren ildotik, 236 eta 256 zk.koetan berriro agertzen da; interesgarria izan daiteke azentueraren aldetik kontuan hartzea, lehenengo aldian hitza bakarka, bere soiltasunean, galdetu zela eta beste bi aldietan bi testuinguru jakinetan kokaturik galdetu zela kontuan izanik. 197 zk.ko galderan dugun 'mucho' hitza 275 zk.ko esaldian agertzen da orobat, pluralean bada ere; interesgarria izan daiteke halaber azentueraren aldetik kontuan hartzea lehenengo aldi hartan hitza bakarka, bere soiltasunean, galdetu zela eta aipatu esaldian, berriz, testuinguru jakin batean kokaturik. Ez dira hauek, baina, errepikaturik agertzen diren hitz bakarrak.

Azentu-kontu honekin amaitzeko, urtetan bilduz joan garen materialei erreparaturik iruditzen zaigu –iruditzen– arazo hau maiz aski modu arinean tratatua izan dela. Zenbait lekutako azentu-egiteak ez baitira han eta hemen aditzera eman izan diren bezain finko, bezain erregular edota bezain kolumnal, kasu.

Haatik, lanaren bukaera aldean agertuko diren etnotestuekin batera MP3 deitu disko bat tartekatu dugunez, ez dugu halakoetan zertzen diren azentuazio-egiteen berri eman beharreko premiarik izan, entzuleak berak aditu eta bereiziko baititu intonazioen arteko gorabeherak.

Hona, bestalde, lanean zehar ezinbestekoak izan diren informatzaileen datuak:

herria	erantzulea eta noiz jaioa	gurasoak nongo	bildua
1. Ziordia	Patxi Gonzalez de Mendigutxia Villar, 1904	Ziordia / Ulibarri-Ganboa (Araba)	1981
2. Altsasu	1 - Francisco Gerriko Goikoetxea, 1902 2 - Teresa Guridi Mazkieran, 1929 3 - Juan Mazkieran Iriarte, 1918	Altsasu / Altsasu Altsasu / Altsasu Altsasu / Altsasu	1994, 00 2000 2000, 01
3. Bakaiku	1 - Juan Lopez de Zubiria Galarza, 1905 2 - Ignacio Anso Fernandez, 1922	Bakaiku / Bakaiku Bakaiku / Bakaiku	1994 2000
4. Dorrao	Juanita Lizarraga Yaben, 1923	Dorrao / Zuhatzu (Arakil)	2000
5. Etxarri-Aranatz	1 - Juan Igoa Beltza, 1907 2 - Ambrosio Erdozia Beltza, 1920	Etxarri-Aranatz / Etxarri-Aranatz Etxarri-Aranatz / Etxarri-Aranatz	1985 2000
6. Arbizu	Martin Berastegi Berastegi, 1920	Arbizu / Arbizu	1994, 00
7. Uharte-Arakil	Miguel Astiz Fernandino, 1923	Uharte-Arakil / Uharte-Arakil	2000
8. Murgindueta	Pedro Arraras Yeregi, 1906	Ihabar / Murgindueta	1985, 86
9. Ihabar	1 - Agustina Irurzun Yoldi, 1905 2 - Micaela Huarte Arraras, 1898	Ihabar / Irañeta Uharte-Arakil / Ihabar	1981, 86 1990
10. Madotz	Fermin Zarranz Apeztegia, 1931	Egiarreta / Madotz	1984
11. Egiarreta	Jose Lazkoz Goñi, 1906	Egiarreta / Eraso (Imotz)	1981
12. Urritzola	Juan Bautista Etxarren Otamendi, 1900	Urritzola / Azkarate (Araitz)	1980
13. Larunbe	Gregoria Baraibar Erbiti, 1912	Larunbe / Etxaleku (Imotz)	1984, 87
14. Beorburu	Esteban Garbisu Aranguren, 1911	Beorburu / Uharte-Arakil	1984, 85
15. Usi	Urbana Aginaga Azkarate, 1890	Usi / Itxaso (Basaburua)	1980
16. Ziaurritz	Ignacio Larraia Etxaide, 1901	Ziaurritz / Almandoz (Baztan)	1979
17. Anotz	Celedonia Zenoz Artze, 1908	Anotz / Erripa (Odietza)	1984
18. Olaitz	Jose Maria Makirriain Alzuza, 1888	Orio (Ezkarate) / Etsain (Anue)	1981
19. Ilurdotz	Joaquin Garrues Goñi, 1895	Ilurdotz / Beltzunegi	1983
20. Inbuluzketa	Apolinaria Egozkue Eugi, 1895	Inbuluzketa / Inbuluzketa	1980
21. Urniza	Francisco Beaumont Oroz, 1901	Zubiri (Esteribar) / Urniza	1984, 85
22. Aurizberri	Rafael Urtasun Irisarri, 1908	Aurizberri / Aurizberri	1977
23. Espotz	Manuel Zazpe Garde, 1905	Espotz / Uritz	1985, 86
24. Arrieta	Saturnino Etxamendi Larrea, 1901	Hiriberri-Artze / Arrieta	1982
25. Azparren	1 - Gregoria Bizkai Eskabel, 1901 2 - Agueda Bizkai Iribarren, 1921	Azparren / Hiriberri-Artze Azparren / Azparren	1983, 85 1983, 84
26. Garralda	Miguel Iriarte Iturri, 1920	Garralda / Garralda	1979
27. Aria	Florentina Maisterra Berruezo, 1916	Aria / Aria	1979
28. Hiriberri-Aezkoa	Eugenio Juanperez Juandeaburre, 1891	Garaioa / Hiriberri	1978
29. Garaioa	Dionisio Jamar Sario, 1909	Garaioa / Garaioa	1988
30. Abaurregaina	Feliciana Zelai Bazterra, 1895	Abaurregaina / Abaurregaina	1977
31. Eaurta	1 - Columba Samper Larrea, 1921 2 - Maria Cruz Esarte Esarte, 1916	Eaurta / Eaurta Eaurta / Espartza	2000 2000
32. Espartza	Dionisia Garate Otsoa, 1904	Espartza / Otsagi	1979
33. Ezkaroze	Gregoria Mikeleiz Esarte, 1902	Ezkaroze / Otsagi	1980
34. Otsagi	Josefa Urrutia Mantxo, 1905	Otsagi / Otsagi	1977
35. Uztarroze	Fidela Bernat Aracues, 1898	Uztarroze / Uztarroze	1979

INFORMATZAILEON INGURUKO ZEHAZTASUNAK

1.- Ziordian eginiko inkestari erantzuna eman zion Patxi Gonzalez de Mendigutxiak esan zigunez, haren gazte denboran Donostia ondoko Altzan –orduan baserriz beteriko udalerria– urte pare bat egin zuen, Burundako Urdiainen denbora batean lanean aritu zen bezalaxe. Hitz egiterakoan zailtasun pixka bat bazuen ere, hainbatean moldatzen zen⁵.

2.- Altsasuko Francisco Gerriko erraztasunez mintzatzen zen euskaraz. Kalifornian egonik bazen ere, herriko mintzamoldea ongi mantendu zuela iruditzen zaigu. 1995ean ekin genion inkestari, baina, erdia egin ondoren, alboan utzi behar izan genuen, handik bost urtetara harengana bigarren erdia egiteko asmoz itzuli ginen arte. Epe horretan, baina, adinak zenbait eragozpen ekarri ziola eta, beste informatzailearen bat bilatu behar izan genuen gure laguna erantzuteko prest egon arren, inkestaren zati txiki bati oraindik orain ahal bezainbat erantzun baitzion. Ondorioz, Juan Mazkianaren laguntzaz, batez ere, eta Teresa Guridirenaz –honena oso neurri apalean– osatu ahal izan genuen inkesta.

3.- Bakaikun ere Altsasuko kasuan esan duguna errepikatu zen: 1995. urtean bildu genuen inkestaren lehen herenari-edo Juan Lopez de Zubiriak eman baitzion erantzuna. Handik bost urtera, adina dela eta oso makaldua zegoenez, beste informatzaile bat bilatu behar izan genuen gainerako guztia osatzeko: Ignacio Anso.

4.- Dorrao: Ergoiengo herri honetan erantzule izan genuen Juanita Lizarragari inoiz, oso gutxitan izan bazen ere, haren senar Miguel Razkinek lagundu zion.

5.- Etxarri-Aranazko inkesta aspaldi hasi ginen egiten, 1985ean oker ez bagaude, lehen zatiari erantzuna eman zion Juan Igoa informatzailea Iruñean, Aranzadi izeneko Agure-Egoitzan zegoela. Gogoan dugu behin, Egoitzaren kanpoaldean, lorategiko aulki batean biak jarrita geundela, egoitzako lagun bat gure ondora hurbiltzen ari zela ikusi eta hura pasa artean galdetzeari eteteko nola eskatu zigun Juanek, beldurrez edo –guri behintzat hala iruditu zitzaigun–, horrelako Egoitzetara bildu ohi den hainbat lekutako jendearen artean, inoiz, kultura gutxiko edo aurreiritziz beteriko lagunak bat gertatzean bazterrak nahasteko aski izaten dela iradokiz edo. Pena eman zigun gure lagunak bere berezko nortasuna izkutatu behar zuela uste izatera iritsi izanak, bere inguruko giro nahasiak ‘gomendaturik’, antza. Inkestaren bigarren zatiari erantzuna emateko informatzailea, informatzaile bikaina, Ambrosio Erdozia izan zen, 2000. urtean galdekatu genuena.

6.- Arbizu: Martin Berastegi da herri honetako informatzaile bakarra; 1995. urtean inkestaren lehen erdia bete genuen eta 2000.ean bigarrena.

7.- Uharte-Arakilgo inkestari erantzuna emaniko Miguel Astiz, lana egiten hasi eta bukatu, 2000. urtean galdekatu genuen.

8.- Murginduetan aspaldidanik inor bizi ez bada ere, Pedro Arraras informatzaile *murgindetarra* lhabar auzo-herrian harrapatu eta galdekatu genuen 1985ean.

9.- Ihabarren bi informatzaile izan dugu, Agustina Irurzun aurrenik, 1982 urtearen inguruan, oso egoera ahuleko euskara zuena, eta Micaela Huarte ondoren, euskaraz erraztasun handiz elekatu arren, Agustina baino beranduago ezagutu genuena, Irunen bizi baitzen. Micaelarekin osatu eta errepasatu genuen inkesta osoa 1990. urtean⁶.

10.- Madozko inkesta, Larraungo hegoekialdean, kezka batek bultzaturik egin genuen, bertako emaitzak hurbileko Egiarretan zein Arakilgo beste zenbait herritan bildurikoekin erkatu eta beren arteko balizko diferentziak ikusi ahal izateko. Fermin Zarranz izan genuen erantzulea, 1984an.

11.- Egiarretako inkesta gure lankide eta adiskide min Mikel Elbira donostiarrak (g. b.) egin zion Jose Lazkoz zeritzan haren aitaginarrebari, 1981ean. Handik gutxira, haatik, beharrezko onespenearekin, inkesta errepasatu eta orraztu genuen⁷.

12.- Urritzolako informatzailea Juan Bautista Etxarren izan zen, 1980. urtean, inkesta bete genuenean, 80 urtetan zela. Ehun urte betetzera iritsi ere iritsi zen, 2001 urtean zendu baitzen⁸.

⁵ Inkesta hau *EAEL*-erako bildu zen, baina ez zen argitaratu. Bigarren liburukian, haatik, etnotestu txiki bat agertu zen (147 zk.).

⁶ Andere honi bildu genion testu bat gure “Hegoaldeko goi-nafarreraren azentua dela-ta (hurbiltze-saiakera)” izenburuko lanean –hemendik aurrera “Hgnazent”– argitaratu zen (*FLV*-60, 1992).

⁷ Inkesta hau *EAEL*-erako bildu bazen ere, ez zen argitara eman. Bigarren liburukian, haatik, Mikel Elbirak berak bilduriko kontutxo bat, kantu baten letra eta esaldi pare bat agertu ziren (197 zk.).

⁸ Inkesta hau *EAEL*-en argitaratu bazen ere, orain berriro dakargu zertxobait orrazturik. Lehengo bigarren liburukian, gainera, etnotestu eta kontu batzuk agertu ziren (198 zk.).

13.- Larunbeko informatzailea herri honetako Oraien auzokoa zen, haren aita ere auzo berean sortua zela. Inkestaren zati handiena herriko haren etxean, hiruzpalau bisitalditan bete bagenuen ere, burutu Iruñeko haren alaba baten etxean burutu genuen, handik hiru urtera edo⁹.

14.- Beorburuko erantzule Esteban Garbisu bere herritik kanpo, baina aski hurbil, Atezko Zigandan harrapatu genuen, herri honetara ezkondua baitzen, guk ezagutzean alargundurik bazegoen ere; 1984an galdekatu genuen¹⁰.

15.- Usiko inkestaren erantzulea, Urbana Aginaga, herriko bere etxean aurkitu genuen eta baita galdekatzen hasi, 1980an. Handik gutxira etxeak sua hartu zuela eta, galdeketari Iruñean eman genion amaiera, haren seme baten etxean¹¹.

16.- Ziaurizko Ignacio Larraia bere etxean galdekatu genuen, Ziaurritzen berean, 1979. urtean¹².

17.- Anozko informatzailea bere herritik kanpo, Iruñeko Txantrea auzoan aurkitu genuen, hura bilatzeko bi-dean Olaitzko informatzailearen senitartekoek jarri gintuztela. 1984. urtean burutu genuen lana¹³.

18.- Olaitzen egin genuen inkestari erantzuna eman zion laguna herrian berean sortu Jose Mari Makirriain izan zen, hitz egiteko orduan aski trakets agertu zena¹⁴. Haren berri Olaitz bera bezala Olaitzko ibarrean kokaturik dagoen Olabeko gizon heldu batek eman zigun. Jose Mariaren iloba guztiz atseginek, bestalde, asko lagundu zituen inguruko herrietan zenbait informatzaile bilatzeko geure ahaleginetan.

19.- Ilurdozko informatzailea dugu, hain juxtu, arestian aipatu adiskide olaiztarrek eskainiriko laguntzaren adibidea, haiei esker aurkitu baienuen Joaquín Garrues, artean 88 urte zituela, Iruñeko fraide saletarren egoitzan, kongregazio honetako kide baitzen. Honek ere zailtasuna zuen mintzatzeko, baina pazientzia handiz eta ikustaldi ugari eginez informazio baliotsua eskuratu genuen. Ilurdozko herrian izanak ginen halere lehenik, Aingeru Irigarayren *Una geografía...* delakoan irakurritakoak buruan, Zuriango 45 urte inguruko gizon bat galdekatu eta honek behin, mutikotan, Ilurdozko festetara joan eta, orduko 50 urte inguruko gizonak karta-jolasean, musean edo, euskaraz ari zirela esan ondoren, herriraino iritsi eta euskaraz zekien lagunak aurkitu ez bagenuen ere. Garrues ezagutu ondoren, haatik, Iruñean bizi ziren bi ilurdoztar euskaldunen berri izan genuen, haietako batekin –Ignacia Armendariz haren izena– egotera iritsi ginela. Honek, baina, Garruesek baino gutxiago zekien¹⁵.

20.- Inbuluzketa herriko erantzule Apolinaria Egozkue bere herrian aurkitu genuen, aspaldi, 1980an; orduan egin genion inkesta¹⁶.

21.- Urnizan sortu Francisco Beaumont *Elondritzen* –Olondritz herrian alegia, inoiz *Orondritz* ere esaten aditu duguna– aurkitu eta galdekatu genuen, haren berri Aintzinoa auzo-herrian –kasu honetarako, berriz, *Antxoa* aditu dugu– bizi zen haren alaba batek eman zigula¹⁷.

22.- Aurizberriko informatzaile Rafael Urtasuni haren seme Pedro Marik egin zion inkesta 1977an, hau izanik aspaldien egin inkestetarikoa bat. *EAEL*-erako bildu arren, argitaratu gabe geratu zenez, aukera paregabea izan dugu orain haren emaitzak hona ekartzeko¹⁸.

23.- Espozko informatzaile Manuel Zazpe, herritik aspaldi ateratakoa, Iruñean eta Odietako Gelbentzun galdekatu genuen, behar bezala hitz egiteko gauza ez zen arren. Hala ere, inkesta egin bitartean zertxobait askatzen ari zela ikusirik, hura bukatu ondoren kontutxoren bat edo esateko moduan egongo zelakoan ginen, baina zoritxarrez ez genuen hartarako betarik izan, handik oso gutxira hil baitzen.

24.- Arrietako informatzaile Saturnino Etxamendi –1792an Luzaiden sortu Juan Etxamendi ‘Bordel’ *bertsulariaren* anaia baten biloba euskaltzalea– ezkontzaz Erroibarko Esnotza joan zena, Burlatan aurkitu genuen, haren

⁹ Inkesta hau *EAEL*-erako bildu zen, baina ez zen argitaratu. Bigarren liburukian, haatik, etnotestu txiki bat agertu zen (199 zk.).

¹⁰ Jaun honi bildu genion testu bat lehenago aipatu eta “Hgnazent” deitu diogun lanean agertu zen.

¹¹ Inkesta hau, Urriazolakoarekin gertatu bezala, *EAEL*-en argitaratu zen, orain hemen errepikatuko badugu ere. Bigarren liburukian, gainera, etnotestu bat agertu zen (200 zk.).

¹² Inkesta hau *EAEL*-erako bildu zen, baina ez zen argitaratu. Bigarren liburukian, haatik, etnotestu txiki bat agertu zen (201 zk.) eta “Hgnazent” deitu diogun lanean beste bat.

¹³ Inkesta hau *EAEL*-erako bildu zen, baina ez zen argitaratu. Bigarren liburukian, haatik, kontu bat agertu zen (202 zk.). Era berean, 1985ean, Aingeru Irigaray zenari Eusko Ikaskuntzak egin zion omenaldi-liburuaren baitan, “Ezkabarteko euskara, Iruñeko udal dermioaren ondokoa, Celedonia Zenozen andreakin ahotan” izenburu luzeko lanean, andre honixe bilduriko hainbat material argitara eman genuen.

¹⁴ Inkesta hau *EAEL*-erako bildu zen, baina ez zen argitaratu. Bigarren liburukian, alabaina, kontutxo pare bat agertu zen (203 zk.).

¹⁵ Garrues honi eginiko inkesta *EAEL*-en agertu ez, baina kontu bat bai, bigarren liburukian agertu zen (213 zk.) eta “Hgnazent” deitu diogun lanean beste bat, luze samarra, esaldi-mordo batekin batera. Berrikiago, gainera, hari berari bilduriko inkesta baten datuak agertu dira “Artzibarko aldaera deitu izanaren inguruan” izenburuko lanean (*FLV*, 103 eta 104, 2006-7).

¹⁶ Inkesta hau *EAEL*-erako bildu zen, baina ez zen argitaratu. Bigarren liburukian, haatik, kontu bat agertu zen (204 zk.) eta “Hgnazent” deitu diogun lanean zenbait testu txiki.

¹⁷ Jaun honi bildu genion etnotestu bat “Hgnazent” deitu diogun lanean, 1992an, agertu zen.

¹⁸ Hala ere, orduko bigarren liburukian Pedro Mari Urtasunek berak bilduriko kontutxo bat eta guk geuk jasoriko etnotestu bat (210 eta 211 zk.ak, hurrenez hurren) argitara eman ziren.

berri Artzibarko Hiriberrin lehenik eta ibar bereko Saraguetan gero eman zigutela –herri hauen izenak ematean *Iraberri* eta *Sauta* aditu dugu han–, geroago Burlatetik Barañaina aldatu bazen ere¹⁹.

25.- Azparren herrian aurkitu genuen Gregoria Bizkairen euskara-maila oso ahula zen. Doi-doi egin ahal izan genion hutsune garrantzitsuak aurkezten dituen inkesta, esaldiei eman beharreko erantzunak hainbatetan gainditu ezinezko frogatu suertatu zitzaioela. Ezin izan genion bildu, gainera, inolako konturik ez bestelako testurik. Andre hau, kuriositate moduan diogu hau, azken errepasoa egiteko Iruñeko iloba baten etxean arratsalde batez berarekin bildu eta hurrengo gauean, ohean hil zen ondorez baten ondorio. Herrian bazen orobat abizen bereko beste andre bat, Agueda izenekoa, Gregoriak baino euskara gutxiago jakiteagatik inkestarako zuzenki galdetu ez, baina hitz mordoska bildu geniona. Hitzok, jakina, ahal izan dugun neurrian baliatu ditugu, haiekiko zehaztapen batzuk, bai orduan, bai 2006. urtean eginak, haren seme Luis Alberto Mugetari zor dizkiogula.

26.- Garraldako Miguel Iriarte 59 urtetan zela galdekatu zuen herri bereko Angela Rota adiskideak *EAEL*-erako, inoiz haren ahizpa Katxutxi eta Kontxesi Pedroarena zein Juan Carlos Etxegoien adiskideak laguntzaile zituela. Inkesta, baina, argitaratu gabe geratu zenez, orain gogotik dakargu hona²⁰.

27.- Ariako erantzule Florentina Maisterra Iruñera ezkondu eta, urte askotan, herri zaharreko Indatxikia karrrikako ostatu ezagun bateko zereginak artatu ditu. Inkesta adiskide ona dugun haren seme Juan Javier Iturraldek egin zion, errepasoa geuk ere esku hartu genuela²¹.

28.- Aezkoako Hiriberriko inkestaren erantzulea adin handiko Eugenio Juanperez izan zen, 1978an 87 urtetan zela. Galdetzailea haren biloba Elena Juanperez izan zen. Garraldako inkestaren kasuan bezala hau ere argitaratu gabe geratu zen²².

29.- Garaioako erantzule Dionisio Jamar herri bereko bere etxean galdekatu genuen 1988an. Dirudienez, herriko azken euskaldunetarikoa bat zen, herri honetan euskararen egoera inguruko beste batzuetan baino are okerragoa baitzen.

30.- Abaurregaineko erantzule Feliciano Zelai andereari Kontxesi Pedroarenak bildu zizkion datuak. Inkesta hau *EAEL*-en argitaratu bazen ere, lan honetara ekarri nahi izan dugu berriro, Aezkoaren ekialdean, Zaraitzuko ibarrarekin muga egiten duelako²³.

31.- Eaurtako inkesta, ahal bezainbatean herrian berean eginga, Columba Samperrri bildu genion. Haatik, andere honen gabezia batzuk osatzeko eta lanari errepaso orokor bat emateko, Irunberriko Agure-Egoitzara, Maria Cruz Esarterengana jo genuen.

32.- Espartzan aspaldi, 1979an hain zuzen, bildu genuen inkestaren erantzule bikaina Dionisia Garate izan zen. Inkesta *EAEL*-en argitaratu bazen ere, hona ekarri dugu berriro, lan honetan hartzen den esparruaren muga-mugan egonik²⁴.

33.- Ezkarozeko informatzaile Gregoria Mikeleiz 1980an, bere etxean, galdekatu genuen, *EAEL*-en argitaraturik izateko lekurik gabe geratu bazen ere²⁵.

34.- Otsagin egin zen inkesta gure adiskide Rafael Iribarrenek bere amatxi Josefa Urrutiari 1977an bildu zion. Hau ere *EAEL*-etik kanpo geratu zen orduan lehenago aipatu zioengatik²⁶.

35.- Uztarrozeko inkesta, *EAEL*-en argitaratu izanagatik, orain ere lan honetara dakarguna, 1979an egin zen, zeregin horretan Fidela Bernaten biloba Josu Alastuey laguntzaile izan genuela, geuk emaniko galderasorta pixkanaka galdetuz eta grabagailu baten bidez bilduz asko erraztu baitzigun geuk ondoren osatu eta errepasatu genuen lana²⁷.

¹⁹ Inkesta hau *EAEL*-erako bildu zen, baina ez zen argitaratu. Bigarren liburukian, haatik, etnotestu eta kontu batzuk agertu ziren (215 zk.) eta “Hgnazent” deitu diogun lanean bi kontu, esaldi-mordo batekin batera. Berrikiago, gainera, hari berari bilduriko inkesta baten datuak agertu dira “Artzibarko aldaera deitu izanaren inguruan” izenburuko lanean (*FLV*, 103 eta 104, 2006-7).

²⁰ *EAEL-II* delakoan, baina, Angela Rotak berak bilduriko kontu polit bat agertu zen (243 zk.).

²¹ *EAEL-II* delakoan, haatik, Juan Javier Iturraldek berak bilduriko etnotestu bat agertu zen (244 zk.).

²² *EAEL-II* delakoan, alabaina, Elena Juanperezek berak bilduriko etnotestu txiki bat agertu zen eta baita deklinabide-sorta bat ere (245 zk.).

²³ *EAEL-II* delakoan, gainera, 246 zk.aren pean, deklinabide-era batzuk agertu ziren.

²⁴ *EAEL-II* delakoan, halaber, zenbait gairi buruzko testu batzuk agertu ziren (272 zk.), eta duela urte gutxi argitaratu ziguten “Zaraitzuera aztertzeo ekarpen berriak (9 - Espartza: ahozko testuak)” lanean, era berean, berriemaile honixe aspaldi bildu genizkion beste etnotestu batzuk ere bai (*FLV*, 99, 2005).

²⁵ *EAEL-II* delakoan, halere, etnotestu pare bat agertu zen (271 zk.), eta duela denbora gutxi argitaratu zen “Zaraitzuera aztertzeo ekarpen berriak (6 - Ezkaroze)” izenburuko lanean ere informatzaile honengandik aspaldi bildu genuen zenbait material agertu zen (*FLV*, 96, 2004).

²⁶ *EAEL-II* delakoan, baina, Rafael Iribarrenek berak bilduriko etnotestu txiki bat agertu zen (270 zk.).

²⁷ Inkesta hau dugu azkenik, *EAEL*-en argitaratu arren, orain ere hona dakartzagunetako bat. Orduko bigarren liburukian, gainera, etnotestu eta kontu batzuk agertu ziren (292 zk.). Duela zenbait urte bestalde, andre honi aspaldi jasoriko testu batzuk argitara eman genituen “Fidela Bernat anderea, euskal hitzun erronkariarra” izenburuko lanaren bidez (*FLV*, 85, 2000).

Bost dira, beraz, *EDEL*-en jada agerturik egon arren, hona ekarri ditugun herriak, mendebaldetik ekialderanzko norabidean aipaturik beti ere: Urritzola, Usi, Abaurregaina, Espartza eta Uztarroze.

OHARRAK, GEHIGARRIAK ETA ZEHAZTASUNAK

Inkestetako datuekiko iruzkinak egin, gehitu eta, oro har, aberasteko, ohar-mordo handi samarra prestatu dugu koadroen alboko aldeetan, denboraren etorrian bilduz joan garen grabazio batzuk baliatuz.

Gehigarri gisa, Olaztin (Burunda) 2002an bildu genituen datu batzuk ekarri ditugu hona. Saio hau Ziordia auzo-herrian aspaldi bildu genuen inkestaren emaitzetan sumaturiko zenbait hutsune betetzeko asmoz egin genuen. Informatzaile egoki bat aurkitzea erraz gertatu ez bazitzaigun ere, azkenean lortu genuen: Josefa Ezker Mikelez anderea (honi eginiko grabazio bateko datuak ere neurri batean baliatu ditugu), 1908. urtean jaioa. Josefaren gurasoak ere olaztiarrak izan ziren.

Horrez gainera, inoiz beste hiru herritan ere –Untzu (Txulapain), Orotz-Betelu (Artzibar)²⁸ eta Ibizta / Ibiltzieta (Zaraitzu) izenekoetan, zehazki– inkesta bana betetzen hasi eta, horren ondorioz, bilduriko hitz eta esamolde batzuk hona ekartzea otu zitzaigun, baina herri hauetatik lehenengo bietan bildu laginak urri samarrak izatean, ez gara horretara menturatu. Ibiztako kasua ezberdina izan da, berriemaileak maila ona zuelako, baina inkesta egiten hasi eta handik gutxira alboraturik utzi behar izan genuen hura hil egin zelako²⁹.

Honez gainera, galde-zerrendak 236 eta 277 zenbakien artean aurkeztzen dituen berrogeita bi esaldiak inkestak bildu ziren esparrutik hurbileko beste bederatzi herritan egin genituen, gehienak ere Yizarrentzat datuak biltzen aritu ginen denboran, era horretan esparru bera zertxobait zabaltzeko eta oinarritzeko datuak aberasteko asmoz.

Galderak, Burundako Iturmendin zinez aski berandu bildurikoez aparte, Iruñearen iparraldeko honako herrietan egin genituen: Beratsain (Atetz), Txulapainen iparraldean; Gaskue (Odieta), lan osoan agertzen den ibar bereko Ziaurritzik mendebaldera; Arraitz (Ultzama), ibar honetako iparraldean; Lantz hirian, aurrekoaren oso hurbil eta Anueren iparraldean; Etulain eta Leazkue herrietan (Anue), ibar honetako hegoaldean; Eskirotz (Esteribar), inkestan agertzen diren Inbuluzketa eta Ilurdotz herrien artean, gutxi gorabehera; eta Olondritz (Erroibar), inkestan agertu ere agertzen den Urnizatik aski hurbil. Herri hauen kokapena behin azaldu eta gero eta berauen ekarpena, esan bezala, berrogeita bi esaldiotara mugatu dugula esan ondoren, herrioi ez diegu inolako zenbaki gehigarri eman nahi izan, halakoan dantza amaigabea ez erortzeko.

Lehenxeagoko eta oraingo herriotako mintzamoldeen sailkapen dialektologikorako kezka izan lezakeen babilzko irakurleari lehenago aipatu Bonaparteren mapara eta Yizarren liburuetara jotzeko gomendioa ematen diogu. Jarraian, azken bederatzi herriotako berriemaileen inguruko datuak idatzi ditugu, mendebaldetik ekialderanzko norabidean zerrendaturik beti ere.

Horrez gainera, *EDEL* delakoan, ikergai dugun esparruan dela, hurbileko ingurumarian dela, inkesta batzuk egin zirela eta, haietan islatu erantzun batzuk erkaketarako interesgarriak izan daitezkeenez, halakoak oraingo lan honetako oharretan aipatuko dira. Oharrok, gehien bat lexikoari buruzkoak, ur ixurien hegoaldera kokaturiko herriotara mugatu ditugu: Urdiain (Burunda), Lizarraga (Ergoien), Etxarri-Aranatz, Irañeta, Alli (Larraun),

herria	erantzulea eta noiz jaioa	gurasoak non jaioak	bildua
Iturmendi (Burunda)	Fermin Gabirondo Agirre, 1929	Iturmendi / Iturmendi	2001
Beratsain (Atetz)	Martin Iribarren Sagardia, 1902	Beratsain / Orokieta (Basaburua)	1985
Gaskue (Odieta)	Eusebio Iraizoz Villanueva, 1913	Gaskue / Alkotz (Ultzama)	1988
Arraitz (Ultzama)	Antonio Etxenike Barberena, 1924	Arraitz / Alkotz (Ultzama)	1986
Lantz³⁰	Antonio Ariztegi Rekalde, 1903	Lantz / Lantz	1987
Etulain (Anue)	Saturnino Egozkue Soto ³¹ , 1893	Etulain / Zalba (Arriasgoiti) ³²	1986
Leazkue (Anue)	Martin Rekalde Etulain, 1901 ?	Etulain / Egozkue (Anue)	1988
Eskirotz (Esteribar)	Domingo Bizkai Santesteban, 1909	Larraingoa (Erroibar) / Setuain	1986
Olondritz (Erroibar)	Faustino Campos Exposito, 1894	Olondritz / Olondritz	1985

²⁸ Orotz-Betelu udalerrri gisa Artzibartik aspaldi bereizi bazen ere, adierazpen honetarako ibar honen barruan kokatu dugu.

²⁹ Datu hauek duela urte gutxi argitaratu ziren "Zaraitzua aztertzekeo ekarpen berriak (eta 10 - Ibiztako apurkak / gehigarriak)" izenburu luze-zeko lanean (*FLV*, 102, 2006).

³⁰ Lantz herria inoiz Anueko ibarrari atxekirik egon bazen ere, orain udalerrri berezia da.

³¹ Odieta Anotzibarren ezagutu genuen jaun hau ere, Urritzolako Juan Bautista Etxarren jaunaren kasuan bezala, 100 urte betetzera iritsi zen.

³² Ibar honetako herriak 1943. urtetik aurrera Lizoango udalerriri egokitu zitzaizkion.

Gartzaron (Basaburua), Autza (Ultzama) –*EAE*L-en, akats bat medio, Xuarbe izenez agertu zena–, Ziganda (Atetz), Eugi (Esteribar), Mezkiritz (Erroibar), Auritz, eta Iraberri (Artzibar).

Azken herri honen izena –agian ‘Hiriberri-Artzibar’ idatzi beharko genukeen– era horretan idatzi nahiago izan dugu hango bereko azken euskaldunen ahoskera-usadioari jarraiki. Antzera jokatu dugu Olazti (Olazagutia), Eaurta (Jaurrieta) –euskaraz ari izatean Eaurta aditu dugu beti, Bonapartek eta haren laguntzaile Samper apaizak ere erabiltzen zuten bezalaxe– eta Otsagi (Otsagabia) herrien izenak idaztean.

AZKEN ORRAZKETA

Lan honen prestakuntza jada aski aurreraturik gurela ohartu ginen ezen, inkestak egin genituenean, inoiz, agian, dela galdera ongi ez egiteagatik edo berriemaileek behar bezala ez ulertzeagatik, dela galderaren bat oharkabean galdetu gabe uzteagatik edo halakoari behar besteko garrantzia ez emateagatik, zenbait puntutan gabezia batzuk bagenituela. Hori horrela, 2008. urteko otsailean Sakana inguruko zenbait herritara joan ginen gabeziok konpondu nahian. Saio honetan honako lagunak izan genituen berriemaile:

1) Altsasun, Juan Mazkarian Iriarte, inkesta egiten aritu ginen denboretan herri honetan izaniko berriemaileetan azkena. Gure laguna, azken errepasso hau egitean, 90 urte betetzekotan zen.

2) Bakaikun, Pio Anso Urritza, lehengo bigarren berriemaile Ignacio Anso Fernandez lehengusu propioa, hau duela urte gutxi zendu baitzen. Pio honen guraso biak ere Bakaikun jaioak ziren eta, adinari dagokionez, 81 urtetan zegoen.

3) Dorraon, Benita Etxeberria Lizarraga (uneren batean haren senar Martin Lizarraga Larraza laguntzaile izan zuena), lehengo berriemaile Juanita Lizarraga Yaben orain urte gutxi hil zenez. Benita 82 urtetan zen eta haren gurasoak ere dorraotarrak izan ziren.

4) Etxarri-Aranatzen, Manuel Mundiñano Ezkutari, herri honetako bigarren berriemaile Ambrosio Erdozia Beltza duela urte gutxi hil zela eta. Manuelek guraso biak ere etxarriarrak izan zituen eta, adinari gagozkiola, 89 urtetan zen.

5) Arbizon, Martin Berastegi Berastegi, inkesta egin genuenean erantzule izan genuena bera, aldi honetan Mila eta Rufi alabak aldamenen izan zituena.

6) Uharte-Arakilen, Jose Mari Ustarroz Razkin, lehengo berriemaile Miguel Astiz Fernandino zendu zenez geroztik. Gure lagun honen gurasoak ere uhartearrak ziren eta, adinari dagokionez, 68 urtetan zegoen.

7) Madotzen, Martin Zarranz Apeztegi, inkesta egin genuenean erantzule izan genuen lagun bera.

OHARRETARAKO LABURDURAK

Herri batzuetan berriemaile bat baino gehiago izan dugunez, beraz, haien aipamena egitean bakoitzaren izen-abizenen laburdura idatzi dugu oharrotan; Altsasun, Francisco Gerriko (FG), Teresa Guridi (TG) eta Juan Mazkarian (JM) ditugu; Bakaikun, Juan Lopez de Zubiria (JLZ), Ignacio Anso (IA) eta, azken uneko Pio Anso (PA); Dorraon, Juanita Lizarraga (JL), Miguel Razkin (MR) eta, azken uneko Benita Etxeberria (BE); Etxarri-Aranatzen, Juan Igoa (JI), Ambrosio Erdozia (AE) eta, azken uneko Manuel Mundiñano (MM); Uharte-Arakilen, Miguel Astiz (MA), inoiz Francisco Gorriti (FG) jaunari bilduriko daturen bat ekarri badugu ere, eta azken uneko Jose Mari Ustarroz (JMU); Ihabarren, Agustina Irurzun (AI) eta Micaela Huarte (MH); Azparrenen Gregoria Bizkai (GB) eta Agueda Bizkai (AB), inoiz honen seme Luis Alberto Mugeta (LAM) ere tarteko dela; eta, Eaurtan azkenik, Columba Samper (CS) eta Mari Cruz Esarte (MCE). Azken uneko berriemaileon laguntza urria izan da kuantitatiboki, solte geraturiko hari gutxi batzuk jostera mugatu baita halakoa, baina zinez estimagarria haatik.

ARGAZKIAK

Lanaren prestakuntza azken fasera iristean argazki batzuk eranstea erabaki dugunez, jarraian haien jatorria darakusten ezaugarriak agertzen ditugu. Ekarpenean honetan laguntzaile izan ditugun adiskide eta erakundeei ere, beraz, esker biziak damazkiegu, gogotik eman ere.

Fermín Leizaola (FL)
 José Domínguez Larrea (JDL)
 Ion Aingeru Retegi (IAR)
 Eusebio Gonzalo (EG)
 Guaixe
 San Telmo Museoa (ST)
 Museo Etnográfico del Reino de Pamplona - Arteta (MERP)
 Koldo Artola (KA)

ESKERRAK EMANEZ

Eskerrak ematen hasi eta, inkestagintzan era batera zein bestera esku hartu duten herrietako adiskideei eman behar diegu aurrenik eta baita zenbait testuren kasuan, dela biltzaile gisa dela transkripzioak egi-tean, laguntzaile izan ditugunei ere, zeinen izen-abizenak lanean zehar agertzen diren.

Eskerrik asko, era berean, lan osoa irakurtzeaz gainera hainbat zuzenketa eta iradokizun egin digun Xabier semeari eta baita, orobat, bukaera aldeko entzungaien prestakuntzaz zein bestelako gai tekniko arduratu den alaba Eunateri ere.

Fermin Leizaola ARANZADIko Etnografi Saileko Zuzendariari eta Iñaki Camino EHU/UPVko irakasle eta Filologian doktore denari ere zin-zinez eskertzen diet lanari egin dioten sarrera, lehenak gai etnografikoak az-pimarratuz eta bigarrenak hizkuntzarekikoak, hainbat oharpen jakingarri egin izateaz gainera.

BIBLIOGRAFIA

APAT-ECHEBARNE, A.

1974 (Aingeru Irigaray), *Una geografía diacrónica del Euskara en Navarra*, Col. Diario de Navarra, 10.

ARANZADI ZIENTZI ELKARTEA – ETNOLOGI MINTEGIA

1983 eta 1990 *Euskalerriko Atlas Etnolinguistikoa*, I eta II, hurrenez hurren, Donostia.

ARTOLA, K.

1977 "Erronkariko uskararen azken hatsak... *eino're*", FLV, 25.

1985 "Ezkabarteko euskara, Iruñeko udal dermioaren ondokoa, Celedonia Zenoz andrearen ahotan" (Aingeru Irigaray ze-nari omenaldi-liburuan), Eusko Ikaskuntza.

1991, 2000 "Fidela Bernat anderea, euskal hiztun erronkariarra", FLV, 58 eta 85, hurrenez hurren.

1992 "Hegoaldeko goi-nafarreraren azentua dela-ta (hurbiltze-saiakera)", FLV, 60.

2002-6 "Zaraitzuera aztertze-ekarpen berriak", FLV, 91-99 eta 102.

2006-7 "Artzibarko aldaera deitu izanaren inguruan", FLV, 103-4.

ASTIZ ODERIZ, A.

1960 *Goldaraz'ko bersolaria'ren kontu eta bersoak*. Institución Príncipe de Viana.

AZKUE, R. M. de

1927 "Aezkera edo Petiriberro-inguruetako mintzaera", Euskera, VIII urtea, III-IV.

1969 *Diccionario vasco-español-francés* (repr. Facsímil), Ed. La Gran Enciclopedia Vasca, Bilbao.

BONAPARTE, L. L.

1863 *Carte des sept provinces basques montrant la délimitation actuelle de l'euscara et sa division en dialectes, sous-dialectes et variétés*. Londres.

CAMINO LERTXUNDI, I.

1997 *Aezkoako euskararen azterketa dialektologikoa*, Nafarro-ako Gobernua.

2003 *Hego-nafarrera*, Nafarroako Gobernua.

ELIZALDE, J. C.

1865 *Catecismo en bascuence, dialecto vulgar de Uriz (Valle de Arce)*. 'Colección Bonaparte'ren 60. eskuizkribua, 1865. ur-tearen ingurukoa. Nafarroako Aldundiaren Artxibo Orokorra.

ESTORNES LASA, B.

1997 *Diccionario español – uskara roncalés / Erronkariko uska-raren hiztegia*. Nafarroako Gobernua.

ESTORNES LASA, J.

1982 "Erronkari'ko uskaraz elestak / Fraseología roncalesa", FLV, 40,

1984 "Mendigatxak'k Azkue'ri kartak, 1902-1916", FLV, 43.

IRIBARREN, J. M.

1984 *Vocabulario Navarro* (nueva edición preparada y ampliada por Ricardo Ollaquindia), Institución Príncipe de Viana.

IRIGARAY IMAZ, J.

1976 "Estado actual de la onomástica botánica popular en Na-varra" (II), FLV, 22.

IZAGIRRE, K.

1966 "Ultzamako euskeraren gai batzuk", BRSVAP, XXII.

1967 "Altsasuko euskeraren gai batzuk", ASJU, 1.

LATXAGA

1973 (José María San Sebastián), *Nafarroa euskal arrobia*, Edili.

ONDARRA, F.

1982 "Materiales para un estudio comparativo del vascuence de Elcano, Puente la Reina, Olza y Goñi", FLV, 39.

VIOLANT I SIMORRA, R.

1986 *El Pirineo español, II*, Ed. Alta Fulla, Barcelona.

YRIZAR, P. de

1991 *Morfología del verbo auxiliar guipuzcoano, II*, Euskaltzaindia.

1992 *Morfología del verbo auxiliar alto navarro meridional*, Eus-kaltzaindia.

1992 *Morfología del verbo auxiliar altonavarro septentrional, II*, Euskaltzaindia.

1999 *Morfología del verbo auxiliar bajonavarro occidental*, Eus-kaltzaindia.

2002 *Morfología del verbo auxiliar bajonavarro oriental, III*, Eus-kaltzaindia.

1992 *Morfología del verbo auxiliar roncalés*, Euskaltzaindia.

ZAVALA, A.

1997 *Karlisten bigarren gerrateko bertsoak*, Auspoa Liburutegia, Sendoa, Oiartzun.

2003 *Estropadak bertsoan*, Auspoa Liburutegia, Sendoa, Oiartzun.

RESUMEN

En este trabajo que hemos titulado ZIORDITIK UZTARROZERAINO y que viene a ser un complemento del EUSKALERRIKO ATLAS ETNOLINGUISTIKOA realizado en esta misma Sección de Etnografía de la Sociedad de Ciencias Naturales ARANZADI, publicado en dos tomos en los años 1983 y 1990, presentamos datos etnolingüísticos recogidos mediante encuestas que, en lo referente al ámbito geográfico, abarca el límite sur del *euskara*, en el año 1983, dentro del actual territorio de la Alta Navarra, desde su extremo occidental (Ziordia, Valle de Burunda) hasta el oriental (Uztarroze, Valle de Roncal). La encuesta fue elaborada por Marcel Cohen y está compuesta por 570 preguntas, algunas de ellas dobles e incluso triples, además de contener 42 frases. En las páginas contiguas a aquellas en las que se recogen las respuestas obtenidas hemos efectuado observaciones complementarias tendentes tanto a matizar el sentido de algunas de estas respuestas como a precisar distintos aspectos relativos a las mismas.

Algunas de las encuestas se realizaron sobre mínimos, circunstancia, ésta, puesta de manifiesto en más de una ocasión por parte de algunos informadores que no supieron o no acertaron a dar respuesta a la pregunta efectuada, al resultar ser algunos de ellos los últimos vascófonos de sus respectivos pueblos, a veces pequeñas aldeas, con un idioma materno casi olvidado por haber dejado de hablarlo hacía ya bastante tiempo, al no tener en su cercanía interlocutores euskaldunes con quienes practicar.

El conocido retroceso del idioma en este territorio, más acusado, si cabe, en dirección sureste-noroeste, se aceleró durante el siglo XIX debido, además de a la negligencia, cuando no la negativa, de las Administraciones de turno para el fomento, escolarización, normalización y desarrollo efectivo del idioma, a haber sido marco de confrontaciones bélicas durante la segunda guerra carlista, cuya fatal consecuencia fue la desaparición total o parcial del *euskara* en amplias zonas del mismo ya para los albores del XX. Como resultado de todo ello, los informantes de la mayoría de estas zonas, últimos eslabones en la recepción oral del idioma, apenas lo utilizaron una vez desaparecidos sus mayores, sobre todo a partir de la guerra civil del pasado siglo XX.

RESUME

Dans ce travail que nous avons intitulé ZIORDITIK UZTARROZERAINO et qui est un complément de l'EUSKALERRIKO ATLAS ETNOLINGUISTIKOA réalisé à cette même Section d'Ethnographie de la Société des Sciences Naturelles Aranzadi, publié en deux tomes dans les années 1983 et 1990, nous tentons de présenter des faits ethnolinguistiques explicités à travers des questionnaires, relatifs au domaine géographique, couvrant la limite sud de l'*euskara*, en 1983, sur le territoire actuel de la Haute Navarre, depuis son extrémité occidentale (Ziordia, Valle de Burunda) jusqu'à celle orientale (Uztarroze, Valle de Roncal). Le questionnaire a été préparé par Marcel Cohen et se compose de 570 questions, certaines doubles et même triples, en plus de contenir 42 phrases. Dans les pages contiguës à celles-ci, où sont détaillées les réponses obtenues, nous avons fait quelques observations complémentaires tendant aussi bien à nuancer le sens de certaines réponses qu'à préciser certains aspects relatifs à ces dernières.

Certains des questionnaires ont été faits sur des minimums, fait qui est mis en évidence à plusieurs reprises par certains informateurs qui n'ont pas su donner une réponse à la question posée, certains d'entre eux s'avérant être les derniers «bascophones» de leurs villages respectifs, parfois des petits bourgs, avec une langue maternelle presque oubliée, ayant cessé de la parler il y a si longtemps, faute d'interlocuteurs euskaldunes dans les alentours avec qui parler.

Le fameux recul de la langue sur ce territoire, plus prononcé s'il y a lieu, dans le sens sud-est/nord-est, s'est accéléré durant le XIXe siècle en raison en outre de la négligence, parfois même du refus, des Administrations en place pour l'encouragement, la scolarisation, la normalisation et la mise en œuvre effective de la langue, cadre de confrontations belliqueuses pendant la deuxième guerre carliste, dont la conséquence tragique fut la disparition totale ou partielle de l'*euskara* dans de vastes zones de ce dernier au début du XXe siècle. Fruit de cela, les informateurs de la plupart de ces zones, derniers maillons dans la réception orale de la langue, l'ont à peine utilisée une fois les personnes âgées disparues, surtout à partir de la guerre civile du XXe siècle dernier.

SUMMARY

In this work, which we have called ZIORDITIK UZTARROZERAINO and which shall become a supplement to the EUSKALERRIKO ATLAS ETNOLINGUISTIKOA, created in this very Ethnography Section of the Aranzadi Society of Natural Sciences, published in two volumes in 1983 and 1990, we attempt to present some ethnolinguistic facts made explicit by some surveys that, in geographic terms, spans the southern limits of Euskara in the year 1983 within the modern region of Alta Navarra from its western extreme (Ziordia, Valle de Burunda) to the east (Uztarroze, Valle de Roncal). The survey was created by Marcel Cohen and is composed of 570 questions, some of them duplicate and even triplicate, in addition to containing 42 sentences. In the pages that follow those on which the responses obtained are listed, we have made some additional observations that tend to both clarify these responses as well as specify certain aspects about them.

Some of the surveys were minimally completed, this circumstance owing to the fact that, more than once, some informants did not know or were not sure about the response to the question asked as the result of being some of the last Basque speakers in their respective communities, sometimes from small villages, having nearly forgotten their mother tongue due to having stopped speaking it some time ago because there were no Basque speakers around with whom to practice.

The known retreat of the language in this region, more pronounced, if possible, in a southeast-northwest direction, accelerated during the XIX century due in part to negligence, if not outright refusal, of the Administrations of the era for the effective promotion, teaching, normalization and development of the language, having been the framework for war-time confrontations during the second Carlist War, the fatal result being the total or partial disappearance of Basque in large areas thereof already by the dawn of the 20th century. As a result of all of this, the informants in the majority of these areas, the last links to the oral learning of the language, hardly used it once their elders had passed away, and especially once the civil war during the 20th century had begun.

HITZEN ZERRENDA ALFABETIKOA, GAZTELANIAZ

abedul: 404	avena: 390	cebada: 390	derecha: 525
abeja: 101	ayer: 193	cebolla: 79	derretir (se): 476
abuela: 356	ayuno: 568	<i>cena: 129</i>	derribar: 61
abuelo: 355	azada: 138	ceniza: 125	de (sde) aquí: 255
aceite: 135	azadón: 477	centeno: 389	desnudo: 336
acostar (se): 309	<i>azúcar: 112</i>	cerca: 522	día: 195
adiós: 234	azul: 221	<i>cerda: 85</i>	dientes: 7
agua: 121	bajar: 30	cerebro: 294	Dios: 114
águila: 442	balsa de nieve: 464	cerezo: 400	doble: 190
águila ratonera: 443	barco: 508	cerveza: 472	dolor: 557
aguja: 485	bautismo: 565	cesto: 142	dormir: 31
ahora: 514	beber: 21	<i>chivo: 83</i>	dulce: 535
<i>ajo: 79</i>	bello: 216	ciego: 538	durante: 247
ala: 453	bicho: 417	cielo: 113	duro: 527
alcalde: 39	blanco: 218	ciruelo: 401	él, ella: 147
alfarero: 492	blando: 528	cobre: 110	el más: 258
algo: 337	blusa: 494	codo: 283	ellos, ellas: 150
algodón: 80, 405	boca: 5	cola: 451	emborrachar (se): 333
allí: 520	bondad: 561	comer: 20	empujar: 319
<i>almuerzo (comida): 129</i>	<i>borceguies: 497</i>	comida: 129	encender: 473
<i>alpargatas: 497</i>	bostezar: 324	con: 239	encina: 404
alquitrán: 471	brazo: 12	con quien: 268	encontrar (se): 318
alto: 529	buenas noches: 233	conejo: 427	enebro: 403
amargo: 534	bueno: 206	conmigo: 271	enfermedad: 554
amarillo: 221	buenos días: 232	construir: 60	enfermo: 556
ambos: 191	buey: 82	contar (relatar): 340	enterrar: 375
amigo: 365	buitre: 442	corazón: 9	entrar: 27
anciano: 48	caballo: 81, 418	cordero: 426	envejecer: 54
anguila: 447	cabeza: 1	correr: 312	enviar: 379
animal: 417	cabra: 83	corteza: 411	escribir: 341
animal silvestre: 429	<i>cabrito: 83</i>	corto: 211	escupir: 326
antes de: 253	cacharro: 130	coser: 486	ese: 242
anzuelo: 500	caer (se): 314	crecer: 53	esos: 243
año: 231	café: 407	criado: 366	espalda: 10
apagar: 474	<i>caldero: 130</i>	criar (amamantar): 329	esparto: 405
aprender: 339	caliente: 222	cuál: 258	espina: 413
aquel: 152	cama: 387	cuando: 269	esposa: 348
aqué, aquélla, aquello: 152	camino: 72	cuántos: 262	esposo: 347
aquí: 519	camisa: 144	cuarto: 189	estar: 266
aquí (acá): 249	campo: 67	cuchillo: 140	estar cansado: 552
arado: 139	cáñamo: 406	cuello: 279	estar de pie: 24
araña: 102	carbón: 471	cuerda: 127	estar encinta: 369
arar: 479	carne: 132	cuervo: 444	estar muerto: 49
árbol: 73	<i>carnero: 84</i>	culo: 287	estar vivo: 50
arcilla: 460	carpintero: 490	cuñada: 352	este, esta: 151
arco iris: 548	carretera: 72	cuñado: 351	éste, ésta, esto: 151
arena: 461	carro: 511	cura: 558	estómago: 296
arroz: 76, 393	casa: 65	dar: 63	estrellas: 118
asiento: 388	casar (se): 52	de quién: 259	excrementos: 306
asno: 420	cavar: 478	débil: 213	expedición: 373
astucia: 559	caza: 89	decir: 22	feo: 217
atar: 128	cazar: 58	dedo: 14	fiebre: 553
ave de rapiña: 441	<i>cazuela: 130</i>	defecar: 331	flor: 414

frío: 223	hormiga: 98	manantial: 384	nuevo (de): 515
fruto: 415	hoy: 192	mano: 13	números:
fuego: 122	hoz: 137	manteca: 468	1: 155
fuera: 524	hueso: 293	mantequilla: 469	2: 156
fuerte: 212	huevo: 458	manto: 495	3: 157
fusil: 504	humo: 124	manzano: 400	4: 158
gallina: 88	idioma: 308	mañana (la): 540	5: 159
gallo: 445	igualmente: 516	mañana: 194	6: 160
garbanzo: 395	interior (en el): 523	mar: 119	7: 161
garra: 452	intestinos: 298	marchar: 277	8: 162
gato: 87	invierno: 226	mariposa: 94	9: 163
genio (espíritu): 115	ir (partir): 25	martillo: 489	10: 164
<i>gorrín</i> : 85	izquierda: 526	más: 199	11: 165
gracias: 235	jefe : 39	más que: 246	12: 166
grande: 208	joven: 214	matar: 56	13: 167
grano: 416	judía: 77, 394	melocotonero: 401	20: 168
grasa: 467	juntos: 518	menos: 517	21: 169
gritar: 323	juramento (hacer): 569	mentiroso: 537	22: 170
<i>guadaña</i> : 137	labio: 278	mercado: 70	23: 171
guerra: 374	lagarto: 447	<i>merienda</i> : 129	30: 172
guisante: 77, 395	lago: 119	mes: 230	40: 173
guisar: 131	lágrimas: 302	mesa: 388	50: 174
gusano: 96	lana: 450	mi: 246	60: 175
haba: 394	largo: 210	miel: 466	70: 176
hablar: 307	lavar (se): 332	miembro (pene): 288	80: 177
hacer: 337	leche: 304	milano: 443	90: 178
hacer entrar: 27	leche cuajada: 469	mitad: 187	100: 179
hacer matar: 257	leer: 342	moler: 481	200: 180
hacer salir: 28	lejos: 521	montaña: 462	300: 181
hacha: 136	lengua: 8	mosca: 99	1000: 182
halcón: 443	lentitud: 562	mosquito: 100	10000: 183
hamaca: 387	leña: 267	mostaza: 408	ocultar: 380
hambre: 327	levantar (se): 32	muchacho: 258	oír: 18
harina: 470	liebre: 427	mucho (s): 197	ojo: 2
hasta la vista: 234	ligero: 531	mujer: 35	oler: 19
hechicero (brujo): 40	limpio: 532	mulo: 81, 419	<i>olla</i> : 130
hermana: 47	lino: 80, 406	murciélago: 448	ombligo: 286
hermano: 46	llamar(se): 371	muslo: 284	oración: 567
<i>herrada</i> : 130	llanura: 465	nacer: 368	ordenar (mandar): 377
herrero: 491	llegar: 317	nada: 337	oreja: 3
hielo: 225	lleno: 204	nadar: 315	orina: 305
hierba: 75	llevar: 311	nalgas: 287	orinar: 330
hierro: 107	llorar: 322	nariz: 4	oro: 109
hígado: 297	lluvia: 224	negro: 219	oscuridad: 550
higuera: 402	lobo: 91, 432	nido: 457	oso pardo: 431
hija: 38, 45	<i>lombroz</i> : 96	nieta: 358	oveja: 84, 425
hijo: 37, 44	luna: 117	nieto: 357	paciencia: 560
hijos: 36	luz: 549	nieve: 545	padre: 41
hilar: 484	madera: 126	no: 201	padres: 43
hilo: 483	madre: 42	noche: 196	pájaro: 92
hogar: 123	maíz: 76, 392	nosotros/as: 148	paleta: 509
hoja: 412	majar: 482	nube: 228	palo: 141
hombre: 33	malo: 207	nuera: 354	paloma: 93
honda: 505	mama: 281	nuestro/a: 249	pan: 133

pantalón: 493	primo: 363	sed: 328	tirar: 57, 320
pantano: 464	<i>puchero</i> : 130	segundo: 185	todo: 154
papilla: 134	pueblo: 71	selva: 463	tomar: 23
para (qué): 265	puente: 385	semana: 542	toro: 422
para (quién): 249	puerco: 85	sembrar: 480	torta: 133
parir: 51, 370	puerta: 68	semejante: 536	toser: 325
patata: 78, 397	pulga: 103	semilla: 416	traer: 310
pavo: 446	pulmones: 295	sentar(se): 316	trampa: 507
pecho: 280	puñal: 503	ser: 367	trigo: 76
pedir: 269	qué: 260	serpiente: 95	trigo candeal: 389
pegar: 55	quemar: 475	seto: 383	trineo: 513
pelo (s): 6, 449	querer: 203	sí: 200	trueno: 546
pequeño: 209	queso: 469	sidra: 472	tu: 268
peral: 400	quién: 153	sierra: 488	tú: 146
perro: 86	raíz: 410	sobrino: 359	tumba: 386
pesado: 530	rama: 409	sol: 116	tuyo: 276
pescar: 59	rapidez: 563	solo, sola: 335	túnica: 494
pez: 97	raqueta: 498	sombra: 551	unos, algunos: 249
pezón: 282	rata: 428	soñar: 334	uñas: 291
pico: 456	ratón: 428	sordo: 539	vaca: 423
pie: 16	recoger: 381	subir: 29	vacío: 205
piedra: 105	red: 507	su (de usted): 257	vejiga: 300
piel: 292, 449	reír (se): 321	su propia (de ella): 248	venir: 26
pierna: 15	relámpago: 547	sucio: 533	ver: 17
pimienta: 408	relatar: 340	sudor: 303	verano: 227
pimiento: 408	remo: 509	suegra: 350	verde: 221
pino: 403	reunir (se): 376	suegro: 349	<i>verraco</i> : 85
piojo: 104	rey: 39	sus: 239	vestido: 144
plata: 108	riñones: 299	taparrabos: 144	viajar: 372
plomo: 111	río: 120	tan... como: 268	viejo: 215
pluma: 454	rodilla: 285	tarde (la): 541	viento: 229
poco: 198	rojo: 220	té: 407	vientre: 11
poder: 202	romper (partir): 382	tejer: 487	vino: 472
<i>polluelo</i> : 88	rueda: 512	tejido: 143	volar: 455
poner un huevo: 459	saber: 338	tener: 51, 62	vosotros/as: 149
por qué: 261	sable: 503	tercero: 186	vuestros/as: 264
porque: 277	sacerdote: 40	tercio: 188	vulva: 290
poseer: 62	sal: 112	ternero: 424	<i>yegua</i> : 81
pozo: 69	salir: 28	testículos: 289	yerno: 353
preguntar: 64, 378	salsa: 134	tía: 345	yo: 145
prima: 364	saltar: 313	tiempo: 544	zapatos: 497
primavera: 543	sandalias: 497	tierra: 106	zorro: 433
primero: 184	sangre: 301	tío: 343	

HITZEN ZERRENDA ALFABETIKOA, FRANTSESEZ

à qui: 259	alfa: 405	animal sauvage: 429	argent: 108
abeille: 101	allaïter: 329	animal: 417	argile: 460
accoucher: 370	aller (partir): 25	année: 231	arriver: 317
agneau: 426	allumer: 473	apporter: 310	asseoir (s'): 316
aigle: 442	amer: 534	apprendre: 339	au revoir: 234
aiguille: 485	ami: 365	araignée: 102	aujourd'hui: 192
<i>ail</i> : 79	âne: 420	arbre: 73	avant: 253
aile: 453	anguille: 447	arc-en-ciel: 548	avec: 239

avec moi: 271	cette: 259	descendre: 30	farine: 470
aveugle: 538	champ: 67	deux (les): 191	faucille: 137
aviron: 509	chanvre: 406	d'ici: 255	faucon: 443
avoine: 390	char: 511	Dieu: 114	<i>faux</i> : 137
avoir: 51, 62	charbon: 471	dindon: 446	femme: 35
bâiller: 324	charognard: 442	<i>dîner</i> : 129	fer: 107
banquise: 464	charpentier: 490	dire: 22	fesses: 287
baptême: 565	charrue: 139	doigt: 14	feu: 122
bateau: 508	chasser: 58	domestique: 366	feuille: 412
bâtir: 60	chat: 87	donner: 63	fève: 394
bâton: 141	chaud: 222	dormir: 31	fièvre: 553
beau: 216	<i>chaudron</i> : 130	dos: 10	figuier: 402
beaucoup: 197	chauve-souris: 448	double: 190	fil: 483
beau-frère: 351	chef: 39	douleur: 557	filer: 484
beau-père: 349	chemin: 72	droite: 525	filet: 507
bec: 456	chemise: 144	dur: 527	filles: 45
bêche: 477	chêne: 404	eau: 121	fil: 44
<i>bélier</i> : 84	cheval: 81, 418	éclair: 547	fleur: 414
belle-fille: 354	cheveux: 6	écorce: 411	foie: 297
belle-mère: 350	chèvre: 83	écrire: 341	fondre: 476
belle-sœur: 352	chien: 86	également: 516	forêt: 463
bête: 417	cidre: 472	emporter: 311	forgeron: 491
beurre: 468	ciel: 113	enfant femelle: 38	fort: 212
beurre fondu: 469	<i>cochonnet</i> : 85	enfant mâle: 37	fourmi: 98
bière: 472	cœur: 9	enfanter: 51	fournure: 449
<i>biquet</i> : 83	combien: 262	enfants: 36	foyer: 123
blanc: 218	coq: 445	enivrer (se): 333	frapper: 55
blé: 76	corbeau: 444	ensemble: 518	frère: 46
bleu: 221	corde: 127	ensevelir: 375	froid: 223
blouse: 494	coton: 80, 405	entendre: 18	fromage: 469
bœuf: 82	cou: 279	entrer: 27	froment: 389
boire: 21	coucher (se): 309	envoyer: 379	fronde: 505
bois: 126	coude: 283	épine: 413	fruit: 415
bon: 206	coudre: 486	époux: 347	fumée: 124
bonjour: 232	courir: 312	épouse: 348	fusil: 504
bonsoir: 233	court: 211	<i>espadrille</i> : 497	garçon: 258
bonté: 561	cousin: 363	estomac: 296	gauche: 526
<i>bouc</i> : 83	cousine: 364	été: 227	gendre: 353
bouche: 5	couteau: 140	éteindre: 474	génie: 115
bouilli: 134	cracher: 326	étoiles: 118	genévrier: 403
bouleau: 404	crêpe: 133	être: 266	genou: 285
branche: 409	creuser: 478	être enceinte: 369	gibier: 89
bras: 12	crier: 323	être (exister): 367	glace: 225
brebis: 425	cuire: 131	être debout: 24	goudron: 471
<i>brodequin</i> : 497	cuisse: 284	être fatigué: 552	<i>goûter</i> : 129
brûler: 475	cuivre: 110	être mort: 49	graine: 416
busard: 443	cul: 287	eux: 150	graisse: 467
café: 407	déféquer: 331	excréments: 306	grand: 208
casser: 382	dehors: 524	expédition: 373	grand comme: 268
ceci: 151	<i>déjeuner</i> : 129	faible: 213	grandir: 53
cela: 152	demain: 194	faim: 327	grand-mère: 356
cendre: 125	demander: 378	faire: 337	grand-père: 355
cerisier: 400	dents: 7	faire entrer: 27	griffe: 452
cerveau: 294	dérober: 380	faire sortir: 28	guérison: 558
ces: 243	des: 249	faire tuer: 257	guerre: 374

hache: 136	loup: 91, 432	nourriture: 129	panier: 142
haie: 383	lourd: 530	nous: 148	pantalon: 493
hamac: 387	lui, il, elle: 147	nouveau (de): 515	papillon: 94
hameçon: 500	lumière: 549	nu: 336	parce que: 277
haricot: 77, 394	lune: 117	nuage: 228	parents: 43
haut: 529	main: 13	nuit: 196	parler: 307
herbe: 75	maintenant: 514	numéros:	patience: 560
hier: 193	maire: 39	1: 155	peau: 292
hiver: 226	maïs: 76, 392	2: 156	pêcher: 59
homme: 33	maison: 65	3: 157	pêcher (arbre): 401
houe: 138	malade: 556	4: 158	pendant: 247
huile: 135	maladie: 554	5: 159	père: 41
ici: 519	mamelle: 281	6: 160	petit: 209
ils, elles: 150	mamelon: 282	7: 161	petite-fille: 358
intérieur (à l'): 523	manger: 20	8: 162	petit-fils: 357
interroger: 64	manteau: 495	9: 163	peu: 198
intestins: 298	marais: 464	10: 164	piéd: 16
jambe: 15	marché: 70	11: 165	piège: 507
jaune: 221	marier (se): 52	12: 166	pierre: 105
je: 145	<i>marmite</i> : 130	13: 167	pigeon: 93
jeter: 57	marteau: 489	20: 168	piler: 482
jeune: 214	matin: 540	21: 169	piment: 408
jeûne: 568	mauvais: 207	22: 170	plaine: 465
jour: 195	menteur: 537	23: 171	plein: 204
<i>jument</i> : 81	mer: 119	30: 172	pleurer: 322
là-bas: 520	merci: 235	40: 173	plomb: 111
labourer: 479	mère: 42	50: 174	pluie: 224
lac: 119	miel: 466	60: 175	plume: 454
laid: 217	milan: 443	70: 176	plus: 199
laine: 450	moi: 145	80: 177	plus que: 246
lait: 304	moins: 517	90: 178	<i>poêlon</i> : 130
lait caillé: 469	mois: 230	100: 179	poignard: 503
langage: 308	moitié: 187	200: 180	poils: 449
langue: 8	montagne: 462	300: 181	poirier: 400
lapin: 427	mon: 246	1000: 182	pois: 77, 395
larmes: 302	monter: 29	10000: 183	pois chiche: 395
laver: 332	mou: 528	obscurité: 550	poisson: 97
le plus: 258	mouche: 99	œil: 2	poitrine: 280
le tien : 276	moudre: 481	œuf: 458	poivre: 408
léger: 531	moustique: 100	oignon: 79	pomme de terre: 78, 397
lenteur: 562	moutarde: 408	oiseau: 92	pommier: 400
leur: 262	mouton: 84	oiseau de proie: 441	pondre: 459
leurs: 239	mulet: 81, 419	ombre: 551	pont: 385
lever (se): 32	nager: 315	oncle: 343	porc: 85
lèvre: 278	naître: 368	ongles: 291	porte: 68
lézard: 447	neige: 545	or: 109	posséder: 62
lier: 128	neveu: 359	ordonner: 377	pot: 130
lièvre: 427	nez: 4	oreille: 3	potier: 492
lin: 80, 406	nid: 457	orge: 390	pou: 104
lire: 342	noir: 219	os: 293	poule: 88
lit: 387	nombril: 286	oui: 200	pour (qui): 249
loin: 521	nommer (se): 371	ours brun: 431	pour (quoi): 265
<i>lombric</i> : 96	non: 201	pagaie: 509	poumons: 295
long: 210	notre: 249	pagne: 144	pourquoi: 261
lorsque: 269	nos: 256	pain: 133	pousser: 319

<i>poussin</i> : 88	rivière: 120	soleil: 116	tu: 146
pouvoir: 202	riz: 76, 393	sorcier: 40	tuer: 56
premier: 184	roi: 39	sortir: 28	tunique: 494
prendre: 23	roue: 512	souliers: 497	urine: 305
près: 522	rouge: 220	source: 384	uriner: 330
prêtre: 40	route: 72	sourd: 539	vache: 423
prière: 567	ruse: 559	souris: 428	veau: 424
printemps: 543	sa propre: 248	<i>sucré</i> : 112	venir: 26
propre: 532	sable: 461	sucré: 535	vent: 229
prunier: 401	sabre: 503	sueur: 303	ventre: 11
puce: 103	sale: 533	table: 388	ver: 96
puits: 69	sandales: 497	tante: 345	verge: 288
quart: 189	sang: 301	taureau: 422	<i>verrat</i> : 85
que?: 260	sapin: 403	temps: 544	vert: 221
quel: 258	sauce: 134	terre: 106	vessie: 300
quelque chose: 337	sauter: 313	testicules: 289	vêtement: 144
queue: 451	savoir: 338	tête: 1	viande: 132
qui?: 153	scie: 488	thé: 407	vide: 205
racine: 410	<i>seau</i> : 130	tiers: 188	vieillard: 48
raconter: 340	second: 185	tirer: 320	vieillir: 54
ramasser: 381	seigle: 389	tisser: 487	vieux: 215
raquette: 498	sel: 112	tissu: 143	village: 71
rapidité: 563	semaine: 542	toi: 146	vin: 472
rassembler (se): 376	semblable: 536	tombe: 386	vivant: 50
rat: 428	semer: 480	tomber: 314	voir: 17
réciter: 340	sentir: 19	ton: 268	voler: 455
reins: 299	serment: 569	tonnerre: 546	vos: 264
renard: 433	serpent: 95	tousser: 325	votre: 257
rencontrer (se): 318	seul, seule: 335	tout: 154	vouloir: 203
renverser: 61	siège: 388	traîneau: 513	vous: 149
rêver: 334	sœur: 47	très: 276	voyager: 372
rien: 337	soif: 328	troisième: 186	vulve: 290
rire: 321	soir: 541	<i>truie</i> : 85	

HITZEN ZERRENDA ALFABETIKOA, INGELESEZ

<i>afternoon snack</i> : 129	bad: 207	beer: 472	both: 191
again: 515	baptism: 565	belly: 11	bowels: 298
alfa: 405	bark: 411	bid (to): 377	boy: 258
alike: 536	barley: 390	big: 208	brain: 294
alive: 50	basket: 142	bind (to): 128	branch: 409
alone: 335	bat: 448	birch-tree: 404	bread: 133
animal: 417	be (to): 266	bird of prey: 441	break (to): 382
another: 253	be born (to): 368	bird: 92	breast: 281
ant: 98	be pregnant (to): 369	bitter: 534	bridge: 385
apple-tree: 400	be dead (to): 49	black: 219	bring (to): 310
arm: 12	be tired (to): 552	bladder: 300	broad-bean: 394
arse: 287	beak: 456	blind: 538	brother: 46
ash: 125	bean: 77, 394	blood: 301	brother-in-law: 351
ask (to): 378	beast: 417	blouse: 494	brown bear: 431
assemble (to): 376	beautiful: 216	blue: 221	<i>bucket</i> : 130
aunt: 345	because: 277	<i>boar</i> : 85	build (to): 60
axe: 136	bed: 387	boat: 508	bull: 422
back: 10	bee: 101	bones: 293	burn (to): 475

- bury (to): 375
 butter: 468
 butterfly: 94
 buttocks: 287
 buzzard: 443
 calf: 424
 called (to be): 371
 can (to): 202
 carpenter: 490
 carry (to): 311
 cart: 511
casserole: 130
 cat: 87
cauldron: 130
 cheese: 469
 cherry-tree: 400
 chest: 280
 chick-pea: 395
 chief: 39
 children: 36
 cider: 472
 claw: 452
 clay: 460
 clean: 532
 cloud: 228
 coal: 471
 coat: 495
 cock: 445
 coffee: 407
 cold: 223
 come (to): 26
 come in (to): 27
 confined (to be): 370
 cook (to): 131
 copper: 110
 corn: 76
 cotton: 80, 405
 cough (to): 325
 cousin (female): 364
 cousin (male): 363
 cow: 423
 crow: 444
 cunning: 559
 curdled milk: 469
 dagger: 503
 darkness: 550
 daughter: 45
 daughter-in-law: 354
 day: 195
 deaf: 539
 defecate (to): 331
 dig (to): 478
dinner: 129
 dirty: 533
 do (to): 337
- dog: 86
 donkey: 420
 door: 68
 double: 190
 dream (to): 334
 drink (to): 21
 drunk (to get): 333
 eagle: 442
 ear: 3
 earth: 106
earth-worm: 96
 eat (to): 20
 eel: 447
 egg: 458
 elbow: 283
 empty: 205
 equally: 516
 evening: 541
 everyone: 154
 ewe: 425
 excrements: 306
 exist (to): 367
 expedition: 373
 eye: 2
 fall (to): 314
 far: 521
 fast: 568
 fat: 467
 father: 41
 father-in-law: 349
 feather: 454
 female child: 38
 fever: 553
 few: 198
 field: 67
 fig-tree: 402
 finger: 14
 fire: 122
 first: 184
 fir-tree: 403
 fish (to): 59
 fish: 97
 flax: 80, 406
 flea: 103
 fly (to): 455
 flour: 470
 flower: 414
 fly: 99
 food: 129
 foot: 16
 for: 247
 for (whom): 249
 forest: 463
 fox: 433
 friend: 365
- fruit: 415
 full: 204
 fur: 449
 game ('hunt'): 89
garlic: 79
 garment: 144
 gather (to): 381
 get up (to): 32
 give (to): 63
 give birth (to): 51
 go (to): 25
 go away (to): 25
 go down (to): 30
 go out (to): 28
 go up (to): 29
 goat: 83
 God: 114
 gold: 109
 good: 206
 good-bye: 234
 good evening: 233
 good morning: 232
 grand-daughter: 358
 grand-father: 355
 grand-mother: 356
 grand-son: 357
 grass: 75
 grave: 386
 green: 221
 griffon: 442
 grind (to): 481
 grow old (to): 54
 grow up (to): 53
 gun: 504
 hair: 6, 449
 half: 187
 hammer: 489
 hammock: 387
 hand: 13
 hard: 527
 hare: 427
 have (to): 51, 62
 hawk: 443
 head: 1
 hear (to): 18
 heart: 9
 hearth: 123
 heavy: 530
 hedge: 383
 hemp: 406
 hen: 88
 her own: 248
 here: 519
 high: 529
high shoe: 497
- him, her, he, she: 147
 hoe: 138
 honey: 466
 hook: 500
 horse: 81, 418
 house: 65
 how many: 262
 hungry (to be): 327
 hunt (to): 58
 husband: 347
 i: 145
 ice: 225
 ice-bank: 464
 ill: 556
 illness: 554
 inside: 523
 iron: 107
 jump (to): 313
 juniper-tree: 403
kid: 83
 kidneys: 299
 kill (to): 56
 kindness: 561
 king: 39
 kite: 443
 knee: 285
 knife: 140
 know (to): 338
 lake: 119
 lamb: 426
 language: 308
 laugh (to): 321
 lay an egg (to): 459
 lay down (to): 309
 lead: 111
 leaf: 412
 learn (to): 339
 leave (to): 238
 left: 526
 leg: 15
 less: 517
 let in (to): 27
 lever: 297
 liar: 537
 lie down (to): 309
 light (adj.): 531
 light (n.): 549
 light (to): 473
 lightning: 547
 like: 268
 lip: 278
 little: 198
 lizard: 447
 long: 210
 louse: 104

<i>lunch</i> : 129	5: 159	plough (to): 479	short: 211
lungs: 295	6: 160	plough: 139	shout (to): 323
maize: 76, 392	7: 161	plum-tree: 401	sickle: 137
male child: 37	8: 162	pot: 130	silver: 108
<i>male goat</i> : 83	9: 163	potato: 78, 397	sister: 47
man: 33	10: 164	potter: 492	sister-in-law: 352
many: 197	11: 165	pound (to): 482	sit down (to): 316
<i>mare</i> : 81	12: 166	prayer: 567	skin: 292
market: 70	13: 167	priest: 40	sky: 113
marry (to get): 52	20: 168	pull (to): 320	sledge: 513
marsh: 464	21: 169	push (to): 319	sleep (to): 31
material: 143	22: 170	put out (to): 474	sling: 505
mayor: 39	23: 171	quarter: 189	slowness: 562
me: 145	30: 172	question (to): 64	small: 209
meat: 132	40: 173	rabbit: 427	<i>small chicken</i> : 88
meet (to): 318	50: 174	racquet: 498	smell (to): 19
melt (to): 476	60: 175	rain: 224	smith: 491
melted butter: 469	70: 176	rainbow: 548	smoke: 124
milk: 304	80: 177	<i>ram</i> : 84	snake: 95
month: 230	90: 178	rat: 428	snow: 545
moon: 117	100: 179	read (to): 342	soft: 528
more: 199	200: 180	recit (to): 340	some: 249
more (/er) than: 246	300: 181	recovery: 558	something: 337
most (/est): 258	1000: 182	red: 220	son: 44
morning: 540	10000: 183	relate (to): 340	son-in-law: 353
mosquito: 100	oak-tree: 404	rice: 76, 393	sorcerer: 40
mother: 42	oar: 509	right: 525	<i>sow</i> : 85
mother-in-law: 350	oat: 390	river: 120	sow (to): 480
mountain: 462	oath (to take): 569	road: 240	spade: 477
mouse: 428	oil: 135	root: 410	speak (to): 307
mouth: 5	old man: 48	rope: 127	spider: 102
much: 197	old: 215	<i>rope sandal</i> : 497	spill (to): 61
mule: 81, 419	onion: 79	run (to): 312	spin (to): 484
mustard: 408	our: 249	rye: 389	spirit: 115
my: 246	order (to): 257	sabre: 503	spit (to): 326
nails: 291	outside: 524	salt: 112	spring ('source'): 384
naked: 336	own (to): 62	sand: 461	spring: 543
navel: 286	ox: 82	sandals: 497	stand (to): 24
near: 522	paddle: 509	sauce: 134	stars: 118
neck: 279	pagne: 144	saw: 488	steal (to): 380
needle: 485	pain: 557	say (to): 22	stick: 141
nephew: 359	pancake: 133	<i>scythe</i> : 137	stomach: 296
nest: 457	pap: 134	sea: 119	stone: 105
net: 507	parents: 43	seat: 388	strike (to): 55
night: 196	patience: 560	second: 185	strong: 212
nipple: 282	pea: 77, 395	see (to): 17	suckle (to): 329
no: 201	peach-tree: 401	seed: 416	<i>sugar</i> : 112
nose: 4	pear-tree: 400	send (to): 379	summer: 227
nothing: 337	penis: 288	send out (to): 28	sun: 116
now: 514	pepper: 408	servant: 366	sweat: 303
numbers:	pig: 85	sew (to): 486	sweet: 535
1: 155	pigeon: 93	shadow: 551	swiftness: 563
2: 156	<i>piglet</i> : 85	sheep: 84	swim (to): 315
3: 157	pimento: 408	shirt: 144	table: 388
4: 158	plain: 465	shoes: 497	tail: 451

take (to): 23	to (what): 265	way: 72	with: 239
tall: 268	to-day: 192	we: 148	with me: 271
tar: 471	together: 518	weak: 213	with whom: 268
tea: 407	tomorrow: 194	weather: 544	wolf: 91, 432
tears: 302	tongue: 8	weave (to): 487	woman: 35
teeth: 7	trap: 507	week: 542	wood: 126
testicles: 289	travel (to): 372	weep (to): 322	wool: 450
thanks: 235	tree: 73	well (water): 69	worm: 96
that: 152	trousers: 493	what?: 260	write (to): 341
their: 239	tunic: 494	wheat: 389	yawn (to): 324
them: 150	turkey-cock: 446	wheel: 512	year: 231
these: 243	ugly: 217	when: 269	yellow: 221
they: 150	uncle: 343	which: 258	yes: 200
thigh: 284	urinate (to): 330	white: 218	yesterday: 193
third: 186	urine: 305	who?: 153	yonder: 520
third: 188	village: 71	why: 261	you: 146
thirsty (to be): 328	vulva: 290	wife: 348	you (pl.): 149
this: 151	want (to): 203	wild beast: 429	young: 214
thorn: 413	war: 374	wind: 229	your: 257, 264, 268
thread: 483	warm: 222	wine: 472	
throw (to): 57	wash (to): 332	wing: 453	
thunder: 546	water: 121	winter: 226	

A U R K I B I D E A

ZIORDITIK UZTARROZERAINO

NAFARROAN, EUSKARAREN HEGOALDEKO MUGETAN BARRENA, 1983AN

I. ATALA: INKESTAREN LEHEN ZATIA

	ORRIAK
HITZAURREA	6
AITZINSOLASA	8
AURKEZPENA.....	10
BIBLIOGRAFIA	22
RESUMEN / RESUME / SUMMARY	23
HITZEN ZERRENDALFABETIKOA, GAZTELANIAZ	24
HITZEN ZERRENDALFABETIKOA, FRANTSESEZ	26
HITZEN ZERRENDALFABETIKOA, INGELESEZ	29
GALDERAK (1tik-277ra)	35-295

II. ATALA: INKESTAREN BIGARREN ZATIA

	ORRIAK
GALDERAK (278tik-569ra)	296-521

III. ATALA: ENTZUNGAIK (Hainbat eratako hizketaldiak, CD batek lagundurik)

	ORRIAK
ZIORDITIK UZTARROZERAINO (ETNOTESTUAK ETA BESTE)	6-128

Jarraian, eskuin aldeko orrietan,
galderei emaniko erantzunak
agertuko dira eta ezker aldekoetan,
berriz, haiei buruzko ohar, gehigarri
eta zehaztasunak.

1. GALDERA

2. **Altsasu:** *burúa* ere adi daiteke; hona behin Juan Mazkianekin (JM) inauteriei buruz izaniko elkarrizketa baten zatia: - Eta hemen nola dira? 'momotxorroak' edo? - *Momózorroák, que salen vestidos con piel de oveja y así.* - Atetzen die? - *Bai, atatzén die; ta besúk e... odó-lakin, untátu ta... poh! adárrak, burúan jantzí ta... an ibiltzen dia, sàrdoakin...* - Jendearen atzetik? - *Puh! gú txikitán? estáltzen, étxien es-taldú ta, kieto; jo! sártzen tiála... lokikak txintxilizká, ártu bát eta, óspa!*

3. **Bakaiku:** Juan Lopez de Zubiria (JLZ) hasierako berriemaleari inkestako 1 eta 150. arteko galderak egin genizkion; haiei emaniko erantzunak beraz, besterik aipatu ezean, hark emanak dira, nahiz hortik aurrera ere haren eskuhartzea nabaria izango den, hari berari bildu genion grabazio batetik ateratako datu batzuk erabili ditugun neurrian. Gainerako zatia, 151. galderatik aurrerakoa alegia, Ignacio Ansori (IA) zor zaio, berriemaile honi lehen zatiko galdera batzuen inguruko zenbait zehaztasun eskatu bagenion ere.

5. **Etxarri-Aranatz:** Inkestaren 1.tik 277.era bitarteko galderen erantzule Juan Igoari (JI), hitz soltea eskatzean, *burúba* bildu genion, baina testuinguru baten barruan kokaturik, *burubé*. Hori horrela, jaun horrek bere erantzunak dotoretu nahi izan ote zituen gaude, *burúba*, *begíya* eta *belárríya* moduko hitzei emaniko bukaerak, adibidez, inkestaren bigarren zatiaz aduratu zen Ambrosio Erdoziak (AE), horrela baino gehiago, -*bá* zein -*be*, eta -*yá* zein -*ye* ahoskatu baitzituen.

9. **Ihabar:** Agustina Irurzun (AI) mintzo: *buruko miñe doket, tengo dolor de cabeza*. Koadroetan ageri diren bi aldaerak informatzaile honi zor zaizkio, une desberdinetan bilduta. Badirudi, baina, aurreko silaban *i* eta *u* hizkiak dituzten hitzek ondorengo *a* gehienak, guztiak ez ba-dira, e bihurtzeko joera dutela; izan ere, errepasoa egitean, andere honek berak aurreneko ikustaldian emaniko *burúa*, *begía*, *belárría* eta *sugúrra* hitzak, esaterako, *búrué*, *bégié*, *belárríé* eta *súgurré* eman baitzituen, zeinei, koadroetan, lehentasuna eman diegun Arakil aldeko joera hobeki islatzen dutelakoan. Gainera, bera baino beranduago ezagutu genuen Micaela Huarte (MH) informatzaileak, euskaraz erraztasun handiz egiten zuenak, azken era honetakoak erabiltzen zituen beti. Herri honetan egin inkestan barrena agertuz joango diren erantzunak, ezer esan ezean, Alenak izango dira. Asko dira, alabaina, MHren partaidetza agerian jarriko dutenak, euskararen erabilerari dagokionez maila hobea goa erakustez ere gainera.

10. **Madotz:** -*u* bukaerako hitzek, artikulua hartzean, hau asimilatu egiten dute: *buru + a = buruu*, alegia.

14. **Beorburu:** *búrus góitti* 'cabeza arri' eta *burús béitti* 'cabeza abajo'.

16. **Ziaurritz:** *lepazuré* 'la nuca'.

19. **Ilurdotz:** Berriemaileak, behin *kopéta* 'la frente' eta *kalóndoa* 'la nuca' eman zuenak, hurrengo aldi batean *kalóndia* erabili zuen: *ka-lóndian man dioté árrikaldí bét eta il de*. Besterik ere bildu genuen: *gizón úre maréatu de; gizon arrí emán díó zorátu pixke bat = le díó un vahído de cabeza*, alde batetik, eta *maztéki úre erótu de = aquella mujer ha enloquecido*, bestetik.

24. **Arrieta:** Hona haserrealdi batean erabilitako esamoldea: *burúa autsiko ñat* (nokako tratamendua).

31. **Eaurta:** Hitz mugatua Mari Cruz Esarteri (MCE) zor zaio eta mugagabea Columba Sampedri (CS); hari, gainera, elkarrizketa askean, *boróndea* 'la frente' bildu genion.

32. **Espartza:** 2002. urtean Lucas Senberioiz (LS) esparztarrak, guk berariaz galdeginik, argitasunen bat zein hitz gehigarriren bat eman zigun; hona lehenbizikoa: *borónde* 'frente'. Ondoren, hala ere, gure oharrak berrikustean, Dionisia Garate (DG) berriemaileari ere *boróndia* bildua geniola oharatu gara, *burúmin* 'dolor de cabeza' hitzarekin batera.

33. **Ezkaroze:** *burúko mína* aipatu zuen, bide batez, berriemaileak.

35. **Uztarroze:** Herri honetan, ohiki, *u + a = ia* aditu dugun arren, batzuetan *i* hori irekia, ongi irekia ere aditzera iritsi gara, hitz honen kasuan *búréa* zein *búrea* aditzerraino, adibidez. Bestalde, *badiár burumin ándi bat* bildu genuen behin eta baita *boróntia / b(o)róntea* 'la frente' ere.

2. GALDERA

5. **Etxarri-Aranatz:** Bigarren aldaera AErekin izaniko elkarrizketa batetik harturik dago.

10. **Madotz:** -*i* bukaerako hitzek, artikulua hartzean, hau asimilatu egiten dute: *begi + a = begii*, alegia.

18. **Olaitz:** Eta *malkárra* 'legaña', besterik ere izan daitekeen arren.

19. **Ilurdotz:** Hona esaldia: *begiétako legáñak kénzkizu, quite usted las legañas de los ojos, garbízkiú begiek*. Besterik ere bildu genuen: *okérra* '(el) tuerto' eta *bekáñak* 'las cejas'.

24. **Arrieta:** *okérta* 'quedarse tuerto': *aiátáxi, okérta... ze, egítan ai zélaik, garía mózten, espígak man tzéko... begían ta... lértu*.

25. **Azparren:** *begizuri* 'ojos blancos' eman zuen Agueda Bizkaik (AB), datu gehigarri asko samar ekarri duen lagunak. Haren seme Luis Alberto Mugetaren (LAM) ustez, baina, 'ojos claros, azules...' da hori.

27. **Aria:** Bokalarteko *g* batzuk eroririk edo erdi eroririk agertzen diren hitz batzuk ditugu herri honetan, *beia*, *oia* eta *areia*, adibidez, inoiz *be(g)ia*, *o(g)ia* eta *are(g)ia* ('haragia') aditu izana uste badugu ere.

35. **Uztarroze:** Herri honetan, ohiki, *i + a = ia* aditu dugun arren, batzuetan *i* hori era irekian aditzera iritsi gara; hitz honen kasuan, adibidez, *bégéa*.

3. GALDERA

2. **Altsasu:** Koadroetako erantzunak Francisco Gerrikori (FG) zor zaizkio; JMek *belárríya* eman zuen.

4. **Dorrao:** Hona esaldi bat: *bélarri beté peñó amarrék óbekiub aítzen dík!*

12. **Urritzola:** *emàkomiák belárritak'úndi betzuk* 'las mujeres [tenían] unos grandes pendientes'.

15. **Usi:** *emen ori de bétí're* gaineratu zuen informatzaileak.

18. **Olaitz:** *biárrí motz* izan zen erantzuna.

27. **Aria:** Eguberritako kantu baten testuinguruan, baina, diptongatu gabeko era aditu dugu: *etxe gontan laur ardi, laurek zortzi bearri*.

31. **Eaurta:** Koadroetako erantzuna CS-i zor bazaio ere, MCEri, arestian aipatu kantuaeren testuinguruan, *bearri* bildu genion: *etse kontan laur ardi, laurek zortzi bearri*.

33. **Ezkaroze:** *péleléngiak* 'los pendientes'.

35. **Uztarroze:** *tintillák* 'los pendientes'.

Nº 1 CABEZA - TÊTE - HEAD

Nº 2 OJO - ÆIL - EYE

Nº 3 OREJA - OREILLE - EAR

1. Ziordia	búrua	bégiya	belárriya
2. Altsasu	búruba, búru bát	bégiyá, begi bat	belárriá, belárri bát
3. Bakaiku	búru(b)uá	begiyá. begiyé	bèlariyá
4. Dorrao	búruba, búru bét	bégiyá, begi bét	bèlariyá, belárri bét
5. Etxarri-Aranatz	burúba. burubé	begiya. begiye	belarriya
6. Arbizu	burúa	begiya	belárriyá
7. Uharte-Arakil	burú(b)e	bégiye. begie	belárriye
8. Murginduetá	búrue	bégie	bèlarié
9. Ihabar	búrué. burúa	bégié. begía	bèlarié. belárria
10. Madotz	búruú, buru bat	bégií, begi bat	belarrií, belarri bat
11. Egiarreta	burue	begie	belarrie
12. Urritzola	búrue	bégie, begi. begí	belárrie
13. Larunbe	búrue	bégie	belárrie
14. Beorburu	burúe	begie	belárrie
15. Usi	búrue	bégie	biárrie
16. Ziaurritz	burúe. búrue	begie	biárrie
17. Anotz	burúe	begie	biarríe
18. Olaitz	burúe	begie	biárri
19. Ilurdotz	burúe, búru	begie. bègié	biarríe. biárrie
20. Inbuluzketa	búrue. burué	bégie	biárrie
21. Urniza	búrue	bégie	biárrie
22. Aurizberri	burua	begia	bearria
23. Espotz	búrua	bégie	beárria
24. Arrieta	burúa. búrua	begía. bégia	biarría. biárria
25. Azparren	burúa	bégia	biárria*
26. Garralda	burua, buru	begia, begi	bearria, bearri
27. Aria	burua	beia	biarria
28. Hiriberri-Aezkoa	buru	begi	biarri
29. Garaioa	búrua	begía	biárria
30. Abaurregaina	burua, buru	begia, begi	bearria, bearri
31. Eaurta	burúa. búrua, búru	bégi	begárri
32. Espartza	búrua. buruá	bégia	begárria
33. Ezkaroze	búrua	bégia	begárria
34. Otsagi	burua, buru	begia, begi	begarria, begarri
35. Uztarroze	búria. búrëa, búru	bégia. bégëa, begi	biárria, biárri

4. GALDERA

2. Altsasu: Koadroetako erantzunak, besterik esan ezean, FGrenak dira. Kasu honetan, haatik, JMi *súgurrá* bildu genion eta baita, beste une batean, 'bigote' erdal hitza ere: *pértza... ártu, yatekó, ta bigótíá... érre, ta bé markakín... íl tzan*.

12. Urritzola: Berriemaileak, 1980. urtean, lehenengoz galdekatu genuenean, *-i* eta *-u* bukaeradun hitzak mugatzean batzuetan *-e* eta beste batzuetan *-a* erabili zuen. Ez dakigu, azken honen kasuan, erantzuna dotoreago ematen zuelakoan-edo jokatu ote zuen horrela (inguru horretan *-e* bukaerak baitira ohikoak), baina agian bere etxean denbora luzez Lizarragako andere gazte bat zerbitzari egon zela ere kontuan izan beharko litzateke, gure lagunari (agian, beti ere) balizko kutsaduraren bat ekarriz. Izan ere, errepasoa egitean, aurretik *-a* baten bidez mugaturiko hitz mordoska bat *-e* baten bidez mugatu zuen, zenbait kasutan lehengo erantzunei eutsi zien arren.

19. Ilurdotz: *mukíe, múkiek los mocós* bildu genuen orobat, eta baita honako esaldiak ere: 1) *kénzkizú, kéntzik múki oyék, quítate esos mocós*; eta 2) *tzíntze in zazú sudúr góí, goyék*.

30. Abaurregaina: Hona biltzailearen oharra: '*sudur bat*' ez da zertako erran bearrik, *bakotxak sudur bat bakarrik baitu*.

35. Uztarroze: *tzíntzak / ttíntzak* 'los mocós'.

5. GALDERA

1. Ziordia: *arpégiya* 'la cara' eta *zaplástako bát* 'una bofetada' bildu genuen halaber.

2. Altsasu: JMek *ágoá*.

3. Bakaiku: Lehenengo informatzaile JLZk *aguá* eman zuen; IAK *aúa* eta *áboa*.

9. Ihabar: *aurpégie* 'la cara' bildu genion halaber MHri.

10. Madotz: *matallé* 'mejilla' eman zuen orobat berriemaileak.

16. Ziaurritz: *bizérra* 'la barba'.

18. Olaitz: *mutúrre* 'el morro' bildu genuen halaber halako batean, aditza era iragangaitzean erabilirik ere: *sarr áí, sarr áí ór mutúrre, ku-sikó uk*.

19. Ilurdotz: Berriemaileak *aurpégie* 'la mejilla' esan zuen behin, eta 'la cara' beste aldi batean, baina azken hau bide da egokiena, jarraiko esaldiari kasu eginez gero behintzat: *matélak aundítu zaizkírek* (tokako era) 'se me han inflamado las mejillas'. Besterik ere bildu genuen: *kokótzea* 'la barbilla' eta *ápa* 'beso': *emán tzió ápa bat kopétan eta bértze bat aurpégien*.

24. Arrieta: Eta *águas béiti* 'boca abajo'. Hona, halaber, beste zenbait hitz: *aurpégia* 'la cara', *mutúrra* 'el morro', *kokótsa* 'la barbilla', *bizárra* 'la barba' eta *ápa* 'beso': *ápa emáterá*.

27. Aria: *orpégia* 'la cara'.

34. Otsagi: Inkestaren biltzaile Rafael Iribarrenek oharrek egin zituen datuak biltzen hasi aurretik; 1) 'Sistema de notación': *El utilizado en el actual Euskara Batua, salvando las características locales*; eta 2) 'Signos adicionales': *Ė y Ō. Por medio de estos signos notamos E y O cerradas casi llegando a timbres I y U respectivamente*. Datuak hona ekartzean, baina, eta lan guztian barrena arazo honi nolabaiteko batasuna ematearren, halakoak 'é' eta 'ó' biurtu ditugu geuk, zenbait herritan ere ageri bezala.

35. Uztarroze: *maxelák* 'las mejillas' eta *mátto* 'beso': *mátto bát et'óro emún nia*.

6. GALDERA

Lan honetako 449. galderan, zehazki gauza bera ez baina, 'pelos - hair - poils' agertuko da.

2. Altsasu: JMek *íla* eman zigun.

5. Etxarri-Aranatz: Jlk *ílla* emanik ere, AEri, elkarrizketa askean, *ílla* eta *ílle*, bi aldaerak bildu genizkion.

17. Anotz: *orraxtátu / orraixtátu / orraixtátu* 'peinar': *orraxtátzen tzirén ámak*.

19. Ilurdotz: Eta *orraxtu* 'peinar': *bérak... bíluák, bíloák, lúziák, orrázten dá, orrázten tú bérak*.

21. Urniza: *bílué* gehiago, omen, *bíloa* baino.

24. Arrieta: Eta *orraxtatu* 'peinar': *béra... orraxtátzen dá, trénzak itèko*.

25. Azparren: *bilogórri* 'pelirrojo' berriemaile nagusi Gregoria Bizkaik (GB) eman zuen; *buruzúri* 'canoso' ABk.

31. Eaurta: Koadroetako erantzuna MCEri zor zaio; CS-ek *bílua, bílu bat* eman zuen.

32. Espartza: *zártuz bezalá, bíloak xuritzén dra* gisako esaldia bildu genuen eta baita jarraiko iruzkina ere, berriemaileak zuen ile-txirikorda handia guri erakustearrekin batera: *Ta ikúsi nixua, nóla... nóla fàten nizan? pròpiá salazénka nixu, e? trénzak, e? etxínaztán ikúsi... eztiá? ez, e? - Mantillarekin eta... - Mantillaréki eta... fálða lúze karekí... pues ní kalá fàten níz, elízala; béstra ez, bàya... mézalá, kémen, e? kémen*.

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Urdiain: *ílla; txumia* / Lizarraga: *íllea* / Etxarri-Aranatz: *íllé* / Irañeta: *ílle* / Alli: *ílle* / Gartzaron: *kalparra* / Autza: *kalparra; ílla* / Ziganda: *ílla* / Eugi: *bíloa* / Mezkiritz: *bíloa* eta *píloa* / Auritz: *bíloa* eta *ílla* / Iraberri-Artzibar: *bíloa*.

Nº 4 NARIZ - NEZ - NOSE

Nº 5 BOCA - BOUCHE - MOUTH

Nº 6 PELO - CHEVEUX - HAIR

1. Ziordia	sugúrra	água, au	ília
2. Altsasu	súburra, subúr bat	água. águé?, ágo bat	ílié, íla át
3. Bakaiku	sùgurrá	aguá. aúa. áboa	ìlëá
4. Dorrao	súdurra	aguá	ílla
5. Etxarri-Aranatz	sugúrra	agúa. ágoa	ílla. ílle
6. Arbizu	sùgurrá	água	íllá
7. Uharte-Arakil	súdurre	água	íllea
8. Murginduetá	súdurre	ágoá. água	íllá
9. Ihabar	sùgurré. sugúrra	ágoá	illé
10. Madotz	suurre, suur bat	ágoá, ágo át	kálparrá
11. Egiarreta	suurre. su(b)urra	agoa	illea
12. Urritzola	sugúrre. sugúrra	água	ílla, illa bat
13. Larunbe	sudúrre	ágoa. ágöa. água	ílla
14. Beorburu	sudúrre	agóa	ílla
15. Usi	sudúrre	ágoa	ill(e)a
16. Ziaurritz	sudúrre	água. áua	illa
17. Anotz	sudúrre	ágoa. ágöa	ílla
18. Olaitz	sudúrre	ágöa	bílöa
19. Ilurdotz	sudúrre	ágoa. ágöa. água, ágo	bíloa. bìloá. bìluá
20. Inbuluzketa	sudúrre	ágoa	bíloa. bílöa
21. Urniza	sudúrre	água. áua	bílue. bíloa
22. Aurizberri	sudur	agoa	biloa
23. Espotz	sudúrra	ágoa. água	bílua
24. Arrieta	sudúrra	agóa. água. áboa	bíloa
25. Azparren	sudúrra	água	bíloa
26. Garralda	sudurra, sudur	agoa, ago	biloa, bilo
27. Aria	sudurra	agoa	biloa
28. Hiriberri-Aezkoa	sudurra	agoa	biloa
29. Garaioa	sudúrra	ágoa	bíloa
30. Abaurregaina	sudurra, sudur	agoa, ago	biloa, bilo
31. Eaurta	súdur	água	bílöa, bílo bat
32. Espartza	súdurra. sudúrra	ágoa. água, ágo	bíloa. bilöá
33. Ezkaroze	sudúrra	ágoa	bilóa. bíloa. bílua, bílo
34. Otsagi	sudurra, sudur	agöa, ago	bilöa, bilo
35. Uztarroze	súdurra, súdur	ágoa. ágöa	bílöa. bílua, bílo

7. GALDERA

2. Altsasu: *áginak* 'las muelas', gaineratu zuen FGk.

19. Ilurdotz: Hona esaldi bat: *mán dió ortzétako oñázia, gúre mutikuak bádú... tiene dolor de dientes*. Beste hitz bat ere bildu genuen: *agíne / egíne* 'la muela'; hona adibideak: *agín-oñázeak dáuizkigú gáur / egínek oñázeak íten dígú*.

22. Aurizberri: *litañak* 'colmillos' eta *agínak* 'muelas' moduko hitzak ere bildu eta idatzi zituen alboan berriemailearen seme Pello Urtasunek.

24. Arrieta: *agínak* (agian *agíñak*, ahoskera erdi sudurkaria-edo iruditu baitzitzaigun) 'las muelas'.

8. GALDERA

4. Dorrao: *mí gaiztókoa* bildu genuen orobat.

12. Urritzola: Errepasoa egitean ere *mingaña* bildu genuen, bukaerako *a-duna*.

14. Beorburu: Informatzaileak esan zuenez Beuntzako herri hurbilean, Atezko ibarrean, *mingaña*.

21. Urniza: *mié* 'lígula' bildu genuen halaber, botanikarekin loturik.

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Urdian: *miya, mi* / Lizarraga: *miia* / Etxarri-Aranatz: *miyé* / Irañeta: *miyé* / Alli: *mingain* / Gartzaron: *mingaíne* / Autza: *mingaña* / Ziganda: *miia* / Eugi: *mie* / Mezkiritz: *miia* / Auritz: *mia* eta *mingaña* / Iraberri-Artzibar: *mia*.

9. GALDERA

9. Ihabar: Era mugatua Alek eman zuen; mugagabea MHri bildu genion hizketaldi batean.

25. Azparren: Berriemailea ezin asmatuz ibili zen: *bióta? biórka?*... galdetu baitzuen, erantzun baino gehiago.

Ziordiko Jasokundearen eliza - KA2012

Nº 7 DIENTES - DENTS - TEETH

Nº 8 LENGUA - LANGUAGE - TONGUE

Nº 9 CORAZÓN - CŒUR - HEART

1. Ziordia	ór(t)zak. órzak	mía	biótza
2. Altsasu	órtzak, órtz bat	mía, mii bat	biótzá
3. Bakaiku	ortzák	mi(i)yá	biyotzá
4. Dorrao	órtzak	míya, mí bet	biyótza
5. Etxarri-Aranatz	órtzak	míya	biyótza
6. Arbizu	órtzák	míyá	biyótza
7. Uharte-Arakil	órtzak	míye	biótza
8. Murgindueta	órtzák	mí(y)é	biótzá
9. Ihabar	or(t)zák	míye. mié	biótza, biotz
10. Madotz	ortzák	mingañé, mingáñe át	biótzá
11. Egiarreta	ortzak	míngañé	biotza
12. Urritzola	órtzak	mingáñe. míngaña	biótza
13. Larunbe	órtzak	mingáñe	biótza
14. Beorburu	órtzak	míe	biótza
15. Usi	órtzak	míe	biótza
16. Ziaurritz	órtzak	míe	biótza
17. Anotz	órtzak	míe	biótza, biótz
18. Olaitz	órtzak	míe	biótza
19. Ilurdotz	órtzak	míe. mié	biótza
20. Inbuluzketa	órtzak	míe	biótza
21. Urniza	órtzak	míe	biótza
22. Aurizberri	ortzak	mía	biotza
23. Espotz	órtzak	mía	biótza*
24. Arrieta	órtzak	mía	biótza
25. Azparren	órtzak	mía	
26. Garralda	ortzak, ortz	mía, mi	biotza, biotz
27. Aria	ortzak	mía	biotza
28. Hiriberri-Aezkoa	ortzak	mía	biotza
29. Garaioa	órtzak	mía	biótza
30. Abaurregaina	ortzak, ortz	míia, mii	biotza, biotz
31. Eaurta	órtzak	mía	biótza, biótz
32. Espartza	órtzak	mía. míia	biótza
33. Ezkaroze	órtzak	mía	biótza
34. Otsagi	ortzak	mía, mi	biotza, biotz
35. Uztarroze	órtzak	mía	biótza

10. GALDERA

1. Ziordia: *bizkárra* 'el hombro'. Olazti auzo-herrian, *bizkárra* 'la espalda', *bizkar ezúrra* 'la columna' eta *sóñian artú* 'coger al hombro'.
2. Altsasu: JMek ere, FGk bezala, *bizkárra* eman zuen, *sóina* 'el hombro' gaineratuz.
3. Bakaiku: *bizkarrá* lAri zor zaio. JLZ ere hitz bera emanik zegoen, baina lagunduta.
9. Ihabar: Alek *bizkárra* eta MHk *bizkerrá*. Hark gainera *bizkerrezúrre* 'la columna' eman zuen.
10. Madotz: Eta *bizkar ezurré* 'la espina dorsal' ere bai.
11. Egiarreta: Berriemaileak *bizkar* 'hombro' ere eman zuen: *bizkárren artúta emán du zakúe... itxéra*.
14. Beorburu: *bizkérra* 'el hombro'.
17. Anotz: *bizkerrezúrre* 'la espina dorsal' bildu genuen orobat, ziurtasun handirik gabe eman baziguten ere.
18. Olaitz: 'el hombro' omen da laguntzaz bildu genuen *bizkérra* hori.
19. Ilurdotz: *sóñian* 'en el hombro' bildu genuen, baita jarraikoa ere: *sóñetik lurréra, lurréra... eràusten badút, oráñik...*
21. Urniza: *sóñean* 'al hombro': *gurútze, e... sóñean*.
22. Aurizberri: 'espalda' hitza ematen asmatu gabeko berriemaileak zera eman zuen haatik: *bizkar ezur* 'columna vertebral'.
23. Espotz: *bizkárra* 'el hombro'.
25. Azparren: AB ere galdekatu genuen, honek *bizkarrezúr* 'columna vertebral' emanaz.
31. Eaurta: CS anderea mintzo: 1) *errái* 'espalda'; 2) *bizkárra* 'la columna'; 3) *bizkarmín* 'dolor de columna'; eta 4) *bizkarrezúr* 'espinazo'. MCEk, bere aldetik, *espáldara* 'la espalda' eman zigun.
32. Espartza: Erantzulea mintzo: *aaah! árrosarioá! ròsarioá... bizkárra dá pues káu, arròsarioá, arròsarioá dèitzen ginuén gúk bizkárra!* (...) *arrosário-bizkarrá, arrosário-bizkarrá... bai-bái, gúk kalá... izàundu ginuen (...), zinturarík, (t)zinturatík pétigorá, tzinturatík ginberá éez, zinturatík góiti bear du izan*. Beste une batean, halere, *soñégia, espáldára* aipatu zuen.
35. Uztarroze: Erantzuna aditu ostean 'bizkar' hitza proposatu genuelarik, berriemailea honela mintzatu zen: *bizkarra? es los riñones, bizkarrák; la espalda siempre hemos llamað espaldá, bizkarrian, bizkargáina, que es encima de los riñones: bizkargáinea, espaldá*. Hau esanagatik, baina, geroago, 'riñones' galdetu zitzaionean, *beltzurrínak* eman zuen.

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Urdiain: *bizkarra, bizkar* / Lizarraga: *bizkarra* / Etxarri-Aranatz: *bizkerra* / Irañeta: *bizkerra* / Alli: *bizkar* / Gartzaron: *bizkarra* / Autza: *bizkarra, soingaña* / Ziganda: *atzekoaldia; sorbalda* / Eugi: *bizkerra* / Mezkitz: *bizkarra* / Auritz: *bizkarra* / Iraberri-Artzibar: *gibela*.

11. GALDERA

1. Ziordia: Herri honetatik hurbil ere, Olaztin, *tripá* eman ziguten, honako esaldian: *eta adárrakin e... jó zerón tripán eta, claro, órduan il zán*.
2. Altsasu: FGk laburrago ere bai: *trípa (a)t*, eta JMek, *trípa*, mugatu gabe, antza.
3. Bakaiku: JLZk *trípiä* eman zuen; lAk *trípia* eta, pluralean, *trípák*.
4. Dorrao: Honako esaldia bildu genuen gehigarritzat: *jo! tríp'aték lának emáten ttín bétetzén da, bí trípa emán báduzkúgu... zé izén bí'zuén?*
9. Ihabar: *sabélea* Alek eman zuen eta MHk *trípe eta sabéla**. Azken andre honek zehaztapenak egin zituen: *tripéko míñe dokét, alde batetik, eta kártazú sabélie* (hau ardi batena, adibidez, erosterakoan).
15. Usi: *trípe erráten dugú gúk*.
20. Inbuluzketa: 'sabel' otoitz ezagun baten testuinguruan bildu dugu soilik: *bedeiketue da zure sabeleko frutue, Jesus*.
24. Arrieta: *trípak atráko diat* gaineratu zuen berriemaileak, aditz laguntzailea pluralizatu gabe eta, beste une batean, iraintzeko moduko hitzak bildu genizkion: *urdé tripándiá, pantzándiá!*
26. Garraida: Eta *trípako mina* 'dolor de vientre'.
35. Uztarroze: Herri honetan *trípamína* aditu genuen.

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Urdiain: *trípia, trípa* / Lizarraga: *sabela* / Etxarri-Aranatz: *trípe* / Irañeta: *trípé* / Alli: *sabel* / Gartzaron: *trípe* / Autza: *sabela* / Ziganda: *barna; trípé* / Eugi: *trípe* / Mezkitz: *trípa* / Auritz: *sabela* eta *trípa* / Iraberri-Artzibar: *trípia*.

12. GALDERA

1. Ziordia: Herri honetatik hurbileko Olaztin *bésaldikán* 'a brazadas', antza: *eta básaldikán bèsaldikán, fándirä... fándi bat patú, fándian artú ta, góiko ganbarára iyéten génduen bédarra ura*.
2. Altsasu: JMek *bésóa* eman zuen –*besúk* 'los brazos' ere bai– eta baita *bésokozkórra* 'brazo fuerte', eta *bésomotxá* 'manco' ere.
12. Urritzola: *Lizárraako besómotxá (...); famoso... 'Curro de Lizarraga', bésomotxí kúrro etsáten, bai*.
16. Beorburu: *besóa* eta *besó* gisako azentuerak dakuskigu gure grabazioetan ere, hitzok bilduak izan diren egoeraren edo ingurumariaren arabera.
17. Anotz: *besápia** 'el sobaco'.
19. Ilurdotz: Galdetu genuen: Eta 'sobaco'? - *Será besondóa*. - Eta 'besapea'? - *Besapea? eso debe ser, beso... besópea*. Hots, hau edo honen aldaera bat, beste aldi batean, berez, zera esan baitzuen: *nik parátu nué librué besápean*.
31. Eaurta: Erantzuna CS-ena da baina MCEri ere zerbait bildu genion: *besátxúrrua* 'el codo'.
32. Espartza: Herri honetan *mésatxúrrua* 'el codo' eman ziguten eta, azentuazio-kontuak dírela eta, koadroetako *besóa*-z gainera *bésóa* ere bai.
35. Uztarroze: *besogáina* 'el antebrazo', *kódoa* 'el codo' eta *sóina* 'el hombro'.

Nº 10 **ESPALDA - DOS - BACK**Nº 11 **VIENTRE - VENTRE - BELLY**Nº 12 **BRAZO - BRAS - ARM**

1. Ziordia	bizkárra	trípia, trípa	bésoa
2. Altsasu	bizkárra	trípie, trípa bat	bésue, besó bat
3. Bakaiku	átzekaldëá; bízkarrá	trípiä. trípia	bésuá
4. Dorrao	bízkerrá	trípa, trípa (a)t	bésua. besúa
5. Etxarri-Aranatz	bizkérra	trípa	besúa
6. Arbizu	bizkárra	trípa	bésöa
7. Uharte-Arakil	bizkérra	sabéla	bésoa
8. Murginduetá	bízkarrá	trípe	besóa
9. Ihabar	bízkerrá. bizkárra	sabélea; trípe	bésoa
10. Madotz	sòrbaldá	trípe, trípe át	bésoa, besó át
11. Egiarreta	espalda	trípia, trípe	besoa
12. Urritzola	bízkarra, bizkár. bizker	trípe. trípa	bésoa
13. Larunbe	bizkérra	trípe	bésoa
14. Beorburu	espálda	trípe	bésoa, besó
15. Usi	bízkerra	trípe	bésoa
16. Ziaurritz	bizkárra, bizkár	trípe	bésoa
17. Anotz	bizkérra	trípe. trípe	bésoa
18. Olaitz	bizkérra*	trípe. trípe	bésoa
19. Ilurdotz	bizkérra	trípe	bésoa
20. Inbuluzketa	bizkérra	trípe. trípe; sabel	bésoa. besöá
21. Urniza	bizkérra	trípe	bésoa
22. Aurizberri		trípa; sabel	besoa
23. Espotz	bízkárra	trípe*	bésoa
24. Arrieta	bizkárra	trípa	bésóa
25. Azparren	bizkárra*	trípa*	bésoa*
26. Garralda	bizkarra, bizkar	trípa	besoa, beso
27. Aria	espalda	trípa	besoa
28. Hiriberri-Aezkoa	bizkarra	trípa	besoa
29. Garaioa	bizkárra	trípa	bésoa
30. Abaurregaina	errea, errai	trípa	besoa, beso
31. Eaurta	errái; bizkárra	trípa	bésua
32. Espartza	erráya; arrosáio-bizkárra	trípara, trípa	besóa, besó bat
33. Ezkaroze	espáldara	trípara	bésua
34. Otsagi	erraia, errai	trípara, trípa	besöa, beso
35. Uztarroze	espaldá; bizkargáin(e)a	biéntria; tripá, trípa	bésoa

13. GALDERA

2. Altsasu: JMek *éskua*, eta baita *bésumuturrá* zein *eskútrrá* 'la muñeca' ere. Teresa Guridik (TG) ere azken hitz hau berdin eman zuen.
3. Bakaiku: *èskugainá* (ahurraz edo esku-azpiatz beste aldekoa, alegia) ere bai.
4. Dorrao: *eskutúrra* 'la muñeca' ere bai.
6. Arbizu: Tarteko *b* xamur bat aditu uste izan genuen; litekeena da, beraz, *eskúba* izatea.
9. Ihabar: Era mugatua Ali bildu genion eta mugagabea MHri; honek, testuinguruaren arabera behar bada, azentuera aldatzen zuen: *eskú etekin* eta *eskú onekin*, alde batetik, baina baita *ésku onekin* ere, adibidez. MH honexek halaber *èskumuturré* 'la muñeca' eman zuen errepasoa egitean.
10. Madotz: *èskumuturré* eman zuen orobat erantzuleak.
16. Ziaurritz: *eskúmutúrra* dakusagu halaber, gure materialetan.
17. Anotz: *eskumutúrre* ere bai.
19. Ilurdotz: Galdetu genuen: Eta 'puño'? - *Nere púñoa* izan zen erantzuna, ondoren zera gaineratu bazuen ere: *nik emán diót, yo dut eskúeikin zánpa bat, un golpe*. 'Puñado' hitza ere eman zuen: *eskú bet gári, un puñado de trigo*. Gu galdezka berriro: Eta 'muñeca'? - *Múñek...* ('sesos' dirudi honek beste ezer baino gehiago) *múñek áutsi zaizkirék, áutsi zaizkiré, se me han averiado* esan zuen.
21. Urniza: *ukeré(i)a* 'la muñeca' bildu genuen bide batez eta baita *ukeréa* ere, beste ikustaldi batean.
22. Aurizberri: *ukaraia* 'muñeca', bildu zuen orobat galdegileak, gehigarri gisa.
24. Arrieta: *ukaráya* ere bai.
29. Garaioa: *eskúia* 'la (mano) derecha'.
35. Uztarroze: *èski eskía es la mano derecha: èski eskía*, eta *ukaráia* 'la muñeca'. Azentuera dela eta, berriz, koadroetan ageri hitz mugatu zein mugagabea era horretan bilduak izan arren, galdera-kasuan alda daiteke: *eta kòneki? eskú korrekí?...* adibidez.

14. GALDERA

14. Beorburu: Eta *erikóa* 'el dedil'.
18. Olaitz: *éztakít nik erráteko* esan zuen informatzaileak.
22. Aurizberri: Hona zenbait eriren edo hatzen izenak: 1) *eri beratza* 'pulgarr (pie y mano)'; 2) *erdiko eria* 'corazón'; eta 3) *eri ttipia* 'meñique (pie y mano)'.
26. Garraida: *eribeatza* 'dedo gordo, pulgar', bildu zuen halaber galdegileak.
35. Uztarroze: Berriemaileak, beste une batean izan bazen ere, erien edo hatzen izenak eman zituen: *eri ándia, indizia, korazóna, anulára* eta *ñótoa*.

EAE-EN ARGITARATUAK:

Urdiain: *biyatza, biyatz* / Lizarraga: *biatza* / Etzarri-Aranatz: *bietza* / Irañeta: *biyetza* / Alli: *beatz* / Gartzaron: *biatza* / Autza: *biatza* / Ziganda: *beatza* / Eugi: *erie* / Mezkitz: *eria* / Auritz: *eria* / Iraberri-Artzibar: *eria*.

Ziordiko etxe batzuk - KA2012

Nº 13 MANO - MAIN - HAND

Nº 14 DEDO - DOIGT - FINGER

1. Ziordia	éskua	bía(t)za
2. Altsasu	eskúe, eskú bat	biétza, biétz bat
3. Bakaiku	éskubá	bìyetzá
4. Dorrao	éskubá	biétzá
5. Etxarri-Aranatz	eskúba	biétza
6. Arbizu	eskúa. eskú(b)a?	biétzá
7. Uharte-Arakil	eskú(b)e. ésku(b)e. eskúba	biétzá
8. Murgindueta	éskué	béatzá
9. Ihabar	éskué, eskú et	biétza
10. Madotz	eskuú, ésku ét	beatzá
11. Egiarreta	eskue	biatza. beatza
12. Urritzola	éskue	beátza
13. Larunbe	éskue, ésku	biátza
14. Beorburu	éskue	beátza. biátza, biátz
15. Usi	éskue. eskúe	biátza
16. Ziaurritz	eskúe	biátza
17. Anotz	eskúe	beátza. biátza
18. Olaitz	eskúe	
19. Ilurdotz	éskue, ésku. eskú	érie, éri
20. Inbuluzketa	eskúa	érie
21. Urniza	éskue	érie
22. Aurizberri	eskua	eria, eri
23. Espotz	éskue	érie*
24. Arrieta	éskua. eskúa	ería
25. Azparren	éskua. eskúa	éria
26. Garralda	eskua, esku	eria, eri
27. Aria	eskua	eria
28. Hiriberri-Aezkoa	esku	eri
29. Garaioa	eskúa	ería
30. Abaurregaina	eskua, esku	eria, eri
31. Eaurta	éskua, ésku	éri
32. Espartza	éskua	éria
33. Ezkaroze	éskua	éria
34. Otsagi	eskua, esku	eria, eri
35. Uztarroze	éskia, ésku	éria. érëa, éri

15. GALDERA

1. Ziordia: Herri honetan 'pierna' eta 'pie' galderetarako hitz bat bera eman ziguten (Egiarretan eta Usin ere berdin). Olazti auzo-herrian *bérniá* eman ziguten.

2. Altsasu: FGri *iztérta*, *iztér bat* bildu genion, TGri *iztérta* eta JMi *bérna*. Honek, bide batez, *mákíá* 'el cojo' eman zuen.

5. Etxarri-Aranatz: *iztérta* Jlk eman zuen; AEK *iztérta*.

9. Ihabar: Alek esalditxo polita gaineratu zuen: *non da nére gogóa an da nére zángoa*.

14. Beorburu: Beuntza hurbileko herrian *ánka*, omen.

19. Ilurdotz: *gizón uré parátu zé máingue eta...* ('cojo', alegia); *máinkue* gisako aldaera ere bai: *mainkúten da; ór badáye, karriken, gizón bat máinkue*.

20. Inbuluzketa: Eta *ankák* 'las patas'.

24. Arrieta: - Eta 'anka'? galdetu bide genuen, gure oharretan zera baitakusagu: *anka* 'nalga'.

25. Azparren: Berriemailearen ustetan 'anka' hori zera da: *pata en los animales*. Beste une batean, baina, *ankamákur* eman zuen, zera gaineratuz: *éztakít zér den... pierna torcida*.

26. Garraida: Eta *ister* 'muslo'.

30. Abaurregaina: 1) *azpia*, *belaunetik gora*; eta 2) *pierna*, *belaunetik beera*, biltzaileak egin oharraren arabera.

31. Eaurta: Erantzuna CS-ena izanik ere, MCEri *ánkara* 'la cadera' bildu genion. Honek, gainera, honako iruzkina egin zuen aurreneko erantzulearen osasunari buruz: *baríze... no sé cómo se llama pero, barízara, ániz baríza du, géixki ebiltzeixúnen, máingua, aníz máingu... etzióxun óngi ez zú, emázte korí etzióxu óngi, ez*.

33. Ezkaroze: Eta *ixtápia* 'la entrepierna', antza.

35. Uztarroze: *kanillá* 'el tobillo' eta *kanillagáina* 'la pantorrilla': *si quiere decir 'encima (de) la canilla', pues tengo... en la pantorrilla mal, kanillagáinéan*. Orkatilarrako, hala ere, *tobillo* / *tubillo* ere bildu genuen behin: *áu zer dún? tobillóa; érori nún eta áutse diár tubillóa; me he caído y he roto el tubillo*.

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Urdiain: *bernia* eta *iztarra* 'muslo' / Lizarraga: *izterra* / Etxarri-Aranatz: *izterra* / Irañeta: *pantarrille* eta *iztarrá* 'muslo' / Alli: *iztar* / Gartzaron: *iztarra* / Autza: *anka* / Ziganda: *muskulue?* / Eugi: *azpie* / Mezkititz: *azpia* / Auritz: *azpia* / Iraberri-Artzibar: *azpia*.

16. GALDERA

2. Altsasu: JMek *anká* eta baita, bestalde, *óñez* 'a pie' ere.

3. Bakaiku: *ankutsik* 'descalzo': *pózik ibiltzen ginan án, ankútsik saltókan ór*.

4. Dorrao: *txongólua* 'el tobillo' ere bai.

5. Etxarri-Aranatz: *ánka* Jlk eman zuen; AEK *ánká*.

6. Arbizu: Eta *oñes* 'a pie': *Etxárrira atéatzen baginén? oñes te fàteakó? bízikletaekí o... beh!*

9. Ihabar: *ankan miñe doket, en el pie tengo daño* bildu genion orobat Ali, itzulpen eta guzti. MHk, aldiz, *aztalá* 'el talón' eta *ézur-konkorrá?* 'el tobillo' moduko hitzak eman zituen, baina azken hau oso zalantzarria da, *no tengo idea, no me acuerdo bien* gaineratu baitzuen.

10. Madotz: Besterik ere jaso genuen: *txongatilloá* 'el tobillo' eta *óñes* 'a pie': *ta eménde(k) San Mígela, óñes askótan juan gaá, juàten giñenén bété óñes juaten giñen!*

13. Larunbe: *óñes* 'andando'.

14. Beorburu: Eta *túrmioa* 'el tobillo': *ta géro, amábi úrte nittuéléik, idiek arpátu te... túrmioa autsí ziden*.

15. Usi: *anka erraten diogu guk*. Eta besterik ere bildu genuen: *oñútsik* 'descalzo'.

16. Ziaurritz: *oztíko* 'patada': *zéatik mán diok oztíko oi? besté orrei?*

17. Anotz: *óñez* 'a pie' eta *ostíkoa*, *ostíko* 'patada'.

18. Olaitz: Hitzaren 'z' gaztelaniazkoa balitz bezala ahoskatua. Beste une batean *txurrúmi(o)a* 'el tobillo' eman zigun, gaztelaniazko esanahiaz guztiz ziur ez egon arren.

19. Ilurdotz: *zangoáin zola, la planta del pie* bildu genuen era berean, baita *aztála* 'el talón' ere, honako esaldiaz gainera: *etxéra etórrí zirén aztálduik eta bulúzík, llegaron a casa descalzos y desnudos*. Galdetu genuen: Eta 'ortútsik'? - *Ortútsik dágo, está descalzo*. - Zein gehiago? - *Ortútsik*. Besterik ere bildu genuen, *atz* 'pie de animal', alegia: *Béin parátu ferrá? láu atzetán, en los cuatro pies, el animal contento, para caminar... záldie kontén, kontén... lastérka juáteko, pa ír corriendo, lastérka joatekó? kontén, con los cuatro pies bien vestidos*.

20. Inbuluzketa: *oñéz* 'a pie'. 'Anka' moduko hitza ere jaso genuen, baina bestetarako: *ankák* 'las patas (traseras) del cerdo', alegia; *be-sóák* 'las delanteras'.

21. Urniza: *óñez* bildu genion berriemaile honi ere.

24. Arrieta: *oñés* bildu genion, orobat, herri honetako berriemaileari ere: *Arrítatík Élkerañó, oñés, ordú batés elleátu daiké*. Esaldian ageri den Elke hori Artzibarko mendi baten izena da.

25. Azparren: 1) *peál, una especie de paño para envolver el pie hasta la rodilla*; eta 2) *légi* 'polaina'.

31. Eaurta: Erantzuna CS-ena da, MCEk honako hitzak eman zituela: 1) *zango* 'pie'; 2) *zángopéa* 'la planta del pie'; 3) *aztála* 'el talón'; eta 4) *kanillara* 'el tobillo'.

32. Espartza: Berriemaileak, inkesta egitean eta baita beste une batean *zánkoa* emanik ere, elkarriketa aske batean tarteko *ng* erabili zuen: *gústatzen (t)zaidan, bai, dénbra kaitán fátëa... érmítëtra jya lo creo! eta... zángöen gáñan, éz kótzerékin, ez, bàizik ère zángoen gáñan*. Besterik ere bildu genion: *urtúxirik* 'descalzo(s)': *urtúxirik xiten kóna, Frantziárik asíta*. Bestalde, duela urte gutxi LSeK *ázta* 'atrás del pie, talón' eman zigun.

35. Uztarroze: *ériak* 'los dedos', *erigáina* 'el empeine' eta *talóna* 'el talón' bildu genuen, alde batetik, eta *antxúmi* 'descalzo(s)' bestetik: *antxúmi, bai, antxúmi eta oinéz, corriendo...*

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Urdiain: *ankia*, *anka* / Lizarraga: *anka* / Etxarri-Aranatz: *anka* / Irañeta: *anka* / Alli: *oiñ* / Gartzaron: *anka* / Autza: *anka* / Ziganda: *anka* / Eugi: *zangoa* / Mezkititz: *zangoa* / Auritz: *zangoa* / Iraberri-Artzibar: *zangoa*.

Nº 15 PIERNA - JAMBE - LEG
Nº 16 PIE - PIED - FOOT

1. Ziordia	ánkia; iztarrá	ánka
2. Altsasu	iztérra, iztér; bérna	ánkie, ánka át
3. Bakaiku	bérnia	ankiá
4. Dorrao	pantorillá	anká
5. Etxarri-Aranatz	iztérra. izterrá	ánka. ánká
6. Arbizu	ixtérra	ánka
7. Uharte-Arakil	ánka, anká at	óñe, óin bét
8. Murgindueta	ixterrá	anká
9. Ihabar	zángoa	anká
10. Madotz	iztarrá	anká. ánka
11. Egiarreta	anka	anka
12. Urritzola	íztarra. íxtarra	anka
13. Larunbe	zángoa*	ánka
14. Beorburu	zángoa	ánka
15. Usi	anka	anka
16. Ziaurritz	anka	zángoa
17. Anotz	anka	zángoa*
18. Olaitz	anka	zángoa
19. Ilurdotz	ázpíe. azpíe	zangóa. zángöa
20. Inbuluzketa	azpíe	zangóa
21. Urniza	ázipie	zángoa
22. Aurizberri	azpia	zangoa
23. Espotz	ázipie?	zángoa
24. Arrieta	ázipia	zángoa. zangóa
25. Azparren	anka?	zángoa
26. Garralda	azpia, azpi	zangoa, zango
27. Aria	azpia	zangoa
28. Hiriberri-Aezkoa	azpia	zango
29. Garaioa	azpía	zángoa
30. Abaurregaina	azpia, azpi; pierna	zangoa, zango
31. Eaurta	ázipia	zángua, zángo
32. Espartza	ázipia	zánkoa. zánköa. zángua, zango
33. Ezkaroze	ázipia	zángua
34. Otsagi	azpia, azpi	zangöa, zango
35. Uztarroze	ázipia; àzpëgáina. àzpegáina	zánkoa. zánköa, zánko

17. GALDERA

1. **Ziordia:** Koadroetan idatzi dugun *do* aditz laguntzaileaz gainera *du* modukoa ere eman zuen inoiz berriemaileak. Kasu honetarako erantzuna, dena dela, *ikústen dik* izan zen, baina aditzaren alokutiboak agerian uzteko lehen erantzunaren eskuin aldean zutabe berezi bat prestatu dugunez, hala Ziordia honetan nola Uztarrozen bildu genituen tokako zein nokako erantzunak indefinituan eman ditugu.

9. **Ihobar:** Herri honetan bildu genituen hikako era guztiak, zuzenak zein alokutiboak, MHri zor zaizkio.

10. **Madotz:** Herri honetan eta Larraungo hegoekialdeko beste batzuetan –hala nola hurbileko eremu batean– *u* eta *i* bokalak ahoskatzean hauek ireki egiten dituzte, *o* eta *e* bihurtuta emateraino.

15. **Usi:** Ezker aldeko erantzunerako bailitzan, 'nik' kasuan, *gutí ikusteut* jaso genuen.

18. **Olaitz:** Eta *bezók orréi...* ('begira zaiok', antza) *pues, a ver si es verdad*. - A ver si es verdad, 'bezok orrei'? - *Claro, está hablando uno y 'bézok orrei' dice otro, claro!*

19. **Ilurdotz:** Ezker aldeko erantzuna dela eta, hona antzeko emaitza ezezko kasuan: *éztu ikústen bátre, no ve nada*.

22. **Aurizberri:** Erdiko zutabera ekarri dugun hikako era eta herri honetan egin inkestari loturik agertuko diren beste gainerakoak –*naiz, da, gara* eta *dire* gisako erei dagozkienak izan ezik– Yrizarren *Mvaanm* lanetik atera ditugu, guk geuk berriemaile berberari 1985ean bilduak.

23. **Espotz:** *énue ikústen* eman zuen orobat berriemaileak iraganaldirako, singularreko lehen pertsonan izan bazen ere.

24. **Arrieta:** Berriemaileak, erantzutean *ikusten / ikusi* erabili arren, aferesia darakusten adibideak noiznahi erabili zituen: *kúsi zué bérak edota biár kúsiko gára*, adibidez.

25. **Azparren:** Galderarekin zerikusi zuzena ez izan arren, ABk emaniko hitz bat dakargu hona: *maribistako, aparentar algo y no ser nada*.

26. **Garraida:** Inkestagileak, ezker aldeko erantzunaz gainera, *ikusten ari da* bildu zuen. Erdiko zutabera ekarri ditugun aditz alokutiboak eta inkestan zehar agertuz joango direnak, bestalde, Yrizarren *Mvabnoc* lanetik atera ditugu, guk geuk Pedro Lerindegi Pedroarena garaldarrari 1991n bilduak.

27. **Aria:** Inkestan zehar agertuz joango diren eta, kasu honetan bezala, koadroetara ekarri ditugun aditz alokutiboak Yrizarren *Mvabnoc* lanetik atera ditugu, guk geuk Maria Maisterra Pedroarena ariatarrari 1994an bilduak.

28. **Hiriberri-Aezkoa:** Ezker alderako *ikusteik, ikustein* dugu halere, dena batera, hiketan.

30. **Abaurregaina:** *ikusten ei* da eman zuen halaber berriemaileak ezker alderako erantzun gisa. Inkestan zehar agertuz joango diren eta, kasu honetan bezala, koadroetara ekarri ditugun aditz alokutiboak Yrizarren *Mvabnoc* lanetik atera ditugu, guk geuk herri honetako Se-cundino Iriarte Lorea eta Sabina Merino Zelai senar-emazteari 1990ean bilduak.

31. **Eaurta:** Erdiko zutabera ekarri ditugun aditz alokutiboak eta inkestan zehar agertuz joango direnak, berriemaileek eman ez dituzte-nean, Yrizarren *Mvabnor-III* lanetik atera ditugu, guk geuk herri honetako Carmelo Kruxaga Esarte, Salvador Karrika Karrika, Pablo Arozarena Monzon eta Javiera Urralburu Migelena izeneko agureei 1989-93 arteko epean bilduak.

32. **Espartza:** Erdiko zutabera ekarri ditugun aditz alokutiboak eta inkestan zehar agertuz joango direnak, berriemaileak eman ez zitue-nean, Yrizarren *Mvabnor-III* lanetik atera ditugu, guk geuk herri honetako Jacinto Ramirez Barberenari 1991-92 urteetan bilduak.

33. **Ezkaroze:** Berriemaileak, bere adiskide SNI galdera egiteko, noka erabiliz, honela: *ená ikustén aártzen dagolá? katxárró korrék?* Hau da, *ez dun > ez duna* (galdera izatean) > *ez na* (adizkiaren lehen silaba galtzean) > *ena*.

34. **Otsagi:** Herri honetako inkestagile Rafael Iribarrenek modu indikatiboko 'nor-nork' saileko aditz laguntzaile guztiak, orainaldikoak eta iraganaldikoak –objektu singularrean zein pluralean– bildu zituen.

35. **Uztarroze:** Galdera honi emaniko erantzunak *árek èkustan dién ánitx ónki / kórrek ékusi dién txóri bat* izan baziren ere, kasu honetan ezkerreko zutabea idatzi dugun aditz laguntzailea era indefinitua da, gorago, Ziordia herriari egin diogun oharrean, esan bezala. Berriemaileak, horretaz kanpora, esaldi pare bat eman zuen: *ékusi diá?* '¿lo ha visto (usted)?' (*duketz*-eko tratamendua hau, nahiz '¿lo ha visto [él]?' moduko galdera egiteko ere berdin balio dezakeen) eta *ékusi duná?* '¿lo has visto?' (nokako tratamendua). Informatzaileak hikako bi tratamenduetatik nokakoa bakarrik ikasi zuen.

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Aldi honetan eskatu ziren bietatik bigarrena.

Urdiain: *ikus dau* / Lizarraga: *ikus do* / Etxarri-Aranatz: *ikusi du* / Irañeta: *kus du* / Alli: *ikusi du* / Autza: *ikusi du* / Ziganda: *kusi du* / Eugi: *kusi du* / Auritz: *ikusi du*.

Nº 17 VE, HA VISTO - IL VOIT, IL A VU - HE SEES, HE SAW

1. Ziordia	ikústen do	> dik	ikus dik
2. Altsasu	ikústen dáu	> dik / din	ikús dau
3. Bakaiku	ikúsi eften dau	> dik / din	ikús dău
4. Dorrao	ikústen dó	> dik / din	ikus dó
5. Etxarri-Aranatz	ikústen dáu	> dik / din	ikús dau
6. Arbizu	ikústen du	> dik / din	ikúsi dú
7. Uharte-Arakil	ikústen dú	> dik / din	ikús du
8. Murgindueta	ikùsten dú	> dik	ikúsi du
9. Ihabar	ikústen du	> dik / din	ikúsi du
10. Madotz	ekústen do	> dek / den	ekúsi o. ekúse ó
11. Egiarreta	ikusten du	> dik	ikusi du
12. Urritzola	ikústen du	> dik / din	ekúsi du
13. Larunbe	kústen du		ikúsi du
14. Beorburu	ikústen du	> dik / din	ikúsi dú
15. Usi	ikusteau		
16. Ziaurritz	ikusten du	> dik	ikusi du
17. Anotz	ikústen* du	> / din	kusi du
18. Olaitz			kúsi du
19. Ilurdotz	ikústen du	> dik	ikúsi du
20. Inbuluzketa	ikústen du		ikusi du
21. Urniza	kústen du	> dik*	kúsi du
22. Aurizberri	ikusten du	> dik	ikusi du
23. Espotz			ikúsi du
24. Arrieta	ikústen du	> dik	ikusi du
25. Azparren			ikusi du
26. Garralda	ikusten du	> dik / din	ikusi du
27. Aria	ikusten du	> dik / din	ikusi du
28. Hiriberri-Aezkoa	ikustén du	> dik / din	ikusí du > ikusík / -n
29. Garaioa	ikústen dú	> dik / din	ikúsi du > ikúsik
30. Abaurregaina	ikusten du	> dik / din	ikusi du
31. Eaurta	ikústen du	> dik / din / (di)zu / (di)xu	íkusi du
32. Espartza	ikústen du	> dik / din / zu / (di)xu	ikúsi du
33. Ezkaroze	ikusten du	> / din	ikusi du
34. Otsagi	ikusten du	> dik / din / zu	ikusi du
35. Uztarroze	ekustan du	> / dien / diezu	ékusi dién

18. GALDERA

2. Altsasu: Eskuin aldeko bigarren erantzuna, lehenengoa baino osoagoa, JMek eman zuen.

17. Anotz: *aitzén du egúnero* esan zuen berriemaileak galderaren lehen zatiri zegokiola.

18. Olaitz: Hona, erdal testuinguru batean eta zertxobait desitxuraturik, ixtorio xeblebre batetik ateratako pasadizoa: *Vino un pariente a casa del abuelo y de la nuera, vinieron, sí, y al venir así, pues claro, estaban hablando, hablando, y decía... el abuelo dice que decía: "Eh! éz-tu'aitzén ní, náí... já ere; eztú'aitzen!", y la nuera, que estaba un poco más aparte, dice que dijo: "Nai tuéna aitzén tu!", y el abuelo dice que le contestó: "Nai tuéna aitzén tugúlo? (sic), eztuúna náik ere, àittien tugu ba!... lo que queremos sí, lo que queremos ya oyemos; lo que no queremos también ya oímos pues". Le vigilaba la nuera...*

31. Eaurta: *áitu xú* hori 'aitu dixu' batetiko era laburtua da, 'aitu du' baten xukako era alokutiboa, beti ere.

35. Uztarroze: Galdera honi emaniko erantzunak *árek entzú(n)tan dién gúzia / kórrek éntzun dién kanzión* bat izan ziren. Besterik ere bildu zen: *éntzutu duná? ¿'has oído?'*.

19. GALDERA

2. Altsasu: *usmátzen dáu* eman ondoren FGk zera gaineratu zuen: 'como adivinando'.

4. Dorrao: Aurrenik *usáya* emanik ere, azkenean *uséiya* hobetsi zuen berriemaileak.

7. Uharte-Arakil: *uséye* ere bai.

9. Ihabar: Aurreneko erantzunak, ezker zein eskuin aldekoak, Ali zor zaizkio, eta bigarrenak MHri; honek zera esan zuen gainera: *usáie doké, bíar é igual artúko usáie, gáur bezéla*.

13. Larunbe: Ezker aldeko erantzuna ematean, hori 'se huele' dela argitu zuen, zera gaineratuz: *uséiendako sudúrr ónak ttu*. Beste egun batean, haatik, zera galdetu genion: 'urrin' edo 'usai'? hark *más claro es usái* erantzunez.

17. Anotz: *urrín gáxtoa* 'mal olor', baina *urrinketu* 'olorizar': *San Antónío eúnian e... errán dizút e, aiték e, súdekin nóla... aiték, kaldéro (b)atián, ártzen tzuén súde, ta parátzen tzuén... parátzen tzuén, sù artán, irétzêa, bende... bediketu úre, irétzêa, ta yoàten tzén estrabille...-rá, urrínetzerá... - Bazter guziak? - A... animáleak an*.

24. Arrieta: Hona, 'olor' hitza oinarri harturik, berriemaileak eskainiriko esaldi batzuk: 1) *semiak atzeman du urrina badela*; 2) *pízpil urrina* 'olor a quemado'; 3) *urrína bada* 'hay olor'; eta 4) *átza ona du* 'tiene buen olor'.

31. Eaurta: Ezker aldeko erantzuna CS-i zor zaio; eskuin aldekoa MCeri.

35. Uztarroze: Berriemaileak hasieran *árek ólitan dién ánitx / kórrek ólitu dién gisáua* eman bazuen ere, geroago *kíoa* 'el olor' aipatu eta koadroetan idatzi ditugun erantzunak eman zituen, honako esaldia gaineratuz: *entzuntu* (sic) *duna kíoa?* ('sentir el olor', omen).

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Aldi honetan partizipioak dakartzagu hona, kasuren batean zertxobait egokiturik ere.

Urdiain: *usaya aitu* / Lizarraga: *usai aitu* / Etxarri-Aranatz: *use(y)e bota* / Irañeta: *usaye aitu* / Alli: *usandu* / Gartzaron: *usai egin* / Autza: *usaittu* / Ziganda: *urriñe botatu* / Eugi: *urriñe aittu* / Mezkitritz: *urrína, urrine...* eta *usaiña* (izan) / Auritz: *usmatu* eta *usain in* / Iraberri-Artzi-bar: *usain...*

Abere-feria Altsasun - FL761017

Nº 18 OYE, HA OÍDO - IL ENTEND, IL A ENTENDU - HE HEARS, HE HEARD
Nº 19 HUELE, HA OLIDO - IL SENT, IL A SENTI - HE SMELLS, HE SMELT

1. Ziordia	áitzen dik	áitu dik	usáya áitzen dik	usáya áitu dik
2. Altsasu	áitzen dáu	áitu áu; áitu dáu	usái áitzen dau / usmátzen dáu	usái áitu áu
3. Bakaiku	áitu eíten dau	aitu dáu	usáya áitzen dau	usáya áitu dáu
4. Dorrao	áitzen dó	áittu ó	uséiya áitzen dó	uséiya áittu ó
5. Etxarri-Aranatz	áitzen dáu	áittu áu	gústtoa ártzen dáu jána(r)i	usáya áittu áu
6. Arbizu	áitzen dú	áittu dú	áitzen dú usáya	usáya áittu dú
7. Uharte-Arakil	áitzen dú	áittu dú	usáye susmátzen dú	usáye susmátu dú. súsmetu dú
8. Murgindueta	áitzen dú	áittu dú	úrríñe áitzen dú	súdurrekín áittu dú urríñe
9. Ihabar	áitzen du	áittu du	urríñe íten du / usáie ártzen du	urríñe in du? / usáie ártu dú
10. Madotz	aditzen do	áitt(e) ó	usáya áitzen do	úsaya áitt(e) o
11. Egiarreta	aitzen du	aittu du	usáie íten du	usaie aittu du
12. Urritzola	áitzen du	áittu du	súmetzen du	sumátu du
13. Larunbe	áitzen du	aittú du	urríñe ona áitzen da (?)	urríñe guárdu du
14. Beorburu	aitzen dú	áitu dú	urríñe áitzen dú	urríñe sentittu du
15. Usi	aitzen du		urríñe...	
16. Ziaurritz	aitzen du	aitu du	urríñe íten du	urríñe in du
17. Anotz	aitzén du	áitu du	urríñ íten du	urríñ in du
18. Olaitz		áitu du		ártu dú urríñe
19. Ilurdotz	áitzen du	áitu du	urríñe nabáitzen du	urríñe nabáitu du
20. Inbuluzketa	aitzen du	áitu du	botátzen du urríñe	urríñ ein du
21. Urniza	áitzen du	áitu du	urríñe íten du	sumátu du
22. Aurizberri	aitzen du	aitu du	usaintzen du	usaindu du
23. Espotz		áitu du		
24. Arrieta	áitzen du	áitu du	ártzen du urríña	urríña artu du
25. Azparren		áitu du		urríñ artu dú?
26. Garralda	aitzen du; aitzen ai da	aitu du	usmatzen du; usmatzen ai da	usmatu du
27. Aria	aitzen du	aitu du	useíten du	useítu du
28. Hiriberri-Aezkoa	aitzén du > aitzeik / aitzein	aitú du > aituik / aituin		
29. Garaioa	áitzen dú	áitu dú	urrintzen dú	urríndu du
30. Abaurregaina	aitzen du; ei da aitzen	aitu du	usmatzen du; ei da usmatzen	usmatu du
31. Eaurta	áitzen dú	áitu dú > áitu xú	egóztzen dú urríñ	úrríñe óna egóztzen du
32. Espartza	entzúten du	entzún du	úrríñ egíten du / úrríñ egóztzen du	úrríñ egín du
33. Ezkaroze	áitzen du	aitu du	egóztzen du urríñ	urríña séntitu du
34. Otsagi	aitzen du	aitu du	urríñ egíten du	urríñ egín du
35. Uztarroze	entzú(n)tan dién	éntzun dién	kiotan dién	kio egín dién

20. GALDERA

3. Bakaiku: Ezker aldeko erantzuna dela eta, 'jaten dau' berdin esan omen daiteke, *obétu éldu da gáinea* –gaineratu zuen berriemaileak– eta horrela honen aurreko 17. galderatik hasi eta ohikotasuna adierazteko dugun galdera bikoiti askoren lehen zatietarako; hots, *ikusi eiten dau* edota 'ikusten dau'; *aitu eiten dau* edota 'aitzen dau'... adibidez.

8. Murgindueta: Geroaldian *jánko dú*.

9. Ihabar: Geroaldirako Alek *jaén du* eman zigun; MHk *jánko dú*.

10. Madotz: Geroaldian *beák jaén do > dek, den*.

14. Beorburu: *yáten du* gehiago, omen, *játen du* baino.

15. Usi: Ezker aldeko zutaberako bailitzan, 'nik' kasuan, *yatáut* jaso genuen.

17. Anotz: Eskuin alderako, pluraleko lehenengo pertsonan, *yán dugú*.

19. Ilurdotz: Eskuin aldeko erantzuna dela eta, gaztarotik euskaraz ia mintzatu gabe egoniko berriemaileak *yánu dú* eman zuen hasiera batean. Pluraleko hirugarren pertsona erabiliz, berriz, honakoa esan zuen: *bérek, nóiz émenká yán duté óngi*.

21. Urniza: Aditz laguntzailea singularrean bildu dugu maiz, objektua pluralean egon arren; hona ezker aldeko zutabearekiko adibide bat: *mázteak yáten dú ságarak*. Agintera-kasu batzuk ere bildu genituen, tratamendu desberdinetan: *yan tzazú, yan tzak eta yan bez* (azken hau 'coma usted'), alegia.

24. Arrieta: *iáten dú ausáiki, ánitiz... abundantemente, mucho* bildu genion berriemaileari.

25. Azparren: Eskuin aldeko erantzuna, 'gu' kasuan, *xán dúgu*. Hots, aldi batean *jan* eman ziguten eta beste batean *xan*.

35. Uztarroze: *xán duná?* '¿has comido?' eta *bazkaltu zeia?* '¿habéis comido?' moduko galderak bildu ziren halaber.

21. GALDERA

2. Altsasu: Erantzunak FGri zor zaizkion arren JMek ere aditz bera erabili zuen, bi esanahiekin gainera: *ian zazú, ian zák* = 'bebe' eta 'lleba', alegia (ikus 311. galdera).

8. Murgindueta: *eránko du* ere bai, geroaldian.

9. Ihabar: MHk, bere aldetik, *eránko dú* eman zuen geroaldirako.

16. Ziaurritz: *edan du naikoa, sobra*, esan zuen informatzaileak.

18. Olaitz: Galderaren bigarren zatia luzatu zuen berriemaileak zera esanez: *in du traotto bat*. Beste une batean, gainera, honako esaldia bildu genion: *gábea... an, tabérnan, edaten du pixkuat, sobra, eta gero bota, nunai...* non, itxuraz, bota hori 'erori'ren sinonimo den.

19. Ilurdotz: Berriemaileak *edánu dú* eman zuen hasieran. Horretaz gainera eta beste une batean izan bazen ere, aginterako esaldi bat bildu genion: *zuék, edán tzazué árdó góí*.

21. Urniza: Ezker aldeko zutaberako *edáteunté berék* moduko esaldia ere eman ziguten, non aditza eta bere laguntzailea elkarturik eta metatesia gauzaturik agertzen den.

24. Arrieta: *garái ta lanái, buen trago!* gaineratu zuen berriemaileak.

31. Eaurta: CS-i zor zaizkio erantzun hauek. Aldi honetan zera gaineratu zuen: *erágui zák, zán, zaxú úr, edáteko*, non *eragui* hori 'traer' den.

35. Uztarroze: *édan duná?* '¿has bebido?' ere bai. 'Eran' gisako aldaera ere bildu zen: *árek erátan dién ur*, adibidez.

Nº 20 COME, HA COMIDO - IL MANGE, IL A MANGÉ - HE EATS, HE ATE

Nº 21 BEBE, HA BEBIDO - IL BOIT, IL A BU - HE DRINKS, HE DRANK

1. Ziordia	játen dik	jan dik	eráten dik	erán dik
2. Altsasu	játen dáu	ján dáu	iáten. éáten dáu	ían dáu
3. Bakaiku	jan eíten dau	ján eín dáu	yan eíten dau	yan eín dáu
4. Dorrao	játen dó	jan dó; ján in dó	eráten dó	èran dó; erán in dó
5. Etxarri-Aranatz	játen dáu	jan dáu / bazkáldu áu	iáten dáu	(i)yán dau
6. Arbizu	játen du	ján dú	eáten dú	eán dú
7. Uharte-Arakil	játen du	ján du	edáten du	edan dú
8. Murgindueta	játen dú	ján dú	eáten dú	erán du
9. Ihabar	játen du	jan in du; jan du	eráten du	erán du
10. Madotz	jatén do	jan do	eáten do	eán dó
11. Egiarreta	jaten do. jaten du	jan du	eáten du; eaten ai da	ean du
12. Urritzola	játen du	jan du	eáten du	eán du
13. Larunbe	játen du	jan du	eáten du	eán du
14. Beorburu	yáten du. játen du	ían du	edáten du	edán du
15. Usi	yaten du		eraten du	
16. Ziaurritz	yaten du	yan du	edaten du	edan du
17. Anotz	yáten du	yan du	edáten du	edán du
18. Olaitz		yan du		edán du
19. Ilurdotz	iáten du	yán du	edáten du	edán du
20. Inbuluzketa	yáten du	yan du	edáten du	edán du
21. Urniza	yáten du	yán du	edáten du	edán du
22. Aurizberri	yaten du	yan du	edaten du	edan du
23. Espotz		yán du		erán du
24. Arrieta	iáten dú	yan du	edáten du	edán du
25. Azparren		yan du		edán dú
26. Garralda	xaten du; xaten ai da	xan du	edaten du; edaten ai da	edan du
27. Aria	xaten du	xan du	edaten du	edan du
28. Hiriberri-Aezkoa	xatén du > xateik / xatein	xan du	edatén du > edateik / edatein	edán du
29. Garaioa	xáten du	xán du	edáten du	edán du
30. Abaurregaina	xaten du; ei da xaten	xan du	edaten du; ei da edaten	edan du
31. Eaurta	xáten dú	xan du	edaten du	édan xú ur
32. Espartza	xáten du	xan du	edáten du	edán du
33. Ezkaroze	xáten du	xan du	edaten du	edan du
34. Otsagi	xaten du	xan du	edaten du	edan du
35. Uztarroze	xátan dién	xán dién	edátan dién	èdan dién ardáua

22. GALDERA

8. Murginduetza: Laburketak adi daitezke: *zé esaut?* ('zer esan dut?', adibidez). Geroaldirako, berriz, *esánko du erozén gáuze* bildu genuen.

9. Ihabar: Geroaldirako Alek *esángo du* eta *esánko du*, biak erabili zituen bi une desberdinetan; MHri *esánko dú gáuz* bet bildu genion.

10. Madotz: Geroaldian, *esáen dek* bildu genuen, toketan.

12. Urritzola: Herri honetan ere badugu arestian aipatu 'esanko' ren berri: 'nik hiri', *esanko nián, niñán*; 'hark hiri', *esanko zían, ziñán*; 'guk hiri', *esanko genián, geniñán*; eta 'haiek hiri', *esanko ziatén*, ziatenán**.

14. Beorburu: *erran / esan*, biak zerabiltzan berriemaileak, lehenengoa gehixeago agian, baina bestea ere ausarki, halako batean, esaterako, guk egin 'aitak zer erraten zuen?' galderari hark eman *aitek esaten tzuen...* moduko erantzunak garbiro erakusten duen bezala. Ohikoak zituen halaber, 'nik' kasurako, *esataut (errataut* ere bai) eta, 'haiek' kasurako, *esataute* ('esaten dut' eta 'esaten dute', hurrenez hurren) gisako emaitzak. Egun batean, dena dela, ama zenaren bizkar bota zuen, nolabait, nahasmen horren zergatia (Ara-kilgo uhartearra izan zen hura), zera esanez: *esan... mi madre*, baina gure gizonak oso barneratuak zituen bi erak eta, gure ustez, zail da ikusten herri txiki bateko inoren haurtzaroan, lagun bakar baten eragin soilagatik, hitz bat –*esan* hitzaz ari gara, noski– horren barneraino txertaturik egotea. Herri honetatik mendebaldera kokatu Gulibarko Larunben, gainera, 'esan' hauxe bera besterik ez dugu bildu eta, Txulapaina itzuliz, ibar honen ekialdeko muturrean kokatu Untzu herrian ere norabide bereko datua bildu genuen behin, berheraxeragoko ohar batean aditzera emango denez. Badirudi, beraz, Beorburu hau kipun-puntutzat jo daitekeela zera honi dago-kionez.

15. Usi: Herri honetatik hegoaldera, Txulapaingo hego-ekialdean eta Ezkabarteko muga ondoan kokatu Untzu herrixkako Bernardina Gindano (BG) 92 urteko andreak, esaniko zerbait ongi aditu ez genuela-eta 'zer erran duzu?' galdetu geniolarik guztiz harritu zen, ez baitzuen ongi ulertu. Galderaren esanahia adieraztean, hark zera erantzun zuen: *esán duzú* (behar lukeela, alegia); '*errán duzú me parece muy feo*'. Itxura denez, gazte-denboran alorreko lanetan maiz laguntzaile izaten zuen eta euskara baizik ez omen zekien osaba batek *esan* hitza erabili ohi zuen, ez besterik.

18. Olaitz: Eskuin aldeko erantzuna dela eta, *éztu errán* moduko lokuzioa dakusagu beste leku batean, ukatzeko. Berriemaile honek 'esan' gisako aldaera erabili zuen behin, ohiki 'erran' erabiltzen bazuen ere: *éztákit nóla esán tampoco*.

19. Ilurdotz: Erantzuleari *errándu du* bildu genion aurrenik, ohiki *erran* erabiltzen bazuen ere, honako adibidean bezala: *bédak errán du égi bet*. Besterik ere bildu genuen, kasu honetan 'nor-nori-nork' sailari egokiturik: *zúk erráten... bàdidézu, néri, éztút sinés-tatiko*.

20. Inbuluzketa: Oso bitxia izan arren herri honetan ere 'esan' aldaera bildurik gaude, behin bederen, Olaitzen gertatu bezala.

21. Urniza: *erráteunté berék* moduko esaldia bildu genuen orobat.

23. Espotz: Eta *errán digú* 'nos lo ha dicho'.

24. Arrieta: *erráten gindué: arritárrak kókoté, mándo zár bat il duté, ta... orí... gísatú tá? tzerrien aspíllean yatéunte; y... comíamos en, en la aska de los cutos que solíamos comer*. Hori kontu zahartzat zuen berriemaileak, inauteri denboretakoa edo, agian. Beste une batean, haatik, esaldia beste modu batera egin zuen: *óroztárrak kókoté, mándo zar bát il duté, ta éztute éz... kazóla tzar bát eré, tzerrien aspíllean yatéunté*.

30. Abaurregaina: Biltzaileak aditz-laguntzaileen sail osoa jaso zuen: *erran - erten - errain dut, duzu (duk, dun), du, dugu, duzie* eta *dute*, singularrean, eta *tut, tuzu (tuk, tun), tu, tugu, tuzie* eta *tuzte* pluralean. Iraganaldikoa, berriz, honakoa: *nue, zindue (yue), zue, gindue, zindute* eta *zute*, singularrean, eta *nitue, zinduze (yitue), zitue, ginduze, zinduzte* eta *zituzte*. Ohar honetako lehen le-rrroan ditugun *erten* eta *errain* horiek, 'erraten' eta 'erranen' dira, hurrenez hurren.

31. Eaurta: Ezker aldeko erantzuna bi informatzaileek berdin-berdin eman zuten. Eskuin aldekoak direla eta, MCEk *errán xu* eman zuen, uketan ('dixu' aditz laguntzailearen era laburtua erabiliz), eta CS-ek *kórek errán dizú*, zuketan (era osoa erabiliz).

32. Espartza: Erlatiboko esaldietan aditz laguntzailearen lehenengo silaba maiz galtzen da: *nik erráten tán kóri*, adibidez.

35. Uztarroze: Galdera honi emaniko erantzunak *árek erráitan dién ánix gáixki / kórek erran dién ánix gáiza* izan ziren. Eta beste-rik ere bildu zen: *erráitan duná zerbái(t)? '¿dices algo?',* eta *erran duná? '¿lo has dicho?',* adibidez.

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Aldi honetan *esan / erran* aldaera ezaguna kontuan izanik.

Urdiain: *esan / Lizarraga: esan / Etxarri-Aranatz: esan / Irañeta: san / Alli: esan / Gartzarón: esan / Autza: erran / Ziganda: esan / Eugi: erran / Mezkitz: erran / Auritz: erran / Iraberri-Artzibar: erran*.

23. GALDERA

8. Murginduetza: Geroaldian *ártuko dú*.

15. Usi: Ezker aldeko erantzunari begira, *artzeute* bildu genuen orobat, 'haiek' kasurako.

21. Urniza: *ártzeunté* berék moduko lokuzioa eman ziguten ere.

35. Uztarroze: *ártu duná? '¿lo has tomado?',* ere bai.

Nº 22 DICE, HA DICHO - IL DIT, IL A DIT - HE SAYS, HE SAID

Nº 23 TOMA, HA TOMADO - IL PREND, IL A PRIS - HE TAKES, HE TOOK

1. Ziordia	esáten dik	esán dik	ártzen dik	ártu dik
2. Altsasu	esáten dau	esán dau	artzén dau	ártu au
3. Bakaiku	esán eiten dau	esán eín dau	ártu eiten dau	ártu eín dau
4. Dorrao	esáten dó	èsan dó	ártzen dó	ártu ó
5. Etxarri-Aranatz	esáten dáu	ésan dáu	ártzen dáu	ártu áu
6. Arbizu	esáten dú	esán dú	ártzen dú	ártu dú
7. Uharte-Arakil	esáten du	esán dú	ártzen du	ártu dú
8. Murgindueta	sáten dú	esán du	ártzen dú	ártu du
9. Ihabar	esáten du	esan du	ártzen du	ártu du
10. Madotz	esáten do	esan dó	ártzen do	artu dó
11. Egiarreta	esaten du	esan du	artzen ai da	artu du
12. Urritzola	esáten du	esán du	ártzen du	ártu du
13. Larunbe	esáten du	esán du	artzén du	ártu du
14. Beorburu	erráten du. esáten du	errán du	ártzen dú	ártu dú
15. Usi	erraten du		artzen du	
16. Ziaurritz	erraten du	erran du	ártzen du	artu du
17. Anotz	erráten du	errán du	ártzen du	ártu du
18. Olaitz		errán du		ártu du
19. Ilurdotz	erráten du	errán du	ártzen du	ártu du
20. Inbuluzketa	erráten du	errán du	artzén du	ártu du
21. Urniza	erráten du	errán du	ártzen du	ártu dú
22. Aurizberri	erraten du	erran du	artzen du	artu du
23. Espotz		errán du		ártu dú
24. Arrieta	erráten du	errán du	ártzen du	ártu du
25. Azparren		errán du		ártu dú
26. Garralda	erraten du; erraten ai da	erran du	artzen du; artzen ai da	artu du
27. Aria	erraten du	erran du	artzen du	artu du
28. Hiriberri-Aezkoa	errátén du > errateik / erratein	errán du	artzén du > artzeik / artzein	ártú du > artuik / artuin
29. Garaioa	erráten du	errán du	ártzen dú	ártu dú
30. Abaurregaina	erraten du; ei da erraten	erran du	artzen du; artzen ei da	artu du
31. Eaurta	erráten xu	errán xu; errán dizú	ártzen xú	ártu dú
32. Espartza	erráten du	errán xu	ártzen du	ártu du
33. Ezkaroze	erraten du	erran du	artzen du	artu du
34. Otsagi	erraten du	erran du	artzen du	artu du
35. Uztarroze	erráitan dién	èrran dién	ártan dién	ártu dién

24. GALDERA

1. **Ziordia:** 17. galderarekiko erantzunarekin egin dugun moduan, ezker aldeko zutabearen agertzen den aditz laguntzailea beste non-baitetik hartu eta egokitu dugu, erantzuna *zútik jok* izan baitzen.

3. **Bakaiku:** *dagok / dagon* JLZk eman zuen: *ilda dagók, dagón*. Iak, aldiz, *jok / jon: bíxkorrik jok, jon*.

5. **Etxarri-Aranatz:** Koadroetako erantzunak zein alokutiboak AERI zor zaizkio. JI *zúti dáu* eta *ténte dáu* moduko pareak emanik zegoen, biotako azkenekoa lehenetsiz.

11. **Egiarreta:** *ténte dao* gehiago, omen, *zutik dao* baino.

17. **Anotz:** Berriemaileak *ténte egón* 'estar de pie' eta *txuti zái* 'levantate' eman zuen era berean, gehigarri gisa edo. Besterik da 'andar a pie': *arráno oré bétí... zabillén óñez* 'aquel bultre siempre... andaba a pie'.

18. **Olaitz:** Eta *egon* 'estar': *egón náiz* Olaitzen.

22. **Espotz:** *eón tsará, has estao*.

24. **Arrieta:** Baina *oñés* 'a pie': *oñés, ordú bates elleátu daiké* 'a pie se puede llegar en una hora'.

25. **Azparren:** 'Estar' erdal hitza zentzu zabalean harturik, ABk emaniko esaldi bat dakargu hona: *delaik bonbón eztélaik egón*.

33. **Ezkaroze:** Gure oharretan *txúti(r)ik dagó*, gaizki hartuta, antza.

35. **Uztarroze:** Erantzuna bi eratara eman zuen informatzaileak: *xútik diòn* eta *kóri dion tsútik* (nokako tratamendua), nahiz ezker aldeko zutabearen ohar batetik ateratako *dago* era indefinitua idatzi dugun, eskuin aldekoa era alokutiboak islatzeko prestatu dugulako. Aipatu oharrean dakusaguna zera da zehazki: *tsútik dagoá?* '¿está de pie?'.

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Urdiain: *zuti do / Lizarraga: txutik dago; tente dago / Etxarri-Aranatz: tente do / Irañeta: tente dao / Alli: zutik dago / Gartzaron: txutik dago / Autza: txutik dago / Ziganda: txutik dago / Eugi: zutik dago / Mezkitz: zutik... / Auritz: (t)zutik dago / Iraberri-Artzibar: zutik dago*.

25. GALDERA (LEHEN ZATIA)

Alboko orrira galdera bikoitzaren lehen zatia emaniko erantzunak ekarri dira soilik, beti ere aspektu puntukarien (gazt. 'va = está yendo') era trinkoak bildu ziren neurrian. Zaraitzuko ibarreko eta Uztarrozeko berriemaileek ez dituzte/zituzten halakoak erabiltzen, hauen ordeez hurrengo orrian agertuko diren aspektu burutukoak erabiltzen zituztelako (gazt. 'va = suele ir').

Honela, unearen uneko irudia emateko, adibidez, Zaraitzu aldean *orai faten da* izango genuke eta Uztarrozen *orai xuaitan da*.

1. **Ziordia:** Herri honetan erantzunik gabe geratu arren, Olaztin zerbait bildu genuen, singularreko lehen pertsona izan bazen ere, *bá-niyoá* bildu baikenuen elkarriketa batzuen harian: 1) *bániyoá patátak eréitéra, tabáko o... dána dála*; eta 2) *bai, bániyoá kántatzerá kantáita bat, orí da*.

2. **Altsasu:** FGk emaniko erak dira; *bádi(y)ú* horretan idatzi dugun parentesi arteko y-a ez zitzaigun oso sendoa iruditu; horregatik, nonbait, alokutiboak biltzean, halakoa kasu batean bai eta bestean aditu uste ez izana. JMI honakoak bildu genizkion: *baniú* edota *baniyú* 'ya voy' eta *bazázi?* '¿ya vas?', hala nola *bánatór* 'ya vengo' eta *bazatóz?* '¿ya vienes?'.

3. **Bakaiku:** JLZri *goái díjuya gizóna elizá* bildu genion. Era alokutiboak, baina, beranduago bildu genituen: *juek* tokakoa IAK eman zigun aurrenik, eta *jíyuek / jíyuen* bikotea, berriz, honen lehengusu Pio Ansok (PA), 2008an, inkestari azken orrazketa egitean.

5. **Etxarri-Aranatz:** *badué* eta haren alokutiboak Manuel Mundiñanori (MM) zor dizkiogu.

7. **Uharte-Arakil:** Azken orrazketa egitean Jose Mari Ustarrozi (JMU) ere antzera bildu genion: *badóie > zoiéik / zoién*.

8. **Murginduetza:** Geroaldian *bier joánko da*.

9. **Ihabar:** Ali *daíé* bildu genion eta MHri, berriz, sail osoa: *ní nayé Dònostíá* (> *nayék / nayén*), *zazí* (hiketan *goyé / goyé*), *bádayé* (> *zayék / zayén*), *bágazí* (> *gazík / gazín*), *bázazté* eta *badazí* (> *zazík / zazín*). Iraganaldian ez genituen alokutiboak bildu: *nayén*, *ziñazín* (hiketan *goyén / goyén* -zehazki *goyén óso arín* bildu genuen-), *zayén*, *giñazín*, *ziñaztén* eta *zazín*. Alek, bestalde, *joánko da* gaineratu zuen geroaldirako eta MHk *joánko dá érri betará, érrira*.

11. **Egiarreta:** *bálak ekartzeá badaíé*, adibidez.

12. **Urritzola:** Iraganaldian halaber, 'fan' kasuan bederen, 'fan' aditzetik bide den *bánaíén* bat bildurik gaude, berriemaileak ohiki 'joan' aditza erabiltzen bazuen ere.

14. **Beorburu:** Iraganaldian *átzo zidaién Iruñéa*.

17. **Anotz:** Agintera-kasuko adibide pareak dugu, bigarren pertsona, zuketan eta hiketan: *Zázi o... zázi, espera, bah! se puede decir de muchas maneras: 'zazí bide ortaik' o... 'guáye bide ortaik', también se puede decir...* - 'Guaye' es hablar de tú, e? - *Sí, guáye es hablar de tú, guáye! es hablar de tú; 'zazí bide ortaik'!... parece que ya tiene más respeto*.

18. **Olaitz:** Erantzunarekin zerikusia duela, *banáye probatzéa* esan zuen halako batean berriemaileak, lehen pertsona, eta *nora zazí? arbi atratzera* bigarreanean, azken esaldi hau honela itzuliz: *¿a dónde vas? a arrancar nabos*. Hori horrela izanagatik, baina, hiketako era erabili zuenean, *nóra yoa í?* esan zuen, hots, erroan 'fan' ez baizik eta 'joan' darakusan aditz sinonimoa.

19. **Ilurdotz:** *artzái uré bádayé oyánera ardíekin* gisako esaldia bildu genion orobat berriemaileari, halako batean. Hona, bide batez, saileko era guztiak: *ní banayé Ilurdótza / zú bázazí Zabáldikéra / berá, badayé Urdáitze / gú guázín Inbúluzkétara / zúek bazáizte Eugíre / áiek bádayé Usétxire*.

21. **Urniza:** *béa daé oianéa* esan zuen orobat informatzaileak.

25. **Azparren:** *ní banae lo itera* esan zuen berriemaileak. Erantzun honek, Arrietan bildurikoak bezala, hirugarren pertsonarako 'badae' garbi bat izan genezakeela erakusten du.

26. **Garralda:** Inkestagileak sail osoa bildu zuen orri-bazter batean: *ba nae, ba yae* (toketan), *ba zaza* (zuketan), *ba dae, ba gaza, ba zazte* eta *ba daza*, eta baita, agian batzuek subjuntiboko erak iruditu arren, zentzuagatik bederen agintera-kasua diruditenak ere: *naela, goae* (toketan), *zaza* (zuketan), *daela, goazen, zazte* eta *dazela*.

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Urdiain: *badua / Lizarraga: díjue / Irañeta: badeye / Alli: díjoa / Gartzaron: doaie / Ziganda: doye / Eugi: daie / Auritz: badae* eta *badoaie / Iraberri-Artzibar: badae*.

Nº 24 ESTÁ DE PIE - IL EST DEBOUT - HE STANDS
Nº 25 VA, HA IDO (parte, ha partido) - IL VA, IL EST ALLÉ (il part, il est parti) - HE GOES, HE WENT (he goes away, he went away)

1. Ziordia	zútik dao. dagó	> jok		
2. Altsasu	zútik doó	> jok / jon	bádi(y)ú	> bajjuk / bajiyun
3. Bakaiku	zútik dó	> dagok; jok / dagon; jon	goái diyúa	> juek; jiyuek / jiyuen
4. Dorrao	dáu ténte	> diok / dion	orái diyué	> diyuek / diyuen
5. Etxarri-Aranatz	zútik dóo; ténte dóo	> zioik / zion	bádoá. badué	> ziyuek / ziyuen
6. Arbizu	zútik dao	> zëok. zioik / zëon. zion	báduá	> baziyeuk / baziyeuen
7. Uharte-Arakil	zútik dau	> zioik / zion	dóye	> zoyek / zoyen
8. Murginduetza	zúti dáo		óin daié	
9. Ihabar	zútik dagó	> zeok. zëok / zëon	daié. bádayé	> zayek / zayen
10. Madotz	zúte daó	> zeok / zeon	oáin badí	> bazik / bazin
11. Egiarreta	ténte dao; zutik dao		badaié; guáin dáyé	
12. Urritzola	zútik dáo. zútik da(g)ó		bádayé	
13. Larunbe	zúti táo. zútik dá(g)o		badáie	
14. Beorburu	ténte dagó	> zioik / zion	orái dáie	
15. Usi	xúti tao		badaye	
16. Ziaurritz	zútik dago. zúti taó; ténte da(g)ó	> zia(g)ok	badayé	
17. Anotz	ténte dagó; txúti da(g)o		dáyé	
18. Olaitz	txúti dágó	> zioik	bádáyé	
19. Ilurdotz	dágo tzútik		bádáyé. bádayé	
20. Inbuluzketa	txúti(k) dagó		badáe	
21. Urniza	txútik dágó. txútik dagó		bádaé	
22. Aurizberri	tsútik déo		badoae	
23. Espotz	txutirik dago			
24. Arrieta	tsútik. zútik dagó		daé. da(i)é	
25. Azparren	txúti dégo		banae (?)	
26. Garralda	dao txutrik		dae	
27. Aria	xutik dago		badae	
28. Hiriberri-Aezkoa	txututa dao. txutirik dao	> xaok / xaon	dae	> xaek / xaen
29. Garaioa	óines dá(g)o	> xaok / xaon	dáe	> xaek / xaen
30. Abaurregaina	txutrik dago			
31. Eaurta	txútrik dágó	> diok / dion / dioxu		
32. Espartza	txútrik dágó	> diok / / dioxu		
33. Ezkaroze	txút(i)rik dagó			
34. Otsagi	xutrik dago			
35. Uztarroze	xutik. tsutik dago	> / dion / diozu		

25. GALDERA

Lan honetako 238, 255, 264, 274 eta 277. galderetan ere, gutxienez, aditz hauxe agertuko da.

2. **Altsasu:** Koadroetako emaitzak FGrenak diren arren JMek ere zerbait ekarri zuen: *fán náiz, yon náiz / fán nitzán / fan zá? yon zá? / fango náiz / fán zaá?... fan eméti.*

3. **Bakaiku:** JLZk da aditz laguntzailearen alokutibo gisa *dok / don* erabili zuen; IAK, errepasoa egitean, *dek / den*. Edozein kasutan, koadroetan ageri den *fáten da* hori PAri zor diogu, JLZk, kasu honetarako, *goái diyúa* era trinkoa erabilia baitzuen.

7. **Uharte-Arakil:** Ezker aldeko erantzuna, azken orrazketa egitean bildua, JMUi zor diogu. Esan ere, herri honetan aditz hori *jotaz* ahoskatzen dela esan zigun, egite hau inkesta osoan barrena berriemaile izan genuen Miguel Astizek (MA) eman eta erdiko zutabearen kokatu dugun *juán* da gisako erantzunean islatzen denarekin bat datorrela.

10. **Madotz:** Aditz laguntzailearen lehen letra, bi bokalen artean suertatzen denean, galdu egiten da maiz: *áu politte ók*, adibidez.

14. **Beorburu:** Informatzaileak 'yoan' erabiltzen zuen orobat: *yoan zaidé memória*, adibidez.

19. **Ilurdotz:** *juan, fuan* eta *yoan*, hirurak bildu genizkion berriemaileari. Hona adibide bana: 1) *merzéde* bát ín tziotén, eta géro juán tziirén abiát, bérla*; 2) *ní fuan nitzé aitéingána*; eta 3) *yoán da bertze erri betera bizítzera*. Esaldi hau eman ondoren, *betera* horren ordez *batera* eman zuen, dotoreago geratzen zelakoan, antza.

23. **Espotz:** *yoan* eta *fan*, biak; hona azken honekiko adibide bat: *tzakúrra? utzázu, utzázu, fáin da, bai, étxera*.

24. **Arrieta:** Erantzuleak zera esan zuen halako batean: *énaiz joáin orái elízará*.

31. **Eaurta:** Ezker aldeko erantzunetan dugun aditz laguntzailea, iragangaitzeko kasu honetan, indefinituan eman nahi izan dugu berarekiko ikuspegi orokorra berdintzearen, bildu genuen erantzuna *áita fáten xú alórríala* izan bazen ere. Berdin jokatu dugu Uztarrozen bilduriko emaitzarekin ere.

32. **Espartza:** Erdiko zutabearen, sandhirik gauzatu gabeko erantzuna ere bai: *orai bérion fan xu*, adibidez.

33. **Ezkaroze:** Erantzunaren bigarren zatia, *fan txu* delakoa, hain zuzen, 'fan xu' batetik dator ('da' aditz laguntzailearen xukako alokutibo laburtua dugu hor), sandhi baten ondorioz horretaturik, argi ikusten denez. Horixe dakusagu Espartzan bildu molde bereko erantzunean ere eta ez da, gainera, halakorik jaso dugun aldi bakarra.

34. **Otsagi:** Koadro hauetako era alokutiboak eta baita beste batzuetakoak ere guk geuk bilduak izan dira, herri honetako berriemaileak honako hauek izan genituela: Liboria Contin Krutxaga, Isidora Paskualena Sanzet, Sebastiania Eseberri Sanzet, eta Josefa eta Pedro Juan Zoko Moso.

35. **Uztarroze:** Erantzunak *káur xuáitan dún / xoán dún áni(t)x úrrin* izan ziren, baina besterik ere bildu zen: *xuán yazá?* '¿has ido?'.

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Aldi honetan galderaren bigarren zatia dakargu hona.

Urdiain: *fan da / Lizarraga: fan da / Etxarri-Aranatz: fan da / Irañeta: yuan da / Alli: joan da / Gartzaron: joan da / Autza: yuan de / Ziganda: joan da / Eugi: joan da / Mezkiritz: joan da. yoan da / Auritz: juan da. yuan da eta gan da / Iraberri-Artzibar: joan da.*

'Ama Birjina Erkudengoa' ermita, Altsasun - KA2012

Nº 25 VA, HA IDO (parte, ha partido) - IL VA, IL EST ALLÉ (il part, il est parti) - HE GOES, HE WENT (he goes away, he went away)

1. Ziordia	fáten da	fan da	> dok. dek. duk
2. Altsasu	fàten dá	fan da	> dok / don
3. Bakaiku	fáten da	fán ín da	> dok. dek / don. den
4. Dorrao	fáten da	fán da	> dok / don
5. Etxarri-Aranatz	fáten dá	fán dá	> dok. dek / don. den
6. Arbizu	fáten dá	fán dá	> duk / dun
7. Uharte-Arakil	joáten da	juán da	> duk / dun
8. Murgindueta	juáten da	joán dá	> duk / dun
9. Ihabar	juaten dá	joan da	> duk / dun
10. Madotz	joáten da	joan dá	> dok. dek / don
11. Egiarreta		juan da	
12. Urritzola	joáten da	joan da	> duk. dok / dun
13. Larunbe	juáten dá	joán da	
14. Beorburu	yoáten dá	joán da. yoán da	> duk / dun
15. Usi	yoáten dá	joan da	
16. Ziaurritz		yoan da	> duk*
17. Anotz	yoáten da	yoan da	> / dun
18. Olaitz		fan dá	> duk
19. Ilurdotz	juáten da	juán da. yoán da	> duk*
20. Inbuluzketa		joán da	
21. Urniza	fáten da	fan da	> duk
22. Aurizberri		yoan da	> duk
23. Espotz		yoán da. fan da	> duk
24. Arrieta	joáten da. juáten da	joán da. juán da	> duk
25. Azparren		fán da	> duk
26. Garralda		fan da	> duk / dun
27. Aria	faten da. yoaten da	fan da	> duk / dun
28. Hiriberri-Aezkoa		fán da	> duk / dun
29. Garaioa		fán da	> duk / dun
30. Abaurregaina	faten da; faten ei da	fan da	> duk / dun
31. Eaurta	faten da	fan dun	> duk / dun / duzu / duxu
32. Espartza	fáten da; fáten xu	fan txu < da	> duk / dun / duzu / xu
33. Ezkaroze	faten da	fan txu < da	> duk / dun / zu / xu
34. Otsagi	faten da	fan da	> duk / dun / duzu / xu
35. Uztarroze	xuáitan dún	xoán dún < da	> / dun / dezu. zu

26. GALDERA

Lan honetako 236 eta 237. galderetan ere 'venir' aditza agertuko da.

2. **Altsasu:** Koadroetako erantzunak FGri zor zaizkio, ezker aldekoari dagokionez era alokutiboak erantsi zituela: *gizón oí bájatók, bájatón*. JMek ere, baina, zerbait ekarri zuen: *etór naiz / etór nitzán* (singularreko lehen pertsonan) eta *etór (t)zaitéz* (agintera, sing. 2. pertsona, zuketan).

4. **Dorreo:** Aurrenik *etórtzen dá* bildu genuen, baina hori ohikotasuna adierazteko da. Geroaldirako, berriz, *etorkuá* eman zuen.

5. **Etxarri-Aranatz:** Aditz trinkoa ez bada ere, unean unekoari erreferentzia egiten dion *éldu* a hori MMk eman zigun, lehenagoko saioetan guri, oharkabea nonbait, galdetu gabe utzia, JI ohikotasuna adierazteko erabili ohi den *etórtzen dá* emanik baitzegoen.

9. **Ihabar:** *etórriko da* gaineratu zuen Alek, geroaldirako.

12. **Urritzola:** Koadroetan idatzi dugun era trinkoa berriemailerari egin grabazio batetik atera dugu: *datòrren jaién tórriko da*.

13. **Larunbe:** 'etor' ere bai, *bíek etór gará*, adibidez, 'gu' kasuan.

15. **Usi:** Ezker aldeko erantzuna dela eta, gure grabazioetan 'dator' bat ikusi dugu, duela ez asko erabilia izan den seinale, antza: *ah! yá betí... abisétzen tzuen: 'datórla Urbána, lan aundíz dauketéla, egún bet it(t)éko!'*

17. **Anotz:** Ezker aldeko emaitzak direla eta, zera bildu genuen orobat pluraleko hirugarren pertsonan: *éldu diré onáta*. Eskuin aldeko emaitzari dagokionez, berriz, *nóndi tórrí aiz?* moduko galdera egin zuen berriemaileak, hiketan.

18. **Olaitz:** Eskuin aldeko erantzunarekin zerikusia duela, berriemaileak tratamenduak nahasita agertzen diren esaldi bat eman zuen: *orainik eztuk torri baña torko da*. Bestalde, eta pluraleko hirugarren pertsonan baldin badago ere, zera dakusagu gure oharretan: *eldu dee beítiri*, non, dirudienez, 'beitire' itxaron baitzitekeen. Halaber, *eldu diré tápa-tapa* moduko esaldia bildu genion beste une batean.

19. **Ilurdotz:** 1) Ezker aldeko erantzunetan ohikotasuna erakusten duenarekin zerikusia duela, honako esaldia bildu genuen, iragandian: *nére anáya tórtzen tzé nóizeménka*. 2) Eta eskuin aldeko erantzuna begibista aurrean dugula, jarraiko esaldia bota zuen berriemaileak bigarren pertsonan eta hiketan: *gáur tórrí éiz góizik etxéra*. Informatzaileak, beraz, *etórrí* zein *torrí* erabiltzen zuen.

21. **Urniza:** Eskuin aldeko erantzuna, tokako tratamendua erabiliz, *tórrí úk*.

22. **Aurizberri:** *zato onat = ven aquí* bildu eta idatzi zuen orobat biltzaileak.

24. **Arrieta:** Berriemaileak, erantzutean *etortzen / etorri* erabili arren, aferesia darakusten adibideak noiznahi erabili zituen: *etxéra tórrí gabe edota aldiéro tórtzen deláik*, adibidez. Jakingarria izan daiteke, hau dela eta, 236 eta 237. galderei hainbat herritan bilduriko erantzunak.

25. **Azparren:** Ezker aldeko erantzuna, pluraleko hirugarren pertsonan, *éldu diré*.

31. **Eaurta:** CS-ek aginterako esalditxo bat gaineratu zuen: *xín ádi órai*.

32. **Espartza:** Berriemaileak dioenez *òngi xín / óngi erden* 'bien venido / bien hallado' dira ongietorria emateko zein hari erantzuteko erabili ohi diren erak. Lagun bati etortzeko agindua edo gomita egitean, berriz, honela esaten zaio: *tzáuri, tzáuri kóna! tzáuri...*

35. **Uztarroze:** *xín yazá?* '¿has venido?', eta *xín día* '¿ha venido (ud.)?' ere bai, azken hau 'xin da + a' batetik dena.

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Aldi honetan koadroetako ezker aldeko erantzunari begira.

Urdiain: *eldu da* / **Lizarraga:** *eldu da* / **Etxarri-Aranatz:** *etortzen da* / **Irañeta:** *eldu de* / **Alli:** *dator* / **Gartzaron:** *eldu da* / **Ziganda:** *eldu de* / **Eugi:** *eldu de* / **Mezkiritz:** *eldu da* / **Auritz:** *eldu da*

Nº 26 VIENE, HA VENIDO - IL VIENT, IL EST VENU - HE COMES, HE CAME

1. Ziordia		etórtzen da	etór da
2. Altsasu	goái datór		etór da
3. Bakaiku	goái éldu da	etórtzen da	etórr eín da
4. Dorrao	òrai éldu a	etórtzen dá	etor dá
5. Etxarri-Aranatz	éldu a	etórtzen dá	étor dá
6. Arbizu	éldu da		etórri dá
7. Uharte-Arakil	eldú e		etór da. etórri da
8. Murgindueta	oín éldu de	tòrtzen dá	ètorri dá. etór da
9. Ihabar	oáin... éldu da	etòrtzen dá	etórri da
10. Madotz	oáin eldó a	etòrtzen dá	etóre á
11. Egiarreta	eldu da		etorri da
12. Urritzola	éldu da; dator	etórtzen da. tortzén da	etorri da. torri da
13. Larunbe	èldu dé. éldu da		etórri da
14. Beorburu	eldú de	etòrtzen dá. tórtzen dá	etórri dé
15. Usi	eldu de		torri de
16. Ziaurritz	eldu de	tòrtzen dá	etorri dé
17. Anotz	éldu de. eldú de	tórtzen da	tórri de
18. Olaitz	eldú de		torri da
19. Ilurdotz	éldu de	etórtzen da	etórri de
20. Inbuluzketa	eldú de	etórtzen da. tórtzen da	etorri da. torri dá
21. Urniza	éldu dé	tórtzen da	tórri de
22. Aurizberri	eldu da		etorri da
23. Espotz			etórri da. tórri da
24. Arrieta	éldu da. eldú da	etórtzen da	etórri da. torrí da
25. Azparren	éldu da		etór da. etórri da. tórri da
26. Garralda	eldu da		etorri da
27. Aria	eldu da		etorri da
28. Hiriberri-Aezkoa	eldú da > eldúk / eldún		etorrí da > etorriuk / -n
29. Garaioa	eldu da > eldúk		etórri dá. etór da
30. Abaurregaina	eldu da		etorri da
31. Eaurta	xíten dun (orai)	xíten dun	xin dun
32. Espartza	xíten da (orai)	xíten da	xin xu
33. Ezkaroze	xiten da (orai)	xiten da	xin da
34. Otsagi	xiten da (orai)	xiten da	xin da
35. Uztarroze	xítan dún (orai)	xítan dún	xín dún

27. GALDERA

1. **Ziordia:** Galderaren bigarren zatirako herri honetan erantzunik bildu ez genuenez, Olaztin egin genuen galdera eta jarraikoa bildu: *manduá nái dáu sartzeá okólurá*. Esaldi honek mendebaldetiko eragina erakusten du gure ustez, aditzaren nominalizazioa dela eta.

2. **Altsasu:** JMek bigarren galderari era honetan eman zion erantzuna: *sártu dáu, sártu íten dau*.

3. **Bakaiku:** Koadroetako emaitzak JLZri zor bazaizkio ere, IAK, galderaren bigarren zatia behintzat, erantzuna eman zion: *sártu dau, sártu dik estárbira*.

5. **Etxarri-Aranatz:** JIri *estárbiya* bildu bagenion ere, errepasoa egitean AEk *estárbiyan* eman zigun.

7. **Uharte-Arakil:** Berriemaileak, eskuin aldeko erantzuna dela eta, *sártzen du* eman zuen aurrenik eta, horretaz gainera, *ukúllue* eta *estrálle* / *estrélle* sinonimo-hitzak ('la cuadra') hala nola *estréi bet*, azken honetarako, agian, 'estrell bet' itxaron beharko bazen ere, lehenagoko adibideak kontuan hartuz.

10. **Madotz:** *sárto á* 'ha entrado' ere bildu genuen orobat.

11. **Egiarreta:** Galderaren bigarren zatia dagokionez, berriemaileak, erantzun egokia ematen asmatu ez zuena, honela mintzatu zen: *sartzen ai da... mándoa*, zera gaineratuz: *sartu beie ta banaie*.

13. **Larunbe:** Eskuin aldeko erantzuna dela eta, berriemaileak argitu zuen esanahia: *lo ha hecho entrar*, zera gaineratuz: *gízon baték, mándoa, èstrabillén, èrramaletik sártu du*. Hots, '(tirando) del ramal'.

18. **Olaitz:** Informatzaileak, beste une batean, 'sartu' aditza erabili zuen agintera-esaldi batean: *nóla konpóndu? sarr ái, sarr ái...!*

19. **Ilurdotz:** Eskuin aldeko erantzuna dela eta, honako hau esan zuen orobat berriemaileak: *íten du mándo sártzen etxéra*.

20. **Inbuluzketa:** *eskarátzia* 'la cuadra' eman zuen orobat erantzuleak. Guk, baina, hitz hori bestetarako aditu uste dugu, gazt. 'la entrada'rako, alegia.

24. **Arrieta:** Besterik ere bildu zen: geroaldirako, *sartuko du*, eta iragan hurbilerako, *mándoa sartu zu estrabill(e)an*, 'zuk' alegia.

25. **Azparren:** *sártu dú ezkarátzian* ('en la entrada') *mándoa* moduko esaldia bota zuen berriemaileak aurrenik.

28. **Hiriberri-Aezkoa:** Eskuin aldeko erantzunak direla eta, *sarráztén tu > sarráztén tik / sarráztén tin* moduko erak idatzi zituen orobat galdegileak, objektua pluralean dagoen kasurako.

29. **Garaioa:** Eskuin aldeko erantzuna dela eta, berriemaileak zera esan zuen aurrenik: *mandóarí artégirá sarrázi du*.

31. **Eaurta:** Ezker aldean dugun *sártzen xú* hori 'sartzen duxu' batetiko era laburtua da, 'sartzen da' baten xukako alokutiboa, alegia. Eskuin aldeko erantzuna, berriz, MCEri zor zaio, oso modu egokian eman ez bazuen ere, *sártu xú* hori 'sartu dixu' (gaztelaniazko 'lo ha metido') izatera baitator.

32. **Espartza:** Honako esaldia bildu genuen halaber: *gizon korrék sártu dú mándoa górtiala* ('a la cuadra', alegia).

33. **Ezkaroze:** *gorteá* 'la cuadra'.

35. **Uztarroze:** Eskuin aldeko erantzuna honakoa izan zen: *gízon korrék, égin dién, zákurra sártu dión, sótoan* 'en el establo'. Esaldian, aditz laguntzaile gisa, *dién* eta *dion* aldaerak ditugu, azken hau Uztarrozekoa baino gehiago Bidankozekoa baldin bazen ere eta, horretaz gainera, aginterako esaldi pare bat ere bildu zen: *sárr ádi* 'entra', eta *sár bitei* 'entren (uds.)', azken hau *duketz*-eko tratamenduan emana.

28. GALDERA

1. **Ziordia:** Herri honetatik hurbileko Olaztin ere *atátzen diá / atrátzen dirá* aditu dugu, pluraleko hirugarren pertsonan.

2. **Altsasu:** FGri *atéráztén dá* bildu genion; JMi *atátzen dá / áta íten dau*.

7. **Uharte-Arakil:** Berriemaileak, galderaren bigarren zatia erantzutean, *atrátzen du* eman zuen aurrenik.

11. **Egiarreta:** Galderaren bigarren zatia dela eta, berriemaileak, erantzun egokia ematen asmatu ez zuena, honela mintzatu zen: *ateatzen ai da... mándoa*, zera gaineratuz: *beie ateatzen ai naiz*.

12. **Urritzola:** *atra du* 'ha sacado' ere bai.

18. **Olaitz:** *átra zazú mandúa!* moduko esaldia ere bildu genuen, non zazu hitzaren 'z' biak gaztelaniazkoak bailiran aditu uste genituen.

19. **Ilurdotz:** Hona agintera-esaldi bi: 1) *béda átra béi karríkera = salga él a la calle*; eta 2) *bédek, bérek átra daitzile karríkera = salgan ellos*.

22. **Aurizberri:** Aginterako *atra zaite* eta *atra ai = sal* moduko erak jaso eta idatzi zituen halaber biltzaileak (zuka eta hikakoak, hurrenez hurren), eta baita subjuntiboko *atra daela = que salga* gisakoa ere.

25. **Azparren:** *átra du, lo ha sacado* esan zuen berriemaileak.

28. **Hiriberri-Aezkoa:** Eskuin aldeko erantzunak direla eta, *atrátén tu > atráztén tik / atráztén tin* bildu zuen halaber galdegileak, pluralean.

31. **Eaurta:** Ezker aldeko erantzuna CS-i zor zaio eta eskuin aldekoa MCEri. Bi zutabeetan *xu* gisako aditz laguntzailea badugu ere, era hau, ezker aldeko kasuan, 'duxu' iragangaitz batetik bide dator eta eskuin aldekoan 'dixu' iragangor batetik, ezaguna baita zaraitzuerak aditz laguntzaile laburrak ematean beraien lehen silaba jateko darakusan joera.

32. **Espartza:** Honako esaldia bildu genuen halaber: *gizonák èlki dú mandóa górtetik*.

35. **Uztarroze:** Eskuin aldeko zutaberako honako erantzuna bildu zen aurrenik: *gízon korrék, égin dién, xuán déila kánpa zákurra*. Aginterako, berriz, zera bildu zen: *èrkín adi* 'sal', eta *órden* 'vete' (nokako tratamendua).

Nº 27 ENTRA, HACE ENTRAR - IL ENTRE, IL FAIT ENTRER - HE COMES IN, HE LETS IN

Nº 28 SALE, HACE SALIR - IL SORT, IL FAIT SORTIR - HE GOES OUT, HE SENDS OUT

1. Ziordia	sártzen da		átatzen da	órrek áta dok (?)
2. Altsasu	goái sártzen da; sártzen ái da	sártzen dáu	atératzen dá. atátzen dá	áta íten dau
3. Bakaiku	sártu eíten da	sártu eíten dau okúluan egunéro	atá eíten da	áta eíten du
4. Dorrao	egúnio sártzen da	sarrázten dó estrábiá	atáatzen dá	ataázten dó
5. Etxarri-Aranatz	sártzen dá	mandúa sártzen dau estárbiyan	atératzen dá	atéatzen dáu kanpóra
6. Arbizu	sártzen da	sarraázi eíten du estárbira	atéa eíten da	atéazí eíten dú
7. Uharte-Arakil	sártzen dá	sarrázi eíten du	atrátzen dá	átraázi eíten dú
8. Murgindueta	sártzen dá	sártzen dú bárna	átrátzen dá	atrázi dió (?)
9. Ihabar	sartzen da	sártzen du	atératzen da	atératzen du
10. Madotz	sartzén da	sártoaze ó (?)	atéatzén da	atéazten dó
11. Egiarreta	sartzen ai da		ateatzen ai da	
12. Urritzola	sártzen da	sártzen du	ateátzen da	atréatzen du
13. Larunbe	sártzen da	sartúazi du (?)	atéatzen da	atéatzen du
14. Beorburu	sártzen da	sartúazi du (?)	atrátzen da	atrátzen du
15. Usi	sártzen da	sartzen du	atrátzen da itxétik	atrátzen du
16. Ziaurritz	sartzen da	sarrázten du	atratzen da	atrazten du
17. Anotz	sártzen da	sártzen du	atrátzen da	atrátzen du
18. Olaitz	sártzen da	sártzen du	atrátzen da	atrátzen du
19. Ilurdotz	sártzen da	sarrázten du	atrátzen da	atrátzen du
20. Inbuluzketa	sártzen da	sártzen du	atrátzen da	atrátzen du
21. Urniza	sártzen da	sártzen du	atrátzen da	at(e)rátzen dú
22. Aurizberri	sartzen da	sartu da (?)	atratzen da	atra azten du
23. Espotz				
24. Arrieta	sártzen da	sártzen du	atrátzen da	atrátzen du
25. Azparren		sártzen du*		átra du (?)
26. Garralda	sartzen da; sartzen ai da		atratzen da; atratzen ai da	
27. Aria	sartu da (?)	sarrazten du	atratzen da	atrazi du (?)
28. Hiriberri-Aezkoa	sartzen ei da	sarraztén du > sarrazteik / sarraztein	atrátzen da > atratzouk / atratzoun	atrátzen du > atrachteik / atrachtein
29. Garaioa	sártzen dá	sártzen du; sárrázten* du	atrátzen da	màndoá atrátzen du; atrátzen éi da
30. Abaurregaina	ei da sartzen		atratzen da; atratzen ei da	
31. Eaurta	sártzen dá etsen > sártzen xú	sártu xú mándoa	élkitzen xu	elkitzen xú mándöa
32. Espartza	sártzen da	sártzen du	elkitzen da	elkitzen du
33. Ezkaroze	sártzen da	sártzen du	élkitzen da	élkitzen du
34. Otsagi	sartzen da	sararazten du	elkitzen da	elkiarazten du
35. Uztarroze	sártan dun	sártu dión, sótoan	érkitan dun	érkitan dién

29. GALDERA

3. Bakaiku: *goái iyótzen da* izan zen erantzun osoa. Herri honetan azken errepasoa egin genuenean, PAK *io* eta *itzo* aldaerak erabili zituen.
5. Etxarri-Aranatz: *itzótzen dá kuártora* izan zen erantzun osoa.
8. Murginduetza: *iótzen da góra* izan zen erantzun osoa.
14. Beorburu: *goitíre iótzen da* izan zen erantzun osoa.
19. Ilurdotz: *iyén* da tórrera* eman zuen berriemaileak, *guk bultzaturik, no me suena demasiado* gaineratu bazuen ere, *iyen* horrek berez, horretarako baino gehiago agian, *subirse a un animal...* edota *arbóle batéra...* irudikatzeko balio dezakeela iradokiz. Hurrengo saio batean, baina, *iéin diré oyánerá* moduko esaldi laburra eman zuen, eta baita, *guk berariaz galdeturik, -Izein -n bukaerako aditz zahar* batzuen geroaldiko emaitzak ere: *illen diré, joáin diré, erráin dúte ordúe, inéin duté zerbáit*, edota *egóin diré nekátuik*, adibidez.
23. Espotz: Berriemaileak zera gaineratu zuen: *déo góitien*.
25. Azparren: *ían du goitíra* izan zen erantzuna; 'i(g)an du (zerbait)' izan daiteke hori, non-eta ez zuen 'i(g)an duk' esan nahi izan.
35. Uztarroze: Berriemaileak, eskuin aldeko zutaberako *gizon korí ígan dún ánix góra* esan zuenak, *ígán adi* 'sube', eta *ígan bedi* 'suba (ud.)' gaineratu zuen, hikako eta *duketz*-eko tratamenduak, hurrenez hurren.

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Aldi honetan eskatu ziren bietatik bigarrena.

Urdiain: *io da* / Lizarraga: *itzo da* / Etxarri-Aranatz: *itzo da* / Irañeta: *io da* / Alli: *igo da* / Gartzaron: *io da* / Autza: *ien de* / Ziganda: *igen da* / Eugi: *io da* / Mezkitz: *íyan da* / Auritz: *ígan da*.

30. GALDERA

11. Egiairreta: Eskuin aldeko erantzunetan *jétxi da* gehiago, omen, *bea alleatu da* baino.
19. Ilurdotz: *etorri de beítíre* gisako erantzuna hobetsi zuen bestearekiko, *casi más* esanez; bestea (*eráuntzi de*, alegia) honela itzuli zuen: *ha bajado de un árbol... de la torre*. Berriemaileak aditz hau modu iragankorrean –'eraitsi' gisa– zein iragangaitzean –'jaitsi' baillitza– erabili ohi zuen.
29. Garaioa: Hona eskuin aldeko erantzun osoak: *sóutsi dá góitirik / eskálak sóustxi tu*.
31. Eaurta: Eskuin aldeko erantzuna –*ápal sáuntsi xu* bildu genuen zehazki– CS-ena baldin bada ere, ezker aldekoa MCerri zor zaio. Honek, gainera, *sáustien xú* eman zuen, geroaldirako.
33. Ezkaroze: *xáusten da...* gainbera esan zuen berriemaileak.
35. Uztarroze: *tsàtsi dún mállo-málloa* izan zen eskuin aldeko zutaberako erantzun osoa. Besterik ere bildu genuen: *xáts adi* 'baja'. Iragankorrerako, berriz, *erétxi* zerabilen berriemaileak: *erétxiren diár* [halako gauza] *kórra*.

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Aldi honetan eskatu ziren bietatik bigarrena.

Urdiain: *jáitxi da* / Lizarraga: *jetxi da* / Etxarri-Aranatz: *jatxi e* / Irañeta: *jetxi da* / Alli: *jetxi da* / Gartzaron: *jeitxi da* / Autza: *yautsi de* / Ziganda: *iautzi de* / Eugi: *yautsi de* / Mezkitz: *yautsi...* / Auritz: *yautsi da* / Iraberri-Artzibar: *yautsi*.

Nº 29 SUBE, HA SUBIDO - IL MONTE, IL EST MONTÉ - HE GOES UP, HE WENT UP
Nº 30 BAJA, HA BAJADO - IL DESCEND, IL EST DESCENDU - HE GOES DOWN, HE WENT DOWN

1. Ziordia	iyótzen da	iyó da	jéisten da; jáitsi eíten da	jáitsi dok
2. Altsasu	iyótzen da	iyó da	jáitxi iten da	jáitxi a
3. Bakaiku	iyótzen da	íyo da	jéixten dá	jetxi ein da
4. Dorrao	itzáu eíten da	itzáu da	jéixten da	jétxi á
5. Etxarri-Aranatz	itzótzen dá	ítzeo dá	bajátzen da; jáxten da	játxi dá
6. Arbizu	itzó eíten da	ítzo dá	jetxí eíten da	jétxi dá
7. Uharte-Arakil	eyéten da	éyen da	jeixtén da	jétxi da
8. Murgindueta	iótzen da	í(y)o da	jéxten dá	jétxi dé
9. Ihabar	gorátzen da / igótzen du	goratu da	jéisten da	jétxi da
10. Madotz	eyótzen da	eyó a	jéxten da; jétxi eíten da	jetxé a
11. Egiarreta	góra dáyé	gora allegatu da; io* da	bera eldu da	jétxi da; bea alleatu da
12. Urritzola	iotzen da; gora joaten da	io da	jétxitzen da	jétxi da
13. Larunbe	iáten da	ién da	jéixten da	jeitxi da
14. Beorburu	iótzen da	io dá	jeisten da	yaútsi de
15. Usi	yoaten da goitíre	ien da	badaye beítire	yautsi de
16. Ziaurritz	badayé goitire	igen da	badayé beítire	eldu da beiti
17. Anotz	iéten da	ién da	yaústén da	yáutsi de
18. Olaitz		fan da goitíre		fan da beítire
19. Ilurdotz		juán da goitíre; iyén...		etorri de beítire; eráuntzi. eráuntsi de
20. Inbuluzketa	iéten da	ien da	dáusten da	dáutsi de
21. Urniza	iétzen da	ien da	yáusten da	yaútsi de
22. Aurizberri	goratzen da	goratu da	yausten da	yautsi da
23. Espotz		yoan da goítira		etór da béiti
24. Arrieta	iáten da	ián da	sáusten da	sáutsi da
25. Azparren		ián du		fán dú (?) beítira / sáutsi* dú
26. Garralda	igaten da; igaten ai da	igan da	sausten da; sausten ai da	sautsi da
27. Aria	igaten da	ian da	xausten da	xautsi da
28. Hiriberri-Aezkoa	eldú da goiti > eldúk / eldún	igán da	soustén ei da	soutsí da > soutsíuk / soutsíun
29. Garaioa	igáten dá		soústén dá	sóutsi dá / sóustxi tu
30. Abaurregaina		igan da	sausten da; sausten ei da	sautsi da
31. Eaurta	igáten da / ígaten dú zérbaít	igan xu	sáunsten xú	sáuntsi xu
32. Espartza	igáten duk	igán da	sáusten da	sáuntsi da
33. Ezkaroze	igaiten da	igan txu	xáusten da. sáusten da	xauntsi da
34. Otsagi	igaten da	igan da	xaunsten da	xauntxi da
35. Uztarroze	igáitan dún	igan dún	tsáistan dun	tsàtsi dún

31. GALDERA

9. Ihabar: Geroaldirako Alek *ló ingo dú* eman zuen; MHk *gáues ínko dú ló*.
 15. Usi: Gure oharretan *etzarri de* dakusagu, baina hori beste ezer baino gehiago 'se ha despertado' dela iruditzen zaigu.
 21. Urniza: *lo íteunté bérek* gisako esaldia bildu genuen bidenabar.
 33. Ezkaroze: *lo egiten du...* *gabóro, gabóro, ogátzean* esan zuen berriemaileak.
 35. Uztarroze: *lótu yazá?* '¿ya duermes?', eta *lo adi* 'duérmete', ere bai.

32. GALDERA

1. Ziordia: Herri honetan erantzunik bildu ez genuenez, Olaztin errepikatu genituen galderak, honako emaitzekin: *jágitzen dá - jági dá*
 3. Bakaiku: *jeiki dá* ere erabili ohi da herri honetan, PAK aditzera eman zigunez.
 8. Murgindueta: Berriemaileak, ezker aldeko zutaberako, zera eman zuen aurrenik: *jásotzen da eta múgitzen dá*.
 19. Ilurdotz: Eta *goratu* 'levantar' ('ensalzar' ere bai, antza): *goratu zué bére famílie lánaikin = levantó la familia con su trabajo*.
 23. Espotz: *oráino guátzean déo* gaineratu zuen berriemaileak.
 24. Arrieta: *yeiki* ere adi daiteke, *yéiki naiz* bildurik baikaude beste uneren batean.
 33. Ezkaroze: *xáikitzen da...* *goiztár o beránt* esan zuen erantzuleak.
 35. Uztarroze: Ezker aldeko erantzunean *-n* baten ondoren agertzen den *tun* hori Erronkariko ibarrean oso zabaldurik egon zen eta 'kebenti', 'kanti'... moduko hitzetan islaturik dakusagun fonetismo ezagunaren balizko eragin bati zor dakioko agian, non-eta berriemaileak ustezko 'se levantan' bati erantzun ez zion. Eskuin aldeko erantzun osoa, bestalde, honakoa izan zen: *gízon korí ázkatu dún ánix góixtar*, nahiz *xági* aditza ere erabili zuen berriemaileak beste une batean esanahi berberarekin: *xági adí*, alegia. Hau honela, 'xagi adi' eta 'azka adi' gauza bera diren galdetu geniolarik, erantzuna zera izan zen: *ázka adi; xági adi edo ázka adi, es igual*.

EAEL-EN ARGITARATUAK

Aldi honetan eskatu ziren bietatik bigarrena.

Urdiain: *mogitu da* / Lizarraga: *jeiki da* / Etxarri-Aranatz: *jai da* / Irañeta: *xegi de* / Alli: *zutitu da* / Gartzaron: *jeiki da* / Autza: *yeiki...* / Ziganda: *jeiki de* / Eugi: *yeiki da* / Mezkitritz: *yaiki da* / Auritz: *yeiki da* eta *yaiki da* / Iraberri-Artzibar: *yeiki...*

Bakaiku herriaren ikuspegia - KA2012

Nº 31 DUERME, HA DORMIDO - IL DORT, IL A DORMI - HE SLEEPS, HE SLEPT
Nº 32 SE LEVANTA, SE HA LEVANTADO - IL SE LÈVE, IL S'EST LEVÉ - HE GETS UP, HE GOT UP

1. Ziordia	lo iten du	lo in dok (?)		
2. Altsasu	lo itén dau	lo ein dau	jagitzen da	jági a
3. Bakaiku	lo eiten dau	ló ein dau	mogitzen da	mógitu ein da
4. Dorrao	eitten dó ló	ló in do	móittu eitten da; jaitzen da	móittu ein da
5. Etxarri-Aranatz	ítten dáu ló	ló ein dau	jaitzen dá	jái da
6. Arbizu	ló eitten du	ló in dú	jái eitten da	jái ein da
7. Uharte-Arakil	ló itten dú	ló in dú	jékitzen da	jéki de
8. Murgindueta	ló itten dú	ló in dú	xéitzen dá	guátzetik xéi dé
9. Ihabar	lo itten du	lo in du	goátzen da	jáki da; goátu da
10. Madotz	lo eitten do	lo ein do	jekitzen da	jéke á
11. Egiarreta	lo itten ai da	lo ein du	jeikitzen ai da	jeiki. jeki da goátzetik; goátu da
12. Urritzola	lo itten du	lo in du	jékitzen da	jéki da
13. Larunbe	ló itten du; itten dú lo	lo in du	jeikitzen da	jeikí da
14. Beorburu	ló itten du	ló in dú / lokártu de	jekitzen da	jéki dé... guátzetik
15. Usi	lo dago	lo in du; in du lo / lokartu de		xutitu de
16. Ziaurritz	lo daó	lo in du	yaikitzen da	yaiki de
17. Anotz	lo iten du	in du lo	yáikitzen da	yáiki de
18. Olaitz	ló iten du	in du lo	yáikitzen da	yáiki de
19. Ilurdotz	lo iten du	lóa in du	yaikitzen da	yáiki de
20. Inbuluzketa	lo iten du	in du lo	yaikitzen da	yeikí da
21. Urniza	ló iten du	ló in dú	yáikitzen da	yáiki dé
22. Aurizberri	lo dago / lo iten du	lo in du	yeikitzen da	yeiki da
23. Espotz		lóa in dú	gorátzen da	yéiki da
24. Arrieta	lo iten du	lo in du / lokartu da	íáikitzen da	goátzetik... yáiki da
25. Azparren		ló in dú		xéiki dá
26. Garralda	lo dao	lo ein du	xeikitzen da	xeiki da
27. Aria	lo dago	lo ein du	xeikitzen da	xeiki da
28. Hiriberri-Aezkoa	lo dao	lo ein du	xeitzén da > xeitzouk / xeitzoun	xéi da > xeiuk / xeiun
29. Garaioa	ló eiten dú	ló ein du	xegitzen da	xegítuik dáo
30. Abaurregaina	lo dago	ein du lo	txutitzen da; txutitzen ai da	txutitu da
31. Eaurta	ló iten dú	ló in xu	xéikitzen da	xéiki xu
32. Espartza	ló dago / ló egiten dú	ló in dú	xékitzen da	xéki da
33. Ezkaroze	lo egiten du	egin du lo	xáikitzen da	xáiki da
34. Otsagi	egiten du lo	egin du lo	xaikitzen da	xaiki da
35. Uztarroze	lótan dún / ló egítan dien	lótú dún	azkátan tun	ázkatu dún

33. GALDERA

Lan honetako 238, 240, 241, 266, 268 eta 270. galderetan ere 'hombre' hitza agertuko da, eta 347.an 'esposo'.

2. Altsasu: FGri *ándria*, *ándre* bildu genion halaber eta JMi *ándriá*. Honek, gainera, *áldemená*, *aldemenekué* 'el vecino' eman zuen.
5. Etxarri-Aranatz: Koadroan islatutako emaitzaz landa, AEk *mútkuá* (6 eta 10 urte bitartean) eta *mútila* (18 bitartean edo) eman zuen.
9. Ihabar: Era mugatua Ali bildu genion eta mugagabeak MHri. Honek, ingurumariaren arabera agian, azentuerat aldatzen zuen: *gizon bát / gizon bát / gizon zarrák* edota *gizon baték*, adibidez.
11. Egiarreta: *an eldu da jende bat* izan zen erantzuna.
18. Olaitz: Kasu honetako 'z' ere gaztelaniazkoaren modukoa iruditu zitzaigun.
19. Ilurdotz: Barruko 'z' gaztelaniazko hitza bailitzan ahoskatua eta, horretaz kanpora, *gizón ebék... gizon ébek ónak díre* moduko esalditxoak bildu genuen.
22. Aurizberri: Biltzaileak izen bizidun honekiko deklinabideaz oharrak hartu zituen: "Hombre, el hombre, los hombres: *gizon, gizona, gizonak* // El, los hombres (activo): *gizonak, gizonak* // Del, de los hombres: *gizonain, gizonen* // Al, a los hombres: *gizonai, gizonai* // Con el, con los hombres: *gizonain, gizonekin* // Al, a los hombres (dirección): *gizonaingana, gizonengana* // Del, de los hombres (dirección): *gizonetik, gizonetaik* // Por, a causa del, de los hombres: *gizonaingatik, gizonengatik* // Hacia el, los hombres: *gizonain aldera, gizonen aldera* // En el, en los hombres: *gizonain baitan, gizonen baitan* // Sobre, acerca del, de los hombres: *gizonaz, gizonetaz*".
25. Azparren: Berriemaileak, *gizóna* hitzaren 'z' gaztelaniazkoa balitz bezala ahoskatu ondoren, zera esan zuen: *gure gizóna etór da etxerá*.
26. Garralda: Hona, partitiboa dela eta, biltzaileak dioena: *gemen ezta gizonik / gemen ezta gizonetik, berdin erraten da; bat edo bertzea*. Ergatiboaren erabilerrari dagokionez, berriz, *gizonak baitu zamariak / gizonetik baituzte zamariak* moduko adibide jakingarriak bildu zituen eta baita, deklinatiboari dagokionez, honako datuak ere: "*gizonena* (de los hombres) // *gizonari, gizonai*, al, a los hombres // *gizonendako, gizonendako*, para el, para los hombres // *gizoneingendik, gizonengendik*, desde el, desde los hombres // eta *gizonengana*, hasta el, hasta los hombres (*berdin bat edo batzuk*)".
31. Eaurta: Koadroetako erantzunak MCEri zor dizkiogun arren, mugagabeak CS-ek ere *gizon* eman zuen.
34. Otsagi: Deklinabidea dela eta, hona, 'gizon' hitza oinarri, biltzaileak prestatutako oharra: "*gizona*, el hombre // *gizonak*, el hombre (ergativo) // *gizonak*, los hombres // *gizonan*, del hombre // *gizonarekin*, con el hombre // *gizonen*, de los hombres // *gizonekin*, con los hombres // *gizonangana*, al hombre (dir.) // *gizonengana*, a los hombres (dir.) // *gizonanganik*, del hombre (a partir de) // *gizonenganik*, de los hombres (a partir de) // *gizonandako*, para el hombre // *gizonendako*, para los hombres".
35. Uztarroze: *gizóna* ere bai eta, horrez gainera, *burzégia* 'el amo'.

34. GALDERA

Hau dela eta "hombre macho - homme mâle - man (male)"- edo galderari garrantzirik eman ez geniolako edota berriemaileek aurrez 33.ari emarik erantzunetatik bereizten askorik saiatu ez ginelako, ia emaitzarik gabe geratu ginen. Hona bilduriko datu bakanak, koadro-etara ekarri ez baditugu ere: 7. Uharte-Arakil: *gizon* / 11. Egiarreta: *gizona* / 22. Aurizberri: *gizona* / 26. Garralda: *arra, ar* / 34. Otsagi: *gizon*.

35. GALDERA

Lan honetako 237, 239 eta 270. galderetan ere 'mujer' hitza agertuko da, eta 348.an 'esposa'.

1. Ziordia: Eta *ándragáya* 'la novia'.
2. Altsasu: JMek *ándriá* eman zuen.
5. Etxarri-Aranatz: Jlk, *ándria*-z gainera, *neskíxa* 'soltera' eman zigun. AEk, berriz, *néixkaixá* (16-20 urte bitartekoa edo) eta *emákumié*, hala nola, zehaztu ez zuen adin batetik aurrera, *néskazarrá* ere.
9. Ihabar: *ándrea* Ali bildu genion eta *ándre, emakúme / makúme* MHri. Honek, gainera, *màkumiá, mákome* erabili zuen inoiz eta baita, beste esanahi batekin, *itxèkuandriá* ere.
12. Urritzola: Mugagabeak honakoak dakuskigu: *emakome / makome / makume*. Gainerakoan, *alargúne* 'la viuda' ('el viudo' izan ba-daiteke ere), *neskazár bat* 'una solterona' eta *donáda* 'soltera' moduko hitzak jasoak ditugu, hain nola *neskato* 'moza joven': ta *Litzarragá-tik, èkarri nún, neskato át, amabòst urtékua, itzik ètzakilá... endéraz*.
14. Beorburu: *makómea, makúme* ere bai.
15. Usi: Eta *nexkákua* 'chica, jovencita'.
18. Olaitz: Eta *txokándria* 'la señora de la casa': *Oye, mira, ya te voy a decir: txokándria, aurre bát inñeskerós, bi aurre*.
19. Ilurdotz: *maztékie* esatean berriemaileak barruko 'z' gaztelaniazkoa bailitzan ahoskatu zuela iruditu zitzaigun. Besterik ere bildu genuen: *txokándrea / txokándrea*.
22. Aurizberri: Biltzaileak izen bizidun honekiko deklinabideaz ere oharrak hartu zituen: "Mujer, la mujer, las mujeres: *andre, andrea, andreak* // La, las mujeres (activo): *andreak, andreak* // De la, de las mujeres: *andreaín, andreen* // A la, a las mujeres: *andreaí, andreei* // En la, en las mujeres: *andreaín, andreetan* // Con la, con las mujeres: *andreaín, andreekin* // A la, a las mujeres (dirección): *andreaingana, andreenngana* // De la, de las mujeres (dirección): *andreaingatik, andreenngatik* // Por, a causa de la, de las mujeres: *andreaingatik, andreenngatik* // Hacia la, las mujeres: *andreaín aldera, andreen aldera* // En la, en las mujeres: *andreaín baitan, andreen baitan* // Sobre, acerca de la, de las mujeres: *andreaiz, andreetaz*".
24. Arrieta: *maztéa / maztéa* mugatuak zein *emázte* mugagabea ere bildurik gaude, hala nola *txokándrea* eta baita *nesáko* 'moza' zein *neskato* 'jovencita' ere.
25. Azparren: *maztéa fán dá kanpóra*, adibidez. Besterik ere bildu genuen, *txokandre* 'señora de la casa', alegia, erdarazko iruzkin eta guzti: *guré txokándrea tñkia dá, bàia siendo tñkia, aundiá da, bài aundiá!... que siendo chiquita es grande, pues se hacen, de esas personas grandes, que se hacen grandes, te cuentan grandezas...*
26. Garralda: *etxekoandrea* ere bildu zen.
27. Aria: *etxekoandrea* ere bai: *ta an géro? andré, etxekoandrearí eré kantàtzen dakóte...*
31. Eaurta: CS-i era mugagabea bildu genion eta MCEri biak. Honi, *emázte* 'mujer' ala 'esposa' den galdetu genion berak berdin zela erantzunez.
32. Espartza: Eta *etsékoandria / etsékóandria / etsukándria* 'la señora de la casa': *éne etsukándriak errán dadá: 'sáuzte, sáuzte! gizon kura díoxú ta nai díxú xardóki zerbáit xúrekin'*.
35. Uztarroze: *ésokándria* 'la dueña', omen, *neskato* 'mujer soltera' eta *nexkatoak, neskák* 'las mujeres jóvenes, las mozas'.

Nº 33 HOMBRE, EN GENERAL - HOMME, EN GÉNÉRAL - MAN, IN GENERAL
Nº 35 MUJER - FEMME - WOMAN

1. Ziordia	gízoná, gízon	ándriyá. andría, ándra bát; nesáki
2. Altsasu	gízona, gizón	ándrie, ándra at; emákume; nesáki
3. Bakaiku	gizóna	ándria. anría. anrá
4. Dorrao	gizoná	anría, ánre
5. Etxarri-Aranatz	gizóna	andría; emákumié; neskíxa. néixkaixá
6. Arbizu	gizóna	emákumiá; ándria
7. Uharte-Arakil	gìzoná; gizékia	emákumiá
8. Murgindueta	gìzoná	amákomea; àndriá
9. Ihabar	gizóna, gizón. gízon	ándrea, ándre; emakúme. makúme
10. Madotz	gízoná, gízon	emákomeá, emákumé
11. Egiarreta	jende	andrea; emakumea
12. Urritzola	gízona, gízon. gizón	emakúmea. emakomia. màkumiá
13. Larunbe	gizóna	emakumeá. makumeá
14. Beorburu	gizóna, gizón	emákumiá. emakómia, emakóme bat
15. Usi	gizóna, gizón	andría; makúmia
16. Ziaurritz	gizóna, gizón	emakúmia, makúme; mázte
17. Anotz	gizóna, gizón. gízon	andría, ándre; makómia; maztéki
18. Olaitz	gizóna, gizón	andréa. ándrea. ándria; makómia
19. Ilurdotz	gizóna, gizón	andréa, andré; maztékie, maztéki
20. Inbuluzketa	gizóna, gizón	maztékie, maztéki; emákume. makúme
21. Urniza	gizóna	maztékie, maztéki
22. Aurizberri	yendea	andrea; maztekia
23. Espotz	gizóna, gizón	emástikié, mastíki
24. Arrieta	gizóna. gizoná, gizón. gízon	maztékia, maztéki; máztea, mázte
25. Azparren	gizóna	maztékia
26. Garralda	gizona, gizon	emaztekia, emazteki
27. Aria	gizona, gizon	mazteikia
28. Hiriberri-Aezkoa	gizona	emazteki
29. Garaioa	gizóna, gizón	emáztea; maztékia
30. Abaurregaina	gizona, gizon	emaztekia, emazteki
31. Eaurta	gizóna, gizón. gízon	emáztia. emázte; maztékia
32. Espartza	gizoná. gizóna, gizón. gízon	emáztia, emázte. mazté
33. Ezkaroze	gizoná. gizóna, gizón. gízon	emáztea. èmaztiá, emázte. mázte
34. Otsagi	gizona, gizon	emaztëa, emazte
35. Uztarroze	gizona. gizóna, gízon. gizón	máztea. mázteä. máztia, mázte. mazté

36. GALDERA

Lan honetako 239, 247 eta 264. galderetan ere 'hijo(s)' hitza agertuko da.

2. Altsasu: JMek *sémeák* / *sémealabák* eman zuen, eta baita, *úmiak* eta *úme txikiyák* ere.
3. Bakaiku: *áurrak* 'los niños'.
4. Dorrao: *oi tiá ne úmieak* esan zuen berriemaileak, zera gaineratuz: *bálën bazán e... úme txikien bát, erá, e trásto xamará: "A, sòrgiñá", eá, "A, xórgiñá" esáten tzakiyón, bei; ník góguan dakát, "Sorgín zarr ói, ipúrdiya beótuko dunát, e?", bei.*
5. Etxarri-Aranatz: Koadroetako erantzunak JIrenak dira. AEk, baina, *áurrék* nahiago izan zuen (zazpi urte bitartean edo).
14. Beorburu: *ok diré nere úmiak* eman zuen aurrenik, *úmiak* 'pequeños' dela argituz.
20. Inbuluzketa: Berriemaileak, adibidetzat nonbait, honako galdera-erantzuna egin zuen: - *Zenbat seme tuzu? - orrenbértze.*
21. Urniza: *ébek diré nére sémeak* izan zen erantzuna guk geure laguntza eskaini aurretik.
22. Aurizberri: *umeak* eta *semeak* moduko erantzunak eman zituen halaber informatzaileak.
31. Eaurta: CS-ek honako esaldia erabili zuen: *xíten drá éne... semealabak*. MCEren arabera, *úmiak* ere erabiltzen da 'hijos' esateko, baina *cuando nacen*.
33. Ezkaroze: 'umeak' ere bai: [horrek] *eztú izán úmerik*.
35. Uztarroze: Eta *morróiak* 'los chicos'.

37. GALDERA

(Galdera hau bi aldiz egin zen, bigarrena 44. zenbakian. Datuak aldi bakoitzetan jaso bezala utzi ditugu, bien arteko balizko eraketaren bat egin nahi dadin kasurako)

2. Altsasu: JMek *sémea* eta *sémi* eman zuen, bigarrena ere mugatua. Lehen kasurako honela: *áu da né sémea*.
25. Azparren: *etór da gúre sémia etxéra* esan zuen berriemaileak.
30. Abaurregaina: *ume* mugagabeko era bildu zen halaber.
35. Uztarroze: *sémia... másto* bildu zen aurrenik, 'masto' horrek gaztelaniazko 'macho' esan nahi duela, 'varón', alegia.

38. GALDERA

Galdera hau bi aldiz egin zen, bigarrena 45 zenbakian. Datuak aldi banatan jaso bezala utzi ditugu, bien arteko balizko eraketaren baten kasurako.

18. Olaitz: Berriemailea mintzo: *Marcharon una vez a una procesión, que... en una ermita, y uno le decía a uno que era muy vasco y, pero ya eran los dos vascos, ya, y... le preguntaba el joven al que era más viejo, al que tenía la hija, y le decía: 'Aló, Joaquín, alabà emen dá? ah, carajoe! zu... alába, zetáko duzú? zarpórra, akátu zú ta... zetáko tuzú, àlabá?'... a ver pa qué quería, que era él viejo (...), que era viejo y a ver pa qué quería la alaba!...*
25. Azparren: *gúre alába etór da etxéra* esan zuen berriemaileak.
31. Eaurta: Hitz mugatua CS-ek eman zuen: *álabará xín da*; hitz mugagabea MCEk.

Nº 36 HIJOS - ENFANTS - CHILDREN**Nº 37 HIJO - ENFANT MÂLE - MALE CHILD****Nº 38 HIJA - ENFANT FEMELLE - FEMALE CHILD**

1. Ziordia	sémiak	sémia	alába
2. Altsasu	úmiak	sémié, séme bat	alábia, alába't
3. Bakaiku	úmiak / semealabak	sémia	alabiá
4. Dorrao	umiék. úmiak	séme, mutíko	alába
5. Etxarri-Aranatz	úmiak. umiak	semía	álabá
6. Arbizu	semíek; sémealabák	sémia	alábá
7. Uharte-Arakil	seméalabák	sémia	alába
8. Murginduetza	seméak / sémealabák*	sémea	álabá
9. Ihabar	sémeak	sémea	alabá
10. Madotz	sémealabák	sémeé, séme át	álaba, alába at
11. Egiarreta	semeak	semiá, seme	alaba
12. Urritzola	semeak	sémea	alaba
13. Larunbe	áurrek	sémea / mutíkoa	alába / nesákoa
14. Beorburu	úmiak / semealábak*	sémea	alába
15. Usi	sémiak	sémia	alaba
16. Ziaurritz	úmiak / semealábak	sémia, séme	alaba
17. Anotz	sémiak	sémia	alába
18. Olaitz	sémëak	sémia	alába
19. Ilurdotz	sémëak / semealábak	sémea. sémëa. sémia	alába
20. Inbuluzketa	úmiak	sémia	alába
21. Urniza	semealábak*	sémea	alába
22. Aurizberri	semealabak	semea	alaba
23. Espotz	úmeak	sémea	alába
24. Arrieta	seméak / seméalabak	sémea, séme	alába
25. Azparren	semealábak*	sémia	alába, alába bát
26. Garralda	semeak	semea, seme	alaba
27. Aria	umeak	semea	alaba
28. Hiriberri-Aezkoa	umeak	semea	alaba
29. Garaioa	úmeak	sémea	alába
30. Abaurregaina	umeak	semea, seme	alaba, alaba
31. Eaurta	semealabak	séme	álabará, alába
32. Espartza	sémealábak; sèmetalába	sémia, séme	alába
33. Ezkaroze	semealabák	sémea	alába
34. Otsagi	semeak	semëa, seme	alabara, alaba
35. Uztarroze	sémiak	sémia, séme	alabá, alába

39. GALDERA

Lan honetako 247, 248, 263 eta 274. galderetan ere 'jefe' hitza agertuko da.

2. **Altsasu:** *enperadórie* hitza bildu genion halaber FGri, Lehen Munduko Gerlaz ari zela: *el Káiser zán ordúko... Alèmaniáko... enperadórie ta arrén, arrék ekár tzen gerrí oi.*

3. **Bakaiku:** *nàgosiá / nàgosiá, nàgosi ere bai.*

5. **Etxarri-Aranatz:** Hitz mugatua JIri bildu genion; mugagabea AEri.

9. **Ihabar:** *óri naúsia da* gaineratu zuen Alek.

15. **Usi:** *alakátia* ere bildu genuen behin, bitxi samarra dirudien arren.

17. **Anotz:** Berriemailea, guk egin galderari erantzunez, honela mintzatu zen: *Ez, Errége-bezpéran etzén kantátzen, bèño... afáldu... te ondúan? áitek máten tzigún... ay! cómo se dice... - Zintzeriak edo? - Cencerro ¡los cencerros! áitek máten tzigún, ta, soñétu ¡Vivan los Santos Reyes! eta soñátzen giñituen, ta geró? eskopétak... zituténak, pues, tirátzen tztutén... tíròak. - Tiroak, e? - Bai, tiro bát, Vivan los Santos Reyes. - Hori zen kostunbrea? - Óri zen, óri zen gúzie.*

18. **Olaitz:** Berriemaileak honako esaldia gaineratu zuen: *naúsie nón dago? ardiétara fan da, mendíre, ikustera.*

19. **Ilurdotz:** *nausié / naúsie* bildurik gaude halaber eta baita, bestalde, *prigória* 'el mayordomo' ere. Erregetako festari buruz, berriz, honakoa: *Zuríngo mutikuak eta Larrasóinguak (...)* Errége-egúnian yótzen tziré.

23. **Espotz:** Berriemaileak, erantzunak hobeki irudikatzeko edo, honako adibidea erabili zuen: *nón deó, nón dagó náusie? fan da árdietara; zé dirúe eskátzen du?*

24. **Arrieta:** *nausía / náusia, náusi* ere bai. Berriemaileak, bestalde, garai batean, Errege Magoen egunean 'cencerrada' erdal izenez eza gutzen zen festaren berri eman zigun: *Etxeán... karták... botátzen tziré, maéán, familia... bildu án, kórroán? ta: "Álo, yá nórk... atrátzen dén (sic) érrea!" - "Au? Jangóikoindáko, lenbixia". Geró, aítátxindáko, amátxindáko, áitendéko, óla, lége. Obénian, áur txikién-txikiéná? erréa!... geró, leorá edo balkónera atrá ta "Fuláno réy! fuláno réy; aítátxi réy! aítátxi réy"... ezkilak artú ta, faléak, ta rrr-rrr-rrr... bértze... étxeta eré iguál, dénak, rrr-rrr-rrr... Aspáldi... gáldu ziré fésta oiek; órai... bakótxak bèretakó eta etxéko jának eta... bah, adiós!*

27. **Aria:** Hona Errege-egunaren kariaz egin ohi zen gauza pare baten berri: 1) *Errege-bezperan eiten tzire, yokatzen tze te eiten tzire erregeak, nori... kartekin ta nori tokatzen tzeon, erregea eta erreina, pagatu bear tzute txokolatea; bea... beh!... Berriemailearen seme Juan Javierrek: - Hori nortzuek egiten zuten? - Etseko familiak, etseko familiak; eta 2) Ah, gero, eitea dituzte zenzerradak, gure errian ez baea... Ireberrin ta eiten tuzte Errege-bezperan... ta gero, guk aitzen gindue... a-a gauaz (oihartzuna, alegia), gerora atrapa ekoa, bun-bun-bun!... ta, "Zer da ori? zer da ori?" ta, "Ai! Ireberrin eiten tuzte, Errege-bezperan, zentzerradak, orái eztute eiten daus ez"*

28. **Hiriberri-Aezkoa:** *nausia* 'jefe (de casa), amo', idatzi zuen galdegileak.

29. **Garaioa:** Gure oharretan horrela, *erréigea*, bitxia badirudi ere.

31. **Eaurta:** Koadroetako lehen aldaera CS-i zor zaio; bigarrena MCEri.

Dorrao eta Unanu eskuin-ezkerrean, atzean Berian mendia dela - KA2012

Nº 39 JEFE o REY o ALCALDE - CHEF ou ROI ou MAIRE - CHIEF or KING or MAYOR

1. Ziordia	nágusiya	errégea	álkatea
2. Altsasu	nagúsia. nagósia	érrege	alkatíä, alkáte bat
3. Bakaiku	nagusía, nagúsi	èrregiá	àlkatíá
4. Dorrao	naúsia	érregiá	erréjidoríá
5. Etxarri-Aranatz	nausía	errégia	alkátia, alkáte
6. Arbizu	nágúsi(y)á. nàgusiá	errégeá	áltkatiá
7. Uharte-Arakil	nagúsia	érregé	áltkatiá
8. Murginduetá	naúsie	érregeá	áltkatiá. alkátea
9. Ihabar	naúsia	errégea	alkátea
10. Madotz	naúsíí, naúsi bat	érregé	alkáteé, álkate át
11. Egiarreta	naúsie	érregeá	alkatea
12. Urritzola	na(g)úsié, náusi	errége	álkateá, alkáte
13. Larunbe	naúsie	errégea	alkátea; alkáldea
14. Beorburu	nagusié. nausíe	errégea	alkátea
15. Usi	nausíe	errégia	alkáte; errejidória
16. Ziaurritz	nausíe. naúsie	errégia	alkátia
17. Anotz	nausíe	errégia, errége	alkátia; errejidória
18. Olaitz	naúsie. naúsi	errégia. errégëa	alkátia
19. Ilurdotz	nausíe. naúsie. naúsié	errégea. errégia, errége	alkátea
20. Inbuluzketa	naúsie	errégia	alkátia
21. Urniza	jéfia / naúsie	errégea	alkátia
22. Aurizberri			alkatea
23. Espotz	naúsie		alkátia
24. Arrieta	nàusiá. naúsia, naúsi	erré(g)ëa. erréa, erré(g)e	alkátea. alkáteá
25. Azparren	naúsia	erré(g)ëa	alkátëa*
26. Garralda	jauna, jaun		
27. Aria	nausia	erregea, errege	alkatea
28. Hiriberri-Aezkoa	nausia		alkatea
29. Garaioa	nagusía	erréigea	alkatéa
30. Abaurregaina			alkatea, alkate
31. Eaurta	naúsia. nàgusiá	érrege	alkatíá
32. Espartza	naúsia	errégia	alkátia
33. Ezkaroze	naúsia	errégea	alkátea
34. Otsagi			alkatëa, alkate
35. Uztarroze	jéfia; burzegiá	errégëa. erré(g)ia	alkáldia; alkatia

40. GALDERA

1. Ziordia: *ápiza* hori gaztelania moduan ahoskatua. Olaztin ere *apíza*, *apíz* bat eman ziguten.
2. Altsasu: FGk eta JMek, biek, *apáiza* eman zuten; *sorgiña* azken honek, palatalizazio eta guzti.
3. Bakaiku: *sórgiñá*, azken orrazketa egitean, PAri bildu genion.
4. Dorrao: Besterik ere bildu genuen: *èmaiñá* 'comadrona'... *esáten zakíyon*.
5. Etxarri-Aranatz: Mugagabeko era AEri bildu genion.
6. Arbizu: *emáañá* 'comadrona'.
7. Uharte-Arakil: *emaññe* 'comadrona' eman zuen halaber berriemaileak.
8. Murgindueta: Laguntzaz emaniko *sórgiñe* hori 'brujo/a' omen da.
9. Ihabar: *albeitária* 'el veterinario' eman zuen halaber Alek.
14. Beorburu: *albáiterua* / *albáitérue* bildu genuen.
15. Usi: *albaittérõa*, *albaitéro* ere bai.
16. Ziaurritz: *albaiteruá*.
17. Anotz: *gurè errién etzén apézik eta yoàten tzén Anozibérko apéza, yàyetán bakarrik arará, méza mátera, bertzenáz? án etzute eitzén* (sic) *dáusik*, ez.
18. Olaitz: *apéza* hori gaztelaniar erara ahoskatutik. Besterik ere bildu genuen: *sorgín-afári*, *ración para el día de... después de la misa de gallo*; *las sobras de la cena de Nochebuena*; *una recena*.
19. Ilurdotz: *apéza* hitzaren 'z' ahoskatzean gaztelaniazko baten aurrean geundela pentsa zitekeen. Horretaz kanpora, eta galderaren baitan bestetarako aukera badenez, badaezpadako 'belagile' hitza aipatu genion berriemaileari eta honek, *belargile*, *uno que hace hierba*, *far-dos* moduko erantzuna eman zigun. Haatik, *albáitéroa* hitza ere bildu genion.
24. Arrieta: 1) Katekesi denborako istorioa: [Aldi batez] *guré... neré adíñeko mütikoá edo... zàrraó, àpezá? an, dotríña... èmatén, mütikoái ta, erráten dako, baték: "Áita Jangóikoa dá?" - "Je, káka! tejedor sí; igille, egíllia (barrez)... sí, igíllia". El cura, áj-ja-ja-ja-ja... eta 2) sorgína* 'brujo', omen, jarraiko ipuin laburra ere bildu genuela: *Ainzioako artzáëak eta auntzáëak... bai, Peñagáën... gañéra... atrá ta, andik... kústen men zuté... sòrginák nóla atratzén... zutén... urréa, írúzkirá, ya... sekátzera, ta... "Joño! bagindú urré goi... gùretáko"... ála ebiltzen dié, óla aitu dugú... ála erráten züté*.
25. Azparren: *apéza*, gaztelaniazko hitza bailitzan ahoskatu zuen berriemaileak. Bi kopia txikiren letra kantatuak ere bildu genituen bestalde, gaztelaniaz baina: *'San Gregorio Coronado, obispo fue muy honrado, San Nicolás en la puerta, aguardando a la respuesta, con un papelito blanco, que reluce todo el campo. Si nos dan, no nos dan, las gallinitas pagarán'. Y en la puerta del cura, porque antes había cura en nuestro pueblo, ahora no hay (...): 'En la puerta del abad, se canta con cortesía, porque es ministro de Dios y de la Virgen María'. Ahora no hay esas cosas no, tampoco; no les enseñan ni a los críos*.
27. Aria: *apez-zerbitzari* 'sirvienta del cura', informatzailearen arabera.
29. Garaioa: *sorgína* hitza dela eta, berriemaileak zera esan zuen: *agiri izán deiké gizóna eré, baia... géiaó maztékia*.
30. Abaurregaina: *emagina* 'partera'.
31. Eaurta: *apéza* eta *sorgiña*, *sorgín* CS-i bildu genion eta *apéza*, *ápez* MCEri, eskuin aldeko koadrorako, zentzu zabalean, agian balio lezakeen *petrikillo* hitzaz gainera.
35. Uztarroze: *apezandia* 'el párroco'. Inoiz Erronkaribarko euskararen azentuera kolumnala den argudioa kolokan jartzen duen adibideren bat agerraraziko dugu jarraiko pasarteetan: *bàia udán? orobát egóitan zía... séi-zázpi... ápez káben* (sic), *ètse... anítxàn* (sic) *biza-gón ápez!... ène aizpétan dagóna, bí ápez; kében... góra kortán, bèste ápez bat; ai, órai, orái ánix bonito... órai, tenprá, baia négian? zer? eztiózu órai, antes... bí ápez, bizi gúzian ník izagúntu bí apez, coadjutor y párroco, eta órai bát eta... a veces, y a veces ninguno. Hots, pasarteotan bí ápez / bí ápez / bí apez dakuskigu, izaniko hizketaldietan gehienik aditu duguna ápez bada ere. Eskuin aldeko zutaberako, bestalde, honakoa jaso genuen: ène amá... il zía? dotórek ikùsi gábe, màske... parterák*.

Nº 40 SACERDOTE o HECHICERO - PRÊTRE ou SORCIER - PRIEST or SORCERER

1. Ziordia	ápiza. apíza	
2. Altsasu	apáiza	sorgíña
3. Bakaiku	apizá	sórgiñá
4. Dorrao	apéza	sorgíña. sòrgiñá / èmaiñá
5. Etxarri-Aranatz	apéza, apéz	kurandéra
6. Arbizu	apéza	emáañá
7. Uharte-Arakil	apéza	xórgiñe / emaáñe
8. Murgindueta	ápezá	sórgiñe*
9. Ihabar	apéza	sórgiñé. sórgiñá
10. Madotz	ápeza, apéza át	
11. Egiarreta	apezá	
12. Urritzola	ápeza, apéz	
13. Larunbe	apéza	
14. Beorburu	apéza. apetzá, apétz	kurandéra
15. Usi	apéza	
16. Ziaurritz	apéza, apéz	brujoa
17. Anotz	apéza	
18. Olaitz	apéza	gízon májoa / sorgin
19. Ilurdotz	apéza, apéz	kurandéra
20. Inbuluzketa	apéza, apéz	
21. Urniza	apéza	
22. Aurizberri	apeza	
23. Espotz	apéza	
24. Arrieta	apéza, apéz	sorgína, sorgín
25. Azparren	apéza	
26. Garralda	apeza	
27. Aria	apeza, apez	sorgin
28. Hiriberri-Aezkoa	apeza	
29. Garaioa	apéza	sorgína
30. Abaurregaina	apeza, apez	emagina
31. Eaurta	apéza. ápez	sorgíña, sorgín / petrikílo
32. Espartza	apéza	
33. Ezkaroze	apéza, apéz / bikárioa	
34. Otsagi	apeza, apez	
35. Uztarroze	ápeza, ápez. apéz / apezandia	parterá

41. GALDERA

5. Etxarri-Aranatz: Lehen erantzuna JIrena da; ondorengo aldaerak AErenak.
8. Murgindueta: Berriemailea, gurasoen nongotasuna aipatzean, honela mintzatu zen: *aité Yábarkóá ta amá... bèrtakóá, Murgintekóá.*
19. Ilurdotz: Bitxia da koadroetan agertzen den *aitéa* hori, baina inoiz edo behin horren antzekoren bat ere bildu genion berriemaileari.
35. Uztarroze: Hona esaldia: *aitá, aita jéina, kében gidaudé anítx ónki, ónki xánik ëta ónki kuídatuk.* Azken partizipio honetan garapen jakin baten azken katebegia dugu: *kuidaturik > -turuk > -truk > -tuk.* Guk azken hau aditu ahal izan dugu soilik, XX. mendearen azken hamarkadetan, dela Uztarroze honetan dela hurbileko Izaban ere.

42. GALDERA

Lan honetako 248. galderan ere 'madre' hitza agertuko da.

1. Ziordia: Baina *aman(d)ria* edo *amanria* esan ohi zuten gabon-eskean ibiltzen ziren mutilkozkorrek, Jainkoaren Amaz ari zirela: *Águr, águr, jéndien aurrian / berri ón bat dekaú / aténzio ón bat íruki béza / nórk aritu náí badú / Ai, ai, ai, Áman(d)riá (...)/ nóla dukázu nárrugo-rrían / zelés ta lúrrren Jabíá?* Herri honetatik hurbil, haatik, Olaztin zehazki, *amandriá* 'la abuela' eman ziguten.
14. Beorburu: Eta *amàgiarréba* 'suegra'.
30. Abaurregaina: Eta *ugazama* 'madrasta'.
31. Eaurta: *áma* CS-ek eman bazuen ere, MCEri Zaraitzuko ibarrean -a bukaerako hitzek mugatzean hartzen duten -ra atzizkia -nominatibo-kasuetan soilik- agerian jartzen duen lagin pare bat bildu genion: *kuén amará xú ánitx ónik* edota *kura xú kaén amára*, adibidez, biok ere xukako aditz alokutibodunak. Berriemaile honi, gainera, *ámara* zein *amá* bildu genion beste zenbait unetan, honek guztiak azen-tueraren inguruan egin litezkeen teoriak zaildu besterik egiten ez dituela.
35. Uztarroze: Inoiz *amandréa* ere bai, begirune handiagoz edo: *amandréa, neskátxe kurák, madre, aquellas chicas se fueron ayer al monte; amandréa, átoxoán zréen, neskátxe kurák, méndiara.*

43. GALDERA

1. Ziordia: Berriemaileak koadroetan ageri den aitatamak* hori emateko gure laguntzaren premia izan zuenez, Olaztin errepikatu genuen galdera. Erantzuna: *etór dirá aítá eta amá.*
2. Altsasu: JMek ere berdin: *áitatomá.*
5. Etxarri-Aranatz: JIk *aíttetamá eta gúresoék**; AEk *áittetamá eta gúrásuék.*
8. Murgindueta: *ok deé née áitetamá* izan zen erantzuna.
9. Ihabar: Alek *aíták* eman zuen aurrenik eta *aíték* errepasoa egitean; MHk bi esaldi hauek: *née áitek tor deé*, alde batetik, eta *née aítétamá tor deé*, bestetik.
10. Madotz: *nére atték éldo ttók* gisako esaldia erabili zuen berriemaileak. 'Gurasoak' hitza ezagutzen ote zuen galdetu genionean, *gú-rásoak...* *zartzáro géigó* erantzun zuen. Eta hala, geroxeago, 48. galderari ('anciano') erantzuna ematean, bere egin zuen baieztapen hori, *gúrásoá* eman baitzuen.
12. Urritzola: *aítetamak / aittetamak* ere bai.
13. Larunbe: Berriemaileak honela esan zuen: *ok deé nére attétamá.*
14. Beorburu: Informatzaileak errepasoen ere *áitetáma* eman zuela ikusiz, 'gurasoak' proposatu genion eta hark baiezkua eman. Hitz hau, haatik, koadroetara ez eramatea erabaki dugu inguruko herrietan bilduriko emaitzak ikusita. Egia da gure lagunak, beste uneren batean, *buruítsák* aipatu zituela, baina ez dakigu zehazki hau 'padres', 'mayores' edota 'antepasados'en esanahiaz eman zuen.
19. Ilurdotz: *ébek díre nere áite eta áma* izan zen erantzuna.
23. Espotz: Hona erantzuna: *ebék diré nére áita ta áma.*
24. Arrieta: *ébek diré ene áitak* esan zuen berriemaileak.
29. Garaioa: *ené áitak etórri díra* izan zen erantzuna.
31. Eaurta: CS-ek, aurrenik, *éne aíták* esan zuen; ondoren, *éne áitetáma.*
35. Uztarroze: Inoiz *aitajéina* ere bai, begirune handiagoz edo: *aitá, aitajéina, kében gidaudé anítx ónki, ónki xánik ëta ónki kuídatuk.*

Nº 41 PADRE - PÈRE - FATHER

Nº 42 MADRE - MÈRE - MOTHER

Nº 43 PADRES - PARENTS - PARENTS

1. Ziordia	áita	áma	áitak, aitatamák*
2. Altsasu	áita	amá	áitatomá
3. Bakaiku	aitá	áma	aitátamá
4. Dorrao	aittä. éitta	amá	éittatomá
5. Etxarri-Aranatz	áitt(e)a. áitta. áitte	áma	aittétamá; gúrásuék
6. Arbizu	aittä	amá	aittétamá
7. Uharte-Arakil	áitte	áma	guresóak
8. Murgindueta	áite. aité	áma. amá	áitetamá
9. Ihabar	aité. áite. áita	ama	aiték. aíták; aitétamá
10. Madotz	atté. átte	amá, áma át	attéamák; atték
11. Egiarreta	aité. atta	amá	aitátamá
12. Urritzola	áita. aite. áitte	ama	aitamák; guásoak
13. Larunbe	aité	áma	attétamá
14. Beorburu	áite	áma	aitetáma
15. Usi	áite. áite. aité	áma. amá	aitetáma. áitetamá
16. Ziaurritz	áite	ama	aitetamák
17. Anotz	áite. aité	áma. amá	aitetámak
18. Olaitz	áite. áitte	áma	áitetámak. áittetáma
19. Ilurdotz	aitéa, áite. aité	áma. amá	áite eta áma
20. Inbuluzketa	áite. áite. aité	áma	aitétamak
21. Urniza	áite. aité	áma. amá	áitetáma
22. Aurizberri	aíta	ama	aíta ta ama
23. Espotz	áita	áma	áita ta áma
24. Arrieta	aitá. áita	amá. áma	áitak; aitétamà
25. Azparren	áita. aité	áma	áita ta áma
26. Garralda	aíta	ama	aitatamak
27. Aria	aíta	ama	aitetamak
28. Hiriberri-Aezkoa	aíta	ama	aitetamak
29. Garaioa	áita	amá	aiták; aitetáma
30. Abaurregaina	aíta	ama	aitetamak
31. Eaurta	áita	amára. amará, áma	áitetáma
32. Espartza	àitará. áitara, áita. aité	àmará. ámara, áma. amá	áitatomák
33. Ezkaroze	aítará, áita. aité	áma	aitatamák
34. Otsagi	aíta	ama	aitetamak
35. Uztarroze	aitá, áita	amá, áma	áitatomák

44. GALDERA

18. Olaitz: Berriemaileak 'este chico es mi hijo' gisako galderari honako erantzuna eman zion: *aú, áu de gùre muttikôa; áu de gùre muttikua, áu... muttíl májôa!*

31. Eaurta: Koadroetako erantzunak gehi *semé*, MCEri zor zaizkio, hainbat hizketalditatik atereak. CS ere, haatik, *séme* emanik zegoen, mugagabea.

45. GALDERA

2. Altsasu: Mugatu gabe 'alaba' bildu genion TGri: *Mayétz lúze, máyetz gosé, arék eman zoán nére alába; o sea, mayo largo, mayo de hambre, en aquel mes mi hija se murió. Yo a mi madre le he solido oír esos... cuentos.*

31. Eaurta: Inguru hauetan txo xumegarria oso ohikoa ez bada ere inoiz aditu dugu; hona, adibidez, MCEren ahotan: *ta galdín niakoxún dónde, abér nón... bizi dén ta, Otsáin, alábak diaukitxú Otsáin, bída, bí alabatxó ta biak Ôtsa(g)in.*

32. Espartza: *etsálaba* hitza erabili zuen behin berriemaileak, nongotasuna adierazteko, antza: *ní? kéngo, kéngo... kéngo etsálaba; Es-parzáko etsálaba níz ní.*

46. GALDERA

Lan honetako 246, 272 eta 274. galderetan ere 'hermano' hitza agertuko da.

2. Altsasu: FGk eman *anáia* hori *anáie* izan liteke agian. Hortik kanpora, *anáí bat etór da* esan zuen.

5. Etxarri-Aranatz: Lehenengo erantzuna JIri zor zaio; beste biak AEri.

9. Ihabar: *anaié* MHk eman zuen; *ánayá* Alek.

10. Madotz: Hona esaldi esanguratsua, toketan: *béste anáye at bádeát.*

12. Urritzola: Eta *anáiarrebak* 'los hermanos y hermanas'.

19. Ilurdotz: *nóizeménka etórtzen diré gúre anáiak ikústera.*

26. Garralda: *aurrideak* 'hermanos', inkestagilearen oharren arabera.

28. Hiriberri-Aezkoa: Oharretan honela: *anea* 'hermano'; *aurrideak* 'hermanos'.

30. Abaurregaina: Era mugatu zein mugagaberako *anea* bildurik ere, ondoren, 272. galderari emaniko erantzunean, *anaia bat ona* bildu zen.

31. Eaurta: CS-ek *anáí bát, anáia* eman zuen; MCEk *aná(i)e bat, anáia.*

Etxarri-Aranazko Udaletxea - KA2012

Nº 44 HIJO - FILS - SON

Nº 45 HIJA - FILLE - DAUGHTER

Nº 46 HERMANO - FRÈRE - BROTHER

1. Ziordia	sémia	alába	anáya
2. Altsasu	sémie. semí	alábie. alábia	anáia, anái bat
3. Bakaiku	sémia	alabiá	anáyá
4. Dorrao	séme	alába	aneyá
5. Etxarri-Aranatz	sémia	alába	anéiya. anáyä, anái
6. Arbizu	sémia	alábá	anáya
7. Uharte-Arakil	sémia	alába	àneyé. anéye, anéi bét
8. Murginduetá	sémea	álabá	ánayé / anáiarrebák
9. Ihabar	sémea	álabá	anaié. ánayá
10. Madotz	sémeá	alaba	anayé, anáye át
11. Egiarreta	semiá, seme	alaba	anaie
12. Urritzola	sémea, séme	alába, alàba bát	anáie. anáia, anái. ánai
13. Larunbe	sémea	alába	anáye
14. Beorburu	sémea. sémia	alába	anáye. anáie
15. Usi	sémea. sémia. semiá, semé	alába, àlabá	anáye. anáie, anáie bat
16. Ziaurritz	sémëa. sémia, seme	alaba	anáye. anáie
17. Anotz	sémia, seme	alába	anáye. anáie, anái
18. Olaitz	sémia. sémëa	alába	anáie
19. Ilurdotz	sémea. sémëa. sémia, séme	alába	anáie. anáia, anái bet
20. Inbuluzketa	sémia	alába	anáia. anáie, anái bat
21. Urniza	sémea, séme	alába	anáea
22. Aurizberri	semea	alaba	anaia
23. Espotz	sémea	alába	anáia. anáea
24. Arrieta	sémea. seméa, séme. semé	alába. àlabá	anáia. anáëa. anáea. anaeá
25. Azparren	sémia	alába	anáya
26. Garralda	semea, seme	alaba	aurride: anea
27. Aria	semea	alaba	anea
28. Hiriberri-Aezkoa	semea	alaba	aurride: anea
29. Garaioa	sémea, séme	alába	anéa
30. Abaurregaina	semea, seme	alaba	anea, anea
31. Eaurta	sémea. sémia. semiá, séme	álabará, alaba	anáia, anái bát. aná(i)e bat
32. Espartza	semiá. sémia, séme	alábara, alába	aurride: anáia, anái. anáe
33. Ezkaroze	sémea	alába	anáia. anáëa. anáiä
34. Otsagi	semëa, seme	alabara, alaba	anaia, anai
35. Uztarroze	sémia, séme	alabá, alába	anaxá, anáxe

47. GALDERA

1. Ziordia: Herri honetan *arrébea* besterik eman ez zigutenez, Olaztin egin genuen 'hermana de hermana' rako galdera eta *áiztia* moduko erantzuna bildu: *áiztiak, iguál-igual dá bát eta béstia*. (EAEL-erako inkestak egin zirenean, hitz hau Bizkaiko eta Arabako herrietan ez-ezik, Gipuzkoako Mutrikun eta Antzuolan ere bildu zen).

2. Altsasu: JMek *arréba* eta *áizpa*, bi izenak eman zituen.

3. Bakaiku: *bí áizpak badoz* moduko lokuzioa ere bildu genion JLZri. IAK, berriz, *arréba* eta *áizpea*, *áizpa* eman zigun, zera gaineratuz: *ór dazí bí áizpa*.

19. Ilurdotz: *nik emán diotét nére arrébei sagár bána*.

28. Hiriberri-Aezkoa: Oharretan honela: *arreba* 'hermana de hermano'; *aizpa* 'hermana de hermana'.

31. Eaurta: CS-ek *áinzpa* eman zuen, mugagabea, eta MCEk *áizpara*, mugatua.

34. Otsagi: Biltzailearen oharrak: *arreba* 'hermana de hermano' eta *aizpa* 'hermana de hermana'.

35. Uztarroze: Jarraiko esaldian *aizpa* eta *ainzpa* bildurik egonik ere, *ainzpa* ia-ia salbuespentzat har daiteke: *Pues egún gintziá... Kórdoban, senàremáztia? eta... ta, áizpa bát, kètarik? eta... arén... áinzpa bát? senárrareki. Xoàn gi(n)tzia borz, ábitoaren... ékustra, ártra, kára, Kórdobaradráino*.

48. GALDERA

2. Altsasu: FGk emaniko *agúrie* hori dela eta, kutsu gutxiesgarriren bat edo duela esan zuen. JMek, izen hauetaz galdekaturik, *attúnzarrá* eta *átsoá* moduko izenak eman zituen, azken hau 'mal nombre' (itsusia edo desagokia, nonbait) dela gaineratuz. Jaun honek beste hitz batzuk ere eman zituen: *mutílzarrá* 'solterón', *neskázarrá* 'solterona', *alárguná* 'viuda' eta *senárgayák* 'novios'.

3. Bakaiku: *atsúa* hitza, lagunduta eman zuena bestalde, itsusia dela esan zigun JLZk; PAK, horretaz galdetua izanik, *áttuná* eman zigun, zentzu zabalean, antza.

4. Dorrao: Erantzunaren alboan zera dakusagu idatzirik: *ói áñre gízena, áñre tóporrá diok*.

6. Arbizu: *átso zár ooi* moduko esamoldea ere bildu genuen, guk geuk galdeturik, baina irain edo laido bezala erabili ohi da, omen.

7. Uharte-Arakil: Eta *áittun bazék* 'algunos ancianos'. JMUEk, baina, *éittuná* 'anciano' eta *ámiñé* 'abuela' eman zigun.

9. Ihabar: Al mintzo: 1) *ni zarra naiz baña biotzá doket gáztia*; eta 2) *gure a(t)soák, nuestros viejos o mayores*. MHK, aldiz, 'zar' hitza hartu zuen erreferente bakartzat: 1) *gizón zárta*; 2) *makúme zár bat*; eta 3) *eskín ortán dagó gizón zár bat*.

10. Madotz: *gurásoá, úrte askótako gizóna*; *gizón zár bat* esan zuen berriemaileak, bigarrenez galdekatu genuenean.

12. Urritzola: - Eta 'atso'? - *De soltera (madre), es despectivo* izan zen erantzuna.

14. Beorburu: *gizón zár batzúk* gaineratu zuen berriemaileak, baina itsusi xamarra dela argituz.

17. Anotz: Galdera honi loturik esalditxo pare bat bildu genuen: *óri gizón zárta!* alde batetik, eta *zártu dé áunditz*, bestetik.

18. Olaitz: Erantzuleak *zárra* 'viejo' emanik ere, aldi batean *gure atsoa*, eta beste batean *au átsoa!* moduko adierazpenak erabili zituen: *átsoa le llaman aquí a la mujer vieja o no sé qué es, si es joven tampoco; claro, no sé; 'áu, áu atsoá!' hay costumbre de decir, entre los vascos, 'áu átsoa!'*

19. Ilurdotz: *zárra? desconsiderado* iritzi zion berriemaileak hitzari, onaturik ere.

20. Inbuluzketa: *zarrén-tzarréna / tzarrén-tzarréna* 'el (hermano) mayor de todos'.

24. Arrieta: Baina *gizón zarrák* 'los ancianos', aldi honetan azentuera azken silabara eramanez.

25. Azparren: *atsóa* 'anciana' dela esan zuen informatzaileak. ABk, berriz, honako esaldia eman zigun: *zarráo ta biárrao* 'cuanto más viejo más necesitado' edo.

29. Garaioa: Guk bultzaturik, *átsoa* 'anciana', eman zuen erantzuleak.

30. Abaurregaina: *gizon bat adinetakoa* ere bai.

31. Eaurta: Erantzunak CS-enak dira: 1) *xar, zar* 'viejo'; eta 2) *áitsoa, átsua* 'anciano/a'. MCErentzat, baina, azken hitz hauek itsusiak dira.

Nº 47 HERMANA - SŒUR - SISTER
Nº 48 ANCIANO - VIEILLARD - OLD MAN

1. Ziordia	arrébea	zárra. zarrá
2. Altsasu	árrebie, arréba / áizpa	agúrie, agúre bat / átsue, átso át
3. Bakaiku	àrrebiá / áizpa	zárra / atsúa* / áttuná
4. Dorrao	arréba / éizpa	zárra
5. Etxarri-Aranatz	arréba / áizpe	zárra
6. Arbizu	arréba / áizpa	zárra
7. Uharte-Arakil	àrrebá. arréba / éizpe	áittuna. éittuné / ámiñé
8. Murgindueta	árrebá / áizpe*	abuélo
9. Ihabar	/ áizpe	zárra. zar / a(t)soá
10. Madotz	árrebá / áizpe	gurásoá
11. Egiarreta	arreba / aizpe	zárra
12. Urritzola	arreba / áizpe. aízpe, aízpe bat	zárra, zar
13. Larunbe	arréba / áizpe	zárra
14. Beorburu	arréba / áizpe. aizpé	zárra
15. Usi	arréba / áizpe. aizpé	zárra
16. Ziaurritz	arréba / áizpe	zárra, zar
17. Anotz	arréba / áizpe	zárra
18. Olaitz	arreba?	zárra, zar / átsoa
19. Ilurdotz	arréba	zárra / átsoa
20. Inbuluzketa	arréba / áizpe. aízpe	zárra, zar
21. Urniza	arréba / áizpe	zárra. tzárra, zar
22. Aurizberri	arreba	zarra
23. Espotz	arréba / áizpa*	zárra
24. Arrieta	arréba / aízpa	zárra, zar / atso
25. Azparren		atsóa
26. Garralda	arreba / aizpa	gizon zaarra, gizon zaar
27. Aria	arreba / aizpa	zarra
28. Hiriberri-Aezkoa	arreba / aizpa	zarra
29. Garaioa	arréba	zárra, zar / átsoa*
30. Abaurregaina	aizpa	gizon zaar bat
31. Eaurta	árréba / áizpa. áinzpa	xar. zar / áitsoa. átsua
32. Espartza	aurríde: arréba / áizpa. áinzpa	agúre / átsoa, átso. áitso
33. Ezkaroze	arréba / áizpara. aizpára, aízpa	abuélo / zárra, zar
34. Otsagi	arrebata, arreba / aizpara, aizpa	aitsöa, aitso
35. Uztarroze	arrebá, arréba / aizpá, áizpa. áinzpa	abuéloa / zárra, zar. xar

49. GALDERA

Galdera honetako aditzari dagozkion era alokutiboak, bilduak izan diren neurrian, 24. galderari emaniko erantzunetan islatu dira.

1. Ziordia: *il jok* bildurik gaude orobat, hiketan.
5. Etxarri-Aranatz: Erantzun biak JIrenak dira. AEk, biekin ados agerturik ere, bigarrena nahiago izan zuen. Herri honetan, dena dela, *dau*, *dao*, *doo* eta *do* bildurik gaude, gutxienez.
10. Madotz: Geroaldirako zera bildu genuen: *bé(r)a illéen dok*.
17. Anotz: *gizon oi il* de gisako esaldi motxa bildu genuen aldi berean.
19. Ilurdotz: *üre dāgo illik* bildu genuen orobat, aldi berean.
21. Urniza: *ille-illéria* 'funeral(es)' omen da.
24. Arrieta: *il da* esan zuen halaber berriemaileak.
25. Azparren: *tzakúrra il da* moduko esaldia ere erabili zuen erantzuleak.

50. GALDERA

1. Ziordia: Hikako kontuetan, berriemaileari *jek* bildu genion oraingoan (*oriek bizirik jek*), beste une batean *dejek* eman bazigun ere.
3. Bakaiku: *bizi de* JLZk eman zuen; *bizik deé* Iak.
5. Etxarri-Aranatz: Erantzuna JIri zor bazaio ere, alokutiboak AEk eman zituen.
6. Arbizu: Alokutibotzat *zaurek* / *zauren* ere bai.
9. Ihabar: *bizik dáude* emanik zegoen AI andreak *biziek dáude* eman zuen beste ikustaldi batean. Honakoa ere eman zuen andre honexek halako batean: *bizitze ona doket, tengo buen vivir*. MHk, aldiz, *dué* eman zuen, 'daude' horren sinonimotzat (alok. *zuék* / *zuén*), Murginduetan ere bildua eta Uharte-Arakilen zuzenean ez baina, era alokutibo horiexen bidez nolabait iradokia. EAEL-eko Irañetako emaitzetan ere, halaber, *bizik tue* ('bizirik due') dakusagu. Honekin zerikusia duela, MH horixe zera bildu genion halaber iraganaldirako: *kanpúan zuénak é etór zeén*, non zuenak hori 'zeudenak' den.
12. Urritzola: Eta iraganaldian 'zauren': *dénok guàtzeán tzauren ta...*
21. Urniza: Errepasoa egitean, *daudé bizik*.
24. Arrieta: *ébek bizi diré* bildu genuen gisa berean.
27. Aria: Pluraleko 3. pertsonan bada ere, sandhia darakusan *ili taude denak* moduko adibidea dugu orobat, hizketaldi askean.
35. Uztarroze: Galdera honi emaniko erantzuna *bizik tun* izan bazen ere, kasu honetan idatzi dugun aditz laguntzailea *tun* hori ez, baina *daude* era indefinitua (eta trinkoa, gainera) izan da, eskuin aldean honi dagozkion era alokutiboak, gainerako herrietan bildu direnekin batera, agertzeko. Alokutibotzat ekarri ditugun *dauden* eta *daudezu* horiez gainera, *tion* eta *tiozu* ere bildurik gaude inoiz.

Arbizuko Santa Maria eliza - KA2012

Nº 49 ESTÁ MUERTO - IL EST MORT - HE IS DEAD
Nº 50 ESTÁN VIVOS - ILS SONT VIVANTS - THEY ARE ALIVE

1. Ziordia	íl daó	ok dának bízirik dé	> jek. dejek
2. Altsasu	ílik doó	bízík deé	> jeek / jeen
3. Bakaiku	ílda do	bízi de. bízík deé	> jek / jen
4. Dorrao	ílda dáu	óik dói biziík	> dioik / dioin
5. Etxarri-Aranatz	ílli dáu. íllik dóo	bíziik deé	> ziek / zien
6. Arbizu	ílik daó	biziík daudé	> zäudek / zäuden
7. Uharte-Arakil	íllik dagó. íllik dau	bízík daudé	> zuek / zuen
8. Murginduetza	ílli taó. íllik daó	bízík dué	
9. Ihabar	íllik dagó	bízík dáude. bízík due	> zuek / zuen
10. Madotz	ílli tágo	bízeik daudé	> zaudek / zauden
11. Egiarreta	il dao. íllik dáo	bízík daudé	
12. Urritzola	íllik daó	bizií(k) dáure	> zaudek
13. Larunbe	ílli(k) taó. íllik dáo	bízi deé	
14. Beorburu	ílli tágo. íllik dágó	bízík dáude	> zeudek
15. Usi	ili tao	bizi diré	
16. Ziaurritz	íli tago	bizi diré	
17. Anotz	ílli tágo	bízi táude	
18. Olaitz	il dagó		
19. Ilurdotz	ílik dágó	bízík dáude	
20. Inbuluzketa	íli taó	bízi(k) dáude	
21. Urniza	ílik dagó	bízík daudé	
22. Aurizberri	ílik dago	bizirik daude	
23. Espotz	il déo. il dágó	bízík dáure	
24. Arrieta	il daó	ébek bízi daudé	
25. Azparren	élik da		
26. Garralda	ílik dao	bizi daude	
27. Aria	ílik dago	bizirik daude	
28. Hiriberri-Aezkoa	ílik dao	bizirik doude	> xoudek / xouden
29. Garaioa	ílik dáo, dágó	bízirik dáude	> xaudek / xauden
30. Abaurregaina	ílik tago	bizirik daude	
31. Eaurta	ílik dágó	bízík dáude	> / / diaudetxu
32. Espartza	ílik dago	bízirik daude	> / / diaudetxu
33. Ezkaroze	ílik dágó	bizi dra	
34. Otsagi	ílik dago	bizirik daude	
35. Uztarroze	il dun	bizik daude	> / dauden / daudezu

51. GALDERA

2. Altsasu: JMek honela: *úme txikiya ín dau*. Iraganaldirako, *bázukán*.
9. Ihabar: Erantzunak eman zituen Alek *okoizt in* 'abortar' gaineratu zuen: *andre onek okoizt in du / auntz onek okoizt in du*, esaterako.
11. Egiarreta: Eskuin aldeko erantzuna dela eta, honako hau ere bai: *aurre bat izan du*.
14. Beorburu: *zerríe*, gaztelaniazko hitza balitz bezalaxe ahoskatutik.
16. Ziaurritz: *erdi de*, ama animaliaaren bat den kasuan.
17. Anotz: Aurrenik 'erdi' bildu genuen, animalia bati loturik baina: *ardi oré erdí de*.
18. Olaitz: Eskuin aldeko erantzuna dela eta, berriemaileak, oraingoan asmatzen ez zuela ikusiz, zera esan zuen: *eztaki' ba nóla errán; ezta'kit*. Beste aldi batean, aldiz, burura etorritako esaldia eman zuen: *átzo ezkóndu te gáur erdí, kóntu orí man tzözú bére yábiari*. *Claro! la primera noche que se casó, parió...*
19. Ilurdotz: *erdi de*, animalien kasuan eta, emakumezkoenean, 'egin' ere bai: *gúre txokándriak in dú bi áur, mutíkoak*.
24. Arrieta: *librátu da* emakumea, eta *érdi da* animalia.
28. Hiriberri-Aezkoa: Hona zehaztasunak: *libratú da > libratuk / libratun (mujer), eta erdí da > erdiuk / erdiun (mujer/animal hembra)*.

52. GALDERA

1. Ziordia: *ónek ezkóndu da* izan zen erantzuna, izenorde desagokia erabiltia.
9. Ihabar: *ezkóndu da* Alek eman zuen, eta *orí ezkóndu dá* ('ezkondue de' itxaron zitekeen agian) MHk. Alena da, bestalde, honako esaldia: *nik dokét alaba bat ezkondue Frántzian*.
12. Urritzola: Eta *donáda* –gaztelaniazko genero eta guzti– 'soltera': *bazén, née... áma, áma gúne (sic) adiñekoa o óla zén, emákume át, solt-, alargúne zen; ez, alargúne... viuda da, beñó...* - ¿Soltera? - *Bai, soltera*. - Ezkongabe edo donado edo... - *Bai, bai, donáda*. - 'Donada' esaten da? - *Donáda... esáten da, bai*.
19. Ilurdotz: *mán zió ezkón(t)zekó permísue*.
25. Azparren: *gúre anáya ezkóndu da* bildu genuen.
26. Garralda: Herri honetako berriemaileak *arek* izenordea –singularreko 3. pertsonakoa aditz iragankorrekin– erabiltzen zuen beti, on-doko aditza edozein zela ere, hots: *arek ekartzen du* baina baita *arek ezkondue da* ere.
29. Garaioa: *etzkóndu dá* aditu uste izan genuen.
31. Eaurta: CS-ek *kasátu da* eman zuen; MCEk *kasátu xú*.
32. Espartza: Hemen ere *kasátu da* bildu genuen arren, honen hegoaldeko Ibizta herrian *ezkondue da* eman zigun Felipa de Carlos (FC) andreak 1981ean. Aditz hau, Zaraitzuko ibarrean, *kasatu* erdal maileguak aski ordezkaturik aurkitu dugu.
35. Uztarroze: *eta, mazték... eztakiár, zrénez bordálto(k) ala zrénez neskáto (...)* eta... *úrak, xoáitan z(r)íá elerráitan... baskuénzez, ele gúziak*.

Uharté-Arakil herriaren urrutiko ikuspegia - KA2012

Nº 51 ELLA HA PARIDO; ÉL HA TENIDO UN NIÑO - ELLE A ENFANTÉ; IL A EU UN ENFANT - SHE GAVE BIRTH; HE HAD A CHILD

Nº 52 SE HA CASADO - IL A PRIS FEMME - HE TOOK A WIFE

1. Ziordia	úmia in dík	onék seme bat in dík (?)	ezkóndu da
2. Altsasu	umí izén dau; umé bat izén dau	séme bát izén dau	ezkóndu eín da
3. Bakaiku	áurr eín dau	úme bát izán dáu	ezkóndu eín da > dok, don (ezkóndu ón)
4. Dorrao	libretu á	izen dó umi át	ezkóndu á
5. Etxarri-Aranatz	úmie eín dáu	áittak uráaittu áu úmia	ezkóndu á
6. Arbizu	umía eín du	umía izén du	ezkóndu a
7. Uharte-Arakil	librátu dé	áur bét izéndu dú	ezkóndu dá
8. Murgindueta	librétu dé	sémea izéndu dú	ezkóndu dá
9. Ihabar	ume in du	izánu dú séme bat; eúki du aur bet	ezkóndu dá
10. Madotz	beák úmeé in do	beák úme at izán do	ézkondo dá
11. Egiarreta	librétu* da	ume bat izánu du	ezkond du
12. Urritzola	libratu da	seme bat izánu du	ezkond du; esposátu da
13. Larunbe	librátu* da	úmia izánu du	ezkóndu da. ezkóndu de
14. Beorburu	librétu dé makómia / érdi de zerríe	aiték izen dú séme at	ezkóndu dé
15. Usi	libretu da	izendu du seme bat	ezkond de
16. Ziaurritz	aurra yayo da / erdi de	seme bat izén du	ezkond de
17. Anotz	andre oré librétu* dé / ardi oré erdí de	izénu du seme bat	ezkóndu de
18. Olaitz	aur bat in du; in du muttiko bat		ezkóndu de
19. Ilurdotz	maztékie úre librétu de / erdi de	gizón arrék seme bat izén du	ezkóndu dé
20. Inbuluzketa	érdi de	izénu du úme bat	ezkóndu de
21. Urniza	érdi de; librétu* dé	izén du áur bat	ezkóndu dé
22. Aurizberri	aur bat izan du	seme (alaba, aur) bat izan du	ezkond du
23. Espotz	áma érdi da; librátu* da / bái góí érdi da	irúki du séme at, séme bat	ezkóndu dá
24. Arrieta	librátu da / érdi da	gizon orrék izán du séme bat	ezkond du
25. Azparren			ezkóndu da
26. Garralda	erdi da	izan du aur bat	ezkond du
27. Aria	erdi da	seme bat izan du	ezkond du
28. Hiriberri-Aezkoa	libratú da; erdí da / erdí da		ezkondú da > ezkonduk / ezkondun
29. Garaioa	emáztea érdi dá	gizóna, úme bát izan dú	ezkóndu dá
30. Abaurregaina	libratu da	seme bat izan du	ezkond du
31. Eaurta	emáztiá érdi xu; emáztiak érdi du	gizónak izán dú aúr bat	kasátu da > kasátu xú
32. Espartza	érdi da	izan dú séme bat	kasátu da
33. Ezkaroze	erdi da	izan du seme bat	kásatu da
34. Otsagi	emazteak izan du aur bat	gizonak izan du aur bat	ezkond du
35. Uztarroze	sórtu dién	ékun dién séme bat	bordáitu dún

53. GALDERA

1. Ziordia: Aparteko orritxo batean *aunditu in diú* dakusagu, iragankorrean; garbi dago, baina, hau ez dela erantzun egokia eskatu zenerako.

5. Etxarri-Aranatz: Erantzuna JIri zor bazaio ere, alokutiboak AEk eman zituen. Beste uneren batean, hala eta guztiz ere, *ga > gäittuk / geittun* bildurik gaude era berean.

9. Ihabar: Erantzuna MHrena da, AI besterik emanik baitzegoen: *zéiñ aundí in dá nére illebá* ('sobrino').

11. Egiarreta: *aundittu gaude* ere bai.

28. Hiriberri-Aezkoa: Erantzuna *luzatu gituk* izan zen. Ezker aldeko zutabea idatzi dugun 'gira' hori beste erantzun batetik ekarri dugu.

31. Eaurta: Galdera honetako aditz laguntzailea indefinituan eman nahi izan dugu era honekiko ikuspegi orokorra berdintzeko, eskuin aldeko zutabea era alokutiboak islatzeko utziz; izan ere, Eaurtan bildu genuen erantzuna MCEk emaniko *ánditu gitxú* izan baitzen, hor idatzi dugun *gra* hori beste erantzun batetik hartu dugula. Berdin jokatu dugu Espartzan eta Uztarrozen bilduriko erantzunekin ere.

32. Espartza: *ánditu gituk* izan zen erantzuna. Ikus, honen aurrean, Eaurtako erantzunari egin diogun oharra.

33. Ezkaroze: Erantzun hau bildu gabe geratu bazitzaigun ere, badakikegu berriemaileak partizipioa ibarreko beste herrietan bezala erabiliko zuela, elkarrizketa aske batean zera bildu baikenion: *ta... géro, pues hala! andítuz fáten nintzála bezála...* Koadroetara ekarri dugun aditz laguntzailea eta bere tokako alokutiboa berriemaileak berak inoiz emandako beste zenbait datutatik hartu ditugu.

34. Otsagi: Era alokutiboak guk geuk lehen aipatu herri honetako lagunei bildu datuetarik atera ditugu.

35. Uztarroze: Erantzuna *gú(k) ázkatu gitún, ánditu gitún ténpra bātān... nosotros nos hemos crecido a un tiempo* izan zen arren, 'anditu gra' idatzi dugu koadroetan, beste zenbait kasutan aipatu dugun arrazoi berberetatik, inoiz edo behin *gidra* eta are *gitra* aditu dugun arren. Uztarroze honetan, gainera, *lúzetu dún* eta *ánditu dún* 'se ha crecido' ere bildu zen gisa berean.

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Urdiain: *aunditu ga* / Lizarraga: *azi gara* / Etxarri-Aranatz: *aundittu ein ga* / Irañeta: *aundittu ga; azi ga* / Alli: *azi gera* / Gartzaron: *aundittu gaa* / Autza: *aundittu gera* / Ziganda: *aunditu gará* / Eugi: *aunditu gara* / Mezkiritz: *aunditu gira* eta *aunditu gera* / Auritz: *aunditu gira* / Iraberri-Artzibar: *aunditu gira*.

54. GALDERA

1. Ziordia: Aparteko orritxo batean *zártu in déi* dakusagu, iragankorrean; garbi dago, baina, hau ez dela erantzun egokia eskatu zenerako.

3. Bakaiku: JLZk emaniko *anrok* hori 'andreak' da, jakina.

5. Etxarri-Aranatz: Lehenengo erantzuna JIri zor zaio eta bigarrena AEri. Alokutiboak, ohi bezala, azken honi.

16. Ziaurritz: Beste aldi batean *mazte oiék zartú dire* bildu genuen.

18. Olaitz: Kasu honetan ere *zartu* hitzaren 'z' gaztelaniazkoaren modukoa iruditu zitzaigun.

25. Azparren: Erantzuna *zártu dirá* izan bazen ere, berriemaileak, aditz laguntzaile gisa, *dirá* eta *diré*, biak erabili ohi zituen (*fánen dirá* eta *éldu diré*, *adibidez*).

34. Otsagi: Era alokutiboak guk geuk lehen aipatu herri honetako lagunei bildu datuetarik atera ditugu.

35. Uztarroze: Erantzuna *neskáxi koriék zártu tún ánitx* izan bazen ere –*zártu(k) tión* ere bai, 'están envejecidas', alegia– koadroetan 'zartu dra' idatzi dugu, erantzun guztiak aditz laguntzailearen aldetik berdintzeko eta eskuin aldeko zutabea, horrela, alokutibotarako uzteko.

Nº 53 HEMOS CRECIDO - NOUS AVONS GRANDI - WE GREW UP**Nº 54 ELLAS HAN ENVEJECIDO - ELLES SONT DEVENUES VIEILLES - THEY HAVE GROWN OLD (females)**

1. Ziordia	dánok ázi...	> gaitúk	zártu diá	
2. Altsasu	gú ázi eín gaá	> gaituk / gaitun	zártu eín dia	> tuk / tun
3. Bakaiku	gú azí in ga	> gāituk. gaituk. gaittuk / gāitun	anrók zartú eín dia	> tuk / tun
4. Dorrao	ázi in ga	> gettuk / gettun	érak zártu diá	> ttuk / ttun
5. Etxarri-Aranatz	aundittu gaá	> gaittuk / gaittun	txikittu eín dié / zártu eín dia	> ttuk / ttun
6. Arbizu	gú aundittu gaá	> gaittuk / gaittun	zártu eín dia	> dittuk. ittuk. ttuk / dittun. ittun. ttun
7. Uharte-Arakil	áundittu gá; áundittu in gá	> gaittuk / gaittun	zártu diré	> ittuk. ttuk / ttun
8. Murgindueta	aundittu gaá		zártu deé	> ttuk / ttun
9. Ihabar	aundittu gaá	> gattuk / gattun	bérak zártu deé	> ttuk / ttun
10. Madotz	aundittó gaá	> gattök. gattuk / gattön	béak zartó in deé	> dittök / dittön
11. Egiarreta	aundittu ga(a)		aiek zartu deé	
12. Urritzola	aundittu g(e)rá	> gaittuk / gaittun	zártu diré. de(r)e. dee	> ttuk / ttun
13. Larunbe	aundittu gará		bérak zártu deé	
14. Beorburu	aunditu gára	> gattuk / gattun	óyek zártu dire	> ttuk / ttun
15. Usi	aunditu gará		zártu diré	
16. Ziaurritz	aunditu gará	> gaituk*	emázteak zartu diré	
17. Anotz	aunditu* gará	> / gaitun	andre ayék zártu diré áunditz	> / ditun*. tun
18. Olaitz	aunditu gārā. aundittu gará		zártu diré	
19. Ilurdotz	aunditu gerá	> gaituk	áyek zártu diré	> tuk
20. Inbuluzketa	aunditu gará		zártu diré	
21. Urniza	aunditu gerá	> gaituk	zártu diré	> tuk
22. Aurizberri	aunditu gara	> gaituk	aek zartu dire	> dituk. tuk
23. Espotz	aunditu gará		emastékiek zártu diré	
24. Arrieta	larrítu gará	> gaituk	óyek zártu diré	
25. Azparren	aunditu...		zártu dirá. diré	
26. Garralda	luzatu gira	> gituk / gitun	zaartu dira	> tuk / tun
27. Aria	anditu gira	> gituk / gitun	zartu dira	> tuk / tun
28. Hiriberri-Aezkoa	luzatu gira	> gituk / gitun	aek zartú dira	> tuk / tun
29. Garaioa	andítu gíra	> gituk / gitun	aik zártu dira	> tuk / tun
30. Abaurregaina	luzatu gira	> gituk / gitun	zaartu dira	> tuk / tun
31. Eaurta	anditu gra	> gituk / gitun / gitxu. gixu	zártu drá	> tuk / tun / tutzu / tutxu. txu
32. Espartza	ánditu gra	> gituk / gitun / gitxu. gixu	zártu dra	> tuk / tun / txu
33. Ezkaroze	(anditu) gra. girá	> gituk	zártu dra	
34. Otsagi	anditu g(i)ra	> gituk / gitun* / gitzu / gixu*	emazte koek zartu dra	> tuk / tun / tzu / txu
35. Uztarroze	ánditu gra	> gituk / gitun / gi(t)zu	zartu dra	> tuk / tun. ditun / tzu. zu

55. GALDERA

1. **Ziordia:** Informatzaileak erantzuna emateko erabili zuen tokako era bere horretan utzi behar izan dugu, zukakoa ez baikenuen esku-ratu inkesta guztian zehar.

2. **Altsasu:** Eskuin aldeko erantzuna JMi zor zaio, FGri 'has pegado' galdetu bide baikenion honen erantzuna ikusita: *jo ein dézu*, eta, iraganaldian, *zénduen* (zuka) eta *ien* (toka eta noka).

3. **Bakaiku:** Erantzunak lArenak dira, JLZ *zuk jótzen dazú / zúk jo dáu* emanik baitzegoen aurrenik, 'zuk hari' alegia, ondoren, bigarren kasurako, *jó ein dau* bildu bagenion ere.

7. **Uharte-Arakil:** Ezker aldeko erantzuna dela eta, hiketan emaniko erantzunak *ik jo itten dúk / ik jo itten dún* izan ziren, toketan, gainera, era laburtu bat bildu genuela: *ik jo ittáunk*. Eskuin aldeko erantzunari dagokionez bestalde, hasieran, ustegabeen, 'has pegado' galdetu genuenez, *zuk jo duzú / ik jó in dúk* bildu genuen.

12. **Urritzola:** Ezker aldeko erantzuna *jótzen diozú* izan zen, gaizki ulertze baten ondorio ziurrenik. Hori horrela, koadroetan idatzi dugun 'duzu' hori beste erantzun batetik hartu dugu.

14. **Beorburu:** Eta *ik yótzaúk* 'tú pegas', toketan.

15. **Usi:** *yo diózu* bildu genuen, gainera, eskuin alderako.

18. **Olaitz:** Eskuin aldeko erantzuna dela eta, *yó ziók, garróte batéki* bildu genuen, *ziok* hitzaren 'z' gaztelaniazkoaren modukoa iruditu zitzaigula. Bestelako esaldiak ere bildu genituen: 1) *yotzen duzu káska gáñean*, eta 2) *zume bateki* (zume 'mimbre recio' esan zuen), *con una cuerda... zumekoaldi bat emáin dio atárien óndoan*.

19. **Ilurdotz:** Eskuin aldeko erantzuna egokitu dugu, *yó duzú* bildurik baikeunden, geuk galdera gaizki egin izanaren ondorio, ez bairik gabe.

21. **Urniza:** Ezker aldeko erantzunaren kasuan informatzaileak tokako era ematean, aditza eta aditz laguntzailearen arteko metatesi intergarria gauzatu zuenez, emaitza bere horretan mantendu dugu, beste uneren batean *duzu* era, zuketan, erabili bazuen ere.

24. **Arrieta:** 'Nor-nori-nork' saileko esaldi pare bat bildu genuen orobat: *yótzen dako zú txakúrrai*, alde batetik, eta *yo dako (t)zakúrrari*, bestetik. Aditz laguntzailearen aldetik Aezkoatik eragina agerikoa da.

25. **Azparren:** AB mintzo: *zili pirtáko, zartáko* '(una) torta', lehenengo gehiago, omen, eta *zúrra... dar paliza*.

30. **Abaurregaina:** Galdegileak bildu zuen besterik ere ezker alderako: *jotzen ei xira*, Aezkoako xuketan, eta *yotzen ei iz*, hiketan.

31. **Eaurta:** Ezker aldeko erantzunetan dugun aditz laguntzailea indefinituan eman nahi izan dugu era honekiko ikuspegi orokorra berdintzearen; hala, herri honetan MCEk emaniko erantzuna (*xótzen duk*, toketan) eta CS-ek emanikoa (*xótzen xu*, xuketan) 'xotzen duzu' bihurtu dugu, erdiko zutabeen gainerako tratamenduei dagozkien erak idatziz.

32. **Espartza:** Ezker aldeko erantzuna *xótzen duk* izan zenez, idatzi dugun 'zu' hori guk geuk herri horretako beste zenbait informatzailei bildu datuetatik atera dugu. Besterik ere bildu genuen bestalde: *xótu dakoxú txakúrrari*.

34. **Otsagi:** Ezker aldeko erantzuna *xótzen duk* izan bazen ere, inkestagileak, aparteko orrian, zukako 'zu' era laburra bildu zuen, guk koadroetara ekarri duguna.

35. **Uztarroze:** Ezker aldeko erantzuna *xótan dún* izan bazen ere, aditz laguntzailea berriemaileak beste uneren batean erabil itako 'duzu' (eta honen era laburra 'zu') bihurtu dugu kasu honetan, ezker aldeko erantzun guztiak, aditzari dagokionez, berdintzearen.

Ertaroko zubia Uharte-Arakilen - KA2012

Nº 55 PEGAS, HA PEGADO - TU FRAPPES, TU AS FRAPPÉ - YOU STRIKE, YOU STRUCK

1. Ziordia	jótzen dok	dok. duk	jo dik
2. Altsasu	jo itén dezu	dok / don	jo ín dau
3. Bakaiku	jó iten dezu	dok. dek / don. den	jó in dáu
4. Dorrao	eitten dezu jó	dok / don	bérak jó do; ín do jo
5. Etxarri-Aranatz	jo eíttén dézu	dek / den	béak jó dáu
6. Arbizu	jótzen duzú	duk / dun	jo eín dió
7. Uharte-Arakil	jó itten duzú	duk / dun	jo in du
8. Murgindueta	jótzen duzú		órrek jo dió
9. Ihabar	jótzen duzú	duk / dun	jo du
10. Madotz	jo e(i)tten. e(é)tten dozó	dok. duk / don	zok jo diózu
11. Egiarreta	jotzen ai da (?)	duk	arrek jo du
12. Urritzola	jotzen duzu	duk / dun	jo du
13. Larunbe	jótzen dúzu		béak jó du
14. Beorburu	zúk yótzaúzú	duk / dun	órrek jó dú
15. Usi	yotze uzu		yo du
16. Ziaurritz	yótzen duzú		yo du
17. Anotz	yótzen duzú	/ dun	zuk yo duzú
18. Olaitz	yótzen duzú	duk	yó ziók
19. Ilurdotz	yótzen duzú	duk	yo du
20. Inbuluzketa	yótzen duzu		yo du
21. Urniza	ik yótzeunk	duk	bérak yo dió
22. Aurizberri	yotzen duzu	duk	yo du
23. Espotz			gizónak yo dió tzakúrrei
24. Arrieta	yótzen duzú	duk / dun	yo du
25. Azparren		duk / dun	yó* du
26. Garralda	yotzen duzu; yotzen ai zira	duk / dun	yo du
27. Aria	yotzen duk	duk / dun	yo du
28. Hiriberri-Aezkoa	xotzouzu / xotzouk / -n	duk / dun	xo du > xo dik. xoik
29. Garaioa	yótzen dúzu	duk / dun	yó du
30. Abaurregaina	yotzen duzu	duk / dun	yo du
31. Eaurta	xotzen duzu	duk / dun / xu	xótu dú tzákurrarí
32. Espartza	xótzen zu	duk / dun / xu	xótu du
33. Ezkaroze	xótzen duzu	duk / dun / duxu. xu	xo du
34. Otsagi	xotzen zu	duk / dun	xotu duk
35. Uztarroze	xótan duzu. zu	/ dun	xótu dién

56. GALDERA

9. **Ihabar:** Alek erantzunak eman ondoren, zera gaineratu zuen geroaldirako: *ilko duzté txérrie*.

10. **Madotz:** Gure oharretan dakusagun *zuk illá iten dezí* gisako esaldia zertxobait ukitu dugu, hura jasotzean gaizki ulertu genuelakoan.

11. **Egiarreta:** Erantzuna, zehazki, honakoa izan zen: *ai zate txerri iltzen*.

12. **Urritzola:** *EAEL* delakoan galdera bikoitz honi emaniko erantzun gisa *iltzen duzué / il duzué* agertu bazen ere, Yrizarrentzako datuak bildu genituenean (*Mvaanm*) berriemaile honexek *duzte* (sing.) eta *ttuzte* (plur.) moduko erak eman zituzenez, koadroetan idatzi beharreko emaitzak aldatu ditugu, oraingo hauek haiek baino egokiagoak direlakoan. Inkesta honen 267. galderari erantzuna ematean, gainera, *puskatu e(g)úrre bildu duztena* (zuek) emanik zegoen jada gure laguna.

14. **Beorburu:** Esaldi hauetako aditz laguntzailearen aldaerek (*duzte* eta *duzie*), Larunben eta Usin bildutakoekin erkatuz, era bien bilgunea edo transizio-gunea agerian uzten dutela iruditzen zaigu. Pedro de Yrizarrentzako bilketa-lanak egin genituenean, halere, *duzie* eman zigun informatzaile honek berak singularrerako, eta *ttuzie* pluralerako (*Mvaanm*).

24. **Arrieta:** Berriemaileak, batzuetan, 'behar' + aditz laguntzailea ematean, bi hitzak lotu eta metatesiak sorrerazten zituen: *gáu gúzian pástu beaurzié... de guardia, óngi pagátu beaurzié, bai*.

28. **Hiriberri-Aezkoa:** Galdegileak honako oharra idatzi zituen: *iltzouzie (bat), iltzén tuzie (anitz), alde batetik, eta il dúzie (bat), il túzie (anitz)*, bestetik.

30. **Abaurregaina:** '*duzie* (bat); *tuzie* (batzuk)' argitu zuen biltzaileak.

31. **Eaurta:** Izendordea dela eta, CS-ek *zuék* eta *zek*, biak erabili zituen; MCEk *zek*.

35. **Uztarroze:** Hona eskuin aldeko erantzun osoa: *ziék il zeí ánix génte*; galdera bat egin zuen gainera berriemaileak: *ziek il zeia?* '¿vosotros lo habéis matado?'.

EAEL-EN ARGITARATUAK:

(Aldi honetan eskatu ziren bietatik bigarrena)

Urdiain: *il dezaí / Lizarraga:* *il dezie / Etxarri-Aranatz:* *il ein debie* (plur. 3. perts.) / **Irañeta:** *il duzte / Alli:* *il duzue / Gartzaron:* *il ttuzte* (plur. 3. perts.) / **Autza:** *il duzie / Ziganda:* *il duzie / Eugi:* *il duzie / Mezkiritz:* *il duzu* (sing. 2. perts.) / **Auritz:** *il duzie / Iraberri-Artzibar:* *il duzu* (sing. 2. perts.).

57. GALDERA

3. **Bakaiku:** *bóta í(n)ten dau*, dakusagu, orobat, gure oharretan.

9. **Ihabar:** Koadroetako emaitzak Ali zor bazaizkio ere, eskuin aldeko kasurako MHk ere eman zituen bereak: *bóta dú ítxea*, alde batetik, eta *mútiko orrék bóta du árri bet*, bestetik, zera gaineratuz: *arrike* 'a pedradas'.

24. **Arrieta:** 'Nor-nori-nork' saileko esaldi bat bildu genuen bide batez: *bota dakó* ('hark hari'). Eta horretaz landara, baita *isúrtu* 'de-rramar' ere.

28. **Hiriberri-Aezkoa:** Galdegileak honako oharra idatzi zituen hiketan: *botatzeik / botatzein* (sing.), eta *botatzén tik / botatzén tin* (plur.), ezker aldeko zutaberako, eta *botatuik / botatuin*, zein *boteik / botein*, hala nola *botatu tu* (azken hau zuketan, plur.), eskuin aldekorako.

29. **Garaioa:** Berriemaileak, eskuin aldeko galderari erantzunez, *arrék botátu du* esan zuelarik, galdetu genion: Eta 'bota du'? - *Bérdin erráten dú(u) báta nola bértzea*.

31. **Eaurta:** Eskuin aldeko erantzunei gagozkiela, CS-ek *kórrek tíratu dú árri bat* esan zuen, eta MCEk *egótzi dú árri bat*.

35. **Uztarroze:** *egótxiaren dién* 'lo tirará', eta *egotxi duná?* '¿lo has tirado?'.

Nº 56 MATÁIS, HABÉIS MATADO - VOUS TUEZ, VOUS AVEZ TUÉ - YOU KILL, YOU KILLED
Nº 57 TIRA, HA TIRADO - IL JETTE, IL A JETÉ - HE THROWS, HE THREW

1. Ziordia	íltzen dezéi	il dezéi	bóta iten dik	bota in dík
2. Altsasu	zék aulíak iltzén tuzu(b)éi	il tuzuéi	bóta eitén dau	bóta ein dau
3. Bakaiku	zék íltzen dezéi	il dezéi	bóta eíten dau	bót ein dau
4. Dorrao	zuék íltzen dezié	il dezié	èitten dó bóta; èitten dó tiátu	bóta in do; tiátu in do
5. Etxarri-Aranatz	ill éitten dezúbié	zuék ill éin dezubié	tiétu eíten dau	tiétu ein dau
6. Arbizu	il eíten duzúbie	il éin duzúbie	bóta eíten du	bóta ein du
7. Uharte-Arakil	zúek íltzen duzúe	il duzúe	bóta ítten du	bóta in du
8. Murgindueta	zuék íltzen duzté	zuék il duzté	botátzen dú	bóta du
9. Ihabar	íltzen duzté	il duzté	botátzen du	bóta du
10. Madotz	zuk ill éitten dezi	zuk ill éin dezi	tiatzén do	tiáto do; bóta do árrií
11. Egiarreta	ai zate iltzen		tíretzen ai da	tíratu du
12. Urritzola	iltzen duzte	il duzte	botátzen du	bota du
13. Larunbe	zuék íltzen duzté	il duzte	botátzen du	botá du
14. Beorburu	zuék íltzen duzié	zuék il duzté	órrek botátzen du arrie	bóta du
15. Usi	íltze uzié	il duzié	botatzen du	bota du
16. Ziaurritz	zuek iltzen duzié	il duzié	botátzen du	bota du
17. Anotz	íltzen duzié	zuek il duzie	botátzen du	tirétu du... arri bet
18. Olaitz		zuék il duzié txerrie		bota du... ári bet
19. Ilurdotz	zuék íltzen duzié	il dúzie	ádek ári bet botátzen du	mutíko baték ári bet bóta du
20. Inbuluzketa	íltzen duzié	il duzié	botátzen du	
21. Urniza		zuék il duzié	tíretzen du	tirétu dú
22. Aurizberri	zuek iltzen duzie	zuek il duzie	botatzen du	bota du
23. Espotz		zuék il duzié		árria tirátu dú
24. Arrieta	íltzen duzié	zuek il duzie	botátzen du	bota du
25. Azparren		ik il duk (?)		bóta du; botátu dú
26. Garralda	iltzen duzie	il duzie	botatzen du; botatzen ai da	bota du
27. Aria	iltzen duzie	il duzie	botatzen du	bota du
28. Hiriberri-Aezkoa	iltzouzie; iltzén tuzie	il dúzie; il túzie	botatzen du; botatzén tu	botá du; botatu du
29. Garaioa	z(u)ék íltzen dúzie	zuék il dúzie	botátzen du	botátu dú; bota du*
30. Abaurregaina	iltzen duzie	il duzie	botatzen du; botatzen ei da	bota du
31. Eaurta	zuék íltzen zié	zuék. zék il zié	tíratzen dú	tíratu dú; egótzi dú
32. Espartza	íltzen duzié	íl duzié	tíratzen du	tíratu du
33. Ezkaroze	iltzen duzie	il duzie	egóztzen du	egótzi du
34. Otsagi	ziek iltzen zie	ziek il zie	egoztzen du	egotzi du
35. Uztarroze	íltan zéi	il zeí	tírátan dién	tíratu dien; egótzi dien

58. GALDERA

1. **Ziordia:** Herri honetako berriemaileak galdera honi erantzuten asmatu ez zuenez, Olaztin berregin genuen galdera baina berriemaileak horretaz ez zela oroitzen esan zigun.

3. **Bakaiku:** Eskuin aldeko bigarren erantzuna IAri zor zaio; aurreneko biak JLZri.

5. **Etxarri-Aranatz:** Erantzunak JIrenak dira. AEK honakoak eman zituen: *aízia fáten da*, alde batetik, eta *arrápatzen dau / árrapatu áu*, bestetik.

7. **Uharte-Arakil:** Informatzaileak, baina, *eztélaíyé* 'el cazador' eman zuen.

8. **Murgindueta:** Berriemaileak, ezker aldeko erantzuna –laguntza pixka batekin– eman aurretik, zera esan zuen: *áizalarié... aízia, áizia artu dú*.

9. **Ihabar:** Eskuin aldeko erantzun zehaztu gabea dela eta, Alek *gízon orrék arrápatu* ('pillar', omen) *du*, esan zuen, eta *artu* ('coger') gaineratu. Ezker aldeko galderari erantzuna eman nahiz, bestalde, MHk *gízon orí joáten... óianeá* esan zuen.

10. **Madotz:** Ekintza burutuari dagokion erantzuna ematean berriemaileak aditz laguntzailea pluralean erabili zuen.

15. **Usi:** *eskopetá eman bearko du* gaineratu zuen erantzuleak.

16. **Ziaurritz:** *eizlaria da, iltzen du* esan zuen zehazki berriemaileak.

21. **Urniza:** *eizi* hitza gaztelaniazkoa balitz bezala-edo ahoskatua.

24. **Arrieta:** Ezker aldeko galdera dela eta, *eizíra joáten da* moduko erantzuna ere jaso genuen.

26. **Garralda:** *aiziran dao* 'está cazando', biltzaileak idatzi oharraren arabera.

28. **Hiriberri-Aezkoa:** Eskuin aldeko zutaberako, *arpatuik / arpatuin* gisako era laburtuak ere bai, hiketan.

30. **Abaurregaina:** *egunoro faten da aizara* gaineratu zuen berriemaileak.

31. **Eaurta:** Galdera hauei emaniko erantzunak MCEri zor zaizkio. Eskuin aldeko zutaberako, gainera, zera gaineratu zuen: *eráuntxi xu érbí bat*, hots, 'la ha bajado'... (menditik, agian, adibidez).

32. **Espartza:** Eskuin aldeko erantzunaz gainera, *egón da egízen* eman zuen berriemaileak, eta baita *korrék egízatu dik* ere, azken hau laguntza pixka batekin.

35. **Uztarroze:** Erantzun osoak *gízon korrék kázatan dión ánitx ónki / kázatu dién íror jabalí* izan ziren. Lehenengo kasuan litekeena da, erakuslea alde batera utzita, 'está cazando' izatea (*dion* hori 'dago' aditz trinkoaren nokako alokutibo gisa erabiltzailea), zeren, bestela, *dien* baita Uztarrozen ia salbuespenik gabe aditu duguna, eskuin aldeko erantzunean ikus daitekeen bezala.

59. GALDERA

3. **Bakaiku:** Koadroetan ageri diren erantzunak IAri zor zaizkio, JLZ era zehaztugabea emanik baitzegoen erantzuna: *arrápatzen dau / arrápatu éin dau*, hots, honen aurreko 58. galderari emanikoen antzera.

7. **Uharte-Arakil:** *arrántzaláíye* 'el pescador' eman zuen bide batez berriemaileak.

9. **Ihabar:** Erantzun bakarra MHri zor zaio.

15. **Usi:** Erantzunik bildu ez bagenuen ere, honela mintzo zen informatzailea: *nora yoáin de? kangrejo arpatzerá*.

19. **Ilurdotz:** Hona bilduriko erantzunak: *gizón uré joan da errékará kengréjuek arrántzara / gizón arrék amorráya* bat ártu du, arrantzátu du, arrapátu du*. Guk lagunduriko hitzaren kasuan, hark, berez, 'amorraie, amorrai bet' emango zuelakoan bagaude ere, 97. galderari ('pez' delakoari, alegia), *amorráya* (agian *amurráya*) gisako erantzuna eman zion.

31. **Eaurta:** Erantzunak MCEri zor zaizkio.

Nº 58 CAZA, HA CAZADO - IL CHASSE, IL A CHASSÉ - HE HUNTS, HE HUNTED
Nº 59 PESCA, HA PESCADO - IL PÊCHE, IL A PÊCHÉ - HE FISHES, HE FISHED

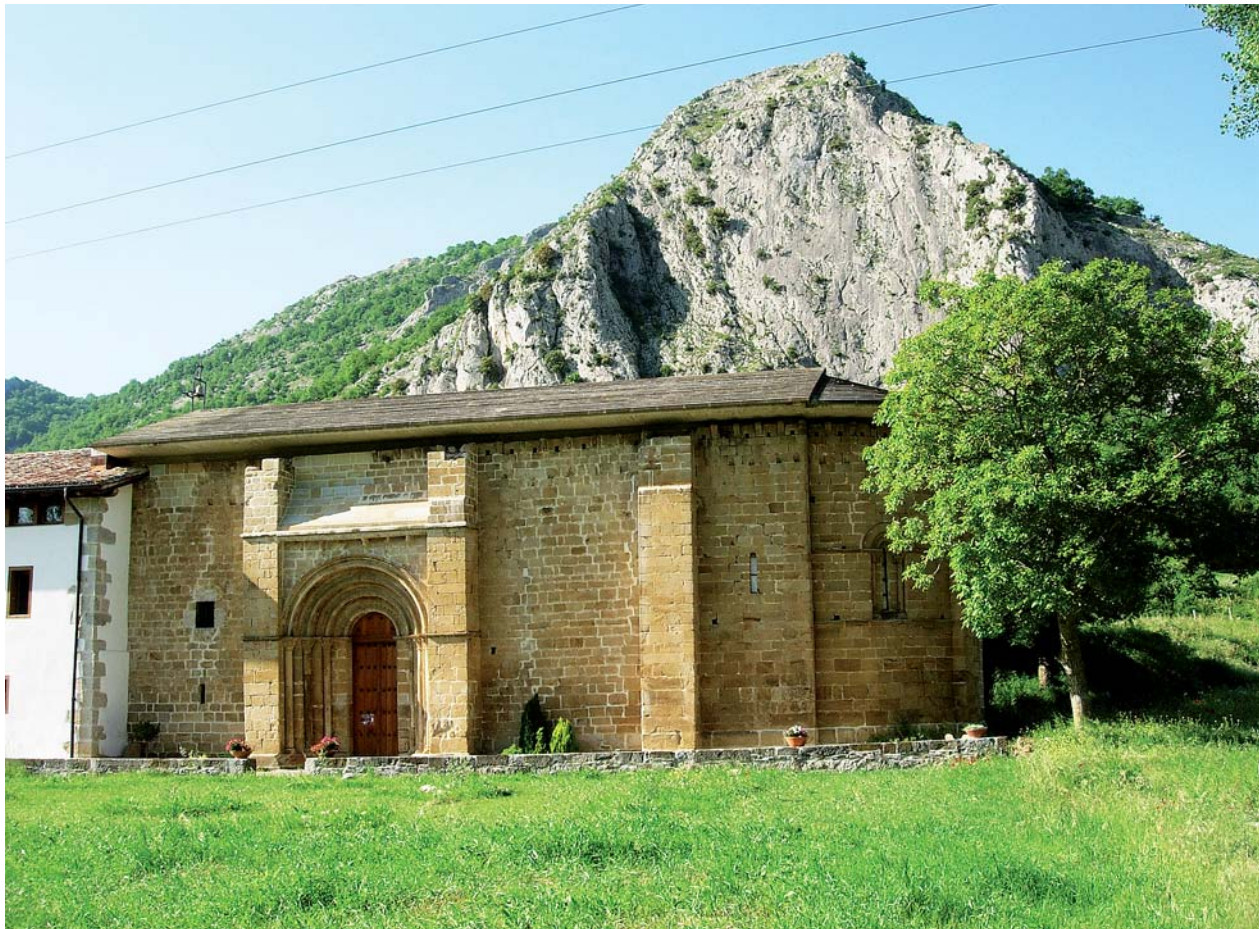
1. Ziordia			peskátzen dik	peskatu in dik
2. Altsasu	aizén ibiltzen da	aizén ártu dau	arrántzun dail	arrántzun ibil da / arrántzun ártu au
3. Bakaiku	arrápatzen dau	arrápatu dau / aizian ibil da	arrántzun ibiltzen da	arráya arrápatu dau
4. Dorrao	eizéa fátan da / arrápatu eitten do	arrápatu dó / il do	egúño faten dá peskáa	ein dó arrápatu amurrái bet
5. Etxarri-Aranatz	kázatu eitten dau	kazátu áu	péskatu eitten dau	péskatu ein dau
6. Arbizu	íltzen du	il ein du	arrápatzen du	arrápatu ein du
7. Uharte-Arakil	arpátzen dú	arrápatu dú	arrántzan áitzen da	arrápatu dú arráye
8. Murgindueta	áizia arpátzen dú	áizia árpatu du / usó il dú	árrantza arpátzen du	órrek árpatu dú bárbö ét
9. Ihabar		arrápatu du	ártzen dú ugéldetik arrái(e) askó	
10. Madotz	eizítzen dó	eizi tto	peskátzen dó	peskátu ó
11. Egiarreta	ore aizea juan da	eize tto / il du		arrantzatu du
12. Urritzola	arrápatzen ttu	arrépatu du	ártzen ttu arráiek	ártu ttu arráiek
13. Larunbe	arpátzen dú	arpátu du úso át		
14. Beorburu	óri yoáten da eizíre	eizetu dú / arpátu dú / il du		peskátu dú... amorráye bat
15. Usi	yoaiten da eizíre	eizitu dú		
16. Ziaurritz	íltzen du	il du	arrantzatzen du	arrantzatu du
17. Anotz	eizíten du / egúneró yoáten da eizíre	gizón arrék eizién il du úsua		errékan artu du trutxa bat
18. Olaitz				
19. Ilurdotz	eizten du. eizetzen du	gizón orrék eiztu du érbí bet	joan da... arrántzara	ártu du / arrantzátu du / arrápatu du
20. Inbuluzketa	izíten du	eizitu du		
21. Urniza	arrépatzen du	eizi du	arrépatzen du	arrantzúre fán diré
22. Aurizberri	eizten du	eizi du	arrantzan ai da	arrantza in du
23. Espotz		arrápatu* du érbíe		arrantza...
24. Arrieta	eizian arrápatzen du / eizíra joáten da	iztáriak arrápatu du		arran(t)zále orrék arrápatu du arráia
25. Azparren		ártu du		
26. Garralda	aiziran dao	aiziran egon da	arrantzatzen du	arrantzatu du / arrantzan egon da
27. Aria	eizíten du	eizitu du	arrantzen du	arrantzatu du
28. Hiriberri-Aezkoa	aizian deila > xeilak / xeilan	arpatu du; arpatu tu	arrantzuan deila	artú du > artuik / artuin
29. Garaioa	aizia íten du	aiziátu dú	arrántza eíten du	arrantzatu dú
30. Abaurregaina	aizan da	arpatu du		arpatu du
31. Eaurta	egunóro fátan xú eizera	arrápatu xú		árrai bat arpátu du; arrápatu xú
32. Espartza	kazátzen dágo	ègon dá kazátzen	peskátzen dágo	peskátu du
33. Ezkaroze	éizen dágo	éizen egon da	peskátzen dágo	egon da péskatzen
34. Otsagi	iizan dago	iizan egon da	arrantzun dago	arrantzun egon da
35. Uztarroze	kazátan dión	kazátu dién. kazátu dién	péskatan dién	péskatu dién

60. GALDERA

9. Ihabar: *íngo dú ítxe bat* gaineratu zuen Alek, geroaldirako.
12. Inbuluzketa: Geroaldirako *ínen du*.
15. Usi: *argíñe* 'cantero' eman zuen bide batez erantzuleak, honako esalditxoak gaineratuz: *bota bearko du / berríz ein biarkó / ein tzéla berríe*.
19. Ilurdotz: Geroaldirako esaldi hau bildu genuen: *ínén duté elíz bat... elíze bat*.
30. Abaurregaina: 'etxe bat edo olako zer bait' argitu zuen inkestagileak.

61. GALDERA

1. Ziordia: Herri honetatik hurbileko Olaztin ere *bota* 'derribar' eman ziguten: *An(d)rá Mariyá, bai, ermíttëa zán baya bóta zain*.
3. Bakaiku: Ezker aldeko erantzuna I Ari zor zaio, JLZrekin egon ginenean galdera egin gabe geratu baikenen, oharkabeen.
5. Etxarri-Aranatz: *atzéa* hori 'otra vez' da, JIk esan zuenez.
9. Ihabar: *ítxa bóta ittén du* MHk emana da; beste bi emaitzak Ali zor zaizkio.
30. Abaurregaina: *etxe bat edo...* argitu zuen inkestagileak.
31. Eaurta: Ezker aldeko erantzuna MCEri zor zaio. Era honetan mintzatu zen: *étsea tirátzen díoxú, in biar duéla bérirík*; hau da, 'se está derribando la casa...', non, *díoxú* hori 'diagoxu' baten laburketa den, 'dago' era trinkoaren xukako alokutiboa, alegia.
35. Uztarroze: *gízon korrék derribatan díén étse bat / tíratu díén errotá* moduko adibide pareta bildu zen halaber, eta baita *despeñatu dun* 'se ha despeñado' ere, honek, kasu honetarako, bidezkoa ez dirudien arren.

Zamartzeko Dona Maria, Uharte-Arakilen - KA2012

Nº 60 CONSTRUYE, HA CONSTRUIDO - IL BÂTIT, IL A BÂTI - HE BUILDS, HE BUILT
Nº 61 DERRIBA, HA DERRIBADO - IL RENVERSE, IL A RENVERSÉ - HE SPILLS, HE SPILT

1. Ziordia	íten dik	in dik	botátzen dik	bóta in dik
2. Altsasu	étxe eitén daíl	étxe eín dau	botátzen dáu; botátzen daíl	botá dau, botá tu > jítúk / jítún
3. Bakaiku	(e)íten dau	eín dáu	botátzen dau	bót eín dau
4. Dorrao	eitten dó	eín dó	eitten dó bóta	eín dó bóta
5. Etxarri-Aranatz	étxe berriya eíten dau	étxe berriya eín dau	bóta eitten dáu atzéa	bóta eín dau
6. Arbizu	egíten du	eín du	botátzen du	bóta du
7. Uharte-Arakil	íten dú	ín du	bóta íten du	bóta dú
8. Murgindueta	ítxa ittén du	ítxa obrátu du	bóta ittén du	ítxa bóta du
9. Ihabar	íten du	in du	ítxa bóta ittén du; botátzen du	bota du
10. Madotz	kostrúitzen do	kostrúitt ó	botátzen do / deséitten do	botá o / deséin do
11. Egiarreta	ai da. ai de itten itxe bat	in du itxea	ai de botatzen; botatzen ai da	bota du
12. Urritzola	íten du	egín du	botátzen du	bota du
13. Larunbe	ítxa íten du	ín du	botatzen du	bóta du
14. Beorburu	arrék iten du ítxe bat	ítxe bat in du	iñ ondúan botátzen aí dé	ítxe bat bóta du
15. Usi	eitén du itxéa; eitén tu parétak		botatzen du	bota du
16. Ziaurritz	íten du	in du	botátzen du	bota du
17. Anotz	egúnero ítxak iten tu	in du itxé bat	botátzen du	bóta du ítxa
18. Olaitz		in du... ítxe bat		bota du*
19. Ilurdotz	ádék iten dú	gizón arrék in du etxe berri bat	adék botátzen du étxe bat	bota du
20. Inbuluzketa	íten du	in du	botátzen du	bóta du
21. Urniza	konstrúitzen dú étxea	étxe in du	derribétzen du	bóta du
22. Aurizberri	íten du	in du	botatzen du	bota du
23. Espotz		ín du étxe bérria		bóta du
24. Arrieta	órrek iten du	in du étxe bat	desíten du	bota du lurréra
25. Azparren		in du		botátu du
26. Garralda	eiten du; eiten ai da	eín du	botatzen du	bota du
27. Aria	eiten du	eín du	botatzen du	bota du
28. Hiriberri-Aezkoa	eitén du > eiteik / eitein	eín du; eín tu > tik / tin	botatzen du > botatzeik / botatzein	botatú du; bota du
29. Garaioa	egíten du	eín du	deséiten du	deséin du
30. Abaurregaina	eiten du; eiten ei da	eín du	botatzen du; ei da botatzen	bota du
31. Eaurta	egíten du	egín du étsea	étsea tíratzen díoxú	derribatu xú
32. Espartza	egiten du étsea	árek egin dik étse bat	egózten du	étse egótxi du
33. Ezkaroze	egíten du	egin du	tíratzen du	tíratu du
34. Otsagi	egiten du etxéa	egin du	egozten du etxéa	egotzi du
35. Uztarroze	egítan dién étse bat	egín dién étse bat	egoixtan dien	egutxi dien

62. GALDERA

(Aldi honetan ezker aldeko erantzunaren ondoan zutabe bati egin diogu leku 'dauka' aditz trinkoa erabili zutenen kasuan soilik honi dagozkion alokutiboak idazteko. Bestalde eta balizko erkaketa baterako, neurri batean bada ere, lan honetako 328. galderan 'tiene sed, ha tenido sed' agertuko da).

2. Altsasu: Iraganaldirako honakoak eman zituen FGk: *díru askó zukán > zukakén / zukanén*.

3. Bakaiku: Koadroetako emaitzak JLZri zor bazaizkio ere, IAK, galderaren bigarren zatiari, antzeko erantzuna eman zion: *dirúba ibil dau*.

4. Dorrao: Ezker aldeko aditz trinkoa dela eta, iraganaldirako ere bildu genuen: *zakán > zakién / zakiñén*. Eskuin aldean dugun *egon* aditza, bestalde –agian 'eduki / edun' batetik etorria?– Imozko Latasan ere bildurik gaude aspaldisko: *Pues orrék ète(n) zittún, lau kótxe, bost... jéndeandakó* (Jose Erbiti, *EAEL II*, 191 zk.ko etnotestua).

5. Etxarri-Aranatz: Alokutiboak, ohi bezala, AEri zor zaizkio. MMk ere, harekin egon ginenean, ontzat eman zituen.

8. Murginduetza: Geroaldian *ukíko dú*.

10. Madotz: *lána fránko baukék* moduko esaldia ere bildu genuen ('hik', alegia).

12. Urritzola: Aditz trinkoa honako esalditik atera dugu: *màrta dá, ságu... ólaxe, txikie, ságu bét? ta, itsétsa át daukána, lúzia*. Eta horren tokako alokutiboa, berriz, honetatik: *ori*, ('hark', behar luke) *itz izketan etzéukek ín, bēño...*

13. Larunbe: Iraganaldian (plur.) *bazittuén* eta geroaldian *izéin du* bildu genuen orobat.

14. Beorburu: Geroaldian *izéin du*.

17. Anotz: Iraganaldian, *izén tzuén*.

18. Olaitz: Bigarren pertsonan *zúk bai, bádaukázu* bildu genuen.

19. Ilurdotz: Eta *iruki* 'tener', honako esaldian bederen: *etzázu irúki trátuik beráikin*.

23. Espotz: Iraganaldian, *irúki zué*.

24. Arrieta: Eta *iruki* 'tener': *etzázu kóntuk... irúki... jénte orrékin*.

28. Hiriberri-Aezkoa: *du (bat) tu (anitz)*, galdegileak oharrarazten duenez.

35. Uztarroze: Eskuin alderako zera dugu halaber: *gízon korrék poséetu dién zórtzi étse*, 'ekun' aditza guztiz arrunta izanik ere.

EAEL-EN ARGITARATUAK:

(Aldi honetan eskatu ziren bietatik lehena)

Urdiain: *duka* / Lizarraga: *daka* / Etxarri-Aranatz: *daka* / Irañeta: *doke* / Alli: *dauka* / Gartzaron: *dauke* / Autza: *badu* / Ziganda: *badu* / Eugi: *du* / Auritz: *badu* / Iraberri-Artzibar: *badauka*.

Gaur egungo Murginduetza murriztua - KA2012

Nº 62 POSEE (TIENE), HA POSEÍDO (HA TENIDO) - IL POSSÈDE (IL A), IL A POSSÉDÉ (IL A EU) - HE OWNS (HE HAS), HE OWNED (HE HAD)

1. Ziordia	beak duká		izan dik*
2. Altsasu	díru askó duká	> jukák / jukán	díru askó uréi dáu
3. Bakaiku	dirúe deká	> jekák / jekán	dirúe ibíl dau
4. Dorrao	daká	> dakík / dakín	egon dó. egón do
5. Etxarri-Aranatz	béak dáká	> zikók / zikón	uráittu áu
6. Arbizu	daká	> zakák / zakán	irúittu dú
7. Uharte-Arakil	bérak doké	> zokék / zokén	udíttu dú
8. Murgindueta	órrek doké		úkittu dú
9. Ihabar	doké	> zokek / zoken	eúki du; izándu dú
10. Madotz	beák dáuke	> zaukék / zaukén	izán do
11. Egiarreta	badauke		eukittu du
12. Urritzola	badu; dauka	> zeukek	irúki du
13. Larunbe	béak bádú; doké		izéndu dú
14. Beorburu	dáuke		izéndu dú
15. Usi	badu; dauké		izándu du
16. Ziaurritz	badu; dauke		izen du
17. Anotz	du		izén du
18. Olaitz	du		
19. Ilurdotz	bérak du; dáuke		izén du
20. Inbuluzketa	bérak tu		ízen du
21. Urniza	bérak du		izén du
22. Aurizberri	badu		izan du
23. Espotz	du		irúki du
24. Arrieta	badu		izán du
25. Azparren	du		izán du
26. Garralda	arek du		izan du
27. Aria	badu		izan du; iduki du
28. Hiriberri-Aezkoa	du; tu		izan du; izan tu
29. Garaioa	badu		izán du
30. Abaurregaina	badu		izan du
31. Eaurta	bádu díru		izán du
32. Espartza	badu		izán du
33. Ezkaroze	badu		izán du
34. Otsagi	badu		izan du
35. Uztarroze	dién; badién < bádu		ékun dién

63. GALDERA

9. Ihabar: Geroaldirako Alek zera gaineratu zuen: *emángo du sagár bat*. MHk, alabaina, hitzaren aferesia erabili zuen: *gízonák máin dú limósna... biár máin du limósna*. Galdetu genion: 'Main du' edo 'manko du'? - *mánko du está mejor* hark erantzun orduan.

14. Beorburu: Geroaldian *máin du*.

21. Urniza: *máteunté bérek* moduko esaldia ere bildu genuen.

24. Arrieta: *emán dirá néretáko* bildu genuen halaber, 'eman dit' alegia, baina *maten du / man du* ere izan liteke, dugun zenbait laginen arabera.

35. Uztarroze: Hona ezker aldeko zutaberako erantzun osoa: *gízon korrék emóitan dién ánitx déiru*.

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Aldi honetan eskatu ziren bietatik bigarrena.

Urdiain: *eman dau / Lizarraga: eman do / Irañeta: eman du / Alli: eman du / Autza: man du / Ziganda: man du / Eugi: man du / Auritz: eman du*.

64. GALDERA

Lan honetako 378. galderan, berriro ere, 'pregunta, ha preguntado' agertuko da.

3. Bakaiku: *gáldein eiten / gáldein ein* horietan erredundantzia somatzen dela iruditzen zaigu.

6. Arbizu: *gáldéin egitten du* horretan ere, gauza bera.

9. Ihabar: Erantzunak eman zituen Alek zera gaineratu zuen geroaldirako: *gáldetu íngo dú*.

14. Beorburu: Geroaldian *galdétuko du*.

17. Anotz: Berriemaileak ezker aldeko erantzuna era honetan eman zuen zehazki: *gizón orrek galdín du zer órdu den*.

19. Ilurdotz: Ezker aldeko erantzunerako, aurreneko aldian, zera bildu genuen: *bérak galdétzun du*. Berriemaileak, baina, beste une batean, *galdín tzazú nai zúne, nai zún guzié* esan zuen.

21. Urniza: *galditzeunté bérek* bildu genuen halaber.

24. Arrieta: Berriemaileak, erantzuna eman ondoren, zera gaineratu zuen: *iakítekó; beti, zerbait... iakiteagatik, zerbait yakin nai*.

31. Eaurta: MCEri *egunóro galdíten díóxu* bildu genion, gaztelaniaz zera izatera datorrena: 'todos los días está preguntando'.

35. Uztarroze: Hona erantzun osoak: *gízon korrék gáltegitan dién le(k)ziónea / gízon korrék gáltegin dién ánix gáiza*.

EAEL-EN ARGITARATUAK:

(Aldi honetan eskatu ziren bietatik bigarrena)

Urdiain: *galde in dau / Lizarraga: galdetu du / Etxarri-Aranatz: galdetu au / Irañeta: galdetu in du / Alli: galdetu du / Gartzaron: galdetu du / galdetu du / Autza: galdin du / Ziganda: galdeindu du / Eugi: galdin du / Mezkiritz: galde in... / Auritz: galdein du / Iraberri-Artzibar: galdin du*.

Nº 63 DA, HA DADO - IL DONNE, IL A DONNÉ - HE GIVES, HE GAVE
Nº 64 PREGUNTA, HA PREGUNTADO - IL INTERROGE, IL A INTERROGÉ -
HE QUESTIONS, HE QUESTIONED

1. Ziordia	emáten dik	éman dik	galdétzen dik	eskátu in dik
2. Altsasu	emáten dáu	emán dau	galdéiten dau	galdéin dau / galdéz ibíl da
3. Bakaiku	emán eíten dau	emán dau	gáldein eíten dau	gáldein eín dau
4. Dorrao	emáten dó	eman dó	eíten dó galdéin	eín dó galdéin
5. Etxarri-Aranatz	emán éíten dau	emán dáu	galdetu éíten dau	galdétu eín dau
6. Arbizu	emáten du	emán du	galdéin egíten du	gálde egín du
7. Uharte-Arakil	máten du	mán du	galdeitzen dú	gáldein du
8. Murgindueta	máten dú	órrek mán dú	órrek galdétzen dú	gáldetu dú
9. Ihabar	emáten du	emán du	galdétzen du	galdétu in du
10. Madotz	emáten dó	emán do	galdétzen do; galde éíten do	galdét ó
11. Egiarreta	emáten ai da	eman du	galdeitten du	galdetu du
12. Urritzola	emáten du	eman du	galdíten du	galdín du
13. Larunbe	máten du	mán du	galdetzen du	gáldetu dú
14. Beorburu	máten ai dé	mán du	galdétzen du	galdín du
15. Usi	máten du	mán du. mán do	galdíten du	galdín du
16. Ziaurritz	emáten du	emán du	galdízen du	galdín du
17. Anotz	máten du	mán du	galdíten du	galdín du
18. Olaitz		emán du		
19. Ilurdotz	bérak máten du	bérak man du	adék galdítzen du	bérak galdetu du
20. Inbuluzketa	emáten du	emán du	galdíten du	galdín du
21. Urniza	máten du	mán du	galdítzen du	galdín du
22. Aurizberri	emáten du	eman du	galdeiten. galdeitzen du	galdein du
23. Espotz		emán du		galdétu* du?
24. Arrieta	emáten du	emán du	galdíten du	galdín du
25. Azparren		emán du		galdín* du
26. Garralda	emáten du; emáten ai da	eman du	galdeiten du; galdeiten ai da	galdein du
27. Aria	emáten du	eman du	galdeiten du	galdein du
28. Hiriberri-Aezkoa	emáten du > emateik / ematein	emán du	galdeíten du > galdeiteik / galdeitein	galdein du
29. Garaioa	emáten dú	emán du	galdéitzen du	galdéin du
30. Abaurregaina	emáten du; emáten ei da	eman du	galdeiten du; galdeiten ei da	galdein du
31. Eaurta	emáten xú	éman dú	galdítzen xu; galdíten dióxu	galdín xu
32. Espartza	emáten du	emán du	galdíten du	galdín du
33. Ezkaroze	emáten du	eman du	galdíten du	galdin du
34. Otsagi	emáten du	eman du	galdegiten du	galdegín du
35. Uztarroze	emóitan dién	émon dién	gáltegitan dién	gáltegin dién

65. GALDERA

Lan honetako 244, 252 eta 259. galderetan ere 'casa' hitza agertuko da. Koadroetan ageri *itxe* / *itxa*-ren batzuk ez dira erraz, zein ingurumaitan bilduak izan diren, mugagabeen ala mugatuen dauden jakitea.

1. **Ziordia:** Hitz pareia bildu genuen: *téila* 'teja' eta *gánbara* 'desván'. Olaztin, ohiko *etxe* biltzeaz gainera (*étxerik étxe*, adibidez), *laíyo* 'ventana' eman ziguten: *laíyo guztitán*.

2. **Altsasu:** FGk eta JMek *etxéa* eman zuten, azken honek, gaiarekin zerikusia duela, hitz-mordoxka gaineratuz: 1) *súkeldéa* 'la cocina', 2) *ézkatzá* 'el portal', 3) *láyo txikiá* 'la ventana pequeña', 4) *eskiléra* 'la escalera', 5) *gánbará* 'el piso', 6) *gélák* 'las habitaciones', 7) *ganbára-ze-layá* 'el pasillo', 8) *góiko gánbará* 'el desván', 9) *safái* = *hueco de la ganbara al tejado, para guardar la hierba para el invierno*, 10) *téila* 'teja', 11) *téiletuá* 'el tejado', eta 12) *orápezúlo* ('z' gaztelaniazko hitza bailitzan ahoskatua) = *entre el hueco de la pared maestra y el tejado, donde van los cabrios del tejado*. Etxegintza kontuan hartuta besterik ere eman zigun: *arrílluba*, *árrilu* '(el) ladrillo', *kisugile* 'alpañil' eta *kisubá* 'la cal'.

3. **Bakaiku:** *gánbara góikoa* ('el desván', antza), JLZri bildu etnotestu batetik aterata.

6. **Arbizu:** *léyua* 'la ventana' eta *leyótilla* 'ventanillo' ere bai.

7. **Uharte-Arakil:** Herri honetako beste informatzaile batek, Francisco Gorritik (FG), *itxea* eman zigun, mugatua.

8. **Murgindueta:** Berriemaileak, etxearen goiko gela bat aipatzerakoan, zera esan zuen: *bátzuk ganbará ta beste atzúk safaié; bátzuk ganbará saten zuten* (gaztelaniazko 'desván', antza).

9. **Ihabar:** Alek *tallétuá* 'el tejado' eman zuen, bide batez, eta MHK *entradá*, *paretiá*, *laioá* 'la ventana', *laiótillé* 'el ventanillo', *maátillé* 'andabilla?' eta *ganbára* 'el desván'.

12. **Urritzola:** *almazúreko* 'la viga del techo' ('*solivos*' en castellano, argitu zuen), *safáie* 'el desván', *ganbára* 'pasillo', *leyótillék* 'ventanillos', *maratille* 'andabilla' ('tirabilla', alegia) eta *klixkéta* 'pasador'. Inoren jaiotetxearen aipamen zuzena eginez, gainera, *jaikítxea* 'la casa nativa' bildu genuen. Azkenik, *kisu* hitza, Altsasun adierazi bezala ez, gazt. 'yeso' baizik omen da, 'cal' esateko *galtzin* egokia den moduan.

13. **Larunbe:** *granéroá* 'el granero' eta *sabaié* 'el desván'.

15. **Usi:** *entrada*, *ganbara* eta *sabaie* moduko hitzak ere bildu genituen.

16. **Zaurritz:** *itxóla* / *etxóla* 'caseta', usoei tiratzeko, adibidez, eta baita *tellétue* 'el tejado' eta *gorrózpe* (teilatua azpiko pareta ondoko tarte bat, antza) ere: *Yoáten baitziren* [usoak] *béztze itxétara, gorrózpetára, arrótze... itén eta geró, úmiak atératzen zirelái(k), inférnuko diábru bezála*. Deigarria, agian, *itxe* / *itxa* aldaerek Arakildik Esteribarreraino erakusten duten nahasmendua, mugatu zein mugagabeak diren erabakitze tenorean.

17. **Anotz:** *itxán sártu diré* esaldia ere bildu genuen bidenabar, hala nola *etxémeni* 'chimenea' eta *paréta*, *parát*.

18. **Olaitz:** *itxe májoa*, *itxa berríe* esan zuen erantzuleak, honako hitz gehigarri eta zehaztasunak emanez: *eskalea* 'la escalera' (*góitiko eskálean* esan zuen), *ganbára* (herri honetan –eta baita Ilurdotzen ere, gutxienez, gerxeago ikusiko denez– etxeko geletara eta sukaldara iristeko korridore luze eta zabala, gelok-eta honen bi aldetara geratzen direla; berriemaileari, behin baino gehiagotan, '*Kanta, kanta nik bezala / ta ez duenak bille dezala / sukeldetik ganbarara / galdu nuen debantala*' letra laburreko kopia aditu genion abesten, gitarra batez lagundurik), *gorrózpe* 'alero' (hurrengo batean ere antzera, *korrózpe*, *rafe en castellano* esan baitzuen), *léyoo** 'la ventana' (*léyoan óndoan* esan zuen), eta *abárte* 'añadido', hitz honen esanahia berriemailearen biloba Miguel Makirriainek duela gutxi argitu digula: *Burutain, el dueño, le ha hecho un abarte a la casa*.

19. **Ilurdotz:** Mugaturik, *étxa* / *itxa* ere bai. Hona, bide batez, etxearen osagai batzuen izenak: *ganbára* 'pasillo' (edo *habitación un poco larga*), *léyoo* 'ventana' (*léyoo edéki tzék, léyoo értzi zék, ábrela, ciérrala... értziazu léyua* esan zuen), *granéroa* ('el desván', haren esanetan) eta *te-llárie* 'el tejado': *oláko etxéko tellárie*, zein *télla bat* 'una teja' ere, beste uretan batean *tellátue* hitza erabili arren, egokiagoa dirudiena, bestalde: *tellátuek, in beár tutelá... zerbáit, lán zerbáit*. Besterik ere bildu genuen: *in tzúte étxea zóiekin... con los bloques de tierra*. - Eta 'zoiez'? - *Tam-bién*.

20. **Inbuluzketa:** 'etxe' –oso bakan herri honetan– behin bakarrik bildurik gaude: *etxé ori*. Hona, bestalde, hitz gehigarri xumeak: *léyua* / *leioá* 'la ventana' eta *krixketa* 'pestillo'.

21. **Umiza:** *eskarátzia* 'la entrada', *lé(i)oa*, *léatélla** eta *klixkéta*. Azken honetarako besterik ere bildu genuen: *furrílloa* edo *andabilla*, gazt. 'pestillo' (zurezkoa, antza).

22. **Aurizberri:** Biltzaileak izen bizigabe honekiko deklinabideaz oharrak hartu zituen: 'Casa, la casa, las casas: *etxe, etxea, etxeak* // La, las casas (activo): *etxeak, etxeek* // De la, de las casas: *etxeain, etxeen* // A la, a las casas: *etxeai, etxeei* // En la, en las casas: *etxean, etxetan* // Con la, con las casas: *etxeakin, etxeekin* // A la, a las casas (dirección): *etxera, etxetara* // De la, de las casas (dirección): *etxetik, etxeetarik* // Por, a causa de la, de las casas: *etxeaingatik, etxeengatik* // Hacia la, las casas: *etxe aldera, etxeen aldera* // Sobre, acerca de la, de las casas: *etxeaz, etxetaz* // De casa, de las casas: *etxeko, etxetako*'.

24. **Arrieta:** Berriemaileak *eskarátzea*, *la entrada de casa* eman zigun eta *eskábatra lándu, trabajar la entrada* gaineratu, 'eskabatu' hitza Ultzama aldekoa ote den-edo, bere buruari galdetuz halere. Besterik ere bildu genuen: *leóa* / *lé(i)oa* 'la ventana', *tellátua* 'el tejado' eta *ostátua* 'la posada'.

25. **Azaparren:** *nik neré etxerá fan beáut* esan zuen berriemaileak, Abaurregaineko bati inoiz aditua, omen, eta *mokarte* hitza ere bildu genion: 'bi etxeren arteko tarte' omen dena. ABk ere, halako batean, hitz hauxe eman zigun, azalpen eta guzti: *mokárte* = *paso estrecho entre dos casas, o pared y casa*, eta baita *sabayáo* 'desván'; *bizkárta* 'la parte alta de la casa'; eta *zupikótx* 'rincón' ere: *ahí está, sí, metido en el zupikótx*.

26. **Garralda:** *sabea* 'el desván': *ta fan zire sabera ta arpatu zute gatur tripota xáten*.

31. **Eaurta:** Koadroetako erantzun guztiak MCEri zor bazaizkio ere, CS, aurrenik, era mugagabea emanik zegoen. MCEk, gainera, *léioa* eman zuen halako batean eta baita etxearen behe-aldean egoten omen den *zákurtegiá* ere.

32. **Espartza:** *sabaia* 'el desván': *sáuntsi dúk sabáietik; sabáia deitzen dá góiti, góitík, azkén... písao deitzen dá sábaia, úskaraz: sáuntsi dúk sabáietik... sáuntsi dá góitirik*. Herriko etxetik kanpo berriz, mendialdeko etxea izendatzeko, *bórda* bildu genuen.

33. **Ezkaroze:** *aztaria* = *goñibi* moduko hitz pareia eman zigun berriemaileak halako batean, gazt. 'bodega' edo antzeko zerbait. Bigarren hitza Erronkari ibarrean maiz aditurik gaude, eskilarapean egon eta hainbat gauza gordetzeko erabili ohi den tarte itxia, hain zuzen ere.

35. **Uztarroze:** *bortá* 'la puerta', *bédea* / *bédéa...* *la entrada de la portalada, errezubidóra / rezubidóra, eskalerák, kuártoak, sukáltia* 'la cocina', *léxóa* 'la ventana', *bentanillóa*, *sabáia* / *sabáya* 'el desván', *tejáua* 'el tejado', *teják* 'las tejas', *ráféak* / *ráfiak* 'los rafes, los aleros', *txaramilá* 'la chimenea', *txáramilagáina* 'el tejadillo de la chimenea' eta *sótoa* 'la cuadra'. Azentuera dela eta, 'etse' hitza ez zaigu beti gisa berean agertzen, zeren, dela *étse nóttóa* dela *étse batán* moduko adibideak bildurik bagaude ere (azentua hitzaren lehenengo silaban dela), beste-lako joera darakusten *etsé bat* zein *etsé kartan* modukoak ere bai baititugu.

Nº 65 CASA - MAISON - HOUSE
Nº 67 CAMPO - CHAMP - FIELD

1. Ziordia	étxia. étxea, étxe	sólo / lárre
2. Altsasu	etxéa, etxé. étxe	sólu. sóru, soró bat / bátza. bátze
3. Bakaiku	etxéa, étxe	sorúa, sóro bát / lárreá
4. Dorrao	étxea	sórua. sòru(b)á, sóro
5. Etxarri-Aranatz	étxía, etxé	sorúa, sóro / ba(r)atzía
6. Arbizu	étxea. etxéa, etxé	so(r)úa
7. Uharte-Arakil	itxéa, ítxe	soróa / zéleyé / lárre
8. Murgindueta	itxá. ítxa. étxa	zélaie
9. Ihabar	ítxa, ítxe bat	sórua / alórra / zelái áundi
10. Madotz	étxeé, étxe át	euntzí
11. Egiarreta	itxea, ítxe bat	zelaie / zelai txabala
12. Urritzola	ítxea. étxea, ítxe. itxé	zeláia / sórua, sóro / alór
13. Larunbe	ítxea, ítxa. ítxa bat	soro / zeláye / alórra / baátza
14. Beorburu	itxiá, ítxa. ítxe	soróa. sorúa / alórra
15. Usi	itxéa. itxeá, itxé. itxá	sóro / alor
16. Ziaurritz	itxa, itxé. itxa bat	soro / alórra / kánpa
17. Anotz	ítxea. itxa, ítxe	lárrea / alórra / kánpa
18. Olaitz	itxéa. itxa, ítxe. étxe	alorria, alorri
19. Ilurdotz	etxéa. étxea. etxéa, étxe. etxé. itxé	alórra, alór / péntzëa / dérnioa
20. Inbuluzketa	itxéa. ítxia, ítxe. ítxa	péntzia
21. Urniza	étxea. etxéa, étxe. etxé	alórra, alór / sagóya
22. Aurizberri	etxea, etxe	larre
23. Espotz	étxea, étxe	alórra
24. Arrieta	etxéa. étsea. etséa, etxé. étxe. etsé	alórra, alór / sárioa / barátzea, barátze
25. Azparren	étxea. etxéa	alórra / barátzea
26. Garralda	etxea, etxe	alorra, alor
27. Aria	etxea. etsea, etxe. etse	alorra
28. Hiriberri-Aezkoa	etxea, etxe	alorra
29. Garaioa	etxéa. étxea	alórra
30. Abaurregaina	etxea, etxe	
31. Eaurta	étsea. etséa. étsia, étse	álorra. alórra
32. Espartza	étsea. étsia, étse. etsé	alórra, alór
33. Ezkaroze	étsea	álurra. álorra. alórra, alór
34. Otsagi	etxéa, etxe	alorra, alor
35. Uztarroze	étsea. etséa. étsia, étse. etsé	álurra. alúrra, álur. álör / barátze

66. GALDERA

Oraingo hau –'tienda de campaña - tente - tent'– oso leku gutxitan egin zenez, ez dugu koadroetara ekarri. Hona erantzun bakanak:

1. Ziordia: *kampáñako déndia*.
22. Aurizberri: *etxola = chabola en el monte*.
24. Arrieta: *etsóla 'cabaña'*.
27. Aria: *etxola*.
35. Uztarroze: *mánta báten péan: kór daudén lótan, mánta báten péan, méndian*.

67. GALDERA

1. Ziordia: Herri honetan bezala, Olaztin ere *sóruä* zein *lárria* eman ziguten: *ekártzen gendubenéan e... làrretí*, adibidez.
2. Altsasu: Koadroetako erantzunak FGri zor bazaizkio ere JMek hainbat datu eman zigun: 1) *sóroá* 'el campo', 2) *bátzá* 'la huerta', 3) *gídelá* = *fincas que tienen alguna escuadra*, 4) *zúiná* 'el lindero', eta 5) *múnoá* 'el ribazo'.
3. Bakaiku: *sorúa*, *sóro bát* ('cultivable'), eta *lárreá* ('lieco'), zehaztu zuen berriemaileak.
4. Dorrao: *méiza-soruén* 'en el campo de maíz' eta *sòro aldamenién* 'junto, al lado del campo'.
5. Etxarri-Aranatz: Koadroetako erantzunak Jlk eman bazituen ere, AEri *sorué* bildu genion.
7. Uharte-Arakil: *soróa* 'garia egiteko' dela esan zuen berriemaileak. FGk, bere aldetik, *sóroá* eta *álorrá* moduko hitzak eman zituen.
9. Ihabar: *sórua* Ali zor zaio; *alórra* zein *zelái áundi* MHri.
10. Madotz: *euntzi* 'yerbín' da berriemailearen arabera, *belárra daón lekuú*, alegia.
11. Egiarreta: *zelai txabala* 'llano'.
12. Urritzola: *sórua* 'unión de campos'.
13. Larunbe: *soro* 'yerbín', *zeláye* 'llano' eta *baátza* 'huerto'.
14. Beorburu: *soróa* / *sorúa* 'prado', eta *alórra* 'pieza que se cultiva', omen. Orobat, *zize-larréak* 'los pastizales o praderas de setas u hongos', *dérmioa* 'el término' eta *barátzea* 'la huerta' eman ziguten.
15. Usi: Hemendik hegoaldera ere, Untzu herrian, *alorra* bildu genuen, BGk, bere gazte-denboran, *alórrera* osabarekin joaten zela esan zigunean, *el padre no sabía vasco; el tío no hablaba castellano*, gaineratuz. Aita Galarko Espartzakoa izan zuen; Latasa abizeneko osaba, berriz, herrikoa.
18. Olaitz: Aurrenik *alorria* emanik zegoen erantzuleak zera gaineratu zuen ondoren: *non dagó aite? alórrian, alorri andian dago*. Bestalde, *miráz* moduko hitz bitxia eman zigun, *un extremo entre un camino y una pieza*, omen.
19. Ilurdotz: Hona berriemaileak, une desberdinetan izan bazen ere, emaniko esaldi pareak: 1) *alór bat értsik dágo atári batékin: alórrreko kortála*; eta 2) *gizón orri man diót ogi bet alórrera joatéko*. Azken esaldi honetako *diót* aditz laguntzailea kontuan hartuz, balizko 'dakot' bati buruz egin genion galde, hark era hori ezagutzen zuela erantzunez, baina *en los pueblos más de la montaña*. Besterik ere eman zuen: *péntzëa* 'el prado' eta *dérnioa* 'el término' –Zabaldíkeko *dérnioa*, adibidez–, beste une batean *dérniue* aldaera erabili arren: *lrózko tzakúr bét... juan tzé gúre derniuére*, (zuzenduz:) *derniüre*, *llúrdozko derniuére*...
20. Inbuluzketa: *larrátzie* 'terreno baldío?', *dérmio* 'el término' eta *barátzia* / *barátzëa* / *baratzëá* 'el huerto' moduko hitzak bildu genituen hala berean.
21. Urniza: *sagóya* 'prado' esan zuen erantzuleak, zera erantsiz: *értsi atáka!*
24. Arrieta: *sárioá = el prao, eta barátzea* 'la huerta'.
25. Azparren: *fán da alórrera gure áma* moduko esalditxoak eman zuen halaber berriemaileak, hala nola *barátzea* 'el huerto'. ABk ere zerbait ekarri zuen: 1) *larraitzúr = roturas, parecido a la artiga*; 2) *zérro, terreno no cultivable*; eta 3) *faitio = lieco* (sic), *terreno que actualmente no se cultiva*. Herriko toponimo baten izena eman zigun halaber: *Alormeár*, 'campo estrecho' dela argituz eta baita *beroki* 'carasol' ere. LAMk, 2006an, *pako* 'sombrio' moduko hitza erantsi zuen.
31. Eaurta: *álorra* CS-i bildu genion; *alórra* MCEri.
33. Ezkaroze: Berriemaileak *álorra* / *alórra* emanik ere, beste une batean, 479. galderari erantzuna ematean hain zuzen, *álurra* gisako aldaera erabili zuen, Uztarrozen ere bildua bestalde.

Nº 65 CASA - MAISON - HOUSE
Nº 67 CAMPO - CHAMP - FIELD

1. Ziordia	étxia. étxea, étxe	sólo / lárre
2. Altsasu	etxéa, etxé. étxe	sólu. sóru, soró bat / bátza. bátze
3. Bakaiku	etxéa, étxe	sorúa, sóro bát / lárreá
4. Dorrao	étxea	sórua. sòru(b)á, sóro
5. Etxarri-Aranatz	étxía, etxé	sorúa, sóro / ba(r)atzía
6. Arbizu	étxea. etxéa, etxé	so(r)úa
7. Uharte-Arakil	itxéa, ítxe	soróa / zéleyé / lárre
8. Murgindueta	itxá. ítxa. étxa	zélaié
9. Ihabar	ítxa, ítxe bat	sórua / alórra / zelái áundi
10. Madotz	étxeé, étxe át	euntzí
11. Egiarreta	ítxea, ítxe bat	zelaíé / zelai txabala
12. Urritzola	ítxea. étxea, ítxe. itxé	zeláia / sórua, sóro / alór
13. Larunbe	ítxea, ítxa. ítxa bat	soro / zeláye / alórra / baátza
14. Beorburu	itxiá, ítxa. ítxe	soróa. sorúa / alórra
15. Usi	itxéa. itxeá, itxé. itxá	sóro / alor
16. Ziaurritz	ítxa, itxé. itxa bat	soro / alórra / kánpa
17. Anotz	ítxea. itxa, ítxe	lárrea / alórra / kánpa
18. Olaitz	itxéa. itxa, ítxe. étxe	alorria, alorri
19. Ilurdotz	etxéa. étxea. étxëa, étxe. etxé. itxé	alórra, alór / péntzëa / dérnioa
20. Inbuluzketa	itxéa. ítxia, ítxe. ítxa	péntzia
21. Urniza	étxea. etxéa, étxe. etxé	alórra, alór / sagóya
22. Aurizberri	etxea, etxe	larre
23. Espotz	étxea, étxe	alórra
24. Arrieta	etxéa. étsea. etséa, etxé. étxe. etsé	alórra, alór / sárioa / barátzea, barátze
25. Azparren	étxea. étxëa	alórra / barátzea
26. Garralda	etxea, etxe	alorra, alor
27. Aria	etxea. etsea, etxe. etse	alorra
28. Hiriberri-Aezkoa	etxea, etxe	alorra
29. Garaioa	etxéa. étxea	alórra
30. Abaurregaina	etxea, etxe	
31. Eaurta	étsea. étsëa. étsia, étse	álorra. alórra
32. Espartza	étsea. étsia, étse. etsé	alórra, alór
33. Ezkaroze	étsea	álurra. álorra. alórra, alór
34. Otsagi	etxëa, etxe	alorra, alor
35. Uztarroze	étsea. étsëa. étsia, étse. etsé	álurra. alúrra, álur. álör / barátze

68. GALDERA

1. Ziordia: Herri honetatik hurbileko Olaztin ere *átaiyá* bildu genuen eta baita, bide batez, *éskatzá* 'el portal' ere.
2. Altsasu: JMek *atal-ága* = *vara de madera (de avellano, adibidez) para sujetar la puerta* eman zuen eta baita *krísketa* = *el pestillo de la puerta* ere.
5. Etxarri-Aranatz: JIri *atá(r)ia* bildu genion, baita hizketaldi librean ere: *atá(r)ix atáë*; AEri *ataáyä*.
9. Ihabar: Era mugatua Ali bildu genion –aurrenik *atária*– eta mugagabea MHri; honek, gainera, zera eman zigun: *klíxketá* 'la manilla', *pásadoria* 'pasador de puerta, pestillo' (hala uste zuen berak), *aldaba* (en *erdéra, picaporte*, esan zuen).
12. Urritzola: *atárye / atárya* ere bildurik gaude.
15. Usi: *ataría* ere aditu dugu herri honetan.
17. Anotz: *balánga* 'puerta' moduko baten izena ere bildu genion berriemaileari: *ken txázie... baláng oyék béyek pasteko*.
18. Olaitz: *atári-ondóá* 'la entrada de la casa' bildu genuen orobat, eta baita *atárien ondoan... negarrez* moduko esalditxo etena, beste une batean izan bazen ere.
19. Ilurdotz: *atári bet / atárien gil(t)ze* 'la llave de la puerta' (*atáriko giltze* ere bai) eman zuen orobat berriemaileak eta baita jarrai-koa ere: *furrillo, cerraja de la puerta de la entrada*.
20. Inbuluzketa: *eskarátzian* 'en la entrada' bildu genuen bide batez, lehenago, 27. galderari emaniko erantzunaren gehigarritzat alegia, *eskarátzia* 'la cuadra' zela esana zuen arren.
21. Urniza: *ataka* 'puerta rústica': *ertxazu ataka!*
24. Arrieta: *etséko atária* 'la puerta de casa' bildu genuen, eta baita *atarí erdíá* 'la mitad de la puerta', eta *furrillo* = *andabilla* (gast. 'tarabilla', antza) moduko hitzak ere.
25. Azparren: ABk *txánga* 'bisagra' eta *krískéta* 'pestillo' eman zuen, eta etxetik kanpoko ateak direla eta, *ixkórte* 'alorreko atea' eta *keléta, paso* –o puerta?– *de madera*, hauek biak gauza bera direla gaineratuz. LAM semeak, baina, *ixkórte, iskórte* edota *eskórte* horri buruz, zera argitu digu 2006an: *puerta de alambre para cerrar caminos y campos*.
32. Espartza: *klíxkara* 'la aldaba' eta *marákillara* 'el pestillo', antza.
33. Ezkaroze: *értxan, íreki zan átea, atária* gaineratu zuen berriemaileak.
35. Uztarroze: Berriemaile, inauteriez mintzo: *eta zér lótsa gunién! maxkarér ta, ta ekústan bálín banién, léxotik ékus, báratán déla... bát kolaxé? "Zerrá borták ensegida!"...*

69. GALDERA

2. Altsasu: Lehenengo bi aldaerak FGri zor zaizkio; hirugarrena JMi.
5. Etxarri-Aranatz: Era mugagabea AEk emana da.
9. Ihabar: Era mugatua Ali bildu genion –aurrenik *pútzua*– eta mugagabea MHri.
13. Larunbe: - Eta 'ausiñe?' galdetu genuen. Erantzuna 'ortiga' izan zen.
16. Ziaurritz: *putzúko* ere bai bildu genuen behin, 'putzu'ren xumegarria, antza.
19. Ilurdotz: *atáriko pútzue eta itúrriko pútzue* moduko adibideak eman zituen berriemaileak.
25. Azparren: *goáie púzura* (hitzaren 'z' gaztelaniazkoa balitz bezala ahoskatutik) esan zuen GBk, herri honetako inkestaren berriemaileak, Artzibarko beste bi herrietan, Espotzen eta Arrietan, *buzu* eta *butzu* eman ziguten arren. Hala ere, maiz askotan hainbat hitz eman zigun AB andere adeitsuari, *arbútxu* gisako hitza jaso genion, honako iruzkinaz gehitua: *piedras grandes; arriba tienen unos agujeros y cuando llueve allí se recoge el agua... arbutxúas; llevan como una cazoleta*. Guk galdeginik, halakoak mendian egoten direla esan zuen; ez errekan edo ibaian. Beste egun batez ere horri eutsi zion era honetan mintzatuz: *arbútxu... en las rocas se hacen como unas cazoletas y cuando llueve se mantiene el agua 15 días hasta que se seca; a los 2 días se puede beber, después no, porque se calienta*.
31. Eaurta: CS-ek *pútzua* eman zuen; *zilo* MCEk.
32. Espartza: EAEL-en *pótzua* agertu bazen ere, berriemaileari beste aldi batean *pútzua* bildu genionez eta azken urteotako la-guntzaile LSeK ere, guk berariaz galdeginik, *pútzu* eman zenez, ustezko bi aldaerok idatzi ditugu koadroetan.

70. GALDERA

3. Bakaiku: JLZk *plázia* eman zuen; IAK *féri(y)á*.
15. Usi: *baduzu saltzékoik? guázen fériera* gaineratu zuen berriemaileak.
16. Ziaurritz: Berriemaileak garai batean bere herritik Irurtzungo feriara joateko erabilitako norabidea marraztu zigun: *eméndik, Kaskuén barná, Kaskué, Aróstegi, te Arostégitik... Eritze, Berasáin... Múzkiz, Zía, Gulina... pixkat, Aixkórbe; Aixkórbe...-ko atárire, an bazén ostátue, ta orduén, atarién...*
27. Aria: Hona berriemailearen iruzkina: *Ariben asi zire ezartzen feriak eta orduan, Aurizkoak galdu zute, baea... Aribekoak aka-batu dira eta orai asi dira... Auritzen berris.*

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Urdiain: *feya, fei* / Lizarraga: *merkatu* / Etxarri-Aranatz: *feri(y)é* / Irañeta: *ferie* / Alli: *merkatua* / Gartzaron: *plaza* / Autza: *ferie* / Ziganda: *fería* / Eugi: *merkatue* / Mezkitz: *merkatua* / Auritz: *merkatua* / Iraberri-Artzibar: *merkatua*.

Nº 68 PUERTA - PORTE - DOOR

Nº 69 POZO - PUIITS - WELL

Nº 70 MERCADO - MARCHÉ - MARKET

1. Ziordia	atáia	pútzua*	féria. fériya
2. Altsasu	atáiyá. atéiyá	pútzue. pútzöe. pútzua	fériya
3. Bakaiku	átaiyá	pútzu(b)ua	plázia; féri(y)á
4. Dorrao	atéiya	pútzubá	fériyé
5. Etxarri-Aranatz	atá(r)ia. ataáyä	pútzuba, pútzu	féria
6. Arbizu	atáya	pútzu(b)a	fériya
7. Uharte-Arakil	atárié	pútzue / zúloa	férié
8. Murgindueta	atárié, átari bét	pútzué, pútzu / ausiñé	ferié
9. Ihabar	atárié, atári	pútzue, pútzu	férié
10. Madotz	atarí, átari át	pútzuu, pútzu át	feríí, feri át
11. Egiarreta	atarie	putzue	ferie
12. Urritzola	atárie, atári	pútzue, pútzu	fériye. férie, féri
13. Larunbe	atárie	pútzue	férie
14. Beorburu	atárie	putzúe	férie
15. Usi	atárie. ataríe	pútze (?)	férie
16. Ziaurritz	atárie	putzúe, pútzu	feríe, feríe bat
17. Anotz	ataríe / balánga	putzúe	plaza / feríe
18. Olaitz	atárie	pútzue*	feria
19. Ilurdotz	atárie. ataríe / kortála	pútzue. pútzué, pútzu	merkatue
20. Inbuluzketa	atárie	pútzue	merkátue
21. Urniza	atárie / ataka	pútzue	merkátue
22. Aurizberri	ataria	putzu?	merkatua
23. Espotz	atárie	buzúa	merkátua
24. Arrieta	atáriá. atária, atári	bútzua, bútzu	merkátua / féria
25. Azparren	atária	púzu	merkátua*
26. Garralda	ataria, atari	putzua, putzu	merkatua, merkatu
27. Aria	ataria	putzua	merkatua / feria
28. Hiriberri-Aezkoa	ataria	putzua	merkatua
29. Garaioa	atária	putzúa	saltókia?
30. Abaurregaina	ataria, atari	butzua, butzu	merkatua, merkatu
31. Eaurta	atária	pútzua / zilo	mérkatuá
32. Espartza	atária	pútzua. pótzua	fériara, féria
33. Ezkaroze	átea; atária	pútzua	féria
34. Otsagi	atëa, ate	putzua, putzu	merkadua, merkadu
35. Uztarroze	bortá, bórta bat	pózoa. pózöa	merkáua

71. GALDERA

Lan honetako 262 eta 263. galderetan ere 'pueblo' hitza agertuko da.

9. Ihabar: Era mugatua Alek eman zigun; mugagabea MHk.

10. Madotz: *érri* eta *errí*, biak aditu ditugu herri honetan, mugagabea: *érri askó*, *irúetanogáí errí o éztakit zenbát*.

19. Ilurdotz: Erantzuna borobiltzeko, nonbait, *Ilurdozko errie* esan zuen informatzaileak.

23. Espotz: *érria* gehiago, omen, *érrie* baino.

31. Eaurta: Era mugatuak MCEri zor zaizkio; mugagabea bi berriemaileei.

32. Espartza: Etxearen behe-aldean ostatua zuen berriemaileak gazteen asteburuetakoko giroaren berri eman zigun behin, ibarreko herri batzuen izena aipatuz: *Bai, tal como kán eré pues, fatén balimadrá... láu edo bórz edo séi mutí? txíntatzen (= 'xuntatzen') drá. "Pues beár dugu egin áskari bat", fàten drá erràtra, eta - "Pues zér nai zie askáldu?" - "Pues náí dugu askáldu arági, edo... ollárko, edo... peskáó edo zèrnaidén"? prestátzen dábe, e? árek ere, báí-bai, prestátzen dábe. Bàya orái, erdié(k), eztiéla xakin náí déus ere; zére(n), oáiko gázte kébek eré... éeeztia barátzen! kébe(n)... xánen dié bokàdo bát eta hála! géro fàten drá l(t)zaltzurártio; ltzàlzún abária, orrá. Izán xu gáu, kemén abáldu diéla, eta géro... petígora! fán dira bá! eta bérze ánitx berríz, pues kèn abáldu biarrián pues fàten drá abáltzra ltzaltzúra... fán tela! fán tela! fán tela! guziétarik badagó, oáiko jènde gáziak? puf! eztá barátzen ión ere! guzié(k)... bàitie kótxea, kótxeán sartú ta, aaah! pues guázen l(t)zaltzúra, guázen Otsagíra, guázen Eaurtára, guázen... eeeh! Aèzkoára, guázen... álde guziétra.*

35. Uztarroze: *ídi kòntra 'a este pueblo'*, alegia.

72. GALDERA

(Lan honetako 240 eta 265. galderetan ere 'camino' hitza agertuko da)

1. Ziordia: Herri honetatik hurbileko Olaztin ere berdin; hona lagin pare bat: *Ziórdiko bidián, bai... bíatí, pásatu bidia eta...*

2. Altsasu: Koadroetako datuak FGk emanikoak dira. Lehen kasurako, baina, *bídeá* eman zuen JMek.

5. Etxarri-Aranatz: Erantzun hauei zera erantsi zien Jlk: *jénde-xénda* eta *kárr-o-xénda*. Azken honetarako, baina, *gúrdi-bidiá* nahiago izan zuen AEk, *bíde* era mugagabea ere eman zuenak.

7. Uharte-Arakil: FGk *bídea*, mugaturik.

9. Ihabar: *bídeá* eta *bideberrie* zein *bideberria* (azken honek zertxobait harritzen bagaitu ere) Ali bildu genion. MHri, berriz, *bíde* eta *bideberrié* eta baita, bestalde, *karrofillé* 'el ferrocarril' ere.

17. Anotz: Informatzaileak honako esaldiak gaineratu zituen: *zázi bide ortáik*, zuketan, eta *goáie bide ortáik*, hiketan.

21. Urniza: Azentua azken silaban duela ere bai: *orái, bidián almor(t)zátu*, adibidez.

25. Azparren: *báda bíde bat* bildu genuen, alde batetik, eta *éldu dá bídian*, bestetik.

32. Espartza: *karrikara* 'la calle' ere bai.

33. Ezkaroze: Berriemaileak 'bide' hitza barne hartzen duen toponimo bat emateko aukera baliatu zuen, zera esanez: *Larreko bídia gaindi fan da*.

35. Uztarroze: *bidiá* bildurik gaude halaber eta baita, bestalde, *karriká* 'la calle' ere.

Zubiriko zubia, Santiago bidean, konponketa-lanetan - KA2012

Nº 71 PUEBLO - VILLAGE - VILLAGE
Nº 72 CAMINO o CARRETERA - CHEMIN ou ROUTE - WAY

1. Ziordia	ériya	bídia / bidebériya, bidebérri
2. Altsasu	erríya, errí	bídie / bideberrí(y)a
3. Bakaiku	ériyá, érrí	bìdiá / bideberriyá
4. Dorrao	ériyá	bidiá / bideberriyá
5. Etxarri-Aranatz	ériya, errí	bidéa, bíde / bideberriya
6. Arbizu	ériyá, érrí	bírëa / bíreberriyá
7. Uharte-Arakil	érié	bíde / bideberrié
8. Murgindueta	érríe	bídiá / bidebérrié
9. Ihabar	érié, érrí	bídeá, bíde / bideberrié
10. Madotz	érií, érrí ét	bídií, bídi ét / kámioá, kámio át
11. Egiarreta	erríe	bídea / bideberrie
12. Urritzola	ériye. érríya, érrí	bídea. bídia, bíde / bidebérrié
13. Larunbe	erríe	bídea
14. Beorburu	erríe, errí. érrí	bídia, bidé / bidebérrie
15. Usi	erríe, érrí	bídia / karretéra
16. Ziaurritz	erríe, errí. érrí	bídia, bíde / bidéberrie
17. Anotz	erríe, errí. érrí	bídia, bíde / karretéra
18. Olaitz	errí	bídia. bidiá
19. Ilurdotz	érríe. erríe, érrí. errí	bídia, bíde / karretéra
20. Inbuluzketa	érríe, errí	bídia / karretéra
21. Urniza	érríe	bídia, bíde / karretéra
22. Aurizberri	erría	bídea
23. Espotz	érría. érríe	bídia
24. Arrieta	érría. érría, érrí. errí	bídea. bídëá. bidiá, bíde / karretéra
25. Azparren	érría	bídia, bíde
26. Garralda	erría, errí	bídea, bíde
27. Aria	erría, errí	bídea / karretera
28. Hiriberri-Aezkoa	erría	bídea
29. Garaioa	erría, errí. érrí	bidéa / karretéra
30. Abaurregaina	erría, errí	bídea, bíde / karretera
31. Eaurta	erría. érría, érrí	bíde / karretérara
32. Espartza	erría, érrí	bídia, bíde / karretérara. karretéra
33. Ezkaroze	érría, errí	bídia. bídëa
34. Otsagi	erría, errí	bidëa, bíde
35. Uztarroze	ídia, ídi	bídia, bíde / karreterá, karretéra

73. GALDERA

Lan honetako 245. galderan 'árboles' hitza agertuko da. Ikus, orobat, 403-404. erantzunei egin dizkiegun oharak, era askotako zuhaitz, zuhaiska eta sasiak direla eta.

2. Altsasu: JMek *puntamótz* eman zuen = *lo que queda del árbol con la raíz, rasgado por el viento; sin ramas y con la parte alta rasgada*. Enborrekin zerikusia dutela, berriz, honako hitzak esan eta iruzkindu zituen: 1) *nardéka* = *vara, abrazada por una pletina fuerte, para arrastrar troncos; lleva una anilla giratoria para atar al tronco. El tronco lleva la tiaferra para amarrarlo a la anilla giratoria de la nardeka*; 2) *lorgáte* = *la cadena que ata el tronco con la nardeka*; eta 3) *burnizíri* = *la cuña para romper los troncos*.

5. Etxarri-Aranatz: Hona AEk emaniko izen batzuk: *alkáziä* / *álkazíä* 'acacia', *txípuä* / *txípuä* 'chopo', *artía*, *árte* 'encino', *gàzteiñá* 'castaño', *ágiñá* 'tejo' eta *kóostiyá* 'acebo'. Haritz-mota baten izena ere eman zuen: *arrèi-aritzá*.

7. Uharte-Arakil: Berriemaileak emaniko *zúbaiyé* hitzaz galdekatu genuen JMU, orrazketa egitean. Honek, *zúgeiyé* 'madera' ('material' edo) eman ondoren, *epéitze* moduko hitza ere eman zigun, jarraian zeraren antzeko zerbait iruzkinduz: arbola bota ondoren geratzen dena (gazt. 'tocón') denborarekin ustelduz joan ahala, zailtasuna edo gogortasuna galtzean, zulatu egiten da pixka bat, zatiak puskaka atereaz. *Epaítza*, Azkueren arabera, 'corte de árboles, leña: coupe d'arbres, de bois de chauffage, etc.' da (AN-arak).

10. Madotz: *ézkurré* 'bellota', ere bai.

12. Urritzola: 1) *urrítze dá plánta (b)at*; eta 2) *gàztañékin ítten ttuté* (halako gauza), hots, 'avellano' eta 'castaño' hurrenez hurren, bigarren honetarako 'gaztainondo' beharko bazuen ere.

19. Ilurdotz: 1) *oláko etxéko árbólea úrres bétei tagó*; eta 2) *oláko etxéko árbólea béteik dagó gúrbies... de pomas*. 2010. urtean herri honetara Lekunberri familiako adiskideengana joan ginela baliatuz, fruitu horren erdal izenaz galdetu eta *sorbus domestica* eman ziguten, gazt. 'serval doméstico', alegia, herrian halakoari 'pomo' deitzen badiote ere, udarondoari 'pero' deitzen dioten bezala.

20. Inbuluzketa: Berriemailea mintzo, intxaurrez ari ginela: *pues, arbolétaik botátzen tziré... lurrerá? ta geró, zanguékin edo, kendú te, aiék garbitu te bertziák? bóta, esiètará... exétara o... errekára o...*

22. Aurizberri: *pika* = *instrumento para mover troncos*.

24. Arrieta: *puga* 'injerto' bildu genuen orobat.

31. Eaurta: CS-ek eman zuen koadroetan idatzitako *arbólea*, *árbole bat*, baina baita *arbóla*, *arból ándi kúra* ere.

32. Espartza: Koadroetan idatziez gainera eta azentuera kontuan izanik, *arbóle korrék* zein *árbole korrék* dugu geure grabazioetan, azentuera batere finkoa ez den seinale.

35. Uztarroze: Eta *tronkóixko* (lit. 'tronco pequeño'; 'rama gruesa' ote?): *eta xóán dún abér erdéitan diéneez... zòmait tronkóixko, sú-aren egítako*.

74. GALDERA

Oraingo hau -'fruto de árbol: dátíl o banana o coco, etc. - fruit d'arbre: datte ou banane ou noix de coco, etc. - fruit of tree: date or banana or coco-nut, etc.'- ez zen egin.

Zuhaitz bakartia - JDL

Nº 73 ÁRBOL - ARBRE - TREE
Nº 75 HIERBA - HERBE - GRASS

1. Ziordia	árbolia	bélarra
2. Altsasu	árbola	béarra, beár
3. Bakaiku	árbolá, árbola bát	bedárra. bélarra. bèlarrá
4. Dorrao	árbola	bélarrá
5. Etxarri-Aranatz	arbóla	belárra
6. Arbizu	árbolá	belárrá
7. Uharte-Arakil	árbola; zúbaiyé	bélarra
8. Murgindueta	árbolà	bèlarrá
9. Ihabar	árbola	bélarra, bélar
10. Madotz	árbolá, árbol(a) át	bélarrá
11. Egiarreta	árbola	belarra
12. Urritzola	árbola	bélarra
13. Larunbe	arbóla	belárra
14. Beorburu	arbóla	belárra
15. Usi	arbola	belárra
16. Ziaurritz	arbola	belárra
17. Anotz	arbólia	belárra
18. Olaitz	arbola	belárra. bèlarrá
19. Ilurdotz	arbólea, árbole bat	belárra, belár
20. Inbuluzketa	arbóla	belárra, belár
21. Urniza	arbólea	belárra
22. Aurizberri	arbole. arbola	belarra
23. Espotz	arbóla*	belárra
24. Arrieta	árbole. árbole	belárra, belár
25. Azparren	arbóla	belárra
26. Garralda	arbolea, arbole	belarra, belar
27. Aria	arbolea	belarra
28. Hiriberri-Aezkoa	arbolea	belarra
29. Garaioa	arbólea	belárra, belár. bélar
30. Abaurregaina	arbolea, arbole	belarra
31. Eaurta	arbólea, árbole bat	bélarra, bélar
32. Espartza	árbolià, árbole bat	bélarra, bélar
33. Ezkaroze	árbolea	belárra
34. Otsagi	arbolëa, arbole	belarra, belar
35. Uztarroze	árbola, árbol	bélarra. bélarrá

75. GALDERA

Ikus, orobat, 389-390. galderei egin dizkiegun oharrak.

1. **Ziordia:** Herri honetan *bélarra* bildurik ere, Olaztin *bédarra* eman ziguten. Erantzun hau eta Altsasun bildurikoa ikusteak Ziordian ere antzeko erantzuna itxaron ote zitekeen pentsarazten digu. Burunda ibarreko Bakaiku herrian, dena dela, bi aldaerak bildurik gaude.

2. **Altsasu:** FG mintzo: *ardíyak eztúka... án e, àn eztáu beárrik atéra, beárrik ezta etórtzen an (...) beárrik éztoó; an, úra don lekuán bai, nazèderotán edo... idóí oietán, ordúan án atátzen dá... beárra*. JMek ere, azentuera gorabehera, berdin: *béarrá*.

3. **Bakaiku:** JLZri, eskuz, *bèlarrá* hartu begenion ere, magnetofoiaren laguntzaz bildu materialetan *bélarra* zein *bedárra* dakusagu. Besterik ere bildu genuen gainera: *iyoztórra* 'helecho'.

4. **Dorao:** *úrri-belarrá... bigarren kortiá* esan zuen berriemaileak, irailean *belarra* bigarrenez mozten dela adierazteko, eta *belar* pare baten izenak ere alpatu zituen: *fagói-belárra* eta *púlmonia-belárra* ('pulmonaria', antza). Besterik ere bildu genuen: *bèlarrák emén? pues Jósus! askó: esparzéta, trebóla, afálfa... eta giò pues e, belárak, bèste gaiñeakuák? silbéstre*.

5. **Etxarri-Aranatz:** AEri honako *belar*-izenak bildu genizkion: *axúña / axuñé* 'ortiga', *kárdú(b)á / kárdúa* 'cardo', *larbéra* 'cizaña', *txírte* 'trébol', *fráileburú(b)a, fráilebúu* 'coronilla de fraile' eta *xierróxa* (azken bi hauek zerriei jaten emateko), hala nola *bórozáñé*. MMk honi buruzko argibideren bat eman zigun, ondoko zuhaitz bati begira jarrita: *Pues árbol ontatí? atéako balítzeke ráma't bezéla, bien, órko órti; ori dá borozéñá*. Eta besterik ere bai: *Xiéroxá, gúk esáten dau, xierróxa; pues... horrible ateátzen dá, eta... déna espázzitu ber tzeéla. Ori'ré? txèrriyaandakó eíten giñuen*. Halaber, AEk esanikoarekin bat eginik, *fraileburua* zerriei eman ohi zaien *belar*-mota bat dela esan zigun eta baita, bestalde, *xierroxa* eta *larbera* antzekoak direla ere.

7. **Uharte-Arakil:** *xárraxá* txerrientzako *belarra* dela esan zigun JMUek, orrazketa egitean, guk berariaz galdeturik, Etxarrin aditu genuena gogoan.

9. **Ihabar:** Era mugatua Ali bildu genion eta mugagabea MHri; honek adjektibo bati eranstea bigarren mailako azentuera eman ohi zion hitzari: *bèlarr óre* edo *bèlar goxoá*, kasu. Berriemaile hau mintzo zaigu halaber honako esaldian: *bèlarrá? móx-mótxa daónéan? larratsá... orrí esáten giñón, láratsá* ('pastizal', alegia). MH haxe dugu jarraiko *belarren* izenak eman zituen ere: *astaménda* 'mas-tranzo', *goldarrán* (sic) 'gatuña', *axàripuxtená* ('cola de caballo' deitu 'equiseto' bat), *ozpínbelarrá* 'accedera', *sàrdínbelárra* 'asplenia' eta *ziztekárdó* 'cardo espinoso', antza. *Zamáka* ere eman zigun baina hau ez bide da *belar* bat, 'rama grande que sirve de tronco en los árboles' baizik, Azkueren arabera, non-eta hainbat *belarretako* zama garraiatzeko adar sendo bat ez den.

12. **Urritzola:** *larrázko / larrásko* ('llano de hierba, raso', omen), eta *í(r)aztórra* 'el helecho'. Hona, bestalde, *belar*-bilketa dela eta, guk berriemaileari 'Beroa etorri da azkenean' esan eta, hark egindako iruzkina: *Bai, oí nai giñún, belárta bakí ta, bústi itten (t)zaikiún, seittún, ta belárta bustieskeós, indèrra gaitzen báitu ba! ta kolória. Belárta, óngi sartzekó? berdè daolá? ta bèrde sékatu biar da, éz kolória... úrekin kénduik; eztú, ez álimentuik ez... dáus é eta. Guk, áurtenguák sartú ittugu, bí mille, fárdóak, sártu ittúgu, bai. Gòie guztíé, bétetik dàukágú, pardotégiti(k), almàzenatuik bezéla, bai. Gainera, zera galdetu genion: Goiko horri nola esaten diozue? sabaiao edo...? - *Aóztégí; sabaiáó sàten dioté or, Irùñetik góra... bai*.*

13. **Larunbe:** *ziáurri*, labea garbitzeko erabili ohi zen *belar*-mota bat, gazt. 'yezgo'.

14. **Beorburu:** *núnue* = *anbulo* eman zuen berriemaileak, bigarren hitza aurrekoaren erdal itzulpena zelakoan. Euskal hitza da hori ere, baina, gatzelaniaz zera dena: 'gamón, asfódelo blanco'.

17. **Anotz:** *lárta* 'zarza': *eta... lárak, kéntzen zi(d)etén pañ(u)éloa ta...*

19. **Ilurdotz:** *péntzian* 'en el pastizal, en la pradera'.

20. **Inbuluzketa:** *belár (t)zakárta* 'mala hierba', antza.

21. **Urniza:** *málda* 'mata', antza: *geltzintzen* (sic) *tzeén... montón batean, málda batén baitén, montónan gèlditzen diré, ta, geró...*

24. **Arrieta:** Berriemaileak mintzo: 1) *málla, la tira de hierba corta, después de pasar la máquina o la talla*; 2) *lárrea, hierba un poco amarga que no se cultiva*; eta 3) *urrisoroa, 'el yerbín'* (urrian –herri honetan eta inguru zabal batean 'setiembre'– egiten omen denez). Hona ere, gainera, beste zenbait *belarren* izenak eta nolakotasunak: 1) *ilindía* (berriemailearen ustez 'cizaña', beste une batean landare hau izendatzeko *Ilólloa* hitz egokia erabili bazuen ere, *ilindía*, berez, 'tizón o roña del trigo' deitu parasittoa baita); 2) *lapátea* ('bardana, lampazo', antza): *at(e)rátzen diré arbía bezála, gero kidárta lúze atératzen dute... dena ázis bétéik; gero, áyen áziak déna atératzen diré déna úsu-úsuak*; eta 3) *koldarrón* 'gatuña': *juntátzen diré, bétí; olaxéko montóka atératzen diré áyen záñak*.

25. **Azparren:** AB mintzo: 1) *atxún* 'ortiga'; 2) *ziáurri, parecida al lintxuski pero es baja, no crece; se emplea para limpiar el horno*; 3) *náski = revuelto de hierba y paja que se da a las vacas, al ganado*; 4) *sárga = mata de la mora*; eta 5) *txírtxo... es una mata, como una campanilla, y allí (a)dentro tiene una semilla negra; estropea el trigo*.

35. **Uztarroze:** *beltxanbúru* 'lucérnula, neguilla'... *simiente mala entre el trigo*, eta *goldarrána* 'gatuña'.

Nº 73 ÁRBOL - ARBRE - TREE
Nº 75 HIERBA - HERBE - GRASS

1. Ziordia	árbolia	bélarra
2. Altsasu	árbola	béarra, beár
3. Bakaiku	árbolá, árbola bát	bedárra. bélarra. bèlarrá
4. Dorrao	árbola	bélarrá
5. Etxarri-Aranatz	arbóla	belárra
6. Arbizu	árbolá	belárrá
7. Uharte-Arakil	árbola; zúbaiyé	bélarra
8. Murgindueta	árbolà	bèlarrá
9. Ihabar	árbola	bélarra, bélar
10. Madotz	árbolá, árbol(a) át	bélarrá
11. Egiarreta	árbola	belarra
12. Urritzola	árbola	bélarra
13. Larunbe	arbóla	belárra
14. Beorburu	arbóla	belárra
15. Usi	arbola	belárra
16. Ziaurritz	arbola	belárra
17. Anotz	arbólia	belárra
18. Olaitz	arbola	belárra. bèlarrá
19. Ilurdotz	arbólea, árbole bat	belárra, belár
20. Inbuluzketa	arbóla	belárra, belár
21. Urniza	arbólea	belárra
22. Aurizberri	arbole. arbola	belarra
23. Espotz	arbóla*	belárra
24. Arrieta	árbole. árbole	belárra, belár
25. Azparren	arbóla	belárra
26. Garralda	arbolea, arbole	belarra, belar
27. Aria	arbolea	belarra
28. Hiriberri-Aezkoa	arbolea	belarra
29. Garaioa	arbólea	belárra, belár. bélar
30. Abaurregaina	arbolea, arbole	belarra
31. Eaurta	arbólea, árbole bat	bélarra, bélar
32. Espartza	árbolià, árbole bat	bélarra, bélar
33. Ezkaroze	árbolea	belárra
34. Otsagi	arbolëa, arbole	belarra, belar
35. Uztarroze	árbola, árbol	bélarra. bélarrá

76. GALDERA

Jan honetako 389, 392 eta 393. galderetan ere 'trigo', 'maíz' eta 'arroz' hitzak agertuko dira, hurrenez hurren.

1. **Ziordia:** *larréina* 'la era', *únziya* / *ónziya* 'la parva', *sárdia* 'bieldo, horquilla', *eskuéra* / *eskúberea* 'rastrillo', *ágotzea* / *agótza* 'el ras-trajo, la paja', *maiz-lástoa* 'paja de maíz', *abléntatú* 'aventar' eta *ilárrontziyá*, *escoba de berózo* (sic), *pa limpiar la era, la parva...* *únziyá biltzéko*. Olazti auzo-herrian, halaber, *gáriyá* zein *maizá* bildu genuen, eta baita *íru estreséi* 'tres trillos' ere.

2. **Altsasu:** JM mintzo: *borrósto* 'la hoja de maíz'; *zinzirri* ('z' hauek gaztelaniazko hitz batenak balira bezala ahoskatutik) 'la flor del maíz'; *ézpala* 'gavilla' (*manadas de trigo* esan zuen berak); *áinoá...* *cuando el maíz saca la cabeza y se pudre, no llega a germinar, se pone negro; en el trigo igual* (hori omen da *áino*); *jorra* 'la escarda'; *maiz-jorrá* –*aquí se solía decir maiza*–, *patáta-jorrá...*; eta *gó-saitárte*, *entre la hora de ir a escardar y el almuerzo*. Berriemaileak, halaber, *baía* 'el cedazo' ('figarel' se llama en castellano esan zuen berak), *ilarrigüntzi* ('escoba de brezo de la era', antza), *bildu* 'recoger' eta *sakábanatú* 'revolver' (sic) moduko hitzak eman zizkigun, eta baita *iyabiúr* / *iyábiurru* ('mayal, trillo de mano'): *maizen, maizetán...* *ártu biltzen da, ta (...), oik é...* *eartú, óndo sekatú, ta geó, iyá-biurrukein, plon-plon-plon-plon, jó ta hala!* Emazteak galdetu zion: *¿Cómo se llamaban esos?* - *lyabiúrres* izan zen erantzuna. FGri, bestalde, *aúntzi* 'la trilla' bildu genion.

3. **Bakaiku:** Hona berriemaileari bilduriko hitz batzuk: *larràiniá* 'la era', *iuntziyá*, *iúntzi* '(la) parva', *txístazáye* 'el trillo', *agótza* 'la paja', *eskúbare* 'el rastrillo de mano' eta *baía* / *baéá* 'el cedazo'. PAr *artúa* eta *arrótza* baizik ez genion bildu.

4. **Dorrao:** *intrèsiyá* 'el trillo', Miguel Razkinen (MR) arabera. Ikusgarria, behar bada, izen honek Zaratizuko ibarrean bildu dugun *in-darrexia* / *indarrexia* delakoarekin duen antzekotasuna, Dorrao hau aipatu ibarretik urrun samar egon arren (oharpena Fermin Leizaola adiskideari zor diogu). Zaratizuko euskarak laburketak gauzatzeak duen joera ezaguturik agian pentsa liteke ezen, inon halakoren bat zertuz gero, aiseago gertatuko zela ibar honetan Dorraon baino, nahiz, ikusten denez, kasu honetan ez den hala gertatu. 2008ko otsai-lean, inkestari azken orrazketa egitera joan ginenean, Benita Etxeberriak (BE) eskuin aldeko zutabeko erantzuna eman zigun.

7. **Uharte-Arakil:** *ibíña* 'rastrajo' berriemaileak eman zigun eta JMUEk, berriz, adibidea jarri: *ibíntzie...* *béyék ibíntzetán deltzé > zeltzék / zeltzén* 'los bueyes andan en los rastrojos'. Jaun honen esanetan, bestalde, *artoa* 'mijo' da berez, leku askotan 'maíz' (*meize* esan zuen berak, euskaraz) izendatzeko erabiltzen bada ere.

9. **Ihobar:** Erantzunak –*gárie* eta *maíze*– Ali zor bazaizkio ere MHk honako esaldia eman zuen: *gúk ór eréitten duú gárie*. Andre honexek gainera, honekin loturik, *éstrasié* 'el trillo' eta *ágozbáie*, *pasadera de paja para el trigo* eman zigun, alde batetik, eta *maíz* / *máiz* hitz mugagabea bestetik.

10. **Madotz:** *ártoa*; *maizen iríñekén eitten da ártóá* moduko esaldia gehitu zuen berriemaileak.

12. **Urritzola:** *aoztégie*, *aóztégie* 'el pajar'.

13. **Larunbe:** 1) *aótza* 'la paja'; 2) *pasadera* 'cedazo'; 3) *aozbáie* 'cedazo' (*más grande, para las habas*, zehaztu zuen berriemaileak); 4) *xardékoa*: *makíl bét kindertáko ta...* *iru ortzák*; eta 5) *estrásie* 'el trillo' moduko hitzak eta zehaztasunak bildu genituen halaber.

14. **Beorburu:** Berriemaileak zera gaineratu zuen: 1) *txurikin*, *hoja del maíz seco*; eta 2) *kalpizérre*, *barbas del maíz*. Halaber, garia-reen zerkusua duela, *larráñe* 'la era' eta *ultzie* 'la parva', bildu genion.

16. **Ziaurritz:** *egítatu* 'segar', *larráñe* 'la era', *ultzie* 'la parva', *ultzitu* 'trillar', *estrásie* / *estrázie* 'el trillo', *pikórre* 'el grano', *agótza* 'la paja', eta *arráixtelu* / *arréxtelu* 'rastrillo'.

17. **Anotz:** Hona erantzunarekin zerkusi beharreko hitz batzuk: *larráñe*, *ultzie*, *estrásie*, *páxue* 'el fajo', *zárria*, *zárre* '(el) rastrillo', *aur-ménétan* 'en puñados, en manojos', *tsurítu* 'desgranar', *kozkorrá* 'mazorca desgranada', *aótza* / *agótza*, *aoztégie*, *pikórre*, *erróta*, *ío* 'moler' eta *errégu et* 'un robo'. Gazt. 'grano'rako, gainera, *gie* eman zuen berriemaileak: *gie le decían al grano...* *gie*.

18. **Olaitz:** *ultzie* 'la parva'.

19. **Ilurdotz:** *gárie berde dago* / *gárie orítuik dago*, *seco y para segar...* moduko zehaztasunak egin zituen berriemaileak, gure oharretan *orátuik* ikusten badugu ere. Prezioaz ere aritu zen: 1) *gárie dagó oláko garésti*, *amabórtz pézta kilógramoa*; eta 2) *gárie merkátu dé*; *ogéi pezta*, *zégó ogéi péztateráño kilógramoa eta merkátu dé*; *orái dagó amaláu péztateráño*. Gainera *ilingie* moduko hitza ere bildu genuen beste ikustaldi batean, hartaz berriemaileak zera esan zuela: *es el contrario del trigo; un grano como el trigo, pero negro*.

20. **Inbuluzketa:** Hona hitz gehigarri batzuk: *larráñe*, *eúltzi*, *aótza*, *txokétak* 'cazoletas', *malkárre* eta *burúkek* (bazterretan eroritako galburuak): *burúkek...* *oiék?* *txerriéndáko*, *txerriéndako* esan zuen berriemaileak.

23. **Espotz:** *eúltzia* 'la parva'.

24. **Arrieta:** *máskilda* (gast. 'gavilla'), *lo que se recoge con la arraspa* (gast. 'rastrillo'). Beste labore baten izena: *luzérre* 'alfalfa'.

25. **Azparren:** ABk garia zein artoarekin zerkusiriko zenbait hitz eman zigun: 1) *kalpizar*, *la barba que trae el trigo*; 2) *ilingia*, *el trigo que viene negro*, [con] *una especie de barrillo o ceniza; ese trigo no vale. El maíz también trae*; 3) *arto-lásto* 'paja de maíz': *vete y recoge aquellos artolástos*; eta 4): *maxkilda* / *maskilda* 'gavilla', *para dar de comer a las cabras; se echa en la maxadéra*. Laborantza-rako lanabes batzuen izena ere eman zituen, deskribapenak eginez: 1) *sárde* 'horca', *con cuatro o cinco púas p'arriba*; 2) *bigo* –'horca' hau ere–, *de madera, de dos púas con su palo, todo en una pieza, también p'arriba*; eta 3) *árpo*; *tiene las púas p'abajo*.

27. **Aria:** Gariarekin zerkusua dutela, *larreina* 'la era', *aultzia* 'la parva', *olabea* 'la criba' eta *garea* 'el hórreo' eman zuen berriemaileak, eta artoari loturik, *orrea* 'la masa' eta *matxardea* 'la parilla': *bai, orrea ein ta gero matxardean erretzen tze*.

29. **Garaioa:** Hona hitz batzuk: *larréina*, *aultzia*, *estrázia*.

30. **Abaurregaina:** Besterik ere bildu zen: *olabaia* 'criba' eta *pasadra* 'criba más fina'.

31. **Eaurta:** Mugagabea era CS-ek eman zuen; mugagabeak MCEK. 'Maíz' hitzari erantzunez, bestalde, CS-ek *maítza* eman zuen, eta MCEK *ártu*; *ártua ánditu xu*. Azken berriemaile honi, gainera, *maxklátu* 'engavillar, hacer gavillas' bildu genion.

32. **Espartza:** *egítatu* 'segar', *bálak* 'fardos', *larríña* 'la era', *eúltzia* 'la parva', eta *indarrexia* 'el trillo'.

33. **Ezkaroze:** Berriemaile mintzo, gari-garriaketa dela eta: *eta...* *kárrea*, *fájòak*, *gári-fájòa exéri burú-kaxkoán ta, hála!* *bordápetik*, *Betárran bordápetik...* *fájòa artú, ta gúre bordáta*.

35. **Uztarroze:** *maiza* hori aditzean balizko 'artoa, artu' proposatu zitzaierarik, erantzuleak zera esan zuen: *artúa? pues todo eso es, artúa eta maiza; artúa, maiza, las dos cosas son igual*. Besterik ere eman zuen gainera: *llárrena* 'la era', *éltzia* 'la parva' eta *autsa* / *autza* 'la paja': *eta géro autzá áxa, eta gária, ¿ya sabes lo que es axá?* - Bai. - *Pues aventar, y recoger, eta gária bil (...)* *eta...* *sakoára*, *krimára!*... *la talega era, saco, era krima, se llamaba krimák, biltán guniá gárre kórre, ta géro etséra eragi, ástoareki eta mándoareki eta zámariareki, ékun guniá más...* *árstó? zámari? ásto eta beúrr et'óro, todo. Eta autzá? eta autzá bête álte batra; ta erágitan guniá gúzia etséra, kórre gáina, sabáia, eta baguniá rántxo bat fuér, kánpa! eta...* *bilta(n) guniá kórre áutsa*.

Nº 76 CEREAL PRINCIPAL: TRIGO o MAÍZ o ARROZ, etc. - CÉRÉALE PRINCIPALE: BLÉ ou MAÏS ou RIZ, etc. - PRINCIPAL CEREAL: CORN or MAIZE or RICE, etc.

1. Ziordia	gariya. gáriá	maíza	
2. Altsasu	gariya	maíza; ártuä, artú. arto	arróza
3. Bakaiku	gàriyá. gáriya, gári	àrtuá. artúä	arrótza
4. Dorrao	gáriyá	méizá	árrótza. arrotzá
5. Etxarri-Aranatz	gariya	artúa	árrótza
6. Arbizu	gariya. gariyä, gári	maízä; ártöa	arrótzá
7. Uharte-Arakil	garía. gárie. gáriye, gári	maíze; ártoa	arróza
8. Murginduetza	gárié	maízé; ártoa	árrózä
9. Ihabar	gárie	maíze, maíz. maíz	
10. Madotz	gárií	maízé; ártoá	árrózä
11. Egiarreta	garie	maíze	
12. Urritzola	gáriye. gárie. garié, gári	maíze	
13. Larunbe	gárie, gári	maíze	arróza. árrózä
14. Beorburu	garie, gári	maíze; artóa, árto	arróza
15. Usi	garie. gárie, gári	maíze; ártoa	
16. Ziaurritz	garie	maíze; ártoá	
17. Anotz	garie, gári	maíze, maíz. maíz; artuá	arróza
18. Olaitz	garie, gári	maízia. maíza	
19. Ilurdotz	gárie, garí	ártoa	arrótza
20. Inbuluzketa	gárie. garie. garié, gári	máizea, maíze. maí(t)ze; árto	
21. Urniza	gárie. garie, garí	ártoa. artóa	arróza
22. Aurizberri	garia	artoa	
23. Espotz	garía. gária	artóa	arrótza
24. Arrieta	garía. gária, gári	ártoa	arró(t)za
25. Azparren	garía. gária		
26. Garralda	garia, gari	artoa, arto	
27. Aria	garia	artoa	
28. Hiriberri-Aezkoa	garia	artoa	
29. Garaioa	gária. garía	ártoá	arróza
30. Abaurregaina	garia, gari	artoa, arto	arroza, arroz
31. Eaurta	gária. garía. gariá, gári	maítza; ártua, árto	
32. Espartza	gária, gári	ártua	arróza
33. Ezkaroze	gária, gári	ártua	
34. Otsagi	gari		
35. Uztarroze	gária, gári	maíza	

77. GALDERA

Lan honetako 394 eta 395. galderetan ere 'judía' eta 'guisante' hitzak agertuko dira, hurrenez hurren.

4. Dorrao: Galdetu genuen: Zer babarrun-mota da hemengoa? - *Pues e dá, pues e... alobiya dá, e... beltxá, bei, bèltxa dá... gúk eritten doúna da, beltxá, txuriyá eta... óik biyék erèitten ttoú; bèste atzúk erèitten ttué... pint-, txikiren betzúk e pinta txùri betékin... bei, géo gútxi àritzen dá, bái, étxeakóak ó; éta etxéakoañó, zénbat? iru etxé o lóu, erri guzián; bèste gañéako dená... jendiá, nola-báit lanían aé dan e kànpuén? osóki eitten dó egósi ('erosi', alegia); fàten diá... Sàlvatierrá? án egósten ttué, aunén bat o... o ciento cincuenta kilos o, óla...*

5. Etxarri-Aranatz: Jlk *idérra** eman zuen; AEk *iderrá*.

7. Uharte-Arakil: FGk *álubie* eman zigun.

9. Ihabar: *alúbie* eman zuen Alek; MHk *illérrák* eta *lenteják*.

15. Usi: *áxxola, áxxol* ('almorta' edo 'tito') eta *gíxón* 'arvejuela' moduko hitzak bildu genituen hala berean.

16. Ziaurritz: Gaztelaniazko 'judía'ren izena dela eta, Baztan aldean *banabarrá* erabiltzen dela esan zigun berriemaileak.

21. Urniza: *léka** eman zuen orobat informatzaileak, baina guk proposaturik eta hori 'vaina' dela argituz.

19. Ilurdotz: *alúbie eréki dugú / alúbie xan dugú / alúbie ezta sórtu* gisako adibideak eman zituen berriemaileak, alde batetik, eta baita *ilérrie xan dugú: hemos comido arvejas (en castellano)*, bestetik.

22. Aurizberri: *ilarrak* 'alubias', eta *ilar berdeak* 'alubias verdes', informatzailearen arabera. Geroago, baina, 394. galderari erantzuna ematean, *ilarra* 'judía' eman zuen.

23. Espotz: 'ilarra' dela eta, berriemaileak zera gaineratu zuen: *leka... la vaina*.

24. Arrieta: Aldi honetan emaitza 394. galderari emaniko erantzunetik hartu dugu.

25. Azparren: *alúbia, en castellano* gaineratu zuen erantzule behinenak. ABk, berriz, galderaren beste hitza oinarri harturik, zera esan zuen: *aixkól, parecido al guisante; un poco mayor y no es redondo. Ya hemos comido de eso*.

26. Garralda: *zekalea, zekale* 'ilarren leka', biltzaileak egin ohararren arabera.

28. Hiriberri-Aezkoa: *eltzaria = alubia, garbanzo y lenteja*, informatzailearen arabera.

31. Eaurta: *alúbiara* MCEk eman zuen; CS-ek *léka* 'vaina' eta *ilar* 'guisante'.

32. Espartza: *lékak* 'vainas', argitu zuen berriemaileak.

33. Ezkaroze: Informatzaileak *ilárra* 'gisante' eman aurretik, *bixáltua* eman zuen, gero atzera egin bazuen ere.

34. Otsagi: *ilarrak* 'bisalto', omen.

35. Uztarroze: *baineták* 'las alubias verdes'. Adibidea ere badugu: *órai bar diágun xoán... uertára; zértra? pues bainèta bíltra, que es, a recoger las alubias*. Hona, bestalde, gure oharretatik ateratakoa ere: *garbànzó erít(r)a; áxxol, àxxol erít(r)a... - Axxol? - Áxxol era abejicas, áxxol que llamábamos, en vasco... no sé, como abejas eran, unas uvicas anchas. - ¿Unas uvicas? - Unas uvicas, pero muy buenas eran; sembrábamos, pues ya hemos llegað a sembrar ya en mi tiempo, y garbanzos también ¡y muy buenos!... - Éta izartan zen len? lantatan zen? - Bai-bai-bai-bai... kór gortán, alúrrak bigunién, t'anítx onki; éta áxxolak que digo, como si fueran unas abejicas ¿cómo diría? como una O, o así, y anchicas, eran muy buenas también, abejas que llamábamos; ya se recogía, ya. 'Abejas, abejicas' aditu ditugun horietan 'arvejas, arvejicas' behar lukete izan, itxura guztiaren arabera.*

78. GALDERA

Lan honetako 397. galderan ere 'patata' hitza agertuko da.

2. Altsasu: JMek *patátiá*.

16. Ziaurritz: *áza eta patáta* 'berza y patata'.

18. Olaitz: Berriemailea mintzo: *Este dicho se dice aquí: 'Patáta, eltzé motzétik atráta'*.

19. Ilurdotz: *patáta erósi dugú* bildu genuen.

24. Arrieta: Beste zenbait lekutan 'patata'ri *batáka* edota *lur-sagárra* esaten zaiola eman zuen aditzera berriemaileak.

25. Azparren: *patakentégi* 'almacén de patatas' edo 'lugar donde se guardan las patatas' eman zigun ABren seme LAMk.

31. Eaurta: Lehen azentuera CS-ek eman zuen; beste biak MCEk.

Nº 77 LEGUMBRE: JUDÍA (POTOTO, FRIJOL) o GUISANTE, etc. - LÉGUME: HARICOT ou POIS, etc. - VEGETABLE: BEAN or PEA, etc.

Nº 78 RAÍZ HARINOSA: PATATA, etc. - RACINE FARINEUSE: POMME DE TERRE, etc. - FARINACEOUS ROOT: POTATO, etc.

1. Ziordia	áilibia	ídarría	pátatia
2. Altsasu	indíabá	idárria	patátië, patáta
3. Bakaiku	índabá	ídarrá	pátatiá
4. Dorrao	alòbiyá	iderrá	patátá
5. Etxarri-Aranatz	alúbi(y)a	íderrá	patáta
6. Arbizu	álubiyá	ídarrá	pátatá
7. Uharte-Arakil	álubiyé	íllerrá	patáta
8. Murgindueta	alúbié	illérria	patatá
9. Ihabar	alúbie	illérria	patata
10. Madotz	bánaarrá	íllarrá	patata
11. Egiarreta	alubie; banaarra	illarra	patata
12. Urritzola	alúbie	illárria	patata
13. Larunbe	alúbie	illérria	patáta
14. Beorburu	alúbie	illérria	patáta
15. Usi	alúbie	illerra	patata
16. Ziaurritz	alúbie	illarra	patáta
17. Anotz	alubíe / alubi bérdea	illérria	patata
18. Olaitz	alubie	arbeja	patáta
19. Ilurdotz	alúbie	ilérrie	patáta
20. Inbuluzketa	alúbie	ilérria	patáta
21. Urniza	alúbie	ilérria	patáta
22. Aurizberri	ilarra	arbeja	patata; lusagar
23. Espotz	alúbia	ilárria	patáka
24. Arrieta	alúbia	ilárria*	patáta; lúr-sagárria
25. Azparren	alúbia	ilárria	patata. pataka
26. Garralda		ilarra, ilar	pataka
27. Aria	alubia	ilarra	pataka
28. Hiriberri-Aezkoa	alubia	ilarra	pataka
29. Garaioa	alúbia	ilárria	patáka
30. Abaurregaina	alubia	ilarra	pataka
31. Eaurta	alúbiara / léka	ílar	pátaká. pátaka. patáka
32. Espartza	alúbiara, alúbia / léka	ilárria	patáka
33. Ezkaroze	alúbia	ilárria	patákara
34. Otsagi		ilar	patakara, pataka
35. Uztarroze	alubiá, alúbia	íllarra, íllar	patatá, patáta

79. GALDERA

Aldi honetan inkestako galderari guk, geure aldetik, 'ajo - ail - garlic' hitza gehitu diogu balizko emaitzak edo aldaerak ikusteko; erantzunak, baina, oso antzekoak suertatu dira.

2. Altsasu: FGri *kípúlié* eta *típulá* bildu genion, une desberdinetan; JMi *kípúleá*, *kípulá*. Hark, gainera, *arbiyá* 'nabo' eman zuen.
3. Bakaiku: Lehen errepasoa egitean JLZk emaniko *típuliá* hori ikusi eta, lAri luzatu genion galdera: - 'Tipula'?... edo agian 'kipula'? - Erantzuna 'con te' izan zen. Iritzi honekin guztiz bat etorri zen PA ere 2008an, zeinak, bide batez, *babátxuriá* 'el ajo' eman baitzigun.
4. Dorrao: *barátxuriya* BEk eman zigun, errepasoa egitean.
7. Uharte-Arakil: FGk *barátxurié*.
10. Madotz: *perrésille* 'perejil' ere eman ziguten.
14. Beorburu: Eta *bórka*, *horca con veinte cabezas*. Besterik ere bildu genuen: *lítxué* 'lechuga' eta *áza* 'berza'.
19. Ilurdotz: Hona esaldi pareak: 1) *baratzúrie óngi austéko kártzu almirétza*. 2) *píkor bat* 'un diente (de ajo)' *óngi austéko... kártzu almirétza*.
22. Aurizberri: biltzaileak, bide batez, honako hitzak bildu zituen: *porru* 'puerro', *arbi* 'nabo', *aza* 'berza', eta *lítxua* 'lechuga'.
25. Azparren: ABri *baratzúri* aditu uste izan genion.
32. Espartza: Eta *áza* 'col, berza' ere bai.
33. Ezkaroze: *áza* 'berza' eta *zerbá* 'acelga': *emán bar dadán; baná zerbá? badúna?... bien entendido mejor*. Hots, berriemaileak haren adiskide SNI galdera egitean, aurrenik erabilitako era laburtua osatu zuen ondoren, esanahia argitzeko.
35. Uztarroze: Hona baratzeako zenbait produktu: *áza* 'berza', *axalántare* 'coleta, planta de berza', *betá* 'la acelga', eta *letxúga* (*letxúga lán-tatra* gaineratu zuen berriemaileak, 'a plantar lechugas', alegia, *lántatu duná letxugák?* '¿has plantado las lechugas?' moduko galdera eginez, aditz laguntzailea singularrean eman arren). Eta honako galdera-erantzuna ere jaso genuen: *nón égon yaz? remolátxa lántatra*.

80. GALDERA

Lan honetako 405 eta 406. galderetan ere 'algo-dón' eta 'lino' hitzak agertuko dira, hurrenez hurren.

1. Ziordia: *ardátza* 'el huso' eta *tránkía* / *trángia* / *trángia* 'la agramadera': *trángia dók zeá... olá, bi olá? ta bèstéá érdiyan; ta, juátén dá ta... táka, táka, táka!... lémizi, lémizi... zeá, tránkiakín jo, liyuai, dána! dána txikitu!*
2. Altsasu: FGk *líyue* -agian *líyöé*- eman zuen; JMek *líóá* zein *líyoá*.
4. Dorrao: *ligu* ere aditu dugu herri honetan: *bedrátzigarren egúnian átatzen (t)zán, bère... ligu ói, eta jártzen tzán, sekatzén, soro aldame-nién, e... lárre puxkekín o soro bastár batien*.
7. Uharte-Arakil: Aurreneko erantzuna -*algo-dóna*, alegia- FGri zor zaila.
9. Ihabar: *algódoná* eta *lígua*, *ligu* MHk eman zuen eta Alek *líyoa*, *líyo*. Honek gainera *líyoa jotzén, está zampando el lino, está garbando* gaineratu zuen, 'zanpatu' eta 'garbatu' euskal hitzak horrela erdal testuinguruan tarte-katuz. Eta MHri ere besterik bildu genion: *Bai, orí nakién, níe abuélok sáten zeén: Ámabirjiñ urriko, ligúa irú orriko*.
11. Egiarreta: Lihoa gogoan zuela, nonbait, *ardátza* 'el huso' eta *múlo* 'estopa' moduko hitzak gaineratu zituen berriemaileak.
14. Beorburu: Hona berriemailearen iruzkina: *Liguá erékitzen tzen, ta géro, ártuu... eskuéki te déna e... atéatzén tzen; geró, zanpátu te... só-ruan idúkitzen giñuén... bi-íru illebétes, píxkuat... kozkórta ta sekatzéko ta geró, géro, gárbetan ártu te, ra-rra-rra-rra... dénak, kozkórak, dénak kendú te, múllua e... geldítzen tzén, ta arréki ittén giñuén pues... ittén tzutén, ník eztút... iñ izéndu biño... nére buruitsák, e... záutu ittút. Geró ártú errókan ta, déna... usoáki táka-táka-táka-táka án, negúen, pues... áitzen tzirén ta, ittén zittutén e... mullúaki, it(t)en zittutén pues... arie itten zutén ta geró arréki, itten zittutén pues... zapíñek eta... gáltzak eta... mandárron bat eta, ayé(k), gáuze oyetaik.*
19. Ilurdotz: Besterik ere bai: *erósten (t)zué iz-túpe píxkoat, un rollo de estopa*.
24. Arrieta: *errégu erdi bát líno*, adibidez.

Lihoa jotzeko tranga edo garba - MERP2012

Nº 79 CEBOLLA - OIGNON - ONION**Nº 80 PLANTA TEXTIL: ALGODÓN, LINO, etc. - PLANTE TEXTILE: COTON ou LIN, etc. - TEXTILE PLANT: COTTON or FLAX, etc.**

1. Ziordia	kípula	líyua. línua
2. Altsasu	kipúlié. típulá	líyué. líyöé?. líoá. liyoá
3. Bakaiku	típuliá / babátxuriá	liyuá
4. Dorrao	tipulá / barátxuriya	líyuá. líoa
5. Etxarri-Aranatz	tipúlă / bá(r)atxuíya	líyua
6. Arbizu	típulá / baátzuiyá	líyua
7. Uharte-Arakil	típulé / barátxuyé	álgodóna / liyóa
8. Murgindueta	típulé / bá(r)atxurié	álgodoná / liyóa
9. Ihabar	tipulé / babátxurié	algódoná / líyua. lígua
10. Madotz	tépulé / baátxurií	algódoná
11. Egiarreta	tipule	lí(g)ua
12. Urritzola	tipúla / babatxúrié	algodóna / lígua
13. Larunbe	tipúle / baratzúrie	líyua
14. Beorburu	tipúle / baratzúrie	algodóna / lígua. liguá
15. Usi	tipúle	
16. Ziaurritz	tipúle	lí(g)ua. líoa
17. Anotz	tipúle / baratxuríe	algodóna
18. Olaitz	tipúle / baratxúri	lino
19. Ilurdotz	tipúle / baratzúrie. baratxúrie	
20. Inbuluzketa	tipúle	algodóna / lígue. lígua
21. Urniza	tipúle / baratzúrie	
22. Aurizberri	tipula / baratzuri	
23. Espotz	tipúla / baratxúri*	
24. Arrieta	tipúla / baratzúri	líno
25. Azparren	tipúla / baratxúri	
26. Garralda	tipula	ligua, ligu
27. Aria	tipula	libua
28. Hiriberri-Aezkoa	tipula	ligua
29. Garaioa	tipúla / bàratxúria	lígua*
30. Abaurregaina	tipula	algodona / ligua
31. Eaurta	típla	
32. Espartza	típla / baratxúria	lígua, lígu
33. Ezkaroze	tipulára, tipúla. típula. típ(u)la	algodóna
34. Otsagi	tipulara, tipula	
35. Uztarroze	tuplá, túpla / baratxúria, baratxúri	algodóna

81. GALDERA

Lan honetako 418 eta 419. galderetan ere 'caballo' eta 'mulo' hitzak agertuko dira hurrenez hurren. Aldi honetan, gainera, 'caballo' hitzari guk, geure aldetik, 'yegua - jument - mare' hitza gehitu diogu.

2. Altsasu: JMek *màndua*.

4. Dorrao: *almázeiyá* 'caballo semental'.

5. Etxarri-Aranatz: Jlrri, 'mulo' hitzari dagokionez, *mandú(b)a* bildu genion; AEri *mándue* eta *mandákua* 'muleto'. 'Caballo' eta 'yegua' hitzei dagokionez, berriz, Jlrri *zaldí(y)a* eta *beórra* bildu genion; AEri *zaldíya* (*záldiya* / *záldiye* ere bai) eta *biórra*, hala nola *pottúa* / *pótoa*, *póto* '(el) potro'.

7. Uharte-Arakil: Ohiko berriemaile MAek *mándoá* eman zigun; FGk *mándoá* eta *múle*, biak.

12. Urritzola: *irrintzíe* 'el relincho del caballo'.

14. Beorburu: Berriemaileak *irrintzi* 'relincho de caballo' emateaz gainera, behorren araldiaz zera esan zigun: *erdéraz* 'la yegua está caliente', *ta...* *euskéraz* e *biórra béro dao*.

17. Anotz: Zaldiak, behorrek eta astoak *ábriak* dira, berriemailearen arabera. Behorrek *básta*, *petrália*, *esportízoa* (zumez eginiko saski bikoitia, ongarria eta beste garraiatzeko), eta *zamúkek* (silla de tijera) eraman ohi zituen.

18. Olaitz: Hona esaldi jakingarriak: 1) *Errótan egón ta bídean trósta; erróta es el molino... y bídian, pues el camino.* - Eta 'trosta'? - *Trostá? pues el caballo que trot-, que va... trotando! a casa;* 2) *E, nagúsi, zér in dú?* - Bertzenaz ezin akabatu *zamarí te orái, pöntzóna sártu du tripétik... ¡Je! de ninguna manera no puede morir el caballo y... el punttón le ha metido por la tripa... pöntzóna, sártu dió tripétik;* eta 3) *Güre mándoá tirétzen dú kózés, kózés... En vez de decir coces, kóses; así dirían los vascos, por cierto...* - Eta zer gehiago? - *Güre mándöa, tirétten dú, tirétzen dú... kózés, cuatro en dos bezes.* Berriemailearen iloba Miguelek, bestalde, ohikoak diren *ganbela* eta *maxadera* izeneko 'pesebre' en zehaztasunak eman zizkigun behin: *ganbela* delakoan -kajoi errektangular baten gisakoa hau- abelgorriek ahotz, gari, garagar, olo eta abarrez nahasirik ale edo bikor ehoa jaten dute. *Maxadera* berriz, gorago, esekirik egoten da, etzanik dauden bi esku-eskaileren itxura du, beren oinarrian elkarturik eta goi aldetik bereizita, era honetan, aldenik alde, V==V baten itxura aurkezten dutela. Ganaduzaleak han uzten du bazka -belar, luzerna, ailorbe, oloa...- abelgorriek, lepoa goratuz, aldika ahoratzen dutena. Badira bestelako ganbelak ere, enbor erdi batzuk neurri batean hustuz egiten direnak, zerriek eta, adibidez, jaketo erabiltzen dituztenak.

19. Ilurdotz: Hona zaldiak, behorrek eta mandoak apaintzeko arnes eta gehigarri batzuen izenak: 1) *tzálma* 'montura, jalma'; 2) *básta* 'baste, silla almohadillada', abereari minik ez egiteko; 3) *sakérdie* 'cubrebaste', zamariei jartzen zitzaient estalki borladuna: *lo primero, encima de la tzálma* [se ponía] *una especie de manta, manta gorrie, larga y estrecha... entre colorado y blanco, una cosa zúrie eta górrie, górrí políte;* 4) *bastártxo* 'arzón'; 5) *zingíle* 'cincha' = *para asegurar la montura o el baste por debajo; se coge el animal y con una cuerda que tiene el zingile, zingiléin soka, se apreta el baste pa que no vaya a un lado ni a otro;* 6) *bríde* 'brida': *zaldíén bríde;* 7) *édeak* / *edéak* 'correas, tiras': *biorráin edéak;* 8) *fálea* 'el cencerro': *biorráin fálea;* eta 9) *uztéia* 'el collar': *zaldíén uztéia.* Hona, halaber, animalia hauekin zerikusi beharreko beste zenbait gauzaren izenak: 1) *ganbélak* 'pesebres', *záldiek yatéko agótza* o *zaldárea* ('paja' eta 'pienso de grano'); 2) *záldiain kapéstruek*, *los capristos* ('cabezales') *del caballo, para atar al pesebre;* 3) *mazadéra* / *maxadéra* ('pesebre' mota bat), *junto a la pared, para echar la paja crecida = forrájea;* *lo ponían a la altura de la cabeza y lo sacaban con el hocico. Una cosa así, una abertura, con tabla...* Behorren aipamena ere egin zuen gure lagunak: *bíor ebék... díre ónak*, eta mandemeak izendatzeko, *múle*.

2010. urtean herri honetako Lekunberri familiari adiskidetasunezko bisita egitera joanik, Maria Luisa Ekizari zehaztasun batzuk biltzeko aukera izan genuen: 1) '*jalma*' es silla de montar, también llamada 'albarda'; 2) el 'baste' se hace a medida a los machos (a los mulos) y por debajo lleva un poco de lana, de borra; se sujeta una cuerda por delante, 'el petral', otra por debajo, 'la cincha' y otra por abajo, 'la tarrea'; 3) en el baste llevaban unas alforjas de colores... 'aquí llevo la visita' (esaten ome zen); después devolverían la misma; 4) el 'bastartxo' es un 'baste pequeño o bastillo', como para ir dos personas (una monturica); 5) 'serón' [espuesta grande] hecha con esparto para llevar mercancías, parecidos a las alforjas; 6) el 'esportizo' para llevar la carga (fiemo, etc.), de mimbre, se vaciaba por debajo abriendo una especie de tapa; 7) las 'anganetas' son como los esportizos, pero más pequeños; se sujetaban por encima del baste con unas cuerdas (mimbre o madera), unido por una cuerda; 8) a los 'ganchos' también se les llama 'artolas' ('angarillas', jamugas), alegia, beste leku batzuetan kakolak eta zamukek; eta 9) las 'orejeras' o 'bridones' eran para no asustarse; llevaban como una cabezana y las bridas por la boca.

20. Inbuluzketa: *mandóa* aditu dugu orobat herri honetan, eta baita *fálea* 'esquila, cencerro' ere.

22. Aurizberri: *zaldiko* 'potro' eta *beoka* 'potra' moduko hitzak ere bildu ziren.

23. Espotz: Berriemaileak *txálma* erantsi zuen, gaztelaniazko 'jalma', 'enjalma' edo 'baste'.

24. Arrieta: *mándöa* ere aditu dugu, bi silabatan, eta baita, 'yegua' ren kasuan, *beór* ere. Hona, bestalde, zama tresna batzuen izenak: 1) *jálma* 'jalma' (montura antigua, omen); 2) *básta* 'baste'; 3) *básta gañéko mánta* 'sobrebaste'; 4) *basta-ugálak* 'cinchas' = *para la montura, para sujetar la jalma; zingíla* es el tejido fuerte, con cuerdas se apreta; 5) *ugálak* 'correas'; 6) *edéak* / *eréak* 'correas pequeñas'; 7) *petrálea* 'el petral'; eta 8) *tarréa* 'correa de sujeción que se pasa bajo el rabo de la caballería'.

25. Azparren: ABk *dula* eta *dulero* moduko hitzak eman zizkigun, euskarazkoak zirelakoan agian, era honetan azalduz: 1) *dula*, *re-baño, reunión de caballerías... caballar, mular o asnal;* eta 2) *dulero*, *el que las sacaba, y chillaba: ábreak, ábreak, Aburréa bideá / ábreak, ábreak, Artózki bideá / ábreak, ábreak, Ekíza bideá / ábreak, ábreak, Rekálde* -erreka baten izena- *bideá*. Besterik eman zuen halaber: *jalma* 'montura', haren seme LAMk, 2006an, *txálma* ere ontzat emanez eta, horrez gainera, haren amak aspaldi emaniko *tripóta* hitzaren esanahia zehaztuz: *el final de la cincha que lleva por debajo el macho, para sujetar el baste. Tripóta* hitza leku askotan, Azparren barne, bestetarako, zerrien odolaz egin ohi den odolkia adierazteko, aditu dugu hain juxtu.

26. Garralda: *zamalzea* 'pastor de caballos', eta *biortzea* 'pastor de yeguas', galdegileak egin oharraren arabera.

28. Hiriberri-Aezkoa: *zamaría* 'caballo', eta *zaldia* 'caballo (semental)', omen.

31. Eaurta: Galdera honekiko bi koadroetako erantzunak CS-ek eman ondoren, MCEri zera bildu genion: *mándoa*, *mándo* / *mandó* eta *beorrá* / *beórra* / *béorra*, *béor* hala nola *potríkõa* (úmia).

32. Espartza: Hona esaldia: *árek elkitzen dú... kràbestútík mándua.*

33. Ezkaroze: *mándua* eta *múlara*, biak bildu genituen.

35. Uztarroze: *mándoa* eta *mulá* eman ziguten, alde batetik, eta *pútxia* / *pútxëa* / *pútxea*, *pútxu* '(el) potro', bestetik.

**Nº 81 PRINCIPAL ANIMAL DE TRANSPORTE: MULO o CABALLO - ANIMAL DE
TRANSPORT PRINCIPAL: MULET ou CHEVAL - PRINCIPAL BEAST OF
BURDEN: MULE or HORSE**

1. Ziordia	mándua	záldiya
2. Altsasu	mándue	zaldí(y)a. zaldíe, záldi / bíyorrá
3. Bakaiku	mándöa / múla	záldiya / bíyorrá, bíyor
4. Dorrao	mánduá	záldiyá; almázeiyá / biórra
5. Etxarri-Aranatz	mandú(b)a. mándue	zaldí(y)a. zaldíya / beórra. biórra
6. Arbizu	mándöa / múla	záldiya / beorrá. biórre
7. Uharte-Arakil	mándoa	záldie / biorrá. biyórra
8. Murgindueta	mándoa	záldie / biorrá
9. Ihabar	mándoa	záldié / biórra
10. Madotz	mándoa	záldii / béorrá
11. Egiarreta	mandoa	zaldie / biórra
12. Urritzola	mándoa, mándo	záldie / beórra
13. Larunbe	mándoa	záldie / biórra
14. Beorburu	mándoa. mandúa	záldie, záldi / beórra. biórra
15. Usi	mándoa	zaldíe / biórra
16. Ziaurritz	mándoa	zaldíe
17. Anotz	mándoa / mule	zaldíe / biórra, biór
18. Olaitz	mándoa. mándoa	záldie, zaldí bat; zamári / biórra
19. Ilurdotz	mándoa / mule	zaldíe. záldie, záldi / biórra, biór
20. Inbuluzketa	mándoa, mándo	zaldíe. zaldíe / biorrá
21. Urniza	mándoa	záldie / biórra
22. Aurizberri	mandoa	zaldia / beorra
23. Espotz	mándoa	záldie / biórra
24. Arrieta	mandóa. mándoa, mándo	záldía, záldi; zamária / biórra, biór. biór
25. Azparren	mándoa. mándöa	zamária / biórra
26. Garralda	mandoa, mando	zamaría, zamari
27. Aria	mandoa, mando	zamaría; zaldia, zaldi
28. Hiriberri-Aezkoa	mandoa	zamaría; zaldia
29. Garaioa	mándoa. mándoa	zamária. zamária; záldia. zaldía / biórra
30. Abaurregaina	mandoa, mando	zamaría, zamari
31. Eaurta	mándua	zamári / béor
32. Espartza	mandóa. mándua. mándöa	zamaría
33. Ezkaroze	mándua, mándo	zamária, zamari
34. Otsagi	mándöa, mando	zamaría, zamari / beorra, beor
35. Uztarroze	mándoa, mándo / mulá	zamaría, zamari. zamári / béurra, béur

82. GALDERA

Lan honetako 262. galderan ere 'buey' hitza agertuko da.

1. Ziordia: *ukúlu / ikúlu* 'establo, cuadra', *uztárria* 'el yugo', eta *ganbéla / gánbeliá* 'el pesebre'.
2. Altsasu: FGk eman zuen *idíyá* eta baita *okúluá / okúlluá* 'el estable, la cuadra' ere. JMek *idí(y)a* ez ezik, *itéine* 'caparra' eman zuen (abelgorriak izan ohi dituen zomorrotarik bat), idiarekin zerikusiriko zenbait hitz gaineratuz: *uztérriá* 'el yugo', *gurtéra* (uztarriaren erdian izan ohi den zuloa), *ipúrukoá* 'melenas' omen (behien kopetan ezarri ohi den larruzko zati bat, hain zuzen), *okuluá* 'la cuadra', *otaganbéla* 'pesebre' (otez prestaturikoa, antza), *otajáiki* 'pala' omen, *para cortar*, *para picar lasotas*.
4. Dorrao: *èstrabiá* 'la cuadra, el estable': *okúllué esten dezién bekéla guk èsten dogú estrabiá*.
5. Etxarri-Aranatz: Jlk, lehenengo erantzunaz gainera, zomorrotatik batzuen izenak aipatu zituen: *kapárrak*, *ikáñnak* eta *zuldárrak*, azken hauek abelgorriaren zenbait gunen bigunetan, azal artean eta, egiten diren har txiki batzuk. AEK berriz, galderari zehazki erantzutean, *iríyá / iriyá* eman zuen.
7. Uharte-Arakil: FGk *ídie*.
12. Urritzola: *idíkoa* 'novillo capado' eta *ókullú* 'cuadra, estable' bildu genuen halaber, hala nola honako arnes-izenak: *uéla* 'correa', *bartuél / bartubél* (uztarriak izan ohi duen larruzko eraztuna, andaitzari eusteko) eta, honekin zerikusia duela, *bartótsa* 'clavija'.
13. Larunbe: *gánbela bát* 'un pesebre'.
14. Beorburu: Hona izen batzuk: *èstrabillé* 'el estable, la cuadra', *uztérrie* 'el yugo', *fáila* 'la esquila', *uztaie* 'el collar' –*kollaróna* ere bai– eta *estrásie* 'el trillo'.
16. Ziaurritz: *estrabia* 'cuadra'.
17. Anotz: *estrabille, ganbéla, kollarón, yoáleak / yoáliak* eta *uztérri / uztárri* moduko hitzak ere bildu genituen.
18. Olaitz: *ésti, ézti atzéra* esaten omen zitzaizkien idiei, lan egitean. Bestelako hitz batzuk ere bildu genituen: *buxtérri?* 'yugo', eta *akúlla, la púnta que tienen pa púntxar* (gazt. 'aguijada').
19. Ilurdotz: Hona idiak mugiarazteko, aurrera eta atzera, gora eta behera joateko edota geldiarazteko aginduek: *áide! altzíne! gibéla! góiti! béiti! gélidi!* Besterik ere bildu genuen: 1) *idi-pára* 'la yunta'; 2) *buztérdie* 'el yugo': *idíein buztérdie*; 3) *léyoa* 'la ventana del yugo': *buztérdiein léyoa*; 4) *uztéia* 'collarón'; 5) *fálea* 'la esquila': *idíein, beáin... fálea*; 6) *mie* 'el badajo': *faleáin mie*; 7) *pértike* 'la vara'; 8) *ganbéla* 'pesebre' (ikus 81. galderari egin diogun oharra, aldi honetan berriemaileak gogoan zituenak idiak baziren ere): *idíein ganbéla, idi pareáin ganbéla*; 9) *mazadera* edo *maxadera* (hau ere 'pesebre' da, baina beste era batekoa); 10) *estrabille* 'el estable, la cuadra'; 11) *estrázie* 'el trillo'; eta 12) *itzéa* ('idi + zaia'tik bide dena, hark *el que cuida las yeguas* esan bazuen ere). Azentuerari dagokionez, bestalde, eta *idí* hitza aldi gehienetan honela, lehen silaban azentuaturik alegia, bildu badugu ere, gure grabazioetan *idí pare batékin* dakusagu, azentuera, hitza zein ingurumarian dagoen, zeinen aldakorra izan daitekeen erakusgarri.
21. Urniza: *buztérrie* 'el yugo', *estrabília* 'la cuadra' eta *estrázie* 'el trillo' moduko hitzak bildu genituen orobat.
22. Aurizberri: *idíkoa* 'novillo para buey', eman zuen halaber berriemaileak.
24. Arrieta: Hona hitz batzuk: *buztárriak* 'los yugos', *estrabília, estrabíle / estrabille* '(el) estable', eta *zuléxko ganbéla* 'pesebres de maderá'.
25. Azparren: *pértika, para pinchar a los bueyes* ('pértiga', alegia) eman zigun ABk eta baita *aspil* eta *ganbéla* 'pesebre' ere. Andere honexek, gainera, latinetikoak bide diren *juñir* 'uncir el yugo' eta *jubo* 'yugo' moduko hitzak eman zizkigun, Nafarroako zenbait lekutan aski hedatuak. - Eta 'uztarria'? galdetu genuen. - *He oído pero no sé lo que es*. LAM semeak, baina, *buztárria* ezaguna egiten zaiola esan zigun 2006an.
29. Garaioa: Berriemaile mintzo: *zamariá lának eitéko; zaldía dá... biórak e... aztéko*.
31. Eaurta: Erantzuna MCEren da eta baita honako hitzak ere: 1) *buztarréa / buztárréa* 'el yugo'; 2) *ódia* 'el pesebre'; eta 3) *keléta* (azien-daren janaria uzteko zurezko tresna bat, 'reja' baten antzekoa): *éman dáxoxu bélar kelétan*.
32. Espartza: Ibizta auzo-herrian *guarte* 'cuadra' eman zigun FCek.
35. Uztarroze: Herri honetan ere *keletá, keléta* bildu genuen. Erantzun gisa dakusagun *buéla* hitzari dagokionez, esan liteke, noizean behin, ustekabeko hitz mailegaturen bat agertzen dela berriemaile honek emaniko datuetan –*moskitoa, araña, kaza, paloma, mariposa*... eta dezente gehiago–, urtetan euskaraz hitz egin gabe egoterean ondorioz aiantzari gabe, hizketarako aski erraztasun erakutsi zuen arren. Hitzok zenbait hiztegitan, Bernardo Estornesenean bereziki, kontsultatu eta, oharrak eginez, hona ekarri ahal izango genituzkeen agian, baina beren horretan uztea hobetsi dugu.

83. GALDERA

Aldi honetan inkestako galderari guk geuk beste hitz pare bat gehitu diogu: 'chivo - bouc - male goat', alde batetik, eta 'cabrito - biquet - kid', bestetik.

2. Altsasu: Lehenengo erantzuna FGri zor zaio; beste biak JMI.
3. Bakaiku: Ezker aldeko koadroko lehen erantzuna JLZk eman bazuen ere, gainerakoak PARI bildu genizkion.
4. Dorrao: *óntza* ere aditu genuen, *áuntza*-ren aldaera gisa; hona adibidea: *pàatzen tzán bèitzeyéi orrènbesteku át, ta pàtzen tzán, óntzeyéi bèste orrè(n)besteku át*, non *óntzei* hori gaztelaniazko 'cabrero' den. Bestalde, hizketaldi lasterrean *au > ou* bilakaera ere maiz aditu dugu herri honetan; hona kasu batzuk: *óutsa* 'polvo' ('ceniza' rako *áutsá* bildu genuen), *lóu, loúrek (láu, láurek* ere bai), *góuba / goubián / góu betián* eta *ourtén*. Ezker aldeko zutabe honen bukaera aldean ageri den *ántxumiá, antxúme bát*, azkenik, BEk eman zigun.
5. Etxarri-Aranatz: *ántxumiá* MMk eman zigun azken orrazketa egitean.
7. Uharte-Arakil: *akérta, akér bat* eta *entxúmie, entxúme bat* JMUEk emanikoak dira. Azken hauen artean, gainera, bereizketa egin zuen: *éntxumié* 'arra' eta *txegéle* 'emea'. (*Entxumie* hitza, beraz, bi eratan azentuaturik dakusagu hemen).
9. Ihabar: *aúntzé* Alek eman zuen; *akerra* MHk.
12. Urritzola: *umérrie* 'ahuntz edo ardi hila' eman zuen halaber berriemaileak eta baita aziendak lepoan edo lepotik zintzilik eraman ohi dituen tresna batzuen izenak: *kolláreak, fáleak, zúnbak* eta *zintzerriek*.
13. Larunbe: Ahuntzez ari ginela, *suséi* 'celo' gaineratu zuen berriemaileak.
14. Beorburu: *aúntza marráka! marráka ai dé* 'la cabra está balando', alegia.
16. Ziaurritz: Herri honetan ez baina, hurbileko Gendulainen, Odietako ibar berean, Miguel Olaberria Ripa 1986an 69 urtetan zenak, ahuntzak deitzeko, *púti, pútti, pútti, pútti*... esaten zela jakinarazi zigun.

17. **Anotz**: *aúntze sáldo at* 'un rebaño de cabras', bildu genuen bidenabar eta baita, beste une batean, *auntzé taítzi* 'ordeñar las cabras' ere ('ahuntzak jaitzi', alegia, sandhi nabarmena tarteko).

18. **Olaitz**: Hona esaldia: *jendéa... ézin adiázi, sin poder hacer dar la vuelta al ganaõ*.

19. **Ilurdotz**: *güre aúntze aunzkél dagó, nuestra cabra está con celo* bildu genuen, alde batetik, eta *akér áitea* 'el padre, cabrón', ere bai, bestetik. Besterik ere bildu genuen: *uztéa* 'el collar': *uztéi áundi bet / ttipi bet*.

20. **Inbuluzketa**: Berriemailea mintzo: *Cuando se labraba* [esaten omen zen]: '*Áuntzek babára, ardiék erúre, makílla zerúre ta artzáie in-fernúre*'. *Los vascos de antes, que decían (...). Otro ha estaõ al trabajo y aquél de otra manera ha dicho (...): 'Áuntzék... Sànta Barbára, áuntzek erúre'...* *que irían las cabras a las habas, las ovejas al gerón, el palo al cielo y el pastor al infierno*.

22. **Aurizberri**: Informatzaileak *akerra* 'choto' dela esan zuen, honako izen pareta gaineratuz: *antxume* 'cabrito/a', eta *trixka* 'cabrita que va para cabra'.

24. **Arrieta**: 221. galderan galdetzen den 'azul' koloreaz erantzunik lortzen ez genuela eta, balizko 'urdin' bat proposatu genuenez, zera esan zuen erantzuleak: *urdiña... cabra de dos o tres colores, cambiando...*

25. **Azparren**: *antxúme* hitza ABk eman zigan.

26. **Garralda**: *akerra* 'choto', *auntzumea* 'cabrito', *auntzea* 'pastor de cabras', eta *auntzaka* 'portillo del corral de las cabras', berriemai-learen arabera.

35. **Uztarroze**: *badiá(g)un áñu xátako* bildu zen halaber.

Nº 82 BUEY - BŒUF - OX

Nº 83 CABRA - CHÈVRE - GOAT

1. Ziordia	ídiá. ídia. íri(y)a	aúntza
2. Altsasu	ídíyã	áuntza / akérra / antxúma
3. Bakaiku	ìdiyá	auntzá / akérrá / àntxumiá, antxúma bát
4. Dorrao	ídíya, ídi bét	auntzé. áuntza / ákerrá / ántxumiá, antxúme bát
5. Etxarri-Aranatz	iríya. íríyã	áuntza / akérra / ántxumié
6. Arbizu	iríya	aúntza / ákerrá / áintxumiá
7. Uharte-Arakil	ídi(y)é. idié	áuntze / akérra, akér / entxúmie, entxúme
8. Murgindueta	ídié	áuntzé / akérra / ántxomiá
9. Ihabar	ídie. idíe	aúntzé, auntz / akerra
10. Madotz	idií, ídi ét	auntzé / akérrá / àntxomé
11. Egiarreta	idie	auntze / akérra
12. Urritzola	idíe	auntza / akérra / antxúmia
13. Larunbe	ídie, ídi	aúntze / akérra / antxúmia
14. Beorburu	ídié. ídie, ídi	aúntze / akérra* / antzúmia
15. Usi	ídie	áuntze
16. Ziaurritz	idíe	aúntze
17. Anotz	idíe	aúntze. auntzé
18. Olaitz	ídié. ídie, ídi	áuntze
19. Ilurdotz	idíe, ídi	aúntze, aúntz / akérra / antzúmia
20. Inbuluzketa	ídie, ídi	aúntze. áuntze
21. Urniza	ídie	auntze / / antzúmia
22. Aurizberri	idia	auntza / akerra
23. Espotz	ídie	áuntza / akérra / antxúmea
24. Arrieta	ídía	aúntza. áuntza / akérra / antxúmea
25. Azparren	ídia. ídía	aúntza. áuntza / / antxúme
26. Garralda	idia, idi	auntza / akerra / auntzumea
27. Aria	idia	auntza
28. Hiriberri-Aezkoa	idia	auntza
29. Garaioa	ídía	áuntza / àkerrá / antxúmea
30. Abaurregaina	idia, idi	auntza, auntz
31. Eaurta	ídia, ídi. idií	aúntza
32. Espartza	ídia	aúntza / / aúñara. aúña
33. Ezkaroze	ídia	aúntza
34. Otsagi	idia, idi	auntza, auntz
35. Uztarroze	buéia	áintza, áintz / / áñea, áñu. añú. áñü. áñi

84. GALDERA

Lan honetako 425. galderan ere 'oveja' hitza agertuko da. Oraingo honetan, hala ere, inkestako galderari guk, geure aldetik, 'carnero - béliér - ram' hitza gehitu diogu.

2. **Altsasu:** *ariko* 'carnero' JMek eman zuen eta baita *ártzaiá* 'el pastor' ere. FGri, berriz, *ardítzarrá* ('oveja vieja', antza, *órtza* galtzen zaió ta esan zuen) eta *artáldia* 'el rebaño' bildu genion.

5. **Etxarri-Aranatz:** *sárie* 'majada, redil' eta *artálde áundi(y)a* 'el rebaño grande'.

7. **Uharte-Arakil:** FGk *árdié* eman zuen.

9. **Ihobar:** MHri 'carnero' nola esaten den galdetzean, ez zela oroitzen esan zuen, ez omen baita ardi-saldorik izan herrian.

11. **Egiarreta:** *zikirioa ardiétara bóta* du esan zuen berriemaileak.

12. **Urritzola:** *árdísáldoa* 'el rebaño' ere bai.

14. **Beorburu:** *zikirioa* emea estaltzeko da eta *aríe* irendua, omen (?). Errepasoa egitean, baina, *tzikirioa* 'mardano' dela esan zigun informatzaileak eta *azánza* 'carnero padre'. Besterik ere bildu genuen, *ardíe arkára* 'la oveja en celo', aldi honetan haren errain Carmen Zigan-dak, Atezo beuntzarra bera, lagundurik.

16. **Ziaurritz:** Herri honexetan ez baina, hurbileko Gendulainen, arestian aipatu Miguel Olaberria Ripak, ardiak deitzeko, *pírri, pri, pri, pri...* esaten zela jakinarazi zigun.

17. **Anotz:** *árdi sáldo* at 'un rebaño de ovejas' bildu genuen bide batez eta baita *txikíriua* 'carnero' ere.

18. **Olaitz:** *artzárrak, cuadrilla grande de ovejas* esan zuen erantzuleak, eta *altzinlárrro, delantero* (de piel) *que llevaban los pastores*. Koplatxo bat kantatu zigun halaber gure lagunak *borro* hitza ('mardano, carnero padre') oinarri harturik, zenbait lekutan halakoa irendutzat jotzen badute ere: *Me casé con un pastor / sin conocer (y) o lo que era / toda la noche me tuvo / borro, borro, bea, bea / borro, borro, bea, bea / me casé con un pastor*.

19. **Ilurdotz:** *árdi-sáldo* bat 'un rebaño de ovejas' eta *arí-sáldo* at 'un rebaño de carneros'; *aríe* eta *artzántza* = *mardano, compañero de la oveja* (- Biak gauza bera dira? - A mi entender sí), eta *aríe kastrát* = *carnero, ya castrado*. Hona, halaber, artzantzari loturiko beste zenbait hitz: 1) *korrálea / korrálie* 'corral': *korrálea es más bien para las ovejas*; 2) *bizkér-lárrue* = *espaldero... de oveja más bien*; 3) *zórroa* 'bolsa, zurrón'; 4) *ítze bat, ítzeak / ítziak* 'los clavos' (artzainen zorroak josteko erabili ohi direnak); 5) *kurízek / kuríxek* 'tijeras de esquilar': *árdi bet moztéko kuríxek*; eta 6) *motzále* 'esquilador'. Gure lagunak, gainera, ardien etsai omen diren bi bizkarroien izenak eman zituen, *kapárrak* eta *itekáñak*, azken hauetaz zera esanez: *son el doble que las caparras*. Hauek nola hiltzen zituzten ere esan zuen gainera: *Guk, garbitzen gin-tué... kapárra, kapárra bi... con los dedos, bi... eriekin; artú, kapárra, ta... tiré! tiré! fue-... kanpóra! eta án, si le querían matarla...* - Nahi baldin bazuten hil... - Ah, pues, *kánpóra, lúrrera... lúrrera, artú lúrréán, eta zángueikin, zàngoekin, espartíñeikin, espartíñeikin... ¿cómo diría yo? apretar al suelo... apretar al suelo bien!* - Zanpatu edo? - No, *zanpátu no, coger y...* - Zapaldu? - Apál, *apáldu... ezpartíñeikin*.

21. **Umiza:** *artzántza* 'carnero padre' omen da eta *umérrie* 'carnero muerto'.

23. **Espotz:** *arkuríxak* ardiei ilea mozteko *kuríxak*, 'tijeras', direla esan zuen berriemaileak. Halaber, *kapárrak* ardiek izan ohi dituzten zomor-roak direla eta *itekáñak* zomorro horiek berak (?) behin handituz gero. Erdarazko informazioa ere eman zuen, 'atajo' edo 'punta' bat egiteko, *se separan unas pocas* (ovejas) *de un rebaño* esan zuenean.

24. **Arrieta:** *azán(t)za* 'mardano' ('ahari aita', alegia), eta *ária* 'el carnero': *ári-mú(t)sua, un grupo de carneros*. Eta, bestalde, *árdi-sáldo* at 'un rebaño de ovejas'. Hona, halaber, artzantzari loturiko zenbait hitz: 1) *bizkér-lárrua, zamárrroa* 'espaldero'; 2) *altzinárruak* 'delantal abierto entre las piernas'; 3) *zorrón / zurrón*; 4) *burúko extálie* 'capucha con pellejo y pelo'; eta 5) *katxútxa* (gauza bera, omen).

26. **Garralda:** *artzantzza* 'mardano', *arzarra* 'oveja vieja', eta *artzaina* 'pastor de ovejas', ohar hartu zuen galdegileak, berriemaileak esanikoari jarraiki.

29. **Garaioa:** Berriemaileak *aríkoa* -aharia, alegia- zerri arrarekin nahasi bazuen ere, koadro honetara ekarri dugu horrela behar duelakoan.

35. **Uztarroze:** *árdi-sáldoak* 'los rebaños de ovejas', *mardánöa* 'el carnero padre', eta *iráskoia* (...) *kápatuk*, hau da, zikiraturik edo osaturik. Ardiak deitzeko, *béa-béa-béa... brrr, brrr; bea-bea-bea-bea!*... eman ziguten eta zintzarriak aipatzean, berriz, *eskilák: kotxiá, trú-kóak, kañablák* eta *eskila... nótto banak*.

Ahari burubeltxak Erremendia inguruan, Abaurregaina eta Eaurtaren artean - KA2012

Nº 84 OVEJA - MOUTON - SHEEP

1. Ziordia	ardíya. árdiya. àrdiyá
2. Altsasu	árdi(y)a. ardíe, ardí / aríko
3. Bakaiku	àrdiyá, ardí
4. Dorrao	ardíya, ardí bet / áriyá
5. Etxarri-Aranatz	árdiye. ardíya, ardí / aríya
6. Arbizu	árdiya / áriyá
7. Uharte-Arakil	árdiye, árdi / áriyé
8. Murgindueta	árdié / a(a)rié
9. Ihabar	árdié
10. Madotz	àrdíí / arí
11. Egiarreta	ardie / zikírioa
12. Urritzola	ardiya, árdi / aríye; zikírioa
13. Larunbe	árdié, ardí / zikírioa
14. Beorburu	ardíe. árdie, árdi / aríe; zikírioa; azánza
15. Usi	ardíe
16. Ziaurritz	ardíe
17. Anotz	ardíe, ardí / txikíriua
18. Olaitz	árdie, árdi
19. Ilurdotz	árdíe, árdi. ardí / aríe, arí; artzántza
20. Inbuluzketa	ardíe. ardíe, ardí
21. Urniza	árdie / artzántza
22. Aurizberri	ardia / arakaia
23. Espotz	árdia / artzántza
24. Arrieta	ardía, árdí. árdi / azán(t)za; ária, ári. arí
25. Azparren	árdia. árdía
26. Garralda	ardia, ardi / artzantza
27. Aria	ardia, ardi
28. Hiriberri-Aezkoa	ardia
29. Garaioa	ardía / aríkoa
30. Abaurregaina	ardia, ardi
31. Eaurta	árdia
32. Espartza	árdia, árdi
33. Ezkaroze	árdia
34. Otsagi	ardia, ardi
35. Uztarroze	árdia, árdi / mardánöa

85. GALDERA

Erantzunaren eskuin aldera, 'puerco' hitz generikoarekin uztarturik, jarraiko aukerei egin diegu leku: 1) 'verracco - verrat - boar'; 2) 'cerda - truíe - sow'; eta 3) 'gorrín - cochonnet - piglet', hauek bilduak izan diren neurrian, jakina.

1. **Ziordia:** *úrdayá, odólkíak, birikák, txorízoak, lúkainka, trípak, gíbel, baría, mágrua* eta *jàmoná* moduko hitzak ere bildu genituen, bide batez. Azken hitz hori izendatzean, gazte zela, Tolosan suertatu zen aldi batean, *úrdaiazpíkúa* aditu zuela esan zigan berriemaileak. Zerriari, bestalde, *ánkatali ta... besóti* eusten zitzaion eta hiltzen zuen laguna *matarílla* edota *matérílla* deitzen zuten.

2. **Altsasu:** JMi *apóá* 'el verraco, el cerdo macho' eta *txerrikúma* 'la cría' bildu genion eta, horrez gainera, *lúkainká* 'chorizo' –beste une batean *lokíka*– eta *odólkíá* 'la morcilla' eman zuen, hala nola *zotóla* 'la vivienda de los cerdos en el monte'. TGk, berriz, *urdák* 'los cerdos' bere baitan hartzen duen esaldia eman zuen: *abril, biri-biri-bí, urdák, urdátayán il*, zera gaineratuz: *o sea, mal mes, y en aquel mes se murieron nuestros cerdos, sí*.

3. **Bakaiku:** 'Puerco' hitzari emaniko erantzun mugatu zein mugagabeak JLZri zor zaizkio eta gainerakoak PAri. Honen arabera, *apúa* 'semental' da eta *ordótsa*, aldiz, ez.

4. **Dorrao:** *ordótsa* 'gorrín, macho', zehaztu zuen berriemaileak; *txerrikúmia*, halere, BEri zor diogu.

5. **Etxarri-Aranatz:** Jlk *apótiá* 'el macho' eta *úrdia* 'la hembra' eman bazigun ere, MMk gehiago zehaztu zuen: *apótiá, ordótsa (osátuba, 'castrado', alegia) eta úrdiá, txerrikumié* emateaz gainera.

7. **Uharte-Arakil:** Berriemaile nagusi MAi *txerri(y)e* bildu genion, FGk *txerrié* emanik ere. JMUek koadroetan agertzen diren gainerako datuak eman zizkigun, zera zehaztuz: *apótiá* 'cerdo padre, procreador, semental' eta *ordótsa* 'macho', berez.

8. **Murginduetza:** *txerigélte* ('ganado lanar' ote da hau –hala izatekotan zertxobait desitxuraturik–, balizko 'txerrijende' batetik?), *urdaié* eta *txixtórra* gisako hitzak eman zizkiguten eta baita *gerrena / gerrená* 'el asador' ere.

10. **Madotz:** *ardíscoa* eme gaztea da.

12. **Urritzola:** *murríkke* 'gruñido del cerdo': *txerrik murríkétan dáure!*

13. **Larunbe:** *urdáiá / urdeíé, tripóta* eta *gizenkie* moduko hitzak ere bildu genituen.

14. **Beorburu:** *murríkke* 'gruñido', eta *mataletxóna* 'matarife', antza.

16. **Ziaurritz:** Herri honexetan ez baina, hurbileko Gendulainen, arestian aipatu Miguel Olaberria Ripak, zerriak deitzeko, *kitx, kitx, kitx, kitx*, esaten zela jakinarazi zigun.

17. **Anotz:** *akétza* 'cerdo macho' esan zuen informatzaileak, zera gaineratuz: *txokíe* 'cerrado para puercos, cochiquera': *txerriék txokíen daudé*. Guk galdeginiak, *txerritógie** *es lo mismo* argitu zuen.

18. **Olaitz:** Berriemailea mintzo: *odólte dóblea, ya sabe usted lo que es, verdad? odolá... es la sangre! y los... dobleá? el menudo*. Berterik ere bildu genuen: *matatxerri* 'matanza del cerdo', eta *tripóta* 'morcilla': *ezpéren sueldóko tripóta* 'siquiera morcilla (por importe) de un real', antza.

19. **Ilurdotz:** *akétza, en español verraco* esan zuen berriemaileak. Hona adibide pare bat: 1) *éman dugú gúre artáma akétzaingéna*; eta 2) *akétzetara emáin dugú artáma, oláko egúnian*. Kumeetaz galdetu genuela eta, *txerrikúmiak**, 'gorríne' *es español* esan ondoren, honako esaldia bota zuen: *zórtzi txerrikúme in du gúre artámak*. Besterik ere eman zigun: *txerritógie, la casa del cerdo* eta baita honako esaldia ere: *tzérrie dá, dágo... murrízke* 'el cerdo está gruñendo'.

20. **Inbuluzketa:** *txerrié, tzerri* eta *txerrié* ere bai: *ta? íru-láu lagún o, bildú? ta artú txerrié ta... bueno, mai bétera botá*. Hona, bestalde, hitz-sorta ttikia: *ázpie* 'el jamón', *urdéia / urdéa* 'el tocino', *solómoak* 'los lomos', *txistórrak* 'las longanizas', *tripótak* 'las morcillas' eta *kixko-rrátu* (zerriaren bilokak erre).

21. **Urniza:** *mástoa* 'el macho' bildu genuen orobat *ordótsa*-rekin batera, zerriari dagokionez.

23. **Espotz:** *muturréko* = *alambre en las narices de los cerdos*.

24. **Arrieta:** *txerriák... urrín, urríñe... iteunté* esan zuen berriemaileak eta *ordótsa* 'cerdo macho' dela zehaztu, jarraiko hitzak emateaz gainera: *kerrená* 'el asador', *tzingár, ziztór, urdái-txúlak, tripótak, longaniza-púskak* eta *lómo-púskak*. Batzuetan, baina, 'urde' hitza erabili zuen, irain gisa gehienetan: *zer? zuén barátze ortán, mónton bat úra bóta díguté... gáñera, urdéak!...* inoiz era gutxiesgarrian edo erabilirik ere: *úrde tentúmotzá... temoso, que no se deja camelar*.

25. **Azparren:** GBk aditzera eman zigunez, *urdé, tzerria ta ongárria* esan ohi zitzaion aise zikintzen zen bati. ABk ere hitz batzuk eman zituen: 1) *txerritégi* = *pocilga, sitio de cerdos*; 2) *tripóta* 'morcilla'; eta 3) *barasáre* = *tela que forra el vientre del cerdo, cuando se mata*.

26. **Garralda:** *txerri* ere bai: *ta gán ikusi zué txerri-tripótak bezko batean irakíitan ta...*

27. **Aria:** *zingar / tzingar / xingar* 'tocino', *txula* 'loncha' eta *gerren* 'asador, espetón'.

32. **Espartza:** *ílzalía* 'el matarife' eta *matatxerria* 'la matanza': *matatxerria nóla egitén zen? etsé kontan izán da báí matatxerri májorik*.

33. **Ezkaroze:** Hona zerriak emaniko ekai batzuen izenak: *urdáki* 'tocino', *odólkíak, txorízoak, txistorrak, lukárikák eta birikák*. Gainera, bes-telako testuinguruan, *urdákéria* hitza ('zikinkeria' zentzu moralean edo) bildu genuen.

34. **Otsagi:** *iltzalía* 'el matarife' eta *tzerria, tzerri* moduko aldaerak ere bildu ziren, animaliaren tamaina handiarekin zerikusisik dutenak, antza; hala nola haren baitatik ateratako zenbait jaki: *odólki, txistor* eta *txerri-pizkak*.

35. **Uztarroze:** *lómōak, bizkar-ézurra, birikák, kostillák, espaldák, bésōak eta ázpiak* 'los brazos y las patas', *oyólko / oddólko* 'morcilla', *maribarná* 'el morcillón', *giánso* 'tocino', *txúla* 'loncha de tocino', *lokáinka* 'longaniza': *lokáinka púska bat, eta magráixko bat* 'una magra pequeña'. Txerriak deitzeko, bestalde, honela esan zuen berriemaileak: *txárrro, txárrro, txárrro, txárrro, txárrro... eta txerrikumeel honela: ttxerri, ttxerri, txerri; txerri, tten, tten, tten, txerri, txerri!...*

Nº 85 PUERCO - PORC - PIG

1. Ziordia	txérriya. txérria, txérri			txerríkumia
2. Altsasu	txerri(y)a	apoá, ápo		txerrikúma
3. Bakaiku	txèrriyá, txérri. zérri	apúa; ordótsa		txerríkumiá
4. Dorrao	txérriya, txérri	ápotia; ordótsa	árdiyá	txérrikúmia
5. Etxarri-Aranatz	txerriya	apótia; ordótsa	úrdia	txerríkumié
6. Arbizu	txerriya, txerriyá	ápotiá	árdiyá	txèrrikumíá
7. Uharte-Arakil	txerri(y)e	apótia; ordótsa	txérri emé	txerríkumié
8. Murgindueta	txérrie	ordótsa	txérri émia	txérrikúmia
9. Ihabar	txérrié			txerríkumié
10. Madotz	txérrií	áketzá; ordótsa	ardískoa	txerrékomé
11. Egiarreta	txerrie	akétza*		
12. Urritzola	zérrie, zerrí. tzerri. txérri	akétza; ordótsa		zerríkume át
13. Larunbe	txerrié. txérrie, txérri	akétza	artáma*	txerrikúmia
14. Beorburu	zerríe. tzerrié, tzerri	akétza; ordótsa	artáma	tzerrikúmia
15. Usi	txérrie. txerrie			
16. Ziaurritz	txerrie			
17. Anotz	tzerrie. txérrie. txerrie	akétza		
18. Olaitz	txérrie			
19. Ilurdotz	tzerrie. tzerrie, tzerri	akétza	artáma	txerrikúme
20. Inbuluzketa	tzerrie, tzerri			
21. Urniza	tzerrie	ordótsa		tzerrikúmia
22. Aurizberri	tzerri			
23. Espotz	tzerrie. tzerrie	ordótsa	artáma	tzerrikúmia
24. Arrieta	tzerria, tzerri. txérri	ordótsa		txerrikúme
25. Azparren	tzerria, tzerri; úrde. urdé			
26. Garralda	tzerria, tzerri; urdea, urde			
27. Aria	tzerri. txerri, txerria			
28. Hiriberri-Aezkoa	tzerria			
29. Garaioa	tzerria	tzerri ordótsa		txérrikuméa
30. Abaurregaina	txerria, txerri			
31. Eaurta	tzerri			
32. Espartza	txérria. txerria			txérri txikína
33. Ezkaroze	txérria. txerria			
34. Otsagi	txerria, txerri			
35. Uztarroze	txérria. txérrëa, txérri			txerrínkua

86. GALDERA

Lan honetako 241 eta 257. galderetan ere 'perro' hitza agertuko da.

2. Altsasu: FGri *txakúrre-émié* 'la perra' ere bildu genion, beste une batean.

7. Uharte-Arakil: FGk, *txákurá*.

8. Murginduetza: Galdetu genion ea ezagutzen zuen hitz egokiren bat zakurrak sexuen arabera bereizteko, ezezko erantzuna bilduz, *árra* eta *émia* hitz arruntez baliatzen omen baitziren hori adierazteko.

9. Ihabar: Bi aldaerak Alek emanak dira. MHri galdetu genion halere: Eta 'perra'? - *Béti txákurá* izan zen erantzuna.

10. Madotz: *txakórkomé* 'cachorro de perro' edo, eman ziguten ere.

12. Urritzola: *záunke* 'ladrando' eta *txakúrkumeá* 'cachorro, cría de perra' bildu genuen era berean.

14. Beorburu: *tzakurkúmia* ere bai eta baita, bestalde, *áunke* 'ladrido' ere. Zakurren zein gatuaren izenak sexuaren arabera bereizten ote diren galdekatu genuelarik, ezetz esan zuen gure lagunak; hots, *árra* eta *émia* gaineratuz zehazten dela hori.

17. Anotz: *áunkez* 'ladrando' bildu genuen orobat eta baita *tzakurkúmia* ere, bidenabar.

19. Ilurdotz: Berriemailea, guk zehaztasunak eskatzean, honela mintzatu zen: *tzakúrr émia*, *tzakúrr árra*, *tzakúr gáztia*, *tzakúr píkie*; *píki bet es... un pequeño*. Eta besterik ere bildu genuen: *tzakúrre*, *tzákurre dagó*... *áunkes* 'el perro está ladrando', *aúnke itén duená dá tzákurre* / *aí de áunkétzen*, *dágo aunkétzen*.

21. Urniza: *tzakúrkúmia* (eta *katxórrue* ere bai) bildu genuen.

24. Arrieta: *txakúrra* eta *tsakúrra* (azken hau behin bakarrik) moduko aldaera fonetikoak ere bildu genituen: *txakúrra*... *aunká áitzen dá*, *áunka*, *áun-áun* / *aunká góí txakurréina dá* eta baita, bestalde, *tzakúrkume* 'cachorro' ere.

30. Abaurregaina: Biltzaileak oharra idatzi zuen: *txakurra*: *txikiago denean erraten da*.

35. Uztarroze: *txákur ñóa* 'el perro pequeño'.

87. GALDERA

1. Ziordia: Herri honetatik hurbileko Olaztin *kátuba*.

2. Altsasu: FGk eman *katúba* hori paperean 'katába' idatzi genuenez, JMi galdetu genion eta honek *kátubá* erantzun.

7. Uharte-Arakil: FGk *gátuá* eta *gátué*.

10. Madotz: *kattákomé* (lit. 'cría de gata') bildu genuen ere, bide batez.

12. Urritzola: *gattukúmea* ere bai.

14. Beorburu: *katakúmie* / *katúkúmia* eta *mixíne* eman ziguten hemen.

17. Anotz: *katukúmia* ere bai.

18. Olaitz: *kattu* (*b*)*et* bildu genuen ere, bide batez, gatu txikia den kasuan, antza.

19. Ilurdotz: *katukúmiak*, las crías.

20. Inbuluzketa: Elkarriketa askean, baina, *katuéndakó* bildu genuen.

21. Urniza: *gatakúmia*, *gatakúme* ere bai, bildu genuen.

22. Aurizberri: *gatu arra*, *gatu emea* eta *gatakumeak*, 'crías de gato' moduko hitz gehigarriak bildu zituen informatzailearen semeak.

24. Arrieta: Honakoa ere bildu genuen: *gátúa gaítza zen!* ('el gato era enorme', alegia).

26. Garraida: Katuak *maoska*, omen: *eta bitartean gátuak*, *mao*, *mao*, *maoska gátuak*, *senti zela sabean* ('en el desván', alegia).

29. Garaioa: *gátúarra* eta *gátúmea* esan zuen berriemaileak, balizko bereizkuntzarik ezagutzen ote zuen guk berariaz galdegini.

31. Eaurta: Era mugatua CS-ek eman zuen eta mugagabea MCEk.

32. Espartza: *gátumiá* 'el gatico'.

35. Uztarroze: *gátúmia* / *gattúmia* 'la cría de gato'.

88. GALDERA

Aldi honetan ere guk, zenbait herritan, 'polluelo - poussin - small chicken' gisako galdera egin dugu -ez ordea 'gallo' delakoa, 445.ean agertuko delako-, eta emaitzak eskuin aldean idatzi.

2. Altsasu: FGk *ollúá* eman zuen; JMek, berriz, bustigabeko erak eta baita, orobat, *txíta* 'polluelo' ere.

3. Bakaiku: JLZk *ollúa* eman zuen; IAK *óiluá*. Honek horrela dela esan zigun, *la* busti gabe alegia, baina beste une batean, gazt. 'gallo' eskatzen den 445. galderari erantzuna ematean, era busti zein bustigabeak erabili zituen, *óil(l)askuá* moduko hitz erdi bustia -'el pollo', kasu- emateaz ere gainera. Azkenik, gazt. 'polluelo'rako, PAK *txítia*, *txíta bát*, *txíták* eman zigun.

5. Etxarri-Aranatz: *ollúa* eta *ttítta* 'el polluelo' JIri bildu genion; *óllue* eta *ttítte* AEri.

7. Uharte-Arakil: *txítze* hitza JMUi bildu genion.

12. Urritzola: *olláskoá* 'el pollo' eta *ollánda* 'polla' bildu genuen halaber eta baita *lóka* 'clueca' eta *kaxkála* 'cáscara (del huevo)' ere: *bèño lenáó*, *lenbixikó*, *lóka bakótxei?* *dozèna bát o*, *dozèna t'érdia*, *emezórtzi o...* *amábi*, *arróltze karri*, *ta obéi egunés?* *loká*, *aién gañén*, *múittu (b)é*, *ta lókan...* *berúakín?* *atrátzen tzeén txitek*; *ya éldu oiétaik ya átzeskeós?* *kaxkála pikétzen tzutén ta (...)* *ateátzen tzeén*.

16. Ziaurritz: Herri honexetan ez baina, hurbileko Gendulainen, arestian aipatu Miguel Olaberria Ripak, oiloak deitzeko, *púuurre*, *púurre*, *púrre*... esaten zela jakinarazi zigun.

19. Ilurdotz: *gúre lóka bádayé txitékin* moduko esaldia bota zuen berriemaileak bide batez (*lóka* 'gallina clueca').

22. Aurizberri: *ollanda* 'polla' ere bai.

25. Azparren: *azári* = *pollos salidos sin que sepan los dueños*, ABren arabera, eta baita, zabaleraz nonbait, *hijos traídos de la inclusa* ere. 2006an, haren seme LAMri 'azari', berez, gazt. 'zorro' dela adieraztean, honek, honetarako, *azére* hitza eman zuen.

31. Eaurta: Erantzuna CS-ek eman bazuen ere, MCEri *txíta* bildu genion.

Nº 86 PERRO - CHIEN - DOG
Nº 87 GATO - CHAT - CAT
Nº 88 GALLINA - POULE - HEN

1. Ziordia	txákurra. txakúrra	kátua	óllua
2. Altsasu	txakúrra	katúä. katúba	ollúä. ólloá, oilú / txíta
3. Bakaiku	txàkurra. txakurrá	kátu(b)uá	oilóa; ollúa / txítia, txíta
4. Dorrao	txakúrra	kátubá	ollúa / txítxa
5. Etxarri-Aranatz	txakúrra. txakurrä, txákur	katú(b)a	ollúa. óllue / ttítta. ttítte
6. Arbizu	txakúrra	kátuba	ollúa. ólluä
7. Uharte-Arakil	txakurré	gátue	ollóa / txítxe
8. Murginduetza	txakurré	kátue	ólloá / txíte
9. Ihabar	zákurre. tzákurre. txakurré	kátué	ólloá
10. Madotz	zàkurre	kátuú	ólloá / ttítte
11. Egiarreta	zakurre. txakurre	katúe. katué	ólloa / txíte
12. Urritzola	tzakúrre, tzákur bát. zakúr	gátué	ólloa / txíte
13. Larunbe	txakúrre	kátue	ollóa. ólloa / txíte. txíta
14. Beorburu	tzakúrre. zakúrre	kátue	óllua / txíte
15. Usi	zákurre	kátue	ólloa
16. Ziaurritz	tzakúrre, tzakúr	katúe	ólloa
17. Anotz	tzakúrre. txakurré	katúe	ólloa / txíte
18. Olaitz	zakúrre. txakúrre	kátue	ólloa / txíta
19. Ilurdotz	tzákurre. tzakúrre, tzakúr	gátue. kátue, kátu	ollóa, óllo / txíte
20. Inbuluzketa	tzakúrre, tzakúr	gátue	ólloa
21. Urniza	tzakúrre	gátue	ólloa / txíte
22. Aurizberri	tzakurra	gatua, gatu	olloa / txíta
23. Espotz	tzakúrra	gatúa	ólloa / txítoa
24. Arrieta	txakúrra. tzakúrre, tzakúr	gatúa. katúa. kattúa	ollóa. ólloa, óllo / txíta
25. Azparren	tzakúrre	gatua*	ollóa. óllua / tzita*
26. Garralda	tzakurra, txakur	gatua. katua, katu	oiloa, oilo
27. Aria	zakurra	katua	oiloa
28. Hiriberri-Aezkoa	tzakurra. txakurra	gatua	oiloa
29. Garaioa	tzakúrre	gátua. gatúa. gatuá	ólloa / txíta
30. Abaurregaina	tzakurra. txakurra, txakur	gatua, gatu	oiloa, oilo
31. Eaurta	txákur	gátua, gátu	óllua / txíta
32. Espartza	tzákurra, tzákur. txákur	gáttua	ólloa. óllua, óllo / txíta
33. Ezkaroze	txakurra. tzákurra	gáttua	óllua
34. Otsagi	txakurra, txakur	gatua, gatu	ollóa, óllo
35. Uztarroze	zákurra, zákur	gátia, gátu	ólloa, óllo / txitxá, txítxa

89. GALDERA

Lan honetako 247. galderan ere 'caza' hitza agertuko da.

2. **Altsasu:** Erantzun hauek direla eta, aurrenekoa FGk emana da; JMek bestea.
3. **Bakaiku:** Erantzunak IAr zor zaizkio eta baita *áizteiyá / áixteriá* 'el cazador' ere.
4. **Dorreo:** Berriemaileak *eizéa* 'a cazar' erabili zuen aldi honetan, eta *éizién* 'de caza', beste une batean.
5. **Etxarri-Aranatz:** Erantzuna AErena da, Jlk, 'caza' hitzari erantzuna eman gabe, *eiztáia* 'el cazador' emana baitzuen, zera gaineraturik: *kázaá fán dék orí / káza ekár dik*. Geroago, halere, 247. galderari erantzuna ematean, *eòndu diá aizían* emango zuen JI honek berak.
6. **Arbizu:** *ézta(r)iyék* 'los cazadores' ere bai.
7. **Uharte-Arakil:** Koadroan ageri den *éizeá* hori FGri zor zaio, gure berriemaile nagusi MAengandik erantzun deklinatua bildu baikenuen: *eizién dellé > zellék / zellén*. Honek, gainera, *eztélaiyé* 'el cazador', eman zuen.
8. **Murgindueta:** *aizélarié* 'el cazador'.
9. **Ihobar:** Erantzuna MHk eman zuen, 'el cazador' esateko bi hitz erabiliz: 1) *áizelarie*; eta 2) *aixturié / áxturié*.
12. **Urritzola:** *eixteri / eixturi* 'cazador' ere bai.
15. **Uzi:** *izlárié* 'el cazador' eman zuen, haatik, berriemaileak.
16. **Ziaurritz:** Izketaldi librean ere 'izi': *te izíre yoán (t)zen* bildu baikenion berriemaileari, beste une batean *eizlaria* 'el cazador' eman bazuen ere.
19. **Ilurdutz:** Gaztelaniazko hitza balitz bezala ahoskatua. Esaldia ere bildu genuen: *[herrian] érdiek e... iztériek, iztériek tzíren, bai*.
22. **Aurizberri:** *eiztari* 'cazador' ere bai.
27. **Aria:** Eta *eiztariak* 'los cazadores', Aezkoako beste herrietan ez bezala, *ei-* bere horretan geratuz.
31. **Eaurta:** MCEren erantzuna da: *egún fan xú eizera*. Koadroetara *eiza* eraman badugu ere, 'eize' izan liteke agian, Ezkarozeko erantzuleak eman zuen erantzuna ikusirik.
32. **Espartza:** Honakoak ere bildu genituen: *fán da egízero / egón da egízen / korrék egízatu dik*.
34. **Otsagi:** Hitz hau bildu gabe geratu zenez, koadrorara ekarri ditugun emaitzak 58 eta 247. galderei emaniko erantzunetatik *-iizan dago / iizan egon da*, alde batetik, eta *eizlari*, bestetik– hartu ditugu.
35. **Uztarroze:** *kázatan dión, que está cazando...* gaineratu zuen berriemaileak.

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Urdiain: *eiza* / Lizarraga: *eizie* / Etxarri-Aranatz: *kaza* / Irañeta: *kaza* / Alli: *eize* / Gartzaron: *eizea* / Autza: *eizie* / Ziganda: *eizie* / Eugi: *eizie* / Mezkitritz: *eizia* / Auritz: *iizia* / Iraberri-Artzibar: *eizia*.

91. GALDERA

Lan honetako 432. galderan ere 'lobo' hitza agertuko da, baina bigarrenengo hau beste une batean bildu zenez bien emaitzen arteko erkaketan aldaera mordoxka azaleratu da, nabarmena agian azentueneri buruzkoa, galdera bi kasuotan bere soiltasunean egin zela kontuan harturik.

2. **Altsasu:** Erantzun hauek direla eta, aurrenekoa FGk emana da; JMek bestea.
5. **Etxarri-Aranatz:** Berriemaileak, kontaera baten barruan, animalia honen buruaren itxuraz zera esan zuen: *burubé [du] tóporróo, txakúr poliziúk múturte zorrótzo debiéla, ézta? zórrotzó baña, orrék, zakán muturrá, txatúo, ótsoa*. Mugagabeen *otsó* zein *otsú* erabili zuen: *txáku-rrá bezélakon otsú ta, éskópéta bákizu án ba, tiro tiätú ta, sálto át ein dú ta eskápo*.
7. **Uharte-Arakil:** FGk bestelako azentuera erabili zuen: *ótsoá*.
12. **Urritzola:** Berriemaileak, aspaldiko denboretan Urbasa aldean hil zuten otso bat buruan, zera esan zuen: *kéndu zittión-ten trípek ta larrué, aótzez béte, ta... biziík daón, zegón bezéla, eztákit nóla jarriko zittutén ánkak eta gúztík? ta, ferien jarri zuten, Trínketián!... ta, kúsi nai zunák, apórtatu biar tún, ta... gizon arék, pèzta ásko atéa zittun, ta gañeá, eméngo... ganáderuok, ganádu zutenák, propí-ne're emán tzioten*.
15. **Uzi:** Eta *otsokumia* (*otsokomia* ere bai) 'lobezno, loboto', honako sehaska-kantuan: *Bonbolonian bonbolon zaide / otsua ttan du gure artzaie / otsokumiak axuri záide / adios gure artzaie*.
24. **Arrieta:** *otsókumeak / otsókumiak* bildu genuen gisa berean ere.
35. **Uztarroze:** Laguntzaz emaniko erantzuna da, ondoren zera bildu bagenuen ere: *xítan dún ó(t)soa kór*.

Nº 89 CAZA - GIBIER - GAME
Nº 91 LOBO - LOUP - WOLF

1. Ziordia	káza	ótsoa. ótsua. otsúa
2. Altsasu	aizíe. áizeá	ótsué. ótsuá
3. Bakaiku	áizia. áizie	otsúa
4. Dorrao	eize	otsuá
5. Etxarri-Aranatz	aízé	ótsoa. otsúa. ótsue
6. Arbizu	eízia	ótsua
7. Uharte-Arakil	éizeá	otsóa
8. Murgindueta	aízía, áizea	ótsoá
9. Ihabar	áizia	otsóa
10. Madotz	eízií	ótsoa
11. Egiarreta	aizea	otsóa
12. Urritzola	éiza	ótsoa
13. Larunbe	eízie*	ótsoa
14. Beorburu	eizíe	ótsoa
15. Usi	eizía?	ótsoa
16. Ziaurritz	izíe	ótsoa
17. Anotz	eizíe	ósoa
18. Olaitz		ótsoa
19. Ilurdotz	eízie	ótsóa
20. Inbuluzketa	ízie	otsoa
21. Urniza	eízie	ótsua
22. Aurizberri	eizia	otsoa
23. Espotz	eíza*	lóboa
24. Arrieta	eizía	otsóa. ótsoa. ótsoá
25. Azparren		
26. Garralda	aiza	otsoa, otso
27. Aria	eizia	otsoa
28. Hiriberri-Aezkoa	aizia	otsoa
29. Garaioa	áizia	ótsoa, ótso
30. Abaurregaina	aiza	otsoa, otso
31. Eaurta	eíza	ótsua
32. Espartza	egíza	ótsoa. ótsua
33. Ezkaroze	eízea	ótsua
34. Otsagi	liiza. eiza	otsöa, otso
35. Uztarroze	kazá	ó(t)soa*

92. GALDERA

Erantzunen artean era askotako txori eta hegaztiren izenak sartu ditugu.

2. Altsasu: Erantzun hauetan, lehenengoa FGrena da eta JMena bestea.

3. Bakaiku: IAK hegazti batzuen izenak eman zituen: *papárgorriya* 'petirrojo' antza, *kúrrilúa* / *kurrilúa* 'grulla', *pékadeá* / *békadéá* 'becada', eta *èperrá* 'perdiz', informatzaileak, oharkabeen agian, azken hau 'codorniz' dela esan bazuen ere.

4. Dorrao: *kúrrillué* 'grulla', *pipíntxoriyá* 'petirrojo', eta *ápeztxoriyá* ('aguzanieves', antza), berriemaileak azken honen erdal izena ematen asmatu ez bazuen ere. Horretaz landa, *momotxorro* moduko hitza bildu genuen, gaztelaniazko 'espantapájaros', alegia: *bai, momotxorrok sáten dogu úk, ta geó, e... mèiza-soruén, mèiza-soruén é, àsten tzián garáyén bère beltz óik eta gautz uék? jàrtzen gi-núzkién or tårtien-tártien e... mómotxorruék eta...* (esaldian agertzen den *bere* hitza 'bele' gisa ulertu behar da).

5. Etxarri-Aranatz: *égazkiyá* 'el ave', baina, AERI bildu genion.

8. Murginduetza: *zózoa* 'el tordo, el mirlo', *biligarroá* 'la malviz', *paéte-txorie* 'el gorrión', eta *Xan Martingo olláxxuá* 'abubilla', antza.

10. Madotz: *zózoa*, *bibiarróa*, *olláorrá* 'becada', *eperrá* 'perdiz', *basepérra* 'codorniz', *txépetxá* 'petirrojo'? (galdera berea da, asmatu bide ez bazuen ere, beste une batean gorria baino gehiago horia dela esan baitzuen) eta *gurgillóa* 'grulla'.

11. Egiarreta: *zozoa* 'el tordo'.

14. Beorburu: *epérra*, *galepérra* 'codorniz', *zózoa*, *biligarroa*, *lepagórrí* 'petirrojo', *pinpiñe* ('aguzanieves', itxuraz) eta *kurrilloa** 'grulla' moduko izenak eman zituen berriemaileak eta baita *tzirriñe* / *txirriñe* 'vencejo' ere. Txori honen izena 448. erantzunetan ere aipaturik agertzen da inoiz, gaztelaniazko 'murciélago' rekin nahasita.

16. Ziaurritz: *ollítsue* 'becada'.

17. Anotz: *txirrín* 'golondrina', *xugaríme* 'avefría' eta *leurtxiñe* 'grulla': *gáur leurtxiñek pástu tún góitík*.

18. Olaitz: *Txòriñúa zegón kántarí* bildu genuen halaber, berriemaileak kantu tiki baten letra argitu zuenean, baita, bidenabar, honako datuak ere: 1) *xugaríma* (edo *sogaríma*), *un pájaro, casi como las palomas; tiene un volar desesperado*; 2) *txirrín*: *andan en los campanarios, más grande que las golondrinas, no entran en las casas a hacer nidos, alas delgadas...* 3) *txantxalán* 'petirrojo'; 4) *egalmakúrres*, *como los cuervos* (?), *de pasa* (gazt. 'avefría' bide da); 5) *arretxirritx* / *arritxirritx* edota *iritxirritx* (berriemaileak ez zuen gaztelaniazko izena ematen asmatu); eta 6) *kuku* 'cucu', atsotitz eta guzti: *Kuku, sanpedrotan mutu*. Erantzulearen iloba María Angeles Makirriaiinek, gainera, *moxorroxárko* 'espantapájaros' moduko hitza eman zigan.

19. Ilurdotz: 1) *epérra* (*epér-saldu bet, una banda* (sic) *de perdiz*, esan zuen berriemaileak); 2) *zózoa* 'el mirlo' (*zózoak kantúe in dú góizian*); 3) *biligarroa* 'la malviz' (*para decir a una persona que valía poco: éztuk bálio biligarro at béño yágo... no vales más que una malviz*); 4) *karatzúrie* -'karatzorie' ote da?-'el gorrión': *tal día de mayo vienen los gorriones (o parecidos); no se paran en los pueblos sino en los sembrados de los montes*; 5) *pintxón* ('pinzón', antza), *más pequeño que el gorrión*; 6) *inarea* / *ineria* 'la golondrina'; 7) *lertsúna* 'la grulla': *una reunión muy bonita* (hegan doazenean, alegia), *como una V... lertsúnak pasátu diré, agértu diré... pero no estoy seguro, algo tiene de eso*; eta 8) *gorúnda*, *un ave que iba en forma de cruz, un poco más grande que la becada*. - Eta 'becada?' galdetu genuen. - *Izárak agértu diré, án góiti* izan zen erantzuna, galdera gaizki ulertu izanaren ondorio ez bairik gabe. Bestalde, eta gaztelaniazko 'espantapájaros' hitzaren aipamena egin genionean, honela mintzatu zen: *txórien lotsátzeko parátiko dugú gurútze an... esta especie de cruz, aquí, con una tela...* nahiz geuk proposatu 'mozorro' hitza onartu ere egin zuen: *parátiko dugú mozóro* bat aló-rrean*. Arestiko esaldian dugun *txórien* moduko hitzak darakusan deklinabide-atzizkia, bestalde, azpimarratzeko modukoa dela iruditzen zaigu, Ilurdotzko datuetan oso ohikoa ez bada ere.

20. Inbuluzketa: *mozórroa*, *mozórro* '(el) espantapájaros': *tipúle bát eré eztaóla plantátuik eé errí ontan oráño; zétako mozórroak, zétako zú?*

21. Urniza: *xóxoá*, *billigarroa*, *epérra* eta *galepérra* izen aski ezagunez gainera, *ollítsue* 'la becada', *lertxúñe* 'la grulla' eta *xugaríma*? 'avefría' bildu genuen. Ohar bitxi bat dakusagu, bestalde, gure apunteetan: 'espantapájaros' = *txórixálea*, *comedor de pájaros*. Ez dirudi, baina, egokia denik.

22. Aurizberri: *zozoa*, *eperra*, eta *atea* 'el pato' moduko izenak eman zituen berriemaileak.

23. Espotz: *epérra* ere bildu genuen, bide batez.

24. Arrieta: *kúkua* 'el cuco', *epérra* 'la perdiz' eta *galliepérra*? 'la codorniz' moduko izenak bildu genituen, azken hau zalantzatan, hala izatearen itxura osoa badu ere. Besterik ere eman zigan berriemaileak, *niñáre* 'golondrina' adibidez, nahiz ondoren uste horretan atzera egin eta 'vencejo' dela baieztatu.

25. Azparren: *niñáre* 'golondrina'; *etórrí diré niñáriak*, *denbóra óna* esan zuen berriemaileak. LAMrentzat, baina, *niñáre* hori 'vencejo' baizik ez da. Besterik ere eman zigan honek, gainera: *txepétxa* 'pájaro mosca' eta *káskabeltz* 'afilatronzadores'.

27. Aria: Berriemailearen seme Juan Javier Iturraldek honako oharra idatzi zuen, erantzunaren gehigarri gisa: '*iñárea*' emana du, horma zuloetan eta aleretan sartzen den txori bat bezala.

30. Abaurregaina: Hona esaera: *Oriko txoriak Orira nai*.

32. Espartza: LSEk *éper* eman zigan eta haren emazte Brígida Beaumontek (BB) *xóxo*.

33. Ezkaroze: *xoxúa* eta *biligarroa*. Zehaztasun bat ere bildu genuen: *xoxuá, baitá... abé béltx bát*.

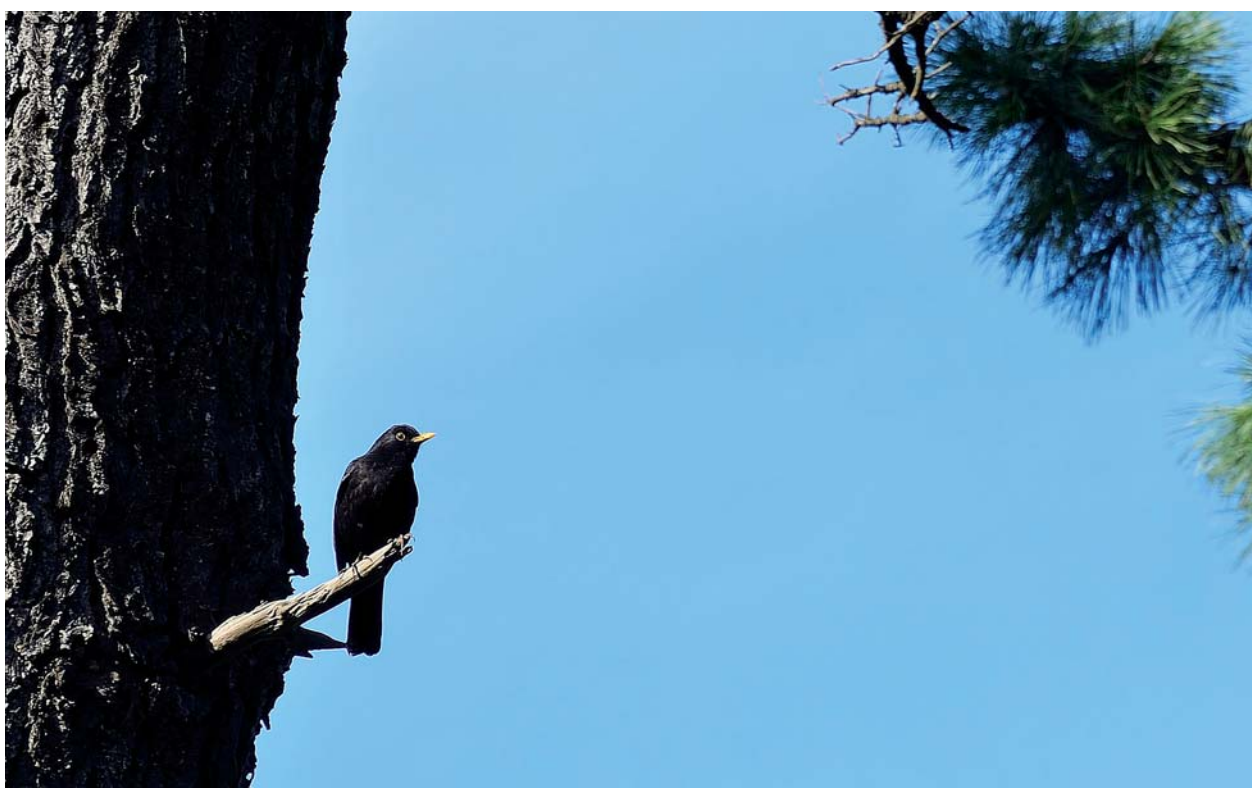
34. Otsagi: *xoxo*, *billigarro*, *eper*, *epergorria* 'perdiz roja', *galeper*, eta *okila* 'picatroncos'.

35. Uztarroze: Esaera zaharra, omen: *Txóriak karrikán, élurra bórtéan, los pájaros en el pueblo, la nieve en el puerto. Ta egún'ras-trían? karrika kontán? xoáitan z(r)já láur edo borz, gúziak, píó-píó-pi; ník egín diar kalaxét* [eskuzarta pare bat joz] *eta... láster-láster xoáitan z(r)já*. Besterik ere bildu genuen: *kuká*, *kúka* '(el) espantapájaros': *kúka banák* 'unos, algunos espantapájaros', alegia.

Nº 92 PÁJARO - OISEAU - BIRD

1. Ziordia	txóriya
2. Altsasu	txorí(y)ä. txóriyá
3. Bakaiku	txóriyá
4. Dorrao	txóriya
5. Etxarri-Aranatz	txóriya
6. Arbizu	txóriyá
7. Uharte-Arakil	txórié
8. Murgindueta	txòrié, txóri bet
9. Ihabar	txórie
10. Madotz	txórií
11. Egiarreta	txorie
12. Urritzola	txórie
13. Larunbe	txórie
14. Beorburu	tzórie
15. Usi	txórie
16. Ziaurritz	txoríe. tzoríe
17. Anotz	txoríe
18. Olaitz	txori

19. Ilurdotz	tzoríe. tzórie
20. Inbuluzketa	txoríe
21. Urniza	txórie. tzórie
22. Aurizberri	txoria
23. Espotz	txórie
24. Arrieta	txoría
25. Azparren	txóri
26. Garralda	txoria, txori
27. Aria	txoria
28. Hiriberri-Aezkoa	txori
29. Garaioa	txoría
30. Abaurregaina	txoria, txori
31. Eaurta	txóri
32. Espartza	txoría
33. Ezkaroze	txoría
34. Otsagi	txoria, txori
35. Uztarroze	txória, txóri

Zozo moko horia pinu batean pausatutik - JDL

93. GALDERA

2. Altsasu: Erantzun hauek direla eta, aurrenekoa FGrena da; JMena bestea.
8. Murginduetza: Berriemaileak *gábiotá* ere eman zigun, guk berariaz galdeginek.
16. Ziaurritz: *úso-izíe* 'caza de palomas', *usó-sáldoa* 'bandada de palomas', eta *usuatégi* 'palomar'.
17. Anotz: Hona esaldi batzuk: 1) *gáur pástu diré úsuak; bánda bakótxa... más bandas...*; 2) *usóak usotórrean daudé*; eta 3) *gi-zónak uso-etxólan zaudén eizien*.
19. Ilurdotz: Besterik ere bildu genuen: 1) *usuáin úmia* 'la cría'; eta 2) *úso torkátza... torkátza le llamaban allá*. Mugagabeen *úsu* ere eman ziguten: *zórtzi ero amár usú? úsu... coger del hombro, unas ocho o diez palomas... eta, kóntent, itxéra*. (Litekeena da, agian, bi usu hauetatik lehenengoak agertzen duen azentua berriemaileak galdera antzeko intonazioa erabili izanari zor izatea).
27. Aria: *uso*, mugagabeen, honako adibidetik hartu dugu: *usotegietra* 'a las palomeras'.
29. Garaioa: *áutsoa / aúsúa* horiek oso bitxiak dira gure oharretan horrela agertzen badira ere.
31. Eaurta: MCEren erantzuna da.
32. Espartza: Hona iruzkina: *dénbran deré (sic) bai, ele erràten ginuén: ah! igare dá orái... palóma-bándada bat, orrá, fáten zre-larik Erribrála ta kóntua erràten zé*. (Zaraitzu aldean inoiz –gutxitan bada ere– aditz laguntzailea, iraganaldian, bukaerako -n-z gabeturik azaltzen zaigu, Aezkoako auzo-ibarrean bezala).

94. GALDERA

1. Ziordia: Hemengo emaitza ikusirik, Olaztin ere egin genuen galdera, antzeko erantzunarekin baina: *máriposíá*.
2. Altsasu: Erantzuna JMena da, honako esaldian kokaturik: *máripósa txikiák, ekártzen dáu... notízia ónak*.
5. Etxarri-Aranatz: Herri honetako berriemaileek eta baita MMk ere, azken orrazketa egitean, *maripósá* eman zuten.
9. Ihabar: Alek ez zuen jakin erantzuna ematen eta MHk ere antzera, ikustaldi batean *maripóxa* eta hurrengo batean *maripoxá* eman baitzigun.
17. Anotz: Berriemailea mintzo: *ór dabiltzé... maripósa bátzuk*.
20. Inbuluzketa: *gallina de Dios* gaineratu zuen berriemaileak.
24. Arrieta: *ia arrápatzen dugún maripósa* gaineratu zuen informatzaileak.
25. Azparren: Berriemaileak gaztelaniazko poesia bat, ez osoa, kantatu zuen oso era errepikakorrean: '*Una mariposa vieja, en el mundo muy curtida, porque no muriese asada, a su hija le repetía: huye de esa engañosa llama, que parece que convida, con su belleza y destruye a todo el que se le arrima, yo misma por ser curiosa, acercándome atrevida, saqué y fue gran fortuna de estas alas consumidas*'... Ah! eso lo coge todo, ya sé... gaineratu zuen magnetofoiari begira.
27. Aria: Berriemailea mintzo: *iru aldiz erraten gindako: mariposa bol-bol-bol, biar iduzki xuri*. Gero, haatik, beste intsektu baten aipamena egin zuen: *por eso te digo que la mariposa no tenía otro nombre pa nosotros; recogías unas mariposas, y... la tenías en la mano, y aún con las alas cerradas; no, las catalinas, catalinas, unas cosicas con... con una caspica roja, 'catalinas' decíamos nosotros; las cogías a la mano, les cantabas tres veces: mariposa bol-bol-bol, biar iduzki xuri*.
32. Espartza: *oi! ikúsi xút atsánini batzur más póllit!...* gaineratu zuen berriemaileak, aditz laguntzailea (xukako alokutiboa) singularrean erabiliz.
33. Ezkaroze: Galdetu genuen: Eta 'jaungoikoillo'? berriemaileak *gallico de Dios* erantzunez, baina hori gazt. 'mariquita' edo 'cocinella' dela adieraziz.

95. GALDERA

2. Altsasu: Koadroetako erantzunak FGri zor zaizkion arren, JMek ere *súbiá* eman zuen. FGk, bestalde, gazte-denboran Ameriketara artzain egoniko urteak gogoan, han ikusiriko *súe kaskabéla* aipatu zuen.
3. Bakaiku: JLZk *súbie*; Iak *súbiä*.
5. Etxarri-Aranatz: *ziréunä* dela eta, berriemailea honela mintzatu zen: *súgien éstiloákoa dá, beño óik éztebié óskik-eta, áik éztebie eittén*.
7. Uharte-Arakil: FGk *súbeá* eta *súbié*, bi aldaerak eman zituen.
8. Murginduetza: *ziráune, súbe kláse at* dela esan zuen berriemaileak.
9. Ihabar: *súbie* Alek eman zuen; MHk *subiá* eta *zirauné*. Azken honetaz zera esan zuen: *lárrean atrátzen zeén ziráunek, unos ne-gricos, así de largos* (30 edo 40 zentimetrokoak edo).
10. Madotz: *subi berdé* eta *subi górríi* gaineratu zuen berriemaileak.
16. Ziaurritz: Aurrenik *súgia* eman zigun erantzuleak baina ondoren ezetz, *súbia* dela esan zuen.
17. Anotz: *súbia*; *súbe bat aundíe* bildu genuen.
18. Olaitz: *súbe* 'culebra', zehaztu zuen erantzuleak.
19. Ilurdotz: *súbe bat... sártu de árri péra*.
24. Arrieta: Berriemailea mintzo, aspaldiko kontua buruan: *Aldí batés, alórrean, alòr bazterreán? bazé... óla, tzinúrri ebetáik, mon-tón bat, gáitza. Ta, arára ellegatziá(n)... kóño, sùge bát? oláxekua; artú makilla ta, bra! bòta nuén... txinúrrien ertéra; Sán Pedro! zé zilipírti-zalapáta, an sùgea! bãña xinúrriak? dénak lotú, lòtu ziré(n)? t'aén gañera. Eta, tzípiti-tzápata! áu-au-au!... nõizamenká? makillekin... makilla paratú gañéan ta, 'áò, ágo gor!...' jódé. Azkénekoan gèlditu zé, illik, sùgéa. Fite garbitu zuté, bai. - Bai? - Jódé!... segídoan, dénnak gañéan paratú ta... pikátzen; yan zuté déna. - Txinurriak, e? - Tzinúrriak, óri da; gaitzák diré, tzinúrri gorri o(i)etáik? joé! lotzén diré... tzakúrrak bézala*.

Nº 93 PALOMA - PIGEON - PIGEON**Nº 94 MARIPOSA - PAPILLON - BUTTERFLY****Nº 95 SERPIENTE - SERPENT - SNAKE**

1. Ziordia	úsua	máriposeá	súbia
2. Altsasu	úsue. úsuá	máripósa	súbie. súbia, súa
3. Bakaiku	úsöa	marípuxitiá	súbie
4. Dorrao	úsöa	maripósa	súbia
5. Etxarri-Aranatz	usúa	maríposá	súgíä; ziréunä
6. Arbizu	usúa	maríposá	súbia
7. Uharte-Arakil	úsoá	éulinabárra	súbie, súbé
8. Murgindueta	úsoá. usóa	máriposá	subía. súbia, súbé
9. Ihabar	úsua	maripoxa	súbie. subía; zirauné
10. Madotz	úsoá; ttórttolá	axandillóa	súbíi
11. Egiarreta	usoa	mariposa	subéa
12. Urritzola	úsoa	mariposa	súbea
13. Larunbe	úsoa, úso at	maripósa	súbia
14. Beorburu	úsua	maripósa	súbia
15. Usi	úsua	maripósa	súbia
16. Ziaurritz	úsoa		súbia
17. Anotz	úsua. úsoa, uso	maripósa	súbia, súbé
18. Olaitz	úsua		súbé
19. Ilurdotz	úsue. usúa, úso. úsu	maripósa	súbia, súbé bat
20. Inbuluzketa	úsoa	Jangóikoaren ólloa	súbia
21. Urniza	úsoa. úsua	maripósa; jaungóikólloa*	súbëa. súgia, súde
22. Aurizberri	usua		subia
23. Espotz	usúa. usúe		súga?
24. Arrieta	úsoa. úsua, úsu	maripósa	súbea. súde, súde
25. Azparren			
26. Garralda	usoa, uso		sugea, suge
27. Aria	uxua, uso	mariposa	sugea
28. Hiriberri-Aezkoa	usoa	mariposa	sugea
29. Garaioa	aútsoa. aúsúa	maripósa	súga. súde*
30. Abaurregaina	uxua, uxu	mariposa	sugea, suge
31. Eaurta	páloamará, palóma	mariposa bát	súde
32. Espartza	palómara, palóma	atsáninia	súde. súgia
33. Ezkaroze	palómara	maripósa	súde. súgia. súbia
34. Otsagi	usöa, uso	mariposara, mariposa	sugëa, suge
35. Uztarroze	palomá	mariposá	súgia. súbia

96. GALDERA

Koadroetan, erantzunaren eskuin aldera, 'lombriz - lombric - earth-worm' gisako hitzari egin diogu leku. Jarraiko oharretan, gainera, inoiz bildu dugun 'caracol' eta 'limaco' gisako molusku gasteropodoen aipamena egingo dugu, datu gehigarri gisa.

4. Dorrao: *karakóla* 'el caracol', eta *bariá* 'el limaco'.
7. Uharte-Arakil: *karakóla* eta *bariá* eman zuen MAek; FGk, azken honetarako, *bárea*.
9. Ihabar: *arrá* Alek eman zuen eta baita *txintxirié* 'lombriz' ere. Azken honetarako, baina, *txintxérie* eman zigun MHk, inguruko herrietako emaitzei begiratu ondoren koadroetan idaztean lehenetsi duguna.
11. Egiarreta: Berriemailea mintzo: *sagár au ustélduik dagó; arrák joá daó*.
12. Urritzola: *ponpóllo* gazt. 'ampolla cutánea' eta *zuldér* gazt. 'gusano subcutáneo del ganado vacuno': *beiei ta... idiéi, primaberán? pónpollo atzúk atéatzen tzizkió; éztuzu kusi izéndu? búlto txiki betzúk, biskárríán?* - Behiei eta? - *Beiei ta... idiéri, bai, olaxéko búltoak, ta án zápo atzúk, barrén? ponpóllo oietán? géo zápoak sórtzen tzeen, gusánoak bezéla. Ta, gúsano oi? lénbailén e atéatzéko? orrei, azàla kéndu? labánaki(n). Ta, úr bérúan járrí? ta géo, eosí pixkuat, úr arrékin? biskerrián, itten zaikión... béieri, ta urréngo eunéakó? létutzen tzeén, ta púp! atéatzen tzeen. Te explicaría en castellano mejor pero... - Esan, esan bada... - Pues... les salían unos bultos, 'erizos' les llamaban, esos bulticos, y el agua cocida con eso, con la corteza, porque tiene una corteza recia, y con la navaja, así, quitar la corteza y esa corteza cocer. - Y el agua que salía de ese cocimiento ¿se les daba encima de los ponpollos? - Sí, con un trapo en los ponpollos en, por todos los riñones de... eso. Y luego, al día siguiente, explotaban los bulticos esos y salía el bicho. - ¿Por la parte trasera del lomo o así? - Sí, sí, de la cola hasta los brazos. - Y les decían 'sapos' pero dice que eran una especie de gusanos ¿verdad? - Como gusanos, aquello no tenía más que... chatos, chatos, unos gusanos blancos eran... ya tenían su nombre también; ya tengo olvidado... no me acordaré del nombre. De todas formas eran sapos, unos sapos así, e? y... ya, los bichos, las vacas se curaban, con eso. Zuldérrés!... zuldérrak; zuldérrés esáten diogu úk.*
13. Larunbe: *ónék árra dauké* esan zuen berriemaileak.
14. Beorburu: *zuldérra* 'abelgorriaren larruazpiko arra'. Besterik ere bildu genuen: *karakóla* eta *baréa*.*
17. Anotz: *sagárta orrék árra tu* ('arrak (di)tu', alegia) bildu genuen halaber, alde batetik, eta *galduí taó*, bestetik.
19. Ilurdota: *ikusí dut ar bat* bildu genuen aurrenik, eta baita *sagár bat... ustélduik dagó, gálduik dagó* ere, ondoren. Gaztelaniazko 'lombriz' dela eta, *ór bádayá* (sic) *tzintzérie bat aundie* esan zuen berriemaileak. Gainera *maréa* 'el limaco' ('como va muy despacio... argitu-edo zuen) eta *karakóla* bildu genuen, azken honetaz honela mintzatu zela: *bildu tugú karakól batzúk eguárdien prestatzéko, yatéko*; (azken hitza zuzenduz edo): 'xatéko', se decía más 'xatéko', pero me gusta más 'yatéko'. Karakór bóroak... hay una clase, pequeña, caracoletas; otra, para tomar las personas; otra, karakól bóroak, comestible, tres veces el mediano. - Eta 'borroak', zer da? - Bóroak... ¿por ser el mayor? ¿por la clase?... tira a tierra, es un poco más oscuro.
20. Inbuluzketa: *karakóla*k hitza bildu genuen.
21. Urniza: *márea* eta *karakóla* ere bai.
24. Arrieta: Erantzuna emateko lagundu izan behar bagenuen ere, berriemaileak *ártxoak... agusanadas* (sagarrek, adibidez) esan zuen ('arr[ak] joak', nonbait). Gure lagunak halaber, *máre* 'béltzak' 'limacos negros' eman zuen.
25. Azparren: *sagárta ártsóa* ('arrak joa', antza) eman zigun bide batez berriemaileak, 'ustela' edo, gure ustez.
27. Aria: *artxoá* ('manzana) tocada', omen.
31. Eaurta: *árra, ar bat* MCEk eman zuen, eta *zizáre* CS-ek. Honek, 'gusano' hitza ematen asmatu ez arren, zera utzi zuen esanik halere: 1) *sagárta ustéldu*; eta 2) *ságar kóri márro* ('roida' edo) *dagó*. MCEk, harako hartaz landara, *baránga* 'limaco' eta *karakóla* moduko molusku-izenak eman zituen, azken honetaz zera gaineratuz: *karakóla fáten dá étte gáñean ermáten duéla*.

97. GALDERA

5. Etxarri-Aranatz: Jlk *arrái bát* eman zigun eta AEk *arráyá*. Honek, gainera, arrain batzuen izenak eman zituen: *amúrráyá, barbúba, eskalúba, náxkarrá* (béltza, éste bakárrekóá) eta *pikóxta* 'lunar' (béltzak eta gorriyak -azken hauek béltzak baino txixikeagoak baina goxoa-goak, omen-), eta horretaz gainera *lángostá* 'cangrejo' ere bai.
6. Arbizu: Aurreneko aldian *arrána* bildu genuen; gaizki ulertu bide genuen, antza.
7. Uharte-Arakil: MAek *arráye / arréye* aldaerak erabili zituen, *amúrrayé* 'la trucha' gaineratuz. FGk, berriz, *árráyé* (eta *arrái-sopá*) eman zuen, eta baita bi arrainen izenak ere: *bárbué* eta *ángilá*.
8. Murgindueta: Hona izen batzuk: *bárboé* (sic), *áingiré, amórrayé, éskalué* eta *lóiná*.
9. Ihabar: MH mintzo: *arraiek sartzen tzerén émen, ta geró ez zeén atratzén, ta bí do íru zozkién oláko... eskaléra bezéla, ta án sartzen tzeén ta etzeén atratzén, ta geró béra juaten tzeéñan, atrázen zuén úra urétik ta, eskúkin ártzen zittuen... árraiék, eta béste... botrinóák? aiék ez zeén e... aiék zeén e... árixxóák, áriekin iñikuak erósi, ta áiek é botátzen zittuén, jána barnén! ógi-puxkék eta eztákit zé géigo sartzen zittuén... maizé-puxké e báí? ¿pedazos de maíz también? sartzen zittuen án ta an sartzen tzeén, ta geró átratzekó (...) ból-sak, zózkiten án ta, sartzén tzeén bólsetán ta, geró, atrázen zittuén uretik eta, éskuekin artú te itxeá.*
10. Madotz: Berriemaileak, galderari erantzuna emateko zailtasunak izan zituenak, *sárdintzár* bat aipatu zuen hizketaldi aske baten harian.
17. Anotz: Berriemailea mintzo: *artu duté... trutxá batzuk; trucha, yo otra cosa no he oído*. Galdetu genion: Pero si son varias, 'artu tute'? - *Artú tuté, claro*. Besterik ere eman zuen haatik, *madrille* eta *amorráie**, azken honetaz zera gaineratuz: *ya he oído*.
20. Inbuluzketa: *arráye* 'trucha' da berriemailearen arabera; *pikia* ('bikea' alegia, zahatoak ontzeko erabiltzen den gai edo substantzia) eman zuen aurrenik, eta are *xardína / txardín* 'sardina' ere, beste uneren batean.
21. Urniza: *txípe*, arrain txiki bat omen dena, ere bai.
23. Espotz: *barbóa, txípa* eta *arráya* hitzak eman zituen berriemaileak, azken hau 'trucha' dela argituz. 'Pez'erako, haatik, *arrántzu*? moduko erantzun zalantzatia eman zuen aurrenik, gure ustez 'arrantza'ren parekoa dena, gaztelaniazko 'pesca', alegia.
24. Arrieta: Eta *arráina* ere bai.
29. Garaia: *arráia* 'trucha' da, erantzulearen arabera.
30. Abaurregaina: Biltzaileak zera idatzit zuen: *arrea* (trucha).
31. Eaurta: CS-ek *arrái* eman zuen eta MCEk *arráia*; honek, baina, 'trucha' dela zehaztuz.
32. Espartza: Berriemailea honela mintzatu zen: *ikúsi xút arrai bát, madrilla bát, txípa bát, eta kála*. LSeK, berriz, *árrai* 'trucha' eman zuen, eta baita *txípa* eta *barbo* moduko izenak ere, bi hauei euskaraz eta gaztelaniaz berdín esaten zaiela azpimarratuz.
33. Ezkaroze: *arráya* 'trucha' izatean, 'pez' izen orokorraz berriro galdekatu genuenez, zera erantzun zuen berriemaileak: [ez dakit izen] *distinto bat baduénez*.
35. Uztarroze: Berriemaileak *kor dien pez bat, allá hay un pez* esan bazuen ere, 59. galderari erantzuna ematean 'trucha' erabili zuen: *gizon korrék péskatu dién trútxa bat*.

Nº 96 GUSANO - VER - WORM
Nº 97 PEZ - POISSON - FISH

1. Ziordia	árra*	árraya
2. Altsasu	árra	arráya
3. Bakaiku	árra / txístariá	arráya
4. Dorrao	árrá / txintxéria	amúrrayá, amurrái
5. Etxarri-Aranatz	árra / txistéra	arráyá, arrái bät
6. Arbizu	árra / txintxéria	árrayá, arréi bet
7. Uharte-Arakil	árra / txintxerié	arráye: amúrrayé
8. Murgindueta	árrá / txintxériá	árrayé
9. Ihabar	arrá / txintxérie	arraíe: àmorraié
10. Madotz	aarrá / txixáreé	
11. Egiarreta	arrá	arraie
12. Urritzola	árra / txintxéria	arráye, arrai
13. Larunbe	árra / txintxéria	
14. Beorburu	árra / txintxéria. tzintzéria	amorráye
15. Usi	árra	arráye
16. Ziaurritz	árra	arráye
17. Anotz	árra / txintxéria	trutxa
18. Olaitz	/ txintxáre	trútxe
19. Ilurdotz	árra, ar bat / tzintzérie	amörráya
20. Inbuluzketa	árra?	arráye
21. Urniza	árra / tzintzéria	amorráea
22. Aurizberri	arra	
23. Espotz	/ txintxárea	arráya
24. Arrieta	árra*; txintzárea	arráia. arráea, arräë
25. Azparren	árra	amarráya*?
26. Garralda	arra	arraia, arrai
27. Aria	arra / zizarea	arraina. arreina. arrea
28. Hiriberri-Aezkoa	arra	arrea
29. Garaioa	árra / zizárea*	arráia
30. Abaurregaina	arra	arrea
31. Eaurta	árra, ar bat / zizáre	arráia, arrái
32. Espartza	ar	arrái
33. Ezkaroze	árra	arráya
34. Otsagi	arra, ar	arraia, arrai
35. Uztarroze	ánra / xixária*	pez: trútxa

98. GALDERA

2. Altsasu: Erantzun hauek direla eta, lehenengoa FGk emana da; JMek bestea.
3. Bakaiku: Koadroetan ageri den erantzuna JLZrena da; IAK, antzera beti ere, *txingurriá* eman zigun.
15. Usi: *txiñúrrie* eman ondoren, halakoak *lur montónian* egoten direla gaineratu zuen berriemaileak.
19. Ilurdotz: *txinurri bet txikie*, *txinurri bet aundie*... gaineratu zuen informatzaileak. Esamolde hauetan zertzen den izen-sintagma-ren egitura zein lur-eremutara zabaltzen den jakin ahal izatea komenigarria izango litzatekeela iruditzen zaigu.
24. Arrieta: *xinúrri* ere bai, hizketaldi askean. Berriemailearen emazte Francisca Zilbetik, Erroibarko esnoztarrak berak, honako alegia kontatu zigun: *La hormiga, recoge la comida pal invierno, y el pájaro no recoge; y el pájaro en el invierno, le habría pedido algo de comer a la hormiga, y... que no. Y le dijo la hormiga al pájaro: 'Txóri papogórri fanfarróna'. Y el pájaro: 'Txinúrri lépaméru, figura gáixtoa'... sí, porque tienen el cuello delgadísimo, las hormigas.*
25. Azparren: ABk *txinúrri* eman zigun.
31. Eaurta: CS-ek *txiñúrria* eman zuen, Zaraitzura baino gehiago Aezkoa aldera edo begira, antza; MCEk *iñúrri*.

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Urdiain: *txindurriya*, *txindurri* / Lizarraga: *txingurria*, *txingurrie* / Etxarri-Aranatz: *txingurrié* / Irañeta: *txingurriye* / Alli: *txingurri* / Gartzaron: *txingurrie* / Autza: *txinurrie* / Ziganda: *txinurrie* / Eugi: *txinurrie* / Mezkiritz: *txingurria* / Auritz: *txinurria* / Iraberri-Artzibar: *txinurria*.

99. GALDERA

2. Altsasu: Erantzun hauetatik lehendabizikoa FGk emana da; JMek bestea.
5. Etxarri-Aranatz: Jlk *eulya* eman zigun; MMk *áuliye*.
7. Uharte-Arakil: FGk *éulie* eta *áulie*, hitz beraren bi aldaerak eman zituen.
11. Egiarreta: *mandulié** 'mosca de macho (= de mulo)' bildu genuen orobat, bide batez.
14. Beorburu: Erantzuleak zehaztu zuen: *mandúlie* = *mosca de caballerías*, beste euli-mota baten izena gaineratuz: *abéa bat...* *mosca gris* [que tiene] *como una peca blanca*.
19. Ilurdotz: Eta *ábea* 'tábano': *ábeak*, *ábéak*, *pikétu dú*, *ídiéi eta...* *lásterka yoán da etxéra*.
21. Urniza: *mandúlie* eman zigun halaber erantzuleak.
22. Aurizberri: Berriemaileak *mando uliak* aipatu zituen, erdal itzulpena egiten asmatu ez bazuen ere.
24. Arrieta: *mandúlia*, *mosca de macho* bildu genuen orobat, eta baita *úli-ezpórak*, *¿avispas?*... *como las avispas*, azken hau zantzatzen.
31. Eaurta: CS-ek *múmu*, *mumu* eman zuen, haur-hitza dirudiena. MCEk *eúli*, eta baita, bide batez, *sutérle* 'mosca de machos' ere.
35. Uztarroze: *éllu korí gén zan...* *quítame esa mosca* gaineratu zuen berriemaileak.

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Urdiain: *yaulia*, *yauli* / Lizarraga: *aulia* / Etxarri-Aranatz: *auiyé* / Irañeta: *aliye* / Alli: *euli* / Gartzaron: *ulie* / Autza: *ulie* / Ziganda: *úlie* / Eugi: *ulia* / Mezkiritz: *ulia* / Auritz: *ulia* / Iraberri-Artzibar: *ulia*.

100. GALDERA

2. Altsasu: Erantzuna JMena da, FG galdekatu genuenean hitz honetaz oroitzen ez zela esan baitzigun. Hau baina, 'mosquito' baino gehiago 'mosca pequeña' dela iruditzen zaigu.
4. Dorrao: BEk, baina, orrazketa egitean, *ólsua* eman zigun, mendikoak eta ttikiak direla zehaztuz.
6. Arbizu: Galdera bera bigarrenegia egin genuenean ere, urte batzuk pasa eta gero, erantzun berbera eman ziguten.
9. Ihabar: Erantzuna MHrena da.
15. Usi: Informatzaileak, erantzuna ez asmatzean, zera esan zuen: *nola izéin du izéna?*
17. Anotz: *éltxoa tabíltze* gaineratu zuen informatzaileak, sandhi garbia gauzatzuz.
21. Urniza: Bi egun desberdinetan galdetu eta bietan lagundu behar izan genuen berriemaileak erantzun bera emateko.
31. Eaurta: CS-ek *múmu txikín* eman zuen; MCEk *moskíto*.

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Urdiain: *eltxua*, *eltxo* / Lizarraga: *aaultxua* / Etxarri-Aranatz: *autxue* / Irañeta: *eltxoa* / Alli: *eltxoa* / Gartzaron: *uli txikie* / Ziganda: *moskitua* / Eugi: *moskítoa* / Mezkiritz: *eltsua* / Auritz: *ulítxa* / Iraberri-Artzibar: *moskítoa*.

Nº 98 HORMIGA - FOURMI - ANT**Nº 99 MOSCA - MOUCHE - FLY****Nº 100 MOSQUITO - MOUSTIQUE - MOSQUITO**

1. Ziordia	txindúrria	áulia	móskitua
2. Altsasu	txindúrri(y)ä. txindúrriá	áuli(y)ä. aulíya	áuli txikíya
3. Bakaiku	txíngurriyá	áuliyá	éltxöa
4. Dorrao	txíngorriyá	áuliyá	áultsué
5. Etxarri-Aranatz	txíngurriya	eulíya. áuliye	áultxúa
6. Arbizu	txíngurriya	aulíya	áltxua
7. Uharte-Arakil	txiñúrrié	éuli(y)é	éltxoá
8. Murgindueta	txiñurríe	áulié	èltxoá*
9. Ihabar	txiñurríe	aúlié. auli	èltxoá
10. Madotz	txíngúrrií	ulí	éltxoá
11. Egiarreta	txíngurrie	ulie	moskitoa
12. Urritzola	txíngurrié	éulié	euli ttiki bat; éltxoá*
13. Larunbe	txiñurríe	úlie / mandúlie	
14. Beorburu	txiñurríe	úlie / mandúlie	éltxoá*
15. Usi	txiñurríe	úlie	
16. Ziaurritz	txinurríe	ulíe	ulikumia
17. Anotz	txinurríe	ulíe	éltxoá
18. Olaitz	txinúrri	úlie*	
19. Ilurdotz	txinurríe	ulíe, ulí bet aundíe	uli ttarra
20. Inbuluzketa	txinurríe	úlie	éltxoá*
21. Urniza	tzinurríe	úlie	éltxoá*
22. Aurizberri	txinurria	ulia	
23. Espotz	txinúrria	ulíe	
24. Arrieta	zinúrri. tzinúrri. txinúrri	ulí. úlia	éltxoá*
25. Azparren	tziñúrria	úli?	
26. Garralda	txinurria, txinurri	aulia, auli	eltzoa, eltzo
27. Aria	txinurria	aulia	mamutza
28. Hiriberri-Aezkoa	txinurria	mamua; aulia	eltzoa
29. Garaioa	(t)xinúrria, xinúrri	áulia	mámua
30. Abaurregaina	tzinurria, tzinurri	aulia, auli	aulia, auli (?)
31. Eaurta	txiñúrria. iñúrri	múmua, mumu / eúli	múmu txikín; moskíto
32. Espartza	iñúrri	eúlli	moskito
33. Ezkaroze	iñúrria	eúlia	muxkítua
34. Otsagi	iñurria, iñurri	eullëa, eulle	eulle txikina
35. Uztarroze	iñúrria*	éllea. élia, éllu	moskítoa

101. GALDERA

2. Altsasu: FGk *erlétéyán érliek* esan zuen ('en el colmenar las abejas', antza). JMek, berriz, *érleá, érle* eman zuen.
9. Ihabar: Alek *érlie* eman zuen; MHk *érleá*. Honek gainera *érlamiñe* 'moscardón' eman zigun, esanahi honetaz zalantzati agertu bazen ere. Hitzak, alabaina, euli batekin baino gehiago erle batekin du zerikusia, gaztelaniazko 'abejorro' edo 'avispa' baita, antza denez.
10. Madotz: *erláztíñé, erláztíñe át* 'una avispa' eta *erletokíe* moduko hitzak ere bildu genituen.
12. Urritzola: *erlétóki* bat 'una colmena'.
14. Beorburu: Azentuerari dagokionez, *erléa, erlé* ere bai eta, horretaz gainera, *erlésaskíe* 'la colmena' bildu genuen, geuk proposatu lau aukeren arteko bat.
19. Ilurdotz: Berriemaileak beste zenbait hitz eman zigun: *erleúntziek* 'las colmenas', *erletégi* 'colmenar' (-*tégie, el sitio*, omen) eta *erlékumiá* 'abejuela, cría de abeja'.
21. Urniza: *érleustéla* 'la avispa' eman zuen bide batez erantzuleak, eta baita *aiértéa, aiérte*, zenbait metrotan luzatzen den zuhaiska baten ('bejuco' gure ustez) líana-sorta; ekai honetatik egiten ziren, simaurrarekin nahasiz, erlauntzak edo erlesaskiak.
22. Aurizberri: Berriemaileak *ezpor* 'tábano' moduko hitza gaineratu zuen.
24. Arrieta: *náza* 'colmena' eta *aiártiak* zuhaiska batetik ateratzen diren líana moduko ekaiak, sokak-edo bailiran ongarriarekin-eta nahasiz erlesaskiak egiteko erabiltzen direnak. Hona berriemailearen zehaztasunak: *Óiek itekó? názak itekó?... Galdetu genuen: Nazak zer dira? - Astígarra, astígarra izáten da, aiártea; oiék... ói, alaxéko... lórëak, gorátzen diré arból... arbóletan, góiti; baiá, obé-neán, je! zórtzi edo amár méto lúze, badiré. Guk berriz: - Baina zer dira, arbola batzuk? - Ez, ez, ez! arbólein onduán? atrátzen diré, geró, arbólain onduán... inguratuík, gorátzen diré. Guk geuk, azkenik: - Bai, baina zer dira? - Aiártëak! oiék? oiék biúrta, ta erózein gáuza lòtu deiké orrekín... kuérda bezála!*
31. Eaurta: Erantzuna MCEri zor zaio.
35. Uztarroze: Eta *erreiná*, erleatarik bat ('la reina', alegia).

102. GALDERA

1. Ziordia: Herri honetan bilduriko erantzunari susmagarri irizita Olaztin egin genuen galdera, *amárratzá* bilduz (EAEL egin zenean hitz hau Bizkaiko Mungian eta Gipuzkoako Arrasaten bildu zen).
2. Altsasu: Erantzuna JMena da, FGk, oroitzen ez zela-eta, eman gabe utzia baitzuen.
3. Bakaiku: Hitz honek hainbeste izen desberdin hartzen duenez, IAr ere egin genion galdera eta erantzuna JLZk emanikoa bera izan zen.
4. Dorrao: Berriemaileari *almímosariá* bildu geniola oharturik –gast. 'telaraña' bide dena–, BE galdekatu genuen eta honek *almí-moruá* –agian *amímoruá*– eman zuen.
8. Murgindueta: Bitxi badirudi ere erantzun honetan bost silabak markatu zituen berriemaileak.
9. Ihabar: Erantzuna MHk eman zuen, *télaiñé* 'telaraña' gaineratuz.
11. Egiarreta: Errepasoa egitean inguruko zenbait herritan bildu 'armimaue' proposatu zitzaizolarik, berriemaileak Madotzen *arme-armá* erabiltzen zutela esan zuen. Herri honetan, baina, *armaumé* bildu genuen.
17. Anotz: *óri armimáue!* esan zuen informatzaileak.
18. Olaitz: Erantzulea ez zen ziur agertu, lagunduta izan arren: *armimáu ya hay... pero no sé a qué se llama*.
24. Arrieta: Eman beharreko hitza asmatu ez eta, zera esan zuen berriemaileak: *enáiz oróitukó*.
31. Eaurta: *añamórma* CS-ek eman zuen, laguntza pixka batekin; *allamórma* MCEk.
32. Espartza: Araknido honen ongi finkatu gabeko izenaz galdeturik, inkesta guztian zehar informatzaile bakarra izan genuen DGk emaniko hitzaren zenbait aldaera eman zuen LSeK duela urte gutxi: *allamúrma, llamúrde* eta *allamúrre*. Ibizta auzo-herriko FCek, berriz, *añamórma* eman zigun 1981ean.

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Urdiain: *imirrimaua, imirrimau* / Lizarraga: *amimorue* / Etxarri-Aranatz: *amimorue* / Irañeta: *ermimaue* / Alli: *armiarma* / Gartzaron: *irmiarma* / Autza: *armimaue* / Ziganda: *armimaue* / Eugi: *irmiarma* / Mezkitz: *armamiloa* / Iraberri-Artzibar: *arbanbiloa*.

Nº 101 ABEJA - ABEILLE - BEE
Nº 102 ARAÑA - ARAIGNÉE - SPIDER

1. Ziordia	érlia*	aráñia
2. Altsasu	érлие	armímauá
3. Bakaiku	érlia	mírrimarrauá
4. Dorrao	érlia	almímoruá
5. Etxarri-Aranatz	erlía	almímórua
6. Arbizu	érlia	armímorá
7. Uharte-Arakil	érлие	imílarMarioá
8. Murgindueta	érleá	érmimáue
9. Ihabar	érлие. èrleá	armimáue
10. Madotz	érleé, érle át	àrmaumé
11. Egiarreta	erlia	arañe
12. Urritzola	érlea, érle	armimáue
13. Larunbe	érlea. érlia	armimáue
14. Beorburu	érlea, érle	argimáue*?
15. Usi	érlia	armimáue
16. Ziaurritz	érlea	armimáue
17. Anotz	érlia	armimáue
18. Olaitz	érlea	armimáu*
19. Ilurdotz	érlea, érle bat	armígu at aundie
20. Inbuluzketa	érlea	
21. Urniza	érlea. érlëa. erlëá	armamíloa. armimélua
22. Aurizberri	erlea	
23. Espotz	érléa	
24. Arrieta	erléa. érléa. erlëá	
25. Azparren	érlea	
26. Garralda	erlea, erle	armanbiloa, armanbilo
27. Aria	erlea	
28. Hiriberri-Aezkoa	erlea	armamila
29. Garaioa	érlea	
30. Abaurregaina	erlea, erle	armamiloa, armamilo
31. Eaurta	érlëa, érle bat	allamórma. añamórma
32. Espartza	érlia	allamárma
33. Ezkaroze	érlea	allamórma
34. Otsagi	erlëa, erle	
35. Uztarroze	érlea. érlia, érle	aráñá

103. GALDERA

Bildu diren erantzunen artean beste zenbait intsekturen izenak ekarri ditugu ohar hauetara gehigarri gisa, kasu askotan batzuk eta besteak aski edo oso desberdinak izan arren. Litekeena da 'polilla' hitza, esaterako, 94. 'mariposa' rekin uztartu behar izatea, baina, hura aipatzean berriemaileek haren larba kontuan izan dutela kontuan izanik, hemen uztea erabaki dugu geure burua gehiegi estutu gabe.

1. Ziordia: Erantzuna laguntzaz erdietsi genuenez, galdera Olaztin errepikatu genuen eta *arkákusuá* hori bera bildu.
2. Altsasu: Erantzun hauen artean lehenengoa FGk emana da; JMek bestea.
4. Dorrao: *txintxea* bildu genuen orobat, eta baita *polillá*, *arrópatan* eta *pipiyá*, *muébletan* ere.
7. Uharte-Arakil: FGk ere antzera, *álkakósoá* eman zigun, eta baita JMUek berak ere.
8. Murginduetza: Erantzuleak *póillé*, *txíntxé* eta *kukáratxá* moduko hitz mailegatuak eman zituen eta baita *ipúrtargié* 'la luciérnaga' ere.
9. Ihabar: MHk *kaskazápoa* 'cucaracha' eman zuen.
10. Madotz: *pipi-janá* = *polillak jana*, informatzailearen arabera.
14. Beorburu: *saltaríñe* 'saltamontes', *gilgílle* 'grillo', *katalingórri* 'solitaña', eta *ipurtárgie** 'la luciérnaga' moduko izenak bildu genituen.
19. Ilurdotz: Hona zenbait intsekturen izenak eta hainbat adierazpen: 1) *tzíntze* 'chinche': *tzíntzeak bádiré zúre goátzean* esan zuen berriemaileak; 2) *mormóta* 'cucaracha': *zúen lábean bádiré mormótak* (beste une batean, *kaskazápo me suena algo* esan bazuen ere); 3) *saltarínek* 'saltamontes': *saltarín txíki bet*; 4) *karabinéro* ('mariquita' agian?): *ór bádayé karabinéro górrí bet*; eta 5) *itzérra* 'grillo': *itzérra dágo fiztu íten, kántu íten*. 'Polilla' hitzarekin erlazionaturik, bestalde, esaldi hau bildu genuen: *oláko atárie dagó arnáturik... apolillada*.
24. Arrieta: *ítakain* 'caparra' (idiena kasu honetan, gure ustez, hitzaren beraren hasierak aditzera ematen duenez): *se agarran en la piel y pican*, gaineratu zuen berriemaileak (ardi eta ahuntzen odolaren kontura bizi eta 'caparra' ere deitzen zaien zomorroak izendatzeko, haatik, 'akain' hitza aditu dugu maiz); eta *zurdélak* (beste herriren batean bildu 'zuldar' hitzaren aldaera, antza), *barros de los huevos de itakaña en las pieles de las vacas*.
25. Azparren: Hona haur-lelo bat, modu erritmikoan bildua: *La pulga y el piejo* (sic) *se quieren casar, no celebran boda por no tener pan, ttingli-ttingli-ttingli, ttingli-ttingli-tton*.

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Urdiain: *arkakusua*, *arkakuso* / Lizarraga: *arkakusue* / Etxarri-Aranatz: *arkakosue* / Irañeta: *arkakusoa* / Alli: *arkakusoa* / Gartzaron: *kukusoa* / Autza: *kukusua* / Ziganda: *kukusua* / Eugi: *kukusoa* / Mezkitz: *kukusua* / Auritz: *kukusoa* / Iraberri-Artzibar: *kukusoa*.

104. GALDERA

7. Uharte-Arakil: Berriemaileak *pipie* 'polilla' eta *amútxé* 'chinche' moduko izenak gaineratu zituen.
16. Beorburu: *tzíntze* eta *polille* ere bai.
19. Ilurdotz: *tzíntzek* eta *bártzak* 'chinchés y liendres'.
24. Arrieta: Eta *bártze* 'liendre'.

105. GALDERA

2. Altsasu: Erantzun hauek direla eta, aurrenekoa FGrena da eta JMena bestea.
7. Uharte-Arakil: FGk *árríe*.
9. Ihabar: Alek *árríe* / *árríá* eman zuen; MHk *árrí bet* eta *árríke* 'a pedradas'.
12. Urritzola: *kísue*, *cal*, *galtzíñe...* *kúsi dut nik*. Hots, gazt. 'yeso' eta 'cal': 1) *Kisué? emén, Bidaurreta ta ór, Etxáuriko pàrti ortán, ittén tzuten, 'yeserías' sáten tziotén*. 2) *Beño orí, galtzín-labéak báí, góitti ortán... gáldu deé, beño bázeen bí, bí galtzín-labe; pútzu etzúk aundiik, ta, azpín ta...*
19. Ilurdotz: Berriemaileak *Antxórizko péñak*, *arrie*, *arri aundie* esan zuen halako batean eta, besteren batetan, *argíñe* 'el cantero' eta *arriko zóla* 'suelo de piedra'.
21. Urniza: Eta *kísue* / *kisúe* 'el yeso'.
24. Arrieta: *argína* 'el cantero' eta *láuza* 'losa': *láuza, láu lauzekín*. Hemen ere *zóla dá arríkoa* 'el suelo es de piedra' bildu genuen.
25. Azparren: *angórrí*, *angór* = *una piedra redonda y roja, con muchos bolos (piedricas incrustadas)* bildu genion ABri, eta baita *sutárrí: dos piedras cuadradas a cada lado del fogón*.
28. Hiriberri-Aezkoa: Berriemaileak *kísua* 'el yeso' eta, horrekin loturik, honako hitzak erabili zituen: *ziloa*, *arkoa*, *giltzarria* 'bóveda o clave del arco', *labea*, *ataka* 'puerta del horno' eta *sukea*, *sukei* '(el) combustible'.
29. Garaioa: Eta *arri-eskaléra* 'escalera de piedra': *arri-eskaléra báí, gór daó oíno*.
33. Ezkaroze: *argina* 'cantero' eman zigun, bide batez, berriemaileak.
35. Uztarroze: Eta *kantál* (harri handia, harkaitzegi batetik askatu eta ibaira eroria, antza): *ánitx, pues... amórratan zríá kor* [alma-diak], *trónku batan, kantál batan ándí*. - Nola? *kantal...* - *Kantál, en un peñón grande, se amorraban, pues tenían que meterse con la tranca más, eta...* "¡hala! egús zak firme!", *álmadiáren... ázkatakó, xoán zein... eguátxa barná; bestalá ez zía ebiltán!*

Nº 103 PULGA - PUCE - FLEA

Nº 104 PIOJO - POU - LOUSE

Nº 105 PIEDRA - PIERRE - STONE

1. Ziordia	arkakúsua*	zórria	arriya. arría
2. Altsasu	arkákosué. arkákusoá	zorriya	arriyã. arriyá
3. Bakaiku	arkákusuá	zòrriyá	àrriyá, árri
4. Dorrao	árkakusuá	zòrriyá	árriyá
5. Etxarri-Aranatz	arkakósua	zorriya	arriya
6. Arbizu	arkórkosuá	zorriya	arriya
7. Uharte-Arakil	álkakosoá	zórrié	árriyé
8. Murgindueta	arkákusóa	zórrié	árrié, árri
9. Ihabar	arkakósua	zorrié	árrie, árri bet
10. Madotz	àrkakúsoa	zórrií	árríí, árri ét
11. Egiarreta	arkakusua	zorrie	arrie
12. Urritzola	arkakúsoa	zórrie	árríye. árriya
13. Larunbe	arkakúsua*	zorrié	árrie, árri
14. Beorburu	kukúsoa	zorrié. zórrie	arrie, árri
15. Usi	kukúsoa. kukúsua	zórrie	arrie
16. Ziaurritz	kukúsoa	zorrié	arrie
17. Anotz	kukúsoa. kukúsua	zorrié	arrie, arri
18. Olaitz	kukúsoa	zórrie	arrie, árri
19. Ilurdotz	kukúsua, kukusu bat	zorrié	arrie, árri bet
20. Inbuluzketa	kukósoa	zorrié	arrie
21. Urniza	kukúsoa	zórrie	árrie. arrie. arrié, arri
22. Aurizberri	kukusu	zorri	arri
23. Espotz	kukúsua*	zorrié	árria
24. Arrieta	kukúsa	zorria	árria. arria, árri. arri
25. Azparren	kukúsa	zórri bat	árria
26. Garralda	kukusoa, kukuso	zorria, zorri	arria, arri
27. Aria	kukusua	zorria	arria
28. Hiriberri-Aezkoa	kukusoa	zorria	arria, arri
29. Garaioa	kukúsöa	zórria	arria
30. Abaurregaina	kukusua, kukusu	zorria, zorri	arria, arri
31. Eaurta	kukúso	zórri	árri
32. Espartza	kukúso	zórri	árri
33. Ezkaroze	kukúsua	zórria	árria
34. Otsagi	kukusöa, kukuso	zorria, zorri	arria, arri
35. Uztarroze	kikóso*	zórria	árria, árri

106. GALDERA

2. Altsasu: JMek *zóiti, césped... que tiene la tierra por encima y la hierba por dentro* eman zigun, eta baita *liórra* 'seco' eta *mústia* 'mogado' ere.

7. Uharte-Arakil: FGk *lúrrea, lurre* eman zuen.

9. Ihabar: Erantzunak Ali zor bazaizkio ere, MHk zera esan zigun: *lúr-kaxkallué, tierra con piedra menuda, pero... tiene buena cosecha*.

12. Urritzola: Berriemaileak, aldi batean *lúrra* eta beste batean *lurre* eman zuenak, elkarrizketa lasaian azken hau erabili zuen, Arakile-rako aurrenekoa baino egokiagoa iruditzen zaiguna. Antzeko kasua dugu Ihabarren ere.

19. Ilurdotz: *área, en seco* esan zuen halaber informatzaileak eta baita, halaber, *buztíñe... más sólido, pastoso, para fabricar el horno para pan*. Ikus, orobat, 460-461. galderei emaniko erantzunak.

31. Eaurta: Hitz mugagabea bi berriemaileei bildu genien eta mugatua MCEri. Honek, gainera, testuinguru baten barruan, *zerro* hitza erabili zuen: *zérroa dá gáxto!* Galdetu genuen: Zer da zerro? - *Zérro la tierra fuerte* izan zen erantzuna (brabanarekin mugitzeko gogorra, alegia).

35. Uztarroze: *níri eróri dún, sàgarrá, eskiétarik lúriara* (Berriemaileak ez zuen 'nor-nori' erregimena erabiltzen, 'nor' gehi datiboa baizik).

107. GALDERA

7. Uharte-Arakil: FGk ere antzera: *búrnie*.

12. Urritzola: Elkarrizketa lasaian ere 'burni' azaltzen zaigu, *burnískuak*, baina baita 'purni' ere: *amár purní*.

15. Usi: *burníto* at 'un hierrico'.

18. Olaitz: Burdinarekin zerikusiriko hitz pare bat bildu genuen halako batean: *itzétan (ed)o ferrétan bádakit bai, nóla errán*.

29. Garaioa: *burdiná / burdina* ere bai.

31. Eaurta: Erantzuna MCEk eman zuen.

32. Espartza: Berriemaileak zera gaineratu zuen: *zubí kori ègin díe... búrniaz*.

35. Uztarroze: Hona esaldia: *kán daudé, kor, oraigúnian erósi zeíá... burruñák*.

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Urdiain: *burniya, burni* / Lizarraga: *burnie* / Etxarri-Aranatz: *burniyé* / Irañeta: *burniye* / Alli: *burnia* / Gartzaron: *burni* / Autza: *burnie* / Zigaranda: *burnie* / Eugi: *burdine* / Mezkiritz: *burdina* / Auritz: *burdina* / Iraberri-Artzibar: *burdiña*.

108. GALDERA

1. Ziordia: Herri honetan bilduriko erantzuna susmagarria iruditzen bazaigu ere galdera ez genuen, zoritxarrez, Olaztin errepikatu.

7. Uharte-Arakil: FGk ere antzera: *zillerrá*.

9. Ihabar: Bi aldaerak eman zituen Alek *zillér*a nahiago izan zuen *zillár*a baino.

13. Larunbe: Laguntzaz emaniko erantzuna. Aurrenik *eztút gógoan dáus... órren(t)zat* esan zigun berriemaileak eta ondoren, koadroe-
tan idatzi dugun *zillér*a hori proposatu genionean, *balittiké, bai* esan zuen, ontzat emanez, antza.

16. Ziaurritz: *zillar*a 'calderilla', eman zuen bide batez informatzaileak.

19. Ilurdotz: *pezta bat zilér*a esan zuen berriemaileak behin, baina hurrengo aldi batean *pezta zilár*a, bide batez aspaldiko txanpon baten izena eta balioa gogora ekarriz: *zortzí maidi... maidi es maravédi: 10 cts. 8 maidis; 5 cts. 4 maidis; eta 2½ cts. 2 maidis*.

31. Eaurta: Erantzuna MCEk eman zuen.

32. Espartza: Berriemaileak *zilar / zidar* aldaeren artean hautatzerakoan zalantzak izan zituen, azkenean zera esan zuela: *deítzen dakoé zilár*a.

33. Ezkaroze: Ikusgarria 'zidarra' hau Zaraitzu bezalako hain ekialdeko ibarrean agertzea, herri honetan eta Otsagin zehazki. Espartzan ere, itxuraz, ezaguna izan da.

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Urdiain: *ziarra, ziar* / Lizarraga: *zidarra* / Etxarri-Aranatz: *ziderra* / Irañeta: *plata* / Alli: *zillar*a / Gartzaron: *zillar*a / Autza: *zillar*a / Eugi: *zillar*a / Mezkiritz: *plata* eta *zillar*a / Auritz: *zillar*a / Iraberri-Artzibar: *zillar*a.

Nº 106 TIERRA - TERRE - EARTH

Nº 107 HIERRO - FER - IRON

Nº 108 PLATA - ARGENT - SILVER

1. Ziordia	lúrra	búrni(y)a	zillárra
2. Altsasu	lúrra, lur	burní(y)a	ziérra. ziárra?
3. Bakaiku	lurrá	bùrniyá	zìdarrá
4. Dorrao	lúrra	búrneyá	zidérrá
5. Etxarri-Aranatz	lúrra	burníya	zidérra
6. Arbizu	lúrra	burníya	zìdarrá
7. Uharte-Arakil	lurrá. lúrre, lur	bùrni(y)é. bùrnié, búrni	zillerrá
8. Murginduetza	lúrré	búrnié	zìllerrá
9. Ihabar	lúrre. lúrra	búrnie, búrni	zillérra. zillárra
10. Madotz	lurré, lúrre át	búrnií	zìllarrá
11. Egiarreta	lurre, lur	burnie	zillárra
12. Urritzola	lúrre. lúrra, lur	búrnie	zillárra
13. Larunbe	lúrre	búrnie	zillérra*
14. Beorburu	lúrre	burníe	zillérra
15. Usi	lúrre	burníe	zillérra
16. Ziaurritz	lúrre	burdíñe	zillérra
17. Anotz	lúrre	burníe	zillérra*
18. Olaitz	lúrre	burdíne. burdíñe	
19. Ilurdotz	lúrre, lur	burdíñe. burríñe	zilérra. zilárra
20. Inbuluzketa	lúrre. lurré	burdíñe	zilérra?
21. Urniza	lúrre, lur	burríñe	zilérra*
22. Aurizberri	lur	burdin	zilar
23. Espotz	lúrra	burdíñé	
24. Arrieta	lúrra, lur	burdína. burdíña	zilárra
25. Azparren	lurra	burríña*	
26. Garralda	lurra, lur	burdina, burdin	zilarra, zilar
27. Aria	lurra	burdína	zilarra
28. Hiriberri-Aezkoa	lurra	burdína	zilarra
29. Garaioa	lúrra, lur	búrdina, búrdin bát	zilárra
30. Abaurregaina	lurra, lur	burdina, burdin	zilarra
31. Eaurta	lúrra, lur	búrña, búrña bat	plátara
32. Espartza	lur	burniára. búrniara, búrnia	zilárra
33. Ezkaroze	lúrra	búrniara	zidárara
34. Otsagi	lurra, lur	burñia, burñi	zidarra, zidar
35. Uztarroze	lúrra, lur	burruñá, burrúña	platá

109. GALDERA

2. Altsasu: Lehenengo erantzuna, laguntzaz eskuratua, FGrena da; bigarrena JMena.
 7. Uharte-Arakil: FGk *úrrea*.
 15. Usi: Hitz hau, akats bat tarteko, *úrrie* gisa agertu zen *EDEL* delakoan.

110. GALDERA

3. Bakaiku: Erantzun hau lAri zor zaio, JLZ eman gabe geratu zen eta.
 5. Etxarri-Aranatz: AEk, hizketaldi baten ingurumarian, aspaldiko moneta zahar baten aipamena egin zuen: *láu maadián sáldu zoóbien*.
 7. Uharte-Arakil: *kóbresko pertzá* gaineratu zuen berriemaileak.
 9. Ihabar: Erantzun hau MHri zor zaio. Honela mintzatu zen: *kófrésko pertzá; kár tzazú kófrésko pertz oi!*
 12. Urritzola: Galdetu genuen: Marabedia ezagutu duzu? - *Bai*. - Euskaraz nola esaten zen? - *Euskéa? márabidiák*. - Gizon bati aditu nion 'maidi' esaten; zuk ez duzu aditu horrelakorik? - *Maebidí bai, zéa tzen... ttiki bét; géo, bazén beste át, bòst zentimokóá, kuatréna sàten giñón, ta, amàrrekóá, otxená, ta géo peséta, bai. Bèño márabidí? pertzá púsk atzúk, máten tútté; iguál ez, ezkiñékin bazéen, ta... béste atzúk bazé(e)n, aiék... Gobernuékin o... aiék, màrkatuik e, Madritik torko tzeén: dós zéntimos, kúsiko ziñún zúk ya... - Ez dut uste; txanpon belztu batzuk bai, baina... - Ez-ez, materiála... iguál-iguál... amár txéntimokua bezéla, kolória da, bèño... - Kobrezkoa edo? - Kobrezkoa, bai, dós zéntimos jártzen tzún, bèño béste márabedi oiék? ézkiñekín zeén, pertzákin, beh!... kú(u)ziákin moztuik máten tzún; árek... éz iskrizioik eta étzun.*
 19. Ilurdotz: Berriemaileak, metalaren izenarekin asmatu ez bazuen ere, honako zehaztasunak eman zituen: *boz* (sic) *máidi, cinco céntimos... berrogéitamár máidi, alde batetik, eta sueldo bat, un real*, bestetik, *máidi* hitzaren esanahia 'maravedí' dela aditzera emanez.
 24. Arrieta: Informatzaile ilurdoztarraren antzera, arrietarrak ere hainbat datu eskaini zuen: *zortziko bat* ('ochena' ere deitua) = *dós cuatrenas* (10 zentimo); *sos bat* edota *kuatrena bat* (5 zentimo); *otxabo bat* = 2 zentimo; *marabedí bat* = 2 zentimo *t'erdí*. *Ogéi otxénekua... me parece que era la onza de oro... Ondoren, haatik, la onza... 16 duros en oro, me parece...* esan zuen.
 31. Eaurta: Erantzuna MCEk eman zuen.

111. GALDERA

9. Ihabar: MHk zera esan zuen: *plómua? no sé...* zerbait esan zezan gu saiatu ondoren.
 26. Garralda: Erantzuna desegokia delakoan gaude; izan ere, *altzeiru* hori gaztelaniazko 'acero' da, eta ez 'plomo'.
 31. Eaurta: Erantzuna MCEk eman zuen.

112. GALDERA

Inoiz 'azúcar' - sucre - sugar' hitza ere galdetua izan denez, honekiko erantzuna 'sal' delakoaren ondoan idatzi dugu.

2. Altsasu: FGri *azukría, azúkze* eta *ázukze óna* bildu genion, azentuera guztiz desberdinez.
 5. Etxarri-Aranatz: *gátza* Jlk eman zuen; *ázukúrie* AEk.
 9. Ihabar: Erantzunak Alenak badira ere, MHri *gátzuntzié / gátzúnzié* 'el salero' bildu genion eta baita *azúkere* 'azúcar' ere.
 14. Beorburu: 'azúcar' hitza dakusagu honako esaldian: *eta...kilon bát azúkeré artú te, biorréki te itxéra*.
 19. Ilurdotz: Berriemaileak, gure galderari erantzunez, *azukéria* eman zuen, zera gaineratuz: *erósi zék kilo bat azúkerià*.
 24. Arrieta: Eta *gatzatu* 'salar': *úr gáu dá... gatzátua*. Bestalde, *zúkrëa* ere bildu genuen.
 31. Eaurta: *gátza* CS-ek eman bazuen ere, *gatz* eta *azúkare* MCEri bildu genion: *eztuéla azúkarerik, amargo o qué es?*

Ardientzako gatzarriak Erromanzatuko Napalen - KA2010

Nº 109 ORO - OR - GOLD
Nº 110 COBRE - CUIVRE - COPPER
Nº 111 PLOMO - PLOMB - LEAD
Nº 112 SAL - SEL - SALT

1. Ziordia	úrria	kóbria	plómua	gá(t)za
2. Altsasu	úrrie*, urré	urré gorri(y)ä		gátza / azukría
3. Bakaiku	urriá	kóbriá	plómu(b)uá	gatzá
4. Dorrao	úrria	kóbria	plómuba	gátza / azúkuriá
5. Etxarri-Aranatz	úrria	kóbria	plomúba	gátza / azúkúrie
6. Arbizu	úrria	kóbria	plómuba	gátza / azúrkia
7. Uharte-Arakil	úrria	kóbria	plómubé	gátza
8. Murginduetza	úrrie	kóbria	plómue	gátza / azúkériá
9. Ihabar	urríe, úrre	kófre		gátza / azúkérie
10. Madotz	úrrií	kóbreá	plómuú	gatzá / azúkaré
11. Egiarreta	urriá	kobrea	plomue, plomua	gatzá
12. Urritzola	úrrea	kóbrea	plómoa	gátza
13. Larunbe	úrria	kóbria		gátza
14. Beorburu	urríe	kóbrea	plómoa	gátza
15. Usi	úrria			gátza
16. Ziaurritz	úrrea			gátza
17. Anotz	úrrea	kóbrea	plomúe	gátza, gatzá
18. Olaitz	úrre?			gátza
19. Ilurdotz	úrrëa			gátza / azukéria, azukérea
20. Inbuluzketa	urríe	urregórria?	plómoa	gátza, gatzá
21. Urniza	urríe	kóbrea		gátza
22. Aurizberri	urre			gatzá
23. Espotz				gátzea
24. Arrieta	úrrëa, urréa, urré			gátza / azúkrea
25. Azparren				gátza
26. Garralda	urrea, urre	kobrea, kobre	altzeirua, altzeiru (?)	gatzá, gatz
27. Aria	urrea, urre	kobrea	plomoa	gatzá
28. Hiriberri-Aezkoa	urrea	kobrea	plomua	gatzá
29. Garaioa	úrrea			gátza, gatz
30. Abaurregaina	urrea, urre	kobrea, kobre	plomoa, plomo	gatzá, gatz
31. Eaurta	úrrea, úrre	kóbrea	plómoa	gátza, gatz / azúkare
32. Espartza	úrria	kóbrea	plómoa	gátza
33. Ezkaroze	úrrea	kóbrea	plómoa	gátza
34. Otsagi	urrëa, urre	kobrëa, kobre	plomöa, plomo	gatzá, gatz
35. Uztarroze	óroa	kóbria	plómoa	gátza, gá(t)za / azúkarra, azúkar

113. GALDERA

1. Ziordia: *zérúa* horren ahoskapena gaztelaniazko hitz batena balitz bezala aditu uste izan genuen.
2. Altsasu: Lehenengo erantzuna FGk emana da eta JMek bestea.
18. Olaitz: Gaztelaniazkoa bailitzan ahoskatua, 'z'ri dagokionez.
24. Arrieta: *zerua argi dago... está claro* esan zuen halaber berriemaileak.
25. Azparren: ABk eman zuen erantzuna, GB eman gabe geratua zen-eta.
33. Ezkaroze: Eta *inférnu*a 'el infierno'.

114. GALDERA

2. Altsasu: Lehenengo erantzuna FGk emana da eta JMek bestea. Honek, bide batez, zera gaineratu zuen: *inférnu*ko *etsaiá* 'el diablo'.
7. Uharte-Arakil: FGk *Jángoikoá* eman zuen.
9. Ihabar: *Jangóikoa* Ali bildu genion; *Jaungóikoa* eta *Jáinkõa* MHri. Honi, gainera, *Espíritu Santo* eta *Trintétia*, *Trintéte* '(la) Trinidad' moduko izenak bildu genizkion, azken hau Erga mendian Hirutasun Santuari eraikitako ermita baten izena, alegia.
12. Urritzola: Eta *Jáingoikoá* ere bai.
13. Larunbe: *bai, eméndi pái, eméndik geienák Trintáterá; área'ré...* (Gaskuko San Urbanora, Odietako ibarrean) *zénbaitte aldís juáten tze jendía biño, éz asko eméndik*.
18. Olaitz: *no sé lo que es, pero se decía: Jaungóikoan izenéan, ta izén dayela!* (= 'izan dadiela'), *Jangóikoaren izénéan ta izén dayéla!*
19. Ilurdotz: Berriemaileak, egin genion bisitaldi desberdinetan, aldaera mordo bat erabili zuen, koadroetan idatzi ditugunez gainera, *Jáingoikoa* eta *Yáinkõa* ere bai, gutxienez. *Kristáuek dúte, dúgu, Kristoáin fédia* bildu genuen orobat, bestalde.
20. Inbuluzketa: *Jaingóikoa* ere bai.
23. Espotz: *gúre Jangóiko Jáuna* ere bai. Halaber, *Orreágako Áma* gisako inbokazioa burura etorri nonbait, eta esan egin zuen.
24. Arrieta: *Santo Kristo Lezokoa!* moduko inbokazioa erabili zuen berriemaileak beste une batean, harekiko debozioa garai batean aski zabaldurik zegoen seinale.
25. Azparren: ABk *Yangoikoa* eman zuen, baina elizako kantu baten barruan: *Atoz pekataria, atoz elizara, Yango(a)ikoaren itza gogoz aritzera*.
28. Hiriberri-Aezkoa: *Jangoikoa, jaio, junto, juramento: todas son 'j'*, idatzi zuen ohar batean galdegileak.
33. Ezkaroze: *Gure Jauna* ere bai.
35. Uztarroze: Berriemailea mintzo: se decía: *Kòre Jéinaren étsia... Gòre Jéin(i)aren étsia, kán góra dión, la casa de Dios allá arriba está*. Eguberritako kantu batean ere *Jein* bera dugu, mugagabeen: *Ai Mariá, gáiron gaironá, sórtu dá Jein oná, Nátarabitaté...*

115. GALDERA

7. Uharte-Arakil: *espíritu*é MAek eman zuen, eta *éxpíritu*é FGk.
9. Ihabar: *àngeru*é 'el ángel' MHren arabera, zeina, Ostegun Santu eguneko eliz ospakizunak gogoan, honela mintzatu baitzen: *Monú-mentúk paátzen (t)zéén, an... aldáreak májök paátzen (t)zéén, déna... oyál, txúriakín, esto... bueno! ta, ayék sújetatzéko, orrátxa, ta, eskátzen zutén... müt(t)iko txikiék, eskólakuák, karrakákín; badakizú ze dén karraká? karrákakín jotze zén ta... úskeras: 'aingeruek gara, zerutik eldu gara, orratxaren bille (honaino kantuz eman zuen, horregatik tildeak ez markatu izana), eztuénak eman náí, atári gúziak autsi náí' ta, karrá-karrá-karrá-karrá-karrá... jótze(n) zutén karrákakín, atári bakótxan*. José María Iribarrenen *Vocabulario Navarro* lanean, ADRENTA sareraren baitan, zera dakusagu: 'Angelicos semos, del cielo bajamos, abujas pidemos, para el monumento, el arca cerrada, y el niño adrento' (Canción infantil de Aoiz y Artazu).
10. Madotz: Berriemaileak, Aralarko Santutegiko Goiangeruaz ari zelarik, era honetan aipatu zuen: *Sén Mel Àingerú*.
12. Urritzola: Herri honetan ere Aralarko Goiangeruaren aipamena bildu genuen: *Ní gaztía nitzén garaién? bálle onék? kostúnbre at bá-zeonkén, San Migél aingérué artú? ta... màietzán, beátzigarnéan? San Gregòrio Ostién[se]? ta, Errótza etórritzen tzen, karrítzen tzén Sán Melik*. Galdetu genuen: Errotza esan duzu? - *Errótza, Errótz, ta, mezá? Oskie, ermita bátea, ta, án méza aittú? ta, tòrtzen tzén, tòrtzen giñén Errótza, bériz, ta, Értotzén? bálle gúztiko errík? makóme át jarrítzen tzutén, érri bakotxeák makume át, bazkáríe érri guztiéndako pres-tátze-, prestátu. Ta, bàzkaltzen giñún án, ta géo...*
13. Larunbe: Berriemailea mintzo: *espíritue... éztait, órta ézkará mintzatzén euskéras eta...*
15. Usi: Otoitz baten bukaeran: *Espíritu Santo jaunaren izénian*.
16. Ziaurritz: *inférnu*ko *diábru* bezála esan zuen behin berriemaileak, kontatera baten harian, eta baita *diábru oi* beste une batean.
18. Olaitz: Eta *Yínkuá* ere bai, *ai!... Yínkuá!* espresioaren bidez behintzat. Berriemailea, bestalde, halako batean honela mintzatu zen: *Dicen los franceses: "Debría!"... como decir debrúa, que aquí se dice debrúa... "Debría! áizia uzú neguía", el áizia es... invierno; eso decían los franceses, sí. Aquí venía un... esto, un... francés antes, un relojero, y solía contar, de esas cosas así, porque... claro él era, era él... era vasco cerraó y contaba, y ver el tiempo así que estaba de... de aire, y... - Eta nongoa zen? nongoa? - De bastante adelante era, ese de Francia; no era de esta muga de aquí, no; era de bastante adentro, era, sí, y aquél solía decir: "Debría! áizia uzú neguía". Datuok begibista aurrean ditugula, aipatu gizonaren nongotasuna Aturri ibaiaren ezker aldean, Lapurdiko Beskoitze aldean edo honen inguruko herrien batean koka genezake agian.*
20. Inbuluzketa: Erantzuna eman ondoren, erantzuleak zera gaineratu zuen: *Espíritu Sánduaren izénian*.
24. Arrieta: *Espíritu Sandúa* gaineratu zuen berriemaileak eta baita *aingírúa* 'el ángel' ere. Beste uneren batean, berriz, *zé demónio pás-ten da emén?* moduko galdera egin zuen.
28. Hiriberri-Aezkoa: *anima* = 'alma', omen.
35. Uztarroze: Berriemaileak, Eguberritako kantu ezagun baten hasiera gogoan, honela esan zuen: *Guázen anguriéki, arkánxaliéki ...* 'con los ángeles (y) con los arcángeles', alegia.

Nº 113 CIELO - CIEL - SKY

Nº 114 DIOS - DIEU - GOD

Nº 115 GENIO (ESPÍRITU) - GÉNIE - SPIRIT

1. Ziordia	zérúa	Jaungóikua	
2. Altsasu	zérúa. zerúbá	Jáinkuá. Jangóikoá	
3. Bakaiku	zér(u)b(u)á	Jángóiköá	
4. Dorrao	zerúbá	Jangóikua. Jaúngoikoa	jéniyuá / espíritubá
5. Etxarri-Aranatz	zerúbä	Jaungóikoa	espírituba
6. Arbizu	zér(u)b(a)	Jaungóikua	jéniyuá
7. Uharte-Arakil	zérué	Jáinkoá	espíritué. éxpiritué
8. Murgindueta	zérue	Jaungóikoá	espíritué
9. Ihabar	zérue. zérúa	Jaungóikoa. Jangóikoa. Jáinköa	
10. Madotz	zérúú	Jáinkoá	espíritu
11. Egiarreta	zerue	Jaungoikoa	espíritue
12. Urritzola	zérue	Jaingóikoa. Jàingoikoá. Jáinkoa	
13. Larunbe	zerúe	Jáinkua	espíritue
14. Beorburu	zerúe	Jaungóikoa. Jangóikoa. Jainkóa	espíritú
15. Usi	zerúe	Jangóikoa. Jangóikua	espíritu
16. Ziaurritz	zerúe	Jaungóikoa	
17. Anotz	zerúe	Yáinkua. Jainkóa	espíritú
18. Olaitz	zérú	Jaungóikoa. Jangóikua. Jaingóikoa	
19. Ilurdotz	zérue	Jaungóiköá. Jáinköa; Gúre Jáune	
20. Inbuluzketa	zérue, zérú	Jangóikoa. Jaungóikoá; Gure Jáuna	espíritu / ánima
21. Urniza	zérue	Jangóikoa	espíritue
22. Aurizberri	zerua	Yinkoa. Jaungoikoa	espíritu
23. Espotz	zérúa	Jangóikoa	
24. Arrieta	zerúa	Jangóiköa, Jangóiko; Yinkuá	espíritu / ánima
25. Azparren	zérúa	Jáuná; Jangóikoa	
26. Garralda	zerua, zeru	Jangoikoa, Jangoiko	
27. Aria	zerua	Jangoikoa	arima
28. Hiriberri-Aezkoa	zerua	Jangeikoa. Jangoikoa	anima
29. Garaioa	zerúa	Jáungóikoa	aríma
30. Abaurregaina	zerua, zeru	Jaungoikoa	spiritua, spiritu
31. Eaurta	zérúa	Jangóikua	
32. Espartza	zérúa	Jangóikoa	espíritua
33. Ezkaroze	zérúa	Jangóikoa. Jangóiköa; Gure Jauna	espíritua
34. Otsagi	zerua, zeru	Jangoiköa	espíritua, espíritu
35. Uztarroze	zéuria	Gore Jéina; Juangéikua*	jénioa

116. GALDERA

1. Ziordia: Herri honetatik hurbileko Olaztin ere antzera: *irúzkiyá*.
2. Altsasu: Lehenengo erantzuna FGri zor zaio; bigarrena JMi. Honek *sárboiá* ere eman zuen, zera adieraziz: *cuando aclara y se va despejando...; sale un sol fuerte*.
7. Uharte-Arakil: FGk *egúzkie*.
9. Ihabar: Alek eman zituen hitzaren bi aldaerak, bietatik lehena –*igúzkie*, alegia– gaztelaniazko hitza bailitzan ahoskatutik.
12. Urritzola: *irúzkiye / irúzkiya* moduko aldaerak ere bildurik gaude herri honetan.
25. Azparren: Gaztelaniazko hitza balitz bezala ahoskatua. ABk, bere aldetik, *beróki* 'carasol' eman zigun.

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Urdiain: *yuzkia, yuzki* / Lizarraga: *iduzkie* / Etxarri-Aranatz: *eguzkiyá* / Irañeta: *iruzkie* / Alli: *eguzkia* / Gartzaron: *eguzki* / Autza: *iguzkie* / Ziganda: *idúzkie* / Eugi: *iguzkie* / Mezkititz: *iduzkia* / Auritz: *iduzkia* / Iraberri-Artzibar: *iruzkia*.

117. GALDERA

1. Ziordia: Erantzunak ez dirudi fidagarria, Etxarri-Aranatz bitarteko herrietan bilduriko emaitzak ikusita. Hori horrela, Olaztin berretsi genuen galdera eta *irárgiyá* eman ziguten.
2. Altsasu: Lehenengo erantzuna FGri zor zaio; bigarrena JMi.
7. Uharte-Arakil: FGk ere antzera: *illárgié*.
9. Ihabar: Alek eman zituen, une desberdinetan izan bazen ere, hitzaren bi aldaerak, guk galdeginik *illérgie* lehenetsi zuela. MHk, bere aldetik, *illérgié* eman zigun erreposoa egitean.
13. Larunbe: *-i* eta *-u* bukaerako hitzek mugatzean hartzen duten *e*-ari buruz zerbait esan bide genion berriemaileari, honela mintzatu baitzen: *emen -e paátzen duzunái an -a paátuko dioté segur askí*.
18. Olaitz: Esaldia: *San Migél Ibérri, erósak idi bérri... para sembrar la siembra; San Migél ilzár, àski ttuzú... idi zár. [Si es la luna gran]de, la luna es... askí ttuzú idi zár, si es la luna grande, sí, y... si está saliendo la esto, la luna, erósak idi bérri*.
22. Aurizberri: Berriemailea mintzo: 1) *ilberria* 'luna creciente'; 2) *ilzarra* 'luna menguante'; eta 3) *ilargi betea* 'luna llena'.
25. Azparren: Informatzaileak erantzunik ematen ez zuela ikusiz 'ilargia' proposatu genion, *ilárria* bilduz, ziurtasun handirik gabe gainera. Beste une batean, bestalde, erdal kantu ttiki baten berri eman zigun: *La luna sale de noche y el sol al amanecer, el sol le dijo a la luna: "Retírate bandolera, la mujer que anda de noche, no puede ser cosa buena". Ya cantaban eso, ya... antes, sí*.
35. Uztarroze: *erkítan dún argizági bat más grande... sale una luna más grande*, alde batetik, eta *dión argizági bat más ándi... hay una luna más grande*, bestetik, gaineratu zuen, itzulpen eta guzti, berriemaileak. *Argizágia* es [también] *cuando se hace de día* esan zuen halaber, baina 'argi-ezbaia' edo esan nahi izan zuelakoan gaude, B. Estornesek hori eta 'orzargi' baitakar, besteak beste, 'alba' erdal hitz sareraren barruan, bere *Erronkariko uskararen hiztegia*-n.

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Urdiain: *ilargiya, ilargi* / Lizarraga: *illargie* / Etxarri-Aranatz: *idergiye* / Irañeta: *illergiye* / Alli: *illargia* / Gartzaron: *ilargi* / Autza: *illergie* / Ziganda: *illárgia* / Eugi: *illargie* / Mezkititz: *ilargia* / Auritz: *illargia* / Iraberri-Artzibar: *ilargia*.

118. GALDERA

1. Ziordia: Herri honetan bilduriko mailegua ikusiz, Olaztin galdetu eta *izarrak* eman ziguten.
2. Altsasu: Lehenengo erantzuna FGri zor zaio; bigarrena JMi.
9. Ihabar: Alek *izárrak* eman zuen, 'z' gaztelaniazkoa bailitzan ahoskatuz; MHk *izérrak*.
19. Ilurdotz: *zérue izérres béteik dagó* moduko esaldia bildu genuen, aldi batean, eta *izérrak agéri diré, se ven las estrellas*, beste batean.
23. Espotz: Laguntzaz emaniko erantzuna eta zalantzatia halere: *de ser...* esan baitzuen berriemaileak.

Nº 116 SOL - SOLEIL - SUN

Nº 117 LUNA - LUNE - MOON

Nº 118 ESTRELLAS - ÉTOILES - STARS

1. Ziordia	irúzkia	ilárgiya	estréllak
2. Altsasu	irúzki(y)ä. igúzki(y)á	idárgi(y)á. idérgiyá	izérrak. izárrák
3. Bakaiku	yúzkia	ídargiyá	izárrák
4. Dorrao	irúzkiyá	idérgiya	izérrak
5. Etxarri-Aranatz	irúzkiya	ídergiya	izérrak
6. Arbizu	irúzkiyá	irárgiyá	izárrak
7. Uharte-Arakil	irúzkiyé	íllargié	izérrak
8. Murgindueta	irúzkié	illérgie	izárrák
9. Ihabar	igúzkie. igúzkia	illérgié. illárgie	izérrak. izárrak
10. Madotz	euzkí	illargí	izárrák
11. Egiarreta	eguzkie	illargie	izárrak
12. Urritzola	irúzkie	illárgiye. illárgiya	izárrak
13. Larunbe	idúzkie	illérgie	izárrák. izérrak
14. Beorburu	idúzkie	illérgie	izárrak. izerrak
15. Usi	idúzkie	illérgie	izérrak
16. Ziaurritz	irúzkie, irúzki	illérgie	izérrak
17. Anotz	idúzkie	illérgie	izérrak
18. Olaitz	irúzkie	ilérgie	
19. Ilurdotz	irúzkie, irúzki	ilérgie	izérrak
20. Inbuluzketa	irúzkie	ilárgie	izárrak
21. Urniza	irúzkie	ilérgie	izérrak
22. Aurizberri	iduzkia	ilargia	izárrak
23. Espotz	irúzkie	ilérgie	izárrak*
24. Arrieta	irúzkia, irúzki. irúski	ilárgia. illárgia. illárgía	izérrak. izárrak*
25. Azparren	irúzkia		
26. Garralda	iduzkia, iduzki	ilargia, ilargi	izárrak, izar
27. Aria	iduzkia, iduzki	ilargia	izárrak
28. Hiriberri-Aezkoa	iduzkia	ilargia	izárrak
29. Garaioa	iduzkía. idúzkia	ilárgia*	izárrak
30. Abaurregaina	iduzkia, iduzki	ilarria, ilarri	izárrak
31. Eaurta	igúzkia	ilárgi	izárrak
32. Espartza	igúzkia	ilárgia	izárrak
33. Ezkaroze	igúzkia	ilárgia	izárrak
34. Otsagi	iguzkia, iguzki	ilaskia, ilaski	izárrak
35. Uztarroze	egúzkia, eguzku	argizágia, argizági	izárrak

119. GALDERA

Lan honetako 464. galderan 'pantano o balsa de nieve - marais ou banquise - marsh or ice-bank' agertuko da; hari eta honi emaniko erantzunek badute, batzuetan, antzekotasunik.

2. Altsasu: Koadroetako erantzunak FGk emanikoak dira; JMek *itsásua* eman zuen.
7. Uharte-Arakil: *idóiyé* 'lago' ez baina, *úre biitzekó bálsa* dela esan zigun berriemaileak.
13. Larunbe: Berriemaileak zera gaineratu zuen: *igual ízein da án eta emén*.
17. Anotz: Laguntzari eskerrak lorturiko erantzuna bada ere, informatzailea ez zen guztiz ziur agertu.
19. Ilurdotz: *itsésuan sartuik badayé Amériketará oláko itxéko sémia* moduko adibidea eman zuen erantzuleak.
35. Uztarroze: Hona gehigarriak: 1) *márian dión*; eta 2) *órai tsáistan dún balsára... ahora baja a la balsa, de agua*.

120. GALDERA

Berriemaileek, batzuetan, gazt. 'riachuelo, regata' eta antzekoren bati erantzuna eman zioten, ez beti agian itxaron zitekeen ordenean, baina.

2. Altsasu: Kasu honetan erantzun beraren bi aldaerak FGk emanak dira. JMek horretaz galdekaturik, era deklinatua erabili zuen: *nóa fán zai? ibéiya*.

3. Bakaiku: *ibeirá* 'al río' eta *ibeían* 'en el río'.
5. Etxarri-Aranatz: *ubéldia* Jlk eman zuen; *íbeeyá*, *íbei* AEk, *erréka* emateaz ere gainera.
7. Uharte-Arakil: FGk *uéldea*. JMUi, berriz, *erréka* 'regata' zor diogu, *úbeldié* ere emateaz gainera.
9. Ihabar: Lehen erantzuna bi berriemaileek eman zuten; bigarrena MHk.
11. Egiarreta: *uéldia atári da* gaineratu zuen berriemaileak.
12. Urritzola: Ergoien aldean *ibéria* erabili ohi dela esan zigun berriemaileak; 'ibeya' esan nahi izango ote zuen agian?
13. Larunbe: Erantzuten asmatu ez eta, honela mintzatu zen berriemaileak: *éztait, emén ezpáita!*
15. Usi: *ubéldia* handiagoa, nonbait, *erréka* baino; Iruñeko *Arrotxapékua*, adibidez.
17. Anotz: Informatzaile honentzat *erreka* 'río' da, eta *ugéldie* 'riada'.
18. Olaitz: *erréka*, *el regacho* ('la regata', alegia). Balizko 'ibai' baten galdea egin genuelarik, *ibai* 'surco' dela esan zuen berriemaileak, zeinak, bestalde, gaztelaniazko 'río' hitza oinarri hartuz, honako bertsosua errezitatu baitzuen: *El río vuelve a su cauce / la golondrina a su nido / y a mi corazón no vuelve / el amor que se ha perdido*.
19. Ilurdotz: *erréka*, regacho eman zuen orobat berriemaileak: *Belzunegiko erreka*, besterik ere bildu genuela: *ikúsi dút kangréjo bat aúndie eta tzakúrre lotsátu zé eta útzi zué... se espantó*.
20. Inbuluzketa: *uéldia* ere aditu uste izan genuen behin.
24. Arrieta: *erréka* 'regata', bildu genuen orobat.
25. Azparren: *erréka* 'regata', zehaztu zuen erantzuleak.
31. Eaurta: Bi informatzaileek erantzun bera eman zuten: *erréka*. CS-ek, baina, *ugáldea* eman zuen beste une batean, oso modu argian izan ez bazen ere, eta MCEk *errekáxta* 'regachico', zera gaineratuz: *errekáxta txúkatzen dióxu, se está secando, éz éuri etá*.
35. Uztarroze: Berriemaileak behialako ohitura baten berri eman zigun: *bàdakiguná bai, San Juárez, èguatxára zankuén ikúztra, góxan. Gúziak, zankuén ekúztra, eguatxára; pues zía kostúnbre bát ta... xoáitan gin(t)ziá*.

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Urdiain: *ibaya, ibai* / Lizarraga: *ubeldie* / Etxarri-Aranatz: *ibeye* / Irañeta: *ugeldie* / Ali: *ibaia* / Gartzaron: *erreka; ualdea* / Autza: *erreka* / Ziganda: *ueldia* / Eugi: *ugeldia* / Mezkitiz: *ugaldia* / Auritz: *ugaldea* / Iraberri-Artizar: *ugalde*, eta *erreka* 'regata'.

121. GALDERA

Lan honetako 254 eta 269. galderetan ere 'agua' hitza agertuko da.

2. Altsasu: Lehenengo erantzuna FGri zor zaio; bigarrena JMi.
5. Etxarri-Aranatz: Lehenengo aldaera JIri zor zaio eta bigarrena AEri. Hark, gainera, *uś-pátua* eman zigun eta honek, berriz, *úts-ollúa*.
7. Uharte-Arakil: FGk *uréa*, *úre* eman zuen.
9. Ihabar: MH andereak, neguko solstizioaren kariaz Sakana aldeko zenbait herritan ohikoa den uraren inguruko erritoaren berri eman zigun, iturrian ura pitxarretan bildu eta etxe atarietan kantatzen ohi dena neurri batean errepikatuz: "*Urteberri eguna, egun onan siñelea, emen dakargu ur berria, idiki zazu ataria*", ta *iru golpé? ta, jótzen tziúten atárian: kask, kask, kask... ta, atreátzen tzén nagusié edo itxè-kuanríra ta, kantátzen tzutén ta nunbéitt e, este (...)* *banakién ba, bésté estrófa y... ya: "Xentitzen zattut, xentitzen, ari zerála jekitzen, zure urdaien zarraztakoa, oneraño dut aditzen", ta, bésté bat eré badakít bañe eztakié akórdatzén orein. Andre honek berak, gainera, medikamentutako erabili ohi zen beste ur baten aipamena egin zuen: *tolortá, uré tolortá... dú usaié... arróize gáldue bàdakizú? ze usáie botátzen duén? olá botatzen dú, úre... ésto, agua batueco*.*
12. Urritzola: *itzosúre* 'gotera' bildu genuen orobat. Berriemaileak, bestalde, gogoan zuen lehen aipatu ur erritoaren kari inoiz kantaturiko bertso batzuk: *akordátzen náiz, gú mutillek giñelá, tzéa... Urteberri bezpeán? itxés itxé juaten tzén, limosná... èskatzéa, ta... kánta bát bazén: "Sèntittutzén zaittút, sentitén, ári zñelá jeikitén, itxe ontáko etxèkoandriák, Ama Bérjiñe irúi du". Ta, limósnaik ezpálimaz-, ezpa-zún ematén? akabátzen tzén kantu orí: "Sèntittutzén zaittút, sentitén, ai zerála jeikitzen, etxé ontakó etxèkoandriák, labézatarrák irúi du" (barrez). Lábézatarrák... desprézioekín kantátzen tzuten. Yá aztú zaikien, beño kántu ásko zeén, Urtéberri bézpeako: "Úr barrená, ur góiena, Urtéberri eun óna, eún onarén señálegatik emén dakargú ur bérria". Ta, ya, áztu zaizkie...*
14. Beorburu: *itexúre aúnitiz* 'muchas goteras' bildu genuen beste une batean.
17. Anotz: *Urteberri egúnian, yoáten giñén itxeaz itxe* esan zigun behin berriemaileak (eskean, jakina), hiru notatako kantinela xume bat kantatzen zutela: *Txiribiri txajoneko / Urteberri egunek / ni takarrat ur berrie / idiki bez atarie*. Ondoren, errezitaturik, honakoa gaineratzen zuten: *A la montaña, a la montaña, írune eltxáurre ta láune gatzáñe*.
18. Olaitz: *ferréta bat ur / ferretá bat ur / férreta bát ur... una rada de agua*.
19. Ilurdotz: *itúrrire joáin naiz ur éske... a traer agua* moduko esaldia eman zuen, bide batez, berriemaileak.
24. Arrieta: Eta *lixu* 'colada': *geró, óngi garbitu gabé? beré xabónaekín ta, píxkat eskòrratú... geró oiék? lixúra, bútzura*.
35. Uztarroze: *pittérka bat úr* 'un jarro de agua'.

Nº 119 MAR o LAGO - MER ou LAC - SEA or LAKE

Nº 120 RÍO - RIVIÈRE - RIVER

Nº 121 AGUA - EAU - WATER

1. Ziordia	itsásoa. itxásoa	ibáya	úra
2. Altsasu	itsásoá. itsásua, itsáso	ibáya. ibéya	úrá. úrá
3. Bakaiku	ítsasú	íbäiyá / érreka bát	úša, ur
4. Dorrao	itsésua / pútzuba	ubéldia	utsá
5. Etxarri-Aranatz	ítxesúa	ubéldia; íbeeyá, íbei / erréka	úša. útsa
6. Arbizu	itsásua / lágua	ubéldëa. ibuéldia / éreká	úša
7. Uharte-Arakil	itsésoa	ubéldie. uáldie / erréka	úre
8. Murginduetza	itsásöa. itxasúe / pútzue?	ueldiá, u(g)éldeá / érreka	úré
9. Ihabar	itsásoa	ugéldea. ugéldia / erreka	úre, ur
10. Madotz	itxásoá	uáldeé / ázekí	uré
11. Egiarreta	itsasoa	uéldea. ueldia. ubeldia	ure
12. Urritzola	itsásoa / bálsa	uáldea, uélde	úre. úra, ur
13. Larunbe	itsásoa		úre
14. Beorburu	itsásoa	ubéldea / erréka	úre
15. Usi	itsésoa	ubéldia / erréka	úre
16. Ziaurritz	itsásoa	ubéldia	úre
17. Anotz	itxésua*?	erreka / ugéldie	úre
18. Olaitz		erréka	úre, ur
19. Ilurdotz	itsésua	ugéldea. ubéldia / erréka	úre, ur
20. Inbuluzketa	itsésoa	ugéldia, ugélde / erréka	úre, ur
21. Urniza	itxésoa	ugéldea	úre. uré, ur
22. Aurizberri	itxaso / balsa; balseta	ugalde	ura
23. Espotz	itxásoa*	ugáldia	úra. úre
24. Arrieta	itsósoa	ugáldea, ugálde / erréka	úra. urá, ur
25. Azparren		erréka	úra
26. Garralda	itxasoa, itxaso	ugaldea, ugalde	ura, ur
27. Aria	itxasoa	ugaldea / erreka. reka	ura
28. Hiriberri-Aezkoa	itxasoa	ugaldea	ura
29. Garaioa	itxásoa	ugáldea / erréka*	úra, ur
30. Abaurregaina	itxasoa, itxaso	ugaldea, ugalde	ura, ur
31. Eaurta	itsásoa	ugáldea / erréka	ur
32. Espartza	itsásoa. itsájoa, itsáso	ugáldia. uáldea, ugálde	úra, ur
33. Ezkaroze	itsásoa / pútzu ándi	ugáldea. ugáldia. ugàldëa	úra
34. Otsagi	itxasöa, itxaso	ugaldëa, ugalde	ura, ur
35. Uztarroze	mária, mára / balsá, bálsa	eguatxá, eguátxa / regátxo	úra, ur

122. GALDERA

Lan honetako 261 eta 273. galderetan ere 'fuego' hitza agertuko da.

1. Ziordia: Eta *kinkar* 'brasa', berriemailearen ustez.
2. Altsasu: Lehenengo erantzuna FGrena da; bigarrena JMena.
5. Etxarri-Aranaz: *sú(b)a* Jlk eman zuen; *súba* zein *súbe* AEk hala nola *sùgarriyá* 'el combustible'.
6. Arbizu: *sú(b)a* / *sú(b)á* ere bai.
7. Uharte-Arakil: FGk *súbeá* eman zuen, zera gaineratuz: *súbe áundi bet*.
8. Murginduetza: Udako solstizioaren kariaz San Juan egunaren bezperan herri askotako plazetan-eta suak bizteko eta haren gainetik jauzi egiteko ohiturari loturiko esaldia bildu genuen: *giriri mártxa, sárna fuéra, ógi t'árdo Nafárrora*. Geroxeago, halere, *girigiri mártxa* esan zuen berriemaileak.

9. Ihabar: Alek *súe* eta MHk *súbe*, su.

12. Urritzola: *garra* 'llama' ere bai. Bestalde, eta lehenago aipatu San Juan egunaren bezperako suekin zerikusia duela, zera bildu genuen: *San Juan bézpera, sárrna fuera!... báze(e)n beste itz batzuk é, beñó, éz naiz akòrdatzen ní, sarná... San Juan bezperá sarná fuéra!... gúe aitték eta sàten zuten béste itze ásko, ez náiz óritzen!...*

17. Anotz: Hona San Juan bezperako esaldia, suaren gainetik jauzi egitean ohikatu ohi zena: *Sárna fuéra, káiku te gánbelá pera... Nafárroko gári gúzie kùr itxéra* (= 'gari guziek gure itxera').

19. Ilurdotz: *súbia* / *súbíá* bildu genuen orobat eta baita jarraiko hitz eta esaldiak ere: 1) *in tzézu súbea* 'haz el fuego'; 2) *súbein txíspe* 'la chispa'; 3) *subiáin* / *subiéin gárra* 'la llama'; 4) *súko brása* 'la brasa del fuego'; 5) *gárrondoa, el hollín, lo que ha caído de la llama*; eta 6) *tizón bat: badáye mutiko bat tizóna bistuik, bére gárraikin (...)* lastérka, *bértze mutikoen gibeletik, korrika*.

21. Urniza: Hona San Juan bezperan, suaren gainean jauzi egitean, oihukatzen omen zen esaldia: *Sárna fuéra, ezkábíe kánpora, garíe ta artóa Españára*, non *sárna* erdal hitzaz gainera *ezkábíe* 'la tiña' agertzen den, lau hankakoen eritasuna.

23. Espotz: 'Sarna' erdal hitza bildu genuen, San Juan bezperako suarekin loturik: *Sárna fuéra, tutiela péra*. 'Tutiela' horri ez diogu zentzurik hartzen; litekeena da zerbaiten ondorio desitxuratua izatea.

25. Azparren: ABk *zupikótx* 'rincón' eta *supastér* 'la parte delantera del fuego' moduko hitzak eman zizkigun; hona adibideak: 1) *ahí está, sí, metido en el zupikótx*; eta 2) *jbarre ese supastér!...* eta LMAk honako hauek: 1) *xutárris = dos piedras que van a los dos lados del fuego para sujetar el hierro (poyete)*. *El poyete es para poner las leñas y hacer el fuego por las puntas de las mismas; de esas puntas sobresale el fuego. La leña debe estar un poco al aire; esa es la misión del poyete*; 2) *txakurtegi = hoyo del fogón*; eta 3) *bazterréko = tronco extremo*.

27. Aria: Berriemailea mintzo: *kostúnbreá zé, Egubéri e... Subiláro egúna erràten dá a Nochebuena, Subilároa ta, izigárriko e... súa eiten tzé, ortáko zé Subilároa, egurrá aundiékin ta béro-béroá, etxéa sartzen tzé, mutílak... yoáten tziréneco*.

32. Espartza: Berriemailea mintzo San Juan bezperako giroaz: *Súa egíten zién, bàia... etzién kantatzén déus ere, ez*. - Eta zer egiten zuten, su egin ondoan? - *Pues, paréte batén... péan eséri... súa, eta géro paréteitk, sú gañetik, brinka apal; fuéra! bàia éztzen erràten déus ere*. - Ez zuten deus ere erraten? 'sarna fuera' edo horrelako zerbait? - *Éz-éz-éz... ez, eníz óritzen bátre're*.

123. GALDERA

'Hogar' izen arrunt eta zehaztu gabea izanik, era askotako hitzak bildu dira. Jarraian koadroetan ageri ez diren batzuk aipatzen ditugu.

2. Altsasu: Koadroetako erantzuna JMek eman zuen, jarraian doazen hitzak bezala: *elátzu* 'cadena', *éltzea* 'puchero', eta *éltzebúrni*... *como una media luna, para sujetar el puchero*.

5. Etxarri-Aranatz: Jarraiko hitzak Jlk eman zituen: *txeméníyá, laátza, pértza, éltzia, éltzeaburníyá, kazuéla, gurízak* eta *tenázak*. AEri *burnísko txápa* bildu genion, koadroetan idatzi dugun *súkaldiá-z* gainera.

6. Arbizu: *laátza* bildu genuen.

7. Uharte-Arakil: Berriemaileak sukaldeko tresna bat gaineratu zuen: *kóbresko pertzá*. FGk, dena dela, *súkéldeá* eman zigun.

8. Murginduetza: *tximínea, laátzá, pértza, eltzéondokoá, purtziñé* eta *prúxak*.

9. Ihabar: Lehen erantzuna Ali zor zaio eta MHri bigarrena. Alek, gainera, *laatzá* eman zigun eta MHk *kofrésko pertzá: kár tzazú kofrésko pertz oi!*

10. Madotz: *tximiñiko kánpaná, láatzá, pértza, éltzeondokoák, bazterrékoak (trúnkuú, alegia), eta burtziñe... autsa ateatzeko [erraminta] bat*.

11. Egiarreta: *éltzia* eta *kazóla* (biak, tarteko 'z' dela eta, gaztelaniazko hitzak balira bezala ahoskatuak), *elzódokoá, púrziné* (z hauek ere halakoxeak) eta *puruxiák*. Horretaz gainera, *sustondoan dagó eta sustaparreán daó beotzén jarría... el que está sentado en el rincón* moduko esaldi laburrak bildu genituen Mikel Elbira zenak eta biok.

12. Urritzola: *tximiñea* 'chimenea', *lagátza* 'llar', *pértza* 'caldero', *plántxe* 'plancha', *eltzondokoak* 'hierros del puchero', *baztarrékuak* 'troncos extremos', *zakúrre* 'morillo', *burtzine* 'hierro', *plúxiek* 'tijeras' eta *sukille* 'tizón'?

13. Larunbe: *pértza, eltzondoko, pirúxea* eta *purtziñe... para sacar la brasa*.

14. Beorburu: *laátza, pértza, burtziñe, pirúxeak* eta *eltzondoko** gisako hitzak bildu genituen halaber, hala nola *baztarrékoa* 'el tronco extremo'.

17. Anotz: Berriemaileak honako adibideak eman zituen: 1) *sukéldia* 'la cocina'; 2) *sustóndoa, la parte de atrás: kár tzan egúr betzúk eta útzí txán sustóndoa*; eta 3) *suóndoa: gizóñ orí suóndoa zegón*. Besterik ere eman zuen: *áuspoá* 'el fuelle', *el burtxín, como una palica; tenaza, eta eltzondoko... trasullas en castellano*.

18. Olaitz: Informatzaileak zera eman zuen: *tximínie* 'la chimenea', *larátz* / *larrátz* 'llar', *bértza* 'el caldero', *eltzondokoá* / *el(t)zeondoko* ('el) hierro', *úspua* (sic) 'el fuelle', eta *burtxin* / *burtzine* = *el hierro para remover el fuego: bétiko ezkíne burdíne te góitiko ezkíne letóna* (gure oharretan horrela; aldi batean *ezkíne* eta bestean *ezkíñe*).

19. Ilurdotz: *súbe itéko lékue* ere bai; erantzuleak orobat *subóndoa** eman zigun, hau *acercadito del fuego* izatera datorrela argituz. Hona, halaber, lagun honi beroni bilduriko beste zenbait hitz: *súkéldeko zérue* 'el techo de la cocina'; *tximinéa* (gúre *súkéldeko tximinéa* esan zuen); *tzirintzia* / *tzilintzia* 'la cadena', eta *tzirindu* 'colgar' (*bésko bat parátiko dut tzirintzia berótzeke súbian*, esan zuen halako batean, *pára zák (t)zirintzetik bézkoa... tzilintzen*, beste aldi batean, *dauzkígu tzilintzen txorízoak*, hirugarren batean, eta are *zirintzetik pá(r)a zazú bézkoa úreikin, berótzeke*, laugarren batean ere); *bésko áundi bet* 'un caldero grande'; *bézkoa* 'el caldero pequeño'; eta *éltze* 'puchero' edo 'olla': *éltze bat patáta egósteke*, gaineratuz. Horiek horrela emanagatik, beste ikustaldi batean *káte bat, una cadena* eman zuen. - Eta 'laratza'? galdetu genuen. - *Larrátza? también me suena algo pero, en mi pueblo, más zirintzia*, izan zen erantzuna. Besterik ere bildu genuen: *fuéllea* (*kárrak fuéllea* esan zuen berriemaileak); *buztílle* / *buztíñe*, un *hierro largo, sin llegar al metro* (burtzine ote da hau? edo *burdíñe* agian? adibidea ematean hitz hau erabili baitzuen: *kártzu burdíñe súbia arrótzeke... para remover el fuego*); *burziña* (hitz beraren aldaera, antza) 'tenaza', un *aparato para remover la brasa*, nahiz *tenázak* ere aipatu zituen: *para remover el fuego, la brasa y demás; con la tenaza se cogía una leña que, aún sin llama, se aproximaba a una vela y soplando se encendía*.

20. Inbuluzketa: *plantxa* 'el hierro del suelo', *larátzia* 'el hierro', *bézkoa* 'la caldera', *bertzúñe* 'tenaza del fuego' eta *tzakúrre* 'morillo', antza.

21. Urniza: *larátza* / *larátzea, bézkoa* / *bézkua, baztarrékoa* (suaren ondoko enborra), *suburdínek* 'los morillos', *fuéllea, tenáza, kuréxak* / *kurísak* 'tijeras', *eltzondokoá* (suaren gaineko eltzei-eta eusteko tresna) eta *bertxuíñe* / *bertxúne* / *bertxuíñ* (burdinazko tresna bat pertzei-eta eusteko).

23. Espotz: 1) *kátea*, 'la cadena' eta 2) *larátzea*, *el remate? de la cadena*, esan zuen ziurtasun handirik gabe berriemaileak; 3) *tupín...* *como un puchero grande; se cocía la comida, se colgaba también del lar*; 4) *burtxiñe...* *una palica pa enredar el fuego*; 5) *baztarrékoak* (enbor batzuk; *igual duraban una semana*, esan zuen); eta 6) *eltzeondóko* (eltzeel-eta eusteko erabiltzen zen burdinazko tresna).

24. Arrieta: *bezkóa* 'la caldera'.

25. Azparren: *larátz** eta *eltzeondóko* eman zigun GBk, eta *larátza* 'la cadena del hogar' ABk. Honek eman zigun halaber *baztarréko*, *tronco que se pone en el tsukubil*—geroago *txakurtegi* ere deitua— zakurrak hara biltzen omen zirenez.

27. Aria: *exulea* 'el fogón?', eta *txakurtegi* 'el rincón para perros, leña...' eman zuen halaber erantzuleak.

28. Hiriberri-Aezkoa: *sutokia* 'fuego', idatzi zuen galdegileak.

29. Garaioa: *larátza*, *eltzá-burdínak* ('eltzeondokoak', nonbait) eta *sukálde-burdínak* 'los moricos' moduko hitzak bildu genituen.

31. Eaurta: CS-ek *eltxáno* 'puchero' eman zuen; MCEk, berriz, honako hitzak: *plántxa*, *larátza*, eta *béxkua* (handia, omen, hitza txikigarrri batez osaturik badago ere): *béxkua tilinton...* *áza ta patáka*, eta baita jarraikoak ere: *tenázara* eta *aztúrta* / *amuztúrta* 'tijera'.

35. Uztarroze: *plantá* 'la plancha', *txaramilá* 'la chimenea', *elára* / *elária* 'el llar', *bértza* 'el caldero', *sukapár* ('tizonera', omen, sukaldeko suaren eta atzeko paretaren arteko lekua), *tronko ándia* (Gabon gauerako gordetzen omen zena), *sukálteko burruña* edo *gayátoa* 'el hierro de la cocina', *gibelékoak* (beste zenbait lekutan 'eltz(e)ondokoak' deituak), *mordazá* 'la tenaza', *fuélla* eta *áizterrak* 'las tijeras'. Berriemaileak, halaber, *fogóna* 'el fogón', *sukálte-txapá* 'la chapa de la cocina' eta *fregaderá* moduko hitzak eman zituen, baita *txeláirea* / *txeláirëa* ere (CHELAIRE, J. M. Iribarrenek VN-n dioenez, 'agujero pequeño y abierto a modo de hornacina, que existe en las antiguas cocinas...' da eta R. M. de Azkuek bere *Diccionario*-n, berriz, mugagabea, *txelairu* jaso zuen: 'armario abierto en un muro o en un rincón, *placard plaqué dans un mur ou dans un coin*').

Nº 122 FUEGO - FEU - FIRE

Nº 123 HOGAR - FOYER - HEARTH

1. Ziordia	súa. sú(b)a	sukáldia
2. Altsasu	sú(b)ä. sú(b)a	sukéldea
3. Bakaiku	súb(u)á	sùkaldíá
4. Dorrao	súba	sukéldia
5. Etxarri-Aranatz	súba. sú(b)a. súbe	sùkaldíá
6. Arbizu	súba. súbua. súbe, su	súkaldíá
7. Uharte-Arakil	súbe	sukáldie
8. Murginduetá	subé. súbe, sú bet	súkoeldeá
9. Ihabar	súe. súbe, su	sukéldea. sùkaldíá
10. Madotz	suú. sué, su	sókaldé
11. Egiarreta	sue	suóndoa
12. Urritzola	súe. súa, su	sukéldeá. sukáldea
13. Larunbe	súe, su	sukeldeá; suóndoa
14. Beorburu	súe	sukéldia
15. Usi	súe. súbä, su	sukéldia. sùkaldíá
16. Ziaurritz	súe	sukéldia
17. Anotz	súe	sukéldia
18. Olaitz	súe, su	sukéldëa; suóndoa
19. Ilurdotz	súbea. súbëa, súbe	sukálde. sukélde
20. Inbuluzketa	súe. sué	sukéldia
21. Urniza	súe. sué, su	sukáldea. sukéldea
22. Aurizberri	sua	sukaldea
23. Espotz	súa	larátzea
24. Arrieta	súa, su	zupaztérta; sukáldea, sukálde
25. Azparren	súa	zupastér
26. Garralda	sua, su	supazterra, supazter; sukalde
27. Aria	sua, su	supazter; suondo; sukalde
28. Hiriberri-Aezkoa	sua	sutokia
29. Garaioa	súa	sukáldeá, sukálde
30. Abaurregaina	sua, su	exulea, exule
31. Eaurta	sua, su	súkaldëá
32. Espartza	súa. súga	supázterra; súkaldíá. sukáldia
33. Ezkaroze	súa. xúa	sukáldea
34. Otsagi	sua, su	laratza, laratz
35. Uztarroze	súa, su	sukáltia, sukálte; sukúnia*

124. GALDERA

9. Ihabar: Erantzuna Ali zor bazaio ere, MHk *kiasta(tu)* 'ahumar' eta *kedarra* 'hollin' eman zigun.

19. Ilurdotz: Informatzaileak zera gaineratu zuen: *súbetik, gárratik atrátzen da kέα*.

21. Urniza: *azúfre-keá* 'el humo de azufre'.

25. Azparren: *kέα... me parece* esan zuen erantzuleak.

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Urdiain: *kiya, ki* / Lizarraga: *kie* / Etxarri-Aranatz: *ke* / Irañeta: *kiye* / Alli: *kea* / Gartzaron: *ekea* / Autza: *ekea* / Ziganda: *ekea* / Eugi: *kea* / Mezkitz: *kea* / Auritz: *ekea* eta *kea* / Iraberri-Artzibar: *kea*.

125. GALDERA

1. Ziordia: *zéniziá* aditu-eta guk, berariaz galdeginik, informatzaileak *áutsa* 'polvo' dela esan bazuen ere, beste une batean *autsákin... gár-bitu* esan zuen, hariaren inguruko gorabehezez mintzatzean.

6. Arbizu: Inkesta egitean *súko** *áutsa* moduko erantzun lagundua bildu genuenez, orrazketa egitean galdera errepikatu genuen. Berriemaileak, orduan, eta harekin zeuden Mila eta Rufi alabek *súko áutsa* hori bera eta balizko *sú autsá* izan zuten eztabaidagai, azkenean aurrekoaren aldeko hautua eginez.

9. Ihabar: Erantzuna MHri zor zaio, zeinak, gainera, *áustón(t)zie* / *àustunzié* 'el cenicero' eman baitzuen. Alek ere *átse* emana zuen aurrenik, baina 'polvo' zela adieraziz.

12. Urritzola: *áustókie* 'el cenicero'.

13. Larunbe: Berriemaileak *áuts* hitz horixe 'polvo' izendatzeko ere erabili zuen inoiz.

19. Ilurdotz: Gure lagunak, inoiz, 'errautse' erabili zuen: *guázen kentzérra erráutse*, aldi batez el *nombre propio de allí era átse* esan bazigun ere. Koadroetara ekarri dugun *átze* itxurako aldaera bestalde, berriemaileak, batzuetan, era horretan ahoskaturik hobeki ematen zuen usteari zor zaio.

24. Arrieta: *súko áusa* ere bai. Erantzuleak, bestalde, guk galdeginik, *erráutsa* 'polvo' dela esan zuen.

27. Aria: *outsa* 'ceniza', eta *erroutsa* 'polvo', omen.

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Urdiain: *autsa, auts* / Lizarraga: *sukautsa* / Etxarri-Aranatz: *autse* / Irañeta: *autse* / Alli: *errautsa* / Gartzaron: *autze* / Autza: *autse* / Ziganda: *autxe* / Eugi: *autse* / Mezkitz: *autsa* / Auritz: *autsa* / Iraberri-Artzibar: *ausa*.

Ihabarko San Esteban eliza eta bere ingurua - KA2010

Nº 124 HUMO - FUMÉE - SMOKE**Nº 125 CENIZA - CENDRE - ASH**

1. Ziordia	kía	zéniziá; áutsa
2. Altsasu	kía	súrtako áu(t)sa
3. Bakaiku	keá	sùko autsá
4. Dorrao	kía	áutsá
5. Etxarri-Aranatz	kía	áutsa
6. Arbizu	kía	sùko aútsa
7. Uharte-Arakil	kíe	áutse
8. Murgindueta	keá. kéa	áutsé
9. Ihabar	kéa, ke	áutse, áuts
10. Madotz	ékeé	autsé
11. Egiarreta	ekea. ekia	autse
12. Urritzola	kéa. kía. ekía	áutsa
13. Larunbe	ékia	áutse
14. Beorburu	ékea	aútse
15. Usi	ékia	áutse
16. Ziaurritz	ékia	áutse
17. Anotz	ékia	áutse. autsé
18. Olaitz	kéa. keea	
19. Ilurdotz	kéa, ke	áutse. aútze
20. Inbuluzketa	kéa	áutse
21. Urniza	kéa	aútse
22. Aurizberri	ekea	autsa
23. Espotz	kéa	áutsa*. áuza
24. Arrieta	kéa	áutsa
25. Azparren	kéa	áutsa
26. Garralda	ekea, eke	autsa, auts
27. Aria	ekea	outsa
28. Hiriberri-Aezkoa	ekea	autsa
29. Garaioa	ékea*	áutsa
30. Abaurregaina	ekea, eke	autsa, auts
31. Eaurta	kea, ke	áutsa, áuts
32. Espartza	kéa	aútsa
33. Ezkaroze	kéa	áutsa
34. Otsagi	kea, ke	autsa, auts
35. Uztarroze	kéa	áutsa

126. GALDERA

Lan honetako 267. galderan 'leña' hitza agertuko da.

1. **Ziordia:** *égurtxo át* 'una leña' eta *ólá, ol* '(la) tabla'. Olazti auzo-herriko berriemaileak *egur* erabili zuen 'madera' zein 'leña' adierazteko: 1) *máy áu égurrézköa dá* 'de madera', alegia; eta 2) *lénbizi egúrra... pikátzen zén* (= 'zuen'), beste hitz bat gaineratuz: *ólá* 'la tabla'.
2. **Altsasu:** FGri *zúra* eta *ébur* bildu genion, bigarrena elkarriketa baten testuinguruan. JMek, *egúrrá* 'la leña' eta *ólá* 'la madera' eman ondoren, lanabes baten egitekoa aditzera eman zigun: *koskórjotzéko: aparato de madera, ancho, para romper los tormones*.
3. **Bakaiku:** *ogól batzuk* 'unas tablas' –agian 'unas maderas'– bildu genion halaber JLZri. PAK, *zúra* hitza ere guk lagunduta eman zuenak, *zúrezko maiyá* 'la mesa de madera' eta *egurrá* 'la leña', bata bestetik ongi bereizi zuen.
5. **Etxarri-Aranatz:** Jlk *egúrra* eman eta, guk galdeginik, *zurezko... zúre gutxi* esan bazuen ere, halako batean, kontaera baten testuinguran, *keíkubá dá, eskúleku bét... zúre da óri, e? zúreskúá* bota zuen. AEk ere bi hitzok eman eta ongi bereizi zituen: *egúrrá* 'la leña' –beste une batean *súgarriyá* erabilia ere– eta *zúrá*, hau beste zereginetarako nonbait: *zurézko ataáyá*. MMk ere, azkenik, *súgarriyá* 'la leña' eman zuen.
7. **Uharte-Arakil:** FGk zehaztu zuen: *zúre* 'madera' eta *egurré* 'leña'. MAi, elkarriketa librean, *zur* eta *zure* bildu genion: *zur bát* baina *lau zure*.
9. **Ihabar:** Erantzunak eman zituen Alek *egúrre* 'leña' dela zehaztu zuen. MHri, berriz, honakoak bildu genizkion: *óla* 'tabla' eta *sukillá* 'tronco navideño'.
10. **Madotz:** *eurré* 'leña' argitu zuen informatzaileak.
12. **Urritzola:** *oól batén gañeán* 'encima de una madera'.
13. **Larunbe:** *e(g)úrre* hori 'leña' da berriemailearen arabera.
14. **Beorburu:** *egúrre* 'la leña', *óla* 'la tabla' eta *zúre** = *maderos*, erantzulearen arabera.
15. **Usi:** *ólá* 'la tabla', antza.
16. **Ziaurritz:** *láu oléki* 'con cuatro tablas'.
17. **Anotz:** *egúrre* 'la leña': *kár tzan egúr betzúk eta útzi tzán* (agian, *útzi txán*) *sustóndoan*, eta *óla bát* 'una tabla'.
18. **Olaitz:** *e(g)úrre* 'leña' dela zehazteaz gainera, berriemaileak honako hitzak eman zituen: *adaki* 'leña menuda', *lerki* 'tea', *sunbil* 'tronco' (del fogón, beste une batean hitz bera *xunbil* ahoskatu eta 'la plancha del fuego' dela aditzera eman arren), eta *sunbillero* (eguberritako enborra). Halaber *beldúrre(k) nagó telléko déla...* [al aparecer] *una cosa roya entre la leña* moduko esaldia bildu genion, non *telle* 'teja' hitza agertzen den.
19. **Ilurdotz:** *zúre bat; zúriak...* *varios* esan zuen informatzaileak, honako adibidea jarritz: *ogéi zúriak ebáki tugú áste ontán oláko oyá-nian...* *en tal monte hemos cortado veinte maderos en esta semana*. Hona bestelako zehaztasunak ere: 1) *aritz-zúre, píno-zúria, tzípo-zúria, eltzáur-zúria, sagár-zúria, úrre-zúria...* *madera de roble, de pino, de...;* 2) *egúrre, leña, preparada para el fuego;* 3) *óla, la tabla;* eta 4) *pontzóna, una cosa metida en la tierra: pínoke pontzón bat, una viga de pino*. Gainera xede bereziko gauzaki baten izena eman zuen: *baztarrekua, un maderico que se pone junto a la pared o al lado contrario para ayudar a que estuviera más recogido el fuego, para ayudar a mantenerlo*.
20. **Inbuzketa:** *ólá* 'la tabla': *ólá batekín* edota *ólá berían*, esaterako.
21. **Urniza:** *egúrre* 'la leña', *makíle* 'palo', eta *baztarrekua* (suaren ondoko enborra) eman zuen halaber erantzuleak.
22. **Aurizberri:** Hona zehaztasunak: 1) *zura* 'madera, tronco'; eta 2) *egurra* 'leña'.
23. **Espotz:** Berriemaileak bereizi zuen: *zúla* 'madera', *zuléxko kuxéta* gaineratuz, eta *egúrra* edo *eúrra* 'leña'.
24. **Arrieta:** *zúl gau* 'esta madera', *egurrak* 'los troncos' eta *sugárriak* 'las leñas' bereizi zituen berriemaileak eta beste une batean, gainera, *ól bat* 'una tabla' bildu genion. Bestalde, gure egunotan ere zenbait lekutan, gaztelaniaz 'la calva' deritzan jolasean, erabili ohi den bolo antzeko pieza bat, zurezkoa, aipatu zuen: *tsúrkoa: Sí, joñó, artú ta, ye! kásko-kaskoán... yo? ta, déna, tsúrkoá? ziiinnn... áidean; el tsúrko, le llamaban al trocico madera*.
25. **Azparren:** *egúrra* 'leña', zehaztu zuen berriemaileak; ABk *txotx* 'punzón de madera' eta *tsustáko* 'trozo de madera, tocón' eman zigun.
26. **Garalda:** *egurra* 'la leña'.
27. **Aria:** *egurra* 'la leña'.
30. **Abaurregaina:** Hona zehaztasunak: 1) *zura* 'madero'; 2) *mandio* 'tabla'.
31. **Eaurta:** *zúra, zúr bat* bi berriemaileek eman zuten; MCEk, gainera, *egúrra, egur* '(la) leña'.
32. **Espartza:** *egúrra / egurra* 'la leña': *bildu dugú egúrra, eta géro párti; géro partítzén da, lénik bíl, egurra, eta géro párti*.
34. **Otsagi:** *egurra* 'la leña' ere bai.
35. **Uztarroze:** *egurra* 'la leña', honako esalditik aterata: *árek érratan dién egurra* ('erretzen', alegia).

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Urdiain: *egurra, egur* / Lizarraga: *egurra* / Etxarri-Aranatz: *egurre* / Irañeta: *egurre* / Alli: *eurra* / Gartzaron: *zure* / Autza: *zure* / Ziganda: *zure* / Eugi: *zure* / Mezkitz: *zura* / Auritz: *zura* / Iraberri-Artzibar: *zula*

Nº 126 MADERA - BOIS - WOOD

1. Ziordia	é(g)urra. égurrá / ólá, ol
2. Altsasu	zúra / égurrá, éburra. ébur / olá
3. Bakaiku	ègurrá / zurá* / ogól
4. Dorrao	zúra / égur bet
5. Etxarri-Aranatz	egúrra. egúrrä; sùgarriyá / zúrä. zúre
6. Arbizu	zúra / egúrrá / óla
7. Uharte-Arakil	zúre / égurré
8. Murgindueta	zuré / égurré. egúrre
9. Ihabar	zúrea, zúre / egúrre
10. Madotz	zuré / eurré
11. Egiarreta	zure / eurré / olá
12. Urritzola	zúle. zúre, zúre bat / oól
13. Larunbe	e(g)úrre / óla
14. Beorburu	zure / egúrre / óla, ol bat
15. Usi	zúre / egúrre, égur / olá
16. Ziaurritz	zúre. zúra / egúrre. egurré / ol
17. Anotz	zúre* / egúrre, egúr. égur / óla
18. Olaitz	e(g)úrre
19. Ilurdotz	zúria, zúre / egúrre / óla
20. Inbuluzketa	zúre / óla. olá
21. Urniza	zúre / egúrre
22. Aurizberri	zura / egurra
23. Espotz	zúla / egúrra. eúrra
24. Arrieta	zúla, zul / egúrra. egurrá, egúr, égur. eúr / ol
25. Azparren	egúrra
26. Garralda	zura, zur / egurra
27. Aria	zura. xura / egurra
28. Hiriberri-Aezkoa	zura
29. Garaioa	zúra
30. Abaurregaina	zura / mandioa, mandio
31. Eaurta	zúra, zúr bat / egúrra, égur
32. Espartza	zúra, zur / egúrra. egurra
33. Ezkaroze	zúra, zur bat
34. Otsagi	zura, zur / egurra
35. Uztarroze	égurra, égur. egúr

127. GALDERA

1. Ziordia: *gúrsókia* (lit. 'cuerda de carros', antza) eman zuen halaber berriemaileak. Olaztin ere *sóka bát* 'una cuerda' eman ziguten, eta baita *gúrsokëá, un ramal largo* ere.

3. Bakaiku: *líztia* lAk eman zuen, 'una cuerda delgada' dela zehaztuz.

4. Dorrao: Honako zehaztapenak egin zituen berriemaileak: 1) *sókafíñá*; 2) *sókamia* 'liz'; eta 3) *lízta* (aipatu 'liz' horretatik gehiago omen duena, 'cuerda'tik baino).

5. Etxarri-Aranatz: *lízta* hori 'liz' ('cuerda delgada', alegia) dela esan zuen Jlk.

8. Murgindueta: *líze* 'liz' da erantzulearen arabera.

9. Ihabar: Lehenengo erantzuna Alek eman zuen; bigarrena MHk.

13. Larunbe: *líze* 'liz' ere bai.

16. Beorburu: *ítséskie / itsiskie* 'la ligadura', garia lotzeko, adibidez.

18. Olaitz: *mandosoka* eman zigun halaber informatzaileak, sokatira-jokoan erabili ohi den bezalakoa, nonbait, eta baita *sukille, más fina* moduko beste bat ere.

19. Ilurdotz: *sóka bat* esan zuen erantzuleak eta *sóka mé bat... delgadica*, gaineratu. Bestalde, Olaitzen jada bilduriko 'sukille'ren esanahiaz zalantzakor geundenez, hitz honekiko argitasunak eskatu genizkion, oraingo gure berriemaileak hori *trozos de raíces para quemar en la cocina* direla erantzunez. Azkenik, eta bestelako soka-mota bada ere, *etsáskie, vencejo que sirve para hacer fardos* bildu genuen.

30. Abaurregaina: *kordete* 'cordón', omen.

32. Espartza: Berriemaileak zehaztasunak eman zituen: 1) *sógara eta krabéstua / grabéstua* 'el ramal': *krabéstutík eremâten dík mán-döa, e? krabéstua dá... ermâten dík mándöa krábéstutík; eso, yo, toda la vida; eta 2) abarkária* 'cuerda de abarcas': *abarkária, ere báí, kuérda lúze batzúr, emâten... buélta, zóinek... zóinek pínxa(g)o*.

33. Ezkaroze: *erágui zan sóga* esan zuen berriemaileak.

35. Uztarroze: Eta *orropilo* 'nudo': *egítan zeíá kében... orropilo bát, kuérda batekí, eta...*

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Urdiain: *lízta, lízta / Lizarraga: soka / Etxarri-Aranatz: soka / Irañeta: líze 'fina', eta soka 'lodiya' / Alli: zoka / Gartzaron: soka / Autza: soka / Ziganda: soka / Eugi: soka / Mezkiritz: korda; soka / Auritz: soka; korda / Iraberri-Artzibar: korda.*

128. GALDERA

3. Bakaiku: Ezker aldeko *eí(n)ten* hori arraro xamar iruditzen bazaigu ere, 57. galderari emaniko erantzunean horren antzeko bat agertu zaigula oroitarazten dugu.

7. Uharte-Arakil: FGk *lótzen du / lótu du*.

15. Usi: *badaye lotzéra* gaineratu zuen erantzuleak.

20. Inbuluzketa: *ló(t)zazu* eman zuen halaber berriemaileak, aginterako.

24. Arrieta: Eskuin aldeko galderari erantzuna emateko beste esaldi bat bildu genuen halaber: *ántxeko* (agian, *ántseko*) *gizón arék lótu du mándoa*.

25. Azparren: *bilúrri, atadejo con izpúrkas de avellano para hacer un collar para atar las caballerías* esan zuen ABk.

35. Uztarroze: *lótetu duná? '¿lo has atado?'*

Nº 127 CUERDA - CORDE - ROPE
Nº 128 ATA, HA ATADO - IL LIE, IL A LIÉ - HE BINDS, HE BOUND

1. Ziordia	sókia	lótu íten dik	lotu in dik
2. Altsasu	sóka	lótzen dau	lótu au
3. Bakaiku	sókia, sóka / líztiá	lótu eí(n)ten dau	lótu eín dau
4. Dorrao	sóka	èitten dó lótu; lòtzen dó	in dó lótu
5. Etxarri-Aranatz	sóka / lízta	lótu eíffen dau	lótu eín dau
6. Arbizu	sóka	lótú eíffen du	lotú eín du
7. Uharte-Arakil	sóka	lótu íffen du	lotú du
8. Murgindueta	sóká / líze	lótzen du	lótu dú
9. Ihabar	sóka / líze	lótzen du	lótu du
10. Madotz	soká. sóka	loto eíffen do	loto do
11. Egiarreta	soka	lotútzen du e(g)únero	lotu du
12. Urritzola	sóka	lótzen du	lótu du
13. Larunbe	sóka / líze	lótzen du	lótu du
14. Beorburu	sóka	órrek lótzen du	lótu dú
15. Usi	kuerda		lotu du
16. Ziaurritz	soka; kuérda	lótzen du	lótu du
17. Anotz	sóka; kuérda	árrek lótzen du	lótu du
18. Olaitz	sóka / mandosoka	lotzen du	lotu du
19. Ilurdotz	sóka / etsáskie	lótzen du	lotu du
20. Inbuluzketa	sóka	lótzen du	lótu du
21. Urniza	kórda / sóka lúzia	lótzen du	lótu du
22. Aurizberri	soka	lotzen du	lotu du
23. Espotz	sóka		orrék lótu dú ástoa
24. Arrieta	kordéa, kórda / sóka	lótzen du páxua	lótu du
25. Azparren	ramála		lótu du
26. Garralda	korda / soka	lotzen du; lotzen ai da	lotu du
27. Aria	kuerda / soka	lotzen du	lotu du
28. Hiriberri-Aezkoa	kuerda	lotzén du > lotzeik / lotzein	
29. Garaioa	sóka	lótzen dú	lótu dú
30. Abaurregaina	soga / spartoa / kordete	lotzen du; ei da lotzen	lotu du
31. Eaurta	sóka	kében lótzen du	gízonák lótu dú mándua
32. Espartza	sógara, sóga / krabéstua	lótzen du	lótu du
33. Ezkaroze	sóga	lótzen du	lotu du
34. Otsagi	sokara, soka	lotzen du	lotu du
35. Uztarroze	soká. sogá, sóka. sóga	lótetan dién mándoa	lótetu dién zákurra

129. GALDERA

Erantzunaren eskuin aldera, 'comida' hitz generikoarekin uztarturik, jarraiko aukerei egin diegu leku: 1) 'almuerzo o comida del medio-día - déjeuner - lunch'; 2) 'merienda - goúter - afternoon snack'; eta 3) 'cena - dñner - dinner', hauek bilduak izan diren neurrian, jakina. 'Comida' hitza, gainera, lan honetako 248 eta 265. galderetan ere agertuko da.

1. Ziordia: *gosáita* 'a desayunar' eta *gosáitako* 'para desayunar' bildu genuen halaber, bide batez.
2. Altsasu: *jána* FGk eman zuen; JMek koadroetan agertzen diren gainerako guztiak eta baita *gosáita* 'a desayunar' ere.
3. Bakaiku: Ezker aldeko bi zutabeetako erantzunak JLZri zor zaizkio; eskuin aldeko biak PAri.
4. Dorrao: *gosá(i)yá* 'el desayuno', eta *otaména* 'el bocado' ere bai. BEk, errepasoa egitean, *béindu-afái* 'merienda-cena' eman zigun.
5. Etxarri-Aranatz: JIri, *otórdu* hitzaz gainera, *bazká(r)iya ekár debié* bildu genion. AEri *janá*, *béendubá* -*be(d)éndua* ere bai- eta *afáayá* moduko hitzak.
7. Uharte-Arakil: FGk bestelako azentuera erabili zuen: *bázkarié*. JMUi, berriz, *beéndubé* jaso genion.
9. Ihabar: Ali *jana* bildu genion; MHri *bazkarié* eta *afarié*.
12. Urritzola: Eta *beëndatzéko* 'para merendar'.
14. Beorburu: *gosárie* / *gosaría* ere bai.
16. Ziaurritz: *bada yana náikua* esan zuen berriemaileak.
17. Anotz: Hitzaren azentuera dela eta, *bazkarié* ere aditu dugu, *bazkarié itéko*, adibidez.
18. Olaitz: *in duzu bazkari? bai, in du(t)* bildu genuen alde batetik, eta baita *meriéndue* / *beréndue* / *beriéndua* gisako aldaerak ere, bestetik.
19. Ilurdotz: *bildu tugú karakól batzúk eguárdien prestatzéko, yatéko...* (zuzenduz edo): 'xatéko', se decía más 'xatéko', pero me gusta más 'yatéko'... - Eta 'me gusta', nola erraten duzu? - *Kuadrátzen zaidé*. - Eta 'janaria'? - galdetu bide genuen ondoren, geure oharretan zera baitakusagu: *janárie, más bien, ganas de comer*... Goizeko 'hamarretako'rako, bestalde, *almórzúe* / *almórtzué* bildu genuen.
24. Arrieta: *gordinik, medio crudo* gaineratu zuen berriemaileak; goizeko 'hamarretako'rako, berriz, *almórtzuá* bildu genuen halako batean baina baita *amarretako* hitza ere: *orái aláko tenórëa, orái... amarretáko artzëra; atózte!*... Aziendaren janariaz ari zelarik, berriz, *bázka* hitza erabili zuen.

31. Eaurta: *xatékoa* MCEk eman zuen; CS-ek, *kében dagó* *bázkaria*.

32. Espartza: *erágui dút xatekó... guziétarik* izan zen 'comida' hitzari emaniko erantzuna. Guk, orduan, *xanári** bildu genuen (*xanári, noskiro kála erratén zen, bai* esan zuen berriemaileak), baina hitz hau ez dugu koadroetara ekarri nahi izan inguruko herrietan bilduriko emaitzak zeintzuk diren ikusita. Berriemaileak berak egin iruzkin bat, haatik, jarraian doa: *erraén dugu: góizean, déséinua, géro, ala-mórzua, (...) géro, ámarretákõa (...), géro, égordikuán? pues égordíko* (agian éguerdíko) *bazkária; atsáldian, askária; atséán, abária*.

33. Ezkaroze: *askari* hitza jarraiko esaldietan agertzen zaigu: *ógi puxka bát, askáritáko*; eta 2) *askáldren nagún* (= 'dinagun') *geró*. Baina besterik ere bildu genuen: *aldámorzuá* 'el almuerzo'.

34. Otsagi: Herri honetan, *azkari* hitza 'gosari edo hamarretako' gisa bildu zen, antza. Hots, txerria hiltzen zen egunean, *goizian goiztar* jeiki eta, burutu beharrekoak egin ondoren, *azkaria egiten ginuen eta azkaltzen ginuen* esan zuen berriemaileak.

35. Uztarroze: Eta mugagabeen *áigari*. Besterik ere bildu genuen: *áskaria, también, el almuerzo de la mañana* eta baita zenbait esaldi ere: 1) *drézatu duná báskaria?* *¿has arreglaó la comida?*; 2) *xín adí xátra* 'ven a comer'; 3) *xán duná?* '¿lo has comido?'; eta 4) *xánik dagúa?* '¿ha comido [usted]?' (literalki '¿está [usted] comido?'). Azentuerari behatuz, baina, *askária* ere bildurik gaudela esan beharrean gara.

'Hamarretako': I. Zuloaga, XX. Mendekoa - **STelmo**

Nº 129 COMIDA - NOURRITURE - FOOD

1. Ziordia	jána; jánaria	bazkária		
2. Altsasu	jána. janá	bazkária. bázkaiyá	meréndua	áfaiyá
3. Bakaiku	janá	bázkayá	béndu(b)á	afáiyá
4. Dorrao	jána	bazká(i)ya	béinduba	afá(i)ya
5. Etxarri-Aranatz	janá; otórdu	bazká(r)iya	béendubá	afáayá
6. Arbizu	jána	bazkária	beéndubá	afáayá
7. Uharte-Arakil	jána	bazkárie. bazkáya	beéndubé	afárie
8. Murgindueta	jána	bàskarie. báskarié		afarié
9. Ihabar	jana	bazkarié		afarié
10. Madotz	janá	bazkárie	beénduú	afarí(i)
11. Egiarreta	janá	bazkarie		
12. Urritzola	jána	bazkárie		afári
13. Larunbe	jána	bazkárie, bázkari bét	beéndue	
14. Beorburu	yána	bazkárie		afari
15. Usi	yana	bazkárie		
16. Ziaurritz	yana	bazkaria		
17. Anotz		bazkárié. bazkárie, bazkári		
18. Olaitz		bazkarie, bazkari	meréndue	
19. Ilurdotz	yána	bazkárie, bazkári	meréndue	afári
20. Inbuluzketa	yatékoa. yatékua	bazkári	meréndue	
21. Urniza	yatékoa	bazkárie		
22. Aurizberri	yatekoa	bazkaria	meréndu	
23. Espotz		bazkárie. bazkária		afária
24. Arrieta	jána; yatékoa	bazkária	meréndua	afária
25. Azparren		bazkária		
26. Garralda	xana	bazkaria		afaria
27. Aria	xatekoa. yatekoa	bazkaria	merendua	afaria
28. Hiriberri-Aezkoa	xana	bazkaria		
29. Garaioa	xána; xatékoa		bázkaría. bazkária	
30. Abaurregaina		bazkaria		
31. Eaurta	xatékoa	bázkaria. bazkária		
32. Espartza	xateko	bázkaria. bazkária	askária, askári	abária
33. Ezkaroze	xáteko ánitx	bázkaria, bázkari	askaria	
34. Otsagi		bazkaria, bazkari		
35. Uztarroze		bázkaria. báskaria, báskari	áskaria, áskari	áigaria

130. GALDERA

'Cacharro' izen arrunt eta zehaztu gabea izanik era askotako hitzak bildu ditugunez –ikus, orobat, 123. galderari emaniko zenbait erantzun–, jarraian koadroetan ageri ez diren batzuk ere idatzi ditugu.

1. Ziordia: *katilu* 'taza' eta *pozál* 'cubo para agua', adibidez.
2. Altsasu: FGk *éltze* eta *kazólie* eman zuen, eta JMek jarraiko hauek: *éltzeá*, *pértza*, *talabúrni* (zartagi baten antzeko tresna, taloa egi-teko), *trébede* 'hiru oinetako ontzia', *pitxéra* 'jarra' eta *búrútea* (*me parece que era la almohadilla* gaineratuz), egin genion 'herrada'rekiko galdera erantzun gabe utzi bazuen ere.
3. Bakaiku: Eta *kutxíe*, *kutxá* '(el) arca'. Eskuin aldeko zutabeen ageri diren erantzunak –*taláburniyá* eta *zártagiá*– PAri zor dizkiogu.
4. Dorrao: *pértz aundiye* bildu genuen, zehazki, baita *óntziya* eta *burkéna* 'rodete' ere. BEk, azken errepasoa egitean, *kazúla* / *kazulá* eman zuen, baina gazt. 'herrada'ri egokituriko hitzik ez zuen gogoratu.
5. Etxarri-Aranatz: *zártagiya*, *zopéra*, *flatéra*, *básuá*, *tenedória*, *kutxára*, *tupíya* (*basotan-da*, *baba egosteko ta...* gaineratu zuen berriemaileak), *parrilla*, *almenizea* 'almirez', *marmítá* eta *káiku*. Hitz hauek guztiak Jlk eman zituen. AEri, berriz, *pitxera* 'jarro' eta *paáziña* 'barreño' bildu genion eta Manuel Mundiñanori (MM), azkenik, *féarrá* 'herrada' eta *búrkeñué* 'la almohadilla'.
6. Arbizu: Besterik ere bildu genuen: *záliyá*, *flátera*, *kóxera*, *tenedoriá* eta *básuá*.
7. Uharte-Arakil: FGk *éltzeá* eman zigun eta berriemaile nagusi MAek *éltzie*, *kázuelá* eta *férréta**. Koadroetako beste hitzak eta jarraian doazenak, berriz, JMUi zor dizkiogu: *kázolá* (MAi *kázuelá*), *pezkillua* (pertz ttikia, antza: *átra zák pezkillua ésinié egòstekó* esan zuen), *txá-meliyé* 'la chimenea', *laátza* 'la cadena', *éltzeburniyé* (eltzeari eusteko burdina), *súpekarrá* ('la meseta del fogón', haren esanetan), *bázta-rrekuá* (enbor handia), *burtziñe* / *búrtziñe* 'el badil', *trébedeá*, *tenéza*, *gúaižék*, *kóixta*, *tenedórie*, *zályie*, *basóá* eta *burútie*, baina ez zuen 'herrada'ri dagokion euskal hitza gogoratu, ontzi hau bizitzea egokitu zaion urteotan ezagutu ez duenez.
8. Murgindueta: *zártagié* / *zartágie*, *búrutiá*, *plátéra**, *lábana* 'cuchillo', *kóixta*, *tenedoriá*, *básua*, *kátillué*, *kijerá*, *aúspoá*, *gérrena* / *gerrená* 'asador, espedo' eta *almáize** 'el almirez'.
9. Ihabar: Alek emanak: *púrtziñé...* un *hierrico largo que andábamos enredando las brasas del fuego*; *buruxea*, *burúxé* '(la) tijera' baina *buruxiek* 'las tijeras', *aúspuá* 'el fuelle', *plátéra*, *kóixta* 'cuchara', *tenedorié*, *básua* eta *burútea* (ferrata eramateko buru gaineen ezartzen zen koxin moduko bat). Hona, berriz, MHri bildurikoak: *farólá* 'el farol', *garrafá* 'marmita', *almáize* 'almirez', *móledoriá* 'molinillo', *potéxa* 'botijo, rallo', *pitxerá* 'el jarro', *eltzetoá* / *elxétoá* 'puchero pequeño', *ún(t)ziák* / *untziék* 'la vasija', *kaféterá*, *tazóna* 'tazón', *kátillué* (gauza bera, non-bait, baina *más antiguos*), *tazá* (kafea hartzeko tainakoa, omen), *jikerá* (txokolatea hartzeko modukoa), *kutxátillé* 'cucharilla', *armariúa* 'el armario', *pádoriá* 'el espetero' ('paradorea', antza), eta *ispillué* 'el espejo'.
10. Madotz: Koadroetan agertzen den *zártaná* hori 'tambor para castañas' da. Hona, halaber, beste zenbait hitz: *gérrená*, *órnilloa*, *zártari* 'sartén': *zártari ét*; *talóá ettéko palá*, *aúspoá*, *éskoa* 'escoba', *kándillé*, *kafé txikitzeó mákiná* 'molinillo', *álmeizá* 'el almirez': *alméiz bat*; *kaiku*, *ápala* (platerak uzteko lekua), *kutxé* 'arca': *kútxe át*; *kotxáre* 'cuchara': *kotxáre át*; *tenedore*, *lábaná* 'cuchillo', *básua*, *kátillú* 'taza', *kí-kará* (katilu ttikia, 'jicara' antza), *bótixoá* eta *untzi kárbittu* 'lavar la vasija'.
11. Egiarreta: *túpi-túpíe*, *marmíte*, *aúspoá*, *plátérá*, *básuá*, *tenedoriá*, *kutxária*, *gérrena* (burdinazko tresna axuria erretzeko) eta *óllarrá...* *el que tiene en la punta el gallo*.
12. Urritzola: *aúspuá* 'fuelle', *zálie* 'cazo', *marmíte* 'marmita', *danbolíñe*, *kalentadórea*, *trébedia*, *kútxa* 'arca', *kandeláioa* 'candelabro', *gérrena* 'hiero para ensartar', *pitxéra* 'jarro, jarra' (*pitxéra bát*, *kinder lúze atekin*), *botéxa* 'botijo', *plátéra* 'plato', *kutxérea* edota *kóixta* 'cuchara' eta *tenedoriá*. Koadroetan agertzen den *ferráta* aipatzean, bestalde, berriemaileak zera gaineratu zuen: *ferráta*, *búrúen artú ta joan tzan* (sic) *úr eske*.
13. Larunbe: *parrilla* (lau hankaduna, sardinak erretzeko), *burútiá*, *aúspoá*, *piruxák*, *básua*, *plátéra*, *kanabíte* 'cuchillo', *kóixta* eta *tenedória*.
14. Beorburu: *trepétea* = *tupin* eman zigun berriemaileak (bata zein bestea 'trébede', hiru oinetako ontziak dira), bigarrena ere euskal hitza dela ohartu gabe, nonbait. Gainera *parrille*, *zartágie*, *éskua* 'escoba' eta *aúspoá* moduko eleak eman zizkigun, azken honi, Atetz ibarreko Beuntzan, *aúsua* esaten diotela gaineratuz.
15. Usi: *kátzu kazóla!* *kátzu éltzia!* esan zuen erantzuleak.
16. Ziaurritz: *platóa* eta *tupina* 'olla', berriemailearen arabera.
17. Anotz: *tupíñe* 'tinaja' omen, *peróla*, *pozál*, *zálie* 'cucharón o cujal', *kázua* 'cazo (sin asa)', *kidérra* 'asa, mango'... *también de la puerta*; *zartégie*, *untzié* 'el fregado' (berez 'la vasija' baldin bada ere), *básua*, *plátéra*, *kóixta* 'la cuchara' (*kárran kóixta bat*, *kárran kóxt oi!* gaineratu zuen), *tenedória*, *kijera* 'taza' (ttikia, txokolaterako) eta *tazóña* 'tazón'. Azken hau dela eta, galdetu genuen: Eta 'katillu'? - *Kárran kati-llue...* *de café*, *en Ulzama solía oír*.
18. Olaitz: *ferréta bat ur*, esan zuen berriemaileak eta baita *kaiku*, *katillu* 'cuja', *kuxéta* 'cuchara', *tenedórea*, *purúxe* 'tijeras' (beste une batean 'tenazas' direla esan zuen), eta *torterika* 'cazuela' moduko hitzak eman ere. Azken hau, baina, Olaitzen ez, Nagoreko artzibartar bati aditua omen zionez ez dugu koadroetan sartu.
19. Ilurdotz: *ferréta* / *ferrétea* ere bildu genuen eta baita honekin zerikusiriko *burutéa*, *el burúte* ere. Berriemaileak, gainera, honako hitzak eman zituen: *zartégie* 'sartén' (Saratsibar hurbil herrian, *zártá* omen); *pozálea* 'pozal' (edo 'cubo'); *kazóla* 'cazuela' (*kazóla bat ésnes bétea* esan zuen); *ospedería* (sic) 'espetera'; *paradórea* 'aparador', *goitiégo*, *gáuze aundiégoak* (*bánayé úntziék* –platerak, ontziteria...– *lékuan paratzéra* gaineratu zuen); *trébedea* (hiru oinetako ontzia; *kártzu trébedea* gaineratu zuen); *tupín*, *recipiente para tener li-quido o cocinar una cosa* (haren azpian ezartzen omen zen *trébedea*); *aspilera bát* ('una palangana' antza); *kántáro*, *cántaro de medir vino* (12 litro ingurukoa, omen –11,77 du zehazki–, lehenagoko denboretan 16koa izan bazen ere), *kántáro erdí bet*, *kántáro kuárto bat...* eta *pinta bat* (3/4koa); *gerrénea*, *gerréna* '(el) asador'; *tenedórea* eta *kúste bát* 'una cuchara' (*kúste*, *zópa yatéko*, *zópa emáteko* agóra esan zuen); eta *éskóá-ilárráka* ('escoba de brezo', antza) zein *ezpél-eskóá* 'escoba de boj' (*kárran éskóá!* gaineratu zuen aspaldiko bizi-pen bat gogora ekarriz). Hona, halaber, eskuz hartu ohar batzuetan ikusten ditugunak: *goátzea* *berotzéko* *kalentadórea* 'calentador de cama', *kandíle* 'candil', *almirétzea* 'almirez' eta *armáioa*. Bukatzeko, eta azentuerari gagozkiola, *eltzéa* hitzean zertzen den into-nazioa ere bildu genuela esatea dagokigu.
20. Inbuluzketa: *zartégie* 'sartén', *tupíne* 'marmita', *zálie* 'cazo', *kuxéta* 'cuchara', *tenedórea* eta *sopera*. Berriemaileak *burútiá*, *burúte* aipatu zuen halaber, buruaren gaineen ezarri ohi den kuxin bat (gast. 'rodete'), ferrata eramateko.
21. Urniza: Berriemaileak ferreta eramateko buru gaineen jartzen zen lumazko kuxina izendatzeko *bururdíkua* eman zuen. Hitz mordoska bildu genuen gainera, batzuk mailegu-hitza badira ere: *zartégie*, *zálie*, *kántároa* / *kántároa*, *plátéra*, *básua*, *kuxéta*, *tenedórea* / *tenedória* eta *úntziék* 'el conjunto de platos'. Beste zenbait hitz ere bildu genuen: *erlójue*, *baúle*, *árka*, *kúne?* eta *éskoa* / *éxkoa* 'escoba'.
22. Aurizberri: *arnesa* 'cacharro' ('peyorativo' erantsi zuen biltzaileak), eta *ontzi* 'vasija en general'.
23. Espotz: *kalentadórea*, *tenedórea*, *kuxéta** eta *burútiá*. *burúte* (buruaren gaineen suila edo ferrata eramateko ezarri ohi den kuxina).
24. Arrieta: *espétéra* 'ajuar del que penden cacerolas y otros enseres de cocina', *kubertérek*, *ontziak* 'vasijas', *béxkoa* 'caldero pequeño', *kidárra* 'el mango' eta *kutxéta* 'cuchara'. Hona, halaber, eskuz hartu ohar batzuetan ikusten ditugunak: *kandiléja* 'candil' eta *kurésa* 'tijera'.
25. Azparren: *ferréta* = *rada*, eta hau eramateko erabiltzen zen *burúte* moduko hitza ere eman zuen GBk, hala nola *burdintzar* ('cucharón de hierro', antza), eta *untziá** 'el fregado'. ABk, berriz, honakoak eman zizkigun: 1) *txopór* 'almirez'; 2) *rada* = *herrada*, *sujeta con los cellos* = *los aros*; 3) *burúte*; 4) *gerrén*; 5) *trébede*; 6) *zartáin* 'sartén'; eta 7) *kujal* 'sartén pequeña', antza. Ez bide da euskal hitza.

27. **Aria:** *kazoa* 'el sartén' eman zuen berriemaileak, honako hitzak gaineratuz: *zalia* 'el cazo, el cujal'; *pozale* 'el pozal, el balde'; *kaxola* 'cazuela pequeña', eta *tupin* (hiru hankadun ontzia). Halaber, *ferrata* buruaren gainean eramateko erabili ohi zen kuxina izendatzeko, *purite* ('burute' hitzaren aldaera dirudiena) 'cabezal' esan zuen.

28. **Hiriberri-Aezkoa:** *eltze*, *eltzetoa* 'puchero'; *ontzi* 'vasija, cacharro'; *konketa* 'plato'; eta *kazola* 'cazuela'.

29. **Garaioa:** *tupina*, *un caldero especial*, argitu zuen berriemaileak, *espedéra* moduko hitza gaineratuz.

31. **Eaurta:** MCEk, koadroetan agertzen diren izenez gainera, honakoak eman zituen: *káxoá* 'la sartén' (eta *zópatxúkus* 'migas, sopas secas': *égun xán biar xugú zópatxúku*); *téntemózo* (burdina handi batzuk egurrak biltzeko, omen); *kalentadória* eta *estálkia* 'la tapadera'; eta *armayua* 'el armario'. CS ere, bere aldetik, *eltxáno* 'puchero' emanik zegoen.

32. **Espartza:** *tupina* 'la marmita', berriemailearen arabera.

33. **Ezkaroze:** Berriemaileak *tupina* = *pébrea* ('trébede', antza) eman zuen, eta baita honako hauek ere: *xártagiara* 'la sartén' edo 'el sartén', *xália* 'el cujal', *kutxárea* eta *tenedória*.

35. **Uztarroze:** *elár* 'cadena' (*kólgatu duná bérza?* *elárian?* bai), *bértza* / *bérza*, *berz* '(el) caldero', *eltxánöa* 'el puchero' (txikiak izatekotan, *eltxánko* zein *eltxánóko*), *túpina* / *tupina* 'marmita' (*kófrea* ere deitua, antza), *fuénteak*, *pláterak*, *gollária* (*bidán golláre* bat esan zuen berriemaileak), *tenedóra*, *pitxérko ur bat* ('un jarrico de agua', bitxia dirudien egitura alde batera utzirik), *básoa*, *kopá*, *ón(t)ziak* (*órai bar diár ón(t)ziak* ékuzi gaineratu zuen, 'ahora he de lavar la vasija' edo), *trébedea*, *enbúti* 'embudo', *parrillá*, *espédo* 'asador', *zartegiá*, *almirézia*, *argizaintoa** 'el tederó', *berréta bat ur* 'una herrada de agua' (*ágarra zan berretá eta erági zan búrian* esan zuen), *burútia* / *burútëa*, eta baita, arestikoaren antzera, *kántaro bat úr* ere, hala nola *regadóra*... *arrégatáko*.

Nº 130 CACHARRO - POT - POT

	caldero	puchero, olla	cazuela	herrada	varios
	chaudron	marmite	poêlon	seau	divers
	cauldron	pot	casserole	bucket	various

1. Ziordia	pértza	él(t)zia			
2. Altsasu	pértza	éltzeá, éltze	kazólie		talabúrni
3. Bakaiku	pértze	éltzia	kázuliá	èrradiá	taláburniyá / zártagiýá
4. Dorrao	pertz	éltzia	kazúla		talaburníya
5. Etxarri-Aranatz	pértza	eltzéa. éltzía	kazuéla	féarrá	tálaburníya
6. Arbizu	pértza	éltzia	kázulá	ferráda	tálo-olá / zártaayá
7. Uharte-Arakil	pértza	éltzie	kázuelá	férréta*	tálaburniyé / zártaayé
8. Murginduetá	pértza	éltzeá	kázuelá	férréta*	talaburníe
9. Ihabar	pértza	éltzea. éltzia	kázola	ferratá	zárta(g)ié. zártaia
10. Madotz	pértza	éltzeé	kazúla	pózalá	zártaná
11. Egiarreta	perzá	éltzia	kazóla	ferratá*	zartagié*
12. Urritzola	pértza	éltzea	kázola	ferráta	talabúrnie / zártagié
13. Larunbe	pértza	éltzea	kazóla	ferréta	
14. Beorburu	pértza	éltzea	kazóla	ferréta	trepétea
15. Usi		éltzia	kazóla	ferretá	
16. Ziaurritz	bértza	éltzea	kazóla	ferreta	tupina
17. Anotz	bértz*	éltzea. éltzia	kazóla	ferréta	tupíñe
18. Olaitz	bértza	éltzea		ferréta	zartégie
19. Ilurdotz	bézköa	éltzea. éltzëa, éltze	kazóla	ferréta	trebédea
20. Inbuluzketa	bézköa	éltzea. eltzéa	kazóla	ferreta	zartégie / tupine
21. Urniza	bézköa	éltzea	kazóla	ferréta	tupíñe
22. Aurizberri					arnesa
23. Espotz		eltzéa*	kazóla	ferréta	tupín
24. Arrieta	bézköa	eltzéa. éltzea, éltze	kazóla	ferréta	tupín
25. Azparren		éltzea		ferréta	tupín
26. Garralda	bezko				arnesa
27. Aria		eltzea, eltze	kazola	ferrata	kazoa
28. Hiriberri-Aezkoa		eltzéa; eltzetoa	kazóla		
29. Garaioa	bézköa	eltzéa	kazóla	ferréta	tupína
30. Abaurregaina					katxarroa, katxarro
31. Eaurta	béxkua	éltzëa; eltxánua			tupín
32. Espartza	béxko	eltxánua	kazuéla	ferrátara	tupína
33. Ezkaroze		éltzea	kazerola	errádara	tupina / pébrea
34. Otsagi		eltxanöa, eltxano			
35. Uztarroze	bértza	eltxánua	kazóla	berréta	zartegiá, zartégia

131. GALDERA

Lan honetako 248 eta 265. galderetan ere 'guisado' eta 'guisar' hitzak agertuko dira.

2. Altsasu: Koadroetan agertzen diren emaitzak JMi zor zaizkio, zeinak, erantzun egokiaren bila, honako ariketa egin zuen: *ín dezú gísáúá? gísaua ín dau... gísáuba ínik dó. FG eínik dó besterik ez zegoen emanik.*

7. Uharte-Arakil: FGk honela: *bázkarié égin du, préstatu du / óri égiñi tagó.*

9. Ihabar: Koadroetako erantzunak MHri zor zaizkio. Alek honakoak zituen emanik: *janárie ín du / arágié íñik daó.*

19. Ilurdotz: *egósik dágo* 'está cocido', erantzulearen arabera.

23. Espotz: *gáu erre* da gaineratu zuen berriemaileak.

35. Uztarroze: Hona erantzun osoak: *gízon korrék égin dién bàskari gúzia... gisetu dien / ollárra dión gúzia gísatu(k), éginik.* Bestelako-rik ere bildu zen halere: *gísa(n)tu dunà bàskaria?* '¿has guisado la comida?', alde batetik, eta *izari duna?* '¿la has puesto? ('a cocer', adibidez), bestetik.

132. GALDERA

19. Ilurdotz: *arágie bazkáltzeko* esan zuen erantzuleak.

31. Eaurta: Era mugatua MCEri bildu genion; mugagabea CS-i.

35. Uztarroze: *àragiá / aragia / arágëa / arágea* gisako aldaerak ere bildu genituen eta baita, *txitxi* haur-hitza ere, ume ttikiak altzoan hartu eta, kulunkatu bitartean, amak, amonak edo dena delakoak errexitatu ohi zuen kantinela baten baitan agertua: *Mirri marráu / zér xánen dúgu gáur / pápa ta txítxi / nón dago ène pártia / párete-xilo ártian / éz kan, báí kan / gátu búrubéltxak xan.* Diogun, bidenabar, hor agertzen den beste haur-hitza, *papa* delakoa hain zuzen, 'ogia' dela eta *gaur* hitza gaztelaniazko 'esta noche'.

Madotz herriaren ikuspegia - KA2012

**Nº 131 HA GUISADO, ESTÁ GUISADO - IL A FAIT CUIRE, IL EST CUIT -
HE COOKED, IT IS COOKED**
Nº 132 CARNE - VIANDE - MEAT

1. Ziordia	gisátu in dik		arágiya. arágia
2. Altsasu	pátu dáu gisáua	gisáuba ínik dó	arágiya, arági
3. Bakaiku	gisátu dau	gisátutá do	áragiyá
4. Dorrao	prestátu du / gixétu ó	gixétuta dáu; gixatuík dáu	arágiyá
5. Etxarri-Aranatz	prestátu áu	prés doó	áragíya; okéla
6. Arbizu	gisátu dú	gisátutá daó	ára(g)iyá
7. Uharte-Arakil	gisétu du	gisétuik dáu	áragié
8. Murgindueta	órrek gixétu dú	gixétuik taó	áragié
9. Ihabar	prestátu dú bazkárie	áu dáu gisétuik	áragié
10. Madotz	gisáto o	gisátuta dáo	arágíí
11. Egiarreta	gisetu du	gisetu da; gísetuik dago	aragie
12. Urritzola	bazkárie komóndu du	komunduik dá(g)o	aragiyé
13. Larunbe	béak gisétu du	áu gisétuik dáo	áragie
14. Beorburu		gisétui tágo. gisétuik dago	áragie
15. Usi	in du	íñi taó	áragie
16. Ziaurritz	prestatu du	prestatuik dago	áragie
17. Anotz	gisétu du	gisétui táó	aragie
18. Olaitz		in dago bazkári	áragie?
19. Ilurdotz	arrék gisétu du óllo bat	gisétuik dago / egósik dago	áragie. arágie, arági
20. Inbuluzketa	gisétu du	gisétui táó	áragie
21. Urniza	prestátu du	prestatuik dagó	áragie
22. Aurizberri	berak prestatu du	prestaturik dago	aragia
23. Espotz		gisátui déo	áragie
24. Arrieta	konpónduik daó	prest da	arágia. arágëa, arági
25. Azparren			arágia
26. Garralda	egosi du	egosi dao	aragia, aragi
27. Aria	prestatu du	prestatuik dago	are(g)ia
28. Hiriberri-Aezkoa	gisatú du > gisatuik / -n	gisatuik dao	aragia
29. Garaioa	konpóndu du bazkária	konpónduik dáo	arágia
30. Abaurregaina	ein du / egosi du	einik dao / egosirik dago	aragia, aragi
31. Eaurta	gisátu du emáztiaik	gisátrik dago	arágia, arági
32. Espartza	gisátu du	gisátrik dago	arágià, arági
33. Ezkaroze	gisátu du	gisátrik dago	arágia
34. Otsagi	prestatu du / apaindu du	prestatrik dago	aragia, aragi
35. Uztarroze	gisetu dien	dión gúzia gísatu(k)	arágia, arági

133. GALDERA

Lan honetako 242. galderan ere 'pan' hitza agertuko da.

1. **Ziordia:** *artésia* 'la artesa' eta *lábía* / *labía* 'el horno'. Olaztin, berriz, 'talo' hitza eman ziguten: *ògi pázter*, *tàlua jánda ogiya láster...* (eguberritan esaten omen zen).

2. **Altsasu:** JMek eman zuen *ógiyá*, FGk, horretarako, *opíla* emana baitzuen. Jaun honi zor diogu, baina, *talú*, *talo* eta *náskiya* / *náskia* 'pan de maíz': *gúk geró talú esaten genduén, eztá? eta... geó boróna, eta náskia ere báí*.

3. **Bakaiku:** Eskuin aldeko erantzunak PArenek dira, zeinaren arabera *náskiyá* *lódíyóo* den taloa baino.

4. **Dorrao:** *bàsalué* ere bai: *pues bàsalué eitten tzán e, con e... harina y... con harina de maíz, ogíya eitten tzán bekélaixe*. Erdiko zutabea ageri den *ópilla*, bestalde, BEri zor diogu.

5. **Etxarri-Aranatz:** JIri *ogíya* eta *talúa* bildu genion eta MMri *opílle* 'bollo', *káskaiñá* (hau ere 'bollo' omen, baina ohikoa baino xanpagoa) eta *bàsalué* (arto-irinarekin egindako 'torta' bezalako zerbait).

9. **Ihabar:** Koadroetako erantzunak, *ógi* hitz mugagabea izan ezik, Alek eman zituen, zera esanez: 1) *sustópillé*, *bollo o panecillo hecho en el fuego*; 2) *ópille = olada, para ofrenda*; eta 3) *táloa, de maíz*. MHk, bere aldetik, aipatu hitzaz gainera, *lábía* 'el horno', *maíz-olá* 'la pala del maíz', eta *palá*, *bee kínderraki* 'la pala con su mango' moduko gehigarriak eman zituen, *pipèrropillé* hitzaz gainera.

10. **Madotz:** *ólatá* elizara eramatekoa omen da.

11. **Egiarreta:** Berriemaileak *táloa* 'oso fina' dela eta *ártoa* 'lodiagoa' esan zuen.

12. **Urritzola:** Taloa nola egiten den aditzera eman zuen informatzaileak: *Ba, lènbixikó? sùe prestatú? ta, áutsa? kéndu, ta txápa arrén... txápa górrí-górrí jartzen dén garaián? bóta mása, maízen, maíze-iriñekin iñákõa, ta, a(t)zála iñ artió? án irúki, ta géo, azála eíttén zaio-láik? áutsekin tapátu, ta yá... gorátzen delaik pixkuát? kéndu ta ján*.

13. **Larunbe:** *ártoa = torta de maíz* zehaztu zuen berriemaileak, zera gaineratuz: *pipèrropil, tortica hecha de chocolate, anís...* Bestetik ere bildu genuen: *labéa* / *lábía* 'el horno', *orántza* 'la levadura', *gánbella* edota *ártesá* 'amasadera', *pála* eta *ziáurri* 'yezgo', azken hau labea garbitzeko.

14. **Beorburu:** *ártoa = torta de maíz* eta *opíle** = *pan pequeño*, *bollo* zehaztu zuen erantzuleak zera gaineratuz: *orántza* 'la levadura'.

15. **Usi:** *mamíe* 'la miga'.

16. **Ziaurritz:** *ópila* 'bollo', berriemailearen arabera; 'opile' itxaron beharko zen agian.

17. **Anotz:** *ártoa es la torta hecha con la harina de maíz* zehaztu zuen informatzaileak, baina ez hori bakarrik: *sustopílle... debajo de la ceniza* egiten zela esan ondoren, *pañósa* eta *opílle* moduko hitzak ere aipatu zituen: 1) *karrán pañósa bat bazkaltzéko*; eta 2) *in diñát opílle bat iretáko*. Herri honetan *ogíak* aditu dugu halaber, bitan gainera.

18. **Olaitz:** Hona hitz eta argitasun batzuk: 1) *oramáye* 'mesa para amasar'; 2) *orántza* 'la levadura'; 3) *lábía* 'el horno'; 4) *ziáurri, es-coba para limpiar el horno; en castellano 'espolín'*; 5) *suztopil, a la brasa*; eta 6) *artokixkil, pasada, tostada*, azken hitz hau Sakana aldekoa ez ote den zalantza agertuz.

19. **Ilurdotz:** *ogí-zerra bát / bí zerra ógi* 'una (dos) rebanada(s) de pan', *ormáya* 'la artesa', *orántza* 'la levadura' eta *lábea* 'el horno'.

20. **Inbuluzketa:** *túnturrunék = torticas de trigo*.

21. **Urniza:** Informatzaileak zehaztapenak egin zituen: 1) *oláta... panico chiquito, redondo*; 2) *tálo, de maíz*; eta 3) *marrakúku* (gastaz egindakoa, omen), *lábean sártu eta desíten da*. Halaber *opílle* moduko aldaera bildu genuen, aurreneko ikustaldi batean *opíle* eman zuela kontuan izanik. Eta hauetaz landara bai *oromáea** 'la artesa', bai laboreak neurtzeko kutxa edo kaxoi batzuen izenak ere bildu genituen: *errégue* 'el robo', *kuartála* 'el cuartal' (erreguaren laurdena) eta *almútia* 'el almud'.

22. **Aurizberri:** Berriemaileak hainbat zehaztasun egin zuen: 1) *opila = torta*; 2) *talo = torta de maíz*; 3) *marrakuku = talo + queso (una bola)*; 4) *meztura = una torta que traían de Valcarlos*; eta 5) *piper opil = torta con harina, huevo, etc*.

24. **Arrieta:** *talo t'ézne, éznëa...* *sopaikin* esan zuen, halaber, berriemaileak. Jarraikoa ere bildu genuen: *Gillérmo dá... okiná da* 'Guillermo es panadero'.

25. **Azparren:** Hona azalpen batzuk: 1) *oláda = pan redondo, pequeño, para ofrenda*; [también] *se hacía para los pastores y para los que iban al monte, como merienda*; 2) *tálo = tórta de harina de maíz*; eta 3) *básle = pan de salvado*. ABk ere, bere aldetik, *xutopíl = especie de torta* eman zuen, eta *ondárta* 'residuo'.

27. **Aria:** *artopila* 'torta de maíz' omen da, eta *pipèrropil* 'rosquilla'.

28. **Hiriberri-Aezkoa:** *opila = torta*, berriemailearen arabera.

32. **Espartza:** Galdetu genuen: Eta 'torta de maíz'? - *Ez, kemén eztúgu izan... artópilik, bàya deitzen dá ártopila, e? ártopila; dú nónbria ártopila, bàia emén eztúgu izán*.

Nº 133 PAN o TORTA, etc. - PAIN ou CRÊPE, etc. - BREAD or PANCAKE, etc.

1. Ziordia	ogíya. ogía	
2. Altsasu	ógiyá	ópila / talo / náskiya
3. Bakaiku	ògiyá	ópilá / talóa / náskiyá
4. Dorrao	ogíya	ópilla / tálua / basálua
5. Etxarri-Aranatz	ogíya	ópille; káskaiñá / talúa / bàsalué
6. Arbizu	ógiya	ópilla; pípperopílla / tálöa
7. Uharte-Arakil	ógie	ópille / táloa
8. Murgindueta	ógié, ógi	táloá
9. Ihabar	ogíye, ógi	ópille; sustópillé; pipèrropillé / táloa
10. Madotz	óbií, óbi / ólatá	ártoá / táloa
11. Egiarreta	ogie, ogí	ártoa / táloa
12. Urritzola	óbiyé, óbi. obí	sustopíl / talo
13. Larunbe	óbie. ógie. ogíe	ópille*; piperropíl / ártoa
14. Beorburu	ógíe. ogíe, ógi. ogí	opíle* / artóa
15. Usi	ógie	ópille, opil / ártoa
16. Ziaurritz	ogíe, ógi	ópila / ártoa
17. Anotz	ogíe. obíe, ógi. obí / oláta	ópille; sustopílle / ártoa
18. Olaitz	ógie	ópil; suztopil
19. Ilurdotz	ogíe. ógie, ógi	opíle / árto opíle
20. Inbuluzketa	ógíe. ogíe. ogíe, ógi. ogí / oláta	opíle. opílle, opíla, opíl / túnturruné
21. Urniza	ógíe. ogíe / oláta	opíle. opílle / tálo / marrakúku
22. Aurizberri	ogia	opila / talo / marrakuku
23. Espotz	ogíe	tálöa
24. Arrieta	ogía. ógia, ógi. ogí	opíla / talo
25. Azparren	ógia / oláda / básle	xutopíl / tálo
26. Garralda	ogia, ogi	opila, opil
27. Aria	ogia. o(g)ia. oia, oi	opila; piperropil / artopila
28. Hiriberri-Aezkoa	ogia	opila
29. Garaioa	ogía	opíla
30. Abaurregaina	ogia, ogi	opila
31. Eaurta	ógi	opíl
32. Espartza	ogía. ógia, ogí. ógi	ópila / ártopila
33. Ezkaroze	ógíá. ógia, ógi	ópila
34. Otsagi	ogia, ogi	opila, opil
35. Uztarroze	ógia. ógëa, ógi	ópila

134. GALDERA

2. Altsasu: FGk *áya*, *ésniekín* egiten den zerbaít dela esan zuen, zehaztu gabe baina. JMi *sálda* 'caldo' bildu genion.
4. Dorrao: *papilla* BEk eman zigun. Berriemaile nagusi JLri testuinguru ez oso egokian *marikóta* bildu genion ustez, BE galdekatu genuen hitz honen esanahiaz, baina honek erantzunik gabe utzi gintuen, hitz ezezaguna egin baitzitzaion.
5. Etxarri-Aranatz: *áiyä* / *aiyä* AEk eman zuen; *sálda*, berriz, 'caldo' da JIren arabera.
9. Ihabar: Erantzunak MHri zor zaizkio: 1) *zúkue* 'el caldo'; 2) *olígo-zopá* 'sopa de aceite'; eta 3) *pinpíl-sálda...* *olígo-zopá*, *bezéla?* *biño pipér gorrikín*, *górri-górrittu íñik*.
17. Anotz: Informatzaileak, 'salsa'ri erantzuna ematean, zera esan zuen: *ín dugú fritáda bat*.
19. Ilurdotz: Berriemaileak *zúkue* 'el caldo' hitzaren 'z' gaztelaniazko hitza bailitzan ahoskatu zuela iruditu zitzaigun. Jarraiko adibidea ere hartu genuen: *man diot plater bat zúku(e)*.
22. Aurizberri: *aragi zukoa* 'caldo de carne', argitu zuen berriemaileak.
23. Espotz: *zúkue* 'caldo' da erantzulearen arabera.
24. Arrieta: Azentuera bigarren silaban ere bai: *ígu-zopák* eta *ógi-zopák*. Hona, gainera, beste esaldi bat: *ekártzu zúku xórta at ar-doekein náasik*.
25. Azparren: *txirikizuko* / *zirrikazúko*, *caldo de lunes*, *caldo borracho* eman zigun ABk, baina haren seme LAMk, 2006an, hori 'sopa de ajo' bat izatera datorrela esan digu.
31. Eaurta: Erantzun biak MCEk emanak dira.
32. Espartza: Berriemailea mintzo: *bueno, sàlsa dá, pues... nóla erráten ginuéen oté? óllo bat égin dút sálsan*. Hor dakusagun ote partikula modala atzera eramatea, bide batez esanik, zaraitzueraren ezaugarria dela iruditzen zaigu, Zaraitzuko beste herriren batean ere aditu baitugu; hona Espartzan bildu beste adibide bat: *úrak nóngo dra óte?*
35. Uztarroze: *zuku* 'caldo, sopa' ere bai: *égin diár zúku bat, he hecho un caldo; zúkia es el caldo, la sopa...* esan zuen berriemaileak. Dena dela, *zopáixköak* ere bildu genuen, 'unas sopicas', alegia.

135. GALDERA

2. Altsasu: Lehenengo erantzuna FGrena da; bigarrena JMena.
7. Uharte-Arakil: FGk *ólioá*.
8. Murgindueta: *lúmeroa* 'aceite de ballena' ere bildu genuen: *lúmeroa esáte zioten; zén orí, oliyóa... olióa lódi-lódi bet*. Galdetu genuen: Zertarako zen? - *Orí, pues... lenáö, zillék, zillék... kárro-zille báitá, arí untátzekó, èz...-kiñákon, su ártzen tzuen, beròtu ittén tzen, ta, orrekín, untetú ta juáte zen; ta karráxia jártzen bazén? beix, bái(x) bóta pixkuát*.
9. Ihabar: Alek *ólíqua* eman bazuen ere, koadroan agertzen diren erantzunak oro MHri zor zaizkio. Honi, gainera, *ólígúnzié* 'aceitera' bildu genion eta baita *lúmerá* 'aceite de ballena' ere: *lakúntzarrak juáten tzeén, lumerákin te... óliguákin ta Lakúntze guzié, bée záldiekín... án ibiltzen bétí, ingúruen; òliguá, lumerá... dénetatik*.
14. Beorburu: *Lakúntzetik etor tzén luméra, aiék e... bàdakizú (...), egúnero, oianéra... eurkétara edo yòan biar baigiñuén pues... pues untétu lumeráki [karroaren gupilak] te... yoán, ezperén ttu... irr! irr! irr! [egiten omen zuen]... sekátzen báizen*.
31. Eaurta: *ólio*a MCEk eman zuen; *ólio* CS-ek.
32. Espartza: Herri honetako LSeK ere *ólio* eman zigun.
35. Uztarroze: Halako batean, almadieroek beren bidaietan eraman ohi zizuten janariez galdera egin genuelarik, honako erantzuna bildu genuen: *Pues mágrak! zér bar zien éraman, órdean? mágra ta lukáinka! izártan biguntién... lukáinkák? órioan eta mantekán, guárdatáko, eta...*

Olio-krisellua - STelmo

Nº 134 PAPILLA o SALSA - BOUILLI ou SAUCE - PAP or SAUCE
Nº 135 ACEITE - HUILE - OIL

1. Ziordia	/ sáldia	óliyua
2. Altsasu	áia. áya	olí(y)öä.´olíyoá
3. Bakaiku	áiyá / sálsie	óliyuá
4. Dorrao	papílla / sáltsa / olíyo-zópa	olíyöä
5. Etxarri-Aranatz	áiyä. aiýä / sáltsa / sállda	olíyoa
6. Arbizu	pápillá / sáltsa	olíyua
7. Uharte-Arakil	pápillé / sálssa	ólíoa
8. Murgindueta	pápillé / sáltsa	olí(y)oá. olióa; lúmeroa
9. Ihabar	/ salsá / zúkue / zópa. zopá	ólígoá. óliguá; lumerá
10. Madotz	pápillé / sáltsa	ólíoa
11. Egiarreta	/ salsá	olioa
12. Urritzola	mámie / salsa	ólíoa
13. Larunbe	papílle / sálssa	ólíoa
14. Beorburu	/ sálssa	olíua. olígua, ólio; luméra
15. Usi	/ sálssa	ólíoa
16. Ziaurritz		ólíoa
17. Anotz	/ fritáda	olí(y)uá
18. Olaitz	/ sállda	olí(y)oa
19. Ilurdotz	/ zúkue, zúku / zópa	olióa, olío. ólio
20. Inbuluzketa	/ sálssa	ólíoa
21. Urniza	/ sálssa	ólíoa
22. Aurizberri	/ salda / aragi zukoa	olioa
23. Espotz	/ zúkue / zópa	ólíoa
24. Arrieta	/ sál(t)sa / zúkoa, zúku / zópa	olíöä
25. Azparren		ólíoa
26. Garralda	/ saltsa	olíoa, olio
27. Aria	papilla / saltsa / salda / zopa	olioa
28. Hiriberri-Aezkoa	papilla / salsa	olioa
29. Garaioa	/ sállda	olióa
30. Abaurregaina	papilla / salsa	olíoa, olio
31. Eaurta	pápíllara / sálsara	ólíoa, ólio
32. Espartza	pápíllará / sálssa	ólíoa
33. Ezkaroze	pápíllara / sálsara	ólíoa
34. Otsagi	/ salsara, salsa	oliöä, olio
35. Uztarroze	papillá / salsá / sállda / zúkia, zúku-zopá	óroa, ório

136. GALDERA

2. Altsasu: Aurreneko erantzuna FGk emana da; bigarrena JMek. Honek zera gaineratu zuen: *áizkoráko gírtená áusi ín da, eta ník ínén dot berriya*.

5. Etxarri-Aranatz: Jlk *aizkóra* emanik ere, AEk, halako batean, *áixkola* eman zuela iruditu zitzaigun. Baldin ongi ulertu bagenion, hori 'hacha pequena' izan ote daiteke? MM galdekatu genuen azkenik, gauzak argitze aldera, eta honek *áixkora* / *aixkóra* 'hacha' eta *eixkóltue* edo *eixkóltuá* 'hacha pequena' eman zigun.

7. Uharte-Arakil: FGk *ézkora* eman zuen.

19. Ilurdotz: *aizkór batekín joáin náiz oyánera egúr itéra* moduko esaldi luzexka eman zuen orobat erantzuleak, nondik, mugagaberako, *aizkór* hartu dugun, egokia ez dirudien arren.

25. Azparren: *aixkoráko* 'hacha pequena, astral' eman zigun, bestalde, ABk eta *aizkoráko* LAMk.

31. Eaurta: *aizkúra* bi berriemaileek eman zuten, hasieran CS-ek *aizkóra* emana bazuen ere.

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Urdiain: *aizkoria*, *azkora* / Lizarraga: *aiztkora* / Etxarri-Aranatz: *aizkora* / Irañeta: *aizkorá* / Alli: *aizkoa* / Gartzaron: *aizkora* / Autza: *aizkora* / Ziganda: *aizkora* / Eugi: *aizkora* / Mezkiritz: *aizkora* / Auritz: *aizkora* / Iraberri-Artzibar: *aizkora*.

137. GALDERA

Aldi honetan gazt. 'hoz' hitzaz gainera, batzuetan 'guadaña - faux - scythe' delakoa ere agertuko da.

1. Ziordia: Herri honetan bezala, Olaztin ere *igítayá* eman ziguten, eta baita *ségia* 'la guadaña' ere.

2. Altsasu: *igítayá* FGk eta JMek berdin eman zuten, azken honek *ségá* 'la guadaña', *txingúra...* *para picar la guadaña*, eta *píkamáilua* moduko hitzak gaineratuz.

3. Bakaiku: *ségikí, ebági...* *sègikín ebági* 'cortar con la guadaña'.

5. Etxarri-Aranatz: *séga* 'guadaña' ere bai.

6. Arbizu: *séga* 'guadaña'.

7. Uharte-Arakil: FGk *egíteyá*.

8. Murginduetza: *kázoletá* ere bildu genuen, laborea biltzean behatzetan ezartzen den zurezko babesgarri bat, leku askotan 'zoketa' ize-nez ezagutua.

13. Larunbe: Herri honetan ere, Murginduetan bezala, *kazoléta* eman ziguten.

14. Beorburu: Hona esaldia: *séi urté nittuen ník, biatz áu? móztu nún? líteiéki*.

17. Anotz: Berriemaileak zera gaineratu zuen: *ár tzan igitegi ói, eta guáye igítera*.

18. Olaitz: *tállá* 'guadaña', bildu genuen.

19. Ilurdotz: Honako esaldia bildu genuen: *joan bëar dugú, joáin gerá, garíe egítzera alórr artára*. Bestalde eta geure kontura 'guadaña' hitzaz galdetu genuenean, berriemaileak *sega* esan zuen, *tállá, en castellano*. Halaber, beste une batean, *zokéta* 'cazoleta' bildu genuen.

21. Urniza: *tállue, la larga* ('la guadaña', alegia) eta *zokéta* moduko hitzak eman zituen orobat erantzuleak.

23. Espotz: Hona iruzkin bitxia: *itáia! en vasc. óza; en cast. segadéra*.

24. Arrieta: *tállá* 'guadaña' ere bai, eta *eitária* 'el segador'. Berriemailearen seme Isidro Etxamendik hitz gehigarri hau eman zigun gainera: *zarrakamalda* 'cortamatas', oso zabalduko hitza bestalde.

25. Azparren: *segadéra* 'hoz' eta *tállá* / *dállá* 'guadaña' moduko erantzunak, hala nola *zarrakamállda* 'cortamatas' gisakoa –Orbaizetan *aióiz*, omen– AB andreari zor zaizkio, ohiko informatzaile GBk ez baitzuen ezer eman.

27. Aria: *kaxoletak* 'zoquetas' eman zuen bide batez erantzuleak.

31. Eaurta: CS-ek *dállá* 'guadaña' eman zuen; MCEk *egítai* bat 'una hoz'. Honi ere, bestalde, *dállá* / *tállá* / *tálloa* bildu genion eta baita *tállaría* 'el segador' ere.

35. Uztarroze: *egitáiak* eta *zoketák*.

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Urdiain: *itaya, itai* / Lizarraga: *egiteie* / Irañeta: *egiteye* / Alli: *itai* / Gartzaron: *iitaie* / Autza: *egiterie* / Ziganda: *itegie* / Eugi: *igetea; itaia* / Mezkiritz: *igitaia* eta *igitea* / Auritz: *egitaia* / Iraberri-Artzibar: *eitaia*.

138. GALDERA

Lan honetako 477. galderan 'azadón' hitza agertuko da.

2. Altsasu: *aitxúrre* FGk eta JMek berdin eman zuten, azken honek zera aditu izana oroitzen duela: *tenéis que ir a aitxurtuar*.

3. Bakaiku: - Eta 'izeitu' zer da? - *Izeitú? atxúrrakín e... bélarra, áundiya bálín bazón kéndu, gárbitu*.

9. Ihabar: Alek *elzúrre* / *altzúrre* eman zuen; MHk *áilzurré*.

12. Urritzola: Inkestaren beste puntu batean, 477. galderarekiko erantzuna biltzen duenekoan hain juxtu, *altzúrre* / *altzúrre* eman zuen berriemaileak eta baita *altzúr mearra* 'el azadón' ere.

15. Usi: *burni-altzúrre* ('harpón', bi hortzetako aitzurra) eman zigun informatzaileak beste une batean, 'arpo' dela esanez, eta *arrótzeko lúrre; ta ongárrie...* gaineratuz.

16. Ziaurritz: *burni-altzúrre* bildu genuen herri honetan ere.

19. Ilurdotz: Berriemaileak *altzállue, el acero* gisako hitza ere eman zuen, adibide eta guzti: *altzállutu biar dúgu altzúrre... hemos de acerrar la azada*.

22. Aurizberri: *ailtzur ttipi* = 'azada pequena', eta *yorraia* = 'azada muy pequena'.

24. Arrieta: *altzúr bat* 'una ajada' (sic).

25. Azparren: *altxúrko* 'azada pequena' eman zuen halaber GBk, berriemaile nagusi izanikoak; ABk, berriz, *atxúrko*.

27. Aria: Hona biltzaileak jaso iruzkina: *pues, garia, zenbeitek, eiteekin, baea, gero... teilueikin; orei denak makinekin, denak makinekin*.

31. Eaurta: *aitxúrko* 'azada pequena', eman zuen orobat informatzaileak.

35. Uztarroze: *atxúrrera, a cavar eta atxúrko* 'azada pequena' bildu genuen era berean.

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Urdiain: *aitxurra, aitxur* / Lizarraga: *aitzurre* / Etxarri-Aranatz: *aitzurra* / Irañeta: *eltzurre* / Alli: *aitzur* / Gartzaron: *alzurre* / Autza: *altzurre* / Ziganda: *aitzurre* / Eugi: *alzurre* / Mezkiritz: *altzurre* / Auritz: *aitzurra* / Iraberri-Artzibar: *aitzurra*.

Nº 136 HACHA - HACHE - AXE
Nº 137 HOZ - FAUCILLE - SICKLE
Nº 138 AZADA - HOUE - HOE

1. Ziordia	aizkória	igítaia	aitxúrre
2. Altsasu	áizkoriá, áizkorá	igítayá / ségá	aitxúrre
3. Bakaiku	àizkuriá, aizkúre	igítaiyé	àtxurrá, atxúr
4. Dorrao	eizkóra	egítteiyá	eitzúrre
5. Etxarri-Aranatz	aizkóra	egítteía / séga	aitzúrre
6. Arbizu	áizkora	egíttyá / séga	áitzurrá
7. Uharte-Arakil	éizkóra	égiteiyé	eltzúrre
8. Murgindueta	áizkorá	éitaié	eltzurré
9. Ihabar	áizkorá	egítaie. égitáie	elzúrre. altzúrre. áilzurré
10. Madotz	áizkorá. áizkoa	ittaiyé, ittayé	aitzurré
11. Egiarreta	aizkora	egitaie	aitxurre. altxúrre
12. Urritzola	áizkora	égitaye	aitzúrre. ailtzúrre
13. Larunbe	aizkóra	eitégie	aitzúrre
14. Beorburu	aizkóra	egitégie. íiteié / séga	aitzúrre. àltzurré
15. Usi	aizkóra	igitéie, igitégi / segá	aitzúrre. ailtzúrre. altzúrre
16. Ziaurritz	aizkóra. aizkorá	egitáie	atzúrre
17. Anotz	aizkóra	igitegie	aitzúrre. altzúrre, altzúr
18. Olaitz	aizkóra	/ talla	atzúrre
19. Ilurdotz	aizkóra, aizkór	igétia, igitéa, igitéi bat / sega	altzúrre, altzúr bet
20. Inbuluzketa	áizkora	igitéa / tálla	altzúrre
21. Urniza	aizkóra	igétea. ìetéa; segadéra	altzúrre
22. Aurizberri	aizkora	igitaia	aitzurra, aitzur
23. Espotz	aizkóra	itáia / tálla	atzúrre. altzúrre
24. Arrieta	aizkóra. aixkóra	itáia / tallúa, tállu. tálo	altzúrre, altzúr bat
25. Azparren	aizkóra	segadéra / tálla	altzúrre
26. Garralda	aizkora	egitea, egite	aitzurra, aitzur
27. Aria	aizkora	eitea, eite / teilu	aizurra. aitzurra
28. Hiriberri-Aezkoa	aizkora	eitea	aitzurra
29. Garaioa	áixkoa	égitéa / télloa	aitzúrre
30. Abaurregaina	aizkora	egitea, egite	aitzurra, aitzur
31. Eaurta	aizkúra	egítai bat / dálla	áitzur
32. Espartza	áizkurará, áizkura	egítaya	áitzúrre
33. Ezkaroze	aizkúrara	egítaia	aitzúrre. áitzurra
34. Otsagi	aizkorara, aizkora	egitaia, egitai	aitzurra, aitzur
35. Uztarroze	axkorá. aixkorá	egitáia	atxúrre

139. GALDERA

Lurra lantzeko, goldeaz gainera, bada beste lanabesik eta are lan osagarri batzuk egiteko erabili ohi diren bestelako erramintak ere, eskuz erabiltzen den laia barne. Jarraiko adibideetan hauetako zenbaiti buruzko zehaztasunak jaso ditugu.

1. **Ziordia:** *goldaziri... pasador* gaineratu zuen berriemaileak.

2. **Altsasu:** FGk *góldié* eta *mákiné* (agian *mákiñé*) eman zuen. JMek *gólđa* = *de una reja sólo; áreá / áriá; makíná* = *brabán; bóstortzá* (golde-mota bat); *andaitza* = *la vara del carro* ('el timón o lanza del arado', alegia); eta *gurtzíri* = *clavija que va a la vara del carro o del bostortz*.

3. **Bakaiku:** *gòldiá* JLZri bildu genion; *màkiniá* eta *ariá* PAri.

5. **Etxarri-Aranatz:** *gólđa* Jlk eman zuen eta gainerako hitz guztiak AEk, *are-baldarra* izenekoaz, zehazki, honela mintzatuz: *Áu da zóyá, e? ta úra jartzen zénon, óla ta jártzen tzen; óla jarri ta, úra emáten tzeén, atzie zabaló ta aurrien mëarró, ta aláko bárra bát óla, rrra! ta áni-lla, rrra! eméndi, ta fátan tzán óla, siérrea, ta arrék e, déna óla biérrien, eétten tzeén, óla biérrien, óla... puzkétu obéki, áre-baldárta. - Eta zoia zer da? - Zóyá ba... óla, mákinék, brábanak, buéltatzen dáu, itzulí... úrá, ure dá... zóyá; lúrre itzulí, bai.*

7. **Uharte-Arakil:** *aríe* dela eta, bi eratakoak direla esan zuen berriemaileak: bata bost hortzekoa eta bestea zazpikoa; biak dira *áre-kú-rilloák*, antza. Beste lanabes bat, *arrástolá* deritzana, *lúrre berdintzéko* dela esan zigun.

9. **Ihabar:** Alek *góldie* / *góldia* eman zigun eta MHk *góldia* / *goldiá* / *goldeá* eta koadroan agertzen diren gainerako guztiak hala nola *bu-rrúntxarriá* 'rastrillo' eta *narrá*: *lúrre barratzéko narrá*. Gainera *ária-lúrre* eman zuen, *aria* hau hasieran 'hondarra'rekin nahasiz, baina ondoren honakoa zehaztuz: *tierra buena, suave, negra, frondosa, sin piedras, de fondo; mucha fuerza*. Halaber *alórta-kaskállu* aipatu zuen: *con piedras; kaxkálluè* = *cascajo, cascajeras; tierra con piedras... se cultiva*. Agian 'kaskallu-alorra' itxaron zitekeen.

11. **Egiarreta:** *tarrálda*, *después del arado, para igualar*. - Eta 'kutre'? - *De Oskia para abajo; todo de hierro, decían*.

12. **Urritzola:** Koadroetan agertu lanabesetatik biren zehaztasunak eman zituen berriemaileak: 1) 'kurrillo': *andái(t)z bét, lúziá, bí aldetaá, pè(g)atuik dauzki bí zure; eta zúre baikotxián* (sic) *íru ortzá burnískuak, ta oré... juàten dá, idiek, andáitz artéatík... tíretzen dioté, ta lúrre... zùletzén juàten da, kúrrill ui; eta 2) 'landarra': órtza batzúk... bèida beiré, lúrre lántzeko, ta, béiek o idiek o tratória, erásten (t)zaió, ta atzé-tik juandá, joàten da orí... lúrre lántzén; amárren bát... ortzá iukítzen ttu; amár purní... lurrén sártzen deénak*.

14. **Beorburu:** Informatzaileak *kútre* eta *brabán* moduko lanabesak aipatu zituen orobat, baina, haren ustez, horiek biak erdal hitzak dira.

17. **Anotz:** *zázte makinéra* esan zuen erantzuleak, *aréa, de 12 pugas* dela azaltzeaz gainera.

19. **Ilurdotz:** Erantzulea mintzo: *kóldea* eta *área*, *para ir a sembrar*, azken honengatik zera gaineratu zuela: *es más sencillo, con 20 ó 30 púas no muy profundas, con 4 madericos y un hierro, y en cada maderico 5 ó 6 púas*. Besterik ere eman zuen: *nabást(a)rá, nabástra joáin gera, iremos a cutrear*. - A cutrear? galdetu bide genuen, oharretan zera baitakusagu: *en español sí, 'cutre'*.

20. **Inbuluzketa:** *el brabén hacía la vez de laya, el bráben*.

23. **Espotz:** *goldéa... otros kólde* esan zuen berriemaileak eta, guk galdeginiak, zera gaineratu: *kútre, también, pa arar la tierra*.

24. **Arrieta:** Hara *kútre-nabárre* zertarako zen: *para remover más profundo la tierra; [tenía] una púa sola, larga, y dos orejicas para que alojara a los lados la tierra*. Hona, halaber, beste bi hitz: *andáitza* / *andáitzea* 'el timón' eta *koldapúrua*, *la parte de atrás un poco alta*.

25. **Azparren:** Koadroko lehenengo hiru hitzak GBri zor zaizkio eta laugarrena ABri; *kutre* 'arado antiguo' dela argitu zuen honek, beste hitz bat gaineratuz: *bardia* 'correa para sujetar el timón del arado'.

29. **Garaioa:** Hona goldearekiko iruzkina: *kòldia dá, burdiná da... lúrta, lúrta ba... ebakitzéko, moz-téko, kólde*.

31. **Eaurta:** Aurreneko bi lanabesak bi berriemai-leek aipatu zituzten; hirugarrena MCEk, era honetan azaldu zuena: *zarándara? eso con unas pugas así, kúra... erégiteko ta lúrraren konpóntzeko; lúrta ba-rátzen xú... lándu ta kála, súrkoa (...)*.

33. **Ezkaroze:** *zarándara zito baték eráman* zuen gaineratu zuen berriemaileak, non *zito* hitza gazt. 'gitano' den.

35. **Uztarroze:** *rástra* informatzailearen senar Pedro Ederra zenak eman zuen.

'Baserritarra arando': A. Irureta y Artola, 1906 - **STelmo**

Nº 139 ARADO - CHARRUE - PLOUGH

1. Ziordia	góldia / mákinia
2. Altsasu	góldie / áreá. áriá / mákiné / bóstortzá
3. Bakaiku	gòldiá / ariá / màkiniá
4. Dorrao	gólda / areúndiyá / aretxikiya / nárria / grádá
5. Etxarri-Aranatz	gólda / ária / áre-baldarra / makína = brabán / bostórtza
6. Arbizu	góldia / áriá / mákina / lándarra
7. Uharte-Arakil	góldia. góldie / árié / áre kúrrilloá / lèparié / mákiné / lándarrá / póntxoná
8. Murgindueta	góldeá
9. Ihabar	góldie. góldia / área / áre txikie / áre kurrillóa / mákine / landarrá / laiék
10. Madotz	góldeé / lándarrá
11. Egiarreta	goldea / área kurrillo / makine / landarra / tarráldea
12. Urritzola	góldea / kurrilloa / landarra / arrásta
13. Larunbe	góldea*
14. Beorburu	góldea / ária / makíne / arrasta / nardéka / láye
15. Usi	góldia / ária / makiné
16. Ziaurritz	góldia / ária / arrásta
17. Anotz	góldëa* / aréa / kútre* / makine = brabán
18. Olaitz	gólde / aréa / kútre / nárrie. nárria / láye
19. Ilurdotz	kóldea. góldea / área / nabásta / láya
20. Inbuluzketa	góldia. goldiá, gólde. goldé / ária / láia. laiá
21. Urniza	kóldia / áriä / kútre* / lá(e)a
22. Aurizberri	koldea / koldenabarrea
23. Espotz	goldéa / kútre*
24. Arrieta	kólde / kútre-nabárre
25. Azparren	arrástra / área / kutre / láya
26. Garralda	apeirua, apeiru
27. Aria	apeirua
28. Hiriberri-Aezkoa	area
29. Garaioa	kóldea, kólde. gólde / kuítrea. kútre, kútre
30. Abaurregaina	area
31. Eaurta	mákinara, mákina / brábaná, brában / zarándara, záranda
32. Espartza	góldia, gólde / mákinará, mákina
33. Ezkaroze	zarándara
34. Otsagi	aria, ari (?)
35. Uztarroze	makiná / rástra

140. GALDERA

Lan honetako 251. galderan ere 'cuchillos' hitza agertuko da.

Zenbait lekutan 'navaja - rasoir - clasp knife' eskatu bazen ere, erantzunak ez ziren beti argiak izan, zenbait berriemailek ez baitzuten 'cuchillo' eta 'navaja' behar bezala bereizten jakin.

1. Ziordia: *lábana* 'navaja' dela esan ziguten.
2. Altsasu: Lehenengo erantzuna FGrena da, horren bi aldaerak eta *labánà* JMi bildu genizkiola.
5. Etxarri-Aranatz: Jlk *labána* hori 'navaja' ere izan daitekeela esan zuen. AEk, bere aldetik, *gánibeta* 'navaja grande' eman zuen.
6. Arbizu: Erantzunak 'cuchillo' zein 'navaja' izendatzeko balio duela esan zuen erantzuleak.
7. Uharte-Arakil: FGk *lábana* eman bazuen ere MA berriemaile nagusiaren arabera *lábaná* 'navaja' da, galderari erantzun egokia emateko *ganibeta* lehenetsiz.
8. Murgindueta: 'navaja' ere bada, nonbait.
12. Urritzola: *kátzu labána* 'trae el cuchillo' esan zuen berriemaileak, zeinak, bestalde, 'navaja'rako *nábala* eman baitzuen.
15. Usi: *nabala* 'navaja' bildu genuen orobat.
17. Anotz: *nabála* 'navaja' ere bai, bildu genuen.
19. Ilurdotz: *kártzu kanabíte ógie ebakitzeko* moduko esaldia bildu genuen, bide batez, eta baita, hurrengo egonaldi batean, antzeko beste hau ere: *kábéz* (gazt. 'dème') *kanabíte ógie ebakitzeko*. Era berean, *nabála* 'navaja' bildu genuen, nahiz adibide bat ematean, hitzaren azken bokala isildu zuen, artikulua bailitzan: *nik bádút nabál ón(a) bat*. Bide batez, eta 'cuchillo' hitzari gagozkiola berriro ere, *kanabíte* / *ganabíte* eta *kanibéte* / *ganibéte* moduko aldaera-pareak bildu ditugula esan beharrean gaude.
20. Inbuluzketa: *nabála* 'navaja' ere bai.
24. Arrieta: *ekárrak nabála góí* agertzen zaigu aparteko zirriborro batean.
25. Azparren: Erantzuleak, *kanibéte* eman ondoren, esan zuen: *ekátxu nabája!*
31. Eaurta: *gamíta* CS-ek eman zuen; *gamíntara* eta *nabáxara* (biak mugaturik) MCEk.
33. Ezkaroze: Hizketaldi batean bildua: *ta... gámíntak etzuéla ebákíitzen txulára...*

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Urdiain: *kutxilua*, *kutxilo* / Lizarraga: *labana* / Etxarri-Aranatz: *labana* / Irañeta: *labana* / Alli: *laban* / Gartzaron: *labana* / Autza: *labana* / Ziganda: *kanabite* / Eugi: *kanabite* / Mezkitz: *kanibeta* / Auritz: *kanibeta* / Iraberri-Artzibar: *kanibeta*.

141. GALDERA

Lan honetako 250. galderan ere 'palo' hitza agertuko da.

2. Altsasu: Lehenengo erantzuna FGrena da; JMena bigarrena.
9. Ihabar: Hitz mugatuaren bi aldaerak (aurrenik -a bukaeraduna, agian era joasoagoa zelakoan emana) Ali zor zaizkio; MHri mugagabeko era bildu genion.
18. Olaitz: *ága* makila luze bat da, hainbat gauzatarako erabilgarria.
22. Aurizberri: Biltzaileak izen bizigabe honekiko deklinabideaz oharrak hartu zituen: "Palo, el palo, los palos: *makil*, *makila*, *makilak* // El, los palos (activo): *makilak*, *makilek* // Del, de los palos: *makilain*, *makileen* // Al, a los palos: *makilai*, *makileei* // En el, en los palos: *makilean*, *makiletan* // Con el, con los palos: *makilaikin*, *makilekin* // Al, a los palos (dirección): *makilera*, *makiletara* // Del, de los palos (dirección): *makiletik*, *makiletaik* // Por, a causa del, de los palos: *makilaingatik*, *makilengatik* // Hacia el, los palos: *makil aldera*, *makilen aldera* // Sobre, acerca del, de los palos: *makilaz*, *makiletaz*".
24. Arrieta: *Eta makillikoaldikal* ('makilukaldi', itxuraz) 'golpe de palo' eta, hedaduraz edo, 'paliza' antza: *arrápátu zuté*, *ta makillikoaldikal... egúrta zute*, *gizóna*, *ta geldítu tzé olá*, *konkórtuik*. Azken hitz honen bukaeran -*tuij* aditzen dela iruditzen zaigu.
25. Azparren: GBk eta ABk erantzun bera eman zuten, azken honek zera erantsiz: 'bastón, cayado'.
31. Eaurta: *ártzak mákela kóri* eman zigun CS-ek; MCEk, azentuera desberdina erabili arren, hitz bera erabili zuen: *makéla*.
33. Ezkaroze: *mákillara* ere bai, azentuera dela eta.

Nº 140 CUCHILLO - COUTEAU - KNIFE**Nº 141 PALO - BÂTON - STICK**

1. Ziordia	kútxilloa. kutxíllua / lábana	mákilla. mákila, mákil
2. Altsasu	kutxíllué. kutxíllua. kútxiloá / labánà	mákill(i)é, makíla
3. Bakaiku	kutxíluá	mákiliá, mákila bát
4. Dorrao	lábaná	mákilla, mákil bet
5. Etxarri-Aranatz	labána / labána; gánibeta	makílla
6. Arbizu	labána. lábana / lábana	mákilla
7. Uharte-Arakil	ganíbeta / labaná	mákille
8. Murgindueta	làbaná / lábana	màkillé
9. Ihabar	labána. lábana	mákillè. makílla, mákil. makíl
10. Madotz	lábaná	mákillé
11. Egiarreta	labana	makille
12. Urritzola	labána / nabála	makílle. makílla, makíl. mákil
13. Larunbe	kanabíte. kanáite / labána	makílle, mákil bet
14. Beorburu	kanabíte. kanabíta / nabála	makílle
15. Usi	kanábite / nabala	makílle
16. Ziaurritz	kanabíte	makílle
17. Anotz	kanabíte / nabála	makílle, makíl bet
18. Olaitz	kanabíte / nabála	makílle / ága
19. Ilurdotz	kanibéte. kanabíte. ganabíte / nabála, nabál	makíle, mákil bet
20. Inbuluzketa	kanabíte / nabála. nabalá	makíle. makílla, makíl
21. Urniza	kanibéta; nabála	makíle, makíl bet
22. Aurizberri	kanibeta	makila, makil
23. Espotz	kanibéta	makíle
24. Arrieta	kanibéta / nabála	makíla. makílla, makíl
25. Azparren	kanibéta; nabája	makíla
26. Garralda	kanibeta	makila
27. Aria	kamieta	makila, makil
28. Hiriberri-Aezkoa	kañueta	makila
29. Garaioa	kanibéta; nabáxa	makíla
30. Abaurregaina	kamieta	makila
31. Eaurta	gamíntara, gamíta; nabáxara	mákela. makéla
32. Espartza	gamíntara, gamínta	máklara, mákla
33. Ezkaroze	gamíntara, gamínta. gáminta	makíllara. makíllara, makíla
34. Otsagi	gamintara, gaminta	makíllara, makila
35. Uztarroze	áixtoa. aixtóa, aixtó / ñablá	páloa, pálo; garrótia

142. GALDERA

1. Ziordia: Herri honetan ez, baina Olaztin *záre* eman ziguten: *fáten gindán e... záre, záre aundi batekí(n), eta zária beté, eta ekártzen gendubén*.
2. Altsasu: Lehenengo erantzuna FGri zor zaio; JMi bigarrena.
7. Uharte-Arakil: FGk *jáskie*.
9. Ihabar: *jaskító* MHk eman zuen; honen arabera, kandelak eramateko saski txiki batzuk ziren 'jaskittoak' eta baita ogi bedeinkatua jartzeko moduko beste saski txikiren batzuk ere.
11. Egíarreta: *sáskie* erantzun orokorraz gainera, bestelako batzuen izenak eta zehaztapenak bildu ziren: 1) *esporta, para maíz y nabos*; 2) *esportakoa, para patatas*; eta 3) *zárea, redondica y con mango, para llevar el almuerzo, fruta... a la pieza*.
12. Urritzola: *jáskigillia* 'el cestero'. Laburbildurik ere bai: *jaskillé bat*.
13. Larunbe: *espórta* 'de los panaderos', zehaztu zuen berriemaileak.
18. Olaitz: *espuerta* 'cesto', itzuli zuen berriemaileak.
19. Ilurdotz: *íten tzuzté sáskie* *zumékin* moduko esaldia ere bildu genuen eta baita, orobat, honako zehaztasuna ere: *záre es una especie de cesto, con un mango*. Zumez eginiko ontzi luze bat, *esportizo* izenez ezagutzen dena, azkenik, *para acarrear estiércol* dela esan ziguten.
23. Espotz: *saskítoa... pa dar pienso a las ovejas* argitu zuen erantzuleak.
24. Arrieta: *jaskítóá* ere bai, *ttikia* denean onbait. Herriko apaizak, behin, Joakina eta Domingo izeneko bi ijito gazte ezkontzera joan zitzaizkiola eta, azken honi galdetu omen zion: *Artzeunzú Joakina espórtatakó? - Éz jauná, ez, espórtatakó ez, espósatáko. - Ah, bueno, está bien...* apaizak erantzun.
25. Azparren: Laguntzaz emaniko lehen bi erantzunak GBrenak dira; ABk, haatik, besterik eman zuen: *xaxkító, cesto pequeño* eta baita saskigintzarekin zerikusi beharreko ekai baten izena ere, iruzkin eta guzti: *zumarika: vara fina de mimbres o de avellano*. Ijito bat errekarara erori eta ur-zirimolak aurrera zeramala hark doi-doi zumarika bati eutsi ziola ikusirik, han suertatu zen batek *¡Gracias a Dios!* esan omen zenez, ijitoak honela bota zion: *¿Gracias a Dios? sí, gracias a la zumarika, que la voluntad de Dios ya estaba vista*. Esaera hau oso zabaldu egon bide da, Javier Irigaray Imazek ere, aspaldi, herri honetatik aski urrun geratzen den Gesalatz ibarreko Muniain eta Genbe herrietan bildu baitzuen (FLV, 22, 1976).
26. Garraida: *saskítoa, saskito* horien ondoan 'txikia' idatzi zuen inkestagileak.
27. Aria: Eta *saskito*, txikia izatekotan: *ematen dute saskito bat, eta gerren bat*.
29. Garaioa: Hona zehaztasunak: 1) *oiál-sáskia, pa la ropa*; 2) *sabéi-sáskia, pa las ovejas... emáteko belárra ta... agótza*; eta 3) *ongá-ri-saskíto* edo *lur-sáskia* (txikiagoa, omen), adibidez.
31. Eaurta: CS-ek *záre* 'cesto de asas' eta *sáskia* 'canasto' eman zuen; MCEk, lehengo hartarako, *zárea*.
35. Uztarroze: Hona berriemaileak halako batean esanikoa: *ta égin déin záreak, han hecho las cestas de mimbre*. Halako bati *terrera* esaten zitzaion: *káur dún terréra érraitan bitugu: terréra bat nótto bat, una terrera pequeña*.

143. GALDERA

Jan honetako 487. galderan 'tejo, he tejido' agertuko da.

1. Ziordia: *zátarriá, zátar* '(el) trapo'. Olaztin *tórnua* 'la máquina de tejer' eman ziguten.
2. Altsasu: Erantzuna JMena da (*líyoko egúna*, esan zuen), FGk eman gabe utzia baitzuen.
3. Bakaiku: Erantzuna IAK eman zuen, lagunduta. JLZ, lehenik, *egúntzaliá* 'el tejedor' emanik zegoen baina.
4. Dorrao: *auntzália* 'el tejedor' eta *aunbaráko piéza* 'pieza de cien varas' (80 metrokoa, alegia -zehazki 785 milimetrokoa-) bildu genuen halaber, koadroetara ekarri ditugun *maindiríe* eta *míse* horiek 'las sábanas' direla, antza.
5. Etxarri-Aranatz: Jlk *auntzéliá* 'el tejedor' erantsi eta honako esalditxo osatu zuen: *aúna eitten debié*. AEri, berriz, *aúntzaliá, aúne, oyála* eta *meínderié* 'la sábana' gisako hitzak bildu genizkion.
6. Arbizu: *aúntzaliá* ere bildu genuen.
7. Uharte-Arakil: *eúntzelié* eman zuen orobat berriemaile nagusiak. FGk, berriz, *óyelá... un trapo, un tejido cualquiera* dela esan zuen.
8. Murgindueta: 'tejido' *euné* 'o olá...' eta 'tejedor' *eguntzéliá / egunzéliá*, esan zuen berriemaileak, laguntza pixka batekin.
9. Ihabar: *oyála* 'el paño' Alek eman zuen, zera gaineratuz: *eúntzelána* 'trabajo de tejido' eta *eunbaráko* (aunbaráko ere bai) 'pieza de cien varas'. MHk, *auné* 'el tejido' eman zuenak, jarraiko hitz hauek ere eman zizkigun: *maínderiá* 'sábana', *mantálá* 'delantal, mandil', *míxeá* ('tejido fino', omen), *éstupillé* ('tejido más basto'), *aunbarakóá* (arestian aipatua) eta *aúntzeliá* 'el tejedor'. Azken honek, lan egitean, honako hau errepikatzen zuela esan zigun MHk: *tran-trán, esto p'al vino; tran-trán, esto p'al pan*, Txulapaingo Usin ere aditu duguna bestalde.
10. Madotz: *línzte, línztatzekó mákina* esan zuen berriemaileak, haria egiteko.
12. Urritzola: *oyála-z* gainera *eúnea* 'el tejido' eta *auntzélea* 'el tejedor' bildu dugunez (487. erantzunetan ere *aun-* hasiera dugu) hitzaren bi aldaerak ekarri ditugu koadroetara.
13. Larunbe: *euntzéliá* 'tejidor' (sic); Txulapaingo Otsakarren halako bat izan zela uste zuen berriemaileak.
14. Beorburu: Erantzun zuzena aurkitu gabe ere *eunzéliá* 'el tejedor' eman zuen berriemaileak, Txulapain bereko Otsakarren eta Odieta ibarreko Ziaurritzen halakoak bazirela gaineratuz. Hau honela, 'eun' hitza koadroetara eramaten ausartu gara.
15. Usi: *eguntzéliá* 'el tejedor' bildu genuenez, Beorburuko kasuan egin bezala jokatu dugu oraingo erantzun honen kasuan ere. Gerrogo, gainera, 487. galderari erantzuna ematean, hain juxtu, *egúndu dut* 'he tejido' bildu genuen.
16. Ziaurritz: *eúndutu dáo* moduko erantzun desegokia ere bildu genuen, izena eman beharrean aditz-partizipioa erabili zuelako. Gerrogo, 487. galderari erantzuna ematean, *egún dut* 'he tejido' esan zuen.
17. Anotz: Erantzun zuzenik bildu ez bagenuen ere, berriemaileak inoizko *Ziaurrízko eguntzéliá* 'el tejedor de Ziaurritz' aipatu zuen. Lehenegoko kasuren batean egin dugunari jarraiki, 'egun' hitza koadroetara eraman dugu. Hona, bidenabar, berriemaile honek emaniko beste hitz bi: *mantál* 'delantal' eta *zátar* 'trapo'.
18. Olaitz: *oyála* 'sábana', *demantála* 'el delantal' eta *egunbáráko* 'pieza de tela de 100 varas' moduko hitzak bildu genituen orobat.
19. Ilurdotz: *páa zazú oyála, máyan* esan zuen bidez berriemaileak, *oyála* 'el paño' dela adieraziz. Gainera, *maíndria, maíndre bat* 'una sábana' eman zuen.
20. Inbuluzketa: *oyála* 'pañó', zehaztu zuen berriemaileak.
24. Arrieta: Erantzun zuzenik ez baina, *egillia / igillia, igille* '(el) tejedor' eta *lárriak* 'sábanas' hala nola *larráin-máindre... sábanas de la era* moduko hitzak bildu genituen.
25. Azparren: *mandarra* 'delantal', ABren arabera eta baita *zakúto* eta *zurrón* ere -biak ere 'bolsa', baina aurrenekoa 'de tela', LAMK 2006an zehaztu zuenez.
26. Garraida: Galdegileak zehaztasunak idatzi zituen alboan: *oiala, oial* 'eilea iruinik', eta *mísea, míse* 'algodona ta ligua iruinik'.
27. Aria: *mísea* 'el lienzo' eta *atorra mísezkoa* 'la camisa de lienzo' eman zuen berriemaileak, eta baita *ziriku-papela* 'papel de seda' ere. Inkestaren barrena aurrera joan ahala, bestalde, eta 487. galdera bikiari emaniko erantzunetan -'tejo, he tejido'- *igeltzen dut / igeil dut* bildu zitzaion berriemaile berari, arestian, lerro batzuk gorago, Arrieta herriari loturik egin dugun oharrean agertzen den *egillia / igillia, igille* horiekin zerikusi bide duena.
28. Hiriberri-Aezkoa: *oial* 'tejido de paño' omen da, eta baita 'trapo' ere.
31. Eaurta: CS-ek *oiál* eman zuen; MCEk *oyála* 'tela' eta *mandre* 'sábana'.
35. Uztarroze: *míseak / misiak* 'las sábanas', *mantá* 'la manta' eta *txátarrak* 'los pañales': *eta ní, áurr ándi, óiltan zeíá, áurren txátarrak... txátarrén ekúztra barrankóia*. 'Oiltu' hori gatz. 'despachar' izatera dator (zentzu zabalean 'bidali' edo) eta *óiltan zeíá*, beraz, 'bidaltzen zuten', haketan, berriemaileak jada erabiltzen ez zuen 'bidaltzen ninduten' baten esanahiaz.

Nº 142 CESTO - PANIER - BASKET
Nº 143 TEJIDO - TISSU - MATERIAL

1. Ziordia	jéskiya	télia; óyalá
2. Altsasu	jáiskiyé. jáiski(y)á	egúna
3. Bakaiku	jéskiyá	eguna*
4. Dorrao	jáskiya	aúná / maindirié; míse
5. Etxarri-Aranatz	jaskíya	aúna; oyála / méindderié
6. Arbizu	espórta / zária	aúna
7. Uharte-Arakil	sáskie / espórta	eúne
8. Murginduetá	sáskie. xáskie / xéstoa / espórta*	euné*
9. Ihabar	jáskie / espórtakua / jaskító	auné; óyala / máinderiá
10. Madotz	sáskíí	telá; líntze
11. Egiarreta	sáskie / esporta / esportakoa / zárea	oiala
12. Urritzola	jáskie, jáski. sáski	eúne. aune; oyála
13. Larunbe	sáskie / espórta	oiál / máinderiá / mánta
14. Beorburu	sáskie / espórta / esportákoa	eun; téla / maindérea
15. Usi	sáskie / kapázoa / esporta / esportákoa	egun / maindéria
16. Ziaurritz	sáski / espórta	egun. eun; oiála
17. Anotz	saskie / esportízoa	egun; oiál / maindére
18. Olaitz	saskie / espuerta	egun; oyála
19. Ilurdotz	sáskie, sáski / záre / espórta / esportízo	oyála, oyál / máindria, máindre
20. Inbuluzketa	sáskie, sáski / espórta	oyála. oiála / maindere
21. Urniza	zárea	
22. Aurizberri	saskia	oiala
23. Espotz	saskítoa / espórta	
24. Arrieta	saskía. sáskia / saskítoa / espórta	máindre / lárria
25. Azparren	zárea, záre* / esportákoa* / xaxkító	mandárria
26. Garralda	saskia, saski / saskítoa, saskito	oiala, oial / misea, mise
27. Aria	saskia / saskito	oiala / misea / ziriku
28. Hiriberri-Aezkoa	saskia, saski	oial
29. Garaioa	saskía. sáskia / saskító	oiála, oiál. óial
30. Abaurregaina	saskia, saski	tela
31. Eaurta	sáskia / zárea, záre	oyála / mándre
32. Espartza	zária, záre	óiala. oyála, oyál
33. Ezkaroze	zárea	tejido
34. Otsagi	zaria, zari (?)	telara, tela
35. Uztarroze	zária, záre	tejido / misea, mise / txátarra

144. GALDERA

Lan honetako 493. galderan 'pantalón' hitza agertuko da.

1. Ziordia: *atorrák eta... txàketiá ta... sònbreruá.*
 2. Altsasu: Kasu honetan erantzun guztiak JMenak dira.
 3. Bakaiku: Zutabe hauetako *atórríá* JLZk eman bazuen ere, gainerako erantzunak PAri zor dizkiogu.
 5. Etxarri-Aranatz: *kánzonzilluá* AEk eman zuen; *atórra* Jlk.
 7. Uharte-Arakil: *prága* eman zuen FGk eta baita *alkándorá* eta *atorrá* ere, azken biak gauza bera direla esanez. MAi *átorra* bildu genion eta JMUi *arrópa* eta *kanzónzilloák*.
 9. Ihabar: Ali, *átorra zikiñe dokézu* esan zuenari, 'atorra' hitza bildu genion hiru aldietan, azentueren desberdinak erabili zituen: *átorra* / *atórra* / *atorrá*. MHri honako hitzak hartu genizkion: *kaltzónzilloa*, *àrrepá* 'ropa' eta *trastíak* 'ropajes?'.
14. Beorburu: *átorra* gizonezko zein emakumezkoena dela esan zigun berriemaileak, zera gaineratuz: *korpíñua* 'corpiño' eta *lástikua* = *jertsei*.
 17. Anotz: Honakoa ere bildu genuen elkarrizketa baten harian: *Sí, trastes es la ropa; traste oiék apollillétu dire.*
 18. Olaitz: *bragéta* *esportízo* deitu galtza-mota bat aipatu zuen berriemaileak, zera argituz: *se soltaban dos cuerdas, una de cada lado*. Haren iloba Mari Luzek galdetu zion: - ¿Y cuándo se usaba ese pantalón, pues? - ¡Diarios!... *el abuelo de Graxirena, de Olabe, pues tendría, diarios que andaba así, hombre! y Domingo, el de Olaiz, también!*... Gure lagunak gainera, janzkera-kontuak direla eta, honakoak bota zituen: 1) *aundinéi ta galtzazár, pretenciosas con ropa vieja*; eta 2) *pinpirín, las que se visten bien*.
 19. Ilurdotz: Hona esaldi bat: *arraskátu nué trájea kolératuik = rasgué el vestido con rabia*. Hona ere, bestalde, janzkerarekin zerikusia duten izen batzuk: 1) *zipóna* ('z' gaztelaniazkoa bailitzan ahoskatua) 'chaleco'; 2) *lástikoa* 'chaqueta de punto'; 3) *záka* zein *zamarréta* (bigarren honen 'z' ere lehen esan moduan ahoskatua) 'chaqueta'; 4) *atórra* 'camisa' (emakumezko zein gizonezkoentzat berdin esaten omen zena): *atórra zúrie* eta *maztekiéin atórra*, adibidez; 5) *atorráin máunke* 'la manga de la camisa'; 6) *maztekiéin arrépa* 'la saya de la mujer'; 7) *gáltzak* 'las medias (largas)'; *maztekiéin gáltzak*, *mutikoéin gáltzak*; 8) *kaltza-kuérdak* 'las ligas'; *kártzik kaltza-kuérdak*; 9) *kalzetínek*; 10) *páza* ('z' gaztelaniazkoa bailitzan ahoskatuik oraingoan ere, inguruko zenbait herritan *paxa* aditu badugu ere) 'faja'; *gizonáin páza*; 11) *korpíñoa* (emakumezkoena) 'jubón'; eta 12) *longarína* (anoraken antzeko jantzi bat, artzaiena, omen): *grueso, no pasaría el frío, no gaineratu zuen berriemaileak*.
 20. Inbuluzketa: Eta *pantalón txarra* 'taparrabos'.
 21. Urniza: Galdetu bide genuen: 'Atorra', aditu duzu? - *Izéin de arrépa* ('saya', alegia) izan zen erantzuna.
 23. Espotz: *trésnak** 'la ropa, las ropas' direla esan zuen berriemaileak.
 24. Arrieta: *tresné zenbáit* ere aditu dugu. Hona, gainera, janzkerarekin zerikusirik duten datu batzuk: 1) *txipóna* 'chaleco'; 2) *txamarréta* 'chaqueta'; 3) *atórra* 'camisa'; 4) *máunkak* 'las mangas'; 5) *arrápak* 'las faldas'; 6) *gáltzak* 'las medias'; 7) *galtxúnak* / *galtxúñak* 'los calcetines'; 8) *galtzazábalak* 'las polainas?'; 9) *kórdak* 'las cuerdas'; 10) *fáxa* 'faja'; eta 11) *longarína* 'capa': *illésko tejído, eskús íñik, bere katxútxaikin, burúa estáltzekó*.
 25. Azparren: *ekarrán atórra* esan zuen informatzaileak.
 26. Garralda: *pelelea, pelele* 'taparrabos' hitzari emaniko erantzuna da; biltzaileak, aldamenean, (*aspaldikoa*) idatzi zuen.
 27. Aria: *arrepak... ya son sayas, faldas no; son sayas* esan zuen berriemaileak, *zapelak* / *txapelak* 'las boinas' ere emanez.
 28. Hiriberri-Aezkoa: *arnesa* 'vestido' eta *atorra* 'camisa', omen.
 30. Abaurregaina: *atorra* 'camisa', eta *arropa* 'falda', zehaztu zuen biltzaileak.
 32. Espartza: *atórra* berdin, omen, gizonezko zein emakumezkoena: *atórra bat; gizón korrék ermàten dú atórrara, mazté korrék eiten dú... màzte korrék ermàten zuén atórrara; kóri, kóri guziék igual és*. Hona gainera berriemaileari, janzkerarekin zerikusia duela, inoiz bildu geniona: *bàya... egín zuén paréja... éne níeta korrék ta kóneki; beztítrik! a lo... antíguan! faldáxko bätzurekín, txakétilla batzúr ta pañélo bat... kalaxét xuririk, kémen lótrik, lótrik zinturán, demàntaléxko batekí, ta géro bérste pañelo bát buruán, te yá!*
 33. Ezkaroze: *brágará* eta *kalzetín* moduko hitzak bildu genituen.
 35. Uztarroze: 1) *atorrá* 'la camisa (de hombre)'; 2) *kanzonzilloak* 'los calzoncillos'; 3) *mántarra* 'camisa de mujer' (ikus beheraxeago); 4) *mainkák* 'las mangas'; 5) *xipói* 'jubón, justillo'; eta 5) *bragák* 'las bragas'. *Atorrá* hori, baina, emakumezkoen soinekotzat jo zuen berriemaileak inoiz, ttun-ttun famatua dantzatzerakoan ezkongabeko emakumeek erabili ohi zuten janzkera zehaztean egin zuenean bezala, adibidez: *nexkátóak anix majó kan, eta atorrák eramáitan bizéin, gúzia bordáureki eta... eta mainkák kòradráino, baia guziá bordáureki, ta kolaxé, bai-bai*.
- Erronkariko ibarrean kokatu Garde herrian *nasai* hitza 'camisa de mujer' erabili zeneko lelukotasuna dugu (Azkueren Hiztegi ospetsuaren arabera, Izaba herrian ere horrela izendatzen zuten), 1980. urtean Fidela Marko andereak, haurtzaroan haren amonari aditurikoa oroituz, zera esan baitzuen: - *Zoma(t) nasaya dun? zomat nasaya dun?* - *Txiki, txiki ta zar* (¿Cuántas camisas tienes? - Pocas, pocas y viejas).

Nº 144 VESTIDO: TAPARRABOS o CAMISA, etc. - VÊTEMENT: PAGNE ou CHEMISE, etc. - GARMENT: PAGNE or SHIRT, etc.

1. Ziordia			atórria, atorrá
2. Altsasu	arrópa	kalzónzilloá	átorra
3. Bakaiku	sóinekuá; trástiá	kánzonzilloá	átórriá
4. Dorrao	arropá	kaltzóntzilluák	átorra
5. Etxarri-Aranatz	sòñekué	kánzonzilluá	átorra
6. Arbizu	árropá; sóñekuá	gántzontzilluék	átorrá
7. Uharte-Arakil	arrópa	kanzónzilloák / prága	átorra; alkándorá
8. Murginduetá		kantzóntzillo	átorrá / kamixéta
9. Ihabar	àrrepá	kaltzónzilloa	átorra. atórra
10. Madotz	soñekoá	kaltzúntzillóa	átorrá / kámisetá
11. Egiarreta			atorra
12. Urritzola	arrépa	kalzonzilloak	átorrá
13. Larunbe	soñeko		átorra
14. Beorburu	arrépa	kaltzontzilloa	átorra. atór
15. Usi		kaltzontzillo	átorra
16. Ziaurritz			atorra
17. Anotz	beztidúre	kanzonzilloa. gantzontzillöa	átorra
18. Olaitz		bragéta esportízo	átorra
19. Ilurdotz	arrópa. errópa		átorra, atór bat
20. Inbuluzketa	arrópa	kanzonzillua	átorra
21. Urniza	arrópa. arrépa	kanzonzilloa	átorra
22. Aurizberri			atorra
23. Espotz	trésnak*		átorra
24. Arrieta	trésnak; arrápak	kalzonzilloa. kanzonzilloa	átorra
25. Azparren			átorra
26. Garralda		pelelea, pelele	atorra
27. Aria	arrepa		atorra
28. Hiriberri-Aezkoa	arnesa		atorra
29. Garaioa	sóinetákoak		átorra
30. Abaurregaina	arrepa		atorra
31. Eaurta			átorra
32. Espartza			átórrara, atórra
33. Ezkaroze	arrópa	kanzonzilloa	átórrara, atórra
34. Otsagi		kanzonzilloa, kanzonzillo	atorra, ator
35. Uztarroze	arropá, arrópa	kanzonzilloak; kalzónak	átorrá / mántarra

145. GALDERA

Izenordeak biltzen diren 145-149. galderekin zerikusi beharreko adibide batzuk ekarri ditugu erantzunen alboko ohar-sail hauetara.

1. **Ziordia:** *ni fan nitzán / nik léitu íten diat.* Era indartua honela: *néonék garbitu íten naiz*, aditz laguntzailea modu iragangaitzean agertzean izenordea nominatiboan itxaron litekeen arren. • 2. **Altsasu:** *ni etór naiz / nik jan dot.* • 3. **Bakaiku:** *etór naiz ní / ník nai dot.* • 4. **Dorrao:** *ní néiz / ník dakát > dakiét, dakiñét.* • 5. **Etxarri-Aranatz:** *ni etór naiz / nik jan det.* Era indartua honela: *nionék ikús neén.* • 6. **Arbizu:** *ni, íbil naítiké / ník ján dezakét.* • 7. **Uharte-Arakil:** *ni naiz / ník baukét.* • 8. **Murginduetza:** *ní náiz / ník nai dút gúe semeák, óin... juatéko.* • 9. **Ihabar:** *ní nayé Dónostíá / ník amétsa ein dut.* • 10. **Madotz:** *ni etorre nittekén / ník jan nezakén edota nék jan dot.* Era indartuan *néoné / néonék* bildu genuen: *néonék ján dot.* • 11. **Egiarreta:** *ní ai náiz musúe garbizén / ník ametsa ein dut.* • 12. **Urritzola:** *ni etórri naiz / ník eósi ttiztét sagárrak (haiei).* • 13. **Larunbe:** *ní garbitzen naiz / ník jan dut.* • 14. **Beorburu:** *ni etórri náiz orréngana / ník erósi ttíót biórak.* • 15. **Usi:** *ni yoán nitzén / ní(k) padakí(t).* Era indartua honela: *níonék eztút izándu.* • 16. **Ziaurritz:** *ní áunditz aldiz egóna náiz / ník erran dizút aítian.* • 17. **Anotz:** *ní ándik onára tórri náun / ník erósi ttút gáur.* • 18. **Olaitz:** *ni... banáye íltzéra / éztakít ník erráteko.* • 19. **Ilurdotz:** *ní néiz sortúe Ilúrdotzan / ník garbitzen dut aurpégie.* • 20. **Inbuluzketa:** *ta ní oróitzen náiz / ník íten dut.* • 21. **Urniza:** *ní garbitzen náiz / ník náut.* • 22. **Aurizberri:** *ní garbitzen naiz / ník ametsa in dut.* • 23. **Espotz:** *ni etórri naiz / ník náí du(t).* • 24. **Arrieta:** *ni, jústo-jústo oróitzen náiz zerbáit / ník enakién bazén ére.* • 25. **Azaparren:** *nik neré etxerá fan beáut.* • 26. **Garralda:** *ni amesketan egon niz / ník dakarrat (sing.), dakarrazkit (plur.).* • 27. **Aria:** *ni eniz oróitzen / ník elekatu dutan gizona...* • 28. **Hiriberri-Aezkoa:** *ene anea ní beino fuerteagoa da / gizon ník elekatu tanaekin...* • 29. **Garaioa:** *ni etórri niz / ník xán dut.* • 30. **Abaurregaina:** *ni erten (= 'erraten') ei niz / ník erran nue.* • 31. **Eaurta:** *ní ikúztien niz / ník níxun egárrí.* • 32. **Espartza:** *Espazáko etsálaba niz ní.* Era indartua honela: *níor sólo (= 'nihar bakarrík') / ník etxút izáutzen.* Era indartua honela: *ta néuk, éne... eztulá?* • 33. **Ezkaroze:** *ní oróitzen nún / ník banuén trénza bat.* Era indartua honela: *baia káur níáurek eginík.* • 34. **Otsagi:** *ni xagutzen niz / ník sosten dut.* • 35. **Uztarroze:** *ámándréa, ní xuán nindén átzo... álúrríara / ník ékuztan díár begitártia.* Era indartua honela: *ñáurek eré, éginen níá orai.*

146. GALDERA

1. **Ziordia:** *óri jan tzazú... zúk.* Hiketan: *ik bádakík.* • 2. **Altsasu:** *zu etór za / zúk jan dezú.* Hiketan: *i, nón yon aiz? / ik, zé in dok?* • 3. **Bakaiku:** *zu etor zá / zúk jótzen dazú (= 'jotzen nauzu').* Hiketan: *i etor dáiz / ik jótzen dak, dan.* • 4. **Dorrao:** *zu zaa / zúk dakazú.* Hiketan: *i eiz / ik dakák.* • 5. **Etxarri-Aranatz:** *zu etor zaá gáur órti / zúk ekar dezú.* Hiketan: *i etór eiz / ik ekár dok, don.* • 6. **Arbizu:** *zúk jótzen duzú.* Hiketan: *i, ekártxak / ik jótzen duk, dun.* • 7. **Uharte-Arakil:** *zú zerá / zúk dokezú.* Hiketan: *i yéiz / ik dokék.* • 8. **Murginduetza:** *zú zaa / zúk ján duzú.* • 9. **Ihabar:** *zu zazi / zúk eskribittu duzú.* Hiketan: *ik e bádakík, bádakín.* • 10. **Madotz:** *zú zaá / zók jan dezó.* Hiketan: *i yáiz / ik jan dok.* Era indartuak honela: *zeorré etórri zaá / zeorrék ján dezó, eta hiketan eorré etórre aiz / eorrék ján dok.* • 11. **Egiarreta:** *zú ai zá eskribizén / zú dakizú (aurrenik zu badakizu; bi aldietan, beraz, ergatiboaren k-a galdurik).* Hiketan: *ik alórra arátu duzú (aditza, baina, zuketan dugu)* • 12. **Urritzola:** *zu jaiotzekó eonko ziñán ordún / zúk jan ttuzú sagarrak.* Hiketan: *i torri aiz / ik eósi iyún* • 13. **Larunbe:** *zu tor tzaá / zúk man diezú (niri)* • 14. **Beorburu:** *zu tórrí zára / zúk yótzaúzú (= 'jotzen duzu').* Hiketan: *i, guáie béi éske = tú, vete a traer las vacas / ik errán duk* • 15. **Usi:** *zúk eskribitzeaúzu (= 'eskribitzen duzu')* • 16. **Ziaurritz:** *zúk badakizú.* Hiketan: *ik bádakík* • 17. **Anotz:** *zú torko zará ítxéra / zúk sáldu tiguzú sagárrak.* Hiketan: *i egón aiz larráñen? / ik sáldu tirék néri sagárrak* • 18. **Olaitz:** *zúk eskribittu zu.* Hiketan: *orá(i), nóra yoa i? (baina bádáye; hots, 'joan' eta 'fan', bion erroetatiko era trinkoak)* • 19. **Ilurdotz:** *zú zaudé... yárrík / zúk nabástázen duzú alór úre.* Hiketan: *i yítze / ik in duk lan gau* • 20. **Inbuluzketa:** *zúk badakizú* • 21. **Urniza:** *zúk man dírezú sagárra.* Hiketan: *ik man dírék sagárra* • 22. **Aurizberri:** *zu zara / zúk yotzen duzu.* Hiketan: *i aiz / ik neri zerbait eman darak* • 23. **Espotz:** *zú etórri zará / zúk badakizu* • 24. **Arrieta:** *ta zú eré atrá zité árra / átzo zúk neri gáúza bát errán zirázú.* Hiketan: *ik main dírák... árdi bat* • 25. **Azaparren:** *zúk in duzú zíloa.* Hiketan: *ik il duk* • 26. **Garralda:** *zu eskribitzen ai zira / zúk ekarzazu.* Hiketan: *i eskribitzen ai iz / ik ekarak* • 27. **Aria:** *zúk erréz[et]atu dazún gauzák...* • 28. **Hiriberri-Aezkoa:** *zúk dakizu.* Xuketan: *xúk dakixu.* Hiketan: *ik dakik, dakín* • 29. **Garaioa:** *zu etórri zira / zúk xán duzu.* Hiketan: *i etorri iz / ik xán duk, dun.* Berriemaileak, aurrenik, *zúk etorri zira eta ik etorri iz esan zuen* • 30. **Abaurregaina:** *zu erten ei zira / zúk erran zindue.* Hiketan: *i erten ei aiz / ik erran yue* • 31. **Eaurta:** *zú bezála, ébíliz / zúk aitzúrtzen xú (izenordea zuketan dugu eta aditza xuketan).* Hiketan: *i yagoá konténto? / ik xóitzen dun* • 32. **Espartza:** *ah, zúk bádakizú uskarará?* Xuketan: *ta xúk etxú ikúsi kóitarik?* Era indartua, iragangaitzean, honela: *fáten xintxán xuáur sólo.* Hiketan: *bíar i eiz elkien etsérik / ik lántzen duk.* Era indartua, iragangaitzean, honela: *fán adi iáur sólo* • 33. **Ezkaroze:** *zúk aitzúrtzen... zúá?* Xuketan: *xúk bádakixú* • 34. **Otsagi:** *zúk zinuen (sig.); zúk zintzan (plur.).* Hiketan: *ik duk, dun (sing.); ik tuk, tun (plur.)* • 35. **Uztarroze:** *zú xoán zinden / bádakizú zúk?* Hiketan: *yí xoán yindén / yík xótan dun.* Era indartua, iragankorrean, honela: *ár zan íáurek.*

147. GALDERA

Herri batzuetako erantzuleek hirugarren pertsonako izendordeak irudikatzean 'él, ella' edota 'aquél, aquélla', kasu, singularrari dagokionez, 'ése, ésa' modukoekin nahasi dituzte, 'bera / berak' eta 'hura / hark' gisako erak eman ordez 'hori / horrek' eta 'horiek / horiek' modukoak erabiliz. Pluralarekin ere, maiz, modu beretsuan jokatu dute.

1. **Ziordia:** *béa da / béak dakí - órrek ikus dik* • 2. **Altsasu:** *bea etór da / béak jan dau - árrek eztau eán makílaik* • 3. **Bakaiku:** *béa izánko litzaké / béak errétzen dik* • 4. **Dorrao:** *béa dáu ténte - ura dá / arrék jan dó - orrék ezto emán mákilla* • 5. **Etxarri-Aranatz:** *úre etór da - óri etór da - ta beá óndo arrimetu zanién...* • 6. **Arbizu:** *úra iyériken dabil / árrek ekártzen dik - órrek náí zúbén nerékin etórtzeá* • 7. **Uharte-Arakil:** *béa da / béak doké* • 8. **Murginduetza:** *óri tór dá / beák náí zuen tórrí neékin - árek eztú jan - órrek gixétu dú* • 9. **Ihabar:** *ta geró béra juaten tzénénan / béak erósi du - arrék amétsa in du - órrek ikísten dú* • 10. **Madotz:** *béa dá / béak jan dék - árrek jan dék* • 11. **Egiarreta:** *bera eldu da - bea jaio da / beak badaki* • 12. **Urritzola:** *béa déitzen da - óre tórrí zen / beák bádakí - arrék sáldu ditzé (haiei) - órrek eamán ditzé zuéi (= 'eraman zaituzte')* • 13. **Larunbe:** *béa tór da - óre míntzetu da / béak ján du* • 14. **Beorburu:** *óre ('aquél, aquélla, aquello' ere bada) eta óri: óri yoáten da eizíre / béak errán du - arrék íten du ítxe bat - órrek botátzen du arríe.* Berriemaileak, gainera, zera esan eta argitu zuen: *beóri... gurátsoei bétí* • 15. **Usi:** *óre yáyo da - ori de / béak ikéstén du - árrek errokatzen du - órrek eztu éman makíle* • 16. **Ziaurritz:** *ori yártzen da / ol bátzukí béak iñé - órrek yatéik* • 17. **Anotz:** *úre tórrí zén - arráno oré bétí... zabillén óñez / béak dakí - árrek erósi tú gáur ítxak* • 18. **Olaitz:** *bera da* • 19. **Ilurdotz:** *béa... (béda ere bai) egón tzé yárrík - úre dágó yárrík / béak lo íten du - árrek áitzen du.* Ergatibo kasuan, *bédak / ádek* gisako aldaerak ere bildu genituen: *bédak yáten dítu píkué - ádek amétsa in du* • 20. **Inbuluzketa:** *úra Azpárrén - t'úre iguál - béra déitzen da / béak máten díó bulérra* • 21. **Urniza:** *béra daé oianéra / béak eizi du - árrek errétzen du - órrek ikéstén du* • 22. **Aurizberri:** *bera eldu da - ura erori da / berak usaintzen du - árrek badaki - arek bulkatu du* • 23. **Espotz:** *orrék (sic) etórri da / orrék yan dú* • 24. **Arrieta:** *aldí batéz, béa... / béak errán dírá - ár(r)ek errán badizú, egia da - órrek emán dakoté sagárrak bértzei* • 26. **Garralda:** *arek (sic) ezkondu da / arek elekatu du* • 27. **Aria:** *bera bakarrik geltítu da / berák eiten (t)zítué redéak eta - arek fan naiko zue enekin* • 28. **Hiriberri-Aezkoa:** *bera deitzen da / berak daki - arek dakarra* • 29. **Garaioa:** *béa etórri dúk - ori igáten dá / béak xán du - arrék botátu dú - órrek yó du.* Nominatiboa dela eta, berriemaileak *orrék etórri dúk* esan zuen aurrenik • 30. **Abaurregaina:** *bera erten ei da / arek erran zue - arek ekarri tu* • 31. **Eaurta:** *úra gáztíago báí - béra fán xu (aurrenik kóri fán xu) / béak xán du (MCE), Sanperrek aurretiaz emaniko kórrek xán du, nolabait, egokituz - árek náí zixún enékin fán.* MCEri ere bildu genion, gainera, *úra 'él-ella' (eta kúra 'aquél-aquélla / aquello'), nominatiboan, eta arék / ak 'él-ella' (eta karék 'aquél-aquélla / aquello'), ergatiboan* • 32. **Espartza:** *úra déitzen da - béra sólo dágó.* Osagarri zuzena denean, baina, pertsona-genitibo modura agertzen da: *xín zen ere áren ekústra / árek egórrí du* • 33. **Ezkaroze:** *nik lágún in ta úra... - ené aitará béra sólo / béak bádakí* • 34. **Otsagi:** *ura mozkortzen da - bera bakarrik dago / arek galdegiten du* • 35. **Uztarroze:** *úra dún llobá - urá zía anítx on - béra xoáitan dún óyara ánix góixtar / árek xátan dién ánítx.* 'De usted', hainbat lekutako 'berori / berorrek' ezagunak *ori / orrek* dira hemen, 3. pertsonako adizkiarekin beti ere: *nik, gizená(g)u izagúntan dúr órai óri / égún émon dú órrek sagarra níri.*

Nº 145 YO - MOI, JE - ME, I

Nº 146 TÚ - TOI, TU - YOU

Nº 147 ÉL, ELLA - LUI, IL, ELLE - HIM, HER, HE, SHE

1. Ziordia	ni / nik	zu / zuk – i / ik	béa / béak; arrék; órrek
2. Altsasu	ni / nik	zu / zuk – i / ik	bea / béak; árrek
3. Bakaiku	ni / nik	zu / zuk – i / ik	béra. béa / bérak
4. Dorrao	ni / nik	zu / zuk – i / ik	béra; ura / arrék; orrék
5. Etxarri-Aranatz	ni / nik	zu / zuk – i / ik	bea; úre; óri / béak; árek. órrek
6. Arbizu	ni / nik	zu / zuk – i / ik	úra / árrek; órrek
7. Uharte-Arakil	ni / nik	zu / zuk – i / ik	béra / bérak
8. Murginduetza	ni / nik	zu / zuk	béa; óri / béak. beák; árek. órrek
9. Ihabar	ni / nik	zu / zuk – i / ik	bera / bérak; arrék. orrék
10. Madotz	ni. ne / nik. nek	zo / zok – i / ik	béa / béak. beák; árrek
11. Egiarreta	ni / nik	zu / – i / ik	bera. bea; oré / beak; arrek
12. Urritzola	ni / nik	zu / zuk – i / ik	béra; óre. ori / béak; arrék; orrék
13. Larunbe	ni / nik	zu / zuk	béa; óre / béak
14. Beorburu	ni / nik	zu / zuk – i / ik	béra; óre. óri / bérak; arrék; órrek
15. Usi	ni / nik	zu / zuk	bera; óre; ori / bérak; árrek; órrek
16. Ziaurritz	ni / nik	zu / zuk – / ik	bera; ura. ori / bérak; órrek
17. Anotz	ni / nik	zu / zuk – i / ik	béra; úre. oré / bérak; árrek. arrék
18. Olaitz	ni / nik	zu / zuk – i	béra
19. Ilurdotz	ni / nik	zu / zuk – i / ik	béra; úre / bérak; árrek
20. Inbuluzketa	ni / nik	zu / zuk	béra; úra. úre / bérak
21. Urniza	ni / nik	zu / zuk – / ik	béra / bérak; arrék; órrek
22. Aurizberri	ni / nik	zu / zuk – i / ik	bera; ura / berak; arrek. arek
23. Espotz	ni / nik	zu / zuk	/ orrék
24. Arrieta	ni / nik	zu / zuk – i / ik	bera / bérak; ár(r)ek; orrék
25. Azparren	ni	/ zuk – / ik	béra*
26. Garralda	ni / nik	zu / zuk – i / ik	arek (?) / arek
27. Aria	ni / nik	zu / zuk – i	bera; ori / berak; arek
28. Hiriberri-Aezkoa	ni / nik	zu / zuk – i / ik	bera / berak; arek
29. Garaioa	ni / nik	zu / zuk – i / ik	béra; orí / bérak; arrék; órrek
30. Abaurregaina	ni / nik	zu / zuk – i / ik	bera / arek. arrek
31. Eaurta	ni / nik	xu / xuk – i / ik	úra; béa / árek. ak; bérak
32. Espartza	ni / nik	zu / zuk – i / ik	úra. urá; béa / árek
33. Ezkaroze	ni / nik	zu / zuk – xuk	úra; bera / bérak
34. Otsagi	ni / nik	/ zuk – i / ik	ura; bera; kura (?) / arek; karek (?)
35. Uztarroze	ni / nik	zu / zuk – yi / yik	úra. urá; béa / árek

148. GALDERA

2. Altsasu: *gu etor ga / gúk jan dau*. • 3. Bakaiku: *gu etórri gá - gú etór ga / gúk kutxíe esáten dáu auskéráz - gúk erégittén diu*. • 4. Dorrao: *gú ónak ga / guk jan dóu*. • 5. Etxarri-Aranatz: *gu etór gaá / guk jan diáu*. • 6. Arbizu: *gú aundíttu gaá / guk bazkáldu duú*. • 7. Uharte-Arakil: *gú gerá / gúk badokiú*. • 8. Murgindueta: *gú gerá / gúk eztuú ján*. • 9. Ihabar: *gu aundíttu gaá / guk bazkáldu duú*. • 10. Madotz: *gú gaá / gók jan dóu*. Era indartuak ere bildu genituen: *geók etórri gaá eta geók jan duú*. • 11. Egiarreta: *gu aundíttu ga(a)*. • 12. Urritzola: *gu tórri geá / guk eká-rri zaittuú*. • 13. Larunbe: *gu andék gará / guk eósi dugú*. • 14. Beorburu: *gu? gáziak giñeláik... / guk errán dugú*. • 15. Usi: *an, gu ègon giñén itxán? / guk uskéras, ala erráten giñón báí guk, segúro*. • 17. Anotz: *orái erdétzi gára gú / guk árrei emán diogú*. • 19. Ilurdotz: *gu, bāgoazí, Iruñéira / gúk edéki dúgu, eréki dúgu garíe, bābak, zálkia*. • 20. Inbuluzketa: *gúk zor gaitúztenei*. • 21. Urniza: *gú atéatzen giné biderá ta... / yan diégu gúk (tokako era)*. • 22. Aurizberri: *gu gara / guk zuei zerbait eman dauziegu*. • 23. Espotz: *guk (sic) etórri gará / gúk bazkáldu dúgu*. • 24. Arrieta: *ogèita... zortzí, urteán? ezkóndu ginén, gú biok / gúk eré ikásten ginué, zerbáit*. • 26. Garralda: *gu luzatu gira / guk dakarragu (sing.), dakarrazkigu (plur.)*. • 27. Aria: *baéa gú ez giné éoatén niór ere ikustrá / guk eztuu, ez gindue gazteineik ere*. • 28. Hiriberri-Aezkoa: *guk dakarrau*. • 29. Garaioa: *gu etórri gira / gúk xán dugú*. Berriemaileak, aurrenik, *guk etórri gira esan zuen*. • 30. Abaurregaina: *gu erten ei gira / guk erran gindue*. • 31. Eaurta: *gú xín gixú / gúk xán dugú guziá*. • 32. Espartza: *ta gú... báigra abuéla / gúk erégi in xúgu gári*. • 33. Ezkaroze: *gu? (...)* ónetarik gra / *gúk beño yagó ikási díne*. • 34. Otsagi: *gu xuntatzen gra / guk eriten dugú*. • 35. Uztarroze: *gú ègin gitún ánitx ándi / gúk éritan diágun ázia*.

149. GALDERA

2. Altsasu: *zek etór zai / zek jan dezubái*. • 3. Bakaiku: *zuek e fánko zadié...? / zúek éán arróntzak; zúek éáman 'llevad' - zék íltzen dezéi*. • 4. Dorrao: *zuek etór zarié / zúek íltzen dezié*. • 5. Etxarri-Aranatz: *zuek etór zariá / zúek jan dezubíe*. • 6. Arbizu: *zúbek emán txazubíe arróntze óik*. • 7. Uharte-Arakil: *zuek zarié / zúek dokezúe*. • 8. Murgindueta: *zuek záte onák / zúek jan duzté*. • 10. Madotz: *zúk zái / zúk jan dezií*. Era indartuak zeók, bi kasuetarako: *zeók etóre zái eta zeók jan dezií*. • 12. Urritzola: *zuek etórri ziñetén / zúek esan diozté arréri*. • 13. Larunbe: *zuek ónak zaáte / zúek sáldu dúzte*. • 14. Beorburu: *zuek sáldu ziñigutén sagárrak*. • 15. Usi: *zenbat ume tuzié zuek?*. • 16. Ziaurritz: *zuek íltzen duzié*. • 17. Anotz: *zuek tórri, erdétzi zaté / zuek il duzie*. • 18. Olaitz: *zuek il duzié txerrié*. • 19. Ilurdotz: *zuek záuzte yárrik / zúek badazkizue*. • 21. Urniza: *zuek man direzié*. • 22. Aurizberri: *zuek zate - ziek zate / zuek duzie - ziek duzie*. • 23. Espotz: *zuek etórri zaté / zúek bazkáldu zíe*. • 24. Arrieta: *zuek ónak zaté / zúek tuzié kúlpa guziak*. • 25. Azparren: *zuek éldu zaté*. • 26. Garralda: *zek fan ziate / zek ekarri duzie*. • 27. Aria: *zek eman zkizie arraultze goek*. • 28. Hiriberri-Aezkoa: *zek dakarrazie*. • 29. Garaioa: *zék etórri zirate / zék xán duzié - zúek il dúzie*. • 30. Abaurregaina: *zek erten ei zirate / zek erran zindute*. • 31. Eaurta: *zuek xín zadié - zek, bíar fátan zadié kéndik? / zúek íltzen zíe - zék il zíe*. • 32. Espartza: *ziék nóngo zadié? / báya... ník eztóket pronúntzia zi[ek]... pronúntziátzen ziéna bezála!*. • 34. Otsagi: *ziek zie (= 'duzue') eta ziek zzie (= 'dituzue')*. • 35. Uztarroze: *eta zíék, nóla zaudei? / zíék íltan zéi*.

150. GALDERA

1. Ziordia: *ok dának bizirik dé*. • 2. Altsasu: *ébeik etór díá / ébéik jan daí*. • 3. Bakaiku: *érak e... eskúrsiyoa jún díá - bérak gérran eóndu tuk*. • 4. Dorrao: *óik dói bizíik - érak zártu díá - áik ónak díá / áik jan dué*. • 5. Etxarri-Aranatz: *yak etór díá - ieák etór díá / yak jan debíe, jan debiá*. • 6. Arbizu: *biáik etórri ía / biáik bazkáldu ubíe*. • 7. Uharte-Arakil: *bérek díre / bérek dokié*. Azken orrazketa egitean, baina, JMUEk beréik eman zigun, bi kasuotarako ere bai, *áik 'aquéllas, aquéllós' dela gaineratuz*. • 8. Murgindueta: *aiék io deé sáfaieá / aiék ean duté*. • 9. Ihabar: *bérak zártu deé / óiek enterrátu itten dute*. Ali ayek bildu genion, lagunduta, nominatiborako ala ergatiborako eman zuen ez dakigula. • 10. Madotz: *béak zartó in deé / áik jan díí*. • 11. Egiarreta: *aiék zartu deé*. • 12. Urritzola: *óyek etórri deé / áyek eáman dieté (= 'naute') kótxean - óyek eáman zizteén (= 'zintuzteten')*. • 13. Larunbe: *béak ién deé / béak eán duté*. • 14. Beorburu: *óyek zártu díre / óyek errán zutén*. • 15. Usi: *berék erráten ztuténa - orái eztáki(t) zé in ztutén áyek - óyek in ztutén*. • 16. Ziaurritz: *beá takité*. • 17. Anotz: *áyek errán dí-guté gáuze batzúk*. • 19. Ilurdotz: *bérak, egòin diré... nekátuik - áyek zártu diré - ayék elkártu diré / bérek ortziten duté - áyek in duté biáje bat*. • 20. Inbuluzketa: *arrápatzen bauté (...)* or, ezín... sórtu o bálín bedaudé? *aiék yan / bérek eré ibiltzen (t)zuzté(n) irú-lau... mándo - ta ayék bazuté eskóla yagókoa*. • 21. Urniza: *bérak zártu diré - aiék bizi diré... Orbínan ta / erráteunté berék - áek errézteunté*. • 22. Aurizberri: *áek zartu díre / áek tupus in dute*. • 23. Espotz: *óyek etórri diré / óyek bazkáldu té*. • 24. Arrieta: *aiék etórri zirén / in dézatela bérek, bérak*. Ergatiborako, *áyek eta óyek ere bai: áyek ikúsi nai zúte néri (= 'ninduten ni') - óyek yán dutén sagarrák ónak ziré(n)*. • 26. Garralda: *áek fátan díra / áek ortzi dute*. • 27. Aria: *guardek, bertzéai debekatú ta berák artzen - báea géro berék artzén tzúzte*. • 28. Hiriberri-Aezkoa: *áek zartú díra / áiek dakarrate*. • 29. Garaioa: *áik zártu díra - oiék etórri díra / bérak xán duté*. • 30. Abaurregaina: *aiék erten ei díra / áiek erran zute*. • 31. Eaurta: *bai, alabák Ótsain baia úrak érrian - gatzáberáts kartán berák ('arrak berak', alegia) íten zintxan / áek úskaraz baia ník énderaz kontestatzén - áék xardókízen ziéna, pues ník, ník ikási*. Berriemaileek, haatik, *'ellos han venido' eta 'ellos lo han comprado' galderei erantzuna emateko kúrak xín dra (CS) eta káek erósi xié (MCE)* gisako erantzunak erabili zituzten inoiz, Zaraitzu aldean, ohiki, horrelakoak *'ellos' baino gehiago 'aquéllós' izan arren*. • 32. Espartza: *úrak nóngo dra óte? / eta... áyek egin xé orái koléjioa apárte - ez-ez-ez-ez, érek ézie txardóki nai bátrere*. • 33. Ezkaroze: *áek eta... gúk beño yagó ikási díne*. • 34. Otsagi: *koiek ortzi díe (izenorde hau, gure ustez, 'ellos / ellas' baino gehiago 'esos / esas' da. Rafael Iribarrenek besterik ere bildu zion, gainera, amonari: kaiek díe > díe, ne, zie (sing.); kaiek tie > tie, tine, zzie (plur.), baina izenorde hau, 'ellos / ellas' baino gehiago, 'aquéllós / aquéllas' dela iruditzen zaigu*. • 35. Uztarroze: *úrak daudén gerrán - bérak égon ditún gerrán / eta ék ez zéi nai éntzun - bérek órzián déin*.

Nº 148 NOSOTROS, NOSOTRAS - NOUS - WE, US

Nº 149 VOSOTROS, VOSOTRAS - VOUS - YOU

Nº 150 ELLOS, ELLAS - EUX, ILS, ELLES - THEM, THEY

1. Ziordia	gu / guk	zuek*	béak; ok
2. Altsasu	gu / guk	zek / zek	ébeik / ébéik
3. Bakaiku	gu / guk	zuék / zuek. zek	bérak. béak; érak
4. Dorrao	gu / guk	zuék / zuék	éarak; áik / éarak; áik
5. Etxarri-Aranatz	gu / guk	zuék / zuék	ieák; yak / yak
6. Arbizu	gu / guk	zúbek. zek	biáik / biáik
7. Uharte-Arakil	gu / guk	zuék / zuék	bérek. beréik / bérek. beréik
8. Murgindueta	gu / guk	zuék / zuék	aiék / aiék. áiek
9. Ihabar	gu / guk	zuek	bérak / óiek
10. Madotz	gu / gok	zu / zuk	béak / áik
11. Egiarreta	gu	zuek	beak; aiek
12. Urritzola	gu / guk	zuék / zuék	bérak; óyek / áyek. óyek
13. Larunbe	gu / guk	zuék / zuék	béak / béak
14. Beorburu	gu / guk	zuék / zuék	óyek / óyek; áyek
15. Usi	gu / guk	zuek	óyek / berék; áyek. óyek
16. Ziaurritz	gu	zuek	ayek? / beák
17. Anotz	gu	zuek / zuek	bérak / áyek
18. Olaitz	gu	zuek	
19. Ilurdotz	gu / guk	zuék. zúek / zuék. zúek	bérak; áyek. ayék / bérek; áyek
20. Inbuluzketa	gu / guk	zuék	bérak; aiék / bérek; ayék
21. Urniza	gu / guk	zuék	bérak; á(i)ék / berék; áek
22. Aurizberri	gu / guk	zuek. ziek / zuek. ziek	aek / aek
23. Espotz	/ guk	zuék / zuék	oyék / oyék
24. Arrieta	gu / guk	zuék / zuék	berak; ayek / bérek. bérak
25. Azparren	/ guk	zuék	/ bérek
26. Garralda	gu / guk	zek / zek	aek / aek
27. Aria	gu / guk	zek	berak, aiek / berak. berek
28. Hiriberri-Aezkoa	gu / guk	zek	aek, aiek / aiek
29. Garaioa	gu / guk	zek / zek. zuék	aík. oiék / bérak
30. Abaurregaina	gu / guk	zek / zek	aiek / aiek
31. Eaurta	gu / guk	zek. zuek / zek. zuek	úrak; bérak. berák / áek. aék
32. Espartza	gu / guk	ziék / ziék. zúek	bérak; úrak / áyek, érek
33. Ezkaroze	gu / guk	zuek. ziek	bérak / aék
34. Otsagi	gu / guk	ziek	koiek (?); kaiek (?)
35. Uztarroze	gu / guk	ziék / ziék	úrak; bérak / ek; bérek

151. GALDERA

2. Altsasu: FGri, koadroetako izenordeez gainera, *au, óri etór da / ónek jan dau* bildu genion; JMi erdiko zutabeko erantzunak.
3. Bakaiku: Hemendik aurrera, ezer esan ezean, erantzunak Ignacio Ansori (IA) zor izango zaizkio. Hemen berean hastekotan, bada, ezker aldeko zutabeko emaitzak –izenordeak, alegia– Ignacioren lehengusu Pio Ansori (PA) zor dizkiogu.
4. Dorrao: Eskuin aldeko zutabeko erantzunak BEri zor dizkiogu: *áu dá polítta / ónek daká karg ásko*.
5. Etxarri-Aranatz: *gizon ói étór da / gizon onék jan dáu*. 'Éste' / 'ésta' izenordeetarako, berriz, JIri era iragangaitza bakarrik bildu genioz, iragankorrekoa AEk eman zigun. Azken honi zor zaio, halaber, hirugarren zutabeko iragangaitzeko erantzuna, iragankorrekoa, errepasoa egitean, MMk eman baitzigun.
7. Uharte-Arakil: Ezker aldeko zutabeko *ónek* izenordea eta eskuin aldeko biak JMuI zor dizkiogu: *áu óna da eta ónék ásko balío du*, hurrenez hurren.
8. Murgindueta: *gizon áu ona dá / gizon ók èros ín du*.
9. Ihabar: *ónek esán du - gizon onék esán du*.
12. Urritzola: Gure oharretan aurkitu dugun *gizon orrék* bat baliatu dugu koadroetan agertzen den 'gizon onék' hori idazteko, geure bu-ruari lizentzia tiki bat emanez.
23. Espotz: *gizón gáu etórri dá / gizón onék yán du*.
25. Azparren: *áu zér da?* esan zuen berriemaileak, lehen kasurako.
29. Garaioa: Berriemaileak, aurrenik zera esan zuen: *gizón gáu dírua badu*.
31. Eaurta: *kau / gizon káu* CS-ek eman zuen; *gizón konék / kau* MCEk.
32. Espartza: Koadroetan idatzi dugun 'gizón konék' ez baina, *gizón korrék* bildu genuen, erantzuna egokitu badugu ere.
33. Ezkaroze: *au* ere bildu dugu inoiz herri honetan, baina salbuespen gisa edo, antza.
35. Uztarroze: *nó káur* 'toma esto' (nokako tratamendua). Inoiz *au(r)* ere aditzera iritsi gara, baina zinez kasu bakana da. Erdialdeko zutabeen hutsik geratua zitzaigun bigarren kasurako, bestalde, 'gizon konék' idatzi dugu, gure oharretan *gizon korrék* 'ese hombre' aurkitu dugula kontuan izanik.

'Egiarreta herriaren urrutiko ikuspegia - KA2012

Nº 151 ÉSTE, ÉSTA, ESTE HOMBRE, ESTO - CELUI-CI, CELLE-CI, CET HOMME-CI, CECI - THIS ONE, THIS MAN, THIS

1. Ziordia	/ onék. únek	/ gizon ónek	
2. Altsasu	au / ónek	gizon áu / gizon onék	au
3. Bakaiku	au / onék	gizon au / gizon onék	au
4. Dorrao	au / onék	gizon ou / gizon onék	au / ónek
5. Etxarri-Aranatz	au / onék	gizon ói / gizon onék	au / ónek
6. Arbizu	au / onék	gizon au / gizon onék	au / ónek
7. Uharte-Arakil	au / ónek	gizon áu / gizon onék	au / ónek
8. Murginduetza	au	gizon áu / gizon ók	
9. Ihabar	au / ónek	gizon au / gizon onék	au
10. Madotz	au / ónek. onék	gizon au / gizon onék	au / ónek
11. Egiarreta	au	gizon au	au
12. Urritzola	au / onék. unék	gizon au / gizon onék	au
13. Larunbe		gizon áu / gizon onék	au
14. Beorburu	au	gizon au	au
15. Usi	au / onék		
16. Ziaurritz	au		
17. Anotz	au	gizon au	
18. Olaitz	au		
19. Ilurdotz	au	gizon áu. gizon gáu / gizon onék	au
20. Inbuluzketa	au	gizon au	
21. Urniza	au	gizon áu	au
22. Aurizberri	au	gizon au	au
23. Espotz	gau	gizon gáu / gizon onék	
24. Arrieta	au. gau / onék	gizon gáu. gizon au	au
25. Azparren	au	gizon gáu	au
26. Garralda	au. gau / onek	/ gizon onek	gau
27. Aria	au. gau / onek	gizon gau	gau
28. Hiriberri-Aezkoa	au / onek		gau
29. Garaioa		gizon gáu / gizon gónek*	
30. Abaurregaina			gau
31. Eaurta	kau	gizon káu / gizon konék	kau
32. Espartza	kau / kónek	gizon káu / gizon konék	kau
33. Ezkaroze	kau. kaur	gizon kau	kau
34. Otsagi	kau	gizon kau	kau
35. Uztarroze	kaur / kónek	gizon káur / gizon konék	káur

152. GALDERA

2. **Altsasu:** FGri, koadroetako izenordeez gainera, *úra etór da / órrek, árrek jan dau* bildu genion; JMi erdiko zutabeko erantzunak eta *árek* 'aquello'. Ezker aldeko zutaberako bestalde, azentuari gagozkiola, *arrék* ere bildurik gaude herri honetan.

3. **Bakaiku:** lAk erdiko zutabeko erantzunak eman zituen; *akúra* 'aquello' bitxi hori JLZri zor diogu: *ta akúra an jarri ta arrekin ariy úra in da geó...* PAK, azkenik, honetarako *urá* eman bazuen ere, *akura* ontzat eman eta ezker aldeko zutaberako *ura / arrék* eman zuen.

4. **Dorrao:** Eskuin aldeko zutabeko bigarren erantzuna BEri zor diogu: *arrék e kárga askó daká*.

5. **Etxarri-Aranatz:** *úre etór da / gizon arrék ján dau* (JI). AEri, erdal 'aquello' kasurako, *úre / úrä / úra* aldaerak bildu genizkion, iragankorrerako *arrék* MMk eman zigula. Jaun honek eman zigun, orobat, erdialdeko zutabea idatzi dugun *gizon uré* ere, aurreko bilketetan bildu gabe geratua. Ezker aldeko zutaberako, azkenik, koadroetan idatzi dugunaz gainera *árek* ere bildu genuen.

7. **Uharte-Arakil:** Eskuin aldeko zutabeko *arrék* izenordea JMUi bildu genion azken orrazketa egitean; gainerako guztia, jakina, berriemaile nagusi izan genuen MAi.

8. **Murgindueta:** *bèste gizon arrék erós in du*.

9. **Ihobar:** Al andrearentzat *gizon oré* berdin izan zitekeen 'ese hombre' edo 'aquel hombre'. Egia esan erakusle horrek ohiko 'hori' eta 'hura'ren arteko zerbait dirudi. MHk *óre* 'aquél' zerabilen.

10. **Madotz:** *árrek* eta *arrék*, bitara aditu dugu.

12. **Urritzola:** *arék* eta *arrék*, bitara. Izatez, *ore* 'ése' dela argitu zuen berriemaileak erantzun bat eman eta gero, baina beste zenbait unetan emaniko datuen arabera badirudi *ore / oe* 'aquel / aquella' ere badela: *makóme* ore edota *eixtúri* oé, kasu.

13. **Larunbe:** *béste arrék eósi du* bildu genuen.

15. **Uri:** *úre / oré* eta *arrék / arék*, dela nominatiboan dela ergatiboan, bitara gaude bildurik.

17. **Anotz:** Beste une batean, baina, 'ori' baino egokiagoa iruditzen zaigun 'ore' bildu genion: *arráno oré* 'aquel buitre', alegia, eta erdiko zutaberako, *gizon arék* ere bai.

19. **Ilurdotz:** *árrek / arrék / adék* moduko aldaerak dakuskigu orobat gure materialetan, ezker aldeko zutaberako. Erdikorako, berriz, zera bildu genuen halaber: 1) *gizon úre da euskaldúne / gizon gúre dago sórtuik*; eta 2) *bértze gizon arrék*. Eta eskuin aldekorako: *kendu zioté... úre, ta emán tzuté, bére itxéra*.

23. **Espotz:** *gizón gúra, úra, etórri zé / gizón arrék erán du*.

25. **Azparren:** *zér da úra?* esan zuen berriemaileak, lehen kasurako.

26. **Garralda:** Erdiko zutaberako hein batean balio dezaketen *emaztéki gura* eta *emazte garrek* moduko adibideak jaso zituen biltzaileak, EAEL-erako lpuin batean.

31. **Eaurta:** *karék* eta *kárek*, bitara bildu genuen. Erdiko zutabea dela eta, berriz, *gizón kúra* CS-ek eman zuen; gainerakoa MCEk, zeinak, gainera, honako esaldia bota baitzuen: *gizon kúra átzo xín zunén* ('etorri zen', alegia, zukako alokutiboa erabita).

33. **Ezkaroze:** *ura* 'él, ella' da berez, eta *kura* 'aquél, aquélla', erantzunak biltzean behar beste zehaztu ez bagenuen ere. Ergatiboarekin zera bildu genuen: *bàëa kárk étzekien uskarára, e?*

34. **Otsagi:** *kura xutrik dago / karek ikusten du*.

35. **Uztarroze:** *kúra* eta *kurá*, bitara bildu genuen eta, erdiko zutaberako, *gizon karék émon dién yire amári ságarra* (esaldi honetan 'nor-nork' + izen datiboduna dugu). Nominatiborako, berriz, honako adibidea: *bidán gáiza kúra* 'dame aquella cosa' (nokako tratamendua).

Nº 152 AQUÉL, AQUÉLLA, AQUEL HOMBRE, AQUELLO - CELUI-LÀ, CELLE-LÀ, CET HOMME-LÀ, CELA - THAT ONE, THAT MAN, THAT

1. Ziordia	/ arrék	gízon úa	úra
2. Altsasu	úra / árrek	gízon aurá / gízon arék	úra / árek
3. Bakaiku	ura / arrék	gízon urá / gízon arrék	akúra; urá
4. Dorrao	úra / arrék	gizón úra / gizón arrék	úra / arrék
5. Etxarri-Aranatz	úre / árrek	gízon uré / gízon arrék	úre. úrà. úra / arrék
6. Arbizu	úra / árrek	gízon urá / gízon arrék	úra / arrék
7. Uharte-Arakil	óre / arrék	gízon ói / gízon arrék	urá / arrék
8. Murgindueta	úre / arrék	gízon oré / bèste gízon arrék	
9. Ihabar	/ arrék	gízon oré; gízon ori / gízon arrék	úre. óre
10. Madotz	úre. úe / árrek	gízon ué / gízon arrék	úe / árrek
11. Egiarreta	ore	gízon ore	ore
12. Urritzola	úre / arék	gízon ure / gízon arék. gízon arrék	óre
13. Larunbe	úre / arék	béste óre / bèste arrék	óre
14. Beorburu	óre	gizón oré / gizón arrék	oré. uré / arrék. arék
15. Usi	úre / arrék	gizón oré / gizón arrék	óre / arrék
16. Ziaurritz	ura. óre / arék	gizón ore	oré. uré
17. Anotz	úre. óre	gízon ói. gízon úre / gízon arrék	óri. oré. úre / arrék
18. Olaitz	/ árrek		
19. Ilurdotz	úre / árek	gizón úre. gúre / gizón arrék. garrék	úre. uré
20. Inbuluzketa	úre. úra	gizón úre	
21. Urniza	úre / arrék	gizón uré / gizón orrék. gizón gorrék	úre
22. Aurizberri	ura	gízon ura	ura
23. Espotz		gizón gúra. gizón úra / gizón arrék	úra
24. Arrieta	ura / árek	gízon gúra / gizón garék	úra / arék. arrék
25. Azparren	úra	gizón gúra	úra
26. Garralda	/ arek	gízon gura / gízon garek	gura
27. Aria	/ arek	gízon gura	gura
28. Hiriberri-Aezkoa	ura / arek		gura
29. Garaioa	úra / arék		úra. urá
30. Abaurregaina			
31. Eaurta	kúra / karék	gizón kúra / gízon karék	kúra. kurá / kárek
32. Espartza	kúra / kárek	gizón kurá. gízon kúra	kúra / kárek
33. Ezkaroze	ura; kúra		kúra / kark
34. Otsagi	kura / karek	gízon kura	kura
35. Uztarroze	kúra / karék	gizón kúra / gízon karék	kúra. kurá

153. GALDERA

Lan honetako 256 eta 257. galderetan ere 'quién' hitza agertuko da.

5. Etxarri-Aranatz: *zein* gehiago *nor* baino, JIren arabera.

28. Hiriberri-Aezkoa: Galdegileak ohar interesgarria idatzi zuen bigarren erantzunerako: *zein da zure aizpa?* (*para distinguir entre varios*).

31. Eaurta: *nór xin dá?* gisako galdera eginez eman zuen erantzuna CS-ek.

154. GALDERA

1. Ziordia: Esaera xelebrea bildu genuen, altsasuarren mintzamolde berezia irudikatuz, antza: - *Núngua zára?* - *Ni?* *Alsásukú;* *dana koskí,* *dana zulú.*

2. Altsasu: FGri *dána* eta *guzía* / *guztía* / *guztiyá* bildu genion; JMi *dána* eta *guzía* / *guztiá.*

3. Bakaiku: *urté guzian* JLZri bildu genion grabazio batean, zeinean, bide batez esanda, 'dena' izenorde modura eta 'guzia' zenbatzaile gisa erabili zuela dakusagun, beti horrela jokatu ez bazuen ere: *eta géó? ganábuen...* *báiyen kákakín o idí(y)en kákakín? ín txokolátia bekéla, pértze áundi bàtzután, ta dénnnien, larràina guzién, dénién bóta au, au, émen, dénién botá ta, eskóba batekín óla pasatú ta geó, sékatzen úzi.*

5. Etxarri-Aranatz: JIri *déna* bildu genion; AEri *déna* eta *dána.*

7. Uharte-Arakil: JMUi galdetu genion ea, MAek emaniko *déna* hitzaz gainera, 'guzia' ere erabil ote daitekeen, eta hark baieztatu erantzuna eman, *urté gúzien* moduko adibidea jarritz, baina, dirudenez, hitz hau izen bati loturik erabiltzen da, zenbatzaile gisa.

8. Murgindueta: *jan dú(u) déna.* Bestalde, eta koadroetan idatzi dugun *guziá* horrez gainera, *gúztia* ere bildu genuen.

9. Ihabar: Alek *dena*; MHk *déna* eta *gúzie.*

12. Urritzola: *gúztí* ere bai: *gàu guztíko,* adibidez.

17. Anotz: Sandhi-kasuak nabarmen-nabarmenak ziren berriemaile honen ahotan. Aldi batez bere haurtzaroan Ezkabarteko haur guztiak Makirriango eskolara joaten ote ziren hari galdetu-eta, honela mintzatu zen: *Guziák éz! Azóz, Ezkába, Árre, Orikáin, Soráuren...* *óye kúzie tíré Ezkabártekoa(k) peño óyek étzirén yoáten árará...*

20. Inbuluzketa: *gúzi* ere bai: *ítxe gúziétán,* kasu.

24. Arrieta: *dénok* ere bai, hiztuna barruan dela, eta *gúzia,* berriz, adjektibo gisa: *gàu gúzian.*

31. Eaurta: *déna* hitza ohiko berriemaileei ez, Javier Krutxaga jaunari baizik bildu genion: *ník eman nakón sémëari...* *etséa ta fínka ta déna, guziák.*

32. Espartza: *àste guzíko* 'para toda la semana'.

33. Ezkaroze: Koadroetara ekarri *déna* hori, Zaraitzuko ibarrean nekez aditu duguna, berriemailearen adiskide Sinforiana Narbaiz (SN) andereari bildu genion, Erronkariko euskararen nolakotasunez ari ginela: *déna anítz...* *distínto kontárik;* *errán dugu: kéndik Ôtsagirá ere báí.*

35. Uztarroze: Gure oharretan, mugagabeko era atzizki bati loturik dakusagu beti: 1) *gúzutik* 'por todo'; 2) *irí gúzutik* 'por todo el pueblo'; 3) *xátan zía gúzuti?* *¿comes de todo?* (zukako era, *zu + a*); 4) *nègu gúzuko* 'para todo el invierno'; eta 5) *úrte gúzuko* 'para todo el año'. Halaber 'oro' hitz laburra, dela bakarka dela atzizki gisa, dugu: 1) *ah!, bai, bai...* *eta nexkátuak et'óro, e? xítan tzú gáiaz, amekétan eta, étsera; eta Urúñan? amarrètakó gúziak étsen;* eta 2) *arrastríoro, egunóro, igantióro.* Azkenik, *gúztia* moduko aldaera eta *déna* gisako hitza ere inoiz aditurik gaudela esan beharrean gara, bata zein besta oso bakanak diren arren.

Nº 153 ¿QUIÉN? - QUI? - WHO?
Nº 154 TODO - TOUT - EVERYONE

1. Ziordia	zein	dána. daná; gúzia. guziá
2. Altsasu	nor: nór etór da?	dána; guziá. guztía
3. Bakaiku	nor	dána; guzia
4. Dorrao	zein: zéiñ etór da?	déna; guztía. gúztia
5. Etxarri-Aranatz	zein: zéiñ etór dá?; nor: nór etór dá?	déna. dána
6. Arbizu	zein: zein etórri uk?	déna
7. Uharte-Arakil	nor	déna; gúzie
8. Murgindueta	nor: nór tór da?	déna. dená. daná; guziá
9. Ihabar	nor / nok: nok esán du?	déna; gúzie
10. Madotz	nor: nor etórre a? / nok: nok esán do?	déna
11. Egiarreta	nor	dena
12. Urritzola	nor	dena; guztié, gúzti
13. Larunbe	nor / nok: nok eósi du?	déna; guziá
14. Beorburu	nor	déna; gúzie. guzie
15. Usi	nor	déna
16. Ziaurritz	nor	déna. dená; gúzie
17. Anotz	nor	déna; gúzie
18. Olaitz	nor	déna
19. Ilurdotz	nor	déna; gúzie. guzié
20. Inbuluzketa	nor	déna; gúzie, gúzi
21. Urniza	nor	déna; gúzie. gúzia. guztía
22. Aurizberri	nor	dena
23. Espotz	nor: nor etórri da?	déna
24. Arrieta	nor	déna. dána; gúzia
25. Azparren	nor	déna
26. Garralda	nor / nork. nok	dena; guzia
27. Aria	nor	dena. dana; guzia
28. Hiriberri-Aezkoa	nor: nor etorri da?; zein: zein da zure aizpa?	dena; guzia
29. Garaioa	nor / nork	déna
30. Abaurregaina	nor	dena; guzia
31. Eaurta	nor / nork	gúzia, guziák / déna
32. Espartza	nor	guziá, guzi
33. Ezkaroze	nor	guziá / déna
34. Otsagi	nor / nork	guzia
35. Uztarroze	nor / nork	gúzia. guziá. guziá, gúzu / óro / déna

155. GALDERA

1. Ziordia: 'Bat' zenbaki kardinala ohiko lekuan agertzeaz gainera –*berri ón bat dukagú* edota *aténzio ón bat íruki béza* gisako esaldietan bezala, kasu– inoiz edo behin adjektiboaren aurretik aurkitu dugu: *egún bat oná*.

4. Dorrao: Herri honetan ere badugu arestian aipatu moduko kasuren bat, gutxiengoan egon arren: *méxtru bát ona*. Gure oharretan, baina, Arakilgo Urritzola bitartean ez dugu halakorik ikusten.

5. Etxarri-Aranatz: Jlri koadroetan agertzen den lehen aldaera bildu genion soilki; AEri, ordea, eta une desberdinetan izan bazen ere, koadroetan agertzen diren hirurak.

8. Murgindueta: *fakotxá / bakotxá* 'cada uno'.

12. Urritzola: Baina, lehenagoko silaban *i* edo *u* bat egonez gero, e bihurturik aurkitzen dugu maiz, dakargun adibidean bezala, tarteko leherkaria eroririk ere: *gau étez* '(en) una noche'. Gorago aipatu adibideen haritik, bestalde, hona herri honetan bilduriko lagin batzuk: *gizon bát óna / tunél bat aundie / platér bana aúndie eztié*. Edozein kasutan, bestelako adibideak hauek baino askozaz ugariagoak dira.

16. Ziaurritz: Herri honetan ere 'bat' zenbakia ohiko lekutik at aurkitu dugu, behin bederen: *lan bát aundie*.

17. Anotz: *eún betéz* '(en) un día'. Noizean behin, gorago esanikoaren ildotik edo, *bat* kardinala izenaren eta adjektiboaren artean kokaturik dakusagu: *árrí bet aúndie* edota *zátar bát garbíe*, adibidez.

19. Ilurdotz: *orón batéán* 'a la una'.

24. Arrieta: 'Bat' zenbaki kardinala ohiko lekuan joateaz gainera –*arzúri áundi bát / maztèki zar bát / álki txar bát*, adibidez–, batzuetan izena eta adjektiboaren artean azaltzen zaigu: *merèndu at edérra / zakúr bat fiárra / emán tzakó* (= 'zion') *karg át edérra*. Bestalde, orduak emateko zera bildu genuen: *orón batá, bi óronak, láurak...*

29. Garaioa: Herri honetan ere 'bat' zenbakia adjektiboaren aurretik aurkitu dugu inoiz: *zén bide bát zárrik*. Hurbileko Abaurregainean ere bildurik gaude era honetako adibide bat edo beste.

35. Uztarroze: Ordua emateko, honela: *òren bákotxa / òren bákutxa* 'la una', *òren bàkotx et'érdia* 'la una y media'. Galdetzeko, aldiz, honela: *zér órdu da, xa?* Hemen ere 'bat' zenbakiaren ohiko erabilera gainera bestelakoa ere badugu, gutxiengoan egon arren: *kalbéro bat ándi / kazóla bát ándi / morrói* (= 'mutiko') *báteki ñóto* (*Áma Berjina nóto batekí* ere bai) / *kantál batan ándi*. 'Batan' hau, bidenabar esanik, 'batetan' en pare dugu, jarraiko adibideek erakutsi bezala: *étse batán* (*etsé batetán* ere bai) eta *bérz batán* (*bérz batetán* ere bai), adibidez. 'Batetan' hau, halaber, honako testuinguruan dakusagu: *Ya había* [almadieros] *que hacían... egitán zejá cuatro tramos; batetán izärtan yá alforjá, xàkuekí, eta báskariáreki, eta Tortósaradráino!*...

156. GALDERA

3. Bakaiku: *bizbaíru* 'dos o tres, unos pocos' antza, JLZren arabera.

24. Arrieta: baina *bi laúnak*. Hots, zenbaki kardinalaren ostean izen bat joatekotan, 'bi' aditzen da beti. Ikus, horretarako, 238. galderari eman zaizkion erantzunak, non gaztelaniazko 'dos hombres' esateko 'bi gizon' aurkituko dugun, zenbaki hau bakarka dakusagun lur eremu, Beorburutik Otsagiraino, alegia, 'bide' edo 'bida' bildu den arren.

32. Espartza: *bi óronen* bidia 'dos horas de camino'.

35. Uztarroze: *bi ornétan* 'a las dos (horas)'.

157. GALDERA

19. Ilurdotz: *iru ebék* 'estos tres': *iru ebék, diré aixkídiak*.

29. Garaioa: Zenbakia zuzenean eskatzean *írur* eman baziguten ere, elkarriketaren barruan *írúr ilabéte* zein *irú ilabéte* dakusagu.

33. Ezkaroze: *bázuen altzíñetik írur* edo...

35. Uztarroze: Eta *irorétraino* 'hasta las tres'. Hitzaren aldaerei gagozkiola, bestalde, *íror* askotan aditu dugu herri honetan; *írur*, aldiz, behin edo bakarrik.

158. GALDERA

24. Arrieta: *laur* ere aditu izan diogu behin bederen herri honetako berriemaileari, doi-doi ahoskaturik izan bada ere: *ta láur... arrállak?*

27. Aria: Kantu baten testuinguruan *laur* dugu: *etxe gontan laur ardí, laurek zortzi bearri*.

35. Uztarroze: *láurtako bát* 'una cuatrena' (lau marabediko txanpona, alegia, bost xentimoko balioa zuena).

Nº 155 UNO - UN - ONE
 Nº 156 DOS - DEUX - TWO
 Nº 157 TRES - TROIS - THREE
 Nº 158 CUATRO - QUATRE - FOUR

1. Ziordia	bat	bi	iru	lau
2. Altsasu	bat	bi	íru	lau
3. Bakaiku	bat	bi	íru	lau
4. Dorrao	bat	bi	íru	lau. lou
5. Etxarri-Aranatz	bat. bät. bet	bi	íru	lau
6. Arbizu	bat	bi	íru	lau
7. Uharte-Arakil	bat	bi	íru	lau
8. Murginduetza	bat	bi	íru	lau
9. Ihabar	bat	bi	íru	lau
10. Madotz	bat	bi	íru	lau
11. Egiarreta	bat	bi	iru	lau
12. Urritzola	bat	bi	iru	lau
13. Larunbe	bat	bi	íru	lau
14. Beorburu	bat	bíde	íru	lau
15. Usi	bat	bíde	íru	lau
16. Ziaurritz	bat	bíde	íru	lau
17. Anotz	bat	bíde	iru	lau
18. Olaitz	bat	bíde	iru	lau
19. Ilurdotz	bat	bíde	íru	lau
20. Inbuluzketa	bat	bíde	íru	lau
21. Urniza	bat	bíde. bídä	íru	lau
22. Aurizberri	bat	bida	iru	lau
23. Espotz	bat	bída	íru	lau
24. Arrieta	bat	bída	íru	lau
25. Azparren	bat	bída	íru	lau
26. Garralda	bat	bida	irur	lau
27. Aria	bat	bida	iru	lau
28. Hiriberri-Aezkoa	bat	bida	irur	laur
29. Garaioa	bat	bída	írur. irúr. irú	laur
30. Abaurregaina	bat	bida	irur	laur
31. Eaurta	bat	bída	írur	laur
32. Espartza	bat	bída	írur	laur. lau
33. Ezkaroze	bat	bída	írur	laur
34. Otsagi	bat	bida	irur	laur
35. Uztarroze	bat	bi	íror. írur	laur

159. GALDERA

3. Bakaiku: *bos* aditu uste genuen, eta gauza bera gertatu zitzaigun Madotzen eta Larunben ere, baina koadroetan 'bost' idatzi dugu, zeren gaztelaniazko galdera 'cinco ovejas' izan balitz, kasu, 'bost ardi' adituko genukeen uste osokoak baikara.

17. Anotz: Ohikoena *bortz* bada ere, inoiz *bós páxu* 'cinco fajos' aditu dugu, nondik, koadroan kokatzeko, 'bost' atera dugun, 15 zk.rako *amabórz* bildurik ere. Hau ez da harritzekoa gaztelaniazko 'otro/a' kasurako berriemaile honixe honakoak bildu dizkiogula kontuan izanik: *bértze* / *bértze* / *bézte* / *béstze* eta *béste*, hau guztia gure pertzepzioaren arabera baldin bada ere, noski.

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Urdiain: *bost* / Lizarraga: *bost* / Etzarri-Aranatz: *bost* / Irañeta: *bost* / Alli: *bost* / Gartzaron: *bost* / Autza: *bortz* / Ziganda: *bost* / Eugi: *borz* / Mezkiritz: *bortz* eta *bost* / Auritz: *bortz* / Iraberri-Artibar: *bortz*.

160. GALDERA

Lan honetako 240. galderan ere 'seis' hitza agertuko da.

24. Arrieta: *séira dúro balio uté edo, zazpíra... bueno, zazpíra duro* 'a seis duros valen, a siete (cada uno)'. Nafarroako leku askotan, baita Iruñean ere, oso ohikoa da, gaztelaniaz, 'a cada seis duros, a cada siete' moduko esamoldea.

162. GALDERA

12. Urritzola: Eta *zortzík*oa 'ochena' (hamar xentimoko txanpona). J. M. Iribarrenek VN-n dioenez, 'Las lllaman así porque equivalen a 8 maravedís'. Berriemaile honela mintzatu zen: *Ba... ní, aurrèatuená, eskolán, ní nitzen, bai, ta máixtru orrék ásko náí tzeen. Ta, zerbátt e, ordún, Errotzén, etzén tiéndaik-eta gáuzek saltzéko, ta gáuzen bat biár balín batzún, eskolátik eskolaá, Irúrtzunéa biáltzen tzeen, ta bétí, zortzikon bát –zortzík*oa bákizú? *amár xéntimo zén–, zortzikon bát maten tzeén ta ní pozík eta màixtroarí, ník errékattu oíék itten nittún ta, oé eré kontént.*

35. Uztarroze: *badakiágun zér ordu dén? bai, zér ordu da? zórtziak ágian*. Hots, *agian* honek ez du hemen, Pirinioz haraindik hainbat esparrutan bezala, gaztelaniazko 'ojalá' hitzaren esanahia, 'acaso'rena baizik.

163. GALDERA

3. Bakaiku: JLZk, egin genion grabazioan, *berrátzi* ahoskatu zuen.

5. Etzarri-Aranatz: JIri *bederátzi* bildu genion; AEri *bedrátzi*.

9. Ihabar: Parentesi artean idatzi dugun *e* hori erdizka aditu uste genion Ali (erdizkako laburketa edo), beste leku askotan ere aditua bestalde. Mhri era osoa, erdi laburtua eta erabat laburtua bildu genion: *bederátzi* / *bed(e)rátzi* / *bedrátzi*.

164. GALDERA

25. Azparren: *amarretáko*, lit. '(almuerzo) de las diez' bildu genion ABri, esanahia agertu ez bazuen ere.

Urritzola herriaren urrutiko ikuspegia - KA2012

Nº 159 CINCO - CINQ - FIVE
Nº 160 SEIS - SIX - SIX
Nº 161 SIETE - SEPT - SEVEN

Nº 162 OCHO - HUIT - EIGHT
Nº 163 NUEVE - NEUF - NINE
Nº 164 DIEZ - DIX - TEN

1. Ziordia	bost	sei	zazpi	zórtzi	bedrátzi	amár
2. Altsasu	bost	sei	zázpi	zórtzi	bedérátzi	ámar
3. Bakaiku	bost	sei. săi	zázpi	zórtzi	bed(e)rátzi. berrátzi	amár
4. Dorrao	bost	sei	zázpi	zórtzi	bedrátzi	amár
5. Etxarri-Aranatz	bost	sei	zázpi	zórtzi	bederátzi. bedrátzi	amár
6. Arbizu	bost	sei	zázpi	zórtzi	bed(e)rátzi	ámar. amár
7. Uharte-Arakil	bost	sei	zázpi	zórtzi	bederátzi	amár
8. Murgindueta	bost	xei	zázpi	zórtzi	berátzi. bed(e)rátzi	amár
9. Ihabar	bost	sei	zázpi	zórzi	bed(e)rátzi	amár
10. Madotz	bost	sei	zázpë	zórtzë	beátzë	amár
11. Egiarreta	bost	sei	zazpi	zorzi	bedratzi	amar
12. Urritzola	bost	sei	zázpi	zórtzi	bederátzi. beátzi	amár
13. Larunbe	bost	sei	zázpi	zórtzi	bederátzi	amár
14. Beorburu	bortz	sei	zázpi	zórtzi	bed(e)rátzi	amár
15. Usi	bortz	sei	zázpi	zórtzi	bederátzi	amár
16. Ziaurritz	bo(r)tz	sei	zázpi	zórtzi	bed(e)ratzí	amár
17. Anotz	bortz. bost	sei	zázpi	zórtzi	bed(e)rátzi	amár
18. Olaitz	borz	sei	zazpi	zórzi	bederátzi	amár
19. Ilurdotz	bortz	sei	zázpi	zórtzi	bed(e)rátzi	amár
20. Inbuluzketa	bortz. bo(r)z	sei	zázpi	zórtzi	bed(e)rátzi	amár
21. Urniza	bortz	sei	zázpi	zórtzi	bederátzi. bedrátzi	amár
22. Aurizberri	bortz	sei	zazpi	zortzi	bed(e)ratzi	amar
23. Espotz	bortz	sei	zázpi	zórtzi	bederátzi	amár
24. Arrieta	bortz	sei	zázpi	zórtzi	bedrátzi	amár
25. Azparren	bortz. borz	sei	zázpi	zórtzi	bederátzi. bedrátzi	amár
26. Garralda	bortz	sei	zazpi	zortzi	bedratzi	amar
27. Aria	bortz	sei	zazpi	zortzi	bedratzi	amar
28. Hiriberri-Aezkoa	bortz	sei	zazpi	zortzi	bedratzi	ámar
29. Garaioa	borz	sei	zázpi	zórtzi	bederátzi. bedrátzi. beátzi	amár
30. Abaurregaina	bortz	sei	zazpi	zortzi	bedratzi	amar
31. Eaurta	borz	sei	zázpi	zórtzi	bedrátzi	ámar
32. Espartza	borz	sei	zázpi	zórtzi	bedrátzi	ámar
33. Ezkaroze	borz	sei	zázpi	zórtzí	bedrátzi	ámar
34. Otsagi	borz	sei	zazpi	zortzi	bedratzi	amar
35. Uztarroze	borz	sei	zázpi	zórtzi	bederátzu. bed(e)rátzu	ámar

165. GALDERA

9. Ihabar: Alek *amáika*; MHk *amáike*.

166. GALDERA

4. Dorrao: *dotzen* át 'una docena'.

27. Aria: Hona hemen ere, berriemailearen seme Juan Javierrek bildu eta kantu txiki batetik aterata: *Nina, nina, zemana saltzen duzu dozena sardina*.

33. Ezkaroze: *dózna bát* 'una docena', lehen hitzaren laburketa nabariaz.

167. GALDERA

2. Altsasu: FGk *améiru* eta JMek *amaíru*. Hark, gainera, *amaláu, amabóst, amaséi, amazápi / emázazpi, emezórtzi* eta *emerétzi*.

8. Murgindueta: Beste zenbaki batzuk ere bildu genituen: *amaláu, amabóst, amaséi* (lehenxeago *xei*), *amazápi, emezórtzi* eta *emerétzi*.

9. Ihabar: Alek gaineratuak: *amaláu, amabóst, amaséi, amazápi, emezórtzi* eta *emerétzi*.

10. Madotz: *amálau, amábost, amásei, amazápe, emezórtze* eta *emeétzi*.

13. Larunbe: *amaláu, amabóst, amaséi, amazápi, emezórtzi* eta *emerétzi*.

19. Ilurdotz: *sáldu zúzte amábi errégualdi lúrre* = *vendieron doce robadas de terreno*.

20. Inbuluzketa: *amabórtz* 'quince'.

21. Urniza: *amaláu, amabóz* (lehenxeago bortz emanik ere), *amaséi, emezápi, emezórtzi* eta *emerétzi*.

23. Espotz: *amaláu, amabórtz, amaséi, amazápi, emezórtzi* eta *emerétzi*.

25. Azparren: *amaláu, amabórtz / amabórz, amaséi / emaséi, amazápi / emezápi...* eta *emerétzi*.

29. Garaioa: *amaláur, amabortz, amaséi, emazápi* (horrela gure oharretan), *emezórtzi* eta *emerétzi*.

35. Uztarroze: *amaláur, amabóz (sic), amaséi, amazápi, amazórtzi / emezórtzi* eta *emerétzu*, azken honetarako, aurrenik, *àmarbed(e)rátzu* bildu bagenuen ere.

168. GALDERA

Urritzolan eta Anotzen bilduriko *obei* horiek beste zenbait hitzetako *g / b* txandaketa dakarkigu gogora: *ogi, guraso, legatza / obi, buraso, lebatza...* adibidez. Ziordian ere halako txandaketa, bikoitza gainera, aditu genuen 1981ean, *gosbarrengua* ahoskatu baitzuen gure berriemaileak bertso bat errezitatzean, geroxeago, kantatzean, *bosgarrengu(b)a* eman bazuen ere.

169. GALDERA

5. Etxarri-Aranatz: Koadroetan agertzen den emaitza bikoitzeko lehenengo era JIri zor zaio; AEri bigarrena.

170. GALDERA

Ikusgarria, agian, zenbait herritan 'bi' zenbakirako bildu den *bide / bida* gisako pareak (156. galdera) 'hamabi' zenbakirako erantzunak biltzean (166.a) erabat desagertua –inon ez baitute **amabide* edo **amabida* eman– oraingo 'hogeitabi' honetan berragertu izatea: *ogeita-bide / ogeitabida*.

2. Altsasu: FGk *ogéitabí* eta JMek *oitabí*.

5. Etxarri-Aranatz: Koadroetan agertzen den emaitza bikoitzeko lehenengo era JIri zor zaio; AEri bigarrena.

19. Ilurdotz: *ogéitebide óntzak eta boz(t) dúro...* *soldátutik librézékó, Pédro Mári Garruéseí, Ilurdózkõa*.

Nº 165 **ONCE - ONZE - ELEVEN**
 Nº 166 **DOCE - DOUCE - TWELVE**
 Nº 167 **TRECE - TREIZE - THIRTEEN**

Nº 168 **20**
 Nº 169 **21**
 Nº 170 **22**

1. Ziordia	amáika	amábi	amáiru. amaíru	ogéi	ogeitabát	ogeitabí
2. Altsasu	amáika. améika	amábi	améiru. amaíru	ogéi. oéi	oitabát	ogèitabí. oitabí
3. Bakaiku	améika	amábi	ameíru	ogéi	ogèitabát	oitabí
4. Dorrao	améika	amábi	améiru	ogéi	ogeitabát	ogeitabí
5. Etxarri-Aranatz	améika	amábi	ameíru	ogéi	o(e)itabát. ogéitabát	oitabí. ogéitabí
6. Arbizu	améika	amábi	améiru	ogéi. ógei	oitábat	oitábi
7. Uharte-Arakil	amáikã	amábi	améiru	ogéi	ogeitebát	oitebí
8. Murginduetza	amáike. amáikã	amábi	amíru. ameíru	ogéi	oitabát. ogèitebát	oitebí. ogèitebí
9. Ihabar	amáika. amáike	amábi	am(a)íru	ogéi	ogéitebát	ogéitebí
10. Madotz	amíka	amábe	amíru	ogéi. ogái	ogéita át. oitabát	oitabí
11. Egiarreta	amíka	amabi	amiru	ogei	ogeitabat	ogeitabi
12. Urritzola	amáika	amábi	amíru	ogéi. obéi	obeitabát	obeitebí
13. Larunbe	améka	amábi	amíru	ogéi.	oitebát	oitebí
14. Beorburu	améka	amábi	amíru	ogéi	oitebát	oitebíde
15. Usi	améka	amábi	amíru	ogéi	ogeitebát	ogeitabíde
16. Ziaurritz	améka	amábi	amíru	ogéi	ogeitebat	ogeitabíde
17. Anotz	améka	amábi	amíru	ogéi. obéi	ogeitebát	ogeitábíde
18. Olaitz	améka	amábi	améiru	ogéi	ogeitebát	ogeitebíde
19. Ilurdotz	améka	amábi	amáiru	ogéi	ogéitebát	ogéitebíde
20. Inbuluzketa	améka	amábi	amíru	ogéi	ogéitebát	ogéitebíde
21. Urniza	amáëka	amábi	amaíru	ogéi	ogeitebát	ogeitebíe
22. Aurizberri	ameka	amabi	amairu	ogei	ogeitabat	ogeitabida
23. Espotz	améka	amábi	amaíru	ogéi	ogeitabát	ogeitabída
24. Arrieta	améka	amábi	amaíru	ogéi	ogeitabát	ogeitabída
25. Azparren	améka	amábi	amaíru	ogéi	ogeitabát. oitabát	ogeitabída
26. Garralda	ameka	amabi	amairur	ogei	ogeitabat	ogeitabida
27. Aria	ameka	amabi	amairu	ogei	oitabat	oitabida
28. Hiriberri-Aezkoa	ameka	amabi	amairur	ogei	ogeitabat	ogeitabida
29. Garaioa	améka	amábi	amairur	ogéi	ogèitabát	ogéitabída
30. Abaurregaina	ameka	amabi	amairur	ogei	ogeitabat	ogeitabida
31. Eaurta	améka	amábi	amaíru	ogéi	ogeitabát	ogeitabída
32. Espartza	améka	amábi	amaíru	ogéi	ogeitabát	ogeitabí
33. Ezkaroze	améka	amábi	amaíru	ógei	ogeitabát	ogeitabída
34. Otsagi	ameka	amabi	amairur	ogei	ogeitabat	ogeitabida
35. Uztarroze	améka	amábi	amíror	ógei	ogeitabá(t)	ogeitabí

171. GALDERA

2. Altsasu: FGk *ogeitāiru* eman zuen; JMek *oitaíru*.
 5. Etxarri-Aranatz: Jlk *oitíru* eman zuen; AEk *ogèitáiru*.
 9. Ihabar: Alek *ogeiteláu* gaineratu zuen.
 10. Madotz: *oitaláu* ere eman ziguten.
 13. Larunbe: Honako zenbakiak bildu genituen halaber: *oiteláu*, *oitebóst*, *oiteséi*, *oitezázpi*, *oitezórtzi* eta *oitebed(e)rátzi*.
 23. Espotz: Hauek ere bai: *oitaláu*, *oitaórtz*, *oitaséi*, *oitzázpi*, *oitzórtzi* eta *oited(e)rátzi*.
 25. Azparren: *oitaláu*, *oitaórtz*, *oitaséi*, *oitzázpi*, *oitzórtzi* eta *oitedrátzi* ere bai.
 29. Garaioa: *ogéitaláur* bildu genuen orobat ere.
 31. Eaurta: *ogeitaláur* ere bai.
 33. Ezkaroze: Eta *ogèita* borz 'veinticinco': *ník ogèita bórz urte eré, nítuén, áita il zelarík*.

172. GALDERA

3. Bakaiku: Berriemaileak, 23 zk. honi erantzuna eman ondoren zenbakiak emanez jarrai zezan eskatu genionean, zera esan zuen: *leé-pezikotík asíta?*
 12. Urritzola: *obeittamar* / *ogeitteamar* / *oitteamar* / *ogeitamar* ere bai.
 31. Eaurta: MCEk ere antzera: *ogeitámar*

173. GALDERA

2. Altsasu: *berròibat egún* 'unos cuarenta días', FGren arabera.
 25. Azparren: Honakoak ere bildu genituen: *berrogéitaláu*, *berrogéitaórtz* eta *berrogéitaséi*.

174. GALDERA

2. Altsasu: *berrogéitamár* ere bai.
 12. Urritzola: *berroittemar* / *berroita amar* ere bai.
 16. Ziaurritz: *bérroitamár* / *berróitamar* era laburtuak ere bai.

175. GALDERA

7. Uharte-Arakil: 2008an, Arbizu eta Murgindueta hurbileko herrietan bilduak genituen emaitzak ikusiz, azken saioko laguntzaile JMU zenbaki kardinal honetaz galdekatu genuelarik, honek ere, inkestan zehar berriemaile izaniko MAK bezala, *irutanogéi* eman zigun.
 9. Ihabar: Erantzuna, aldaera eta guzti, MHri zor zaio. Gauza bera 70, 80 eta 90 zenbakiei dagokienez ere.
 12. Urritzola: *iruogei* / *irutanogei* / *irutanoi* ere bai.

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Hona, kasu honetan, 'iruogei' eta 'iruetanogei' ereduen arteko datuak, balizko erkaketa baterako:

Urldiain: *iruogéi* / Lizarraga: *iruogei* / Etxarri-Aranatz: *iruogei*; *irutenogei?* / Irañeta: *irutanogei* / Alli: *irorogei* / Gartzaron: *iruetanoei* / Autza: *iruetanogéi* / Ziganda: *iruetanogei* / Eugi: *iruetanogei* / Mezkiritz: *iruetanogei* / Auritz: *iruetanogei* / Iraberri-Artzibar: *iruetanogei*.

176. GALDERA

9. Ihabar: MHk *iruetanogéitamár* eman zuen orobat, azentuera zertxobait aldaturik.
 12. Urritzola: *irutanobèitamár* ere bai.

N° 171 23
 N° 172 30
 N° 173 40

N° 174 50
 N° 175 60
 N° 176 70

1. Ziordia	ogeitairu	oitamár	berrogéi	berrogeitamár	irurogéi	iruogeitamár
2. Altsasu	ogèitairu. oitairu	ogéitamár	berrogéi	berrógeita ámar	írurogéi	írurogéita ámar
3. Bakaiku	ogèitairu	oéitamár	berrógéi	berrógeitamár	irúrogéi	irùrogeitamár
4. Dorrao	ogeitairu	ogéitamár	berrogéi	berrogeitamár	irurogéi	irurogeitamár
5. Etxarri-Aranatz	oitíru. ogèitairu	ogéitamár	berrogéi	berrogeitamár	irurogéi	irurogeitamár
6. Arbizu	oitíru	oitamár	berrogéi	berrógeitamár	irurogéi	irurogeitamár
7. Uharte-Arakil	ogeiteiru	ogeitamár	berrogéi	berrogeitamár	irutanogéi	irùtanogéitamár
8. Murginduetza	oiteiru. ogèiteiru	oitamár. ogèiteamár	berrogéi	berrogeiteamár	írurogéi	írurogeitamár
9. Ihabar	ogéiteiru	ogéitamár	berrogéi	berrogeitamár	irutanogéi. írutanogéi	irutanogéitamár
10. Madotz	oitíru	oitamár	berrogéi. berrogái?	berróitamár	íruretanogéi. írúetanogái	íruretanóitamár
11. Egiarreta	ogeitiru	ogeitamar	berrogei	berrogeitamar	iruetanogei	iruetanogeitamar
12. Urritzola	obeiteiru	obeiteamár. óitamár	berrobéi. berrogéi	berro(b)eiteamár	irurobéi	iruro(b)eiteamár
13. Larunbe	oitíru	oitamár	berrogéi*	berroitamár	iruetanogéi*	iruetanogeitamar
14. Beorburu	ogeiteiru	ogèitamár	berrogéi	berrogeitamár	iru(r)etanogéi	iru(r)etanogéitamár
15. Usi	ogeitíru	ogeitamár	berrogéi	berrogeitamár	iruetanogéi	iruetanogéitamár
16. Ziaurritz	ogeiteiru	oitamár	berrogéi	berrogeitamár	irutanogéi	irutanogeitamar
17. Anotz	ogeitíru	ogeitamár	berrogéi	berrogeitamár	irotanogéi	iruetanogéitamár
18. Olaitz	ogeiteiru	ogeitamár	berrógei	berrogeitamár	iruetanogéi	iruetanogeitamar
19. Ilurdotz	ogéiteiru	ogéi eta amár	bérogéi	berrogéi eta amár	irúetanogéi	irúetanogéi eta amár
20. Inbuluzketa	ogeiteiru	ogeitamár	berrogéi. bérogei	berro(g)éitamár	iruetanogéi	iruetanogéitamár
21. Urniza	ogeiteiru	oitamár	berrogéi	berrogeitamár	irúetanogéi	irúetanogéitamár
22. Aurizberri	ogeitairu	ogeitamar	berrogei	berrogeitamar	iruetanogei	iruetanogeitamar
23. Espotz	o(g)eitairu	oitamár	berrógei	berrogeitamár	iruetanogéi	iruetanogéitamár
24. Arrieta	ogeitairu	ogeitamár	berrogéi	berrogeitamár	iruetanogéi	iruetanogéitamár
25. Azparren	ogeitairu. oitairu	oitamár	berrogéi	berroitamár*	irutanoái*?	
26. Garralda	ogeitairur	ogeitamar	berrogei	berrogeitamar	iruetanogei	iruetanogeitamar
27. Aria	oitíru	oitamar	berrogei	berroitamar	iruetanogei	iruetanoitamar
28. Hiriberri-Aezkoa	ogeitairur	ogeitamar	berrogei	berrogeitamar	iruretanógei	iruretanogéitamár
29. Garaioa	ogéitairu(r)	ogéita ámar	berrogéi	berrogeita ámar	irurétanógei	irurétanógeita ámar
30. Abaurregaina	ogeitairur	ogeitamar	berrogei	berrogeitamar	iruretanogei	iruretanogeitamar
31. Eaurta	ogeitairur	ogèita ámar	berrógei	berrógeita ámar	irurógei	irurogeita ámar
32. Espartza	ogeitairur	o(g)itamar	berrogéi	berrogeitamar	irurógei	irurogeitamar
33. Ezkaroze	ogeitairur	ogeitamar	berrogéi	berrogeitamar	irurógei	irurogeitamar
34. Otsagi	ogeitairur	ogeitamar	berrogei	berrogeitamar	irurogei	irurogeitamar
35. Uztarroze	ogeitíror	ogeitamar	berrógei	berrogeitamar	irorógei	irorogéitamár

177. GALDERA

9. Ihabar: MHk *làuetanogéi* eman zuen orobat, azentuera zertxobait aldaturik.

178. GALDERA

9. Ihabar: MHk *làuetanogéitamár* eman zuen orobat, azentuera zertxobait aldaturik.

179. GALDERA

2. Altsasu: FGk *eún* esan zuen; JMek *egún*.
 3. Bakaiku: *eún* lAri bildu genion; *egún* JLZri.
 4. Dorrao: *aunén bat* 'unos cien'. Badugu, era berean, *eu > au* bilakaera darakusan beste hitzen bat: *irutenáun*, *auntzália*, *aúnbaráko* (*ónbarako* ere aditu dugu) eta *auskeá*, gutxienez.
 6. Arbizu: *aun* gehiago, omen, *eun* baino.
 9. Ihabar: Alek *áun* eman zuen eta MHk *áun* eta *aún*, zera argituz: *bòstetanogéi es, pero, nosotros le llamamos aún*.

180. GALDERA

2. Altsasu: FGk *berréun –bérraun* ere bai– eman zuen; JMek *berregún*.
 5. Etxarri-Aranatz: Lehehengo erantzuna lIrena da; AErena bigarrena.
 9. Ihabar: MH mintzo: *No sé, biètanaún será, yo no he aprendido a contar en vasco, por mi cuenta saco...* - Eta 'berraun'? - *No sé, no me fio*.
 14. Beorburu: *berreun* ere aditu diogu inoiz berriemaile honi, baina gehienetan *berraun* zerabilen.

181. GALDERA

2. Altsasu: FGk *íruereún*; JMek *irúregún*.
 3. Bakaiku: *láutanegún* eta *bostètanegún* moduko zenbakiak ere bildu genituen.
 4. Dorrao: *lautenáun* ere bai.
 9. Ihabar: MH mintzo: *iruétanáun será? así tiene que ser...*
 10. Madotz: *lauetaneún* eta *bosteún* bildu genuen orobat, bide batez.

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Hona, kasu honetan, 'irureun' eta 'iruetaneun' ereduen arteko datuak, balizko erkaketa baterako:

Urdiain: *irureun* / Lizarraga: *irutaneun* / Etxarri-Aranatz: *irutenaun* / Irañeta: *iruraun* / Alli: *irureun* / Gartzaron: *irueun* / Autza: *iruegún* / Ziganda: *iruun* / Eugi: *irueun* / Mezkititz: *iruegun* / Auritz: *irureun* / Iraberri-Artzibar: *irueun*.

182. GALDERA

Lan honetako 235. galderan ere –'gracias' da, berez– oraingo honekin erkatu ahal izateko hainbat datu agertuko da.

19. Ilurdotz: *étxean bádaúzkgíú láu míle kílo garíe* moduko esaldia bildu genion berriemaileari, halako batean.
 35. Uztarroze: *Il garbia dugu hor, jarraiko adibidean bezala: ánix milla, ánix milla pezéta, bálio bitéi áurten*.

183. GALDERA

9. Ihabar: Erantzuna MHrena da.

Nº 177 80
 Nº 178 90
 Nº 179 100

Nº 180 200
 Nº 181 300
 Nº 182 1000
 Nº 183 10000

1. Ziordia	larogéi	larogeitamár	eún	berreún	irure(g)ún	mila	amár mila
2. Altsasu	larógei. larogéi	larógeita ámar	eún. egún	berréun. berregún	irureún. irúregún	mila	amár milá
3. Bakaiku	larogéi	làrogèitamár	eún. egún	berr(e)ún	irútanegún	milla	amár millà
4. Dorrao	larogéi	larogeitamár	áun	berráun	irútenún. irutenáun	milla	amár milla
5. Etxarri-Aranatz	laurogéi	làurogèitamár	áun	berráun; bitenáun	irútenáun	mille. milla	amár milla
6. Arbizu	laurogéi	larògeitamár	áun. eún	bitegún	irútenéun	milla	amár millá
7. Uharte-Arakil	lauetanogéi	lauètanogèitamár	áun	berráun	irutanáun	mille	amár millé
8. Murgindueta	laurogéi	làurogeitamár	áun	berráun	irutanáun	millé	amár millé
9. Ihabar	láuetanogéi	láuetanogèitamár	áun. aún	biètanaún	irúétanaún	mille	amár millé
10. Madotz	láuetanogéi. láuetanogái?	lauetanogèitamár	eún	berreún	iruretaneún	millé	amar millé
11. Egiarreta	lautanogei	lautanogeitamar	eun	bietaneun	iruetaneun	mille	amar mille
12. Urritzola	laurobéi	laurobeiteamár	egún. eún	berrún	irueún	mille. milla	amár mille
13. Larunbe	lauetanogei*	lauetanogeitamar*				mille	amár mille
14. Beorburu	lauetanogéi	lauetanogèitamár	eún. egún	berráun	irúétaneún	mille	amár mille
15. Usi	lauetanogéi	lauetanogèitamár	e(g)ún	berráun	iruetagún	mille	amár mille
16. Ziaurritz	lauetanogéi	lauetanogeitamár	e(g)ún	berreún. berráun	irutanegún	mille	amár mille
17. Anotz	lauetanogéi	lauetanogeitamar	egún. égun	biegún?	irúetanegún?	mille	amár mille?
18. Olaitz	lauetanogei	lauetanogeitamár	egún	biegún	iruegún	mille	amar mille*
19. Ilurdotz	labétanogéi	labetanogéi éta amár	egún	berreún	iruegún	mille	amár mille
20. Inbuluzketa	labetanogéi	labetanogèitamar	eún	berre(g)ún	irue(g)ún	mille	amár mille
21. Urniza	làbetanogéi	làbetanogèitamár	eún	berreún	irueún	mille	amár millé
22. Aurizberri	lauetanogei	lauetanogeitamar	eun	berreun	irueun	milla. mila	amar mila
23. Espotz	lauetanogéi	lauetanogèitamár	eún	berreún	irueún	mila	amár mille
24. Arrieta	lauetanogéi	lauetanogèitamár	egún	berregún	iruegún	mila	amár mila
25. Azparren						mila	
26. Garralda	lauetanogei	lauetanogeitamar	egun	berregun	iruregun	mila	amar mila
27. Aria	lauetanogei	lauetanoitamar	egun	berregun	iruegun	mila	amar mila
28. Hiriberri-Aezkoa	lauretanogéi	lauretanogeitamar	eun	berreun	irureun	mila	amar mila
29. Garaioa	lauétanogéi	lauétanogèita ámar	egún	berregún	irúreún	milla	amár milla
30. Abaurregaina	laetanogei	laetanogeitamar	egun	berregun	iruregun	mila	amar mila
31. Eaurta	laurógei	laurogèita ámar	égun	berrégun	irurégun	mila	amár milá
32. Espartza	laurógei	laurogeitamar	eun	berré(g)un	iruré(g)un	mila	amar mila
33. Ezkaroze	laurógei	laurogeitamar	é(g)un	berrégun	irurégun	mila	amar mila
34. Otsagi	laurogei	laurogeitamar	egun	berregun	iruregun	mila	amar mila
35. Uztarroze	laurógei	laurogeitamar	éin	berréin	iroréin	milla	amar mil

184. GALDERA

1. Ziordia: Era laburtua ere bai, bere aldaerak eta guzti: *lénbizi, lénmizi* eta *lémizi*, alegia.
2. Altsasu: Lehenengo erantzuna FGrena da baina JMek ere hitz bera erabili zuen, altsasuarrak eta 'urdindarrak' San Pedro egunean izen bereko ermitara joan eta, bertan ospatu ohi diren mezen eta ondorengo erromeriaren berri eman zuenean: *Amàiketán? lenbiziko meza; úra akatú ta, gosáita*. FGk, baina, elkarrizketan, *lepiziko* gisako aldaera erabili zuen: *lepiziko gerrán*, alegia.
3. Bakaiku: JLZri, berriz, *lebízko* bildu genion: *Orbaizèta(a) fáten gindan lebízko... erriyá gértuena*.
9. Ihabar: MH mintzo, haur denboran dotrinan ikasirikoa oroituz: "*Zénbat gáuze bear diré konfésio on bát egítteko?*", ezín pensátu: "*Bost*" - *Ta "zér die ta?"* - "*Lémizkuá esamiñé, bigarná doloriá, irugarná agoskó konfesiúrâ... no; làugarná?*"... aztú dakié, *nik ikes nittué-ta...*
12. Urritzola: *lemixiko* eta *lemixko* ere bai.
14. Beorburu: *lemíxko* era laburtua ere bai.
17. Anotz: *lenbíxko* ere bai, eta baita *lemixién* ('al principio', 'primeramente' edo) ere.
18. Olaitz: *nik e(g)in dut léenik* moduko esaldia bildu genuen hala ere.
19. Ilurdotz: *liméxkoa* eta *lemixiko* ere bai, azken hau laburbildu gabe.
24. Arrieta: *lebízikõa* ere bai.
31. Eaurta: Lehenengo aldaera CS-i bildu genion; bigarrena MCEri.

186. GALDERA

31. Eaurta: *laurgárna* eta *borzgárna* ere eman zuen, bide batez, CS-ek.

Arakil ibaia Errotzen, Urritzolarako bidean - KA2012

Nº 184 PRIMERO - PREMIER - FIRST
Nº 185 SEGUNDO - SECOND - SECOND
Nº 186 TERCERO - TROISIÈME - THIRD

1. Ziordia	lénbizikuá, lemizí	bígarrená	írugarrená
2. Altsasu	lenbíziköa, lenbizíko. lepíziko	bigárrená	irúgarrená
3. Bakaiku	lépizikuá	bígarrená	irúgarrená
4. Dorrao	lendabízíkua. lendàixkuá	bigárná	irúgarna
5. Etxarri-Aranatz	lemízikoá	bigérna, bigérren	irugérna, irugérren
6. Arbizu	lenbízikua, lèndabézi	bigárrená	irúgarrená
7. Uharte-Arakil	lemíxkua. lenbíxköa. lenbizkúa	bigárna	irúgarná
8. Murgindueta	lénbixkoá	biarná. bigarná	iru(g)arná. ìrugárna
9. Ihabar	límixikuá. limíxkoa. lèmixkuá	bígerna. bigarná	irúgerna. ìrugarná
10. Madotz	lénbizikó	bìarrén	íruarrén
11. Egiarreta	lenbixe; lenbíxkoa	biarrena. biárna	iruarrrena. iruárna
12. Urritzola	lénbizikua, lenbixiko. lemíziko	bígarna	írugarrená
13. Larunbe	lemíxkoa, lemíxko	bigárna	irugárna
14. Beorburu	lenbízkoa. lemízkoa, lemixíko	bigarréna. bigárna	irugárna
15. Usi	lenbízikua, lenbixíko. lenbíxko	bigárna	irugarna
16. Ziaurritz	lenbizíkua; lenéngo; lénik	bigárna	irugárna
17. Anotz	lemixíkua, lemíxiko; lénik	bigárna	irugárna
18. Olaitz	lemíxkue*	bígarna*	írugarna
19. Ilurdotz	limíxkua, limíxko. lemíxiko	bigarréna. bigérren	irúgarréna
20. Inbuluzketa	lenbízikua, lemíxiko. lemíxi	bigarréna	irugarréna
21. Urniza	lemíxkua; lemízi	bigérrená	irúgérrena
22. Aurizberri	lemixiko	bigarren	irugarren
23. Espotz	lemíxköa	bigárren	írugarren
24. Arrieta	lemízikoa. lemixíkua. lenbíxia	bigárrena, bigárren	irugárrena
25. Azparren	lemizíkua*	bigárrena*	irugárrena*
26. Garralda	lemixkoa	bigarrena	irugarrena
27. Aria	lemixiko, lemixkoa	bigarrena	irugarrena
28. Hiriberri-Aezkoa	lemixikoa	biarrena	irugarrena
29. Garaioa	lemizíko, lemixíkua	bìgarrená	irùgarréna
30. Abaurregaina	lenbizkoa	bigarrena	irugarrena
31. Eaurta	lemízikuá, lemézikoa	bigárna	irurgárna
32. Espartza	leméziko. lemezíko; léna, len	bigárna	irugárna. ìrugárna
33. Ezkaroze	lenbízikua, lemezíko	bigárrena	irúgarna
34. Otsagi	lemizikua. lemezikua	bigarrena	irugarrena
35. Uztarroze	léna. lená, len	bigarná	irorgarná

187. GALDERA

5. Etxarri-Aranatz: *érdiyä ein diáu* esan zuen Jlk, beste une batean *erdía* erabilita ere.
 12. Urritzola: *érdiya* ere bildurik gaude herri honetan, baina elkarrizketa baten arian *érdie* eman zuen berriemaileak, bi aldiz ia jarraian.
 24. Arrieta: *erdízka* 'a medias', gaineratu zuen berriemaileak.
 31. Eaurta: CS-ek *érdia* emanik ere, MCEri *erdía* bildu genion.

188. GALDERA

3. Bakaiku: *íru erdí... izánko dá* esan zuen berriemaileak. Erantzun egokia iruditzen ez zaigunez ez dugu koadroetan sartu.
 9. Ihabar: Erantzuna MHri zor zaio.
 28. Hiriberri-Aezkoa: Galdegileak zera idatzi zuen: *está bien así, así lo dicen*.
 32. Espartza: Berriemaileak zera esan zuen: *ez níz bátre orítzen ni kórtaz, 'térzio' kórtaz!*
 35. Uztarroze: *no me da ni idea eso*, esan zuen berriemaileak.

189. GALDERA

9. Ihabar: Erantzuna MHri zor zaio, kasu honetan lagunduta eman bazuen ere.
 19. Ilurdotz: *orón bátea kuárto gúti* 'la una menos cuarto'.
 24. Arrieta: *kuárto át ardó*, adibidez.
 25. Azparren: Laguntza pixka batekin emaniko erantzuna, desegokia izan arren; hots, baldin halako hitza –'laugarrena' ziurrenik– proposatu bagenion, berriemaileak lehenxeago eman *irugárrena*-ri begira egin genuelakoan gaude.
 31. Eaurta: CS-ek *láurgarren* bát eman zuen; MCEk, *kuartóxko bat sólo*.
 35. Uztarroze: *pues kuártoa tampoco [sé]... pues bar diár pártitu kilo bát láurentako, abér zómana xítan da* esan zuen berriemaileak.

Larunbeko Oraien auzoko Sauntsierena etxea; berriemailea bertakoa zen - KA2012

Nº 187 MITAD - MOITIÉ - HALF

Nº 188 TERCIO - TIERS - THIRD

Nº 189 CUARTO - QUART - QUARTER

1. Ziordia	érdiya		laurdéna*
2. Altsasu	érdiya	írutatik bat	láutatik bat
3. Bakaiku	érdi(y)á		érdien érdi(y)a
4. Dorrao	erdiya	íru pusketátik bát	kuártoa; láu pusketátik bát
5. Etxarri-Aranatz	érdiyä	írutétik bat	láutétik bat
6. Arbizu	erdiyá	írútetí bát	láuteti bát
7. Uharte-Arakil	erdié	irúgarren aldíe	kuárto at
8. Murgindueta	érdié	irutátik bát; írutatik párté át	láutatik párté át
9. Ihabar	erdié	íru puxkétik bát	lau puxkétik bát*
10. Madotz	érdií	íruetaté bat; íru puskétaté bat	láuetaté bat
11. Egiarreta	erdié	iruarren parte	laugarren parte
12. Urritzola	erdié	irutatik bat	laurdéna
13. Larunbe	erdié		
14. Beorburu	erdié	iruetátik bat	lauetáik bat
15. Usi	erdié		kuárto bat
16. Ziaurritz	erdié	irutáik bat	lauetáik bat
17. Anotz	erdié	iru pártetaik bat	kuártöa
18. Olaitz	erdié		
19. Ilurdotz	erdié	iruétaik bat	kuárto bat. kuàrto át
20. Inbuluzketa	erdié	irúetaik bat	lábetaik bat
21. Urniza	erdia		kuárto
22. Aurizberri	erdia	iruetaik bat	laurden; lauetaik bat
23. Espotz	erdié		
24. Arrieta	erdia	iru partetik bat; irugárren pártéa	laugárren púska; kuàrto át
25. Azparren	erdia	irugárrena	laurgarréna*
26. Garralda	erdia	irugarren partea	laugarren partea
27. Aria	erdia		laurdena
28. Hiriberri-Aezkoa	erdia	irugarren zatia	kuarto bat
29. Garaioa	erdia	iru(r)étik bát*	laurét(e)ik bát
30. Abaurregaina	erdia	irugarren puxka	laugarren puxka
31. Eaurta	erdia	írugarren bát	láugarren bát; kuartóxko bat
32. Espartza	erdia		
33. Ezkaroze	erdia	irúretarik bat*	kuárto bat
34. Otsagi	erdia	irugarrena	kuartöa, quarto
35. Uztarroze	erdia		

190. GALDERA

2. Altsasu: Erantzunak JMenak dira.

29. Garaioa: *bèrtze bída, el doble*, esan zuen berriemaileak, 'bida' zenbakia oinarri harturik, antza.

31. Eaurta: MCEk eman zuen erantzuna, era honetan mintzatuz: *éni emán dadaxú dóble*.

191. GALDERA

4. Dorrao: *bíyek fan diá, fan ttuk*.

5. Etxarri-Aranatz: *biyok etór gaa* esan zuen Jlk.

9. Ihabar: Alek *biok etórri gaá* esan zuen. - Eta 'biek'? galdetu genuen, hark *biék* besteak direla erantzunez.

26: Garralda: *biak (lejos)* eta *biok (cerca)* zehaztu zuen biltzaileak.

192. GALDERA

9. Ihabar: Alek esaldi xume bat bota zuen 'gaur' hitza oinarritzat hartuz: *gaur elurra in du, hoy ha nevado*.

17. Anotz: *gaurko bésta tiré* ('bestak dire', alegia) moduko esalditxo bat ere bildu genuen.

19. Ilurdotz: *gáur de ástiazkéna* gaineratu zuen erantzuleak nahiz, beste une batean, *ástea* 'semana' ematearen kariaz (542. galdera), *egún, astelena* gaineratu zuen. Badirudi gazt. 'hoy' esateko erabili ohi diren 'gaur' eta 'egun' hitzen esparruak inguru honetan biltzen direla, koadroetan ere agertu bezala. Badugu gainera hori frogatzen duen beste esaldi bat: *gáur / egún* (biak, alegia) *etórriko dá nére áite oyá-netik*. - Bietarik zein gehiago? galdetu genuelarik, aldi batean *gáur* esan zuen informatzaileak, eta beste batean *egún*.

24. Arrieta: *gáur* ere bildurik gaude inoiz: *juatén al zaté beitirá, gáur ézta... méza kantátüa, adibidez*, nahiz berriemaileak, 'esta noche' adierazteko ere, hitz hauxe behin erabili zuen (ikus 196. galderari eginiko oharra).

31. Eaurta: *égun* CS-i bildu genion; *egún* MCEri.

32. Espartza: *éun* ere bai: *éun bézprara, biar féstak!* Koadroetan idatzi dugun *egú* hori, bestalde, ezohikoa da Espartzan, behin baizik ez baitugu aditu: *egú báda aski*.

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Urdiain: *gaur* / Lizarraga: *gaur* / Etxarri-Aranatz: *gaur* / Irañeta: *gaur* / Alli: *gaur* / Gartzaron: *gaur* / Autza: *gaur* / Ziganda: *gaur* / Eugi: *gaur* / Mezkitz: *egun* / Auritz: *egu* eta *egun* eta *gaur* / Iraberri-Artzibar: *égu*.

Beorburuko eliza, erdiko zatiaz gabetua - KA2012

Nº 190 EL DOBLE - LE DOUBLE - THE DOUBLE

Nº 191 LOS DOS, AMBOS - LES DEUX - BOTH

Nº 192 HOY - AUJOURD'HUI - TO-DAY

1. Ziordia	dóblia	bíyok	gáur
2. Altsasu	dóbleá; bí aldíz	bíyak; bíyok; biék	gáur. gaur
3. Bakaiku	dóblia	bíok	gáur
4. Dorrao	alàko bí	bíyek	góur
5. Etxarri-Aranatz	dóble géyo	bíyok	gáur
6. Arbizu	dóbliá	bíyek	gáur. gaur
7. Uharte-Arakil	dóblie	biék	gáur
8. Murgindueta	dóbleá	bi(y)ók; biék	gáur
9. Ihabar	dóblia	biék; bíok	gáur
10. Madotz	dobleá	biék	gáur
11. Egiarreta	doblea	biék	gaur
12. Urritzola	dóblia	biék	gáur
13. Larunbe	bí aldís...	biék	gaur
14. Beorburu	dóblea	biék	gáur
15. Usi	beste anbéste	biék. biék	gáur
16. Ziaurritz	dóblia	biék. biák	gáur
17. Anotz	dóblëa	biék	gáur
18. Olaitz	dóblea. dóblia	biék*	gáur
19. Ilurdotz	dóblea	biék	gáur; egún
20. Inbuluzketa	dóblea?	biék	gaúr; egún. eún
21. Urniza	dóblea	biék	egún. e(g)ún
22. Aurizberri	bertze ainbertze; doblea	biak	egun
23. Espotz	dóblea	biék	égu
24. Arrieta	dóblea	bíok	égu. egú
25. Azparren		biák	égu
26. Garralda	duplea	biak; biok	egu
27. Aria	doblea	biak	egu. egun
28. Hiriberri-Aezkoa	doblea	biak; biok	egu
29. Garaioa	bèrtze bída	bíok	egú
30. Abaurregaina	doblea, doble	biok	egu
31. Eaurta	dóble	biák; biék	égún. egún
32. Espartza	dóblea	biák; biok	égún. egún. egú
33. Ezkaroze	dóblea?	biák	égún
34. Otsagi	doblëa, doble	biak. biok	egun
35. Uztarroze	dóblia, doble	biák	égún

193. GALDERA

Lan honetako 236, 256 eta 266. galderetan ere 'ayer' hitza agertuko da.

8. Murginduetza: *eranáu* ere bai, 'anteayer'.
10. Madotz: *eneó* eman zuen halaber berriemaileak, 'anteayer'.
19. Ilurdotz: *átzó, erenégú, laurdenégú... o sea, tiempo pasado* esan zuen halaber berriemaileak, beste une batean izan bazen ere.
21. Urniza: *erenégú* 'anteayer' eta *laurdenégú* 'trasanteayer' ere bai.
24. Arrieta: *erené(g)u* 'antesdeayer'.
29. Garaioa: *erenégú* eman zuen ere berriemaileak, bide batez.
32. Espartza: *ernégun* bildu genuen herri honetan ere: *ernégun rezíbitu nuén kàrta bát, treménda!*
33. Ezkaroze: Herri honetan *eráunian* eman ziguten.

194. GALDERA

Lan honetako 238, 252 eta 255. galderetan ere 'mañana' hitza agertuko da.

2. Altsasu: FGk *biar* eta *bíyâr*; JMek azken hau.
7. Uharte-Arakil: *étzi* ere bai (gazt. 'pasado mañana'): *étzi jua(a)n gáa > gaittúk, gaittún*.
8. Murginduetza: *étzi** ere bai eta baita, ondoren, *étzidamú* ere (gazt. 'tras pasado mañana'), hau berez emana.
10. Madotz: *etzé* eta *étzeamó* eman zigun halaber berriemaileak.
18. Olaitz: *bíer tórriko naiz... bertze at* moduko esaldia ere bildu genuen, non, *bertze at* hori 'bertze aldi bat', 'berriro ere' edo halako zer-bait izan litekeen.
19. Ilurdotz: *bíer da ortze(g)úne* esan zuen berriemaileak, *étzi* eta *etzidámu* moduko hitzak gaineratuz.
21. Urniza: *étzi* eta *etzidámu* / *etzidému* ere bai.
24. Arrieta: *etzi* 'pasado mañana'.
25. Azparren: *étzi* ere bildu genuen.
29. Garaioa: *étzi* eta *etzidámu* ere bai, eman ziguten.

195. GALDERA

Lan honetako 253. galderan 'días' hitza agertuko da.

1. Ziordia: *ástertiá* 'martes' eta *dómeká* 'domingo' ere bildu genuen.
2. Altsasu: *egúnó* 'todos los días', FGren arabera.
5. Etxarri-Aranatz: Instrumentala erabiliz *egúnes*, alboko ohar txo batean dakusagunez.
8. Murginduetza: *egúneo* 'todos los días' eta *égun batzék* 'unos, algunos días'.
9. Ihabar: Era mugatua Ali bildu genion eta mugagabea MHri. Honi, gainera, *eguerdié* 'el mediodía'.
10. Madotz: *e* itxi bat aditu izan dugu aldika hitz hau ahoskatzean: *éguné / éguue / éún*, eta are, behin bederen, *i* bihurtzeraino ere: *íune*. Bestalde, *egurdéko* 'para el mediodía' bildu genuen: *ta egurdéko etòrtzen dá ónea*.
12. Urritzola: 'egun' zein 'eun' adi daiteke, intonazioa, itxuraz, testuinguaren arabera dela: *eùn batián / èun artán / eún betéz / egùn betzutaá* edota *óso égún polít bat*, kasu.
15. Usi: *bíramónian* 'al día siguiente'.
16. Ziaurritz: Baina *eúnero* 'todos los días'. Besterik ere bildu genuen: *bíramonián* 'al día siguiente', eta *ortzegúne / ortzeúne* 'el jueves'.
17. Anotz: *bíramonián* bildu genuen halaber.
19. Ilurdotz: Berriemaileak *eúnes eta gábes* 'de día y de noche' eman zuen, alde batetik, eta *bíremónian... bírèmon ártio*, bestetik.
20. Inbuluzketa: *egúnero-egunéro* 'todos los días', *eguardi bittértio* 'mientras el, antes del mediodía', *bíramónean / bíràmonián / mira-mónian* 'al día siguiente'.
21. Urniza: *eguérdiz* 'al mediodía'.
24. Arrieta: *égunes ta gábas* 'de día y de noche' eta *egú beréán* 'en el mismo día'. Berriemaileari, bestalde, eta une desberdinetan izan bazen ere, *bíremúnean / bidemúnien / bíarmonian* moduko aldaerak bildu genizkion.
27. Aria: *bíramon goizean* 'al día siguiente por la mañana', eta *Dominusandurioa* '(el día de) Todos los Santos'.
31. Eaurta: CS-ek *éguna* eman zuen eta MCEk *egúna*; honi, gainera, *bíramúnian* bildu genion.
32. Espartza: *bíaramúnian / bírámonián* hitza eman ziguten herri honetan ere.
34. Otsagi: *bíaramunian* 'al día siguiente' jaso zuen biltzaileak.
35. Uztarroze: *égun zer da? orzeláre; hoy viernes* gaineratu zuen informatzaileak.

Nº 193 AYER - HIER - YESTERDAY

Nº 194 MAÑANA - DEMAIN - TOMORROW

Nº 195 DÍA - JOUR - DAY

1. Ziordia	átzo	bíyar	egúna, eún
2. Altsasu	átzo	bíar. bíyär	egúna, egún
3. Bakaiku	átzo	bíar	éuná
4. Dorrao	atzó	biyár	egúna. eúna, egún
5. Etxarri-Aranatz	átzo	bíyer	egúna, egún
6. Arbizu	átzó	bíyar	egúna, eún
7. Uharte-Arakil	átzó	bíyer	éguné
8. Murgindueta	átzó	biár	égun
9. Ihabar	atzó	biár	éguné, égun
10. Madotz	atzó	biyár. biár. bíer	euné, eún
11. Egiarreta	atzo	biar	eune, eun
12. Urritzola	átzo	biár	egúne. egúna, egún. eún
13. Larunbe	átzo	biér	eúne, eun
14. Beorburu	átzo	bíer. biér	e(g)úne, egún. eún
15. Usi	atzó	bíer	egúne, egún. eún
16. Ziaurritz	átzo. atzó	bíer. biér	egúne, egún
17. Anotz	átzo	bíer	egúne, egún. eún
18. Olaitz	átzo	bíer	egúne
19. Ilurdotz	atzó. átzo	bíer. biér	egúne. eúne, egún. eún
20. Inbuluzketa	atzo	biér	egúne. eúne, eún
21. Urniza	átzo	biér	egúne, egún
22. Aurizberri	atzo	biar	egun
23. Espotz	átzo	biár. biér	egúna. eúna
24. Arrieta	atzó	biár. biár	egúna, egún
25. Azparren	átzo*	biár	egun
26. Garralda	atzo	biar	eguna, egun
27. Aria	atzo	biar	eguna, egun
28. Hiriberri-Aezkoa	atzo	biar	euna
29. Garaioa	atzó	biár	egúna
30. Abaurregaina	atzo	biar	eguna, egun
31. Eaurta	átzo	biár	éguna. eguná
32. Espartza	átzo	biár	éguna, egun. egún. eún
33. Ezkaroze	átzo	biár	egúna
34. Otsagi	atzo	biar	egun
35. Uztarroze	átzo	biár	éguna, egun. egún. eún

196. GALDERA

Lan honetako 541. galderan 'la tarde' agertuko da, oraingo galdera honi eman erantzun batzuekin erkatzeko balio dezakeena.

1. Ziordia: eta *gáubian* 'a la noche'. Olaztiko gure apunteetan *gáuba* eta *gáubua* dakusagu.
2. Altsasu: Koadroetako erantzuna FGk emandakoa da. JMek *gáubá* eman zigun.
4. Dorrao: Hona herri honetan *au > ou* maiz gertatzen deneko adibidea: *géó kárrí, esné pixkét ekártzen giñún da, góu betién etxe (b)atín, bèste góu bet e bèste etxe (b)atien da, óla alkárki ibiltzen giñén, báí; óso polítta zán ura! órai bekéla? eeh!...*
5. Etxarri-Aranatz: Koadroetako bi era mugatuak Jlrri zor zaizkio. AEk *gáubá, gau* eman zuen.
7. Uharte-Arakil: *goubé* aditu genuelakoan berriemaileari berariaz galdetu eta, ezezko erantzuna jaso genuen.
8. Murginduetza: Galdera hau, oharkabea nonbait, egin gabe geratu ginen.
10. Madotz: *gábe át* aditzean galdetu genuen: Eta 'gau bet'? ezezko erantzuna bilduz. Handik gutxira, haatik, 233. galderari erantzuna ematean, *gau ón* esan zuen.
12. Urritzola: *gáua* eman zigun berriemaileak aurren baina, hizketan ari zelarik, *gáue* erabili ohi zuen.
13. Larunbe: Lehenagoko ikustaldi batean bilduriko *gábia* oso fidagarria irudituz ez-eta, galdera errepikatu genuen. E-maila koadroetan ageri da.
17. Anotz: *illúndu du; orai, arrátséa* eman zuen lehenik berriemaileak. - Eta 'gaue'? galdetu genuen - *Gáuez... de las dos en adelante o...* izan zen erantzuna; -z instrumentala darakusan adibidea ere bildu genuen, alabaina, era errepikatuan gainera: *Gáur, diré, Txandréako béstak* (Iruñeko auzoa, hau); *San José... obréro. Gàu gúzien... íbilli diré... gáues kántatzen ta... dántzan eta, músikek eta, dénetik... gáues, gáues... íbilli diré; gáues íbilli diré.*
18. Olaitz: *ilunaparrían, al lado de la noche* gaineratu zuen informatzaileak, zeinak, beste une batean, *árrats ártio* 'hasta el anochecer' eman baitzuen.
19. Ilurdotz: Berriemaileak, hasieran *gábea: gáur gábéan* emanik zegoenak, hori baino egokiagoa dirudien *gába* eman zuen beste egun batean, eta baita *gábas* zein *gáuez* 'de noche' ere.
21. Urniza: *arrátsa (de noche* esan zuen informatzaileak), *bart* 'ayer noche', eta *gáur* 'esta noche' bildu genuen halaber.
23. Espotz: *arrátsa* 'el anochecer': *gúre umía etórriko da arrátsean*, 'al anochecido', eta *etórriko da gáur* 'esta noche'.
24. Arrieta: Hona esaldia: *gáu gúzia pástu beaurzié... de guárdia; óngi pagátu beaurzie báí*. Besterik ere bildu genuen: *gábas / gábaz* 'de noche'. Galdetu genuen: Nola gehiago? - *Gábas*. Berriemaile honi bildu genion halaber *gáur* 'esta noche': *gáur espéro dugú* 'lo espero esta noche', eta baita *artséan* ere ('a la noche, al anochecido' edo): *geró, artséan, tabérnan, déna kontátzen*.
27. Aria: Baina *gaberdiko mezara* 'a la misa de medianoche' eta baita, bestalde, *arratsean / artsean* 'al anochecer' ere.
32. Espartza: Baina *gáur* 'esta noche' eta *ártsian* 'al oscurecer, al anochecer': *báya órai, dènbra kontán, xítén dá jénde anitz; iguál goi-zían nòla artsáldián nòla ártsian*.
34. Otsagi: *artsian* ('al anochecer' edo -'arratsean' hitzaren laburketa-) bildu zion halaber Rafael Iribarren inkestagileak bere amonari: *eta artsian abaltzen ginuen xunto ere*.
35. Uztarroze: Hitz mugagabea kasu honetan ez da 'gau', *gai* baizik, izan ere, *gai* bat bildurik egoteaz gainera, Eguberritako kantu eza-gun baten hasieran dugun *Ai Mariá, gai on gai oná* moduko pasartea ere bildurik baikaude. Bestalde, 132. erantzunari eginiko iruzkinean adierazi bezala, *gaur* 'esta noche' dugu: *Mirri marráu / zér xánen dúgu gáur / pápa ta txitxi...*

197. GALDERA

3. Bakaiku: Eta *súbre* 'demasiado, de sobra'.
8. Murginduetza: *áuniz* hain da bixia inguru honetan ezen Sakana aldean bilduriko datuetan herri honetan baizik -eta behin bakarrik- ez baitzaigu azaldu; fidagarria ote da?
9. Ihabar: Alek *asko*; MHk *ásko* eta *fránko*.
12. Urritzola: *áskos obéki* 'mucho mejor' eta *díru fránko* 'mucho dinero'.
15. Usi: *aundítz / aunítz* ere aditu dugu, koadroetan islatuez bestelako intonazioarekin.
16. Ziaurritz: *sobra* 'demasiado' eta *náikoa* 'suficiente'.
18. Olaitz: *áski tuzú* ('tienes bastantes', antza) bildu genuen halaber.
19. Ilurdotz: Eta *sóbra* 'demasiado'.
24. Arrieta: Informatzaileak *ániz* eman zuen aurren -*ániz / ánitx / ánix* gisako aldaera bakanak ere bildu genituen inoiz- eta gero ezetz esan, *aunítz* behar zuela. Hori esan arren, baina, *ániz* hori bera inoiz erabili zenez (*iatén dú ausárki, ánitx edota eizian arrápatzen du ánitx* moduko esaldietan, adibidez -20 eta 58. galderei emaniko erantzunak hauek, hurrenez hurren-), koadroetara bi aldaerak ekarri ditugu. Horretatik landa, *sóbra* 'demasiado' eta *arrón* zein *fiarki* gisako hitzak bildu genituen: *arrón asárratuik* 'muy enfadada', eta *fiarki pol(l)íta* 'muy bonito', adibidez.
31. Eaurta: CS-i *ániz* bildu genion eta MCEri ere hitz bera, baina azentuera bikoitiaz.
33. Ezkaroze: *ániz* oso arrunta da; *aunítz*, aldiz, bakana.
35. Uztarroze: Eta *sobra* 'muy, demasiado': *pues... zázpi... zázpién, bai, ánitx... sóbra kário ¿pa qué? ¿bah!... Erronkárin badézu... gatzá onki ón*. ('badezu' horretan -'bada'ren era alokutiboa- 'baduzu'ren aldaera uztarroztarra dugu).

EAE-EN ARGITARATUAUAK:

Urdiain: *asko* / Lizarraga: *asko* / Etxarri-Aranatz: *asko* / Irañeta: *asko* / Alii: *asko* / Gartzaron: *asko* / Autza: *aunditz* / Ziganda: *aundiz* / Eugi: *auniz* / Mezkiritz: *auniz* eta *anitz* / Auritz: *auniz* eta *anitz* / Iraberri-Artzibar: *anitz*.

198. GALDERA

1. Ziordia: Eta *pixkat* 'un poco, una pizca': *eón pixkat, oáin jun, fán bear diát étxea*. Olazti auzo-herrian ohiko *gútxi* edota *gútti* bildu genuen: 1) *orái gútxi fátén da*; eta 2) *eta dirúba... gútti dukú*.
2. Altsasu: Eta *pixkat* geixó 'un poquito más': *amák? bai, amák pixkát geixó bazakién, baiá emén dána, etxién? éuskeraz dána, ta, atéira atá ta émen dának erdeá berriz, ordún, ordúko... guárdia zibil semí, karábinéro semí, ferròbiayonák...*
9. Ihabar: Eta *kúxkuat* 'un poco', antza: *geró óre* [lihoa] *sekátu, olíxen, bèrdiñé? kúxkuat, olá? déna... plégurean, sekátu*.
13. Larunbe: Eta *pixke-pixké* 'un poquitín'.
18. Olaitz: *baso ontan gutti dagó* moduko esaldia ere erabili zuen berriemaileak.
19. Ilurdotz: Eta *gúti-gutién* 'poco a poco', antza: *géro, biórta, gúti-gutién bizkórtu tzé eta, eta náusie kontént eta... txukándrea también, kontént*.
24. Arrieta: *gutíra-gutíra* 'poco a poco' eta, gauza bera ez izan arren, *bákar zenbait geldítu ziré...* moduko esaldia bildu genuen halako batean, non, *bákar zenbait* 'unos pocos' izatera datorren.
30. Abaurregaina: Biltzaileak prestatu ohar baten arabera, 'gutiago dela errateko erabiltzen da *gutti*'.
31. Eaurta: CS-i *gúti* bildu genion eta MCEri *gúti* zein *gutí*. Inoiz aipaturiko C. Krutzagak, bestalde, *gutú* eman zigun behin: *gutú bat gária artú...*
33. Ezkaroze: Eta *mittika bát / mútxika bat*, hala nola *pixká bat*, 'un poquito'.
35. Uztarroze: Eta *amíntto bát* 'un poquitín': *azúkarr amíntto bát* 'un poquitín de azúcar'; *amíntto bat obró* 'un poquito más'; *amíntto bát berantáó* 'un poquito más tarde'.

Nº 196 NOCHE - NUIT - NIGHT

Nº 197 MUCHO - BEAUCOUP - MUCH, MANY

Nº 198 POCO - PEU - LITTLE, FEW

1. Ziordia	gáuba, gau	ásko	gútxi
2. Altsasu	gau(b)a, gau	ásko	gútxi
3. Bakaiku	gáu(b)á / árra(t)sá	ásko	gútxi
4. Dorrao	goúba, gou	ásko	gútxi
5. Etxarri-Aranatz	gáu(b)e. gáua, gau	ásko; frángo	gútxi
6. Arbizu	goúba. gáuba	áskó	gutxi
7. Uharte-Arakil	gáubé	ásko. áskó	gútxi
8. Murgindueta		ásko; áunitz	gútxi
9. Ihabar	gáue	ásko. askó; frángo. frankó	gútxi
10. Madotz	gabé, gábe át	askó; frángo	gutxi. gutxé
11. Egiharreta	gaue, gau	asko	gutxi
12. Urritzola	gáue, gau ét	ásko; frángo	gútxi
13. Larunbe	gáue	ásko; frángo	gútxi
14. Beorburu	gáue, gau	ásko; áunitz. áunditz; frángo	gúti. gútti
15. Usi	gaue, gau	áunditz. áunitz; frángo	gút(t)i
16. Ziaurritz	gáue, gáu	áunitz. áunditz	gútti
17. Anotz	gáue / arrátsëa	áunditz. aunditz; frángo	gúti
18. Olaitz	gáue. gábea / árrats	aúnitz; àuserkí	gutí. gútti
19. Ilurdotz	gába, gau / arrátsa	áunditz. áunitz. anítz. andítz	gúti
20. Inbuluzketa	gába	aúnitz. aunítz	gúti. gútxi
21. Urniza	gába	áunitz. aunítz; frángo	gúti. gútxi
22. Aurizberri	gau	aunitz	gutti
23. Espotz	arrátsea, arrátse	áunitz, anítz	gútxi. gúti
24. Arrieta	gába, gáu / arts	aúnitz. aunítz. ánitz; frángo; ausárki	gúti. gút(t)i
25. Azparren	gába	áunitz	gúti
26. Garralda	gaba	anitz	gutti
27. Aria	gaua, gau / arrats. arts	anitz; asko	gutti. guttxi
28. Hiriberri-Aezkoa	gaba	anitz	guti
29. Garaioa	gába	ánitz. anítz	gúti. gútti
30. Abaurregaina	gaba	anitz	guti. gutti
31. Eaurta	gába. gáua, gáu bat	ánitz. anítz	gúti. gutí
32. Espartza	gába, gáu / arts. ats	ánitz. anítz	guti
33. Ezkaroze	gába, gáu bat	ánitz. aunitz	gúti. gútti
34. Otsagi	gaba / arts	anitz	guti
35. Uztarroze	gáia, gai / arráts	ánitx. anítx	txíki

199. GALDERA

2. Altsasu: Lehen hiru aldaerak FGri zor zaizkio, laugarrena TGri eta bosgarrena JMi. FGk, gainera, *geién-geién* 'lo más' eman zuen eta baita *geixo / geixó* 'un poquito más' ere.

3. Bakaiku: JLZk *géyo / géyao* eman zuen; lAk *geiyo / gáyo / gáyaó*.

5. Etxarri-Aranatz: Jlk *géyáo* eman zigun; AEk *géyo* eta *géo*, azken hau elkarrizketa baten harian.

9. Ihabar: Alek *géyagó*; MHk *géigo, gáigo* eta *gaiáu*.

15. Usi: *yaó*, laburrago, atzizkiduna denean: *ézkñue kúsi yaókoik*.

16. Ziaurritz: Azken aldaerari dagokionez, *béin beño geágotan*, adibidez.

19. Ilurdotz: - Eta 'geyago'? galdetu genuen. - *Sí, también, pero más a secas, yágo*. Besterik ere bildu genuen: *géyená / gayéna* 'lo que más' eta *adine* 'tanto como': *kuadrátzen tzaizkígu zuéi adine*.

23. Espotz: Beste une batean ere berdin: *zúk daukezú ník baño yágo*.

24. Arrieta: *yágo* era laburtua da erabiliena, era osoa ez baita ia inoiz aditzen.

31. Eaurta: *yágo* bi berriemailei bildu genien; *yaó* MCEri soilik eta behin bakarrik gainera.

35. Uztarroze: eta *zórtzi egúnetán irabáztan déin óbeki, óbroy oráino're*.

200. GALDERA

5. Etxarri-Aranatz: Jlk *bai* eman zigun; AEk *bai / bái / bei*.

6. Arbizu: Berriemailearen alaben iduriko *bei* adberbioa herri honetako era bakarra bada ere, zenbait hizketalditan bestelakorik ere aditu uste izan dugunez, halako ustea koadroetan islatu dugu.

16. Ziaurritz: Baieztatzeko honela: *ník uste báietz*.

19. Ilurdotz: *errán dizút... báiez, báietz* esan zuen, halako batean, berriemaileak.

24. Arrieta: *errán diát, errán dút báietz* esan zigun informatzaile honek ere beste une batean.

31. Eaurta: MCEri galdetu genion ia behialako 'baxona' (= 'bai jauna') aditurik zegoen, ezezko erantzuna bilduz. Besterik bildu genion ordea, zerbaiti baietza emateko: *báetz*.

201. GALDERA

19. Ilurdotz: *errán dizút ezézt* esan zigun, beste une batean izan bazen ere, berriemaileak.

24. Arrieta: *errán dút ezézt* bildu genion informatzaile honi ere halako batean.

31. Eaurta: MCEri galdetu genion ia behialako 'etxauna' (= 'ez jauna') aditurik zegoen, ezezko erantzuna bilduz.

33. Ezkaroze: *dénbra du ezézt* ('hace tiempo que no', alegia). Herri honetan bai, Eaurtako oharrean aipatu sandhia darakusan esaldia bildu genuen: '*Zér txu? préstatu txuá aldamorzoá?*' eta '*Etxáuna*', emaila ohiko erantzulearen adiskide SN izan zela. Honixe bildu genion, orobat, *etxákin* moduko hitza ere (= 'ez xakin'), eta ohiko berriemaileari *etxáz* (= 'ez xaz'), 'ez iaz' alegia.

Nº 199 MÁS - PLUS - MORE

Nº 200 SÍ - OUI - YES

Nº 201 NO - NON - NO

1. Ziordia	géyo	bai	ez
2. Altsasu	géyo. géio. gáigo. gáiyó. gáyó	bai	ez
3. Bakaiku	géyao. géyo. géiyo. gáiyó. gáiyáo	bai	ez
4. Dorrao	geyágo. géiyo. géyo	bai. bái. bei	ez
5. Etxarri-Aranatz	géyáo. géyo. gëo	bai. bái. bei	ez
6. Arbizu	géiyo. géyo	bai. bái. bei	ez
7. Uharte-Arakil	géyo	bai	ez
8. Murgindueta	géiaó. geágo	bai	ez
9. Ihabar	géyagó. géigo. gáigo. gaiáu	bai	ez
10. Madotz	geigó	bai	ez
11. Egiarreta	geigo	bai	ez
12. Urritzola	geyáo. géigo	bai	ez
13. Larunbe	geiagó. géigo. géigo; géxagó	bai	ez
14. Beorburu	geiágo. geyáo. geió. géigo	bai	ez
15. Usi	geyágo. geiágo. géiagó. yáo	bai	ez
16. Ziaurritz	geiágo. geiáo. géiao. geágo	bai	ez
17. Anotz	geyágo. géyago. géiao	bai	ez
18. Olaitz	geyágo. géyao. géio	bai	ez
19. Ilurdotz	yágo	bai	ez
20. Inbuluzketa	yágo. yáo	bai	ez
21. Urniza	geágo. yágo	bai	ez
22. Aurizberri	geiago	bai	ez
23. Espotz	yágo	bai	ez
24. Arrieta	geiagó. géiao. geió. yágo. yáo	bai	ez
25. Azparren	yágo. yáo	bai	ez
26. Garralda	geo	bai	ez
27. Aria	geiao. geëo. geo	bai	ez
28. Hiriberri-Aezkoa	geio	bai	ez
29. Garaioa	géiago. géiao. yago	bai	ez
30. Abaurregaina	geiago. geiao	bai	ez
31. Eaurta	yágo. yáo	bai	ez
32. Espartza	yágo. diágo. deágo. diáo	bai	ez
33. Ezkaroze	géyago. yágo	bai	ez
34. Otsagi	diago	bai	ez
35. Uztarroze	óbro. obró. óbró	bai	ez

202-A. GALDERA

Emaitzak bitan zatitu ditugu, A hizki larria erantsi diogun lehenengo zati honetan aditz laguntzaile iragangaitza erabili duten edo zutenen adibideak biltzeko.

2. **Altsasu:** JMek eman zuen erantzun ez zuten hori, honako itzulpena eginez: *quisiera venir*.
3. **Bakaiku:** Erantzuna lAri zor bazaio ere, hikako alokutiboak PAri bildu genizkion, nokakoa lagunduta.
5. **Etxarri-Aranatz:** *fán náitteke* JIk eman zigun eta aditzaren alokutiboak AEk. Ez bata ez besteak bigarren galderari erantzuna ematen asmatu ez zutenez, MMri ere galdetu genion eta honek *ibíl nitzén...* *ibíl naittekén góizién bañe enáiz ibílli* gisako erantzun ez oso zehatza eman. Zutabe honi behatu bat eman eta, bertan ohar gaitzke erantzuna eman zuten berriemaile bakanek zailtasun handia izan zutela eskatzen zitzaiena barneratu eta, itxaron bezalako erantzun egokia emateko.
7. **Uharte-Arakil:** Ezker aldeko zutabea dugun *etórri neiké* MAi bildu genion eta *etórri naiké* zein *etór nettike*, hala nola azken era honekiko alokutiboak, JMUi, berriemaile nagusi MAi ez baikenizkion bildu. Honek, gainera, ez bide zuen egokiro ulertu bigarren galdera, *ezín* horrek erakusten duenez. JMU galdekaturik, honek iraganaldira jo zuen, horretarako orainaldiko era + -n erabiliz: *ní etór néttiken > nettike-bén / nettikenén*, hots, Etxarriko arestiko oharrean aditzera eman dugun moduan, badirudi 'etorri ahal izan naiz' edo 'edan ahal izan dut' gisako esaldietan zertu ohi den egitura lan honek barne hartzen duen esparrutik kanpoko gauza dela.
9. **Ihobar:** MHk honako esaldiak gaineratu zituen ahalerazko aditz laguntzailea orainaldian eta iraganaldian erabiliz: *ní tór naittiké, ní tor naittikén beño énaiz tórri*. Halaber 'naike' erabili zuen beste adibide batean: *nik, náí bót, juán naiké San Sebastián*.
11. **Egiarreta:** Inkestaren beste puntu batean *joan dattike maizé eréittéa* moduko esaldia aurkitu dugunez, esaldia baliatu dugu era hori behingoa *nattike* bihurtuz, salbuespen gisa bada ere.
12. **Urritzola:** Erantzuna bildu gabe geratu zitzaigunez, gure grabazioetan aurkituriko adibideak hartu eta 3. pertsonari dagokion gisan moldatu ditugu: 1) *juán daitteké eméndi(k)*; eta 2) *juán daiké eméndik*.
14. **Beorburu:** Honen aurreko bi herrietan bezala, grabazio batean aurkituriko esaldi bat baliatu dugu koadroetara ekartzeko: *eztáike i...-kúsi gábe eztáike siñestátu're óri*. Iraganaldian ere, gainera, honakoa dugu: *ezperén eziñ naikén sartú*.
15. **Usi:** Herri honetan ere grabazio batera jo dugu zati baliagarri bat hona ekarri ahal izateko: *eztáike iñór opátú*.
16. **Ziaurritz:** Honen aurreko lau herrietan gertatu bezala, honetan ere grabazio batean bildu datuetan oinarritu gara koadroetara nolahalako erantzuna ekartzeko: *al dáikena*, alegia.
17. **Anotz:** Berriemaileak erantzunarekin asmatu ez bazuen ere, beste une batean, kontaera baten harian, zera esan zuen: *nerè errién, abrèi kabé, eztaiké... ordúen etzaikén egón*. Esaldi hau kontuan izanik geure buruari baimena eman diogu koadroetan islatu duguna idazteko.
19. **Ilurdotz:** *joán naizék, puedo ir yo; joán daizék, ya varios...* ('naikek' eta 'daizkek' -tokako erak- erabili nahi izan ote zituen, hurrenez hurren, behiala Elkano hurbil herrian bildu bezala?), eta *joán daizkit, también, varios...* moduko erantzunak bildu genituen, oso fidagarriak iruditzen ez zaizkigunak. Koadroetara erantzun ustez egokia ekartzeko, beraz, beste une batean bildu genion *éz naíke* adizkitik moldatu dugun '(joan) naíke' bat idatzi dugu, hasierako erantzun zalantzatia baino egokiagoa delakoan.
21. **Urniza:** Ezintasuna adierazteko esaldia eman zuen informatzaileak: *ezin naiz oroítuko*. Gure oharren artean, baina, *eztáike ibíl(l)i* moduko era dakusagunez, horixe baliatu dugu, beste zenbait herritan egin bezala, koadroetara eramateko.
22. **Aurizberri:** *joan al nindaíke = he podido ir* eman zuen berriemaileak.
24. **Arrieta:** Erantzuna ematen asmatu ez zuen informatzaileari, baina, *enáike juan* bildu genion beste une batean (koadroetara ekartzeko pittin bat moldatu duguna), eta baita, toketan, *enáíkek* ere.
27. **Aria:** Berriemaileak 'ahal' hori ukatzeko erabili zuen orobat hizketaldi askean, Iparraldeko lurraldeetan oso zabalduko ohituraren eraginez behar bada. Hona adibide-parea: 1) *loian etzira atratzen al*; eta 2) *gú ez girá yoáten ál*.
29. **Garaioa:** Singularreko hirugarren pertsonarako, 'izan' aditzarekin, *izán daiké* zein *izán deiké* bildurik gaude, 'ai' diptongoa *ei* bihurturik maiz ikusten baitugu Aezkoan. Honela, adibide pare soil bat jartzeagatik, *nai / nei* gisako aldaerez gainera, *fein* 'joanen' moduko emaitza dugu, *fanen > faen > fain > fein* gisako garapenaren ondorio, geure ustez.
31. **Eaurta:** MCEk bakarrik erantzun zion galdera honi, eta ez modu egokian gainera, *ebiltzen nixú óngi* esan baitzuen. Xukako era hori, diogun bidenabar, maiz aditu dugu herri honetan ustez bera baino egokiagoa den 'nuxu' batekin leian.
32. **Espartza:** Herri honetan bilduriko erantzuna -laguntzaz emana eta zalantzatia gainera- ongi bide dago, elkarriketa askean honako hau baitakusagu: *uskára káu ezpáiteke iyón ere eskribi*.
35. **Uztarroze:** Berriemaileak, aditz iragangaitz zein iragankorarekin, *doker* (= 'dezaket') gisako era erabili ohi zuen, hiketan kasu honetan.

Nº 202 PUEDO, HE PODIDO - JE PEUX, J'AI PU - I CAN, I COULD**(202 A: iragangaitzeko aditz laguntzailearekin / con verbo auxiliar intransitivo)**

1. Ziordia		
2. Altsasu	etór nitzaké (?)	
3. Bakaiku	etór naizaké > naizakek / -n*	
4. Dorrao	íbil neitteké > neittekek / -n	ibíltzeko modúben egon néiz
5. Etxarri-Aranatz	fán náitteke > naittekek / -n	ibíl naittekén (?)
6. Arbizu	íbil naitteké > naittekek / -n	íbil izèndu néiz (?)
7. Uharte-Arakil	etórri neiké. etór nettíke > nettikek / -n	ezín etórri izén naiz (?)
8. Murgindueta	etór náittiké	júan nattekeén (?)
9. Ihabar	juán náittike / juán naiké > naittikek / -n	ní tor náittíken (?)
10. Madotz	etórre nitteké > nittekek / -n	ni etorre nittekén (?)
11. Egiarreta	joan nattike	
12. Urritzola	juán naitteké / juán naiké	
13. Larunbe	etór náittiké	
14. Beorburu	(egon) naike	
15. Usi	(egon) naike	
16. Ziaurritz	(egon) naike	
17. Anotz	egon naike	
18. Olaitz		
19. Ilurdotz	(joan) naike	
20. Inbuluzketa		
21. Urniza	ibil(l)i naike	
22. Aurizberri		joan al nindaike (?)
23. Espotz		
24. Arrieta	juan naike > naikek	
25. Azparren	joan naike	
26. Garralda		
27. Aria	etortzen al niz	etortzen al nintze (?)
28. Hiriberri-Aezkoa		
29. Garaioa	etór náike > naïkek	
30. Abaurregaina	fan naike	
31. Eaurta		
32. Espartza	ébil neitéke?*	ebíli al izan niz*
33. Ezkaroze		
34. Otsagi		
35. Uztarroze	badokiar; eztokiár ébil (?)	

202 B. GALDERA

Emitzak bitan zatitu ditugu, B hizki larria erantsi diogun bigarren zati honetan aditz laguntzaile iragankorra erabili duten edo zutenen adibideak biltzeko.

1. **Ziordia:** Herri honetan eskuratu ez genituen erantzunak Olaztin saiatu ginen biltzen. Hauek, baina, *nik nai dót ibilí / náí nuké ján* (hasieran, *nái duké*) izan ziren, hauetarako baino 203. galderetarako egokiagoak (bat bai, bederen) direnak.

2. **Altsasu:** FGk zera eman zuen: *al dotéla egósi* (= 'erosi'); *egós dezakét**, eta *egós nai núke*. JM ere itzulika ibili zen asmatu nahian, honakoak eman baitzituen: *baukát egósteke modúba; urái dot modúa erósteke*, eta *egósi in ber dót*.

3. **Bakaiku:** Ahalera dela eta, JLZk, 265. galderari erantzuna ematean *nik gisátu nezáke*... esan zuen, geroaldian.

4. **Dorrao:** Eskuin aldeko galdera, osorik, honela: *nik éin nukén > nikién, nikiñén*.

5. **Etxarri-Aranatz:** Jlrí *ján dezakét / ján nezakén* bildu bagenion ere, alokutiboak AEk gaineratu zituen: *zezakét, zezakenat?* lehen kasurako eta *nezakebán, nezakenán* bigarrenerako.

7. **Uharte-Arakil:** Ezker aldeko erantzuna MAi zein JMUi bildu genion eta era alokutiboak azken honi, MAi ez baikenizkion bildu. Honek, gainera, ez bide zuen egokiro ulertu bigarren galdera, *ezín* horrek erakusten duenez. JMU galdekaturik, honek iraganaldira jo zuen: *nik ján nezakén > nezakiebén / nezakenén* (sic).

9. **Ihobar:** Ezker aldeko erantzuna dela eta, MHk *nik ján dezakét náí duténa* esan zuen eta, eskuin aldekoari dagokionez, erantzun osoa honakoa izan zen: *nik erós nukén gáuz oré beñó éz nuen erósi*. Besterik ere eman zuen: *nik erós n(i)eketén sagárra*, aurrekoaren tokako alokutiboa, antza.

12. **Urritzola:** Eskuin aldeko erantzuna laguntza txiki batekin eman zuen berriemaileak.

16. **Ziaurritz:** Eskuin aldeko erantzuna aditzean esan bide genuen: - Hori ez; 'he podido... hace un momento'. - *Arextian*, hark erantzun orduan.

17. **Anotz:** Laguntzaz emaniko erantzuna da koadroetakoa, hasieran *nik yáin dut* eta *nik yáin nuké* moduko esamoldeak erabili ondoren. - Eta 'yaten al dut'? galdetu genuen, ezezko erantzuna bilduz, honek oso harritzen bagaitu ere.

18. **Olaitz:** Erantzuna asmatu ez zuen informatzailea era honetan mintzatu zen: *eztut gana nik, yateko; eztut gós(e)ik*.

19. **Ilurdotz:** *étzaké yan* bildu genuen orobat, ezezko kasuan.

20. **Inbuluzketa:** *yáin dut* 'comeré' bildu genuen geroaldirako eta baita, beste une bateko elkarriketa askean, *al tzakená* ere -'el que puede'-, orainaldirako.

21. **Urniza:** *yáin dut* bildu genuen herri honetan ere geroaldirako, galdera hori ez izan arren.

24. **Arrieta:** Bi erantzunak une desberdinetan bildu genituen; lehenengoa berriemaileak emaniko *e(t)xáket eín* moduko adizkitik atera dugu, eta bigarrenea honako esalditik: *badakizú eskribitzen? itén al duzú...*! Hasieran, baina, *yain dut, ya comeré* edota *yan nezake, ya comería* (!) moduko erantzunak eman zituen.

29. **Garaioa:** Ukatzeko *eztokét errán / eztaukét errán* bildu genuen.

31. **Eaurta:** MCEk bakarrik erantzun zion galdera honi, eta ez modu egokian prezeski, *xáten xút* esan baitzuen.

33. **Ezkaroze:** Eta ukatzeko honela: *éztokét erran, déus e*.

35. **Uztarroze:** Indefiniturako lagina honako esalditik atera dugu: *eztokér xán déus ere*.

Usi herriaren urrutiko ikuspegia - KA2012

Nº 202 PUEDO, HE PODIDO - JE PEUX, J'AI PU - I CAN, I COULD**(202 B: iragankorreko aditz laguntzailearekin / con verbo auxiliar transitivo)**

1. Ziordia		
2. Altsasu	al dót egósi	
3. Bakaiku	ján dezakét	
4. Dorrao	eín dezakét > dezakiet / dezakiñet	èin nukén
5. Etxarri-Aranatz	ján dezakét > zezaket / zezakenat?	ján nezakén
6. Arbizu	ján dezakét > zezaket / zezakenet	ján izéendu...
7. Uharte-Arakil	ján dezakét > zezakiet / zezakenat	ezín ján izán dut (?)
8. Murginduetza	ján tzakét	
9. Ihabar	ján dezakét > zaketet / zakenet	ník erós nukén
10. Madotz	jan dezakét > zezakeat / zezakenat	nik jan nezakén
11. Egiarreta	jan zakét	
12. Urritzola	jan dezaket	jan al izan* dut
13. Larunbe	yan (t)zakét*	
14. Beorburu	yán zakét*	nik, nai eskéro, yáin núke
15. Usi	yan dezakét	
16. Ziaurritz	yan zakét	yan nezaken (?)
17. Anotz	yán (t)zakét*	
18. Olaitz		
19. Ilurdotz	yán (t)zakét	
20. Inbuluzketa	yáten al dut	yan al izan* dut?
21. Urniza	yán tzakét	yan al izén* dut
22. Aurizberri	badezaket	
23. Espotz		
24. Arrieta	ein (t)xaket; iten al dut	
25. Azparren		
26. Garralda	badaket	
27. Aria	baduket / xaten al dut	xan al dut
28. Hiriberri-Aezkoa	badouket > baxouketat / -kenat	al izan dut
29. Garaioa	xán dokét	xan ál izán dut
30. Abaurregaina		
31. Eaurta		
32. Espartza	xan doket	xan al izan dut
33. Ezkaroze	xan doket	xan al izan dut
34. Otsagi	badoket	banoken
35. Uztarroze	doker badokiár; eztokiár	

203. GALDERA

Lan honetako 264 eta 265. galderetan ere 'quiero' hitza agertuko da.

1. **Ziordia:** Ezker aldeko zutaberako *nai díat* bildu bagenuen ere, erantzuna, aditzari dagokionez, aldatu egin dugu beste uneren batean bildu genuen era indefinituko aldaera pare bat horretara ekarriz. Erdiko zutabea, horrela, aditz alokutiboetarako utzi dugu.

2. **Altsasu:** FGk, aditz laguntzaile gisa, *dot* erabili zuen, eta JMek *dot* zein *det*. FGk iraganaldiko esaldi bat gehitu zuen: *bazkáldu nái neén* eta JMek, berriz, honako saioa: *nái dot ján* eta *nái izén dot ján* (azken hau lagundurik), eta *ibílko nauké* 'andaría'. Erdialdeko zutabea idatzi dugun tokako alokutiboa ere azken honi bildu genion, nokakoa ematen asmatu ez bazuen ere.

4. **Dorrao:** Iraganaldian dugun eskuin aldeko aditz laguntzailearen alokutibotzat *nien* eta *niñen* bildu genuen.

5. **Etxarri-Aranatz:** Jlk *nai neén* eman zuen eta baita *nái núke* ere. AEk *nái neén jatía*, era alokutiboak berriemaile honixe zor zaizkiola.

8. **Murgindueta:** Laguntzaz emaniko erantzuna da. Aurrenik zera bildu genuen: *ján nái nuké; óin jánko nuké; erósi náiko nuké* eta are, iraganaldian bada ere, *eróska nuén*.

9. **Ihabar:** MHri *nik nai dút bazkáldu / ník nái izénu dút* bildu genion, azken hau eman aurretik *gáur nái nuén ján zérbaít* esan bazuen ere. Alek ere *nai dút* eman zuen lehen kasurako eta *nai izandu dút* bigarrenerako, hau lagundurik.

10. **Madotz:** *nai dót* gehiago, omen, *nai dút* baino.

12. **Urritzola:** EAE-en *nai det* agertu bazen ere, errebasoa egitean berriemaileak *nai dút* eman zuen, 'dút' hau izanik, orobat, Yrizarrentzako aditz-laguntzaileen bilketa egitean eman zuena.

13. **Larunbe:** *nai nuké* 'yo quisiera' eta *nai nún* moduko era laburrak ere bildu genituen.

14. **Beorburu:** Geroaldian *nái níkék*, tokako tratamendua erabiltzekotan.

17. **Anotz:** Erantzuna ematerakoan informatzaileak zenbait saio egin zuen: *nái badút yáten dú / ezpatu(t) nai eztut yáten / ník yáin nuén beño eztút yán*, esaterako. Aditz alokutiboari dagokionean, nokako *diñat / diñet* bildu genion eta baita azken hau lehen silaba galdurik ere: *guáye arará ta... ník egúrre prestátu....-ko ñet; eta géro... kargátiko ñet ábria, eta... ik, emákon... Makérraño*.

18. **Olaitz:** Hona berriemaileak eman azalpenak: 1) *bazkari pixkuat nai dú; kontent alare, kasu, kasu!... balinbeda pixkuat geyago, balinbeda be(i)npein...* eta 2) *eztut nai ník ja ere*.

21. **Urniza:** Iraganaldirako *nik nai nué tórri / tórri nai nué* eman zuen informatzaileak eta, guk lagundurik, baita *nai nuké* tórri*, hau bestetarako bada ere.

22. **Aurizberri:** Galdegileak bestelako esalditxo batzuk ere bildu zituen, aldamenen itzulpenak idatziz: 1) *nik Auritza yoan nai nuke = yo quisiera ir a Burguete*; 2) *ni Luzaidetik etor nindaíke = yo vendría de Valcarlos*; eta 3) *etor daela Bernardo! = ¡que venga Bernardo!*

23. **Espotz:** Alokutiboa honako esalditik hartua: *oráino eztiát desayunátu*.

25. **Azparren:** Erantzuna osatu dugu, erantzuleak *nik nau* esan baitzuen.

29. **Garaioa:** *nái nuké, yo quiero* esan zuen aurrenik berriemaileak. Koadroetan idatziriko nokako era dela eta, bestalde, Zuberoaren iparraldeko zenbait lekutan erabili ohi den eta guk geuk ere Ospitalepia izeneko herrian aditu dugun 'diant' era datorrigu gogora, nahiz hemengo hau berriemaileak tratamendu honekiko erakutsi ahuleziari zor bide zaion, Aezkoako beste herrietan 'dinat' baizik ez baita bildu.

32. **Espartza:** Xuketako erantzunak ere bildu genituen; lehenengoa honela: *ník nai xút fan Amériketra*, eta bigarrena, iraganaldian, honela: *átzo nái nixún xín; xín nitzáxun*.

33. **Ezkaroze:** Berriemailea bere adiskide SNI honela mintzatu zitzaion, nokako tratamendua erabiliz: *bàia ez nát ilérik ere; íle banát baia garbítu gabé ta déus e*.

35. **Uztarroze:** Hona erantzunak: *ní(k) nai díar ánitx aítári / ník nái ekun díar ánitx aítári* (hikako tratamendua), beharrik gabeko datiboa erantsita. Koadroetako ezker aldeko zutabera ekarri dugun aditz laguntzailea beste une batean bildu genuen *lótu dúr* súa esalditik hartu dugu.

Nº 203 QUIERO, HE QUERIDO - JE VEUX, J'AI VOULU - I WANT, I WANTED

1. Ziordia	nai dot. det	> diet. diat	nai izan diat
2. Altsasu	nai dot. det	> diet	nái izán dot*
3. Bakaiku	nái dút. dot	> diet / diñat	nái izán dút*
4. Dorrao	nai dót jatiá	> diet / diñet	nai nuén etortziá (?)
5. Etxarri-Aranatz	nái det	> yiet / ñet	nai neén jatiá (?)
6. Arbizu	nei dút jatiá	> diet / diñet	nei izén dút ján
7. Uharte-Arakil	ján nai dút	> diet / diñet	nái izén dut
8. Murgindueta	ján nái dút*		
9. Ihabar	nai dút bazkáldu	> diet / diñet	nái izéndu dút
10. Madotz	nai dót. dut	> deat / deñet. diñet	nái izan dót
11. Egiarreta	nai dut		nai izan dut; nai izandu dut
12. Urritzola	nai dut	> diet / diñet	nai izan* dut
13. Larunbe	nái dut		nái izándu dút
14. Beorburu	nai dut	> diet / diñet	
15. Usi	nai dut		nai nuen (?)
16. Ziaurritz	naut		nai izen dut
17. Anotz	nai dut	> / (di)ñet. diñat	nai nuén (?)
18. Olaitz	nai dut	> diét	
19. Ilurdotz	nái dut	> diet / diñet	nái izén dut
20. Inbuluzketa	nai dut		nai izan dut
21. Urniza	náut	> diét*	nai izén* dut
22. Aurizberri	naut	> diat	nai izan dut
23. Espotz	nai dut yan	> diat	
24. Arrieta	nik naut	> diat / ñat	nai izan* dut
25. Azparren	nik naut	> diat	
26. Garralda	nai dut	> diat / dinat	nai nue (?)
27. Aria	nei dut	> diat / dinat	nei izan dut
28. Hiriberri-Aezkoa	nei dut	> diat / dinat	nei izan dut
29. Garaioa	nái dut	> diat / dian	nai izán dút
30. Abaurregaina	nai dut	> diat / dinat	nai izan dut
31. Eaurta	nik nai dut	> diat / nat / xut	
32. Espartza	nai dut	> diat / nat / xut	nai izan dut
33. Ezkaroze	nai dut	> / nat / xut	nai izan dut
34. Otsagi	nai dut	> diat / nat / zut	nai nuen
35. Uztarroze	nai dur	> diar / diar / diez	nái ekun diár

204. GALDERA

14. Beorburu: *bétei tágo* gaineratu zuen.
17. Anotz: *bétei táo* eman zuen lehenik berriemaileak.
16. Ziaurritz: Bigarren hitza era honetan emanik: *platóa arrónt... mukúrrure*.
18. Olaitz: *dagó béti* bildu genuen, gaizki emanik edo gaizki aditurik, antza denez.
19. Ilurdotz: Erantzuna esaldi baten barruan bildu genuen: *errégue gáris béteik dagó*.
25. Azparren: *béte da* izan zen erantzuna.
31. Eaurta: MCErena da erantzuna; CS ere *béterik* emanik zegoen halere, lagunduta baina.

205. GALDERA

5. Etxarri-Aranatz: Inkesta egitean *ústuik* bildu bagenuen ere, grabazio batean *eskópeta útsik* aurkitu dugu, aurrenekoa baino egokia-goia iruditu zaiguna.
9. Ihabar: Erantzun bikoitza MHri zor zaio. Alek *ústuik dáo* eman zuen.
15. Usi: *útsi táo*, gaineratu zuen informatzaileak.
16. Ziaurritz: *útsi táo* esan zuen, ondoren, berriemaileak.
17. Anotz: *ustúi táo* izan zen erantzuna, ondoren *ústu de* eman bazuen ere.
18. Olaitz: Eskatu zitzaion hitzarekin asmatu ez-eta, *baso ontan gutti dagó* esan zuen berriemaileak.

206. GALDERA

19. Ilurdotz: Eta *gorki ona* 'muy bueno': *ah, turrón... górrí bét, górrí óna, gorki ona ze*.
25. Azparren: Eta *obeki* 'mejor' kantu ttiki baten barruan: *Gringrintton, gringrintton, dantzan eztaki, gringiltton, gringiltton, zu paño obeki*.
33. Ezkaroze: Gazta batez ari zela *góxo* erabili zuen berriemaileak, *es bueno, suave...* erantsiz.

207. GALDERA

1. Ziordia: *txàrrená* 'lo peor', eta erkatzean honela: *bírikák, txorízua báindo... txárró, tzarro(g)o*.
2. Altsasu: *txárra, txar* FGri bildu genion; *gáizto* (baina *gízon txarrá*) JMi, eta baita, beste une batean, *gaizkéri* 'un raro, malo' ere.
7. Uharte-Arakil: Bi erantzunek bietarako (aspektu material eta moralerako, alegia) balio omen dute.
9. Ihabar: Erantzuna Alek eman zuen, zera gaineratuz: *txarra, gizatxár* 'hombre de mal genio'
15. Usi: *gáixtoa* eta *gáizto* ere bai.
19. Ilurdotz: Erantzuna esaldi baten barruan bildu genuen: *gizón úre da gaiztóa*. Beste zentzu batekin *nekátue* ere izan daiteke, *lurréin, lúrreko lána dá nekátue* gisako erantzuna bildu baikenuen 'el trabajo de la tierra es muy malo' gisako galderari.
20. Inbuluzketa: 'makur' ere bai, esanahiaren arabera: *otzík eztú iten éz, bèña... denbóra makúrro... orái biñó, zautu dút nik*.
24. Arrieta: *txar* gaztelaniazko 'malo' zein 'esforzado, duro'–baina 'pequeño' ere bai– izan daiteke; hona, lehenengo kasuari dagokionez, berriemaileak amaren ahotan ezarri zituen hitzak: *mutikoa, etzakéla lán txarr orí! utzák orí, utzák orí!...* Bigarren esanahiari gagozkiola, berriaz, zukako eta hikako tratamenduak nahasirik dakuskigun iruzkina dugu: *zénbait aldís aíták erráten zirá: Jo! éztakít nóla iráuteunkén ere... betí lán txárrenetán áitzen zará, ta áin konfórme*. Azkenik, eta beste esanahi batez bada ere, *nekéa* dugu, zentzu zabalean antza: *lúrraín... laná, nekéa da* 'el trabajo de la tierra es muy malo'. Berriemaileari, halaber, *gaixtíkera* 'maldad' moduko hitza bildu genion.
25. Azparren: Berriemailea mintzo, koadroetan ageri diren *on* eta *gaixto* hitzak jarraiko leloan direla: *Tzingolo mángolo... con los pies se hacía, con los críos* [belaunen gainean hartu, altzora begira eta kulunkatu-edo bitartean], *Tzingolo mángolo, gure áurra nóngo... nuestro chico pa dónde? si es bueno pa casa, si es malo pa fuera... gure áurra nóngo, oná badá etxékoa, gaixtó badá kanpókoa*. - Ah, polita, e? - *Sí, y después se le levantaban los pies y decía: turrút! amáindako*. (Aipatu *turrut* horretan uzkerño baten idurikapena dugu).
27. Aria: *txarra* ere bai, *denbora txarra*, adibidez.
32. Espartza: *txarra* ere bai: *dénbra... txàrraengátik, dénbra... tzèla gáxto...*
35. Uztarroze: Eta *gáxki* 'reproche', antza: *zarrék? gáxki ánitx erráitan díáguzu, bàia egiáreki... los viejos decimos mucho mal, pero... es la verdad... egiá, egiá, egiá...*

Nº 204 **LLENO - PLEIN - FULL**
 Nº 205 **VACÍO - VIDE - EMPTY**
 Nº 206 **BUENO - BON - GOOD**
 Nº 207 **MALO - MAUVAIS - BAD**

1. Ziordia	béterik	útsa	óna, on	txarra; gáiztoa
2. Altsasu	béteik	útsik	oná, on	txarra, txar / gáizto
3. Bakaiku	béteík daó	útsik	óna	txarra
4. Dorrao	béteik	útsik	óna	géiztua; txarra
5. Etxarri-Aranatz	béteik	útsik	óna	txarra
6. Arbizu	bèterík	utsík	óna	txarra
7. Uharte-Arakil	béteík	útsik	óna	txarra; gáiztoa
8. Murginduetza	béte	útsé; útsík	óna	géixtoa
9. Ihabar	bétea	útsík. utsíik	óna	gáistoa. gaiztoa; txarra
10. Madotz	beteé	utsé	oná. óna	txarrá
11. Egiarreta	betia	utse	ona	gaixtoa
12. Urritzola	betea	útsa	ona	gáiztoa; txarra, txar. tzar
13. Larunbe	bétia. bétea	útse	óna	gaixtoa
14. Beorburu	béteik	útsik	óna	gáiztoa; txarra
15. Usi	béteik	útsik. utsírik	óna	gaiztoa, gaiztó; txarra
16. Ziaurritz	beteik. mukúru	útsik	óna	gaixtoa
17. Anotz	béteik; bete-bétia	ustúik	óna, on	gaixtoa. gáxtoa
18. Olaitz	béti		májoa; óna	txarra; gaixtoa. gaixtúa
19. Ilurdotz	béteik	útsik	óna, on	gaiztoa. gaixtoa; txarra
20. Inbuluzketa	béteik	útsik	óna, on	gaixtoa; txarra; makúr
21. Urniza	béteik	útsik	óna	gáiztoa
22. Aurizberri	bete	uts	ona	gaixtoa; txarra. tzarra
23. Espotz	béteik	útsi(k)	óna	gaixtoa
24. Arrieta	béteik	útsik. utsík	ona, on	gaixtoa, gaixto; txarra, txar
25. Azparren	béte	útsi	oná	gaixtoa. gaixtoa
26. Garralda	bete	utsik	ona, on	gaistoa, gaisto
27. Aria	betea	utsa	ona	geixtoa; txarra
28. Hiriberri-Aezkoa	beteik	utsik	ona	geixtoa
29. Garaioa	betéik	útsik	óna	gáixtoa
30. Abaurregaina	beteik	utsik	ona, on	gaistoa, gaisto
31. Eaurta	betérik	útsik	on	gáxto
32. Espartza	béterik	utsírik	on	gáxtua, gáxto; txarra
33. Ezkaroze	béterik	útsa	ónik	gáixtua, gáxto
34. Otsagi	beterik	utsirik	on	gaxto
35. Uztarroze	béterik	útsik	óna, on	gáixtoa, gaixto, gá(i)xto

208. GALDERA

Lan honetako 245. galderan 'grandes' hitza agertuko da.

2. Altsasu: FGk *aúndie*, eta JMek *áundi(y)á*.

5. Etxarri-Aranatz: Eta *lárri* 'grande, corpulento', antza: *bái baya biórra según e... eméngo, lárregió o ttíkiyokin béi, ta ástua txíkiya bál-din báa baya...*

9. Ihabar: Era mugatua Ali zor zaio; mugagabea MHri.

12. Urritzola: Herri honetako berriemaileak EAEL-erako galdekatu genuenean *áundiya / áundiye* eman bazigun ere, hizketaldi librean 'aundie' erabili ohi zuen.

13. Larunbe: *aótz larríe* 'la paja grande'.

16. Ziaurritz: Hona hirugarren hitzerako adibidea: *famili tzárra zegón emen orduén*.

18. Olaitz: Aldaera maiz suertatzen da aurreko silaban, *i* edo *u* bat izanez gero, *mutil aundíe / mutill eundíe*... biak bildu baititugu. Esaera bat bildu genuen orobat: *Aundinéi ta galtzazár!... algunas que tienen un poco así, el casco un poco lijero, claro!* - ¿Un poco pretenciosas? - *Sí, sí.* - Pretenciosas pero que van con... - *Con viejo, claro! con ropa vieja... pinpirín.* - Zer da pinpirín? - *Pues ésas, las que se visten majas... pinpirín.*

19. Ilurdotz: *áundie / áundi* gisako azentuerak ere aditu ditugu, eta baita, bestalde, *aundiégo* 'más grande' ere: *esnéain tázak díre káfe-ain tázak báño aundiégo*.

21. Urniza: *aúndie* eta *áundiá* ere aditurik gaude.

24. Arrieta: *aúndia, aundía, aundi*. Era honetan ere azentuaturik aditu dugu: *arri aundi aiék* eta baita orobat *ándia* moduko aldaera, gutxitan izan arren: *beldúrr ándia sartú zairá*, adibidez; *gáitza* hitzari dagokionez, azkenik, zera bildu genuen besteak beste: *prozesióne gáitza*.

35. Uztarroze: *andía* eta *ándiá* ere aditu dugu inoiz, testuinguruen arabera eta *andiáo* 'más grande'.

209. GALDERA

Lan honetako 244. galderan 'pequeña' hitza agertuko da.

2. Altsasu: Lehenengo hitza FGk emanikoa da, beste biak JMi zor zaizkiola.

5. Etxarri-Aranatz: Mugagabeko era AEri zor zaio, zeini, beste une batean, *txiki* gisako aldaera ere bildu genion.

9. Ihabar: Era mugatua Ali zor zaio; mugagabea MHri.

16. Ziaurritz: Hona hirugarren hitzerako adibidea: *apéz koxkór bat*.

17. Anotz: Koadroetan idatzi dugun *ttikittóá*, xumegarri gisa: *te disgústotik, il tzén áma, te... nére senárrak etzuén zautú áma, zén ttikittóá!*

18. Olaitz: *nexka / neska ttikíe* dakusagu gure oharretan, inkesta egitean informatzaileak *txikíe* eman bazuen ere. Besterik ere bildu genuen, *txárroa, txárra* alegia, baina honek 'txar' dirudi, gaztelaniazko artikulua, kasu honetan maskulinoa, gehiturik,

19. Ilurdotz: Mugagabeen honakoak ditugu: *txiki, txipi, ttípi, txar* eta *ttar*: *mutiko ttar bat, un chico pequeño* eman zuen berriemaileak, alde batetik, eta *etxe txar bat*, bestetik, azken kasu honetan, haatik, *txarra tira a ordinaria, algo mala* argituz.

24. Arrieta: Azentuari dagokionez *txikía* bildurik gaude halaber, eta baita, bestalde, *txar* 'pequeño' ere, arestiko 207. galderari egin oharrean esan bezala: *álki txar bát*, adibidez. Besterik ere aditu dugu: *txikiña* alegia, behin bederen.

25. Azparren: 'txarra' ere bai: *neskátza txárra*, adibidez.

31. Eaurta: *txíkin* CS-ek eman zuen; MCEk koadroetan agertzen den guztia.

33. Ezkaroze: Mugaturik, *txikiná / ttixikiá / txipiá* bildurik gaude. Azken *ttx* horiekin erdi *tt* eta erdi *tx* iruditu zaigun ahoskera islatu nahi izan dugu.

35. Uztarroze: *túpla ñóa* eta *igànte ñoétan* moduko adibide ustez egokiekin batera, txikigarriaren itxura besterik ez (bide) duen *ñóto* hitzarena ere dugu: *Áma Berjina ñóto batekí*, edota *béi káur dún ñóto bàia eragítan* (= 'ekartzen') *dién ánitx ezne*. Halaber, hauen guztien artean, *ñóttotarik* 'desde pequeña' moduko hitza dakusagu.

Nº 208 GRANDE - GRAND - TALL, LARGE, BIG

Nº 209 PEQUEÑO - PETIT - SMALL

1. Ziordia	áundiya	txikiya, txíki
2. Altsasu	aúndié. áundi(y)á	txikiya, txikiá, txiki
3. Bakaiku	áundi(y)á, áundi	txikiyá
4. Dorrao	áundiýá, áundi	txikiyá, txíki
5. Etxarri-Aranatz	áundiya. áundiýä. aundíe; lárri	ttikiya. ttikiýä. txikiya, ttíki
6. Arbizu	àundiýá. aundiýé	ttikiyá
7. Uharte-Arakil	áundié. áundi(y)e	txikié
8. Murgindueta	áundié	txikié, txíki
9. Ihabar	áundié, áundi	txíkie, txíki
10. Madotz	aundií, áundi	ttikií
11. Egiarreta	aundie	txikie
12. Urritzola	áundie, áundi. ándi	ttíkíe. txíkíe, ttíki. txíki
13. Larunbe	áundie. aúndie. aundíe; larríe	ttíkíe
14. Beorburu	aúndie. aundíe, aundí. áundi	ttíkíe. txikié, ttíki. txíki
15. Usi	áundie. aúndie	ttikíe
16. Ziaurritz	áundie, áundi; gáitze; tzárta	ttikíe; txárta; koxkór
17. Anotz	aundíe	ttikíe. tikía; ttikittöa
18. Olaitz	aundíe	ttarrá; txikíe. ttikíe
19. Ilurdotz	aundíe, aúndie, áundi	txikíe; txárta. ttárta
20. Inbuluzketa	áundie	txárta; txíkíe, txikí
21. Urniza	aundíe. aúndie, áundi	txárta; txikié, txíki
22. Aurizberri	aundi	ttipi. ttiki
23. Espotz	áundia. áundie	txípie
24. Arrieta	áundia, áundi; gáitza; larri	txíkia. txípia, txípi; txárta, txar
25. Azparren	áundia. aundía. aundiá, áundi	ttxíkia. txíkia. ttíkia; txárta
26. Garralda	andia, andi	txikia, txiki
27. Aria	andia. aundia, aundi	txikia, txiki
28. Hiriberri-Aezkoa	aundia	txikia
29. Garaioa	andía	ttípia
30. Abaurregaina	andia, andi	txikia, txiki
31. Eaurta	ándi	txikína. txíkina, txíkin
32. Espartza	ándia, ándi	txikína. txíkina, txikín. txíkin
33. Ezkaroze	ándi	txikína, txikín. txíkin
34. Otsagi	andi	txíkin
35. Uztarroze	ándia. ándëa, ándi	ñóa, ño; ñóto

210. GALDERA

2. Altsasu: FGk *lúziã*, eta JMek *lúzeá*.

9. Ihabar: Alek *lúzea*; MHk *lúzia*, *lúze*.

14. Beorburu: *lúzia* hori gaztelaniazko hitza balitz bezala ahoskatu zuen berriemaileak.

18. Olaitz: *lúzia* horren 'z' gaztelaniazkoa balitz bezala ahoskatua. Esaldia ere bildu genuen aspaldiko itxorio baten lekuko: Gudate karlistetako batean Anue ibarreko Etsainen kokaturik zegoen errejimendu bateko soldadu batek ostatu harturiko etxeko andereari zuzi bat eskatu zion argia egiteko, haren bitartez 'luz' egiteko, alegia. Gaztelaniarik batere ez omen zekien etxekoandreak orduan, hitz hura aditzean, ogiak labean sartu aurretik labe bera garbitzeko erabili ohi zuen haga luze bat eskutan hartu eta honela esan omen zion: "*To! itxeán dagón luzén-luzéna!... itxeán dagón luzén-luzéna... áu da, o áu de!*". *Claro! se barre el horno pa entrar allá el pan, y... claro, pues tenían un haga larga con una escoba en la punta, y (...), aquellos querían luz, luz, pero luz no tenían y...* (barrez) *la mujer entendía 'luz', al decir, pues alguna cosa larga* (barrez), *y traía la haga del horno*.

19. Ilurdotz: *arbóle bat lúzia* moduko izen-sintagma bildu genuen.

24. Arrieta: Mugagabeko *lúze* horren 'z' gaztelaniazkoa baillitza ahoskatu zuen berriemaileak; *luzéa* ere bai bildu dugu haatik, azentue-rari begira.

30. Abaurregaina: *gora* 'alto' bildu zen halaber.

32. Espartza: *bomózo* 'buen mozo'? bildu genuen halaber, zentzu zabalean agi denez.

33. Ezkaroze: Eta *luzé-luzéa* 'muy larga', almadia bat, adibidez.

35. Uztarroze: Eta *luzéxka* ere bai, 'luze'ren txikigarri gisa: *kóntu bát, amíntto bát... luzéxka*.

211. GALDERA

2. Altsasu: FGk *mótxa* eman zuen eta JMek *mótza* / *mótxa* aldaerak. Honek, horretaz landara, 'cortar' erdal hitza adierazteko *ébái* eta *txí-kitú* hitzak aipatu zituen, jarraiko adibideetan 'ebai' baizik erabili ez bazuen ere: *ébái dot, ebái zazú, ebái zak, ebái nezazú... que me cortes*.

8. Murgindueta: Inkesta honen 309. zenbakian dugun "se ha acostado" moduko galderari erantzuna ematean, berriemaileak 'se ha cortado' ulertu zuenez, *orrék ebági dú* erantzun zuen. Interesgarria izan daiteke 'ebagi' gisako aldaera hau duela jada urte mordoska hutsik eta are suntsiturik geraturiko herrixka honetara iristen zela jakitea.

18. Olaitz: Erantzuna eman aurretik berriemaileak zera esan zuen: *eztakit nola errán*.

19. Ilurdotz: Hona adibide bat: *zaldíén buzténa dá labúrre*.

21. Urniza: Errepasoa egitean ere, berdin-berdin, *lagúrre* eman zuen erantzuleak.

24. Arrieta: Koadroan idatzi dugun itxura txikigarriko *llabúr* horretaz gainera, *mótx-mótxa* 'muy corto' ere bildu genion berriemaileari beste une batean.

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Urdiain: *motxa*, *motx* / Lizarraga: *motxa* / Etxarri-Aranatz: *motxa* / Irañeta: *motxa* / Ali: *motz* / Gartzaron: *motza* / Autza: *motxa*; Ilagurre / Ziganda: *motza* / Eugi: *llaburra* / Mezkiritz: *laburra* / Auritz: *laburra* / Iraberri-Artzibar: *motza*.

Nº 210 LARGO - LONG - LONG
Nº 211 CORTO - COURT - SHORT

1. Ziordia	lúzia	mótxa
2. Altsasu	lúziä. lúzeá	mótxa. mótza
3. Bakaiku	lúzeá	mótxa
4. Dorrao	lúzia, lúze	mótxa
5. Etxarri-Aranatz	lúziä	mótxa
6. Arbizu	lúziá	motzá
7. Uharte-Arakil	lúzié	motzá
8. Murginduetza	luzeá, luzé	mótza
9. Ihabar	lúzea. lúzia, lúze	mótza
10. Madotz	luzeé	motzá
11. Egiarreta	luzea	motza
12. Urritzola	lúzeá. lúziá, lúze	mótxa, motx
13. Larunbe	lúzea	mótza
14. Beorburu	lúzea. lúzia, lúze	mótza
15. Usi	lúzia, lúze	mótxa
16. Ziaurritz	lúzia	mótza
17. Anotz	lúzia	mótza
18. Olaitz	lúzia	erkótx
19. Ilurdotz	lúzeä. lúzia, lúze	labúrre
20. Inbuluzketa	lúzia	llabúrre
21. Urniza	lúzea. lúzia	lagúrre
22. Aurizberri	luze	labur; motz
23. Espotz	luzéa	llagúrre
24. Arrieta	lúzea. lúzeä, lúze	llabúrre, llabúr. labúr
25. Azparren	lúzia*	
26. Garralda	luzea, luze	llaburra, llabur
27. Aria	luzea, luze	laburra
28. Hiriberri-Aezkoa	luzea	llaburra
29. Garaioa	lúzea	llabúrre, llabúr
30. Abaurregaina	luzea, luze	llaburra, llabur
31. Eaurta	lúze	llábur
32. Espartza	lúze	llábur
33. Ezkaroze	lúze	llábur
34. Otsagi	luze	llabur
35. Uztarroze	lúzia, lúze	llábur

212. GALDERA

Lan honetako 246 eta 258. galderetan ere 'fuerte' hitza agertuko da.

4. Dorrao: - Eta 'azkarra'? galdetu genuen. *Lístua, ajilla* izan zen erantzuna.
7. Uharte-Arakil: *segùn ingérra* 'según la fuerza' bildu genuen halaber herri honetan, elkarriketa askean.
9. Ihabar: Alek emana: *zéin gízón ázkarrá!*
10. Madotz: Eta *ónek zaukék indarrá* 'éste tiene fuerza'.
16. Ziaurritz: Besterik ere bildu genuen: *indér góráko gízóna*.
18. Olaitz: *azkárra* horren 'z' gaztelaniazkoa balitz bezala ahoskatu zuen berriemaileak, zeinak, beste une batzuetan, *indarr áundi* zein *inderr áundi*, eta are *emen dago...* *indérra*, eman baitzuen.
19. Ilurdotz: *gízón fiér** bat bildu genuen aurrenik eta *gízón azkár** bat hurrenik (bi adjektiboak geuk proposaturik). - Zein gehiago? galdetu genuen - *Fiérra, más bien* izan zen erantzuna eta horrela behar du, 258. galderari erantzunez, *fiérragó / fiérrená* moduko hitzak erabili baitzituen, inolako laguntzarik gabe gainera.
21. Urniza: *azkárra* 'robusto' da informatzailearen arabera.
23. Espotz: gizon *fiarra* 'hombre de mucho genio', berriemailearen arabera.
25. Azparren: *azkárra* dagó, está fuerte* esan zuen berriemaileak.
35. Uztarroze: Hona erantzunak: 1) *ázkar es... zer gizon ázkar da kóri! ¡qué hombre más fuerte es ése!*; eta 2) *fuérte yazá? ¿estás fuerte?* Halarik ere, 'indar' hitza ezagutzen zuen berriemaileak: *ah! bai, bai, [almadia] amorrátan zia ánitx; pues, ánix... peñ ándi bizagón eguátzan, pues amórratan zriá, eta kán egitan zeíá, zér indar!... erkítako*.

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Urdiain: *fuertia* / Lizarraga: *sendoa* / Etxarri-Aranatz: *bizkor* / Irañeta: *fuertie* / Alli: *bizkor* / Autza: *azkarra* / Ziganda: *fuertia* / Eugi: *azkarra* / Mezquiritz: *fiarra* / Auritz: *azkarra* eta *fierra* / Iraberri-Artzibar: *azkarra*.

213. GALDERA

2. Altsasu: Aurreneko erantzuna FGrena da eta bigarrena JMena. FGk ere *áula* emana zuen, baina lagundurik, eta 'enclenque' edo dela iritziz.
5. Etxarri-Aranatz: *débilla* eta *índdar gutxíkuá* ere bai, bildu genuen JIrengandik.
10. Madotz: *xíngre* horren esanahia jakin nahiz galdetu genuen: Hori zer da? 'ahula' edo? - *Pues lo mismo, una persona que está justamente* izan zen erantzuna.
17. Anotz: *miárra** 'estrecho' eman zuen berriemaileak, 'débil' erdal hitzari euskarazko ordainik aurkitu ez eta, guk aukera bat edo beste aurkeztu genionean.
18. Olaitz: Erantzuleak zera gaineratu zuen: *ezin arrástratu... zapéta, eztu fundaméntua*.
19. Ilurdotz: Beste une batean *mérra* 'estrecho, flaco' eta *méa* 'delgado' eman zuen berriemaileak eta baita, guk egin 'nola zaude?' gi-sako galderari *débilkera* erantzun ere ('tirando a débil', alegia).
23. Espotz: *flakóá* 'delgado' omen da eta *meárra** (hau guk galdeginik) 'estrecho'.
21. Urniza: *méa* 'delgado'.
24. Arrieta: *meák* 'delgados', eman zuen halaber erantzuleak.
27. Aria: *mearra* 'delgado', omen.
29. Garaioa: *méa, delgado* zehaztu zuen berriemaileak.
31. Eaurta: MCEk emaniko erantzunak dira. CS-i, berriz, *méar* 'estrecho' bildu genion.
32. Espartza: *txárro; gizon kóri zé txárro dagó!...* esan zuen berriemaileak.
35. Uztarroze: Berriemailea mintzo: *gizon kóri ánitx débil dión... débiltu dión, está muy débil*.

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Urdiain: *aula* / Lizarraga: *aula* / Etxarri-Aranatz: *aula* / Irañeta: *debille*; *aule* / Alli: *aul* / Gartzaron: *makala* / Autza: *debille* / Ziganda: *débille* / Eugi: *aule* / Mezquiritz: *debile* / Auritz: *mendrea* eta *txarra* / Iraberri-Artzibar: *mendrea*.

Nº 212 FUERTE - FORT - STRONG**Nº 213 DÉBIL - FAIBLE - WEAK**

1. Ziordia	fuértia	débila; áula*
2. Altsasu	azkárta; fuértia	débila; áulá
3. Bakaiku	indárr aundíkuá	débilá
4. Dorrao	lódiyá; fuértia	áula / osasún txarrékua
5. Etxarri-Aranatz	índdar aundíkua	aúla; káxkarrá
6. Arbizu	fuértia; sasòikuá; bíziya	débillá; máxkalá
7. Uharte-Arakil	bízkorra	áule
8. Murgindueta	bìzkorra	flákoá / áulé*
9. Ihabar	ázkarrá	aulé
10. Madotz	bìzkorra	xìngré
11. Egiarreta	azkarra	makala
12. Urritzola	bízkorra	áule. áula
13. Larunbe	fuértia	débille
14. Beorburu	azkárta; fuértia	aúle; debílle
15. Usi	fuértia; azkárta*	aúle
16. Ziaurritz	azkarra	aúle
17. Anotz	fuérte; azkárta*	
18. Olaitz	azkárta, azkár	índer gútti / mixeráblea
19. Ilurdotz	bizkórta; fiérta; azkárta*	fundamento guti
20. Inbuluzketa	azkárta; fiérta	txárta
21. Urniza	azkárta; fiérta*	fundaménto gúti / méa
22. Aurizberri	azkarra; fierra	aula
23. Espotz	azkárta; fiarra	flakóa / meárta*
24. Arrieta	fiárta. fiérta	indar gutiko gizona
25. Azparren	azkárta*	
26. Garralda	azkarra, azkar	faii
27. Aria	azkarra	mearra
28. Hiriberri-Aezkoa	fuerte	debila
29. Garaioa	azkárta	méa
30. Abaurregaina	bixkorra, bixkor	debila
31. Eaurta	fuérte	débil / gúti balío xu
32. Espartza	gízen; fuerte; bízkor	txárro
33. Ezkaroze	azkarra	gáxo
34. Otsagi	azkar	gaxo
35. Uztarroze	ázkar; fuerte	débil

214. GALDERA

2. Altsasu: Aurreneko aldaera FGk emana; bigarrena JMek.
9. Ihabar: Era mugatua Ali zor zaio; mugagabea MHri.
18. Olaitz: Gazteren bati edo gaztetasunari loturik, zergatik ez dakigula, zera gaineratu zuen berriemaileak: *alfér, un poco falso... al-férkara, el que no quiere trabajar*.
31. Eaurta: CS-i *gázte* bildu genion. MCEk bi eretako azentuerak erabili zituen.
32. Espartza: Besterik ere bildu genuen: *éne gaztezútuán* 'en mi juventud' eta *gàzteriá* 'la juventud, conjunto de jóvenes', antza.

215. GALDERA

16. Ziaurritz: 'tzar' ere izan daiteke, kutsu berezi batekin, antza: *ní* [anaietan] *tzarréna*, adibidez.
20. Inbuluzketa: *zakár* ere bai, zentzu gutxiegarri batez erabiliz gero: *bai, ta... zèrekín? belár tzakárr oiekín (...), con hierbas viejas*.
25. Azparren: ABk *aspaldíkua*: [algo] *de hace tiempo, viejo* eman zigun eta baita honako esaldia ere, itzulpen eta guzti: *zárragó ta biárra(g)ó, cuanto más viejo más necesitaó*.
32. Espartza: Berriemaileak besterik ere eman zuen, 'anciano' eta 'anciana', antza: *drá bída, e? gizon aitsó eta... emaztéa, átsöa*.

216. GALDERA

6. Arbizu: *edérra* edo *eérra* 'hermoso', gaineratu zuen berriemaileak.
9. Ihabar: *polítte* Alek eman zuen eta *éderrá* MHk.
16. Ziaurritz: *pollíte* hori zentzu zabalean ('egokia, atsegina' edo): *irú errí baitú emen: au, Erripekuá ta Latásakua, ta apéz pollíte dá*. Berriemaileak, gainera, *éderra* 'corpulento' eman zuen.
17. Anotz: *áu gáuze propíe!* eman zuen adibidetzat erantzuleak.
19. Ilurdotz: *gáuze bat políte* bildu genuen, alde batetik, eta *zúre alába dá própie*, bestetik, hala nola *edérra* 'hermoso': *zé... mutíko edérra!*
20. Inbuluzketa: *zein pollíte!*
22. Aurizberri: *xarmanta, poco* esan zuen berriemaileak, honako esalditxo botarik halere: *xarmanki yan dugu*.
24. Arrieta: Eta *edérra* 'hermoso': *zé mutíko edérra!* edota *gúre érria edérra dá*.
25. Azparren: Hots, *neskátxa políta* eta *mutíko própia*.
35. Uztarroze: *zer póllit yaz! ¡qué bonito eres!* esan zuen berriemaileak.

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Urdiain: *ederra; políta* / Lizarraga: *ederra; políta* / Etxarri-Aranatz: *ederra* / Irañeta: *pollitte* / Alli: *ederra* / Gartzaron: *polítxa* / Autza: *políta* / Ziganda: *pollitte* / Eugi: *ederra* / Mezkiritz: *pollíta* / Auritz: *ederra* / Iraberri-Artzibar: *pollíta*.

Nº 214 JOVEN - JEUNE - YOUNG

Nº 215 VIEJO - VIEUX - OLD

Nº 216 BELLO - BEAU - BEAUTIFUL

1. Ziordia	gáztia	zárra. zárrá	pólita*
2. Altsasu	gáztia. gáztea	zárra, zar	pólita; edérria
3. Bakaiku	gáztea	zárra	pólita
4. Dorrao	gáztea	zárra	póllita, póllit
5. Etxarri-Aranatz	gáztia, gázte	zárra	póllita
6. Arbizu	gáztia	zárra	póllita; edérria. eérria
7. Uharte-Arakil	gáztia. gáztea	zárra	póllita
8. Murginduetza	gáztia	zárra	póllita
9. Ihabar	gáztea, gázte. gázté	zárra, zar	póllita; edérria
10. Madotz	gáztea, gázte	zárra	eokí; májoa; póllita. póllite
11. Egiarreta	gáztia	zárra	póllite
12. Urritzola	gáztea. gáztia, gázte	zárra, zar	póllite. póllite. póllita, póllit
13. Larunbe	gáztea	zárra	póllite
14. Beorburu	gáztea, gázte	zárra	póllite
15. Usi	gáztia	zárra	póllite
16. Ziaurritz	gáztia	zárra, zar	májoa; póllite
17. Anotz	gáztia. gáztia	zárra	propie
18. Olaitz	gáztia	zárra, zar	póllite; edérria; májoa
19. Ilurdotz	gáztea, gázte	zárra, zar	póllite; propie; edérria, edér
20. Inbuluzketa	gáztia	zárra	póllite; májo
21. Urniza	gáztea. gáztia	zárra	póllite
22. Aurizberri	gázte	zar	ederra; xarmanta
23. Espotz	gáztea	zárra	póllita
24. Arrieta	gáztia, gázte. gázté	zárra. zárra, zar	póllita; edérria
25. Azparren	gáztea	zárra	póllita; propia
26. Garraida	gáztea, gázte	zárra, zaar	póllit. póllit; ederra, eder
27. Aria	gáztea. gáztia, gázte	zárra	póllita; ederra
28. Hiriberri-Aezkoa	gáztea	zárra	póllita
29. Garaioa	gáztia	zárra	póllita
30. Abaurregaina	gáztea, gázte	zárra	póllita. póllita, póllit
31. Eaurta	gázte. gázté	zar	póllit
32. Espartza	gázte	zar	póllit. póllit; eder
33. Ezkaroze	gázte. gázté	zar	póllit
34. Otsagi	gázte	zar	póllit
35. Uztarroze	gáztea. gáztia, gázte	zárra, zar	póllita, póllit. pólli. púlli

217. GALDERA

1. Ziordia: *zákarra* hitza gaztelaniazkoa balitz bezala ahoskaturik, 'z' dela eta.
2. Altsasu: Lehenengo erantzuna FGrena da; bigarrena JMena.
9. Ihabar: Erantzuna Ali zor zaio. MHk, inoiz *zákarrá* hitza bildu genionak, hau gaztelaniazko 'áspero' dela adierazi zuen.
13. Larunbe: *zakárra? pues o era feo o era torpe* argitu zuen erantzuleak.
14. Beorburu: *zakárra* hori gaztelaniazko hitza balitz bezala ahoskatu zuen berriemaileak.
18. Olaitz: *zakárro* aditu dugu orobat gaztelaniazko generoaren eraginez, hizkuntza honetan emaniko esaldi batean: *ahora, un poco... un poco zakárro tienen* (hitz egiteko modua) *sí, muchos*.
19. Ilurdotz: Hona berriemailearen erantzuna eta ondorengo azalpena: *gizón zakár bat... un hombre de aspecto rústico*. Besterik ere bildu genuen, beste une batean: *ník in nué, in nió nére anáyai zéñu bet itsúsikéra* ('tirando a feo, un poco feo' edo, alegia).
21. Urniza: Ahoskera, kasu honetan, gaztelaniaren antzekoa iruditu zitzaigun, 'z' dela eta.

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Urdiain: *zakarra*; *itsusiya* / Lizarraga: *zakarra* / Etxarri-Aranatz: *zakarra* / Irañeta: *zakarra* / Alli: *itsusia* / Gartzaron: *zakarra* / Autza: *zakarra* / Ziganda: *zakarra* / Eugi: *zakarra*; *itsusie* / Mezkiritz: *itxusia* eta *txusie* / Auritz: *itsúsia* / Iraberri-Artizar: *itsusia*.

218. GALDERA

2. Altsasu: Aurreneko bi aldaerak FGk eman zituen; JMek hirugarrena.
5. Etxarri-Aranatz: Lehen aldaera JIri bildu genion; bigarrena AEri.
24. Arrieta: Hitzaren bestelako adierak ere eman zituen berriemaileak: 1) *gizón xuría* '[hombre] blandico para el trabajo'; eta 2) *bela-rra zuritu da...* *cuando está seca*.
25. Azparren: ABk *xúri* eman zigun.
27. Aria. Inkesta egitean *zuria* bildu bazen ere, grabazio batean *xuri* aditzen dugu behin eta berriz, halako batean, behar bada, *xúri*.

219. GALDERA

1. Ziordia: Herri honetan ohiko erantzuna bildu arren, Olazti auzo-herrian *beltxá* eman ziguten ('negruzco/a', antza), zentzu berezi batekin: *eta, xixa...* *beltxák ere báí*.
18. Olaitz: Herri honetatik hasi eta ekialderanzko norabidean behin baino gehiagotan agertzen den *beltx* hitza 'negrito, negruzco, tirando a negro' edo antzeko zer bait dela iruditzen zaigu; baldin horrela bada, beltz hitzarekiko aldea aldaera fonetikotik haratago doa.
19. Ilurdotz: Eta *bélzkara* 'tirando a negro'.
24. Arrieta: *béltxa* hori ez da, noski, erabat beltz: *árdo béltxa*, adibidez.
25. Azparren: ABk *béltxa* eman zigun.

Nº 217 FEO - LAID - UGLY
Nº 218 BLANCO - BLANC - WHITE
Nº 219 NEGRO - NOIR - BLACK

1. Ziordia	itsúsiá, itsúsi; zákarra, zákar	txúria. txuriá	béltza
2. Altsasu	itsúsi(y)a; zákarrá	zúri(y)ä. zuríya. txúriá	béltza, beltz
3. Bakaiku	zákarrá	zúri(y)á	béltza
4. Dorrao	zákarrá	txúriyá, txúri	béltza, beltz
5. Etxarri-Aranatz	zákárra	zuríya. zu(r)iyá	béltza
6. Arbizu	zákarrá	zúriyá	beltzá
7. Uharte-Arakil	itsúsié	txúrié	beltzá
8. Murginduetá	zákarrá	zúrie	béltza
9. Ihabar	itxúsié	zúrié	béltzá
10. Madotz	zákarrá	zúrií	beltzá
11. Egiarreta	zakarra	zurie	beltza
12. Urritzola	zákarra; itsúsie	txúriye. txúrie	béltza
13. Larunbe	zákarra; itsúsi	zúrie	béltza
14. Beorburu	zakárra	zuríe	béltza, beltz
15. Usi	zakárra	zúrie, zúri	béltza
16. Ziaurritz	zakárra	zuríe	béltza
17. Anotz	zakárra, zakár	zuríe	béltza
18. Olaitz	zákarra. zakárra	zuríe	béltxa
19. Ilurdotz	zakárra, zakár; itsúsi	zuríe. zúrie, zúri	béltza
20. Inbuluzketa	zakárra	zúrie. xurié	béltza
21. Urniza	zakárra	zúrie	béltza
22. Aurizberri	itsusi	xuri	beltz
23. Espotz	itsúsie	zúrie	béltza
24. Arrieta	itsúsia	xuría, xurí. xúri. zúri	béltza. béltxa
25. Azparren	itsúsia	txúria	béltza
26. Garralda	itxusia, itxusi	zuria, zuri	beltza, beltz
27. Aria	itsusia	zuria, xuri	beltza
28. Hiriberri-Aezkoa	itsusia. itxusia	zuría. xuria	beltza. beltxa
29. Garaioa	itsúsia	zúria	béltza
30. Abaurregaina	itsusia, itsusi	xuria, xuri	beltza, beltz
31. Eaurta	itsúsi	zúri	beltz
32. Espartza	itsúsi	zúri	béltz. beltx
33. Ezkaroze	itsúsia, itsúsi	zúria	béltxa, beltx
34. Otsagi	itsusi	zuri	beltz
35. Uztarroze	utsúsi	xúri. txúri	beltz. beltx

220. GALDERA

2. Altsasu: Aurreneko aldaera FGk eman zuen; JMek bestea.

18. Olaitz: Erantzunaz gainera honako esaera desegokia bildu genuen: *gizón bizer górrí andre porrazále* (gazt. 'aporreador').

221. GALDERA

2. Altsasu: Herri honi egokiturik koadroetan agertzen diren hiru erantzun bikoitzak direla eta, aurreneko hitzak FGri zor zaizkio eta JMi bigarrenak.

3. Bakaiku: Erantzunak, *urdiñá* izan ezik, ohiko erantzule IArenak dira. Hura, berriz, PArena.

9. Ihabar: Alek emaniko erantzunak dira. Gaztelaniazko 'azul' kolorea dela eta galdetu geniolarik, *urdiñe** es *el morao* esan zuen.

14. Beorburu: Berriemaileak, 'azul' kolorea dela eta guk aipatu balizko 'urdin' bati buruz, hau *berde eta azulen artekoa* dela esan zuen, zera gaineratuz: *ala konsideratzeaut*.

19. Ilurdutz: *azúle* hitzaren 'z', askotan bezala, gaztelaniazko hitza bailitzan ahoskatua. Galdetu genuen: - Eta 'urdin'? hark *urdiñe* 'pasado' dela erantzunez: *carne pasada, pan pasado... está pasado, podrido; urdiñduik dagó*. 'Amarillo' hitzari dagokionez, azkenik, eta koadroetan idatzi dugun *óri** guk lagundurik eman arren, honako esaldia gaineratu zuen: *orítui tagó...* (esaten omen da) *cuando el trigo está para segar*.

21. Urniza: Gazt. 'azul' hitza dela eta, galdetu genuen: Eta 'urdira'? - *Urdine...* *canocido* ('lizundua', alegia) izan zen erantzuna.

22. Aurizberri: 'Azul' kolorea dela eta, *urdin* = *azul verdoso, grisáceo* bildu zuen galdegileak.

24. Arrieta: *berdea bearko...* *paratu* esan zuen erantzuleak kolore horretaz galdetu zitzaionean.

25. Azparren: *oria**, lagunduta eta hala ere ez oso ziur, *creo*, gaineratu baitzuen erantzuleak.

26. Garalda: *urdira, urdin* 'gris', omen.

29. Garaioa: Laguntzaz bildu genuen *urdira** horretaz aski mesfidati gara.

31. Eaurta: *óri* CS-ek eman zuen; *bérde* eta *ázul* MCEk.

32. Espartza: Koadroetan agertzen den *bérde* hori LSi zor zaio, DGk eman gabe utzia baitzuen erantzuna, zer esan ez jakiteagatik nonbait.

33. Ezkaroze: *óri-oriá quiere decir amarillo: óri-oriá*.

35. Uztarroze: '*amarillo*', *óri?* (esan zuen berriemaileak guk egin galdera barneratuz), *óri, sí, el amarillo es óri*. Gaztelaniazko 'verde' rako ez genuen erantzunik bildu, baina beste esanahi batekin bai ('crudo, inmaduro'), leka edo 'bainetei' buruz mintzatzean, adibidez: *ta zér on! obéki ézik bérdea... egòstan tún, bu! obéki ezik bérdeak*. Besterik ere bildu genuen: *neskátxéak eztiézu ná!... bérderik* (barazkirik, berdurarik, alegia).

Udazkeneko koloreak - JDL

Nº 220 ROJO - ROUGE - RED
Nº 221 VERDE - VERT - GREEN
AZUL - BLEU - BLUE
AMARILLO - JAUNE - YELLOW

1. Ziordia	gorriya	bérdia		óriya*
2. Altsasu	górrie. górrí(y)á	bérdie. bérdéa	úrdine*. úrdiná	óri(y)ä*. óriyá
3. Bakaiku	górriyá	bérdea	úrdiñá	óri(y)á
4. Dorrao	górriyá, górrí	bérdia	urdiñá, úrdin	óriya
5. Etxarri-Aranatz	gorriyá	bérdia	úrdiñá	óriyá
6. Arbizu	gòrriyá	bérdea	úrdiñá	óriya
7. Uharte-Arakil	górrí(y)é	bérdie	úrdiñé	óriyé
8. Murginduetza	górríe	bérdeá	azulé	órié
9. Ihabar	górríe	bérdie	azulé	órié
10. Madotz	górríi	bérdeé	zéru-koloré	órií
11. Egiarreta	gorrie	berdia	urdiñe	orie
12. Urritzola	górriya, górrí	bérdia, bérde	áxula	óriye
13. Larunbe	gorrie	bérdia, bérde	azúle	órié*
14. Beorburu	gorrie	berdía	azúle	órié
15. Usi	górríe	bérdia	azúle	órié
16. Ziaurritz	górríe	bérdia	azúle	órié
17. Anotz	gorrie	bérdëa	azúle	órié
18. Olaitz	gorrié, górrí			
19. Ilurdotz	gorrie	bérdea, bérde	azúle	órié*?
20. Inbuluzketa	górríe	bérdea	azúle	órié
21. Urniza	górríe	bérdia	azúle	órié*?
22. Aurizberri	gorri	berde	urdin	ori
23. Espotz	gorría			
24. Arrieta	gorría. górría, górrí	berdea		óri
25. Azparren	gorría			oria*
26. Garralda	gorria, gorri		azula	oria, ori
27. Aria	gorria	berdea	azula	oria
28. Hiriberri-Aezkoa	gorria	berdea	azula	oria
29. Garaioa	górría	bérdea*	urdína*	ória
30. Abaurregaina	gorria, gorri	berdea	azula	oria
31. Eaurta	górrí	bérde	ázul	óri
32. Espartza	górrí	bérde	ázul	óririk
33. Ezkaroze	gorria	bérdia	ázula	ória
34. Otsagi	gorri	berde	azula	ori
35. Uztarroze	górría, górrí	bérde	dúndu	óri*

222. GALDERA

2. Altsasu: FGk *bérue*, eta JMek *béroá*.

19. Ilurdotz: Hitz hori bera 'calor' ere izan daiteke: *orái éldu dé apríle; eméndik altzíne béroa*, adibidez.

35. Uztarroze: *béllo txiki* 'poco caliente' eta *belloáo* 'más caliente'.

223. GALDERA

2. Altsasu: Erantzuna FGrena bada ere, JMek *otzikera* 'temblor' edo 'escalofrío' eman zuen, esnahaia guztiz zehaztu gabe.

13. Larunbe: *òztu ártio* 'hasta enfriar'.

24. Arrieta: *gordinik* 'medio crudo', gaineratu eta zehaztu zuen berriemaileak.

224. GALDERA

2. Altsasu: JMek ere antzera, *áuriyá* eman zuen, zera gaineratuz: *langárra* 'sirimiri (muy menudo)' eta *lanbroa* 'especie de niebla'.

5. Etxarri-Aranatz: AEri, elkarrizketa askean, *áurien tinték* 'gotas de lluvia' eta *txirimiri* zein *langarra* 'llovizna' bildu genion; hona haren hitzak: *ez-éz, txirimiri dá ori, gúk esan doún txirimiri? órri esáten dou, langarrak, txío, txé-txe-txe; béstiai, góizeko... erléñu esáten dou guk, eguéldéyaaná, urá?... léñu órre péi, langarra bezéla botátzen dáu, beya úra lénguena dá, baña au dá... góittien doána, órti, ípar aldeti*.

12. Urritzola: Eta 'guardasol' paraguas: *guardasól bat bezeláixe*.

16. Ziaurritz: *paragosa* 'el paraguas': *parágósa, guardásóla; bátzuek dioté guardásóla, ník paragósa erráin dut*.

19. Ilurdotz: *zózoa ai de kántuen, éurie zálui etórriko da*. Hona euriarekin zerikusiko beste esaldi pare bat ere: 1) *ái du íten langárra bat, está haciendo una... niebla?* ('chispear, lloviznar', antza); eta 2) *gáur in du árri txar bat, éráuntsi bet, una borrasca* ('una tempestad' ere izan daiteke: *éldu dé éráuntsi bet* 'viene una tempestad'). Beste une batean, halaber, *arrie... pedrusco* bildu genuen eta baita *orména* 'rocío' ere: *gáur dúgu ormén aundie, hoy tenemos rocío grande*; hitz fidagarria ote hau? ez dirudi, geroagoko saio batean *ormén* 'gavilla' dela esan baitzuen eta, gainera, eskuz hartutako beste ohar batzuetan *intze = aguazal, pero muy amplio; intze aundie dakusagu*. Gure oharretan, halaber, berriemailearen hitzok agertzen dira: *cuando cae un poco de lluvia... intze áundi bet in du gáur góizian / intze bat aundie, aguacero* eta baita jarraiko bi hitzak ere: 1) *lañu, especie de rocío que se ponía en la cabeza del trigo*; eta 2) *langarra, gotas menudicas*.

20. Inbuluzketa: *egúrie, egúri* aldaera bildu genuen gisa berean ere. Hona, bestalde, euritakoaren sinonimoa ageri zaigun esaldia: *para-gósak eta, konpöntzen zúzte, zítóak*.

24. Arrieta: *egúria, egúri* ere bai, eta *paraguása* 'el paraguas': *karróko... andáitza, artú? eskú batekin? ta bertzean pertika, paraguása...*

25. Azparren: *langárra* 'llovizna', ABren arabera.

31. Eaurta: Erantzuna CS-ena bada ere, MCEri ere hitz bera beste testuinguru batean bildu genion: *ègun guzián eúriari, que está todo el día lloviendo*.

32. Ezkaroze: *txitxákatrik... bústrik! bústrik, guziá* 'calados... mojados del todo'.

35. Uztarroze: *éuriari dión, zurrústaka dión... que está lloviendo, llueve mucho* ('a cántaros', alegia), esan zuen berriemaileak.

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Urdiain: *yauria, yauri* / Lizarraga: *auria* / Etxarri-Aranatz: *auriyé* / Irañeta: *auriye* / Alli: *euri* / Gartzaron: *eurii* / Autza: *egurie* / Ziganda: *igurie* / Eugi: *eurie* / Mezkiritz: *euria* / Auritz: *euria* / Iraberri-Artzibar: *euria*

225. GALDERA

1. Ziordia: Beste une batean, baina, *kázkaragárra* 'hielo' (?) eman zuen berriemaileak.

5. Etxarri-Aranatz: *kákkaarrá* 'granizo' eta *intzá* 'rocío' eman zuen halaber Jlk.

8. Murgindueta: *intzé* 'el rocío' eta *kákkaarrá* 'el granizo' bildu genuen orobat.

9. Ihabar: Erantzuna Alek eman zuen zera gaineratuz: *intzé* 'el rocío'.

10. Madotz: *lápatsá, goórtu gai* (= 'gabe') gaineratu zuen berriemaileak. Itxuraz 'gai' horren garapena Lapurdiko Bidarte-Getaria-Ahetze eremuan 'gare' aditz laguntzailearekin gertatu den bera da, bokal arteko kontsonantea erori ondoren diptongoa suertatu izanaren ondorio. 'Kolle' hitzaz galdetua izanik, bestalde, zera esan zuen: *fórmázen de óla, úre korritzeakin-da, lódi-lodié eíttén de(e); kóllázen nótmait izòz-ketakué!... ta joé! métroko ziztór-kózkorrak eo olá eíttén de(e)*.

11. Egiarreta: Berriemailea mintzo: *kazkabárra* 'granizo' eta *arrié... si es crecido*. Besterik ere eman zuen: *in(t)zé aundie dagó, hay mucho rocío*.

12. Urritzola: *kolletuik dago* moduko esalditxo eman zuen gure lagunak, guk 'kolle' hori ezagutzen zuenetz galdetu eta.

13. Larunbe: *kólle es, en un pozo grande, el cristal ese que se hace* esan zigun berriemaileak, zeinak, gainera, *intze = aguazón* eman baitzuen.

14. Beorburu: - Eta 'kolle'? galdetu genuen, informatzaileak hori *balsatan* egiten dela erantzunez.

17. Anotz: *gáur góizian izótza ín du* eman zuen berriemaileak, alde batetik, eta *nere barátzean, putzúe déna, kólle dagó... el verdadero* ('sólido', omen), bestetik.

19. Ilurdotz: *in du, gáur gábian, in du izótza* moduko esaldia bildu genion berriemaileari hizketaldi baten testuinguruan, eta *órma* (órmea ere bai), beste batean: *gáur báda órmea aúndie*.

20. Inbuluzketa: *au zer da? izótza*.

23. Espotz: *árria = granizo, pero más gordo*, eta *intza = aguazón*, gaineratu zuen berriemaileak.

25. Azparren: *kazkarabár* 'granizo', ABren arabera.

31. Eaurta: *izóztu da* 'se ha helado', eta *izóztirik* 'helado' eman zuen orobat CS-ek.

35. Uztarroze: Mugagabeen *karróin / karrón* ere bai. Berriemailea honela mintzatu zen 'hielo' hitza oinarri harturik: *Badión egun góxan... hieho bat, andiáu ézik e(t)xákin zé; hay esta mañana un hielo más grande que no sé qué. Karrói móndo-móndoa dión; dión karrói bat más ándi... hay un hielo tan grande... Karrón es el hielo; karró(i)n: karróitu nión, estoy helado; karrókák daudén guziák... karrói móndo-móndoa, están las calles todas heladas, con mucho hielo*. Gaztelaniazko 'escarcha' rako, berriz, *rosáda* eman ziguten: *badión rosáda bāt andiáo ezik etxákin zér, urdu dún élurra dagóla*.

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Urdiain: *izotza, izotz* / Lizarraga: *izotza* / Etxarri-Aranatz: *izotza* / Irañeta: *izotza* / Alli: *izotz* / Gartzaron: *izotza* / Autza: *izotza* / Ziganda: *koi- lle* / Eugi: *orma* / Mezkiritz: *izotza* / Auritz: *izotza* eta *orma* / Iraberri-Artzibar: *izotza*.

Nº 222 CALIENTE - CHAUD - WARM

Nº 223 FRÍO - FROID - COLD

Nº 224 LLUVIA - PLUIE - RAIN

Nº 225 HIELO - GLACE - ICE

1. Ziordia	bérúa	ótza	aúria	izótza*
2. Altsasu	bérue. béroá	ótza, otz	auría, aurí(y)á	izótza
3. Bakaiku	béroá	otzá	éuriyá. áuri(y)á	ízotzá
4. Dorrao	bérúa	ótza	auríya	izótza
5. Etxarri-Aranatz	bérúa	otzá	auriyá	ízotzá
6. Arbizu	berúa	ótza	áuriya	ízotzá
7. Uharte-Arakil	béruá	ótzá	áurié	ízotzá
8. Murginduetá	beróa	otzá	aurié	izotzá
9. Ihabar	béroá	ótzá	áurié	izótzá
10. Madotz	béroá	ótza	éurií	ízotzá; kollé
11. Egiarreta	beroa	otza	aurie	izótza
12. Urritzola	béroa	ótza	éuriye. éuriya, éuri	izótza; kolle
13. Larunbe	beróa	ótza	eúrie	izótza; kólle
14. Beorburu	béroa. bérúa, béro	ótza, otz	eúrie	izótza
15. Usi	beróa. béroa, béro	ótza	egúrie. euríe	izótza; kólle
16. Ziaurritz	béroa	ótza, otz	egúrie	izótza; orma
17. Anotz	béroa. bérúa	ótza	euríe	izótza; kólle
18. Olaitz	berúa	ótza	eúri	órma?
19. Ilurdotz	beróa	ótza, otz	éurie. eúrie, eúri	izótza; órma
20. Inbuluzketa	béroa. béröa	ótza, otz	eúrie, eúri	izótza
21. Urniza	béroa	ótza	éurie	izótza
22. Aurizberri	bero	otz	euria	izotza
23. Espotz	béroa	ótza	éuria	izótza
24. Arrieta	beróa, béro	ótza, otz	euría, eúria, eúri	izótza
25. Azparren	béroa	ótza	áuria	
26. Garralda	beroa, bero	otza, otz	auria, auri	izotza, izotz
27. Aria	beroa	otza	auria	izotza
28. Hiriberri-Aezkoa	beroa	otza	auria	izotza
29. Garaioa	béroa	ótza	aúria	izótza
30. Abaurregaina	beroa, bero	otza, otz	euria, euri	izotza, izotz
31. Eaurta	béro	otz	éuri	izótz
32. Espartza	béro	ótza, otz	éuria. éuriarik	izótza
33. Ezkaroze	bérúa	ótza. otzá	éuri	izótza
34. Otsagi	bero	otz	euria, euri	izotza, izotz
35. Uztarroze	béllo	ótza, otz	eúria, éuri	karróia, karrói

226 ETA 227. GALDERAK

1. Ziordia: Herri honetatik hurbileko Olaztin ere antzera: *nègubán ganáu(b)airí... pénsuba ematekó*.
2. Altsasu: Bi berriemaileek, guk berariaz galdekaturik, lau urtaroen izenak eman zituzten. FGk honela: *udáberri(y)á, udíe, udézkená* eta *negú(b)á*. JMek honela: *udáberri(y)á, úda, udáizkena* eta *négubá*.
3. Bakaiku: Hasieran *néu(b)á* emanik ere, berriemaileak hobeki ahoskatu zuen beste une batean, urtaroen izenak aipatzean: *prímabería, údíá, udáizkená* eta *négu(b)á*. Haatik, *prímaderatik udáizken(e)á* ere esan zuen.
4. Dorrao: *udáberriyá* (*prímaberá* ere bai) eta *lastéilla* 'otoño' moduko hitzak bildu genituen orobat, bide batez.
5. Etxarri-Aranatz: *udáberriyá* eta *údazkená* hitz pareta bildu genion berariaz AEri, inkestan sarturik ez dauden arren.
6. Arbizu: Hona lau urtaroen izenak: *prímabéra* edota *údabériyá, úda, udázkena* eta *négua*.
7. Uharte-Arakil: Hona hemen ere lau urtaroen izenak: *údeberrié, úde, údondoá* eta *négué*.
9. Ihabar: *udé* Mhk eman zuen; *údeá* eta *úde bat*, berriz, Alek, zera gaineratuz: *in du údeá óso beróa*.
10. Madotz: Hemen ere *prímabérá* eta *udázkená* gehitu zitzaion eskaturikoari.
19. Ilurdotz: Hona esaldi batzuk: 1) *úde bat; údian bálak... bíltzen diré*; 2) *azároa es otoño*; eta 3) *négu górki óna, ótzi kebé*.
23. Espotz: *prímabéra txarra* 'mala prim.' eman zuen berriemaileak guk berariaz galdeginik.
26. Garraida: *larrazkena* 'otoño' idatzi zuen galdegileak azken unean, aparteko orri batean.
29. Garaioa: *larrazkená* 'udazkena' ere bai, bildu genuen.
32. Eaurta: Informatzaileak *udarte* 'otoño' gaineratu zuen, zalantza izan bazen ere.
35. Uztarroze: *negúa* ere aditu dugu behin, oso bitxia den arren, eta baita, bestalde, *urrietá* 'el otoño' ere.

228. GALDERA

2. Altsasu: FGk *leinu* hori, gaztelaniazko 'nube' baino gehiago 'niebla' dela esan zuen. JMek, baina, *láinóa* eman zuen inolako zehaztapenik egin behar izan gabe, antza.
3. Bakaiku: Gure oharretan horrela; aurrenekoa, baina, ez ote gazt. 'la ventana' izango?
10. Madotz: *láñoá* 'niebla' eman ziguten ere.
11. Egiarreta: *láñua** eman zigun berriemaileak, lagunduta, baina hori 'niebla' dela zehaztuz.
12. Urritzola: Erantzuna laguntzaz bildu bagenuen ere, ontzat eman daitekeela uste dugu, gure lagunak *náiz béro eín kálma báleo...* esan baitzuen eta era honetan itzuli: *aunque haga sol, con el sol cubierto*. Arakil honetatik Ezkabartera bitarteko lau herritan eman ziguten hitz honek 'calima' erdal maileguaren laburketa dirudi.
13. Larunbe: *láñoa* 'boira' dela zehaztu zuen berriemaileak.
15. Usi: *zerúe kalmátu du* 'ha nublado el cielo', gaineratu zuen informatzaileak.
17. Anotz: *dénbora kálma dáo* bildu bagenuen ere, galdera luzatu genion: - Eta 'laño'? hark *láñua* 'niebla' dela erantzunez baina lehengo lepotik jarraituz: *denbóra déna kalmátui táo, el tiempo está nubo; an átra da kálma bat*.
19. Ilurdotz: Berriemaileak mintzo: *egún goizeán goibél* bat oláko lékuen ikusi dut... un nublado, de mal aspecto*. Beste hitz ezagun bat eman zuen gainera, *láñoa*, alegia, zehaztasun eta guzti: *niebla baja que cubre el pueblo*, nahiz hurrengo ikustaldi batean era honetan zehaztu: *láñua = nube, pero más espesa: gáur dágó láño aúndi bet*.
20. Inbuluzketa: ze *dénbora dágó? goibél*.
23. Espotz: Erantzuna emateko berriemaileak laguntzaren premian egon bazen ere zera gaineratu zuen ondoren: *eu goibéla déo, el día está nuboso* ('hoy', alegia).
24. Arrieta: *láñóa* 'la niebla' erantzun zuen berriemaileak, guk galdeginik; Erroibarko Esnotzen, baina, *naiz béro goibél baléo* gisako esaldia aditu zuela esan zigun -arestian ikusi Urritzolakoaren oso antzekoa-, herri hartan bizi izan baitzen zenbait urtez ezkonduarik, emaztea hangoa zela eta.
29. Garaioa: *lánoa, la niebla* eman zuen orobat informatzaileak.
30. Abaurregaina: Eta *goibel* 'nublado', omen.
31. Eaurta: Iduriz hitz delikatu baten aurrean gaude, informatzaileak berak ez baitira haren esanahiaz ados jartzen, zeren CS-ek *odói* 'nube' eman bazuen ere, MCEk ezetz, hori 'trueno' dela, eta 'nube' izendatzeko *láño* ('boira, niebla', haren esanetan) behar dela esan baitzuen.
32. Espartza: Aspaldiko informatzaileari *láñua* bildu bagenion ere, LSek, handik urte askotara, *ódoi* eman zuen. Honen emazte BBek, gainera, *lantxúrda* eman zigun, era honetako aipamena eginez: *empezaba a llover un agua como cernida...*
33. Ezkaroze: *laño* 'boira', zehaztu zuen informatzaileak.
35. Uztarroze: Berriemaileak zera esan zuen, galdeturiko hitza oroitu ez-eta nonbait: *zér nube góriak! ¡qué nubes más royas!*

EAEL-EN ARGITARATUAK:

Urdiain: *lainua, laino* / Lizarraga: *leñua* / Etxarri-Aranatz: *leño* / Irañeta: *lainoa* / Alli: *laño* / Gartzaron: *kalma* / Autza: *kalma* / Ziganda: *kalma* / Eugi: *goibela* / Mezkitz: *goibela* / Auritz: *goibel* / Iraberri-Artzibar: *goibela*.

Nº 226 INVIERNO o ESTACIÓN DE LAS LLUVIAS - HIVER ou SAISON DES PLUIES - WINTER or RAINY SEASON**Nº 227 VERANO o ESTACIÓN SECA - ÉTÉ ou SAISON SÈCHE - SUMMER or DRY SEASON****Nº 228 NUBE - NUAGE - CLOUD**

1. Ziordia	négua	údia	laínua
2. Altsasu	negú(b)ä. négubá	udíe, úda	leinu. láinöá
3. Bakaiku	négu(b)á. néu(b)á	údiá, udá	láiyóá. láíñoá
4. Dorrao	négúba, négu	udá	léñua
5. Etxarri-Aranatz	negúa	úda	léñua
6. Arbizu	négua	úda	láñua
7. Uharte-Arakil	négué	úde	léñua
8. Murginduetá	negué	udé	láñoá
9. Ihabar	négué. negué	údeá, úde. udé	láñoa
10. Madotz	néguú	udá	odaié
11. Egiarreta	negué	ude. uda	
12. Urritzola	négue. négua, négu	úda	kálma
13. Larunbe	négue	úde	láñoa
14. Beorburu	négúa	údea	kálma
15. Usi	negúe	úde. udá	kálma
16. Ziaurritz	negúe	úde	goibéla
17. Anotz	negúe	úde	kálma
18. Olaitz	négu		
19. Ilurdotz	négue	údëa, úde	goibél*; láñua, láño
20. Inbuluzketa	négue	úde	goibél
21. Urniza	négue	úde	goibéla
22. Aurizberri	negua	uda	goibela
23. Espotz	négua	udéa	goibéla
24. Arrieta	negúa. neguá	úda. udá	
25. Azparren			
26. Garralda	negua, negu	uda	goibela, goibel
27. Aria	negua	uda	goibela
28. Hiriberri-Aezkoa	negua	uda	goibela
29. Garaioa	negúa	úda	góibela / lánoa
30. Abaurregaina	negua, negu	uda	goibela, goibel
31. Eaurta	négua	úda	odói / láño
32. Espartza	négua. négöa	udá	láñua. lànöá / ódoi
33. Ezkaroze	négua	úda	laño
34. Otsagi	negua	udara	odeia, odei
35. Uztarroze	négia. négea, negu	udá, úda	nube

229. GALDERA

2. Altsasu: Aurreneko erantzuna FGrena da; JMena bigarrena.
9. Ihabar: Alek *áizea* ematean gaztelaniazko hitza baillizan ahoskatu zuen tarteko -z- hori, *áize* ematean egin ez bezala.
10. Madotz: Eta *eáuntsií* 'la borrasca'.
14. Beorburu: *áizea* hori gaztelaniazko hitza balitz bezala ahoskatu zuen berriemaileak.
17. Anotz: *óri áizia dabil! ¡qué viento anda!* gaineratu zuen, adibide modura, berriemaileak.
18. Olaitz: *aize gorri... mal aire, frío* bildu genuen orobat, eta baita Aizegárrí, landa edo alor baten izena ere.
19. Ilurdotz: *aize bat indérkoa, un aire fuerte* esan zuen berriemaileak, lehenxeago, 212. galderari erantzuna emateko, zailtasunak izan zitu en arren. *Ipárra* 'viento norte' ere bildu genuen: *ipárra, sí... áize-ipárra, óna, zàbilelaik? án sardékin, g(o)rátzen... gorátzen gíndue, agótza eta malkárra, gorátzen gíndue, eta pikórra?... fuàtzen* (sic) *tzé álde batera, eta agótza? bértze álde batera.*
24. Arrieta: *iparbeltz, el viento, el cierzo negro, oscuro...* eman zuen orobat erantzuleak, zera gaineratuz: *enseguida tenía las langarras... pur-pur-pur-pur, langárrak or.*
25. Azparren: *zigarráize* 'viento cruzado del norte' bildu genion ABri, eta hitz hori bera (gaztelaniaz bezala ahoskatu) haren herrikide Lucas Bizkairi (LB), honek zera gaineratu zuela: *viento del noroeste; de 10 ó 15 en 15 minutos sale el sol y llueve.*
35. Uztarroze: Berriemaileak hasiera batean *áire* emanik ere, zera gaineratu zuen: *zér biento ándia!* Beste une batean, ordea, *ipárra* 'el cierzo' bildu genion: *baia ipárra xitan zenían? pues gúzia...* [leihoak, alegia] *iríkitan zeia gúziak, [gazta] idor zeín... obéki.*

230. GALDERA

2. Altsasu: Koadroetako emaitzak FGri zor bazaizkio ere besterik ere bildu genion: *mayètzekúek eta, apirilíkúek eta...* 'los de mayo y los de abril', alegia. TGk, bere aldetik, *abril* 'abril' eta *mayétz* 'mayo' eman zigun eta JMek *màietzán* 'en mayo' eta *abúztuán* 'en agosto'.
5. Etxarri-Aranatz: Era mugatua JIri bildu genion eta mugagabea AEri: *iru illaáte* 'tres meses'; honek gainera, beste ingurumari batean, *ille* / *illa* erabili zuen: *ori? óri ermitte ontán obékiena; emén e... ille onen, datorren illán, améiru(b)án émen, aátsaldien.*
8. Murgindueta: *illéro* eta *illé guziétan* 'todos los meses'.
12. Urritzola: *illa bat* bildu genuen, alde batetik, eta *amabí illebéte*, bestetik. Hilabete batzuen izenak ere eman zizkiguten: *garílle* ('julio' bide da), *lastálle* 'octubre' eta *abéndue* 'diciembre'.
16. Ziaurritz: *illébetero* 'todos los meses'.
19. Ilurdotz: Lehen aldaerarako, *ilebété* bat bildu genuen, bai eta, beste une batean, hilen izenak ere: *izotzille, otsalle, martxoa, apríle, maetza, garagarzároa, garile, agoztue, urrie, lastaille, azaroa* eta *abendue*.
26. Garralda: Berriemaileak hilen izenak eman zituen: *izotxila, otxila, martxoa, aprila, maiatza, garagarzarroa, garila, abuztua, urria, azaroa, lemíxo abendua* eta *bigarren abendua*.
30. Abaurregaina: Biltzaileak zera idatzi zuen: *llabeteak: izotzila, otseila, martxoa, aprila, maiatza, garagarzaro, garila, abuztua, urria, azaroa* (*garia ereiten den ilabetea*), *lemíxo abendua, bigarren abendua*.
32. Espartza: Informatzailea mintzo, hilen izenak direla eta: *ási bear dút bériz: izotzília, otsálla, mártzóa, apríla, mayátza, gàragarzároa, garíla, agúztua, úrria... uuh! eta bérze...* *¡mecachis! eta bánazkitxún gutziák, ène memórian.* Josefa Elizondo auzokideak osatu zuen zerrenda: *abéndua, ta bigárren abéndua*.
33. Ezkaroze: Herri honetan ere bildu genituen hilon izenak: *izotzilá, otsállá, màrtsóá, àprilá, màyatzá, garàgarzaróá... garílla, agúztua, úrria, azáróá, lémezíko àbenduá, bigárren àbendua*.
35. Uztarroze: *beste ilabéte bátan / beste ilabétian...* moduko adibideak bildu ziren.

231. GALDERA

2. Altsasu: Aurreneko erantzuna FGrena da; JMena bigarrena. Honi, gainera, *áurten* 'este año' bildu genion.
4. Dorrao: *ourtén* 'este año'.
5. Etxarri-Aranatz: AEri ere zerbait bildu genion: *úrtiéro* 'todos los años', alegia.
9. Ihabar: Era mugatua Ali zor zaio; mugagabea MHri.
16. Ziaurritz: *áurten* 'este año'.
19. Ilurdotz: *úrte bat* bildu genuen.
21. Urniza: *urtéro / urtióro / urtió / urtió* 'todos los años', eta *aurtén* 'este año'.
31. Eaurta: Azentuerarekiko aldaerak direla eta, CS-ek aurrenekoa erabili zuela esatea dagokigu, MCEk biak erabilirik ere, *úrte* bost aldiz eta *urté* hirutan, gure datuen arabera.
33. Ezkaroze: *áurten artió* 'hasta este año' eta *xaz* 'el año pasado': *xaz, féstetán dántzatu zién, kémen.*
35. Uztarroze: *aurtén* 'este año' eta *xázko, del año pasaó*. Gaztelaniazko 'edad' kasurako, berriz, *adenide* hitza zerabilen berriemaileak: *zér adénide dun? adénide, zér adénide ník? pues laur(r)ógei, laurógei urte.*

Nº 229 VIENTO - VENT - WIND

Nº 230 MES - MOIS - MONTH

Nº 231 AÑO - ANNÉE - YEAR

1. Ziordia	aízia. aizia	ília	úrtia
2. Altsasu	áizie. áizeá	íla; iléte bát	úrteá. úrtie, úrte
3. Bakaiku	aizia	íllabetiá	úrtëá, úrte. urté
4. Dorrao	eízia	illá; illábetiá	úrtia, úrte. urté
5. Etxarri-Aranatz	aizía	illáatía, illaáte	urtía, úrte
6. Arbizu	éizía	íl(l)ia	úrtia, urté
7. Uharte-Arakil	éizié	ílle; íllebetiá	úrtié
8. Murgindueta	àizeá	illèbetiá	ùrtiá, úrte. urté
9. Ihabar	áizea, áize	ílle	úrtea, urté
10. Madotz	áizií	illé	úrteé
11. Egiarreta	aizia, aize	illa	urtea
12. Urritzola	áizea	illa, ílla bat; illebéte	úrtea
13. Larunbe	aízea	illebétia	úrtia
14. Beorburu	áizea	illebétea, illebéte	úrtea, úrte. urté
15. Usi	áizia	illebétia, illebéte	úrtia. urtía, úrte. urté
16. Ziaurritz	áizia. aizia	illebétia	úrtia, úrte. urté
17. Anotz	áizia. aizía	illebétia	úrtia, úrte
18. Olaitz	áizia, aize	illebéte	úrtia, úrte
19. Ilurdotz	aizia, aize bat	ilebéte. ilbéte	urtía, urté. úrte
20. Inbuluzketa	aizia. aizía; áire	illébétia, ilebéte	úrtia, úrte. urté
21. Urniza	áizea	ilébetea	urtea. urtia, urté
22. Aurizberri	aizea	ilabetea	urtea
23. Espotz	áizea	ilabétea	urtéa
24. Arrieta	aizéa. aizia. aiziá	ilabéte	urtéa, urté. úrte
25. Azparren			úrtia*
26. Garralda	aizea, aize	ilabetea, ilabete	urtea, urte
27. Aria	aizea, aize	ilabete	urtea, urte
28. Hiriberri-Aezkoa	aizea	ilabetea	urtea
29. Garaioa	áizea	ilabétea, ilabéte	urtéa, urté. úrte
30. Abaurregaina	aizea, aize	ilabetea, ilabete	urtea, urte
31. Eaurta	áize	ilabéte	úrte. urté
32. Espartza	áizea. aizia	ilábetia, ilábete. ilabéte	úrtia. urtía, úrte. urté
33. Ezkaroze	áizea	ilabéte	úrtea, úrte, urté
34. Otsagi	aizëa, aize	ilabetëa, ilabete	urtëa, urte
35. Uztarroze	áirea, áire	ilabétia, ilabéte. ilabete	úrtia, úrte. urté

232. GALDERA

1. Ziordia: Herri honetan bilduriko emaitza bera jaso genuen Olaztin ere, diosal horri eman ohi zaion erantzunarekin batera: *egun ón - bai zúri're*.

18. Olaitz: *atsáldian, a(r)tsaldi ón* (esaten omen da), eta *ilunapárrian, illun ón*.

25. Azparren: Berriemaileak *bái zuri eré* moduko esaldi ezaguna gaineratu zion erantzunari.

32. Espartza: Inoiz, galdera egitean, aditz laguntzaileak -a atzizki galdetzailea hartzen du: *egun ón, egín xua ló?* adibidez.

233. GALDERA

18. Olaitz: Erantzuleak zera gaineratu zuen: *juan biau(g)u guatzéra, ezpéren pastíko da*.

23. Espotz: *atsálde ón... cuando ha caído la tarde*, argitu nahi izan zuen berriemaileak, ondoren zera gaineratuz: *guázin guátzera, biár ártio*.

234. GALDERA

5. Etxarri-Aranatz: Lehen *adiós* erabiltzen zela eta orain aldiz *agúr*, esan zigun Jlk.

9. Ihabar: *sárre árte* Ali bildu genion, MHk honakoak eman zituela: 1) *agúr, ekúsi árte*; eta 2) gero *árte, Jáinköak náí duen árte*. Berriemaile honek, baina, 'artio' erabili zuen orobat behin baino gehiagotan: *iñ ártio* edota *paátu artio*, adibidez.

13. Larunbe: Gure oharretan *ekusi árte(o)* agertzen zaigu, parentesi arteko *o* hori erdizka aditu izan bagenu bezala edo, baina beste une batean berriemaileak *oztu ártio* (gazt. 'hasta enfriarse') eman zuen.

14. Beorburu: 'artio' ere aditurik gaude herri honetan: *xeétu ártio*, adibidez.

15. Usi: *orài artáño* 'hasta ahora'.

17. Anotz: *ártio / értio* bildu dugu halaber herri honetan: *atsálde ártio* edota *íru laúnen értio idúki*, adibidez.

18. Olaitz: *egón bixkór, ekusi artio* esan zuen ondoren informatzaileak.

19. Ilurdotz: Honakoa ere bildu genuen: *zalúi ártio* 'hasta pronto'.

20. Inbuluzketa: *bierr ártio, izén óngi* izan zen erantzuna.

24. Arrieta: *ártio* hori guztiz da ohikoa, honako adibideak ere erakusten duenez: *edán du mozkortu ártio*.

26. Garralda: *biar artio* ere bai, berriemailearen arabera.

31. Eaurta: CS honek berak, baina, 17. galderari erantzuna ematean, *ikusten / ikusi* erabili zuen. Hau dela eta MCE galdekatu genuen, honek 'ikusi'ren aldeko hautua eginez.

35. Uztarroze: Hona ere beste zenbait erantzun: 1) *biar ártio* 'hasta mañana'; 2) *adiós, gai ón igár zazéi* 'pasad buena noche'; 3) *adiós, igár zazéi arrástri on* 'pasad buena tarde'; eta 4) *adiós, bèste bistáradràino* 'hasta la otra (la próxima) visita', antza.

235. GALDERA

Ikusgarria, agian, 197. galderari ('mucho' delakoari, alegia) eman erantzunetan Beorburutik ekialderantz 'asko' hitza agertu ez arren (Ariakoa da salbuespena baina herri honetako berriemailea Iruñera ezkondua zen), oraingo honetan Artzibarreraino zabalduz ikustea, ia-ia formula bilakatu den esamolde baten baitan bildurik egoteagatik ziurrenik.

1. Ziordia: Herri honetan bilduriko erantzuna kontuan izanik, Olaztin ere egin genuen galdera. Hona Josefa Ezker andereak emana: *eskérrrik ásko - ezérengéiti*.

9. Ihabar: Alek eman zuen erantzuna eta baita orobat hori aditzean esan ohi dena: *éz orrengátik*.

18. Olaitz: *mérzi* ere bai, bildu genuen, frantsesetik zuzenki ekarria.

19. Ilurdotz: *eskérrrik ásko* gehiago, omen, *ésker míl* baino (*eskár milé* ere bildu genuen). Balizko susmoak argitze aldera, informatzailea, erlijioso saiestarra izanikoa bera, Kongregazio horrek Gipuzkoako Urnietan duen eskolan urte pare batez egon zela oroitarazteari beharrezkoa deritzogu, badaezpada ere.

24. Arrieta: Eta *bearrik / biarrik* 'gracias que / gracias a' edo: 1) *ta... bearrik erran duzún nór zaren, bertzenás...* eta 2) *biarrik eztá... ótsoa... urbildu*.

32. Espartza: *anítz ésker mília* ere bai.

35. Uztarroze: Erantzuteko, *ez déustako* 'de nada' (lit. 'para nada').

Nº 232 BUENOS DÍAS - BONJOUR - GOOD MORNING
 Nº 233 BUENAS NOCHES - BONSOIR - GOOD EVENING
 Nº 234 HASTA LA VISTA (ADIÓS) - AU REVOIR - GOOD-BYE
 Nº 235 GRACIAS - MERCI - THANK YOU

1. Ziordia	egun ón	gaubón	urrún ártian	eskérrak
2. Altsasu	eun ón	gabón	ikús árte	eskérrik ásko
3. Bakaiku	ègun ón	gau(b)ón	urren árte / biarr árte (agúr)	eskérrik ásko
4. Dorrao	eun ón	góubón	gèro ártien	eskérrik ásko
5. Etxarri-Aranatz	eun ón	gaubón	ikús árte / ùrren árte (agúr)	eskérrik ásko
6. Arbizu	egun ón	gau ón	gèro arté	eskérrik áskó
7. Uharte-Arakil	égun ón	gaúbón	úrren ártio	eskérrik áskó
8. Murginduetza	égun ón	gabón	ikúsi ártian	eskérrik ásko
9. Ihabar	égun on	gáu on / á(t)salde ón	ekúsi árte / gero árte / sárre árte (agúr)	eskérrik ásko
10. Madotz	eun ón	gau ón	ekusi árte (agúr)	eskérrik ásko. eskérrik áskó
11. Egiarreta	eun on	gau on	bes ekuse arte / berris ekusteaño	eskarrik asko
12. Urritzola	egun on	gau on	úrren arte	eskérrik asko
13. Larunbe	eun ón	gau ón	ekúsi árte. ekúsi ártio	eskérrik ásko
14. Beorburu	egun ón	gau ón	béis ikusi árte / bierr árte	eskérrik ásko
15. Usi	egun ón	gau ón	beste áldi beteraño	esker mülle
16. Ziaurritz	egun on	gau on	kusi ártio	esker mülle
17. Anotz	egún on	atsálde on	béstze áldi beteraño	eskérrik asko; esker mülle
18. Olaitz	egun on	a(r)tsaldi ón; illun ón	kusi ártio. ekusi artio	eskar mülle
19. Ilurdotz	egún on	gabón	geró ártio	eskérrik ásko; esker mül
20. Inbuluzketa	egun ón	gabón	bierr ártio	esker müle; eskérrik ásko
21. Urniza	egun ón	gabón	géro ártio. gèro ártio	eskér mile
22. Aurizberri	egun on	gabon. gau on	adió	erker mila; mil esker
23. Espotz	eun ón	arrátse on	ikúsi ártio (adiós)	eskérrik ásko; esker mília
24. Arrieta	égu ón	gabónik	gero ártio	eskér mília
25. Azparren	egun ón. eún ón	atsálde ón / gába ón	ekúsi ártio / biár ártio (agúr)	eskérrik ásko; eskér mília
26. Garralda	egun on	gabon	sarri artio / ikusi artio / gero artio (adió)	esker
27. Aria	egun on	gabon	ikusi artio	esker mila
28. Hiriberri-Aezkoa	eun on	gabonik	berris ikusi artio (adio)	eskermilak
29. Garaioa	egun ón	gabón	bérrikusi árteo	mília eskér; esker mília
30. Abaurregaina	egun on	gabonik	gero artio	esker mila
31. Eaurta	égun ón. egun ón	gau ón. gaubon	gèro ártio / ekúsi ártio berriz	eskér mília
32. Espartza	egun ón	gau ón. gabón	gero árte / bériz ikusi ártio	esker mília; eskér mil'ánitz
33. Ezkaroze	egun ónak	gabónak	ikusi ártio	esker mília
34. Otsagi	egun on. egun onik	gabon. gabonik	gero artio / ikusi artio	esker mila
35. Uztarroze	ègun ón	gai ónik	ekusi artio (adiós)	èskarrik ánitx

236. GALDERA

- 2. Altsasu: Erantzun honetara gehigarri gisa ekarri dugun *zaken* era alokutiboa JMi zor zaio.
- 3. Bakaiku: Erantzunaren gehigarri gisa dakartzagun *zaken* / *zanen* era alokutiboak direla eta, bigarrenera –nokakoa, hain zuzen– la-guntza txiki batekin eskuratu genuen.
- 5. Etxarri-Aranatz: Erantzun hau AEri zor zaio, 236 zk. honetatik 277ra bitartekoak, inkestaren lehen zatiko azkenekoak izatean eta ezer esan ezean, Jlk emanikoak badira ere.
- 9. Ihabar: 236-277 zenbakien arteko erantzun guztiak MHri zor zaizkio.
- 28. Hiriberri-Aezkoa: Era alokutiboak, inkestaren biltzaile Elena Juanperezek bere egunean jaso gabe utziak, Elenak berak 1987-89ko epean beraren ama Veremunda Antxo Remondegi andreari Yrizarrentzat bildu zion lanetik artu ditugu. Lana *Mvabnoc* delakoan argita-ratu zen.
- 31. Eaurta: Koadroan agertzen den erantzuna CS-ena da. MCEk honakoa eman zuen: *átzo xin xunén gízón bat*, xukako alokutiboa erabiliz.
- 34. Otsagi: Koadroetan agertzen den alokutibo bakarra Isidora Paskualena andere otsagiarrari bildu genion aspaldi.

BERROGEITA BI ESALDIETAKO GEHIGARRI BEREZIA

236tik 277ra birtartekoak Hitzaurrean jada aipatu ditugun esaldi batzuk dira, berrogeita bi hain juxtu. Esaldi hauetako kasuan bakarrik, la-naren oinarri diren 35 herrietan bildu erantzunetaz gainera eta horiek markatzen duten lerrotik aski hurbil beti ere, jarraiko bederatzi herriotan bildu ditugun erantzunak dakartzagu hona:

Iturmendi	atzó etor tzán gízón bat	
Beratsain	átzo torri zén gizon bát	
Gaskue	atzó torri zén gízón bat	> iuen / iuen
Arraitz	atzó torri tzén gízón bat	
Lantz	atzó torri zén gízón bat	> iuen / iuen
Etulain	atzó torri zén gízón bat	
Leazkue	atzó torri zén gízón bat	> yuen / yuen
Eskirotz	atzó torri zé gízón bat	
Olondritz	átzo torri zén gízón bat	> zuken

237. GALDERA

- Lan honetako 540. galderan ere, antzera, 'la mañana' agertuko da.
- 7. Uharte-Arakil: Hasieran *gour* iruditu zitzaigun, baina berriemaileak *gaur* behar duela esan zuen.
 - 21. Urniza: Herri honetako informatzaileak 190. galderari erantzuna ematean, baina, *egún* erabili zuen.
 - 31. Eaurta: CS-ek, *góizian xin zen emázte bat* esan ondoren, aditz laguntzailea orainaldian jarri zuen, *xín xu* esanez (xuketan ema-nez, beraz). MCEk ere, bere aldetik, *góizian xín xu emázte bat* eman zigun.

Esaldioi beste bederatzi herriotan emaniko erantzunak:

Iturmendi	góizian etor dá ándra bat
Beratsain	gáur goizián torri dé makúme bát
Gaskue	gáur goizián torri zén makóme bat
Arraitz	gàur góizian torrí de emázte bat
Lantz	gàur góizian torri dé... ándré bat
Etulain	gàur góizian torri dé maztéki bet, makúme bat
Leazkue	gàur góizian torri dé andré bat
Eskirotz	gàur góizian torri dé maztéki bet
Olondritz	eún goizián torri dá maztéki bet

Nº 236 AYER VINO UN HOMBRE - UN HOMME EST VENU HIER - A MAN CAME YESTERDAY
Nº 237 ESTA MAÑANA VINO UNA MUJER - UNE FEMME EST VENUE CE MATIN - A WOMAN CAME THIS MORNING

1. Ziordia	a(t)zó etór zan gízon bat	> zaken	gáur goizian etór zan, etor da, ándri bat
2. Altsasu	átzo etór zan gízón bat	> zaken	gàur góizēan etór da emákume bat
3. Bakaiku	átzo, étorri zán gízon bát	> zaken / zanen	gáur góizian étorri dá... emákume bát, àndre bát
4. Dorrao	átzo etor tzán gízon bat	> guen / guen	góur goizién etor dá anri át
5. Etxarri-Aranatz	átzo etor zán gízon bat	> euen / euen	gáur goizián etor dá andré bat
6. Arbizu	atzó, etòrri zén gízon bat	> uen. uben / unen	gáur goizián etór da emákumiá
7. Uharte-Arakil	atzó etórri zén gízon bát	> yuen / yuen	gáur goizién etórri dé emákume át
8. Murgindueta	atzó tor zén gízon bát		gáur goizeán tórri dé mákume át
9. Ihabar	atzó tor (t)zén gízon bat	> yuen / yuen	gáur goizeán etór dá emákume bat
10. Madotz	atzó etorre zén gizon bát	> yun / yun	gáur goizín etorri dá... emakúme át
11. Egiarreta	atzo etorri zen gizon bat		gaur goizen etorri da andre bat
12. Urritzola	atzo etorri zen gizon bat	> iuen. iun / iuen	gaur goizean etorri da emakume at
13. Larunbe	atzó tór zén gízon bat		gáur goizeán etórri zén makúme at
14. Beorburu	átzo etórri zén gízon bat	> yuen / yunen	gáur góizean etórri dé makúme (b)at
15. Usi	atzó tórri zén gízón bat		gaur góizean tórri de makúme bat
16. Ziaurritz	atzo torri zen gizon bat		gaur goizean torri de emakume bat
17. Anotz	átzo tórri zen gízón bat	> / zuen. zun	gáur góizian tórri zén maztéki bet; tórri de ándre bat
18. Olaitz	átzo torri zen gízon bat		gaur goizian eldu de ándre bat
19. Ilurdotz	àtzo etórri zé(n) gízón bat		gáur góizian etórri dé maztéki bet; maztéki bat
20. Inbuluzketa	atzó etòrri zén gízón bat		ègun goizián torri dá maztéki bet
21. Urniza	atzó etorri zén. tóre zé gízon bat		gáur góizian tórri dé maztéki bet
22. Aurizberri	atzo etorri zen gizon bat		egun goizean etorri ze mazteki bat
23. Espotz	átzo etórri zé gízon bat		égu góizian etórri da emástiki bat
24. Arrieta	a(t)zó etórri zé gízón bat		egú góizēan etórri da mázte bat
25. Azparren	(átzo*) etór da gízóna / (etórri zé*)		egú goizeán etór da maztékia bat
26. Garralda	atzo etorri ze gizon bat	> zua / zuna	egu goizean, eguizian, etorri da emazteki bat
27. Aria	atzo etorri ze gizon bat	> zua / zuna	eguizian etorri da mazteki bat
28. Hiriberri-Aezkoa	atzo etorri ze gizon bat	> zua / zuna	egoizean etorri da emazteki bat
29. Garaioa	atzó etòrri (t)zé gízón bat		egùaizián etórri zé emázte bat
30. Abaurregaina	atzo etorri ze gizon bat	> zua / zuna	egu goizean etorri da emazteki bat
31. Eaurta	átzo xín zen gízon bat	> yuen / yuen / xinuen. xunen	góizian xín zen, xín xu emázte bat
32. Espartza	átzo xin zén gízon bat	> yuen / yuen / xinuen. xunen	e(u)n gó(i)xion xin zen emázte bat / eun góxian xin da (e)mázte bat
33. Ezkaroze	átzo xin zen gízon bat	> yuen. yue / yuen. yue	góizian xin da emázte bat
34. Otsagi	atzo xin zen gizon bat	> / xunen	egun goizion xin da emazte bat
35. Uztarroze	átzo xin zía gízon bat < zen	> zia / zia / zunien	ègun góxan xin dún mázte bat

238. GALDERA

- 2. Altsasu: JMi ere galdetu genion; hona erantzuna: *bíyar fáin diá bí gizon*.
- 3. Bakaiku: Errepasoa egitean, IAK aurrenik emaniko *júnko* horren orde, *fánko* erabili zuen. Nolanahi den dela, beste aldi batean ere 'fan' eta 'jun', biak erabili zituen IAK berak.
- 4. Dorrao: Hasieran *bíyér etòrko diá... fan bi dué bí gizon* bildu genuen. Lehenago, baina, 194. galderari erantzuna ematean hain zuzen, berriemaileak *bíyár* erabili zuen.

Esaldioi beste bederatzi herriotan emaniko erantzunak:

Iturmendi	bíar juango dirá bí gizon	
Beratsain	bíer joain diré bí gizon	
Gaskue	biér yoain diré bí gizon	> ttuk / ttun
Arraitz	biér yoain diré bí gizon	
Lantz	biér yoain diré bí gizon	> ttuk / ttun
Etulain	biér yoain diré bí gizon	
Leazkue	biér yoain diré bí gizon	> tuk / tun
Eskirotz	biér fain diré bí gizon	
Olondritz	bíar torko diré bí gizon... yoàin díre bíar	> (i)tuk

Honen eskuin aldeko orriko koadroetan ez dira aditz laguntzaileei dagozkien era alokutiboak idatzi, 54. galderari emaniko erantzunetan jada agertu direlako.

239. GALDERA

- 1. Ziordia: Herri honetatik hurbil, Olaztin, zera eman ziguten: *bíyar fèin dirá, bi... ándra, bèren seméákin* (agian fáin).
- 4. Dorrao: Esaldiaren bukaera aldeko *éin umiékin* eta *béin sémiekin* berdintsuak-edo direla esan zigun berriemaileak.
- 7. Uharte-Arakil: JMUEk *beén ùmiekin* esan zigun.
- 10. Madotz: Esaldian agertzen den *dii* aditz laguntzaileak 'dute'ren balioa du. Ikus, honen frogagarri, 375. galderari emaniko erantzunak.
- 35. Uztarroze: Berriemaileak *bí mázte xuánen tún gizon koriéki* esan zuen aurrenik, eta *xuánen tu* (sic) *bí mázte bere seméki*, ondoren. Koadroetara, beraz, lehen erantzuna ekarri dugu, esaldiaren bukaera zuzendu ondoren. *EDEL*-en, baina, bigarren erantzuna agertu zen.

Esaldioi beste bederatzi herriotan emaniko erantzunak:

Iturmendi	bí andrá fain diá bée sémeakin
Beratsain	bí makúme joàin diré berén sémiakí
Gaskue	bí andré yoàin diré béren sémeaki
Arraitz	bí emakúme yoain diré bére... umeákin
Lantz	bí makumé yoain diré béren semiáki
Etulain	segitíko diré bí maztéki... berén umiáki
Leazkue	bí andré yoain diré béren umeáki, o semeáki
Eskirotz	bí maztéki fain diré bére sémeaikin
Olondritz	bí maztéki yoain diré berén semékin

Nº 238 MAÑANA PARTIRÁN DOS HOMBRES - DEUX HOMMES PARTIRONT DEMAIN - TWO MEN WILL LEAVE TOMORROW
Nº 239 DOS MUJERES PARTIRÁN CON SUS HIJOS - DEUX FEMMES PARTIRONT AVEC LEURS ENFANTS - TWO WOMEN WILL LEAVE WITH THEIR CHILDREN

1. Ziordia	bíar fángo diá bi gizon	bi emakumiak, bi andriak fángo diá bée sémiakin
2. Altsasu	bíar féin dia bí gizon	bí emákumè... fein diá ebéin umiékín
3. Bakaiku	bíer júngo dirá bí gizon... fánko dirá	bí emákomé, bí ándra fánko diá ebéin semiákin
4. Dorrao	biyér fáin diá bí gizon	bí áñre fan bídué éin umiékín; fain diá béin sémiekin
5. Etxarri-Aranatz	bíyar faan dié bí gizon	bí ándre fàan dié en umiéki
6. Arbizu	bíyar faán, fángo diá bí gizon... fuáan, fuángo diá	biyár juáan diá, bí andré béen úmiekin
7. Uharte-Arakil	biér juaán dié bí gizon	bí emákumé juáan diré be... semeki(n)
8. Murgindueta	biér joánko deé bí gizon	bí makumé joánko deé bée semeákin
9. Ihabar	biár joánko deé bí gizon	bí emakúme joánko deé bée semeakin
10. Madotz	biár joáen deé bí gizon	bi emákumé seittúko díi béen semekén
11. Egiarreta	biar partituko dee bí gizon	bi andre partituko dee, juain dee, bee semiákin
12. Urritzola	biár joango diré bí gizon	bi makume joango dira beren alabakin
13. Larunbe	bíer joáin deé bí gizon	bí makúmeak bee sémeaki joáin deé
14. Beorburu	biér yoáin diré bí gizon	bi makúme yoáin diré berén... semealabáki
15. Usi	bíer joáin diré bí gizon	bi makúme joáin diré beren semiáki
16. Ziaurritz	biár yoain dire bí gizon	biar yoain dire bi emakume beren umiakin
17. Anotz	bíer yoáin diré bí gizon	bi ándre yoáin diré bère semeaki
18. Olaitz	bíer fain diré bí gizon	bi ándria fain diré...
19. Ilurdotz	biér joáin diré bí gizon	bí maztékie yoáin diré bère semiákin
20. Inbuluzketa	bíer joáin diré bí gizon	biér joain diré bí emákume, makúme... bère úmeki, béren úmeki(n)
21. Urniza	biér segitiko té, féin diré bí gizon	bí maztéki fáin dié béren semeki(n)
22. Aurizberri	biar yoain dire bí gizon	bi mazteki yoain dire bere semeekin, bere umeekin
23. Espotz	biár fáin diré bí gizon	bi emástiki fáin diré bère umiékín, bère sémekin
24. Arrieta	biár joáin diré bí gizon	bi máztëak, bi emákumëak joáin diré bere(n) seméekin
25. Azparren	bíar fánen dirá bí gizon	bí maztékia fánen dirá... (béren*) sémeekin
26. Garralda	biar atrako dira bí gizon	bi emazteki atrako dira bere umekin
27. Aria	biar fein dira bí gizon	bi mazteki fein dira beren umekin
28. Hiriberri-Aezkoa	biar fein dira bí gizon	bi emazteki fein dira beren umekin
29. Garaioa	biár fáin dirá bí gizon	bí emazté segituko díra, bère uméikin
30. Abaurregaina	biar fein dira bí gizon	bi emazteki fein dira beren umeekin
31. Eaurta	bíar fánen drá bí gizon	bí emázte fánen drá béren úmekin
32. Espartza	bíar fánen tzú bí gizon	bíar fánen drá bi emáztia bérén sémekin
33. Ezkaroze	bíar fánen dra bí gizon	bi emazte fanen dra bere semékin
34. Otsagi	biar fanen dra bí gizon	bi emazte fanen dra beren semekin
35. Uztarroze	bíar xuánen tún bí gizon	bí mázte xuánen tún bere seméki

240. GALDERA

- 1. **Ziordia:** Hemendik hurbil, Olaztin, *ikus, ikusi dót, sèi gizon bidián*.
 - 3. **Bakaiku:** Berriemaileak aditza singularrean eman zuen eta alokutiboak pluralean.
 - 4. **Dorrao:** Guk galdeginik, *ttut* dela esan zuen berriemaileak, baina, *ikus* horrekin bederen, hala indefinitua nola alokutiboak *tx*-dunak eman zituen.
 - 5. **Etxarri-Aranatz:** Alokutiboak, kasu honetan, MMri zor zaizkio, bere garaian, oharkabean nonbait, bildu gabe geratu zitzaizkigulako.
 - 24. **Arrieta:** Eskuin aldean alokutibo gisa idatzi dugun *díat* hori da informatzaileari bildu genion bakarra (singularreko kasuan bezalakoa, beraz), pluralerako era eskatu genion arren.
 - 31. **Eaurta:** CS-ek, *ikusi tút* (aditz laguntzailea laguntza pixka batekin emana) *séi gizon bídian* esan ondoren, *ikusi xút* eman zuen, aditz laguntzailea, oraingoan, singularrean emanez, xukako era erabiltzeaz gainera. MCEk, bere aldetik, *ikùsi xút égun séi gizon bí-dean* eman zigun.
 - 34. **Otsagi:** Era alokutiboak 203. galderari emaniko erantzunetan bildurik zeuden jadanik, baina baldin kasu honetan aditz laguntzailea pluralean emanik balego –*tut*, alegia– orduan era alokutiboak *tíat / tinat / tzut* izango genituzkeen, biltzailearen arabera.
- Eaurta, Espartza eta Uztarroze herrietan bildu erantzunen ondoan, erantzunok ematean erabili ziren aditz laguntzaile alokutiboak nondik –zein aditz indefinitutik, alegia– heldu diren aditzera eman nahi izan dugu (< *dut*, < *tut* eta < *dur*, hurrenez hurren), eskuin aldeko zutabea, berariaz, era alokutiboak idazteko prestatu dugunez gero. Aurrerantzean ere horrelako kasuren bat ikusiko du irakurleak.

Esaldioi beste bederatzi herriotan emaniko erantzunak:

Iturmendi	ikús dut séi gizon bídean	
Beratsain	séi gizon kusi út bideán	
Gaskue	kusi ttút sei gizon bideán	> ttiet / ttiñet, ñet
Arraitz	kusi ttút sei gizon bídian	
Lantz	kusi ttút sei gizon bídian	> ttiet / ttiñet
Etulain	ikùsi tút séi... gizon bídian	
Leazkue	kusí tut séi gizon bídian	> tiet / tiñet
Eskirotz	ikusi út... séi gizon bídëan	
Olondritz	ikusi tút séi gizon bídëan	

Era alokutiboak, aldi honetan, erantzunak ematean aditz laguntzailea pluralean erabili zutenen kasuan ekarri ditugu koadroetara soilik, eskuraturik izan ziren neurrian, jakina. Besteak, erantzunak ematean aditz laguntzailea singularrean erabili zutenen kasuei dagozkienak, lehenago, 203. galderari emaniko erantzunen alboan ikus daitezke.

**Nº 240 HE VISTO SEIS HOMBRES EN EL CAMINO - J'AI VU SIX HOMMES SUR LE CHEMIN
- I SAW SIX MEN ON THE ROAD**

1. Ziordia	ikus det sei gizon bídian	
2. Altsasu	ekús tút séi gizon, bídin	
3. Bakaiku	ikús dút bídién séi gizon	> jituet / jitunet
4. Dorrao	ikus txút séi gizon bidién	> txiet / txiñet
5. Etxarri-Aranatz	ikus txút sèi gizon bídien	> zittubet / zittunet
6. Arbizu	bírian ikús txút, ikùsi ttút séi gizon	> ttiet / ttiñet
7. Uharte-Arakil	ikus txút séi gizon bídean	> ttiet / ttiñet
8. Murgindueta	ikus dút bídian séi gizon	
9. Ihabar	ikus ttút séi gizon bídean	> ttiet / ttiñet
10. Madotz	ekusi ttút sei gizon bídin	> tteat / ttiñet
11. Egíarreta	ekusi ttut sei gizon bidean	
12. Urritzola	ekusi ttut sei gizon bideán	> ttiet / ttiñet
13. Larunbe	séi gizon kúsi ttút bídeán	
14. Beorburu	ikúsi ttút séi gizon bídeán	> ttiet / ttiñet
15. Usi	kúsi tut sei gizon bídian	
16. Ziaurritz	kusi tut sei gizon bide batian	
17. Anotz	ikúsi dút, gáur góizian, séi gizon bídian	
18. Olaitz	sei gizon ikustaut bídian	
19. Ilurdotz	ikúsi dút séi gizon bídian	
20. Inbuluzketa	ikúsi tút séi gizon bídian	
21. Urniza	ikusi út, kúsi (d)itút séi gizon bídian	
22. Aurizberri	sei gizon ikusi dut bidean	
23. Espotz	ikúsi ut séi gizon bídien, bídian	
24. Arrieta	ikúsi ut sei gizon bídian, bírean	
25. Azparren	ikúsi dút séi gizon bídian	
26. Garralda	ikusi tut sei gizon bidean	> tiat / tinat
27. Aria	ikusi tut sei gizon bidean	> tiat / tinat
28. Hiriberri-Aezkoa	sei gizon ikusi tut bidean	> tiat / tinat
29. Garaioa	ikùsi tút séi gizon bídean	
30. Abaurregaina	sei gizon ikusi tut bidean	> tiat / tinat
31. Eaurta	ikusi xút séi gizon bídian < dut	> diat / nat / xut
32. Espartza	íkusi txút séi gizon bíde bátian < tut	> tiat / tinat / txut
33. Ezkaroze	ikusi tut sei gizon bídian	> / tinat
34. Otsagi	ikusi dut sei gizon bídian	> diat / nat / zut
35. Uztarroze	ékusi diàr sei gizon bídian < dur	> diar / diar / diez

241. GALDERA

Herri batzuetan bildu esaldietan, 'nor-nork' saileko aditz laguntzailea izanik ere, alokutiborako 'nor-nori-nork' saileko erak bildu ziren, koadroetan, hala, koherentziarik eza islatuz.

- 1. Ziordia: Hemendik hurbil, Olaztin, *gizonák jo dáu... txákurri*.
- 2. Altsasu: Erantzuna FGri zor bazaio ere, JMi *jó dáu txákurra* bildu genion.
- 3. Bakaiku: Erantzun honetan 'du' adizki bipertsonala dugu, kasu honetarako berriemaileak, ohiki, 'dau' erabiltzen bazuen ere. Kurioski, aditz alokutiboak ematean, berriemaileak berak 'nor-nori-nork' saileko 'dio' aditz laguntzaileari –Bakaikun 'da' (Yrizar, *Mvag-II*)– dagozkion *jak / jan* moduko erak eman zizkigun, guk berariaz eskaturik.
- 5. Etxarri-Aranatz: Era alokutiboak, ohi bezala, AEri zor zaizkio.
- 10. Madotz: Honako erantzuna bildu genuen orobat: *gizoná... bée zakurré eauntsé ik*. Koadroetan idatzi ditugun alokutiboak, halere, 'nor-nori-nork' saileko 'dio' bati dagozkionak dira, herri honetako mintzaeran *deo*.
- 21. Urniza: *ik yótzen diók tzakúrrei* moduko esaldia ere bildu genuen, toketan.
- 24. Arrieta: Koadroetan alokutibo gisa idatzi dugun *dakok* hori Yrizarrentzako inkesta (*Mvaanm*) egitean bildu genuen; ez dakigu, baina, oso fidagarria den, 'diakok' edo 'ziakok' hobeki egon bailizteke agian.
- 25. Azparren: Esaldiaren hasiera honakoa izan zen: *gizona ártu du makila eta...* koadroetan, leku faltagatik, idatzi ez badugu ere.
- 28. Hiriberri-Aezkoa: *gizonak xo dako tzakur bateri (> xakok / xakon)* jaso zuen halaber biltzaileak.
- 31. Eaurta: CS-ek *gizonak xótu dú tzákurri* moduko erantzuna eman zuen eta MCEk koadroetan islatu duguna; izan ere, honek erabilitako 'nor-nori-nork' gisako aditz laguntzaileaz gainera, honekin zerikusia dutenak baitira eskuin aldean idatzi ditugunak.
- 32. Espartza: Galdera bera bigarrenegiz egin genuelarik, erantzuna ere berdintsua izan zen: *gizon bátek xótu díxu tzákurri*; hots, berriemaileak 'nor-nork' saileko aditz laguntzailea erabili zuen, osagarri zuzenari datibo-atzizkia erantsi arren. Koadroei behatu bat eman besterik ez dago, joera hau oso zabaldurik dagoela ikusteko.
- 33. Ezkaroze: *gizonak xótu du txákur batí* eman zuen aurrenik berriemaileak.

Iturmendi	gizonák jo dú txákurrei	
Beratsain	gizónak jo dió zakurréi	
Gaskue	gizónak yo dió tzakúrrei	> zio / zion
Arraitz	gizónak yo dú bère tzakúrre... yo dú tzakúr bâtei	
Lantz	gizónak yo dú zákur bėti	
Etulain	gizón baték yo dú... yo dió tzakúr batéi	
Leazkue	gizón baték yo dió tzakúr bètei	> zio / zion
Eskirotz	gizónak yo dú tzakúr betei	
Olondritz	gizónak yo dió tzakúrrei	> zio

Galdera honi erantzunez 'nor-nori-nork' saileko aditzak bildu eta, bai orri honetan bai 35 herrietako erantzunak biltzen diren koadroetako eskuin aldean, halakoak agertzen diren neurrian, leku bat egin dugu dagozkien era alokutiboak idazteko.

Nº 241 EL HOMBRE HA PEGADO A UN PERRO - L'HOMME A FRAPPÉ UN CHIEN - THE MAN STRUCK A DOG

1. Ziordia	gizón bat jo ik txakúrrari	
2. Altsasu	gizón baték... txakúrrai jó dua	
3. Bakaiku	gizonák jó dú txákurrái	> jak / jan
4. Dorrao	gizon batek jo dó txakúr betí	> dioik / dioin
5. Etxarri-Aranatz	gizon baték jo dó tzakúrrarë, tzákurraë	> ziok / zion
6. Arbizu	gizon órrek zákurreí jó díó	> ziok / zion
7. Uharte-Arakil	gizonák txakurréi jó in dio, jo dió txakúr beti	> ziok / zion
8. Murgindueta	gizonák txákur báti jó dio	
9. Ihabar	gizonák jo dió be txakurréi	> ziok / zion
10. Madotz	gizonák jo dó zakúrrei	> zeok / zeon
11. Egiarreta	gizona jo dio bee zakurrei	
12. Urritzola	gizonak jo dio zakur bateri	> ziok / zion
13. Larunbe	gizonák jo dió bée zakúrrei	
14. Beorburu	gizón bátek yó dió... zakúr bétei	> ziok / zion
15. Usi	gizón baték yo dió zakúr betei	
16. Ziaurritz	gizonak yo du tzakurrei	
17. Anotz	gizonák yo dió... tzakúrrei	
18. Olaitz	gizonák man du kazka bat tzakurréi	> ziok
19. Ilurdotz	gizonák yó dú bére tzakúrrei	> ziok
20. Inbuluzketa	gizón baték yo... gizónak yo dió tzakúrrei	
21. Urniza	gizónak io dió tzakúr bétei	
22. Aurizberri	gizonak yo du tzakur bat	
23. Espotz	gizóna yó dú tzakúrrai; gizónak yo dió tzakúrrei	
24. Arrieta	gizón baték yo dakó tzakúr bátei	> dakok
25. Azparren	gizóna... emán dakó tzakúrrarí... palíza	
26. Garralda	gizonak yo du tzakur bateri	> xiakok / xiakon
27. Aria	gizonak yo du zakur bat	> xakok / xakon
28. Hiriberri-Aezkoa	gizonak xo du tzakur bat; xo dako tzakur bateri	> xakok / xakon
29. Garaioa	gizónak yo dú tzakúr batei	
30. Abaurregaina	gizonak xo du txakur bat	> xakok / xakon
31. Eaurta	gizón baték xótu diakoxú txakúrrari < dako	> diakok / diakon / diakoxu
32. Espartza	gizónak xótu dú tzákur bati	> diakok / diakon / diakoxu
33. Ezkaroze	gizonak xótu dako txákurrari	
34. Otsagi	gizonak xotu du txakur bati	
35. Uztarroze	gizónak xótu dién zákur bati < du	

242. GALDERA

3. Bakaiku: Berriemaileak, aurrenik, bere buruarekin mintzatuz bezala edo, galdera errepikatu eta *eaman* erabili zuen: *olá, mút(t)iko batí esátekó 'llévate ese pan'?... mütikuá, eáman zák e... ogíy au.*
5. Etxarri-Aranatz: Lehenengo erantzuna Jlk emana da, bigarrena eta eskuin aldeko hikako erak AEri zor zaizkiola.
6. Arbizu: *ogíy orí* da hori, noski, laburbilduta edo.
9. Ihabar: *emán zok ógi orí* bildu genion halaber MHri, 'hari', itxura denez.
19. Ilurdotz: Hiketan honela: *aizák, i, mán tzak ógi ói.*
25. Azparren: Herrixka honetatik hurbil, Orotz-Betelun zehazki, *goátzu... emán duk ógia* eman zigun Gregorio Arzelus hango bereko semeak, aurrenik, eta *emán tzazú ógi góri*, ondoren, azken hau geuk lagunduta. *Goatzu* horrek, diogun bidenabar, 'joan ezazu', hots, 'eraman ezazu' baten itxura du, Iparraldeko zenbait eskualdetan 'eraman' esateko 'joan (zerbait)' erabili ohi denaren antzera.
31. Eaurta: *éрман zaxú... a un mayor*, esan zuen CS-ek.

Esaldioi beste bederatzi herriotan emaniko erantzunak:

Iturmendi	eráman zazú ógiy oi
Beratsain	emán tzazu ógi orí
Gaskue	emán tzazu ógi oi; emán tzak, emán tzan
Arraitz	emán zazú ógi oi
Lantz	emán zazú ógi oi
Etulain	emán tzazú ógi oi
Leazkue	emán txák ogí oí, o... emán txazú
Eskirotz	eman tzázu ógi oi
Olondritz	emán tzazú ógi oi

Ziaurriz herriaren ikuspegia - KA2010

Nº 242 LLÉVATE ESE PAN - EMPORTE CE PAIN - TAKE AWAY THIS BREAD

1. Ziordia	éman zak ógiya	eman zak
2. Altsasu	ean zazú ogíy oi	ean zak
3. Bakaiku	ían zazú ógi oi	ían zák ogiy oi
4. Dorrao	emán zazú ógiy oi	emán zak / zan
5. Etxarri-Aranatz	eáman ogíy oë / eáman zazú ógiy oi	eáman zák / zán
6. Arbizu	emán tzazú óy oi	emán tzak / tzan
7. Uharte-Arakil	emán zazú ógi(y) au	emán zak / zan
8. Murgindueta	eaman tzazú ógi oi	
9. Ihabar	emán zazú ógi óri	eman zak / zan
10. Madotz	eáman zazó óbi oi	eáman zak / zan
11. Egiarreta	eaman zazu ogi ori	
12. Urritzola	eáman zazú obi ori	
13. Larunbe	emán tzazú ógi ori	
14. Beorburu	e(e)mán zazú ógi orí	emán zák
15. Usi	emán tzazú ogi ói	
16. Ziaurritz	emán zazú ogi oi	emán zak
17. Anotz	emán tzazú ógi ói	
18. Olaitz	emán zazú ógi orí	
19. Ilurdotz	emán tzazú ógi ói	emán. mán tzak
20. Inbuluzketa	emán tzazu ógie, emán tzazú ogí oi	
21. Urniza	mán tzazu ógi góí	man tzak / tzan
22. Aurizberri	ereman zazu ogi oi	
23. Espotz	emán tzazú ógi góí	
24. Arrieta	man zazú ógi góí	(e)mán (t)zák
25. Azparren	ár zázú ógi góri; ártu ógi orí ta emán, etxéra	
26. Garralda	eman zazu ogi gori	eman zak
27. Aria	eman zak oi gori	
28. Hiriberri-Aezkoa	ermántzazu ogi gau	ermantzak / ermantzan
29. Garaioa	ermántzazú, emántzazú ogí ori	ermantzak / ermantzan
30. Abaurregaina	ermantzazu ogi gau	ermantzak
31. Eaurta	érman zaxú ógi kori	érman zak / zan
32. Espartza	érman zák ógi kóri / zaxu	érman zák / zan
33. Ezkaroze	er(a)man zazú ógi korí	/ zan
34. Otsagi	erman zak ogi kori	
35. Uztarroze	éraman zan ógi kóri / zazu	éraman zan

243. GALDERA

Lan honetako 249 eta 458. galderetan ere ‘huevo(s)’ hitza agertuko da.

- 1. **Ziordia:** Herri honetatik hurbil, Olaztin, *ártu arrontzák eta erán... erán tzatzú.*
- 9. **Ihabar:** *amán* ‘llevar’ erabili zuen MHk, argi eta garbi.
- 17. **Anotz:** Honako esaldiak bildu genituen ere: 1) *emán tzazú... arróziak*; eta 2) *gizón oyék emán duté arróziak* (aditz laguntzailea singularrean emana), inoiz kasu honetarako *tute* zein *ditute* bildu genion arren.
- 31. **Eaurta:** Lehenengo erantzuna CS-ena da, eta MCErena bestea.

Esaldioi beste bederatzi herriotan emaniko erantzunak:

Iturmendi	éán zazú... yán zazubié arróntze oiek
Beratsain	emán txazie arrórtze oyek
Gaskue	emán txazié arrórtze oiek
Arraitz	emán txazié arróltze oiek
Lantz	emán txazié... arróltze oiek
Etulain	emán tzazié arróltze oiek
Leazkue	emán tzazié arrórtze oiek
Eskirotz	emán tzazié arrórtze o(i)ek
Olondritz	emán tzazie, emán zazkízie arrórtze o(i)ek

244. GALDERA

- 14. **Beorburu:** *ttikíe duk bildu* genuen halaber, toketan; berriemaileak *txikíé* eta *ttikíe* aldaerak erabili zituen beraz.
- 17. **Anotz:** Bigarren esaldiko *oreí* hori oso bitxia iruditzen zaigu, gure oharretan horrela agertzen bada ere.
- 31. **Eaurta:** Ikusgarria herri honetan eta Zaraitzuko ibarreko gainerakoetan hala nola Erronkaribarko Uztarrozen berriemaileek aditz laguntzailea izena eta atributuaren artean kokatzeko erakutsiriko joera. Ikus halaber, honen haritik, hurrengo galderari emaniko erantzunak.

Esaldioi beste bederatzi herriotan emaniko erantzunak:

Iturmendi	etxé txikíya da
Beratsain	ìtxa dá txikié
Gaskue	itxéa dá ttikíe, itxá txikíe > duk / dun
Arraitz	ìtxa dá ttipía
Lantz	itxá txikíe da > duk. uk / dun. un
Etulain	itxá dá txikíttua
Leazkue	itxá dá ttikíttua > duk / dun
Eskirotz	etxéa dá... txíkia
Olondritz	etxéa (d)uzú ttárra > duk. uk

Olondritzko informatzailearen erantzun batzuetan ustez Nafarroa Behereko herriren bateko kutsadura agertzen da, kasu honetan zukako adizki baten erabilera, gazte denboran Kalifornian artzain egon izanaren ondorio ziurrenik.

Honen eskuin aldeko orriko koadroetan ez dira aditz laguntzaileei dagozkien era alokutiboak idatzi, 25-B galderari emaniko erantzunetan jada agertu direlako.

Nº 243 LLEVAOS ESOS HUEVOS - EMPORTEZ CES ŒUFS - TAKE AWAY THESE EGGS
Nº 244 LA CASA ES PEQUEÑA - LA MAISON EST PETITE - THE HOUSE IS SMALL

1. Ziordia	eán zak árrontzak, eán zák arróntze oiek	gore étxia dá txikía
2. Altsasu	zúik èan itzazubéi arráuntza oyek	étxe txikiya dá
3. Bakaiku	eán arróntze oyek	etxéa txiki(y)a dá
4. Dorrao	zuék emá in tzezié arrúntz oik	etx ou txikiya dá
5. Etxarri-Aranatz	iàman tazubié arrúntz ok	etxéa txikiyâ da
6. Arbizu	zúbek emán txazubié arróntze óik	etxéa txikiya á
7. Uharte-Arakil	emán zazúbe arrúltze oik	itxéa txiki(y)a dá
8. Murgindueta	óiek, árrotzé(a)k, éman txasté	itxé txikie dá
9. Ihabar	amán tzasté arrótze oiek	itxéa da txikie
10. Madotz	eáman tzezií arráultz óik	étxeé ttiki(b)e dá
11. Egiarreta	eaman zaszté arrautze oiek	itxea txikie da
12. Urritzola	eáman tzasté arróltze oyék	itxea txikia da
13. Larunbe	arróltze oyek é eman tzáizte; artzázu arróltze oyék emáteko	itxéa ttikie da
14. Beorburu	emán zaizté... arrótze óyek	itxea da txikié
15. Usi	emán tzazié arrótzie oyék	itxa da ttikie
16. Ziaurritz	eman tzazié arrotze oyék	itxé ttikie da; itxe txarra u(k)
17. Anotz	emán tzazié arrótzia oyék	gure itx(e)a... da ttikie; itxe oreí da ttikie
18. Olaitz	eman tzazié arrótze oyék	itxa du(g)u txarra
19. Ilurdotz	zuék, emázkizué arrótze óyék	étsea, étxea da txikie
20. Inbuluzketa	emánzkitzú... arrótze oiek	itxéa da txarra, ttarra; itxéa txikie da
21. Urniza	mán zizié... arrótze oyék	etxéa da ttípie
22. Aurizberri	ereman zazie arroltze oek	etxea ttipia da
23. Espotz	emán tzazié arrótze goyék	etxéa dá txipié
24. Arrieta	arráóltze oiék emán zazié	etxéa txikia da
25. Azparren	ártu arrótze goék ta emán	étxea da txikía
26. Garralda	emazkizie arroitze oek	etxea txikia da
27. Aria	eman zkizie arraultze goek	etxea txikia da
28. Hiriberri-Aezkoa	erman zkizie arroitze goek	etxea txikia da
29. Garaioa	emán zkizié arróltze goek	etxéa ttípie da
30. Abaurregaina	erman tzazie arroitze goiek	etxea txikia da
31. Eaurta	érman zazié arróltze kóek... ermán zkizié arróltze kóék	étsea xú txíkin
32. Espartza	érman zkizié arróltze kóyek	étsea dá txíkin; étsea xú txíkin
33. Ezkaroze	érman zkik arróltze kóék	etxea da txíkin
34. Otsagi	erman zkizie arroltz koek	etxea da txikin
35. Uztarroze	éraman zazéi arráultze koriek	é(t)sea dún nótto

245. GALDERA

Zaraitzuko eta Erronkariko ibarretan aditz laguntzailea adjektibo mugagabearen aurrean ikustea ohiko gauza den arren, ekialdetik mendebaldera ere –ikus galdera honi Artzibarren, Erroibarren, Esteribarren eta are Txulapainen, Gulibarren eta Arakilen emaniko erantzunak– joera bera erakusten duten esaldiak bildu ditugu, hauetan guztietan adjektiboa mugaturik badakusagu ere, Urnizan bildu erantzunean izan ezik.

- 4. Dorrao: Berriemaileak, halere, poliki esateko eskatu genionean, *áundiak* esan zuen.
- 17. Anotz: Lehenik *óri árbol aundie!* bildu genuen.
- 18. Olaitz: *eta zugárroak ere bai*, [‘erraten dugu’, antza] *beño... nola zaio?* gaineratu zuen berriemaileak gaztelaniazko izena (‘el olmo’) eman nahi izatean.
- 21. Urniza: ‘dire’ aditz laguntzailea maizago erabili ohi zuen informatzaileak esaldi honetan dugun *dira* baino (ikus, esaterako, 238, 239 eta 247. galderei emaniko erantzunak).
- 31. Eaurta: Galdera honi emaniko erantzunak oro CS-i zor zaizkio.

Esaldioi beste bederatzi herriotan emaniko erantzunak:

Iturmendi	arbóla aundí(y)ak dirá
Beratsain	arbolák diré aundiék
Gaskue	arbóla diré aundiék
Arraitz	arbóla diré aundiék
Lantz	arbóliak diré aúndiek
Etulain	arbólia tiré aundiék
Leazkue	arítzek diré aundiék, arbolák dire aundiék
Eskirotz	arbóleak diré áundiék
Olondritz	arbólëak diré áundiäk

246. GALDERA

2. Altsasu: JMi ere egin genion galdera; hona erantzuna: *né anayá ní beindó fuérteagó da*. Halako batean, gainera, -nd- taldea agerian ezartzen duen beste adibide bat eman zigun, tren bateko makinista izan zen garaiak oroitzean guk eginiko ‘Nondik nora ibili zara?’ galderari erantzuna ematean: *Irúndi Búrgosaindó... ta Búrgosdi, artú ta, bête tren bát, Endáyaindó*.

4. Dorrao: Galdera honi emaniko erantzunean agertzen ez bada ere, berriemaileak erkaketarako erabili ohi den *beindo* (= ‘baino’) moduko hitza ere inoiz eman zuen: *orái béindo obiya bizítzen giñen e, kúadrille, jénde tártien da; más unión da déna bagiñun; askós obé...* (nahiz, agian, *béindo* baino gehiago *béingo*, eta *obiya* baino gehiago *ogíya* aditu uste dugun).

- 21. Urniza: Informatzaileak esan zuenez, hark emandako *fuérteago* zein guk proposatu ‘azkarrago’ eta ‘fierrago’ hitz sinonimoak, kasu, berdin erabil daitezke.
- 25. Azparren: Laguntzari esker emaniko *baño** horretaz, zera esan zuen: *me suena*.
- 30. Abaurregaina: *fuerte(g)o* edota, sinonimo gisa, *bizkorra(g)o*.
- 35. Uztarroze: Hona bigarren adibideak darakusan moldetik beste adibide bat: *Orái... gu, gitión, óbeki ezi lenáö... ábratsak*, non *gitión* ‘gaude’ren nokako alokutiboa den.

Esaldioi beste bederatzi herriotan emaniko erantzunak:

Iturmendi	ne anáya dá... ní beño... fuértio
Beratsain	nè anaya dá ni bañó fuérteagókõa
Gaskue	nère anáye... ni beñó fuértiágo dá
Arraitz	ne anáya dá... ní beñó fuertéagókõa
Lantz	nère anáye dá ní beñó fuertiágo
Etulain	ne anáye... da ní beño fuérteaó
Leazkue	anáye... dá fuért, ni beñó fuértiágo
Eskirotz	neré anáea... dá ní beñó fuertéago
Olondritz	neré ana(i)á ní beño fuérteagó zu

Nº 245 LOS ÁRBOLES SON GRANDES - LES ARBRES SONT GRANDS - THE TREES ARE HIGH
Nº 246 MI HERMANO ES MÁS FUERTE QUE YO - MON FRÈRE EST PLUS FORT QUE MOI
- MY BROTHER IS STRONGER THAN I

1. Ziordia	árbolak ándiyak... dira	né anaya dék... ní baindo fuérteo
2. Altsasu	arbólak aundíyak diá	ne anayá ni béino... ní béino fuértio dá
3. Bakaiku	árbolak áundi(y)ak diá	né anáya ní beño fuértio dá
4. Dorrao	árbol óik oúndiyak diá	nè aneyá ní beñó fuértiao dá
5. Etxarri-Aranatz	arbólak aundíyak dia	ne anáya dá... ní beñó fuertéaoköa
6. Arbizu	árbolak áundiyak díá	né(r)e anayá ní bañó... játorraguá, góorrogúa dá
7. Uharte-Arakil	arbólak aundíyak dié	ni áneyé ní beñó bizkórigo da
8. Murgindueta	árbolak ándie teé	né anaié ní beñó fuérteaguá (da)
9. Ihabar	arbólak deé áundiek	ne anáie dá ní beñó fuérteau
10. Madotz	arbólak aundi té	ne anayá ne bañó fuérteao da
11. Egiarreta	arbolak aundiek dee	ne anaie da ni beño fuerteago
12. Urritzola	árbolak áundiak diré	ne anáye ni beñó bizkórrago da
13. Larunbe	arbólak deé áundiek	née anáye ni biño fuérteago da
14. Beorburu	árbolak áundiek díre	nére anáye fuérteago dá ní beño
15. Usi	arbólak díre áundiek	nére anáye da ni biño fuértiago
16. Ziaurritz	arboliak aundia tire	nere anaye ni beñó fuertiago da
17. Anotz	arból oyék aundie tiré	nére anáye ní beñó fuérteagókoea da
18. Olaitz	zugérrak aundíek dire	anáie da fuerteago ni beño geyágo
19. Ilurdotz	arbóleak díre áundiek	nére anáya dá ní beñó fuérteagó
20. Inbuluzketa	arbóleak áundie tire	anayá ní beñó... fuérteao dá
21. Urniza	arbóleak dirá áundi	né(r)e anáea da, ní beñó... fuérteago, (azkarrago*, fierrago*)
22. Aurizberri	arbolak aundiak dire	nere anaia da ni baño fierragokoa
23. Espotz	arbólak* áundiak diré	nére aná(e)a dá ní bañó zárrago, (azkárrego*)
24. Arrieta	árboleák gáitzak diré, áundiak	née anáya ni bañó fiárrago da
25. Azparren	arbólak diré áundiak	gúre anáya da (azkárre... ni bañó*) yáo
26. Garralda	arboleak andiak díra	ene anea da ni beino azkarrao
27. Aria	arboleak andia tira	ene anea ni beino azkarra(g)o da
28. Hiriberri-Aezkoa	arboleak andiak díra	ene anea ni beino fuerteagoa da
29. Garaioa	arbóleak ándiak díra	éne aneá ní béino azkárrego da
30. Abaurregaina	arboleak andiak díra	ene anea da ni beino fuertea(g)o
31. Eaurta	arbóleák ándi dra; arbóle koék ándi dra / árboleák txú ándi	éne anáya da ní beño fuérteagó
32. Espartza	árboliák txú ándi	éne anáia da fuertiágo ezi ní
33. Ezkaroze	árboleak dra ándi	ene anáia da ene beño fuérteagó
34. Otsagi	arboleak dra andi	ene anaia da ni beño azkarrago
35. Uztarroze	árbolak ditún ándi	ène anaxá dun ní beno fuertiáu / ene anaxa dun fuertiao ezik ni

247. GALDERA

20. Inbuluzketa: Honako esaldia ere bildu genuen: *itxéko úmeak eon diré bide (e)do íru eúnez emén, ta joan diré... eízire*.
31. Eaurta: Koadroan idatzi dugun erantzuna *collage* txiki baten ondorioa da, honako erantzunak bildu baikenituen: 1) *naúsiaren úmiak egón drá bi egún kázatzen* (CS); eta 2) *naúsiaren sémiak egon xú bi egún eízen* (MCE). Azken kasu honetan, baina, ‘egon txu’ itxaron zitekeelakoan gaude.
35. Uztarroze: Honakoa ere bildu zen: *jefearen semiak egon tun kazatan bi egun osorik*.

Esaldioi beste bederatzi herriotan emaniko erantzunak:

Iturmendi	nagósiyan seméak ión dira eízian bí egun
Beratsain	nausién semiák egòndu díé izién bí egunés
Gaskue	nausien sémiak, bí egúnez, egon diré eizién
Arraitz	mutíkoak, nausiénak, egon diré... bí egún kánpuan, izién
Lantz	nausien seméak egon diré eizién bi égunez
Etulain	nausién... mutíkuak egon diré kánpoan... eizién*, bí egun
Leazkue	nausien sémiak, egón diré bí eunéz eizién
Eskirotz	naúsiko seméak, egon diré... eízian* bi égune
Olondritz	naúsiein seméak egon diré bi egún-ta... kázean, iízian*

248. GALDERA

2. Altsasu: 5. Etxarri-Aranatz: AEren erantzuna da koadroetan agertzen dena. JI honako hau emanik zegoen: *naúsián amak préstatu u étxeko bazkária*.
23. Espotz: Berriemaileak, honen aurreko galderari erantzuna ematean *nausiain** esan zuenak, *naúsien* eman zuen oraingoan, berez.
31. Eaurta: Esaldi honetan, *gisátu dú* aditzaren ondoren agertzen den *gisátu xú* moduko era laburtua (*gisatu dixu'tik datorrena) haren xukako alokutiboa besterik ez da, aise ikusten denez.
35. Uztarroze: Honako hau ere bildu zen: *jefearen ama (sic) egin dien beraren baskaria*.

Esaldioi beste bederatzi herriotan emaniko erantzunak:

Iturmendi	nagúsiyan ámak egín du bére bazkária prestátu; èin dáu*
Beratsain	nagúsien ámak gisátu dú beé bazkária
Gaskue	nausién txukandriák gisètu dú berén bazkarié > dik / din
Arraitz	nausien ámak prestátu dú beré janarié
Lantz	nausien ámak prestátu dú bére bazkária > dik / din
Etulain	nausien amák gisètu dú... bere yána
Leazkue	naúsien ámak gisètu dú... berè bazkarié > dik / din
Eskirotz	naúsiein* amá... gisátu dú beré bazkária
Olondritz	naúsiein ámak, ta... gisátu dú bére... bazkária > dik

Honen eskuin aldeko orriko koadroetan ez dira aditz laguntzaileei dagozkien era alokutiboak idatzi, 17. galderari emaniko erantzunetan jada agertu direlako.

Nº 247 LOS HIJOS DEL JEFE HAN ESTADO DE CAZA DURANTE DOS DÍAS - LES FILS DU CHEF (ou ÉQUIVALENT) ONT CHASSÉ PENDANT DEUX JOURS - THE CHIEF'S (or EQUIVALENT) SONS HAVE BEEN HUNTING FOR TWO DAYS

Nº 248 LA MADRE DEL JEFE HA GUISADO SU PROPIA COMIDA - LA MÈRE DU CHEF A FAIT CUIRE SA PROPRE NOURRITURE - THE CHIEF'S MOTHER COOKED HER OWN FOOD

1. Ziordia	nagúsian bi sémiak eún diá kasán bí egun	nagúsien amá gísatu dik bére bázkaria
2. Altsasu	gué nagúsian mutíkúk e... bí eún pasá tubéi áizien	naúsien ámak... eín dáu bée bazka(r)íya
3. Bakaiku	nagósian umiék egon diá... áizien bí egunian	nagósien amák gísatu dú bére bázkai(y)á
4. Dorrao	naúsien bi sémiak... egòndu diá bi egunés éizién	naúsien amák bé bazkáiya itten do
5. Etxarri-Aranatz	naúsien úmeak eòndu diá... aizían bí egunetan	naúsian ámak préstatu áu bée jána
6. Arbizu	naúsian semiek éizien izándu ire, izéndu iá, bí égunes	naúsian ámak é, bée gísua eín du
7. Uharte-Arakil	nausien semiék eizían ibilttu dié bí egúnes	nausien amák bé bazkáya in dú, gísatu du
8. Murgindueta	nàusién semeák eòndu deé aizían bí egúnes	nàusién ámak bée bàskaríe prestátu du
9. Ihabar	naúsien sémeak egòndu deé aizían bí egúnes	naúsien amák gisètu dú bére bazkáríe
10. Madotz	naúsiin sémeák izándo deé eizín bi eunés	nausiin amák gisato ó... bée jána própíoa
11. Egiarreta	nausien semeak eon dee bi egunes aizean	nausien amak prestatu du bere bazkarie
12. Urritzola	nagúsian semeák áizean eóndu diré bí egun	naúsian amák préstatu du beren bazkária
13. Larunbe	naúsien sémeak... bí eun	naúsien... ámak bée bazkáríe in du, gísatu du
14. Beorburu	naosien seméak eóndu díre eízien bí eúnes	nausien ámak gisètu dú bére bazkáríe
15. Usi	jéfian sémiak egón díre eizien bí égunez	jéfian ámak gisètu du bere bazkáríe
16. Ziaurritz	nausiaren umiak egon dire izien bí égunez	etxokoandria prestatu du bazkáríe lengotan bezala
17. Anotz	nausien sémeak egon díre bi egúnes eizien	nausien ámak in dú bazkáríe, (gisetu* dú) bére bazkáríe
18. Olaitz		
19. Ilurdotz	náusien... nausién sémiak egón diré bí egún, bí egúnes, eízien	nàusieín amá(k) prestátu dú bére bazkáríe
20. Inbuluzketa	nausien umiak egon diré bí egúnez... kázan	nausien amák prestátu dú bére yatékoa
21. Urniza	nausien sémeak eón diré bí eune eizien	naúsien ámak gísatu dú bée... yatékõa
22. Aurizberri	nausiain semeak egon dire eizian bi egunez	nausiain amak in du bere bazkaria
23. Espotz	naúsie... (nausiain*) úmeak (e)on tzíre, egón diré bí éun (eízan*)	naúsien áma in dú... (bére*) bazkária
24. Arrieta	naúsian semeák egón diré eizían... bí egúnez, bí egúnes	naúsieín áma(k) prestátu dú bére bazkária
25. Azparren		(naúsiain*) áma in du (bere*) bazkária
26. Garralda	jaunen semeak egon dira aizian bi egunez	jaunein amak bere bazkaria prestatu du
27. Aria	nausien semeak eizian egon dira bi egunes	nausien amak prestatu du beren bazkaria
28. Hiriberri-Aezkoa	nausiaen umeak eon dira bi eunes aizian	nausiaren amak prestatú du bere xana
29. Garaioa	nagusien sémeak egón dirá áizían bí egúnes	nàusién áma... konpóndu dú bére... xána
30. Abaurregaina	nausien semeak egon dira aizian bi egunez	nausien amak ein du bere bazkaria
31. Eaurta	naúsiaren úmiak egón drá bí egún kázatzen, bí egún eizen	naúsiaren ámak gísatu dú, gisatu xú bére bazkária
32. Espartza	naúsiaren sémiak egón dra egízen bí égunez	naúsiaren amák préstatu dú bere bázkaria
33. Ezkaroze	naúsiaren sémeak egon dra bi egúnez eizen	naúsiaren amak gísatu du bere bazkária
34. Otsagi	alkatean semeak egon dra bi egunez eizlari	alkatean amak apaindu du beren bazkaria
35. Uztarroze	jéfiaren sémiak egón tún bí egún kázatan	jéfiaren amák gísatu dién béren bázkaria

249. GALDERA

- Lan honetako 276 eta 365. galderetan ere ‘amigo’ hitza agertuko da eta 255, 260 eta 519.etan ‘aqui’ leku-adberbioa.
- 1. **Ziordia:** Hemendik hurbil, Olaztin, *fán sùkalderá eta ekarri... árrontzak*.
 - 4. **Dorreo:** Hiketan *ekárrtták* eta *ekárrttán* eman ziguten.
 - 5. **Etxarri-Aranatz:** Koadroetan agertzen den erantzuna JIrena da. AErena honakoa izan zen: *ékartzazú, ékartzak, ékartzan ónen-besté arróntza gu lagúnaandáko*.
 - 10. **Madotz:** Honela ere bai: *ekartzézu > ekartzek / ekartzen* (agian *ekartxek / ekartxen*).
 - 12. **Urritzola:** Berriemaileak, oraingoan, ez Arakilen ez Sakana osoan ohikoa den *-(r)entzat* gisako atzizkia erabilirik ere –haren ama izanikoa Araizko Askaraten jaioa zela kontuan hartzea ez legoke gaizki, agian– beste une batean *-(e)ndako* erakoak erabili zituen, *ki-xuendako* eta *galtziñendako*, kasu.
 - 14. **Beorburu:** *kártxak onára arrótze batzúk* bildu genuen halaber, toketan.
 - 21. **Urniza:** *kárrak* eta *kázkik* moduko erantzunak bildu genituen halaber, lehenengoa singularrean eta bigarrena pluralean, antza; toketan biak.
 - 25. **Azparren:** Berriemaileak, guk proposatu azken bi hitzen artean, *anáyaíndáko* hobetsi zuen, *anáyaírendáko* ontzat emanik ere.
 - 28. **Hiriberri-Aezkoa:** *ekarzkik / ekarzkin* gisako erantzunak eman zituen orobat erantzuleak, hiketan.
 - 29. **Garaioa:** *ekárrak / ekárran* moduko erantzunak eman zituen bide batez berriemaileak, hiketan; singularrean baina.
 - 30. **Abaurregaina:** *EAEI* delakoan, eskuz idatziriko erantzuna gaizki ulertu izanaren ondorio, *ekazkizie* agertu zen.
 - 31. **Eaurta:** Informatzaileak, aurrenik, pluraleko bigarren pertsona erabiliz, *erágui zázie bízpur arróltze gúre adiskídearén* esan zuen. Azken hitza, xedezko edo destinatibo kasuetarako ekialdeko zenbait lekutan inoiz erabilia (Erronkaribar eta Zuberoa dugu go-goan), Zaraitzun oso ohikoa ez denez, informatzailea zirikatu genuen, azkenean koadroan agertzen den *adiskídiarendáko** hori eman eta lehenetsiz.
 - 32. **Espartza:** Errepasoa egitean ere antzera: *erágui xaxú koná... arróltze batzur...*
 - 35. **Uztarroze:** Honako esaldia ere bildu genuen, bide batez: *kében badión arráultze banák, gore amígoarentàko*.

Esaldioi beste bederatzi herriotan emaniko erantzunak:

Iturmendi	i, ekárrí onutzá arrúntza batzúk... lágunendako, gué lagúnendáko
Beratsain	zu, kárrí arróltze batzúk gúre... láúnendáko
Gaskue	kartxázu arróltze batzúk guré lagúnendako
Arraitz	zu, mutíko, ekartxázu gúre lagún batzuéndako arróltze batzuk; bátendáko*
Lantz	kátxazu onára arróltze batzúk gúre lagúnendako
Etulain	kartzézu arróltze batzúk gúre aixkídeandáko
Leazkue	kartzazú arróltze batzúk guré axkídeandáko
Eskirotz	kártzu ónara... arróltze batzúk, gúre aixkídeíndéko
Olondritz	zázi, ekázkizú arróltze batzúk-eta gúre aixkídeíndáko

Gaskueko informatzaileak *kartxák / kartxán* eman zuen halaber, hiketan

Nº 249 TRAE AQUÍ UNOS HUEVOS PARA NUESTRO AMIGO - APPORTE ICI DES ŒUFS POUR NOTRE AMI - BRING SOME EGGS HERE FOR OUR FRIEND

1. Ziordia	ekar zák arróntzak guré lágunendáko
2. Altsasu	èkarzkizú arráuntza batzúk, gúre lagún onendáko
3. Bakaiku	i, ekartzák arróntzak nére... laúnandako; (zu) ekâr tzatzú arróntzak
4. Dorrao	ekártzezú, ekárttezú órti, ortík, árruntz batzúk gúe lagúneindáko
5. Etxarri-Aranatz	ekárrí onútze arrónz batzuk, gúe laúnaandáko
6. Arbizu	i, ekártxak / zu, ekártzazú arrúntzia batzúk... gúe láunándako
7. Uharte-Arakil	èkartzazú óna, ónea àrrulz batzék gúre laúnandakó
8. Murgindueta	kàrtzazú arrótze... gúe lagúnentáko
9. Ihabar	kártzázu oneá arrótze batzék gúre laúnendáko
10. Madotz	ekárrak àrraulz batzúk gúe lagunonentzát
11. Egiarreta	ekarzazu arrautz, arrotze batzuk gure aiskideandako
12. Urritzola	ekárrí oneá arróltze batzúk gure laúnentzat
13. Larunbe	kátzu... arróltze atzúk gure... axkídeandako
14. Beorburu	kátxazú, onéra... arrótze batzúk guré aiskídeandáko
15. Usi	kátzu arrótze batzúk gúre aixkídeandáko
16. Ziaurritz	kartzazu arrotze batzuk gure aixkidiandako
17. Anotz	kártzazú arrótze batzúk, arrótzëak, nére... gúre axkídeandáko
18. Olaitz	
19. Ilurdotz	kárrí... kázkizu arrótze bátzuk gúre... gúre aixkídia(i)ndáko
20. Inbuluzketa	kartzú arrótze batzúk aixkídiindako
21. Urniza	kázkizu arrótz batzúk gúre aiskídiendéko
22. Aurizberri	ekarri onat arroltze batzuk gure aixkideindako
23. Espotz	ekátzu, ekátzo arrótze bátzuk gure aixkíde... (-indáko*)
24. Arrieta	kár(t)zu zénbait arróltze gúre a(d)ískideendáko
25. Azparren	ekárrí arrótze (batzúk*) gúre (anáyarendáko, anáyaindáko*)
26. Garralda	ekarzkizu gure askidendako arroitze zenbeit
27. Aria	ekarzkik gena arraultze batzuk gure axkidendako
28. Hiriberri-Aezkoa	ekarzkizu gena arroitze batzuk gure axkideandako
29. Garaioa	ekárrak, ekárran, ekártzu... arróitze batzúk gúre aixkírendako
30. Abaurregaina	ekazkizu arroitze batzuk gena gure adiskideendako
31. Eaurta	erágui zak bízpur arróltze gúre adískidiaren (adískidiarendáko*)
32. Espartza	erágui tzú kóna arróltziak gúre arixkídearendáko
33. Ezkaroze	eráuzkik arróltze batzúk gure adiskídearendako
34. Otsagi	eragui zkik kona bízpur arroltze gure adixkidiandako
35. Uztarroze	erági zan kóna arráultze banák gore arixkídearentako

250. GALDERA

- 2. Altsasu: JMen erantzuna jaso genuen oraingoan ere: *árrek mákila éztau ián*.
- 5. Etxarri-Aranatz: Koadroetara ekarri ditugun adibideak direla eta, aurrenekoa Jlk emanikoa da eta bigarrena AEk.
- 10. Madotz: Galdera gaizki egin bide genuen, *eztí emán...* ('haiek', alegia) bildu baikenuen. Hainbat alditako erantzunak ikusirik, baina, koadroetara eraman beharrekoa aldatu dugu, *eztó* idatziz.
- 17. Anotz: Pluraleko bigarren pertsonarekin ere bai: *eztúte emán makílle*.
- 20. Inbulzqueta: Berriemaileak emaniko erantzunetan *makíle* hitzaz gainera *makílle* ere badugu.
- 23. Espotz: Herri honetako informatzaileak ere, arestian ikusi kasuan bezala, *makílle* eman zigun.
- 25. Azparren: *eztúzu ártu mákila* moduko esaldia bildu genuen aurrenik.

Esaldioi beste bederatzi herriotan emaniko erantzunak:

Iturmendi	béak eztu éman mákillä
Beratsain	makílle éztu emán; tórriko dá bílle
Gaskue	eztú emán makílle
Arraitz	eztú mán makílle
Lantz	éztu emán makílle
Etulain	makílle eztú eman
Leazkue	eztú ermán makílle
Eskirotz	eztú emán makíle
Olondritz	eztú emán makílä

251. GALDERA

- 2. Altsasu: JMi ere galdetu genion; hona erantzuna: *áik kútxiluak éztei ián*.
- 3. Bakaiku: Besterik ere bildu genuen: *éz tuei ián kutxílluek*. Alokutibotzat *zituei* aditu uste izan genuen baina, Yrizarren *Mvag-II* de-lakoan 'jituai' agertzen denez, PÁri egin genion galdera, honek *jituái* eman zigula. Nokarako erantzuna ez genuen lortu.
- 5. Etxarri-Aranatz: Erantzuna JIri zor zaio; alokutiboak AEri.
- 7. Uharte-Arakil: Era alokutiboak JMUi bildu genizkion, zeinak, aldeztu aurretik, esaldi osoa ere eman zigun: *labának ez ttúbe emán*.
- 14. Beorburu: *ttuzte* hau 375. erantzunean zein berari egokituriko oharrean agertuko den *ttute* eraren aldaera dugu. Toketan ere bildu genuen erantzuna: *aizák, etxítek kanabítek emán*.
- 18. Olaitz: Informatzaileak laguntza txiki bat behar izan zuen erantzuna emateko.
- 22. Aurizberri: Berriemaileak era iragangaitza erabili zuen erantzuna ematean.
- 26. Garraida: Honako erantzuna bildu zen halaber: *æk ez tute kanibeteik eman*.
- 31. Eaurta: MCEk ere eman zuen bere erantzuna: *etxé ermán gamíntak*, xukako alokutiboa erabiliz (< 'ez (di)txe' < 'ez (di)txie' ba-tetik bide dena, alegia).

Esaldioi beste bederatzi herriotan emaniko erantzunak:

Iturmendi	oiék eztía eman... kutxíllóak
Beratsain	e(z) txúte emán labának
Gaskue	ez ttuté emán nabalák > ttitek / ttiñe
Arraitz	ez ttúte mán kanabítek
Lantz	ez tuté emán kánabítek > ttitek / ttiñe
Etulain	ez túte emán kanabítek
Leazkue	ez túte emán kanabítek > titek / titen
Eskirotz	ez túte emán kanabítek
Olondritz	ez túzte emán oék-eta, kutxíllóak

Esaldi honetan zein 262.an Lantz herriko informatzaileak *tute* aditz laguntzaile bustigabea erabili bazuen ere, Yrizarrentzako inkesta egin genuenean informatzaile honek berak *ttut, ttuzu, ttu...* gisako adizki bustiak erabili zituen, hikakoak ere barne. Bustigabeko erak Anueren hegoaldean agertu zirenez –hemen daude kokaturik Etulain eta Leazkue–, Yrizarrek eremu hau “subvariedad de Anué Meridional” gisa sailkatu zuen, Lizasoren barietatearen barruan hau, “dialecto alto-navarro septentrional” esan ohi zaionaren baitan.

Nº 250 NO SE HA LLEVADO EL PALO - IL N'A PAS EMPORTÉ SON BÂTON - HE DID NOT CARRY HIS STICK

Nº 251 NO SE HAN LLEVADO LOS CUCHILLOS - ILS N'ONT PAS EMPORTÉ LEURS COUTEAUX - THEY DID NOT CARRY THEIR KNIVES

1. Ziordia	mákila eztik eán	kutxilloak ez tik eán (?)	
2. Altsasu	árrek eztau eán makilaik	ez tubéi kutxilloik eán	
3. Bakaiku	éztu iáman e... mákíll(e)a / éztu mákila ián	éz tuei iámandu... lábanak, kutxíluak	> jituái
4. Dorrao	orrék ezto emán mákilla	érak éz txue emán lábanak	> txie / txiñe
5. Etxarri-Aranatz	éztu iáman mákíllik / béak éztu iáman mákíllä	éz ttubie eáman lábanak	> zittubei / zittunei
6. Arbizu	mákilla éztu emán	lábanak ettúie emán	> ttiye / ttiñe
7. Uharte-Arakil	mákille éztu eman	bérek ez ttubé ganibétak emán	> ttie / ttiñe
8. Murgindueta	èztu mákíllik eáman	ettuté (e)áman lábanak	
9. Ihabar	éztu makílle eamán / makílle éztu amán	ez ttuté amán labának	> ttie / ttiñe
10. Madotz	eztó emán makíllé	ez ttí emán lábanak	> ttii / ttiñe
11. Egiarreta	eztu eaman makille	labanak ez ttute eaman	
12. Urritzola	éztu makílla eáman	ez ttuté eáman labának	> ttitek. ttek / ttiñe
13. Larunbe	makílle éztu éman, atzéndu záyo	kanábitek ez ttúte man	
14. Beorburu	eztú eáman makílle	ez ttutzé eamán kanábitek	> ttitek / ttiten. ttiñen
15. Usi	órrek ezto éman makílle	éz tuté emán kanábitek	
16. Ziaurritz	makille ezto emán	ez tuté kanabíteak eman	
17. Anotz	éztu emán makílle	gizón ayék éz tuté emán kanabitek	
18. Olaitz	eztu emán makílle	éz tuté emán kanabitek	
19. Ilurdotz	éztu emán makílle	éz túte emán gánabitek. kánabitek	
20. Inbuluzketa	makílle emén utzi dú / eztú emán makílle	ez tuté emán kanabitek	
21. Urniza	eztú mán... makílle	ez túte mán kanibétak	
22. Aurizberri	eztu ereman makila	eztire ereman kanibetak	
23. Espotz	éztu emán makílle	muttíko ó(i)ek ez túte emán kanibétak	
24. Arrieta	eztú makílla emán	ez tuté emán kanibétak	
25. Azparren	gure Miguel... éztú emán makílla	ez túte ártu, ez túte emán kanibétak	
26. Garralda	makila ezto eman; ezto makileik eman	kanibetak ez tute eman	> tie / tine
27. Aria	makila ezto eman	ez tuzte eman kamietak	> tie / tine
28. Hiriberri-Aezkoa	eztu erman makila	ez tuzte erman kañuetak	> tie / tine
29. Garaioa	eztú ermán makílla	ez túte emán kanibétak	> tiek / tien
30. Abaurregaina	eztu makila erman	ez tuzte kamietak erman	> tie / tinen
31. Eaurta	éztu érman mákelara	kóek ez tíe ermán gamítak	> tiek / tine / txie
32. Espartza	eztíxu érman máklara	ez tíxe érman gamíntak	> tiek / tine / txie
33. Ezkaroze	eztu érman makíllara	ez tue érman gamíntak	> / tine
34. Otsagi	eztu erman makíllara	ez tie erman gamíntak	> tie. tiek / tine / tzie
35. Uztarroze	eztién eráman páloa, garrótia	ez téin éraman áixtoak < ditei. tei	> / tein / tzei

252 GALDERA

- 2. Altsasu: JMi ere erantzuna bildu genion: *bí(y)er enáiz atáko etxéti* (alokutiborako *nauk*).
- 3. Bakaiku: ‘Naiz’ adizkiaren alokutibotzat JLZk *nauk / naun* –behin bederen *nouk / noun* ahoskatu ote zuen iruditu zitzaigun– eman zuen eta IAK *nok / non*.
- 4. Dorrao: Aldi honetan ‘nez’ bildu bagenuen ere, beste bi erantzun ematean berriemaileak ‘neiz’ erabili zuen.
- 5. Etxarri-Aranatz: Erantzuna JIrena bada ere, alokutiboak AEk eman zituen. Indefiniturako, dena den, koadroetan agertzen den *naiz* horretaz gainera, *náiz* eta *neiz* moduko aldaera tikiak ere bilduak gara inoiz, inkesta egin bitartean.
- 14. Beorburu: Hiketan honakoak bildu genituen: *bíer itxétik énauk atráko... enáun atráko*.
- 18. Olaitz: Informatzaileak laguntzaren premia izan zuen erantzuna emateko.
- 20. Inbuluzketa: Besterik ere bildu genuen: *bíer eztút atra biár itxétik*.
- 21. Urniza: Hona aldaera txiki bat: *biér ez náiz atráko etxétik*.
- 22. Aurizberri: Inkestagileak zera idatzi zuen: ‘No utiliza el femenino *naun*, *gaitun*... pero lo entiende’. Guk geuk ere, handik urte batzue-tara, berriemaile berarengana hurbildu ginenean, arazo bera izan genuen, halako era batzuk bai, eman baitzituen, baina bultzaturik eta za-lantzakor, beti ere.
- 26. Garralda: *biar etxetik ez niz atrako* bildu zen, orobat, hari beretik.
- 34. Otsagi: Koadro hauetako era alokutiboak herri honetako zenbait berriemailek eman zizkigun aspaldisko.
- 35. Uztarroze: *biar* ‘mañana’ eta *biar* ‘tener que’ daude hor, azken honetarako, inoiz, *biár* eta *bar* bildu baldin badugu ere. Baldin berriemaileak iragangaitzeko aditza erabiliko bazuen, laguntzaileak honakoak izango ziren: *naz*, (...), *nun* eta *nezu*.

Esaldioi beste bederatzi herriotan emaniko erantzunak:

Iturmendi	bíyar ní enaiz átake étxeti	
Beratsain	bíer itxétik enáiz atérako	
Gaskue	biér enáiz atráko itxetik	> nauk / naun
Arraitz	bíer ez náiz atráko itxétik	
Lantz	bíer ez náiz etxétik atráko	> nauk / naun
Etulain	bíer ez náiz atráko itxétik	
Leazkue	biér enáiz atráko itxétik	> nauk / naun
Eskirotz	bíer éz, enáiz atráko etxétik	
Olondritz	biár, enáiz atráko etxétik	> nauk

Anotz herriaren ikuspegia - KA2010

**Nº 252 MAÑANA NO SALDRÉ DE CASA - JE NE SORTIRAI PAS DE MA MAISON DEMAIN
- I SHALL NOT GO OUT OF MY HOUSE TOMORROW**

1. Ziordia	biár éztot áta ber étxetik	
2. Altsasu	bíar enáiz, bíar eré ez náiz etxét'etakó	> nauk
3. Bakaiku	bíyär enáiz atéako etxétik	> nauk. nok / naun. non
4. Dorrao	biyér ez néz atéako etxeti	> nok / non
5. Etxarri-Aranatz	bi(y)ér enáiz atéako étxeti	> nok / non
6. Arbizu	bíyer etxétik enéiz atéako	> nauk. năuk / naun. năun
7. Uharte-Arakil	bíyer ítxetík énaiz át(e)rako	> nuk / nun
8. Murgindueta	biér èna(i)z átrako, enéz atráko itxétik	> nauk / naun
9. Ihabar	biár éz náiz itxétik atráko	> nauk / naun
10. Madotz	bíar enáiz atéakó étxeté	> neok / neon
11. Egiarreta	biar ez naiz itxetik ateako	
12. Urritzola	biár ez naiz etxétik atérakó	> nauk / naun
13. Larunbe	bíer énaiz ítxetík ateáko	
14. Beorburu	bíer enáiz itxétik atráko	> nauk / naun
15. Usi	bíer enáiz atráko itxétik	
16. Ziaurritz	biér enáiz itxétik atráko	
17. Anotz	bíar énaiz atráko ítxetik	> / naun
18. Olaitz	enaiz atrako bíer itxétik	
19. Ilurdotz	biérr enáiz atráko itxétik	> nauk. neuk
20. Inbuluzketa	bíer enáiz atrakó itxétik	
21. Urniza	bíer enáiz atráko étxetik	> nauk
22. Aurizberri	biar enaiz atrako etxetik	> nauk
23. Espotz	biár enáiz fáin kanpóra, enáiz fáin etxétik	
24. Arrieta	bíar enáiz atrakó etxétik	> nauk. nak
25. Azparren	bíar eztút átra (biar*) etxétik	
26. Garralda	biar ez niz atrako etxetik	> nuk / nun
27. Aria	biar eniz etxetik atrako	> nuk / nun
28. Hiriberri-Aezkoa	biar ez niz etxetik atrako	> nuk / nun
29. Garaioa	biár eníz etxétik atráko	> nuk / nun
30. Abaurregaina	biar ez niz etxetik atrako	> nuk / nun
31. Eaurta	bíar éz níz élkiren étserik	> nuk / nun / / nixu
32. Espartza	bíar eníxu élkiren étserik	> nuk / nun / nizu / nixu
33. Ezkaroze	bíar eniz élkiren étserik	> / nun
34. Otsagi	biar eniz elkiren etxerik	> nuk / nun* / nuzu / nixu
35. Uztarroze	biár eztiár biar érkin étserik	

253. GALDERA

- 1. Ziordia: Aditz laguntzailea ez da egokia kasu honetarako; haatik, 53. galderari erantzuna ematean 'gaituk' erabili zuen: *dánok ázi gaitúk*.
- 3. Bakaiku: Koadroetan idatzi duguna errepasoa egitean bildu genuen, aurrenik zera emanik baitzegoen berriemailea: *ez geá atakó ámar béindo egún beño lénuo*.
- 19. Ilurdotz: Erantzuna beste era honetan ere bildu genuen: *amár egún beté ártio ez gará atráko etxétik*.
- 25. Azparren: *eztún atrakó amár egún...* bildu genuen aurrenik; 'ez gaitun' esan nahiko ote zuen agian?
- 31. Eaurta: Kasu honetan MCEk emaniko erantzuna lehenetsi dugu, CS-ena baino egokiagoa eta, aldi berean, aberatsagoa dela-koan, azken hau zera emanik baitzegoen: *gú ez grá elkíðren, elkíren*, amárr egúnen, egúnian*.
- 35. Uztarroze: *érkinin* horretan asimilazio bat egon liteke agian, berriemaileak 'erkinen' erabiliko baitzuen ohiki.

Esaldioi beste bederatzi herriotan emaniko erantzunak:

Iturmendi	ez gará atakó, amár eún... bèin(d)o lénago	
Beratsain	ez gára atrakó itxetík amárr egún biño... lénago	
Gaskue	ez gará atrakó amárr egunés, amárr egún oketán	> ga(i)ttuk / ga(i)ttun
Arraitz	ez gará atráko amárr egún beño lénago	
Lantz	ez gará atrakó amár egún beño len	> gattuk / gattun
Etulain	ezkará atráko amár bat égunez	
Leazkue	ez gará atrakó amár egún beño len	> gaituk / gaitun
Eskirotz	ezkára atrakó amárr egún beño léno	
Olondritz	ez girá atráko-ta... amárr egún óntan	> gaituk

Leazkuko beste informatzaile bati –Victoriano Erize Iturria haren izena– *gatuk / gatun* moduko aldaerak bildu genizkion, 1987an, Ostitzen. Honen eskuin aldeko orriko koadroetan ez dira aditz laguntzaileei dagozkien era alokutiboak idatzi, 53. galderari emaniko erantzunetan jada agertu direlako.

254. GALDERA

- 3. Bakaiku: Besterik ere bildu genuen: *zék éz yan ur órtik*.
- 5. Etxarri-Aranatz: Aurreneko erantzuna JIrena da; bigarrena AErena.
- 10. Madotz: *ur óstate* eta *ur órtate*, bietara eman zuen berriemaileak.
- 17. Anotz: *etzázie* esan aurretik, *etzázie* ahoskatu zuen informatzaileak.
- 18. Olaitz: Hasieran *fan emendik ure edanta...* moduko esaldi desegokia bildu genuen.
- 19. Ilurdotz: Hasieran, galdera gaizki ulerturik nonbait, honako erantzuna bildu genuen: *eztúzie edán úr ótik*. Beste uneren batean, haatik, *otik* horiek baino egokiagoa dirudien *ortaik* erabili zuen: *y de eso, ortaik? nai gínduena*.
- 23. Espotz: Galdetu genuen: Eta 'etzaziela'? erantzunik jaso gabe, baina.

Esaldioi beste bederatzi herriotan emaniko erantzunak:

Iturmendi	zuék ez eáman, órti úrik... ez yán, eán
Beratsain	éz edán ur órtatik
Gaskue	etzázela edán úr oi
Arraitz	etzáziela edán ur órtaik
Lantz	etzaziéla edán ur órtatik
Etulain	etzázula edán úr órtaik
Leazkue	etzaziéla edán ur órtaik
Eskirotz	éz edán ur órtaik
Olondritz	etzáte (?) ... edán ur órtaik

Zenbait herritako berriemaileek, erantzuna ematean, singularreko 2. pertsona erabili zuten, beste herri batzuetakoek aditza bera erabiltzea ekidin zutela.

Nº 253 NO SALDREMOS ANTES DE DIEZ DÍAS - NOUS NE PARTIRONS PAS AVANT DIX JOURS - WE SHALL NOT LEAVE FOR ANOTHER TEN DAYS

Nº 254 NO BEBÁIS DE ESE AGUA - NE BUVEZ PAS DE CETTE EAU - DO NOT DRINK THIS WATER

1. Ziordia	amár egún éztuk atáko étxetik (?)	ez erán ur órrekin
2. Altsasu	ez gaá... ez gá... amárr egún baidó lenáo atéako	èz ur ortátik yan... zék èzazubei yán, ur órtati
3. Bakaiku	ez gá atáko amár egún béindo lénuo	ur órtatik ez ián, ez ián ur ótatik
4. Dorrao	gú ez gá atáko amárr egún beño lénao	ezaziéla erán uts órtati
5. Etxarri-Aranatz	ez gá ateakó... amár egúnetaáño	ez yán... už ortati / ezazubiéla ián už órtati
6. Arbizu	ez gaá atáakó amárr egún pasátu arte	už órtati etzazuiéla eán
7. Uhartel-Arakil	amár egún baño lén ez gára atráko, ez geittúk atráko	èzazué ur ortatí e(d)án; ur ortatí éz edan
8. Murgindueta	ez gaá at(r)eakó... amár egún... bittártian	ètxastéla ur ostátik eran
9. Ihabar	ez gá atráko eméndik amárr egúnea	etzastéla ur ói erán
10. Madotz	ézkaá atéakó amárr eún baño lén	éz eán ur óstate / étzaziéla eán ur órtate
11. Egiarreta	ez gaa ateako amar egunean, amarr egunes	ezazue ean ur ortatik
12. Urritzola	ez geá atéakó amár egún beño lén	ez ur órtatik eán
13. Larunbe	amárr egunetán ézka(r)á atéako	ur ortatik éz eán
14. Beorburu	ez gará atráko amár éun miñó len	éz edán... ur órtaik; etzaziéla... ur órtaik edán
15. Usi	ezkára atráko amárr egún biño lén	etzaziéla edán ur órtaik
16. Ziaurritz	ezkara atráko amar egúnen bárnian	etzazúle ur órtaik edán
17. Anotz	ézkará atráko amárr egúnez, amárr egúnes	etzázie edán ur órtaik
18. Olaitz		ez artu ure ori
19. Ilurdotz	ez g(a)rá atráko amárr egún bété ártio	éz edán ur ótik... éztzazié edán ur ótik
20. Inbuluzketa	amárr egunéz eztugú... ez gára atráko eméndik	etzázule edán úre ortáik
21. Urniza	ez gará atráko amár egúnean, amárr egúnen bañó lénago	etzazéla edán ur orrétaik
22. Aurizberri	ez gara atrako amar egun baño len	etzaziela edan ur ortaik
23. Espotz	ézkara fáin amárr egúneán	étzazula edán ur urtaik, ur ortaik
24. Arrieta	ézkará atráko amár egún baño lénagöa	étzazié, éz zaziéla edán ur órtaik
25. Azparren	(ezkára*) atráko etxétik (amárr egúnen*)	éz edán ur góri, dá gáixtoa
26. Garralda	ez gira atrako amar egun bitartean	etzaziela edan ur gorteik
27. Aria	ez gira atrako amar egun beino lenago	ez zazie edan ur gorteik
28. Hiriberri-Aezkoa	ez gira atrako amar eun beino len	etzaiziela edan ur gortik
29. Garaioa	gú ez gira atráko amárr egún béino lenágo	etzaziéla edán ur górtik
30. Abaurregaina	ez gira amar egun beino len atrako	etzaziela ur gortaik edan
31. Eaurta	gú ez gítxu élkien ámar egúnez... ezin élki amárr egunez	ézazié edán ur korí, gáxto báita / ezaziela edán ur kórtarik
32. Espartza	ez gítxu élkien étserik lén ezik ámar egunez	etzaziéla ur kórtarik edán
33. Ezkaroze	ez gitúk élkiren amar egun beñó len	etzaziéla edán ur kórtarik
34. Otsagi	ez gra elkiren amar egun beño len, amar egun igare bage	etzaziela edan ur kortarik
35. Uztarroze	ez gitún érkini lén ezik ámar egun	ezazéla edán ur kórtarik

255. GALDERA

- 2. Altsasu: JM ere galdekatu genuen, honako erantzuna bilduz: *eméti fáin zái bí(y)er?*
- 3. Bakaiku: Errepasoa egitean ere *fanko* erabili zuen IAK: *zék biér émendik fánko zéi?*
- 5. Etxarri-Aranatz: Erantzuna JIrena da, galdeketaren beste une batean (149. galderari erantzuna ematean, adibidez) *zariá* eman baldin bazuen ere: *zuék etór zariá*. Oraingo erantzunera itzuliz, dena dela, eta esaldiaren azken hitza kontuan hartuz, AE galdekatu genuelarik, honek *eméndi* esan zuen.
- 7. Uharte-Arakil: *juan* horrek ‘juaan’ behar luke gure ustez, beste zenbait kasutan ikusi bezala. Garapena, zuhurtziaz adierazirik beti ere, *joanen / juanen > juaen > juaan* izan daitekeela iruditzen zaigu; hots, aurrenik kontsonante arteko *n*-aren galera eta asimilazioa ondoren.
- 10. Madotz: Berriemaileak 149. galderari erantzuna ematean, oraingo *zadie* hau ez baina, *zai* eman zigun eta geroagoko ikustal-diren batean ere antzera, *zae* bildu genion (Yrizar, *Mvaans*). Gainera, azken orrazketa egitean, gure lagunak *zai / zae* aldaerak berretsi zituen, lehenagoko *zadie* haren kaltetan, koadroetan islaturiko erantzuna bere horretan utzi dugun arren.
- 17. Anotz: Aditz laguntzailea dela eta, beste une batean, Yrizarrentzako inkesta egin genionean (*Mvaanm*) hain juxtu, *zate* bildu genion.
- 24. Arrieta: Aditz laguntzailea dela eta, kasu honetarako ustez behar litzatekeen ‘zate’ gisako era, *-in* baten ondoren joatean, ‘zete’ bihurturik ikustea itxaron zitekeela iruditzen zaigu; *ez zeate*.
- 31. Eaurta: Lehenengo erantzuna CS-ek emanikoa da; bigarrena MCEk.
- 35. Uztarroze: Hasieran *xoáñeztréi* bildu zen.

Esaldioi beste bederatzi herriotan emaniko erantzunak:

Iturmendi	fán ber tzéi eméndi biyár? zuék?
Beratsain	juain záte biér eméndik?
Gaskue	biér yoáin tzaté emendík?
Arraitz	yoáin zaizté biér eméndik?
Lantz	yoain tzaté biér eméndik?
Etulain	yoáin tzaté emendík biér?
Leazkue	yoain tzáte eméndik biér?
Eskirotz	fáin zatéz... biár eméndik?
Olondritz	yoain zízte biár eméndik?

Arraitzen bilduriko *zaizte* hori –grabazioan horrela aditzen dela iruditzen baitzaigu– ez da ohikoa Ultzaman, *zate* baizik. Eskirozko informatzaileak, Yrizarrentzako aditz-bilketa egin genuenean, *zate* eman zigun, oraingo *zazte* hau baino egokiagoa inondik ere. Olondritzen bildu erantzunean agertzen den *zizte* adizkia Ameriketan ikasi bide zuen berriemaileak gazte-denboran artzain gisa emaniko urteetan, Nafarroa Behereko era arrunta baita.

256. GALDERA

- 19. Ilurdotz: Bitxia bada ere, oraingo honetan *itórri* esan zuen erantzuleak.
- 20. Inbuluzketa: Hasieran honela: *itx ebétan nór... zabilé atzó?*
- 23. Espotz: Guk ‘etxeetara’ proposatzean, zera esan zuen: *etxétara ¡claro!*

Esaldioi beste bederatzi herriotan emaniko erantzunak:

Iturmendi	nór etor tzán atzó gur etxétara?
Beratsain	nór torri dá atzó gùe itxéra? nór torri dé, nór torri zén...?
Gaskue	nór torri zén gùre itxetára?
Arraitz	nór torri zén atzó gùre itxetára?
Lantz	nór torri zén atzó gur etxetára?
Etulain	nór torri zén atzó gur itxétara?
Leazkue	nór torrí zen atzó gure itxéra? gùre itxetára?
Eskirotz	nór torri zé atzó guré etxéra, guré... gùre etxétara*?
Olondritz	nór torri zén atzó gùre etxetará?

Nº 255 ¿PARTIRÉIS DE AQUÍ MAÑANA? - PARTIREZ-VOUS D'ICI DEMAIN? - ARE YOU LEAVING HERE TOMORROW?

Nº 256 ¿QUIÉN VINO AYER A NUESTRAS CASAS? - QUI EST VENU HIER DANS NOS MAISONS? - WHO CAME INTO OUR HOUSES YESTERDAY?

1. Ziordia	biár fángo zaréi eméndi?	zéin etor zan atzó gure etxeá?
2. Altsasu	bíyär fein zaí?	nór etor zán átzo gu étxea? nór etór tzan, átzo... gùre etxéta?
3. Bakaiku	zuék e fánko zadié bí(y)er eméndik?	nór etorri zán átzo gure etxéta? gùre etxétaa?
4. Dorrao	fàin zadié biyér eméndi?	átzo zéin etor tzán gu étxeta?
5. Etxarri-Aranatz	bíyar atéako zarié? emétik?	zéiñ etorri zén gu étxea? átzo... gú etxétara?
6. Arbizu	bíyer fan biár zubié eméndi?	atóz zéin etor zén gur etxéa? gu étxeta?
7. Uharte-Arakil	bí(y)er juán (juáan?) zarié eméndi?	nór etor zen atzó gùr etxéa? gùre itxéteta?
8. Murginduetza	biér joánko zaté eméndik?	nór tor tzén atzó gue itxéa? gú itxetára?
9. Ihabar	biár joankó zaté eméndik?	nór tór zén atzó gúe itxetará?
10. Madotz	joá(e)n (t)zadié eménde biár? / zú joaen tzaé biér emendék?	nór etórre zén, átzo, gu etxétaa?
11. Egiarreta	joáen zaté biar eméndik?	nor etorri zen atzo gure itxetaa?
12. Urritzola	jóango zeaté biár eméndik?	nor etorri zen atzó gure etxéa?
13. Larunbe	bíer joan biezuté eméndik?	nór tor tzen atzó gué itxeta(r)á?
14. Beorburu	fáin zeráte biér... eméndik?	nór etórri zen átzo gùre itxetara?
15. Usi	yoán biá duzié biér eméndik?	nor tórri zen átzo gur itxetara?
16. Ziaurritz	yoain zaizté biér eméndik?	nor torri zen atzo gure itxetara?
17. Anotz	yoán za(i)zté biár eméndik?	nor tórri zen átzo gùre itxéra? gùr itxetára?
18. Olaitz	bier fain zara eméndik? (?)	nor eldu diré gure itxera?
19. Ilurdotz	joáin tzeté biérr eméndik?	nór itórri zirén atzó gùre... gùre etxetára?
20. Inbuluzketa	biér juan biauzié eméndik?	atóz nór torri zé... itx ébetera? / nór tórri zé atzó itxé... gùre itxetára?
21. Urniza	biér fáin tze(e)té eméndik?	nór tórri zén, no(r) tórri zé átzo gùre etxétara?
22. Aurizberri	atrako zate biar eméndik?	nor etorri zen atzo gure etxetara?
23. Espotz	biár fáin (zaté*) eméndik?	atóz nór etórri zió gùre etxéra? gùre (etxétara*)?
24. Arrieta	biár joáin zeaté eméndik?	nor etórri zé(n) atzó gùre etxétara?
25. Azparren	fan biaut etxéra biár (?) / (fáin zaté*) biár eméndik?	éldu diré gùre etxéra (?) / (nor etórri ze*) gùren etxéra?
26. Garalda	biar fan bear duzie geméndik?	nor etorri ze atzo gure etxetra?
27. Aria	fein zirate biar gendik?	nor etorri ze atzo gure etxetra?
28. Hiriberri-Aezkoa	fein tzirate gendik biar?	nor etorrí ze, nor etórtze atzo gure etxetra?
29. Garaioa	féin tziráte biár géndik?	nór etórri zé átzo gùre etxétra?
30. Abaurregaina	fein zirate biar gendik?	atzo nor etorri ze gure etxetra?
31. Eaurta	fánen zadié biár? / zek, biár fáten zadié kéndik?	nór xin zén átzo gùre etxetra?
32. Espartza	fánen zadiá biár kéméndik?	nor xin zen átzo gure étsetra?
33. Ezkaroze	elkiren zadiá biár kéndik?	nor xin zen atzo gure étxiala?
34. Otsagi	fanen zadia biar keméndik?	nor xin zen atzo gure etxetra?
35. Uztarroze	xoánen zréi kébentik biár?	nór xin zen átzo gore etsétra?

257. GALDERA

5. Etxarri-Aranatz: Erantzun honetan 'nor-nork' saileko *dau* era dugu aurrenik eta 'nor-nori nork'eko *do* ondoren, euskara batuan 'du' eta 'dio' direnak, hurrenez hurren.
14. Beorburu: Inkestari gainbegiratua ematean, *nork* esan zuen.
20. Inbuluzketa: Hasieran *nók nai zuén il gúre tzakúrre?*
23. Espotz: - Eta 'ilazi'? galdetu genuen. - *No me entra*, izan zen erantzuna.
31. Eaurta: MCEk honela esan zuen: *nórk erran dakó kórri... tzakúrra il zála?*
35. Uztarroze: *nork oltu du zakurraren iltra?* ere bai, *oltu* hori, berez, 'bidali, igorri' izan arren.

Esaldioi beste bederatzi herriotan emaniko erantzunak:

Iturmendi	nór[k] egin dú... il bére txakúrra?
Beratsain	nók manatu dú zákurre iltzéko?
Gaskue	nók il dú, nók illázi* dú, gùre tzakúrre?
Arraitz	nórk igorri dú guré tzakúrre iltzéra? nórk agíndu* dú tzakúrre iltzéra?
Lantz	nórk erran dú... beré tzakúrre iltzéko?
Etulain	nók illázi du beré tzakúrre?
Leazkue	nók illàzi dú beré tzakúrre?
Eskirotz	nók il dú bére tzakúrre?
Olondritz	nók il dú bére tzakurrá? nók ilazi* dú... tzakúrra ?

Arraitz: Informatzaileak, guk bultzaturik, *agindu du* eman bazuen ere, geroxeago, 263. galderari erantzuna ematean, *manátzen dú* erabili zuen.

258. GALDERA

17. Anotz: *nór da gizón...* batekin abiatu zen berriemailea, *gero zéin de... mutíko oyetáik...* erabili bazuen ere.
29. Garaioa: Horrela gure oharretan, bitxi xamarra badirudi ere.
31. Eaurta: Esaldia MCErena da, CS honako erantzuna emanik zegoela: *nór dá mutiko guziétan fuérteagó?*

Esaldioi beste bederatzi herriotan emaniko erantzunak:

Iturmendi	zéin da mutíko fuértena?
Beratsain	zéin dé mutíllik fuértena?
Gaskue	zéin de mutíko fuertená? mutíl fuertená?
Arraitz	zéin de mutílle fuertiéna?
Lantz	zéin de emén mutíllik fuértiéna?
Etulain	nór da mutíko fuértena emén?
Leazkue	nor dá mutíllik fuerténa?
Eskirotz	nór da mutíle fuértená?
Olondritz	nór da mutíko azkàrrená?

Nº 257 ¿QUIÉN HA HECHO MATAR A SU PERRO? - QUI A FAIT TUER VOTRE CHIEN? - WHO ORDERED YOUR DOG TO BE KILLED?

Nº 258 ¿CUÁL ES EL MUCHACHO MÁS FUERTE? - QUEL GARÇON EST LE PLUS FORT? - WHICH BOY IS THE STRONGEST?

1. Ziordia	nok il in dík née txakúrra? (?)	zein da mútilla fuértiena?
2. Altsasu	nók agindu áu... orrén txakurr iltzéko?	zéin da mutíkoik eta... emén fuertéena?
3. Bakaiku	núk e agindu dú órren txakúrra iltzéko?	nór da... mútillik... indártsuena?
4. Dorrao	nok illázi ote dó órren txakúrra? nok illázi ot'ió?	zéin da mútil fuérteena?
5. Etxarri-Aranatz	zéñek il dáu... gué txakúrra? nók esan dó txakurra iltzekó?	zéin da emén mútilik fuérteena?
6. Arbizu	zéñek agindu dú zéra, txákur iltzia?	mutíko fuérteéna zéin da? / zéin da mutíkoik fuertéenà, índar(t)suená?
7. Uharte-Arakil	nók màndatu dú bére txákurra iltzie?	zéin da mutílliken bizkórrena?
8. Murgindueta	nok, nórk manátu dú txákur orí iltzéa?	zéin da motíkoa fuertéena?
9. Ihabar	nók iñázi dió iltziá gúre txákurrei?	zéin da mutíl fuértená? azkárrená?
10. Madotz	nok eén do il... bé(e) zakúrre? nók illéaze ó bé(e) zakurre?	nór da... zéin da... mútillei(k) fuértena?
11. Egiarreta	nok ein du ileazi bere zakurrari? nok mandatu du be zakurre ilzeko?	nor da gazte azkarrena?
12. Urritzola	nok il du bere zakúrre? (?)	zein da mutíllik bizkórrena?
13. Larunbe	nók esán dioté gué zakúrre iltzéko? nok (illázi* du) bére zakúrrei?	nór da mutílle fuértena?
14. Beorburu	nók il du bére zakúrre?... bére zakúrre iltzéa?	zéin de mutíko fuerténa?
15. Usi	nork il du áren zakúrre? no(r)k manátu du iltzéa áren tzakúrre?	nor da mutíllik fuerténa?
16. Ziaurritz	nork erran du tzakurre iltzeko?	zein de mútilik fuerteená?
17. Anotz	nork erran du iltzéko tzákurr ói?	zéin de... mutíko oyetaík... fuérteago? (fuértena*, azkárrena*)?
18. Olaitz		zein mutille...?
19. Ilurdotz	nork in dú iltzéa... iltzéko bére tzakúrre?	zéin mutíkõa da... fiérrágo? dénen értian zéin dé mutíko fiérrená?
20. Inbuluzketa	nók mandátu dú iltzéko gúre, beré* tzakúrre?	zé mutíko dá azkárren(e)a?
21. Urniza	nók in du il bée tzakúrrei?	zéin de mutíko fiérrena?
22. Aurizberri	nok ilazi du bere tzakurra?	nor da mutíko fierrena?
23. Espotz	nor (nok?) in dú iltzéa da (!) txakúrra?	zéin dé mutílle... (azkarrena*)?
24. Arrieta	nork manátu du tzakúr goi iltzéko?	zein da mutíko fiárrena?
25. Azparren	naúsia il du txakúrra (?)	nor da mutila... (azkárrena*)?
26. Garralda	nok ein du, nok manatu du iltzera zure tzakurra?	zein da mutíko azkarrena?
27. Aria	nok ilazi du bere zakurra?	zein da mutíko azkarrena?
28. Hiriberri-Aezkoa	nork manatú du bere tzakurra iltzera? nork ilazi du bere tzakurra?	zein da mutíko fuertena?
29. Garaioa	nórk ilázi dú bére (t)zakúrra?	zéin da mùtik árkarréna?
30. Abaurregaina	nork il du zure tzakurra? (?)	zein da mutíko fuertena?
31. Eaurta	nórk il dú, (ilàzi* dú) órren txakúrra?	zóin da mutíko guziétan... (fuértena*)?
32. Espartza	nork érran dakó il zaéla txákur kóri?	zoin da mutílik fuertena?
33. Ezkaroze	nork egin du txakurráren iltzea?	zoin da mútil azkárrena?
34. Otsagi	nork ilarazi du bere txakurra?	zoin da mutíko azkarrena?
35. Uztarroze	nórk egin dú il zazéila àren zákurra?	zóin da mítil fuertá(g)oa? (?)

259. GALDERA

- 18. Olaitz: Informatzaileak zera gaineratu zuen: *eta eztaki nik non dagon naúsie*.
- 21. Urniza: *étxe áu* gehiago, omen, *étxe gáu* baino.

Esaldioi beste bederatzi herriotan emaniko erantzunak:

Iturmendi	noéna da etxe áu?
Beratsain	ítxe orí núena da?
Gaskue	nórena dá itx áu?
Arraitz	noréna da itx áu?
Lantz	nórena dá étx au?
Etulain	noéna da ítxe au?
Leazkue	noréna dá itx áu?
Eskirotz	noéna dá étxe au?
Olondritz	nórena dá étxe au?

260. GALDERA

- 2. Altsasu: Erantzuna ematean berriemaileak *emén* leku-adberbioa erabili bazuen ere, beste une batzuetan *onútza* eta, kasuen arabera, *orrútza* eta *arútza* bildu genion.
- 6. Arbizu: *bota uk / bota un* bildu genuen halaber, hiketan.
- 14. Beorburu: *bota uk / bota un* ere bai.
- 28. Hiriberri-Aezkoa: *botouk / botoun* ere bai.
- 29. Garaioa: *botouk / botoun* ere bai.

Esaldioi beste bederatzi herriotan emaniko erantzunak:

Iturmendi	zé bota dezú orútza? (?)
Beratsain	zé botauzú, zér botauzú ór? émen?
Gaskue	zé botauzú emén?
Arraitz	zér botaizú zúk emén?
Lantz	zér botauzú emén?
Etulain	zér bótauzú emén?
Leazkue	zér botáuzu eman?
Eskirotz	zér botauzú emen?
Olondritz	zé bóta duzú ónatá?

Nº 259 ¿DE QUIÉN ES (A QUIÉN PERTENECE) ESTA CASA ? - A QUI EST (APPARTIENT) CETTE MAISON? - WHO OWNS THIS HOUSE?

Nº 260 ¿QUÉ HAS TIRADO AQUÍ? - QU'AS-TU RENVERSÉ ICI? - WHAT DID YOU SPILL HERE?

1. Ziordia	nórena da étxe au?	zér bota duk onéa, onúntza?
2. Altsasu	nóna da étxe au? etxe áu nóna da?	zér bóta dezú emén?
3. Bakaiku	étxe au núna da?	zuk, zé bota dezú onútza?
4. Dorrao	noéna dá etxe ou?	zé bota dezú onútza?
5. Etxarri-Aranatz	zéin da etx ónen naúsia?	zé tiétu ek émen? onútza?
6. Arbizu	etxé au zéñena a?	óútza zé bota ázu?
7. Uharte-Arakil	zéñena da ítxe au?	zé bota duzú ónia?
8. Murgindueta	ítxa áu nóna dá?	zé bóta uzú óneá?
9. Ihabar	noéna da ítxe áu?	zér bóta duzú emén?
10. Madotz	zeñéna a... étxe au?	zé botá duk oneá?
11. Egiarreta	norena da ítxe au?	ze bota uzu or? zer bota duk emen?
12. Urritzola	noéna da etxe au?	zer bota duzú emén?
13. Larunbe	nórena da ítxe au?	zé bóta duzú emén?
14. Beorburu	noéna da ítxe au?	zé bóta uzú ónará?
15. Usi	nórena da itx áu?	zer bóta duzú emén?
16. Ziaurritz	etxe au norena da?	zer bota duzú emén?
17. Anotz	nórena da ít x áu?	zér bóta dözü onára?
18. Olaitz	norena* da ítxe au?	zer bota uk emen?
19. Ilurdotz	noréna da étxe gáu? étxe áu?	zér bòta dúzu emén?
20. Inbuluzketa	nóna da ítxe au?	zér bota uzú eméndik? zér bota uzú onára?
21. Urniza	noéna da étxe gáu? noéna da étxe áu?	zé bota uzú emén? zé(r) bóta úk emén?
22. Aurizberri	norena da etxe au?	zer bota duzu emen?
23. Espotz	noena da etxe gau? etxé gáu, etxé góí noén da?	zér bota uzú ór? emén?
24. Arrieta	noéna da étxe gáu?	zé bóta uzú onára?
25. Azparren	nóina da étxe gáu?	zér botátu (duzú*) emén?
26. Garralda	noena da etxe gau?	zer bota duzu gemen?
27. Aria	norena da etxe gau?	zer bota duk gen?
28. Hiriberri-Aezkoa	noena da etxe ou?	zer botouzu gena?
29. Garaioa	noéna dá étxe gau?	zér botá uzú géna?
30. Abaurregaina	norena da etxe gau?	zer bota tuzu gen?
31. Eaurta	nórna da étse káu?	zér tirátu, zér egótzi dúk kóna?
32. Espartza	nórna da étse káu?	zér egótzi duk kóna? zér egótzi dúk ken?
33. Ezkaroze	norna da etse kau?	zer egótzi duk kona?
34. Otsagi	norna da etxe kau?	zer egotzi duk kona?
35. Uztarroze	nóren da étse kaur?	zér égotxi dun kóna?

261. GALDERA

- 18. Olaitz: Lan honetako 474. galderan ere, antzera, ‘apagas, has apagado’ agertuko da.
- 14. Beorburu: Hiketan, baina, ‘itzel’ erabili zuen berriemaileak: *itzél dúk / itzél dún*.
- 19. Ilurdotz: Erantzuna eman ondoren berriemaileak nolahalako zehaztasunak egin zituen, guk eskaturik: *itzuldu ya es... apagado; itzul duzu, vamos...* Geroago, baina, 474. galderari (gazt. ‘ha apagado’) erantzuna ematean, *itzéldu* du eman zuen.
- 23. Espotz: - ‘Apagar’, ‘itzali’? galdetu genuen. - *Itzále* (sic) *también es apagar*, izan zen erantzuna.
- 24. Arrieta: Koadroetako erantzunak, agian, era honetan idatzi beharko genituzkeen: *zendáko itzáldu zu súa? / zéngatik itzáldu (u)k súa?* Dena dela, geroago (474. galderari erantzunak ematean, hain zuzen), berriemaileak zera esan zuen: *itzáltzen du / itzáli du*.
- 30. Abaurregaina: Singularreko bigarren pertsonarako baino gehiago pluralekorako dirudien *duzue* hori bitxia iruditzen zaigu, Aezkoako era arrunta kasu honetarako ‘duzie’ baita, geroago, 267. galderari erantzuna ematean, agerian geratuko den bezala: *pikatu egurra bildu duziena*.

Esaldioi beste bederatzi herriotan emaniko erantzunak:

Iturmendi	zéati il dezú... súa?	
Beratsain	zeátik itzéli duzú súe?	
Gaskue	zégatik itzél duzú sué?	duk / dun
Arraitz	zergatik itzéi zu zúk súe? itzáli zu súe?	
Lantz	zégatik itzél duzú súe?	duk / dun
Etulain	zergatik itzél duzú súe?	
Leazkue	zertáko itzéli uzú súe?	duk / dun
Eskirotz	zérgatik.... itzéli* zú súe?	
Olondritz	zertáko-ta, itzáli uzú sué? zértako itzáli zu súe?	duk

Honen eskuin aldeko orriko koadroetan ez dira aditz laguntzaileei dagozkien era alokutiboak idatzi, 55. galderari emaniko erantzunetan jada agertu direlako.

262. GALDERA

- 1. Ziordia: 278. erantzunari egin diogun oharrean agertzen den ‘dukai’ era ekarri dugu hona (salbuespenez bada ere, nolabaiteko *collage*-a eginez), galdera honi emaniko erantzuna honakoa izan baitzen: *zénbat íri du errían?*
- 2. Altsasu: Aditz trinko hori pluraleko bigarren pertsonari dagokiola iruditzen zaigu, ez hirugarrenari.
- 3. Bakaiku: *tuái* hori, agian, *tuéi* izan daiteke.
- 4. Dorrao: Galdetu bide genuen ia horrelako galderak egitean aditza pluralean erabiltzen den. Hona erantzuna: *ez, ez, ez... gúk sékula; bétí ‘zénbat ídi doi’ eta...* Edozein kasutan *doi* hori ‘daude’ da –era alokutiboak *dioik / dioin–*, eta ez ‘dute’.
- 5. Etxarri-Aranatz: Jlk, lehenik, zera eman zuen: *zénbat ídi dée erríen?*
- 6. Arbizu: *dazkiye* aditz laguntzailearen era alokutiboak ere bildu genituen: *zazkiye / zazkane*.
- 9. Ihabar: *dozkite* horren era alokutiboak MHk ere eman zizkigun: *zozkitek / zozkiñe*.
- 12. Urritzola: Gure oharretan *érrin*, akats bat dela medio ziurrenik.
- 14. Beorburu: Erantzuleak, lehenik, zera eman zuen: *zénbat ídi daudé erríen?*
- 29. Garaioa: Informatzaileak, hasieran, zera erantzun zuen: *zénbat ídiak díra errían?*
- 35. Uztarroze: ‘zomat’ behar luke horrek, antza, baina *zomáin* esan zuen berriemaileak. Honek, gainera, aditz laguntzailearen era alokutiboak erabili zuen esaldia galdera baten testuinguruan egon arren, 256, 257, 258 eta 259. galderei erantzuna ematean egin ez bezala.

Esaldioi beste bederatzi herriotan emaniko erantzunak:

Iturmendi	zénbat ídi daukái errí(y)an?
Beratsain	zénbat idí-paré diré errién?
Gaskue	zenbát idí diré errién?
Arraitz	zénbat ídi ttuté errién?
Lantz	zénbat idí tuté errién?
Etulain	zenbát idí tuté errién?
Leazkue	zénbat ídi tuté errién?
Eskirotz	zénbat ídie... íten duté errién?
Olondritz	zénbat... ídi diré errién? zénbat tutzté?

Nº 261 ¿POR QUÉ HAS APAGADO EL FUEGO? - POURQUOI AS-TU ÉTEINT LE FEU? - WHY DID YOU PUT OUT THE FIRE?

Nº 262 ¿CUÁNTOS BUEYES TIENEN EN EL PUEBLO? - COMBIEN DE BŒUFS ONT-ILS DANS LEUR VILLAGE? - HOW MANY OXEN HAVE THEY IN THEIR VILLAGE?

1. Ziordia	zetáko il duk súa?	zénbat íri dukái errían?
2. Altsasu	zéngeti... súa, il dézu?	zénbat ídi dukazkizubéi erríyen? (?)
3. Bakaiku	zégatik itzáli duk... sú(b)a?	zénbat ídi dekái, íbilko tuái...?
4. Dorrao	zéngati itzél dezú súba?	zénbat ídi dói érríyen?
5. Etxarri-Aranatz	zéngati íl dek súba?	zénbat íri dazkabié erri(y)än?
6. Arbizu	súba zétako itzáli (d)úzu? zétako il duzu?	zénbat ídi daudé érríyen? zénbat íri dazkiyé erríyen?
7. Uharte-Arakil	zéngati súe íl duzu? itzél duzú?	zémat ídi dozkié erríen?
8. Murgindueta	zeátik itzéldu zú súe?	zénbat ídi dué erri ontán?
9. Ihabar	zéngatik itzéli duzú súe?	zénbat ídi dozkité erríen?
10. Madotz	zeréngati itzále ok súu?	zénbat ídi da(i)é érrin? zénbat ídi dáuзки érrin?
11. Egiarreta	zertako itzeli uzu sue?	zenbat idi dute erríen?
12. Urritzola	zeéngatik súe itzéli duzu?	zénbat idi ttuté érríen?
13. Larunbe	súe zeátik ítsel duzú?	zénbat ídi deé érríen?
14. Beorburu	zeátik... itzéli dúzu súe?	zénbat ídi daudé érríen? zénbat ídi dauzkité erríen?
15. Usi	zergátik itzél uzú súe?	zénbat ídi diré érríen?
16. Ziaurritz	zeátik itzéli tzu súe?	zémat ídi tuzié erríen? (?)
17. Anotz	zérgátik itzéli dözú súe?	zénbat idiek... duté erríen?
18. Olaitz		zenbat idi diré erri ortan?
19. Ilurdotz	zérgátik, zérgatik itzúl duzú súbie? súbea?	zénbat ídi... dute érríen?
20. Inbuluzketa	zétako itzéli zu súe?	zénbat ídi diré, zénbat ídi tuzté erríen?
21. Urniza	zérgatik itzéli duzú súe? zérgatik itzéli duk súe?	zénbat ídi duté erríen?
22. Aurizberri	zergatik itzali duzu sua?	zenbat idi dituzte erríen?
23. Espotz	súa... nóla...	zénbat idiek deuré érríen?
24. Arrieta	zendáko itzál duzu súa? zéngatik itzál duk súa?	zénbat ídi bauté érrí orretán?
25. Azparren	zéngatik itzáli (duzú*) súa?	zénbat ídiak diré érríen?
26. Garralda	zerengatik itzali zu sua?	zemat idi dute erríen?
27. Aria	zertako itzali duk sua?	zenbat idi tuzte erríen?
28. Hiriberri-Aezkoa	zerengatik il duzu sua?	zenbat idi tuzte erríen?
29. Garaioa	zeréngatik itzáli uzú súa?	zénbat ídiak díra erríen? zénbat íde dute erríen?
30. Abaurregaina	zerengatik il duzue sua? (?)	zenbat idi da erri gontan?
31. Eaurta	zérengatik il dúk súa?	zómat ídi dié érríen?
32. Espartza	zérgatik il duk súa? zétako il dúk súa?	zómat ídi tzíe érríen? zómat ídi dáude érríen?
33. Ezkaroze	zendako il duk súa?	zomat ídi tzíe érríen?
34. Otsagi	zetako il duk sua?	zomat idi die erríen?
35. Uztarroze	zéren lótu dun súa?	zomáin béi (?) déin ídian?

263. GALDERA

2. Altsasu: FGk besterik ere eman zuen: *naúsiak sáten dáula... ordénak emáten tú eta... gizonak eta... biltzéko*.
5. Etxarri-Aranatz: Esaldi honetan Jlk *dou* aditz laguntzailea erabili bazuen ere, egokia dirudiena bestalde, AEk *dau* gisako era na-
hiago zuela adierazi zigun.
19. Ilurdotz: Hona bestelako erantzuna, oso zehatza ez bada ere: [nausiek] *erran du gizonak bildu daizkiela betiko lekuen*. Koa-
droetan idatzi dugun esaldian agertzen den *deitzile* subjuntiboko aditz laguntzailea edota 264. hurrengo erantzunean agertuko den
dai(t)zile aldaera 'daitezela' era ezagunetik hurbilago dago, *daizkiela* bitxi hori baino.
23. Espotz: Guk proposatu 'biltzeko' hori dela eta, 'eso es recoger' esan zuen berriemaileak.
31. Eaurta: Esaldiaren bukaeran erantsi dugun *bil téla* hori MCEri zor zaio, honi era hau egokiagoa iruditu baitzitzaion CS-ek ema-
niko *bil téila* baino. MCEk, gainera, esaldi osoa eman zuen: *álkateák, abér, e(g)ún, reunióne déla ta fán téla gizonak*.

Esaldioi beste bederatzi herriotan emaniko erantzunak:

Iturmendi	nagúsiyak agindu dú erríko jendéa biltzeko
Beratsain	naúsiék manátzen dú erríko gizonák biltzekó, juntatzekó
Gaskue	nausiék erràten dú erríko gizonák... juntétu daitzile
Arraitz	nausiék manátzen dú... erríko gizonák yuntätzéko
Lantz	nausiék manátzen dú... erríko gizonák biltzéko
Etulain	naúsiék... manatzén* du, erríko gizonák bil deizíl itxéra
Leazkue	nausiék manàtu dú, manatzén du erríko gizonák bil téizila, in tzátela billéra
Eskirotz	naúsie, ordénatu dú, erríko gizonák reúnitzeko
Olondritz	naúsiak-eta ordènatzen dú-ta, erríko... gizonak-eta... biltzéko

264. GALDERA

- Lan honetako 514. galderan ere 'ahora' hitza agertuko da.
2. Altsasu: Aurrenik *eméndi(k)* bildu genion FGri. JMi zehaztasunak eskatu eta, honek *eméti* eman zuen.
5. Etxarri-Aranatz: Koadroetako erantzunak Jlrenak dira baina AEk ere eman zuen berea: *nik nái dé t zúen úmiek fatéko goái*.
Honek, gainera, alokutiboak eskatu genizkiolarik, *yiet* eta *ñet* eman zituen.
6. Arbizu: *nuke* horren alokutiboak *níkek* eta *níken* dira, berriemailearen arabera.
31. Eaurta: Erantzuna MCErena da, CS-ek zera eman baitzuen: *nai xut zúre úmiak, zúre sémiak fán dréila órai*. Hots, xukako tra-
tamenduari dagokion *xut* aditz laguntzailea *zúre* izenordearekin nahasi zuen.

Esaldioi beste bederatzi herriotan emaniko erantzunak:

Iturmendi	nai dú t zúen seméak... doazíla, goáixe... o beláxe!
Beratsain	nik nai dú t, zué(n) semiák, emendik yoateá orái
Gaskue	nik nai dú t zúen semiák daizíle oáñ, dazíle oáin > diet / diñet
Arraitz	orái nik... nai dú t zure sémiak yoan daizíle... zúen sémiak
Lantz	náut zuen sémiak yoán daitzéla órai > diet / diñet
Etulain	náut guré (?) mutikoak dazíle órai / nai dú t zúen sémiak dazíle órai
Leazkue	náut zúen sémeak dazíle orái > diet / diñet
Eskirotz	nai dú t zuré seméak... dazíle* orái
Olondritz	nái du(t) oráin zúen sém(i)ek-ta zázten eméndik, dázile* > diet / diñet

Honen eskuin aldeko orriko koadroetan ez dira aditz laguntzaileei dagozkien era alokutiboak idatzi, 203. galderari emaniko erantzun-
etan jada agertu direlako.

Nº 263 EL JEFE ORDENA QUE LOS HOMBRES DEL PUEBLO SE REÚNAN - LE CHEF ORDONNE QUE LES HOMMES DU VILLAGE SE RASSEMBLENT - THE CHIEF ORDERS THE MEN OF THE VILLAGE TO ASSEMBLE

Nº 264 QUIERO QUE VUESTROS HIJOS PARTAN AHORA - JE VEUX QUE VOS ENFANTS PARTENT MAINTENANT - I WISH YOUR CHILDREN TO LEAVE NOW

1. Ziordia	nausiak (esaten du*) júntatzéko... gizon gúziyak	nai diét ire semék fan diéla, fatéko, orái
2. Altsasu	naúsiak agíntzen dáu, erriko gizonák bíldu daizéla	nai dót zen umiék goái fatí emeti, oái fan... dazíla
3. Bakaiku	naúsiak e... agíndu dú erriko gizonák reúitzeko	ník nái dót zúen sémiak fatéko eméndik
4. Dorrao	naúsie... emán do ábisuá erriko gizonak bíltzeko	nei dot zuen umiék fátéko orái
5. Etxarri-Aranatz	nausiak agíntzen dóu... érriko gizonák juntatzéko	nái dét zúen semík duezéla; ník nei dét duezéla goái, zúe sémiak
6. Arbizu	naúsiak aíndu u érriko gizonak bíltzeko	nái nuké zúben sémiak oái fátia
7. Uharte-Arakil	naúsiak manátzen dú erriko gizonák bíltzéko	nái dút zúen semeák oráin juátéko
8. Murginduetza	naúsiak ágíndu dú erriko gizonák... bíltzéko	ník nai dút gúe semeák, óin... juatéko
9. Ihabar	nausiak mandátzen dú erriko gizonák bíldu daizéla	nái dút zúen sémeak dazíle oráin
10. Madotz	nausik manátzen dó, erriko gizonák bíldo itezéla	nai dút zue semék dizéla oáin
11. Egiarreta	nausie mandátzen du bíltzeko erriko gizonak	nai dut zure semeak dizela oain, guain
12. Urritzola	nausik esan du érriko gizonak bíltzeko	nai dut zuen sémeak dázitela oain
13. Larunbe	naúsiak esán dú érriko gizonak tortzéko dénak	nai dút zue(n) sémiak dazíle oáin
14. Beorburu	jéfeak manátu dígu... erri ontáko gizonák... juntetzéko	nai dút zúen sémeak datzíle orái
15. Usi	jéfiak manátzen du erriko gizonák uní daitzéla	naut zuen sémiak dazíle orái
16. Ziaurritz	nausiék erran du erriko gizonak bíltzeko	ník nai dut zuen umiak dazille emendik orai
17. Anotz	nausiak errán dú... érri guziko gizonák... júnte daitzile	nai dút zuen sémiak... dázile
18. Olaitz		
19. Ilurdotz	nausiak (mandátzen dú erriko gizonak*) juntetzéko, juntétu deitzile	ník nái dút zúen semeák orái joan dái(t)zile
20. Inbuluzketa	nausiak manátzen dú erriko gizonák in tzatéla júnte	ník nai dút... umiak dazile eméndik
21. Urniza	naúsie ordénatzen dú erriko gizonák juntetzéko, (bíld daitzile*)	nai dút zúen sémeak dazíle orái
22. Aurizberri	nausiak erraten du erriko gizonak bíld daitzela	naut zuen semeak joan daitzela orai
23. Espotz	nausiak erráten dú erriko gizonák (bíltzéko*)	ník nái du(t) zúre sémiak dazíla orái
24. Arrieta	naúsia(k) errán du erriko gizonák bíltzéko onára	ník naut zúen sémiak joan deitzéla orái
25. Azparren	naúsia (erráten dú*) gizonák erriak... (erriko gizonák*) júnta...	
26. Garralda	jaunak manátzen du erriko gizonak bíltzeko	nai dut zen semealabak dazela gemendik orai
27. Aria	nausiak manátzen du erriko gizonak bíltzera	nai dut zen umeak fan ditela orei
28. Hiriberri-Aezkoa	nausiak manátzen du erriko gizonak bíld ditela	orei nei dut, nout, zen umeak fan diten
29. Garaioa	nausiak manátzen dú erriko gizonák (bíld daitzila*)	nei dút zúen uméak dazéla orái
30. Abaurregaina	nausiak erraten du erriko gizonak junta ditela	zuen umeak fan diten orei nai dut
31. Eaurta	naúsiak ordénatzen dú erriko gizonák bíld tzéila; bíld téla	ník nái xút zúen sémeak fán drén orái, fan téla orái
32. Espartza	naúsiak manátzen dú erriko gizonák xúnta téla	nai dut zuen semiak fan diten orai
33. Ezkaroze	naúsia ordénatzen du erriko gizonak reúni téla	ník nai dut zuen sémeak fan dren, fan téla orái bérían
34. Otsagi	alkateak mandátzen du erriko gizonak xunta téla	nai dut zien semeak fan ten orai
35. Uztarroze	jéfiak ordénatan dién ideko gizonak reúniten dréila	nai diár zien sémiak érrin dréila orái

265 GALDERA

3. Bakaiku: Hona guztiz zehatza ez den beste erantzun bat ere: *ník gisátu nezáke... bàzkei(y)á, bidie(n) yamáteko.*
5. Etxarri-Aranatz: Koadroetako erantzuna JIrena da. AEri ere galdetu genion, halere, eta hark era honetan erantzun: *nāi dét jána préstatzia bídien jatéko.*
18. Olaitz: Informatzaileak laguntza txiki bat behar izan zuen erantzuna emateko.

Esaldioi beste bederatzi herriotan emaniko erantzunak:

Iturmendi	néi du(t) prestátzia bàzkariyá jatéko bídean
Beratsain	ník nai dút gisetú... bàzkarié bídián txatéko
Gaskue	nai dút prestátu bàzkarié bídián yatekó
Arraitz	nai dút prestátu yána bideráko
Lantz	náut prestátu yána, bàzkarié, bídián yáteko
Etulain	nai dút giséto bazkarié bídián yatéko
Leazkue	náut prestátu yatékõa bideráko
Eskirotz	nai dút gisátu bazkarié yatéko bídean
Olondritz	naút-eta.... bazkária gisátu, ta bidéan yatéko

Santa Eulalia eliza, Ezkabarteri izena eman zion Ezkabari. Bi familia bizi dira bertan - KA2010

Nº 265 QUIERO GUIJAR LA COMIDA PARA COMERLA DE CAMINO - JE VEUX FAIRE CUIRE DE LA NOURRITURE POUR LA MANGER EN ROUTE - I WANT TO COOK SOME FOOD TO EAT ON THE WAY

1. Ziordia	bazkária in ber diát bídian játéko
2. Altsasu	nai dót ta, bazkári eití... bídëan jatekó
3. Bakaiku	ník nai dót e, gísatu at... rántxo eín, bazkái(y)a bídia(n) játéko
4. Dorrao	néi dot bázkaya préstatzíá bídien játéko
5. Etxarri-Aranatz	bazkária nái dét préstatzía, bídien játéko
6. Arbizu	nái dut bazkária... gisätzéa bírien játéko
7. Uharte-Arakil	nai dút jána gisetú bídien játéko
8. Murgindueta	nái dút gíxetu báskarié eo jána bídian játéko
9. Ihabar	nái dút gisetú bazkárie bídean játéko
10. Madotz	nai dút gisáto bazkárie bídñin játéko
11. Egiarreta	nai dut prestatu bazkarie bidean jateko
12. Urritzola	nai det prestátu jána bídëan jateko
13. Larunbe	nai dút ín bazkárie bídëan játéko
14. Beorburu	nai núke, nai dút... gisetú bazkárie bídëan játéko
15. Usi	naut gisetú bazkárie yatéko bídian
16. Ziaurritz	nai dut prestatu bazkaria bídian yatéko
17. Anotz	nai dút in bazkárie bídian yatéko
18. Olaitz	nai dut bazkarie in yateko bidian
19. Ilurdotz	nik, prestátu... nai dút bazkárie bídian yatéko, yan tzátela bídian
20. Inbuluzketa	nai dút ín yatékua bídian yatéko
21. Urniza	nái dut gisetú bazkárie yatéko bídean
22. Aurizberri	naut bazkaria in bidean yateko
23. Espotz	bazkária ín biar dúgu, ín biar dút, yátekó bídiän
24. Arrieta	nik naut prestátu meréndua, bazkária, bídian yatéko
25. Azparren	
26. Garralda	bazkaria prestatu nai dut bidean xateko
27. Aria	nai dut prestatu bazkaria bidean xateko
28. Hiriberri-Aezkoa	bazkaria prestatu nei dut, prestatu nout, bidean naen bezala xateko
29. Garaioa	néi dut konpóndu xána xatéko bídean
30. Abaurregaina	bidean xateko bazkaria prestatu nai dut
31. Eaurta	nai xút gisátu bazkária xatéko bídian
32. Espartza	nai dut bazkária egin eta géro bídean xan
33. Ezkaroze	nai dut gísatu bázkaria xatéko bídian
34. Otsagi	nai dut apaindu bazkaria xateko bidian
35. Uztarroze	nai diár égin báskaria xátako bídian

266 GALDERA

Lan honetako 556. galderan ere ‘enfermo’ hitza agertuko da.

Zenbait kasutan, inkestak bilduak izan diren azken urteetan bereziki, ‘zegoen’ aditz trinkoaren era alokutiboen galde egin zen.

3. **Bakaiku:** Aditz trinkoaren era alokutiboak *zoken / zonen* (nokako hau laguntza txiki batekin lortua).

4. **Dorrao:** Hona era alokutiboak: *zioien / zioiñen*.

5. **Etxarri-Aranatz:** Erantzuna JIri zor bazaio ere, AEk, kasu honetan, *gézki zoón* esan zuen eta baita, ohi bezala, alokutiboak erantsi ere: *zioban / zionan*.

6. **Arbizu:** Hona era alokutiboak: *ziobien / zionen*.

7. **Uharte-Arakil:** Era alokutiboak, *zioben / zionen*.

9. **Ihabar:** Herri honetan *zeoten / zeonen* gisako erak eman zizkigun MHe, alokutibotzat. Gainera, ekialdeko zenbait herritan ez be- zala, erlatibozko esaldien aurrekoa edo erreferentea aurrera eramateko joerarik ez baldin badago ere, behin bederen aditu dugu: *apéza esan duuné... Irúñen daö*.

10. **Madotz:** Galdetu genuen: Eta ‘eri’, esaten da hemen? ezezko erantzuna jasoz. Hemen ere, aipatu erreferentea aurrera erama- teko joerarik ez dagoen arren, inoiz biltzera iritsi gara: *apéza esán dotená*.

12. **Urritzola:** Herri honetan ere, aipatu erreferentearen kokapena dela eta, jarraiko adibidea dugu, halakoak ohikoak izan ez arren: *dáñu ittén duzténa* [zuek].

14. **Beorburu:** Hona era alokutiboak: *zeoken / zeonen*.

19. **Ilurdotz:** ... *éri zegó** ere ontzat eman zuen, guk proposaturik.

24. **Arrieta:** Lehenago aipatu erreferentearen kokapena dela eta, hemen, inoiz, *gur étxe... sortuán* bildu dugu.

28. **Hiriberri-Aezkoa:** Alokutiborako *xeota / xeona* bildu zuen Elena Juanperezek.

31. **Eaurta:** MCEri ere bildu genion erantzuna: *atzó xin zén gizona éri dióxu... éri zióxun*.

32. **Espartza:** Galdera honi erantzuna ematean ez, baina, herri honetan ere, Uztarrozeko berriemaileak erakutsi moduko egitura era- billi zuen inoiz Dionisia Garatek: *geró, ègon zrén láurak, kán bisitatzén Irúñan, láur fan drénak xúnto*. Eaurtan eta Otsagin ere, egitura bera darakusan adibideren bat bildurik gaude.

35. **Uztarroze:** Berriemaileak tokako alokutiboa (iraganaldiko esaldietan nokakorako ere zabaldu ohi zena) erabili zuenez, esaldia- ren bukaera aldian *zagon* era indefinitua erantsi dugu. Esaldi horrexen aldaera bat bildu genuen orobat: *gizon xin zena atzo, xin zia eri*. Eta joera berbera erakusten duten beste adibideak ere baditugu: *gária èrran dugúna* edota *txíki daudénak xoán tun xá Erribrará*, adibidez.

Esaldioi beste bederatzi herriotan emaniko erantzunak:

Iturmendi	atzó etor tzán gizoná gáizki zeón
Beratsain	átzo torri zén gizoná zeón gáizki
Gaskue	atzó torri zén gizon oré dagó gáizki... zegón gáizki
Arraitz	atzó torri zén gizona zegón éri
Lantz	atzó torri zén gizoná zegón éri
Etulain	atzó torri zén gizon uré dagó erí... zagón éri
Leazkue	atzó torri zén gizona zagón éri, ez óngi
Eskirotz	átzo torri zén gizoná... dagó éri, zegó éri
Olondritz	átzo, etórri zen gizona zén éria

**Nº 266 EL HOMBRE QUE VINO AYER ESTABA ENFERMO - L'HOMME QUI EST VENU
HIER ÉTAIT MALADE - THE MAN WHO CAME YESTERDAY WAS ILL**

1. Ziordia	átzo gizon bat étor zen, gáixo
2. Altsasu	atzó etor zàn gizoná géixo... geixó zaón
3. Bakaiku	atzó etorri zán gizoná... géixo zón
4. Dorrao	atzó etór tzan gizoná géizki zegón
5. Etxarri-Aranatz	atzó etor tzén gizon úra... dó gézki, zón gézki
6. Arbizu	átzo etór zen gizon úra gézki zeón
7. Uharte-Arakil	atzó etòrri zén gizoná géizki zión
8. Murginduetza	atzó tor tzén gizona gáizki zeón
9. Ihabar	atzó tor zén gizona zeón gézki
10. Madotz	atzó etorri zén gizoná zeón gáizki
11. Egiarreta	atzo etorri zen gizona gaizki zeon
12. Urritzola	atzo torri zen gizona gaixo zegoan
13. Larunbe	atzó tor tzén gizoná... étzeon óngi
14. Beorburu	átzo etórri zen gizona... gáizki zéo
15. Usi	átzo torrí zen gizon óré zeón gáizki
16. Ziaurritz	atzo torri zen gizona gaizki daó
17. Anotz	átzo tòrri zén gizon óre... daó gáizki; gáizki zagón
18. Olaitz	atzo torri zen gizona ta dágó éri
19. Ilurdotz	átzo torri zén gizona... zégo gáizki
20. Inbuluzketa	atzó torri zén gizon uré erí torri ze
21. Urniza	átzo etórri zén gizona zegó éri; atzó tórri zén gizona zeó éri
22. Aurizberri	atzo etorri zen gizona eri zego
23. Espotz	atzó etórri zé gizon bát... ta zeó... gáizki
24. Arrieta	á(t)zo etórri zen gizona éri zeó
25. Azparren	(átzo etórri zén gizona*)... dagó éri, gáizki
26. Garralda	eri zeo ta, atzo etorri zen gizon gura
27. Aria	atzo etorri zen gizona eri zeo
28. Hiriberri-Aezkoa	atzo etorrí zen, etor tzen, gizona eri zeo
29. Garaioa	átzo etór tzen gizona zéo éri, zéo géixo
30. Abaurregaina	atzo etorri zen gizona eri ze
31. Eaurta	átzo xin zen gizon kóri éri dióxu, éri zegón
32. Espartza	átzo xin zen gizona éri zagón, éri zióxun
33. Ezkaroze	atzo xin zen gizona, zagón éri
34. Otsagi	atzo xin zen gizona eri zego
35. Uztarroze	gizon xin zéna átzo, zaguá éri < zagon

267 GALDERA

Lan honetako 381. galderan ' recoge, ha recogido' agertuko da.

3. **Bakaiku:** Erantzunotan agertzen diren aditz laguntzaileak, laburdurak laburdura, ez bide dira egokiak, ez behintzat Yrizarren *Mvag-II* delakoa kontuan hartuz: 'dezai'.

5. **Etzarri-Aranatz:** Koadroetako erantzuna JIrena da baina AEk ere eman zuen berea: *guái bildu ezubién égurrá puskátu... txikítu!*

10. **Madotz:** Esaldi errepikatu honetako aditzari gagozkiola, lehenengo zatiak egokiagoa dirudi bigarrenak baino (Yrizarrentzat galdekatu genuenean ere *dezi(i)* eman baitzigun berriemaileak), baina bigarren zati hori ere interesgarria iruditu zaigu, duen egitura dela-eta.

17. **Anotz:** Informatzaileak besterik ere eman zuen: *egúr bildu duzún... egúr bildu ói párti zazú béztziandáko, erríko gízónandáko.* Koadroetan idatzi dugun esaldiaren bukaerako aditz laguntzailea dela eta, bestalde, Yrizarrentzako inkesta egin genionean (*Mvaanm*), *duze* gabe, *duzie* eman zigun.

19. **Ilurdotz:** Esaldia bukatzeko laguntza eskaini genionean, *de las dos formas...* esan daitekeela jakinarazi zigun berriemaileak. Lehenik, haatik, *zuék, egúrre bíldutu zuék, présta zazié sùbe itéko* moduko esaldi itxuraz akastuna emana zuen, hizketarako zituen mugen erakusgarri.

23. **Espotz:** *egúrra suendáko*, erantsi zuen berriemaileak.

Esaldioi beste bederatzí herriotan emaniko erantzunak:

Iturmendi	zuék txikítu egúrra... bíl zuena / zuék bildu zién egúrra... móztu
Beratsain	áutsi eúrre bíldu ziéná
Gaskue	bildú zien ègurr óyek lertú txazié
Arraitz	aútsi egúrre... átzo kárri ziñuzténa
Lantz	zuék bildu zién egúrre xeé zazie
Etulain	áutsi ór, kàrri gún egurr óyek, áutsi
Leazkue	pusketú egúrra, egúrre... kàrri ziéná / pùsketu kàrri zién egúrre
Eskirotz	partítu egúrre... bíldu... duziéna*
Olondritz	xeá zazié, pàrti zázie... bíldú zien eúrřá

Eusako San Esteban eliza, Ezkabarten - KA2010

Nº 267 PARTID LA LEÑA QUE HABÉIS RECOGIDO - CASSEZ LE BOIS QUE VOUS AVEZ RAMASSÉ - BREAK THE WOOD YOU GATHERED

1. Ziordia	móztu égurra, átzo ékar zenduéna
2. Altsasu	zék eta... txíki ezazubéi bildú ezubéin éburra
3. Bakaiku	zuék, áusi éburra bíldu ézuna / áusi eurrá bíldu zéna
4. Dorrao	zuék puskétu egurrá, órai bíltuik ziéná
5. Etxarri-Aranatz	ekár ttuzúbien egúrrák áutsi
6. Arbizu	bíldu dóziebén éurre txikítu
7. Uharte-Arakil	bíldu zuén égurre, bíldu zubén egurré txikíttu
8. Murginduetá	txikíttu e(g)urr ói / bíldu zén eurr ói txikíttú
9. Ihabar	áutsi kár duztén egúrr óri
10. Madotz	ausí bíldu (d)eziín e(g)úrrä / áusi éurra bíldu eiziéna
11. Egiarreta	autsi bildu zuen eurre
12. Urritzola	puskatu e(g)úrre bildu duztena
13. Larunbe	bíldu duzén e(g)úrre áutsi in biauзуé oáin
14. Beorburu	bíldu duzién e(g)úrre lértu
15. Usi	áutsi zazié egúrre zuék bíldu uziéna
16. Ziaurritz	egúrre karri duziéna áutsi zazié
17. Anotz	párti zazié... égur... bíldu duzéna
18. Olaitz	
19. Ilurdotz	zuék, prestá zazié... bíldútu... zuén egúrre, (bíldu duzién*) egúrre
20. Inbuluzketa	zázte egúrre austéra; bíldu tuzién éurrek autsázie
21. Urniza	áutsi zié éurre bíldu ziéná
22. Aurizberri	autsazie bil duzien egurra
23. Espotz	bíldu zié éurra ta géro, áutsi
24. Arrieta	bíldu zién sugárria (pikátu?) zazié
25. Azparren	
26. Garralda	arreil zazie bildu tuzien egurrak
27. Aria	autsi zazie ekarri duzien egurra
28. Hiriberri-Aezkoa	arreil tzazie bíldú zien eurra
29. Garaioa	ebáki zié bíldu zién egúrra
30. Abaurregaina	pikatu egurra bíldu duziéna
31. Eaurta	párti zazié bíldu zién egúrra
32. Espartza	bíldu zién egúrra párti zazié
33. Ezkaroze	párti zazié egúrra erau tziéna
34. Otsagi	bíldu zien egurra parti zazie
35. Uztarroze	píka zazéi egurra, égun bíltu zéina

268 GALDERA

Lan honetako 529. galderan ere ‘alto’ hitza agertuko da eta 307.ean ‘habla, ha hablado’.

- 2. Altsasu: Erantzunaren bukaera eskatu genion JMi, honako emaitzarekin: *éztá nîe (?) séme bezéin áltua.*
- 10. Madotz: Honako esaldia ere bildu genuen: *itz eén dotén gizóna eztá altuú zoré semée áñe.*
- 14. Beorburu: Jarraiko aldaketak ere bai: *gizona itz in dunaiki (...) bezín aundíe.*
- 17. Anotz: *gizón arréki...* moduko hasierarekin abiatu zen, aurrenik, informatzailea.
- 20. Inbuluzketa: Honako bukaera ere bildu genuen: *eztá... ain lúzia nòla nére (sic) úmia.*
- 23. Espotz: Gure berriemailea saiatu zen, nekez saiatu ere, erantzun egokiren bat bilatzen, baina bere saioaren emaitza, koadro-etan agertzen den esaldi eskasaz gainera, honako beste hau ere izan zen: *gizón (g)órren sémia, eztá...nére séme bezála; txípiago.*
- 33. Ezkaroze: Berriemaileak, lehenik, zera esan zuen: *nik xardoki tan gizona ez da kain gora, tan mozo, nola zure semea.*
- 35. Uztarroze: Honako hau ere bai: *egon nun gizon bateki eta ez dun kain andi nola yire semea.*

Esaldioi beste bederatzi herriotan emaniko erantzunak:

Iturmendi	nerékin itz àin den gizon arrék, gizon urá, ézta... gúre (?) sémea bezin... bèzin áltua
Beratsain	... nére semiá ézta nî bezéiñ áltoa... ní biñó altóago da
Gaskue	nerékin, neréki yolás in duén gizóna eztá zuré sémia áñekuá, zuré seméa bezéiñ andíe
Arraitz	gizóna egón déna nerékin, eztá aiñ áltõa... zuré semiá bezalákõa
Lantz	nerékin mintzétu dén gizóna eztá zué semiá bezéiñ áltõa
Etulain	gizóna, yolás bát in duéna neréki, eztá zuré seméa bezáiñ álto
Leazkue	nerekín yolás in duén gizóna eztá... zuré semiá bezéiñ áltõa
Eskirotz	gizóna, yardúki... dú nerékin, eztá zùre seméa ain lúzia
Olondritz	nerékin-eta... yardòki dén gizõn orí eztuzú neré seméa....

Beratsaingo informatzaileak emaniko erantzun des-egokiarekin batera –ikus koadroetako beste batzuk ere– zenbait lagunek galdera honek aurkezten duen egoerari egokitzeko izan zuten zailtasuna agerian geratzen da –276. galdera luzearekin ere antzera gertatu zen– hainbat alditan galdera bera bi zatitan-edo egin behar izan baikenuen, erantzunak horrela, sintaxiaren aldetik bereziki, aski desitxuraturik geratuz.

Olaizko San Migel Goiaingeruaren eliza - KA2012

Nº 268 EL HOMBRE CON QUIEN HE HABLADO NO ES TAN ALTO COMO TU HIJO - L'HOMME AVEC LEQUEL J'AI PARLÉ N'EST PAS GRAND COMME TON FILS - THE MAN WITH WHOM I SPOKE IS NOT TALL LIKE YOUR SON

1. Ziordia	gizona itz egin neri éztok aúndio ire semía bezéla
2. Altsasu	níkin ion dán gizón orrék, òrren umía eztá zúe semí bèzäin ándi
3. Bakaiku	gizón órrek e, nékin itz ein duná, ézta né (!) sémia bezáin áltu(b)a
4. Dorrao	neékiñ in don gizonak itzá, eztá zúe sémia bezín óundiya, áundiya
5. Etxarri-Aranatz	néekiñ itz ein duén gizon urá eztá zu(e) sémia bezéiñ áltua
6. Arbizu	néreki izkétan eóndu án gizon ói eztá nire (!) semía bezáin áundi
7. Uharte-Arakil	neéki itz ein duén gizóna, míntzetu den gizóna, eztá zúe sémie bezín áundie
8. Murgindueta	ník itz éin... eztá... semiá baño bizkórragó altúran
9. Ihabar	neékin izketan egóndu dén gizóna ézta zúre semeá bezín áundie
10. Madotz	nerékin itz eén dun gizoná eztá... zuré seméa bezín altúu
11. Egiarreta	nik itz ein duten gizona ezta zure semea bizin aundie
12. Urritzola	itz in dutén gizona ezta zure semea bezín áundie
13. Larunbe	ní jolásean e(g)ón naizén gizoná ézta zúe sémea bezíñ áundi
14. Beorburu	gizona, norekin... jolas in dút, eztá zúre sémea bezín áltóa
15. Usi	gizóna neréki itz ein duéna ézta zure sémia bezin áltoa
16. Ziaurritz	nik yarduki dutan gizona ezta zure semia bezain áltoa
17. Anotz	gizón batéki yolás in dút... eta eztá zúre sémia... bezín... aundie
18. Olaitz	
19. Ilurdotz	gizón... gizón arrékin yardúki dút... ézta zúre sémia bezéin aundie
20. Inbuluzketa	yolásean eon dén gizón orí eztá zúre semé adíne o... áin lúzia
21. Urniza	yardúki utén gizóna eztá zúre seméa bezéin góra, bezéin lúze
22. Aurizberri	erasi duten gizona ezta zure semea bezain gora
23. Espotz	gizón góí, gizón órí... nérekin yardúki du, da uméa da, da txipiágo
24. Arrieta	gizón orrekín egón naiz yardúkian, baño eztá zúre seméa bezáin lúze
25. Azparren	
26. Garralda	nik elekat uten gizonekin ezta zure semea bezein luze
27. Aria	nik elekatu dutan gizona ezta zure semea bezein luzea
28. Hiriberri-Aezkoa	gizon nik elekatu tanaekin ezta ire semea bezein luze
29. Garaioa	enékin mintzàtu den gizóna eztá ein góra o luzé, íre sémearen
30. Abaurregaina	nik elekatu dutan gizona ezta gain luzea nola ire semea
31. Eaurta	enéki xardóki duén gizóna ez dá kàin ándi nola zúre úmia
32. Espartza	xárdoki dút gizon batéki eta eztxú kain bomózo nola éne (!) sémia
33. Ezkaroze	nik xardoki tan gizona ez da zure semea bezain ándi
34. Otsagi	gizon ele erran dutanarekin ezta kain gora nola ire semia
35. Uztarroze	gizon bátekì èle érran diár eta eztún kain ándi nola yore sémia

269 GALDERA

1. **Ziordia:** Berriemaileak indefinituari egokituriko aditz-laguntzailea eman ez zigunez, erantzuna bere horretan utzi behar izan dugu, tokako adizki alokutibo hori eskuin aldean errepikatuz. Haatik, gure apunteetan dakusagun *etor zaganán* bitxi bat, 'etor zan garaian' ote da agian?
3. **Bakaiku:** Koadroetan idatzi dugun erantzuna berriemaileak aurrenik emana zuenarekin parekatu eta hobetsi dugu, egokiagoa delakoan, honakoa izan baitzen hura: *étorri zanién úra* (agian *uža*) *eskátu zuen*. Izan ere, berez 'nor-nori-nork' sailekoa behar lukeen azken aditz laguntzaile honi gagozkiola, koadroetan ezarritakoa beste hau baino egokiagoa bide da herri honetan, Yrizarren lanetan ere (*Mvag-II*) 'zan' agertzen baita.
5. **Etxarri-Aranatz:** Alokutiboak –'nor-nori-nork' gisakoak– AEk eman zituen, Jlk bere erantzunean 'nor-nork' saileko era erabilita ere.
21. **Urniza:** Errepasoa egitean, honela: *ellégatu zelaik eskátu zide úre*.
28. **Hiriberri-Aezkoa:** Galdegileak, *galdeintzade* horretaz gainera, *galdeintxaata* / *galdeintxaana* bildu zuen, hiketan.
31. **Eaurta:** Erantzuna CS-i zor zaio, laguntzaren beharra izan bazuen ere; MCEk honakoa eman zuen: *xín zénian enegána gáldin ziadáxun úr*.
34. **Otsagi:** Koadroetan agertzen den xukako alokutiboa herri honetako Isidora Paskualenari eta Sebastiana Eseberriari bildu genien aspaldi, elkarrizketa desberdinetan txertaturik. Gaude adizkera hori –eta berdin esan liteke Ezkarozen bildu nokako 'zadanan' eraz– higituz hasia zela ordurako, 'ziadaxun' beharko baitzuen gure iduriko –Ezkarozeko kasu honetan 'ziadanan'–, Eaurtan eta Espartzan bildu bezala.
35. **Uztarroze:** Berriemaileak 'nor-nori-nork' saileko era tripertsonalik gabe, 'nor-nork' gisako era bipertsonalak erabili ohi zituen, zen-bait alditan datiboa erantsita. Aldi honetan, adibidez, Uztarrozeko euskaraz ohikoa zen 'nor-nork' saileko 'zien' aditz laguntzaile indefinituaren –euskara batuan 'zuen'– alokutibo familiarra erabili zuen.

Esalldioi beste bederatzi herriotan emaniko erantzunak:

Iturmendi	alléatu zán garayán eskátu zuén úra	
Beratsain	tòrri zén garaién eskátu zién úre	> zireken / zirenen
Gaskue	tòrri zeláik eskátu zién úre	> zireken / zirenen
Arraitz	oná etòrri zélarik eskátu zirén úre	
Lantz	tòrri zeláik éskatu zi(d)én úre	> zireken / zirene
Etulain	tòrri zélaik eskátu zirén úre	
Leazkue	ellégatu zélaik eskátu zidén úre	> zireken / zirenen
Eskirotz	tòrri zeláik eskátu ziré úre	
Olondritz	... zeláik-eta eskátu ziré úrà	

Ilurdotz herriaren urrutiko ikuspegia - KA2010

Nº 269 CUANDO LLEGÓ ME PIDIÓ AGUA - LORSQU'IL EST ARRIVÉ IL M'A DEMANDÉ DE L'EAU - WHEN HE ARRIVED HE ASKED ME FOR WATER

1. Ziordia	etór zeneán éska ziaquéñ úda	> ziaquéñ
2. Altsasu	etór zan garaián... úra eskátu zuán	
3. Bakaiku	étor zanién úra éskatu zan	> zaken / zanen
4. Dorrao	elleátu zán garayán náí eskátu zutén utsá	> zien / ziñen
5. Etxarri-Aranatz	ètor zanién èskatu zén úža	> zieban / zienan
6. Arbizu	alléatu zén garaián už eskátu zitén	> zien / ziñen
7. Uharte-Arakil	elléatu zenién úre eskátu zién	> zieben / zienen
8. Murginduetá	tór tzenián eskátu zeén úre	
9. Ihabar	alleátu zénian eskátu zeén úre	> zeeten / zeenen
10. Madotz	alleátu zenén eskátu zeén uré	> zeeken / zeenan
11. Egiarreta	etorri zelaiken, etorri zelaik ure eskatu zeén	
12. Urritzola	etorri zelaík úre eskátu zerén	> zeeten / zeenen
13. Larunbe	tór tzelaík úre... eskátu zeén	
14. Beorburu	alleátu zeléik... eskátu zirén úre	> zireken / zirenen
15. Usi	ellegátu zeláik eskátu zirén úre	
16. Ziaurritz	etorri zelaik eskatu ziren ure	
17. Anotz	tórri zénean eskátu zirén úre	
18. Olaitz		
19. Ilurdotz	etórri zelaík eskátu ziré úre	
20. Inbuluzketa	tòrri zélaik eskátu zidén úre	
21. Urniza	ellégatu zeleík eskátu zué úre, eskátu zíre úre	
22. Aurizberri	etorri zelaik eskatu zeda ura	
23. Espotz	etórri (zelaík*) eskátu ziré, eskát(z)u zi(d)é úre	
24. Arrieta	elleátu zeláik eskátu zirá úra	
25. Azparren	etórri zé eta eskátu úra; etórri zelarik eskátu úra	
26. Garralda	etorri zelei galdein zade eni ura	> xadeta / xadena
27. Aria	etorri zeleik ura eskatu zade	> xadeta / xadena
28. Hiriberri-Aezkoa	elleatu zeleik galdein tzade, eskatú zade ura	> xaata / xaana
29. Garaioa	etórri zéleik eskátu záde úra, ur	
30. Abaurregaina	ellegatu zeleik galdein zade ur	> xareta / xarena
31. Eaurta	xin zelarík gáldin (zadán*) ur	> ziadakan / -nan / -xun
32. Espartza	xín zelarík galdín zadán ur	> ziadakan / -nan / -xun
33. Ezkaroze	xin zelarík eskátu zadán úra	> / zadanán
34. Otsagi	eldu zenean eskatu zadan ur	> / / zadaxun
35. Uztarroze	èltu zénian ésketu zía ur < zien	

270 GALDERA

Lan honetako 318. galderan 'se encuentran, se han encontrado' agertuko da.

- 1. **Ziordia:** Patxi Ondarra fraide kaputxino bakaikuarrek 'zaken' hauxe bildu zuen aspaldi, toketan, singularreko hirugarren pertso-narako, baina pluraleko hirugarren pertsona behar duen honetarako 'ziraken' –indefinituan 'ziran'– (Yrizar, *Mvag-II*)
- 3. **Bakaiku:** Alokutiboak *zieken / zienen*.
- 4. **Dorrau:** Alokutiboak *gittuen / gittuen*, azken errapasoa egitean BEk emanak.
- 6. **Arbizu:** Herri honetan *ittuben / ittuben* gisako biko berdina bildu genuen.
- 7. **Uharte-Arakil:** Herri honetan ere, antzera: *ittuen / ittuen* eman ziguten (hasieran y epentetiko batekin, baina gero halakorik ga-beak lehenetsiz).
- 9. **Ihabar:** *yuzen / yuzen* gisako alokutibo pareta eman zigun MHk, eta baita, geroaldiko balizko kasu baterako, *likek / liken* ere.
- 10. **Madotz:** Esaldi honetan berriemaileak *ziren* aditz laguntzailea bi aldiz erabili bazuen ere, Yrizarrentzako inkesta egin genionean (*Mvaans*) *zeen* eman zigun. Alokutiboak direla-eta, bestalde, *yittun / yittun* moduko pareta bildu genuen.
- 12. **Urritzola:** Bitxi da *zirán* hori, Yrizarrentzako inkesta egin genuenean (*Mvaanm*) *zi(r)en / ze(r)en / zeen* gisako aldaerak bildu bai-kenizkion informatzaile honi beroni kasu honetarako. Alokutibotzat, berriz, *ittun* eta *ittuen* eman ziguten toketan, eta *ittun* noketan.
- 14. **Beorburu:** Hona aditz laguntzailearen era alokutiboak: *yittuen / yittunen*.
- 17. **Anotz:** Bakarrik tokako era alokutiboa bildu genuen: *zitun*.
- 21. **Urniza:** Hona, errepasoa egitean, bildu genuen esaldiaren bukaera: *opátu zíre ta fan tzíre elkárrekin*.
- 22. **Aurizberri:** Hona biltzailearen oharra: *elkar iduriak, elkarrengana = se utilizaba en Espinal para expresar lo del refrán castellano "Dios los cría y ellos se juntan"*.
- 26. **Garralda:** Era alokutiboak: *zitua / zituna*.
- 27. **Aria:** Era alokutiboak: *zitua / zituna*.
- 28. **Hiriberri-Aezkoa:** Era alokutiboak: *zitua / zituna*.
- 30. **Abaurregaina:** Era alokutiboak: *zitua / zituna*. Erok bilduak izan ziren Aezkoako herri guztietan, beraz, modu berean eman zi-tuzten.
- 31. **Eaurta:** Era alokutiboak: *ituen / yituen* (toka), *ituen / yituen* (noka) eta *zintxan / xintxan* (xuka). Zukako alokutiboak ez genituen bildu.
- 32. **Espartza:** Agian, *fán zinxén* hori baino gehiago, 'fan zinxan' edo 'fan zintxan' itxaron zitekeen (xukako alokutiboa edozein ka-sutan, *txunen* gisako eraz gainera); hiketan, berriz, *yituen / yituen* bildurik gaude.
- 34. **Otsagi:** Hona gure oharretatik ateratako bi era alokutibo: *zintzan* (zuka) eta *xintxan* (xuka).
- 35. **Uztarroze:** Koadroetan agertzen den esaldiko bi kasuetan, *zria* behar luke izan aditz laguntzaile alokutiboak, inoiz edo behin *zreia* aditu baldin badugu ere. Era hori 'zren' (euskara batuan 'ziren') aditz laguntzaile laburbilduaren tokako zein nokako alokutiboa da, zukako alokutiboaren kasurako *zuntien* bildurik gaudela.

Esaldioi beste bederatzi herriotan emaniko erantzunak:

Iturmendi	gízona ta andriá, júntat zi(u)én (?) garáyán da jún tzián bátian	
Beratsain	gizóna ta makúmia, juntàtu zién biék eta élkarrékí juán zien	
Gaskue	gizóna ta makomiá juntétu zirén eta yoan tzirén biék elkárrekin	> ittuen / ittuen
Arraitz	gizóna ta emakúmia, yuntétu zirélaik ta geró yoan tzirén elkarrékin	
Lantz	gizóna ta makumía topátu zirén te yoán zirén biék, elkárreki	> ittuen / ittuen
Etulain	gizóna ta andría geátu zirén elkarréki ta yoan tzirén elkarréki	
Leazkue	gizóna ta andría... juntètu zíren ta yoan tzirén elkarréki(n)	> yituen / yituen
Eskirotz	gizóna ta maztékie enkontràtu ziré ta fan zirén... elkárri	
Olondritz	gizóna ta emáztea ta... bíldu zíen eta yoán tzién elkárrekin	> zuzken

Nº 270 EL HOMBRE Y LA MUJER SE ENCONTRARON Y PARTIERON JUNTOS - L'HOMME ET LA FEMME SE SONT RENCONTRÉS ET SONT PARTIS ENSEMBLE - THE MAN AND THE WOMAN MET AND WENT AWAY TOGETHER

1. Ziordia	gizóna ta andría... eta joan zakén (?) júntoak .
2. Altsasu	senárremáztik alkárrekin eon zían eta, batéri fan
3. Bakaiku	gizóna eta ándriá... bíllatu zién eta bátian jún zien, fán zien, alkárrekin
4. Dorrao	gízona eta ánria jún-tátu zían eta fan tzián batiá
5. Etxarri-Aranatz	juntètu zién gízona ta andría (eta) fan zién batían
6. Arbizu	gízona ta emámukea bíldu zién ta bátio, ta elkárri jun tzien
7. Uharte-Arakil	gízona ta andrie elkárrekin bildu zién ta elkárrekin jún zien
8. Murgindueta	gizóna ta mákumiá juntátu zeén ta júan zeén biék
9. Ihabar	gizóna ta emakúmea jún-tetu zeén ta juan zeén elkárrekin
10. Madotz	gizoná ta emakumeé billatu zirén ta joan tzirén elkárrekin
11. Egiarreta	gizona ta andrea bildu zeen eta juan zeen alkarrekin
12. Urritzola	gizona eta emakúmea jún-tatu zirán eta elkárrekin joan zirén
13. Larunbe	gizóna ta... mákumeá, élkarkí... in tzutén ta... joán tze(r)én biék
14. Beorburu	gizóna ta makúmea enkontrátu zirén ta yoán zirén elkárrekin
15. Usi	gizóna eta andréa juntétu zirén eta juán (t)zirén elkárreki
16. Ziaurritz	senarremáztiak juntatu zirén eta yoan zirén elkárrekin
17. Anotz	gizón óre eta maztéki úre, juntétu zirén biék eta yoán tzirén elkarreki
18. Olaitz	
19. Ilurdotz	gizóna eta maztékie opátu zirén eta f(u)án tzirén... juán tzirén elkár
20. Inbuluzketa	gizóna ta maztékie juntétu zirén ta juan tzirén elkárreki
21. Urniza	gizóna ta maztékie topátu zién ta fan tzié elkárrekin
22. Aurizberri	gizona ta maztekia topatu zire ta elkarrekin yoan zire
23. Espotz	gizóna ta emástíkie... fan ziré elkárrekin, elkárreki
24. Arrieta	gizón bat andréa(i)kin topátu zé, bídian, ta joán ziré elkárrekin
25. Azparren	gizóna (e)ta maztékia juntátu ta fan...
26. Garralda	gizona eta emaztekia juntatu zire eta elkarrekin fan zire
27. Aria	gizona ta mazteikia enkontratu zire ta elkarrekin fan zire
28. Hiriberri-Aezkoa	gizona ta emaztekia enkontratú zire eta biak fan tzire
29. Garaioa	gizóna ta emáztea aurkítu zíre ta fán tziré... elkárreki
30. Abaurregaina	gizona ta emaztekia juntatu zire eta fan zire biak junto
31. Eaurta	gízona ta emáztia xúntatu zrén eta fán zrén xúnto
32. Espartza	emáztia eta gízona enkontruarí emán zixén eta fán zinxén xúnto < zren
33. Ezkaroze	gizona ta emaztea xuntatu zren eta fan zren xunto
34. Otsagi	gizona ta emaztea enkontratu zren eta fan zren xunto
35. Uztarroze	gízona eta máztia enkontratu zía xunto eta xoán zriá xunto < zren

271 GALDERA

Esaldi honetako aditz partizipioaren ordeztasun *-joan / fan* edota *etorri*, kasu- batzuetan 'nor' kasuko nominalizazioa *-joatea / fatea* edota *etortzea* bildu genuen, *EAE*L-eko emaitzen arabera Nafarroako mendebaldean, hemen ageri den Uharte-Arakileraino baino are gehixeago, Iratxetarako iristen dena. Eremu honetatik ezker aldera ere, Gipuzkoa aldean bereziki agian, aski zabalduriko joera dugu hau (ikus, halaber, 203 eta 265. galderari eman erantzunak). Erantzulerik gehienek, bestalde, geroaldiarekiko balizko 'luke' aditz laguntzailerik gabe, iraganaldiko 'zuen' era erabili zuten. Behin ohar hau eginda, ez dugu, erantzunen alloan, parentesi arteko ohiko galdera-ikurra ezartzeko premiarik ikusi.

- 1. **Ziordia:** *zaken* aditz laguntzaileak ez dirudi egokia iragankorrerako.
- 3. **Bakaiku:** *nai zen* eta *ziken / zinen* era alokutiboak -nokakoa laguntza txiki batekin- errepasoa egitean eman zizkigun erantzuleak.
- 4. **Dorrao:** Hona era alokutiboak: *zien / ziñen*.
- 5. **Etxarri-Aranatz:** Koadroetan ageri diren erantzun biak Jlk eman zituen. AEri ere galdetu genion, halere, honako erantzunak bilduz: *béak nai zéen neékin etórtzia* (alokutiboak *ziyaan / ziñaan*).
- 6. **Arbizu:** Hona era alokutiboak: *ziyen / ziñen*.
- 7. **Uharte-Arakil:** Hona era alokutiboak: *zien / ziñen*.
- 9. **Ihobar:** MHk, hasieran, *óri, orrék* nai zuén juán neékin* eman zuen eta beste uneren batean honakoak: 1) *tórko yuké irékin*; eta 2) *gízon orrék náiko luké tórri zurékin* (sic). Alokutiboak direla eta, *náiko líkék / líkén tórri irékin* moduko adibideak erabili zituen.
- 10. **Madotz:** Hona era alokutiboak lehenengo esaldiari gagozkiola: *zean / zinan*.
- 14. **Beorburu:** Hona era alokutiboak: *likek / liken*.
- 21. **Urniza:** *nai lúke, igual* gaineratu zuen berriemaileak, guk berariaz galdetu ondoren, baina.
- 24. **Arrieta:** *béak nai luke etórri nerekin* eman zuen halaber berriemaileak, guk lagundurik, baina uste osorik gabe. Hark eman *nai zen tórri* hori, bestalde, gaztelaniazko 'se quería venir' baten parekoa iruditzen zaigu, esaldiari zentzu erreflexibo bat-edo emanez.
- 26. **Garraida:** Koadroetako erantzuna zertxobait ukitu dugu, biltzaileak zera idatzi baitzuen: *arek nai zinzen fan enekin*. Alokutibotzat *zia* (toka) eta *zina* (noka) moduko pareak bildu zen herri honetan.
- 27. **Aria:** Hona era alokutiboak: *zia / zina*.
- 28. **Hiriberri-Aezkoa:** Era alokutiboak honakoak: *zia / zina*.
- 29. **Garaioa:** *néi luké** esan zuen ondoren berriemaileak, lagunduta: *néi lúke, quisiera* gaineratuz.
- 30. **Abaurregaina:** Herri honetan ere, inkestak bete ziren Aezkoako beste lau herrietan bezala: *zia / zina* eman zuten.
- 31. **Eaurta:** Erantzuna MCEren da, CS-ek zera esana baitzuen aurrenik: *kórrek enékin fan náí... fán nai luké* énekin*. Iraganaldirako alokutiboak direla eta, *zikan* (toka), *zinan* (noka) eta *zixun* (xuka) bildurik gaude.
- 32. **Espartza:** Hona alokutiboak: *zikan* eta *zian* (toka), *zinan* (noka) eta *zixun* (xuka).
- 35. **Uztarroze:** Honako esaldiak ere bildu ziren: 1) *gízon korrék náí dién xoán éneki*; eta 2) *gízon korrék náí ékunén zía éneki xoán*. Koadroetara ekarri dugun esaldia dela eta, berriz, erantzuleak era indefinitua erabili balu, 'nai zien' esango zukeela uste dugu, horren hikako alokutiboa baita esaldian agertzen den *zia* hori (tokarako zein nokarako balio duena, bestalde). Zukako alokutiborako *ziezun* genuke, beste aldiren batean berriemaile honixe bildua.

Esaldiok beste bederatzi herriotan emaniko erantzunak:

Iturmendi	beák nai luké nerékin etórri / nai luké nerékin etórtzéra, etórtzea*
Beratsain	berák nai zuén torrí neréki
Gaskue	arrék tórri nai zuén nerekin > zien / ziñen
Arraitz	béak nai zuén tórri nerékin
Lantz	béak nai zuén etórri neréki / arrék nai zuén neréki tórri > zien / ziñen
Etulain	berák nai zuén torrí neréki
Leazkue	béak naíko zuen tórri neréki > zien / ziñen
Eskirotz	béak* nai zué tórri nérekin
Olondritz	árek-eta... náí zuén etórri nérekin... náíko zuén tórri

Beratsain, Gaskue, Arraitz, Lantz, Leazkue eta Olondritzko informatzaileek guk proposaturiko 'nai luke' bati baiezkora eman zioten, berez koadroan agertzen den *nai zue(n)* gisako erantzuna eman bazuten ere.

Nº 271 ÉL QUERRÍA PARTIR CONMIGO - IL VOUDRAIT PARTIR AVEC MOI - HE WOULD LIKE TO COME WITH ME

1. Ziordia	béak nei zakén, nai zakén néekin etórtzia
2. Altsasu	béak nai zeén niékin fatié
3. Bakaiku	bérak nái zuen néekin jútéa / nái zen...
4. Dorrao	arrék néi zuén neekín ètortziá, nèi izen zuén
5. Etxarri-Aranatz	beák nei zén neékin fatía / beák nái löké bíyar eo etzí fatía
6. Arbizu	órrek nái zubén nerékin etórtzeá
7. Uharte-Arakil	bérak nai zuén neréki juan / hérak nái izén zuén nerékí... juatiä
8. Murginduetza	beák nái zuen tórri néekin
9. Ihabar	gizón orrék náiko luké tórri neékin
10. Madotz	beák naikó zun etórri neékin / beak náiko luké etórri neékin
11. Egiarreta	beak nai zun nerekin juan
12. Urritzola	orrek naiko luke nerekin joan
13. Larunbe	gizónak nai zuén ne(r)éki joán / nai luké* joan neékin, neréki
14. Beorburu	bérak nai lúke tórri neréki
15. Usi	bérak etórri nai zuén neréki
16. Ziaurritz	orrek nai zuen, nai luké joan nereki
17. Anotz	gizon orrék tórri nai zuén neréki
18. Olaitz	
19. Ilurdotz	bérak nái zué, náiko zué juán neréki(n)
20. Inbuluzketa	gizónak naiko zué tórri neréki
21. Urniza	nai zué tórri nerékin; hérak torri nai zué nerékin
22. Aurizberri	berak nai luke nerekin joan
23. Espotz	gizón goi, gizón orrék, nai zué etórri, nerékin
24. Arrieta	bérak, ník usté, nái zen tórri néekin
25. Azparren	
26. Garralda	arek nai izin (izein?) zuen fan enekin
27. Aria	arek fan naiko zue enekin
28. Hiriberri-Aezkoa	berak fan neí zue enékin
29. Garaioa	neí izein tzué etórri enékin
30. Abaurregaina	arek nai zue enekin fan
31. Eaurta	árek nái zixún enékin fán < zuen
32. Espartza	árek nái zuén fán nendién árekin
33. Ezkaroze	berak nai zuen fan énekin
34. Otsagi	arek nai loke fan enekin
35. Uztarroze	árek nai ziá xoán éneki < zien

272 GALDERA

9. Ihabar: Esaldiaren bukaerarako *izénko yuké óna* eman zuen orobat MHk, hiketan.
17. Anotz: Besterik ere dakusagu gure oharretan: *gízon arrén (!) máten bázirén yatéra...*, alde batetik, eta (*maten*) *baziren yateko zerbait...*, bestetik.
26. Garralda: *izin* dakusagu oraingo honetan ere, aurreneko erantzunean bildu bezala, baina 367. galderari emanikoan *izein da 'será'* bildu zen.
31. Eaurta: MCEk ere eman zion erantzuna galderari, ez osorik baina: *egórri bada... xatéko, izánen xúnen, izánen xiúnen anái óna*.
32. Espartza: LSek *anáe ón* eman zigun esaldiaren bukaerarako.
35. Uztarroze: Honako esaldia ere bildu zen: *nai balin badun emon xatako zerbait, izanen yaz anaxe ona*.

Esaldioi beste bederatzi herriotan emaniko erantzunak:

Iturmendi	biálduko balú zébeit jatéko izien tzán ànai óna
Beratsain	biélíko balíe néri xáteko zérbait eré, izèin litzeké anáie óna
Gaskue	máten balíre yatéko pixka bát, izéngo zén, izéin tzen anái óna
Arraitz	neré anáyak igórtzen bálireké yána, izéin litzeké anái bet óna
Lantz	bigéli bálide zerbáit yatéko, izèin litzeké anái bét óna
Etulain	arrék igórtzen bálieké néri yatékua, izèin litzeké anái edérre
Leazkue	igórtzen balíde zerbáit yatékua, izèin litzeké... anáie bát óna
Eskirotz	neré anáea... igórriko... zerbáit yatéko izèin tzé anáea óna
Olondritz	igórtzen bádiré yatékoa, izáin tzén-ta anái ona... igórtzen baliré*

Gaskuen 'izengo' gehiago, omen, 'izein' baino: *izéngo báí, géyaó*.

273 GALDERA

- Lan honetako 274 eta 366. galderetan ere 'criado' hitza agertuko da, eta 473.an 'enciende, ha encendido'.
- 2 Altsasu: JMek ere antzeko erantzuna eman zuen: *mutíko orí izan balítz oná, arrék súba in bér tzen*.
6. Arbizu: Erantzunaren baitan agertzen den *izángo* hori bitxia iruditzen zaigu. Era jasoa erabili nai izanak bultzatu otu zuen berriemailea horrela ematera? 'izaan' itxaron beharko baitzen, agian, gure ustez.
21. Urniza: *bistíko* bildu genuen orobat, koadroetan agertzen den *biztíko* horrez gainera.
31. Eaurta: Informatzaileak, esaldiaren bukaerako *zuen* aditz laguntzailea emateko, laguntza pixka baten beharra izan zuen.
32. Espartza: Esaldi honi gagozkiola, lehenago, *EDEL* agertu zenean, *bízten zuén súa* idatzi baldin bagenuen ere (gure oharretan azaldu bezala), orain *biztíen zuén súa* idatzi dugu, oharra hartzean gaizki bildu genuelakoan. Orain, bestalde, eranskina gaineratu dugu, tartean aditz alokutiboa dela.

Esaldioi beste bederatzi herriotan emaniko erantzunak:

Iturmendi	izán balítz mòrroi óna sú(b)a iz-... píztuko* luké
Beratsain	mutílle óna izáneskeó, mutílle izéndu balítze oná etxékiko zuén súe
Gaskue	izéndu balítze mutílle oná ìnko zuén súe, ìñen zuén súe
Arraitz	izén balin bazén mutíl bet óna, biztíko zuén súe
Lantz	izén balítz... mutíl óna izen bálitz bíztuko zuén súe
Etulain	izen balítze séme óna... súe biztíko* zuen
Leazkue	izen balíz mutíll et óna... bixtíko zuén súe
Eskirotz	izán balítz* mutíle óna biztúko* zué súe
Olondritz	izán bazén... mùtil óna, eta... súa biztíko zuen

Beratsaingo informatzaileak zera gaineratu zuen: *nerí béin beñó geiagotán tokátu zakien*.

Nº 272 SI ME ENVIASE ALGO DE COMER SERÍA UN BUEN HERMANO - IL SERAIT UN BON FRÈRE S'IL M'ENVOYAIT QUELQUE CHOSE A MANGER - HE WOULD BE A GOOD BROTHER IF HE SENT ME SOMETHING TO EAT

Nº 273 SI HUBIERA SIDO UN BUEN CRIADO HABRÍA ENCENDIDO EL FUEGO - SI IL AVAIT ETÉ UN BON DOMESTIQUE IL AURAIT ALLUMÉ LE FEU - IF HE HAD BEEN A GOOD SERVANT HE WOULD HAVE LIT THE FIRE

1. Ziordia		kriáua óna bálín bazakén súa píztu zekén (?)
2. Altsasu	ne anáyak e... biélduko bálaúké jána, anáya óna izéin lizake	mutíll óna izàn balítz, súa arrék in bér tzen... arrék súba in bér tzen
3. Bakaiku	né anáyek, biélduko (b)aluké játekó, izángo litzaké anái oná	béra izángo balítzaké mórrói oná súba píztuko luke
4. Dorrao	nái biélduko baluké zérbeit játekó izèin litzeké anéi oná	izéndu balítzá mútilla oná súba ixéin zuen
5. Etxarri-Aranatz	biyélduko bálu ké jána, nèe anáyek, ez litzaké gáisto izángo... o txárra	mútill óna izándu balítzá, sú(b)a... éingo zen
6. Arbizu	játe píxkat biélduko bauké anái óna izáan litzaké	mútilla, óna izángo balítzé, súba píztuko zubén
7. Uharte-Arakil	biélduko balíe zérpett e játekó anéi bat óna izéen zen	morrói bet óna izándu bazén súbe píztuko zuén
8. Murginduetza	néi mán, biélduko baléke... zerbáit játekó, izénko zén anái óna	mútill óna izéndu balítzé, súbe iñik... úki biár zuen
9. Ihabar	játéko mánko báleeké zerpaitt izéinen litzeké anái óna	mútil óna izéndu bazén ixínko zuén súe
10. Madotz	biáleko báleé zerbáit játekó izáen litzeké anái bet óna	izándu balítzé mutíl bet óna ixíkiko zú(n) súe
11. Egiarreta	biáltzen ba... zerbait játeko izain zen anai bat ona	mutíl ona izan bazen sue iñen tzun
12. Urritzola	jangarie biáltzen baluke anai ona izango litziké	zerbitzeri ona izendu balitz súe biztuko zun
13. Larunbe	játéko zerbáit biéltzen balú senide óna izéin tzen	sirbiénte óna izén balítzé iñen tzuén súe
14. Beorburu	zebáit játekó biélko balíre izín litzéke... izéin litzéke anái on bat	mutíll on bat izéndu balítze biztíko zuén súe
15. Usi	arrék bigéltzen balíre zerbái yatéko izéin de anáye óna	izén bazé sirbiénte óna biztíko zuén súe
16. Ziaurritz	neri igortzen badire yateko bídia anaye ona izain de	mutílle óna izén balítzé súe biztíko zuén
17. Anotz	gizón arrék máten bázirén bazkáríe izéin tzén anái óna	mutíll úre óna izén bázen... biztuko zuén súe
18. Olaitz		
19. Ilurdotz	egórri... emán zerbáit yatéko, izéin da anái ón bat	izén bazén mutíl on bat inén zué... biztúko zué súbia
20. Inbuluzketa	igórtzen bazíre, igórtzen badire yatekuá, ordúen izáen dá anáya óna	izén bazé mutíl(l) oná, biztíko zuén súe
21. Urniza	igórríko bazíre zerbái... yatéko zerbáit izéin tzé anái óna, anáe óna	izén bazé mutíl on bát, izen bázen mütill óna biztíko zué súe
22. Aurizberri	biáltzen bazeda neri zerbait yateko izan leike anai on bat	mutíl on bat izan baze, sua biztíko zue
23. Espotz	... yatéko, ordúen izéin tzé óna, anái óna, anáea, óna	izán bazé (zerbitzári*) óna íne(i)n zué súe
24. Arrieta	né anayá, zerbáit biáldu bádirá, yatéko, anáya óna izéin (t)zen	mútil óna ízan bazé biztíko zué súa
25. Azparren		
26. Garralda	anea bat ona izin ze igorri bazade xateko zerbeit	biztuko zue sua izan baze mutíl bat ona
27. Aria	biali bazade xateko zerbeit anea on bat izein ze	izan baze mutíl on bat sua biztíko zue
28. Hiriberri-Aezkoa	bialdu bazade xateko zerbeit izein tze anea at ona	izan baze mutíl bat ona sua biztíko iduko zue
29. Garaioa	biáli baládi xatéko zérbeit izéin nitzé anéi bát ona (?)	izán bazé mutíl bat óna bistuko zué súa
30. Abaurregaina	i(g)orri bazade zerbeit xateko izein ze anai bat ona	izan baze mutíl bat ona biztuko zude sua
31. Eaurta	éni egórri bázu zérbeit anái ona izánen zen	izán balítz zerbitzári óna súa biztúko zuen
32. Espartza	egórri báladá xatéko zerbáit izánen zén anáie on	izán balíz zerbitzári ón bat biztíen zuén súa, eginen zixun súa
33. Ezkaroze	egortzen báxadán zerbait xatéko izánen zen anáia ona	izan bazen mútil ona, egínen zuen súa
34. Otsagi	egor baleza enetako zerbait xateko izanen zen anai ona	mutila izan balitz onik idukiren zuen sua biztrik
35. Uztarroze	oiltan balin bazién zerbái xátako izánen zía ánaxe óna	ízan bali(t)z mütill óna égínen zía súa

274 GALDERA

- 17. Anotz: Lehenik zera bildu genuen: *mutill arrék errán dú... nère nausia yoán déla*.
- 24. Arrieta: Berriemaileak inoiz edutezko izenorde indartua erabili zuen: *náure sémeekin*.

Esaldioi beste bederatzi herriotan emaniko erantzunak:

Iturmendi	ne anáian, anáian morroía, saten dú, nàgosi(y)á joan dála
Beratsain	neré naúsien mutíllek, esàten dú, naúsie juan déla
Gaskue	nère anayén mutíllék erráten du yoan delá nausie
Arraitz	mutílle, nère anayéna... erráten dú nausie yoan déla
Lantz	nère anáyen mutíllek èrran dú, erráten dú, nausie yoan déla
Etulain	nèe anáyen mutíllek errán dú nausie yoan déla
Leazkue	nère anáyen mutíllek errán du, erràten dú nausie yoan déla
Eskirotz	mutíle, nère anàiakoá, erran dú, nausie fán dela
Olondritz	nère aná(i)en... mutílak, errán dú-ta naúsia yoán zéla, yoán déla

275 GALDERA

- 2. Altsasu: JMek 'jakin' aditzaren era trinko batzuk eman zituen: *bákit, bákizú, bákí* eta *bákigú*.
- 4. Dorrao: Alokutiborako *bakiet / bakiñet* moduko erak bildu genituen.
- 5. Etxarri-Aranatz: Erantzuna Jlrri zor bazaio ere, alokutiboak AEk eman zituen: *zekiyät / zekiñet*.
- 6. Arbizu: Hona herri honetan bilduriko alokutiboak: *bazekit / bazakiet* (toka) eta *bazakiñet* (noka).
- 7. Uharte-Arakil: Esaldiaren bukaera ematean *izéndu diéla* eta *izénduriéla* moduko erak erabili zituen halaber berriemaileak. Aditz trinkoaren alokutibotzat, bestalde, *bazakiet* (toka) eta *bazakiñet* (noka) moduko erak eman zizkigun JMUK.
- 9. Ihabar: Hona herri honetan bildu era alokutiboak: *bazakitet* (toka) eta *bazakiñet* (noka).
- 24. Arrieta: *ilária* 'el funeral' ere bildu genion berriemaile honi, beste une batean izan bazen ere.
- 28. Hiriberri-Aezkoa: Hona era alokutiboak: *baxitat* (toka) eta *baxinat* (noka).
- 33. Ezkaroze: Hemen ez baina, Orontze auzo-herrian bildu genituen adizki honi dagozkion era alokutiboak duela ez aspaldi, Se-vero Azkoiti zenarengandik: *diakiat* (toka), *diakinat* (noka) eta *diakixut* (xuka).
- 35. Uztarroze: Era indefinitu edo neutrotzat *dakir* edota *dakid* gaude bildurik aspaldi, eta baita, alokutiborako, *dakiar* (toka –noka-rako ere erabili ohi zena–) eta *dakiez* (zuka, < *dakiezt* < *dakiezut* batetik, antza).

Esaldioi beste bederatzi herriotan emaniko erantzunak:

Iturmendi	bádakít gízón ásko izán dia... ílda; ílik, il, íl dirála
Beratsain	badakít gizon ásko ílle tiéla
Gaskue	badakít gízón aundítz badiréla íllek > bazakit / bazakiñet
Arraitz	badákit áuniz gízónak íllék diréla
Lantz	bádakít zénbat, gizon aúnitz íl diréla
Etulain	dakít, gizon aunítz íllík, yoan diréla íllík
Leazkue	badakít gizon aundítz il diréla
Eskirotz	bádakít aúnez gízón izèn diréla ílik
Olondritz	bádakít-eta... gizon aúnitz izán diré ílak, gérran

Nº 274 EL CRIADO DE MI HERMANO DICE QUE EL JEFE HA PARTIDO - LE DOMESTIQUE DE MON FRÈRE DIT QUE LE CHEF EST PARTI - MY BROTHER'S SERVANT SAYS THAT THE CHIEF HAS GONE

Nº 275 SÉ QUE MUCHOS HOMBRES HAN SIDO MUERTOS - JE SAIS QUE BEAUCOUP D'HOMMES ONT ÉTÉ TUÉS - I KNOW MANY MEN WERE KILLED

1. Ziordia	ne ánean kriadua... nagúsia fan duk...	úste diét gizon ásko il daíla
2. Altsasu	ne anáyan mutillák e, dió, naúsia fan dála	bakít, baakít gizon askó il ín tuéila
3. Bakaiku	neé anáyen... mórroyák esàten dú, nagósiya jun dála	ník bádakit gizon ásko fan diála ílik... il ziéla, ílik direzéla, il zitubéila
4. Dorrao	née anéyen mutillák, esàten dó, nausia fan dála	bakít gizon ásko il ttuéla
5. Etxarri-Aranatz	né anáyan mutillák, èsan dáu, esàten* dáu, naúsie jún dála, fán dála	baakít il diéla gizon ásko
6. Arbizu	ne anaián zéak esán dik, mutillák, naúsia jún dála, fán dála	baákit gizon ásko ílik izéndu diéla
7. Uharte-Arakil	ne anáyen morroiék esàten dú naúsia juán dela	badakit gizon askó ílik izén diréla
8. Murgindueta	né anáien... mutillék esán dú náusié juán déla	ník bá(d)akit gizon ásko dá(g)o... ílli'tuéla
9. Ihabar	née anáien mutílek esàten dú naúsie juán déla	bádakit gizon ásko il deéla
10. Madotz	nee anáyen mutílek esàten dú naúsia joan déla	baakít... gizon askó illék izándu deéla
11. Egiarreta	nere anaien mutille esaten du nausie juan dela	badakit gizon asko il dela, il ttutela*
12. Urritzola	née anáien morróiak esan du na(g)úsie joan dala	bádakit gizon ásko íllak izándu deéla
13. Larunbe	neé anáyen sirbiéntea esán du bée jáune joán déla	bá(d)akit gizon ásko il déla, il ttutéla
14. Beorburu	nére anáyen mutillak dió naúsie juán zayóla, juán déla*	bádakit gizon aunitz íllík izéndu diréla
15. Usi	nére anáyen mutílek erráten du jéfia juán déla	ni padakí(t) gizon aundí(t)z il diréla, il dutéla
16. Ziaurritz	nere anayen mutille erran du nausia eskapatu dela	nik badakit gizon aunitz illi tirela
17. Anotz	nére anáyen mutílek errán du yoán déla nausiä	yakíndu dút gizon aúndiz il diréla, il dutéla
18. Olaitz		
19. Ilurdotz	nére anáyaen mutíla(k) erráten dú naúsia... yoán déla	dákit gizon aunitz il diréla
20. Inbuluzketa	né anaién... mutilé, erráten tzué juan déla jéfia, naúsie	ník bádakit il diréla áunitz gizon
21. Urniza	nére anáen mutíle, erráten dú, naúsie fán déla	dakit gizon aunitz il diréla
22. Aurizberri	nere anaien mutílak dio nausia joan dela	badakit gizon aunitz ilak izan direla
23. Espotz	nére aná(i)en mutíl, mutílla... (erráten dú*)... naúsia fán dá	
24. Arrieta	níe anáien mutíla(k) errán du nausia joán déla	nik bádakit ánix gizonak il diréla
25. Azparren		
26. Garralda	ene anein mutílak erraten du jauna fan dela	badakit gizon anitz il zituztela
27. Aria	ene anein mutílak erraten du nausia fan dela	badakit gizon anitz il direla, il tuztela
28. Hiriberri-Aezkoa	ene aneaen mutílak erráten du fan dela nausia	badakit gizon anitz ilak izan direla
29. Garaioa	éne anéin mutíla... erráteik, erráten du, naúsia fán dela	badakit ánitiz gizon ilak izán direla
30. Abaurregaina		nik badakit gizon anitz ilik dagola
31. Eaurta	éne anáiarén zerbitzáriak erráten xú naúsia fán déla	ník bádakit gizon ánitiz il dréla
32. Espartza	éne anáiaren zerbitzáriak erráten dú naúsiá fán déla	bádakixút gizon ánitiz izán dréla ílik < badakit
33. Ezkaroze	ene anaiaren mútilak erran du naúsia fan dela	nik badakit gizon ánitiz il izan dréla
34. Otsagi	ene anaian mutílak erraten du alkatea fan dela	badakit gizon anitz izan drela ilik
35. Uztarroze	ene anaxáren mítila, érran dién jéfia xoán dela	badakiár ánix gizon izan dréla ílik < dakir. dakiz

276 GALDERA

5. Etxarri-Aranatz: Esaldia Jirena bada ere, bukaera alderako AEk *nekátuik deé* (> *ziék, zíen*) eman zuen.
6. Uharte-Arakil: Berriemaileak *iríe* eta *íre* erabili arren, *due* eman zuen eta ez 'zuek' edo 'zuen', itxaron zitekeen moduan (ikus 50. galderari emaniko erantzuna). Antzeko jokaerak nabariak dira beste zenbait berriemailerengan ere.
27. Aria: Edutezkoaren era indartuak *naure* eta *zaure*, hurrenez hurren: "... *bátek eré eztaá óngia íten, bakarrik nauré... babá-pu-réak*". Ta, "*Bueno, pues ségitu záure bába-puréikin*".
32. Espartza: Edutezkoarena, honela: *errán dut nóre baitan*, edota *úra beré étsëan ta ní norían*.

Esaldioi beste bederatzi herriotan emaniko erantzunak:

Iturmendi	ne(e) txákurra, zue txákurra eta... lágunaren txakurrá, nékatuik daudé zegàiti ásko korritu déila
Beratsain	zúre zakúrre ta néria ta béste at, béste... aixkidianá, nékatui taudé lásterr íñes
Gaskue	neré tzakurré ta zué tzakurré ta iré lagúnen tzakurré daudé nèkatuik... laixtèrr in duté!
Arraitz	neré tzakúrre, zuréa eta zúre lagunéna daudé nekátuik ainbérste lastèrr íñik
Lantz	
Etulain	neré tzakúrre ta... launéna nekátui taudé yoánez
Leazkue	neré tzakúrre, zuré tzakúrre ta aixkírian tzakúrre nekátui táude ibíliz
Eskirotz	nére tzakúrre, ta zúre tzakúrre ta nére aixkidéakuá daudé... nekátuik...
Olondritz	neré tzakúrre, zúria ta zúre aixkideáña, nekátia tiré... sobéra ibíliz, akítia tíre

Inbuluzketako eliz aldea - KA2012

**Nº 276 MI PERRO, EL TUYO Y EL DE TU AMIGO ESTÁN CANSADOS DE HABER CORRIDO
- MON CHIEN, LE TIEN ET CELUI DE TON AMI SONT TRÈS FATIGUÉS D'AVOIR
COURU - MY DOG, YOUR DOG AND THAT OF YOUR FRIEND ARE VERY TIRED
AFTER HAVING RUN**

1. Ziordia	né(r)je txákurra, zúria ta nie laguna... kánsatuik dejék... kórritu in déila
2. Altsasu	né txakurra, zué txakurrá, zué lagúnen txakúrra kansátuik emén dee korríkan ibilita
3. Bakaiku	née txakúrta eta zúrea, eta lágunaná, kánsatui da(b)é... ibiltzez
4. Dorrao	né txakúrta, zúria ta zúe lagúnaená dói nékatuik ásko ibíldu diálakos
5. Etxarri-Aranatz	née txákurra, zuría eta zúre laúnaán... txákurra, lásterr ásko eínda kantsátuik dáude
6. Arbizu	né(r)je txakúrta, zúrea, zúre láunaná... láxterkan ibillitá nekátuta dáude
7. Uharte-Arakil	née txakurré, írié eta íre lagúnená nekátuik dué leixtérr askó in dubélakos
8. Murginduetá	neé txakurré, zuría ta árrená, lagúnena*, nekátui'tué láster egínta
9. Ihabar	née txakurre, zuréa eta zúe axkídeaná dué nekátuik apúrun lastérr in dutén
10. Madotz	nee zákurre, zóre eta zo laúnená dáe nekaturík lásterr eénda
11. Egiarreta	nere txakurre, zurea eta zure aiskideana nekatuak daude lasterr asko in dutelako
12. Urritzola	née tzakúrre, zúrea eta zure lagúnena dáure nekátuik lastér in dutelako
13. Larunbe	ne(r)é zákurre, zúe aixkideána ta néria nekátui taudé laixtérr íñes
14. Beorburu	neré zákurre, zúrea ta zúre aiskídenak... nekátui táude anbértze láster íñes, láster íñik
15. Usi	zure tzakúrre, néria ta nère lagunéna daudé nekátu(r)ik laixtérr (e)íñes
16. Ziaurritz	nere zakurre, zúria ta aixkideana nekatoi taudé laxterka yoáteagatik
17. Anotz	neré tzakúrre, zuré tzakúrre eta... zuré... aexkídearen tzakúrre, nekátui taudé laixtérra
18. Olaitz	
19. Ilurdotz	neré tzakúrre, éta zúria, éta zúre aixkídia[ina], dáude... rendítuik ibíliz, lastérr inik
20. Inbuluzketa	neré tzakúrre, zúria ta... aixkídien tzakúrre nekátui taudé, nekátu diré ibíl(l)iz
21. Urniza	niré tzakúrre, íria ta bèrtze orréna... eta íre aixkidiéna daudé nekátuik lastérr... itéatik*
22. Aurizberri	nere tzakurra, zurea eta zure aixkideaña nekatuik daude lasterka aitua baitire
23. Espotz	
24. Arrieta	neré txakúrta, zúre txakúrta ta zúre aixkídein txakúrta nekátu diré anítz lastér eitén
25. Azparren	niré txakúrta, zure txakúrta eta... zúre... akátu díre kánpooan (?)
26. Garralda	ene txakurra, zurea eta zure aiskideina enekatui daude ainbertze laster eines
27. Aria	ene zakurra, zurea eta zure aiskideina nekatuik daude, eneatik daude, lasterkan ibilis
28. Hiriberri-Aezkoa	ene txakurra, irea ta ire axkideana leisterka ibilis errendituik doude
29. Garaioa	ène zákúrta, íria ella àixkidéna eneátuik, enegátuik dáude lastérr éines
30. Abaurregaina	zure txakurra, aren txakurra eta enea daude akeituik ibili baitira anitz
31. Eaurta	éne txákurra, íria, eta... adiskídearen txákurra dáude akáitrik ánitz lastérka...
32. Espartza	ené txákurra, íria eta íre adiskídearéna dáude akáitrik lásterr egínez
33. Ezkaroze	ene txákurra, zúrea eta xure adixkídearena akaítzik daude lásterr égínez
34. Otsagi	ene txakurra, iria ta ire adiskideana akaitzik daude laxter egínez
35. Uztarroze	ene zákurra, yíria eta al(l)ixkídekua (?) daudén akáitu làsterr egiteáz < daude

277 GALDERA

1. Ziordia: Litekeena da agian *eztokén* hori 'ez zoken' izatea (balizko 'ez zegokeen' bat edo, esaterako).
2. Altsasu: FGren erantzuna bukatu gabe egotean, JMi galdetu egin beharko bagenion ere, galdera, oharkabea, egin gabe geratu zen. Aditz laguntzaileari dagokionez, dena den, *nitzan* bildu genion azken jaun honi, beste une batean izan bazen ere.
3. Bakaiku: IAK, alokutiboez galdeturik, zera esan zuen *ézon* oinarri harturik: *ézokén / ézonén*.
4. Dorrao: Hona *nitzen* aditz laguntzailearen alokutiboak: *nien / niñen*.
5. Etxarri-Aranatz: Esaldia JIri zor bazaio ere, *nintzén* aditz laguntzaileari egokituriko *niñubán / niñunán* era alokutiboak AEri bildu genizkion.
6. Arbizu: *nitzen* > *niyuen / nionen*.
7. Uharte-Arakil: *nitzen* > *nittuen / nittunen*.
8. Ihabar: *nitzen* > *nuten / nunen*.
9. Madotz: *nitzen* > *nittean / nittenan*. Koadroetan idatzi dugun erantzuna Egiarretan bildu zenetik hurbil dagoen arren Ihabarren bildu zenetik ere hurbil dagoen beste bat eman zuen berriemaileak: *joán nitzén déus étzeolakó játékorík*. Eta beste aukera bat eskaini zigon oraindik ere gure lagunak: *joán nitzén ézpaizén játékorík*.
10. Urritzola: *nitzan* > *nuten* eta *nuken / nunen*.
11. Beorburu: *nitzen* > *nuken / nunen*. Berriemaileak 25. erantzuna ematean *joán* erabili zuen, eta arestiko 274.an *juán*. Aditz honen kasuan, beraz (antzeko besteren baten antzera, bidenabar esanik), *joan / juan* edota *yoan* gisako aldaerak erabili zituen.
12. Usi: *já ere* bildu genuen orobat herrixka honetan gaztelaniazko 'nada' adierazteko.
13. Olaitz: Erantzunik gabe geratu baginen ere, 'nada' erdal hitzerako *dáus ez* dakusagu gure oharretan, alde batetik, eta *já ere*, bestetik.
14. Ilurdotz: *nitze* > *nauke* (nokako era ez ziguten eman). Esaldiaren bukaera dela eta, zera galdetu genuen: Eta 'ez zegoelako'? berriemaileak onartu ez ezik zera esan zuela: *yoan nitzé(n) étzegolakó ái eré yatéko*. Guk orduan: 'Ai' edo 'jai'? (batzuetan 'ja' esaten bazuen ere) - *Jái eré, más bien*. - Eta 'yai'? - *Yai, también se nombraba... fiesta; yai* edo *jai*. Hau besterik da, ordea.
15. Inbuluzketa: 'batre' ere erabili ohi zuen noiznahi berriemaileak jarraiko adibideak frogatzen duenez: *Ez-ez, ník eztút errókatu bátre*.
16. Urniza: *nitze* > *nute* (nokako era ez ziguten eman). Gaztelaniazko 'nada' dela eta, bestalde, *bátre (ez) / bat e (ez)* bildu genuen halaber, beste une batzuetan.
17. Aurizberri: *nitza* > *nindua*. Era alokutibo hau Yrizarren *Mvaanm* lanetik atera dugu, berriemaile honixe egin genion inkestatik hartuta; nokako era ez zuen eman.
18. Arrieta: *nintza (nitza eta nitze ere bai)* > *nindia* (nokako era ez ziguten eman).
19. Garralda: *nintze* > *nindua / ninduna*.
20. Aria: *nintze* > *nindua / ninduna*. Herri honetako berriemaileak, bestalde, zenbait pasarte grabatutan, zera erabili zuen gazt. 'nada' hitza adierazteko: *ja ere, daus e eta batre*, hurrenez hurren.
21. Hiriberri-Aezkoa: *nintze* > *nindua / ninduna*.
22. Garaioa: *nintze* > *nindue / nindune*.
23. Abaurregaina: *nintze* > *nindua / ninduna*.
24. Eaurta: *nintzen* > *nintzakan / nintzanan / nintzaxun* (azken hau xuketan). 'Nintzan' ere bildurik gaude, haatik, herri honetan, *nintzen* hori baino aise gehiagotan gainera.
25. Espartza: *nintzan* > *nintzakan / nintzanan / nintzaxun*.
26. Ezkaroze: *nintzan* > *nintzanan* (tokako era ez genuen bildu).
27. Uztarroze: *ninden* > *nindia* (toka zein nokarako baliagarria) / *nindezun* (zuka).

Esaldioi beste bederatzi herriotan emaniko erantzunak:

Iturmendi	juan nitzán zègati éz zeón ezér e játéko	
Beratsain	juan nitzén dáus etzeolakó xatéko	
Gaskue	yoan nitzén zéngatik etzén yatekoík	> nuken / nunen
Arraitz	yoan nitzén ez zerengátik, ezér, bátre, janík yatéko	
Lantz		
Etulain	yoan nítzen ezpaitzén yatékoík bátre	> nuken / nunen
Leazkue	yoan nitzén ezpáitzen yatékoík já ere	
Eskirotz	fan nitzé... èzpaitzé báte yáteko	
Olondritz	yoan nitzán ezpáizen báte yatékoa	> nuken

Nº 277 ME MARCHÉ PORQUE NO HABÍA NADA DE COMER - JE SUIS PARTI PARCE QU'IL N'Y AVAIT RIEN À MANGER - I LEFT BECAUSE THERE WAS NOTHING TO EAT

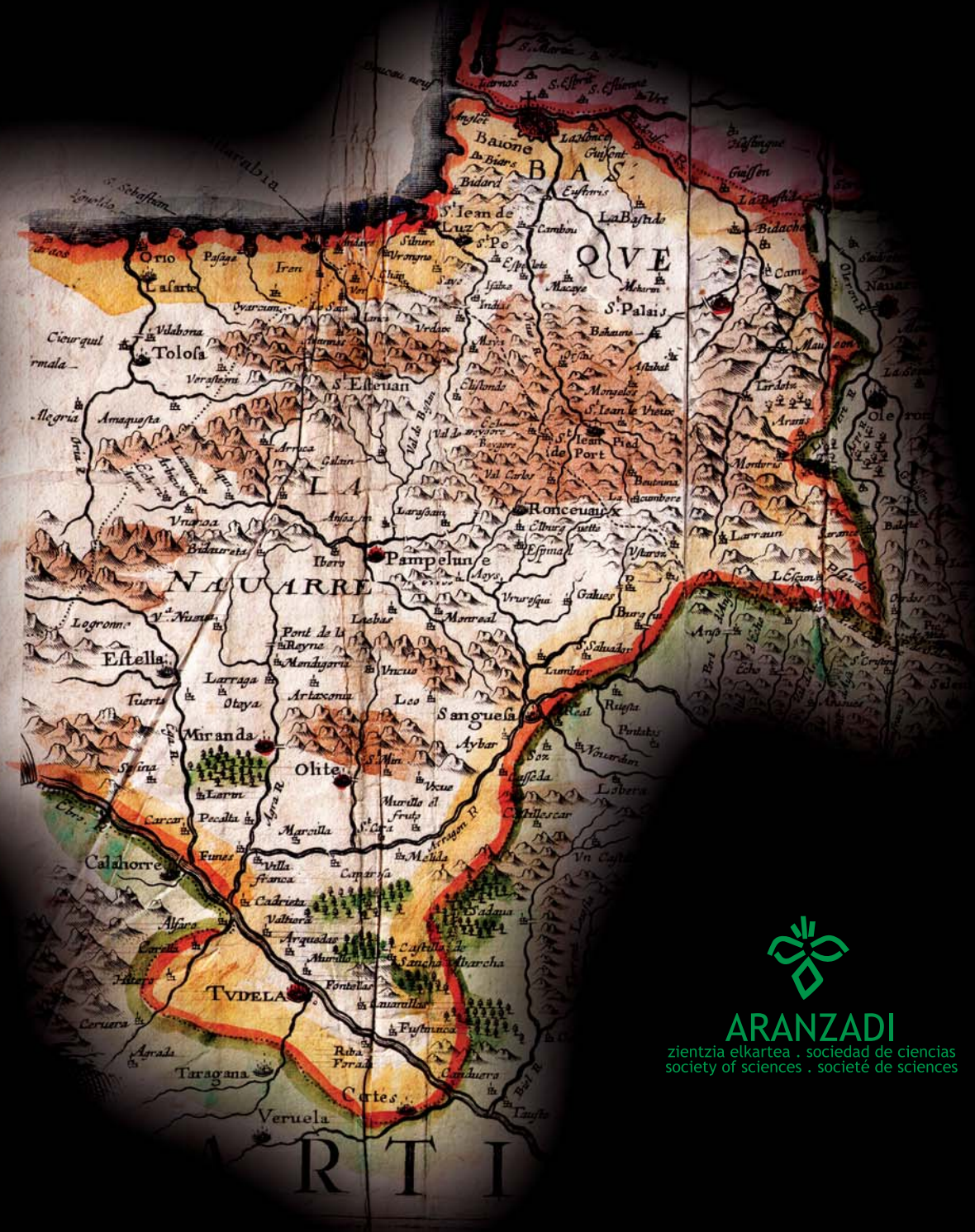
1. Ziordia	ni fan nitzán, eztokén bátre jateko
2. Altsasu	fan nitzén zéngaiti... ez zón...
3. Bakaiku	ní jun nitzán zéngaiti éz zaón jateko... éz zon ezér e jateko
4. Dorrao	fan nitzén zèngati éz zegón ezér edé jateko
5. Etxarri-Aranatz	fàn nintzén, jánik etzóla-ta
6. Arbizu	fán nitzén jateko ezér etziólakoz
7. Uharte-Arakil	juan nitzén jateko déus ez ziólako
8. Murginduetza	juán nitxén ítxeon dáus e jatekoík
9. Ihabar	juán nitzén etzéolako dáus e jateko, dáus e jatekoík
10. Madotz	joan nitzén, zeéngaték étzeón jatekorík
11. Egiarreta	juan nintzen zergatik etzeon deus e jateko
12. Urritzola	joan nitzán étzegalakótz janáririk
13. Larunbe	joán nitzén... dáus jatekoík ez naukéla ta
14. Beorburu	yoan nítzen zèatik étzen bát e yatekoík
15. Usi	ni yoán nitzén zergatik etzén dáus yatéko
16. Ziaurritz	yoan nitzén emendik yatekoík etzelakoz
17. Anotz	yoán nitzén... án étzutén dáus eré yatekoík, dáus eré yatéko
18. Olaitz	
19. Ilurdotz	juán nitzé... ez... etzégatik gái eré, jái eré yatéko
20. Inbuluzketa	juan nítzen ezpaitzé ja ére yatekoík
21. Urniza	fan nítze ezpáize déus yatéko; fán nitzé ézpaizén déus yatéko
22. Aurizberri	deus ere yatekoík ez baitze, yoan nitza
23. Espotz	
24. Arrieta	joàn nitzá ezpáitzé(n)... dáus yatéko, bátre
25. Azparren	
26. Garralda	ezpeitze daus e xateko, fan nintze
27. Aria	fan nintze ezpeitze xatekorik
28. Hiriberri-Aezkoa	ezpeize xatekoík fan nintzé
29. Garaioa	fán nintzé ezpáitze dáus ez xateko
30. Abaurregaina	fan nintze ezpaize deus e xatekoík
31. Eaurta	fán nintzén ez baitzén bátre, déus e xateko
32. Espartza	fán nintzán ézpaizén déus e xatekorik, ézpaizégón déus e xateko
33. Ezkaroze	fan nintzán ez baitzagón déus xatekorik
34. Otsagi	fan nintzen ezpaitzegon deus e xatekorik
35. Uztarroze	xoán nindíá ebizagón déus eré xátako < ninden. nintzen

Argitalpen honek euskarak XX. mendearen bigarren erdialdean Erdialdeko Nafarroan izandako presentziaren gaineko azterlan bikaina jasotzen du. Ikerketa honetan, azken euskal hiztunen testigantzak biltzen dira modu sistematikoan.

Esta publicación es un extraordinario estudio sobre la presencia del euskera en la Navarra Media durante la segunda mitad del siglo XX. Una investigación que recoge de forma sistematizada los testimonios de los últimos vascoparlantes.

Cette publication est une étude extraordinaire sur la présence du basque dans la Navarre moyenne durant la seconde moitié du XXe siècle. Une étude qui recueille systématiquement les témoignages des derniers bascophones.

This publication offers an insightful analysis of the presence of the Basque language in Central Navarra during the second half of the 20th century. The research project presented includes a systematic collection of testimonies from the region's last Basque speakers.

HERRI ETA UDAL LAGUNTZAILEAK

1- Ziordia	13- Larunbe	25- Azparren
2- Altsasu	14- Beorburu	26- Garralda
3- Bakaiku	15- Usi	27- Aria
4- Dorrao	16- Ziaurritz	28- Hiriberri-Aezkoa
5- Etxarri-Aranatz	17- Anotz	29- Garaioa
6- Arbizu	18- Olaitz	30- Abaurregaina
7- Uharte-Arakil	19- Ilurdotz	31- Eaurta
8- Murgindueta	20- Inbuluzketa	32- Espartza
9- Ihabar	21- Urniza	33- Ezkaroze
10- Madotz	22- Aurizberri	34- Otsagi
11- Egiarreta	23- Espotz	35- Uztarroze
12- Urritzola	24- Arrieta	